

სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი

(წიგნი II)

სახელმძღვანელო იგეგმება თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის
სამართლის საპროფესოროს გადაწყვეტილებით

მესამე გამოცემა

გამომცემლობა «მერიდიანი»
თბილისი 2009

დანაშაული გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესის წინააღმდეგ

ზოგადი დებულებები

მსოფლიოს გლობალურ პრობლემებს შორის გარემოს დაცვა ერთ-ერთი უპირველესია. მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების მაღალი ტემპი ანთროპოგენური ზემოქმედებით ბუნებრივი გარემოსათვის მიყენებულ ზიანს სულ უფრო ზრდის და ეკოლოგიური კატასტროფის საფრთხეს ქმნის. ასეთ ვითარებაში, გარემოს დაცვასა და რაციონალურ ბუნებათსარგებლობას, საზოგადოების ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური ინტერესების ჰარმონიულ შეხამებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. თავისი ბუნებით ეკოლოგიური სისტემა გლობალურია, ის სცილდება ნაციონალურ ინტერესებს, სწორედ ამიტომაც საჭიროა ბუნებრივი გარემოს საერთაშორისო-სამართლებრივი დაცვა და სახელმწიფოთა თანამშრომლობა ამ სფეროში, რამეთუ ცალკე აღებულ სახელმწიფოთა ძალისხმევა გარემოს დასაცავად არასაკმარისია ბუნებრივი გარემოს გლობალურად დაცვის უზრუნველსაყოფად.

გარემოს დაცვის წესის საწინააღმდეგო დანაშაულად ჩაითვლება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, რომელიც ხელყოფს შიდასახელმწიფო ან საერთაშორისო სამართლის ნორმებით დადგენილ ეკოლოგიურ მართლწესრიგს, ანუ სამართლებრივ ურთიერთობებს გარემოს დაცვისა და ბუნებათსარგებლობის სფეროში.

საქართველოს ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა ცალკე კარი დაუთმო ეკოლოგიურ დანაშაულს. XXXVI თავი – დანაშაული გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ ოც შემადგენლობას აერთიანებს. განსახილველ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტს წარმოადგენს ის საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ადამიანის ჯანმრთელობისა და სხვა ცოცხალი ორგანიზმებისათვის უვნებელ გარემოს დაცვასა და შენარჩუნებას, ბუნებრივი რესურსებით რაციონალურად სარგებლობას, მოსახლეობის ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას.

ეკოლოგიურ დანაშაულთა საგანს წარმოადგენს ბუნებრივი გარემოს სხვადასხვა ელემენტი – ჰაერი, მიწა, წყალი, ცხოველები, მცენარეები

და სხვ., ე.ი. ბუნებრივი წარმოშობისა და გარემოსთან ეკოლოგიურად დაკავშირებული ობიექტები, რომელთა შექმნაზეც არ არის დახარჯული ადამიანის შრომა. ამიტომ ეკოლოგიურ დანაშაულს არ მიეკუთვნება იმ ბუნებრივი ობიექტის ხელყოფა, რომელიც გამოვიდა ბუნებრივი გარემოდან და სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობად გადაიქცა, მაგალითად, მოპოვებული ნავთობი და სხვა წიაღისეული, ხე-ტყე, ზოოპარკებში ბინადარი ნადირ-ფრინველთა ქურდობა და სხვა.

ეკოლოგიურ დანაშაულთა ხელყოფის უშუალო ობიექტები დაკონკრეტებულია ამა თუ იმ შემადგენლობაში, მათი კლასიფიკაციაც იმის მიხედვით ხდება, თუ ბუნებრივი გარემოს შემადგენელ რომელ ელემენტზე ხორციელდება ხელყოფა (დაზიანება ან საფრთხის შექმნა).

ეკოლოგიურ დანაშაულთა ობიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს როგორც მოქმედებაში, ისე უმოქმედობაში, რომელიც არღვევს ეკოლოგიურ კანონმდებლობას და სხვა ნორმატიულ-სამართლებრივ აქტებს გარემოს დაცვისა და ბუნებათსარგებლობის სფეროში. ამ დანაშაულთა უმრავლესობას მატერიალური შემადგენლობა აქვს, თუმცა გვხვდება ფორმალური შემადგენლობებიც (მაგალითად, ზღვის დაბინძურება 293-ე მუხლი).

ეკოლოგიურ დანაშაულთა სუბიექტური შემადგენლობა ხასიათდება როგორც განზრახვის, ისე გაუფრთხილებლობის ფორმით, ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს ამ დანაშაულთა კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

თავი I

დანაშაული გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ

სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 287-ე).

განსახილველი დანაშაულის უშუალო ობიექტია ეკოლოგიური უსაფრთხოება სამეურნეო საქმიანობის განხორციელებისას.

ბუნებრივ სიმდიდრეთა შენარჩუნებისა და რაციონალურად გამოყენების უზრუნველსაყოფად, ადამიანთა ჯანმრთელობისათვის სათანადო პირობების შესაქმნელად საქართველოს ტერიტორიაზე იკრძალება ისეთი სამეურნეო საქმიანობა, რომელიც მავნე გავლენას მოახდენს გარემოს მდგომარეობაზე. გარემოს დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის 35-ე მუხლის მიხედვით, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ეკოლოგიური, სოციალური და ეკონომიკური ინტერესების გათვალისწინებისა და ადამიანის ჯანმრთელობის, ბუნებრივი გარემოს, ასევე კულტურულ და მატერიალურ ფასეულობათა დაცვის მიზნით საქართველოს ტერიტორიაზე საქმიანობის განხორციელებისათვის აუცილებელია გარემოსდაცვითი ნებართვა, რომლის გაცემის წესს ადგენს საქართველოს კანონი „გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ“ (1996 წ.). საქმიანობის განხორციელებაზე გარემოსდაცვითი ნებართვის გაცემის აუცილებელი პირობაა სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის დადებითი დასკვნა. სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების წესს განსაზღვრავს საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ“ (1996 წ.). სამეურნეო საქმიანობის სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზა არის სახელმწიფო ნებართვის ერთ-ერთი ფორმა ამა თუ იმ საქმიანობის განხორციელებაზე, რათა არ იქნეს დაშვებული ისეთი სამეურნეო და სხვა ობიექტების დაგეგმვა, დაპროექტება და აშენება, რომლებიც ვერ პასუხობენ ბუნების დაცვის მოთხოვნებს.¹

287-ე მუხლში აღწერილი დანაშაულის ობიექტური მხარე მოიცავს მოქმედებას ან უმოქმედობას, რომელიც გამოიწვება დისპოზიციით

¹ ა. ლაბარტყავა, ეკოლოგიური სამართალი, თბ., 2003, გვ. 95-96.

გათვალისწინებული სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის დარღვევაში, შედეგსა და მიზეზობრივ კავშირში მათ შორის.

მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელიც არღვევს გარემოს დაცვის წესს, განხორციელებულ უნდა იქნეს სამუშაოს წარმოებისას, ე.ი. სამრეწველო, სასოფლო-სამეურნეო, სამეცნიერო ან სხვა ობიექტების დაპროექტების, განლაგების, რეკონსტრუქციის, მშენებლობის, საექსპლუატაციოდ გადაცემის ან ექსპლუატაციის დროს.

სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესი შეიძლება დარღვეულ იქნეს როგორც მოქმედებით, მაგალითად, გარემოსდაცვითი ნებართვის პირობების დარღვევით, ისე უმოქმედობით, მაგალითად, სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნის მოთხოვნების შეუსრულებლობით.

დანაშაულის ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია საზიანო შედეგი, რაც შეიძლება გამოიხატოს რადიაციული ფონის არსებით გაუარესებაში, ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანებაში, ცხოველთა ან მცენარეთა სამყაროს მასობრივ განადგურებაში ან სხვა მძიმე შედეგში.

რადიაციული ფონის არსებითი გაუარესება გულისხმობს ბუნებრივი რადიაციული ფონის (გამოსხივების დონის) შეცვლას ადამიანის საქმიანობის შედეგად, რაც საფრთხეში აგდებს ადამიანის ჯანმრთელობასა და ეკოლოგიურ სისტემას.

ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება მოიცავს ნებისმიერი სიმძიმის დაზიანების მიყენებას ადამიანის ჯანმრთელობისათვის:

ცხოველთა ან მცენარეთა სამყაროს მასობრივი განადგურება ნიშნავს განსაზღვრულ ტერიტორიაზე ერთი ან რამდენიმე სახეობის ცხოველის ან მცენარის ერთდროულად დიდი რაოდენობით მოსპობას.

სხვა მძიმე შედეგი გულისხმობს ბუნებრივი გარემოს ხარისხის გაუარესებას, მისი ცალკეული ობიექტების განადგურებას, მიწების ღებრადაციას და გარემოს სხვა ნეგატიურ ცვლილებებს.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია მიზეზობრივი კავშირი გარემოს დაცვის წესის დარღვევასა და საზიანო შედეგს შორის. მამასადამე, ამ დანაშაულს მატერიალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება გარემოს დაცვის წესის დარღვევის გამო საზიანო შედეგის დადგომის მომენტში. ამასთანავე, ეს შედეგი გამოწვეული უნდა იყოს 287-ე მუხლის დისპოზიციაში მითითებული ერთ-ერთი სახის სამუშაოს წარმოების პროცესში გარემოს დაცვის წესის დარღვევის შედეგად.

განსახილველი დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ის პირი,

ვისაც დაკისრებული აქვს სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის შესრულების უზრუნველყოფა.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტურ მხარეს, იგი განზრახვას გულისხმობს. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

ბარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წმისის დარღვევა (მუხლი 288-ე)

განსახილველი ქმედება წარმოადგენს ეკოლოგიური დანაშაულის ზოგად შემადგენლობას, რომელიც სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ადგენს საშიშ ნივთიერებებსა და ნარჩენებთან მოპყრობის წესის დარღვევისათვის. მსგავსი ქმედების კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს ეკოლოგიურად საშიში ნივთიერებისა და ნარჩენის ბრუნვის დადგენილი წესის დაცვის უზრუნველყოფას.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ეკოლოგიური უსაფრთხოება. დანაშაულის საგანია ტოქსიკური, ბაქტერიოლოგიური, ქიმიური ან გარემოსათვის საშიში სხვა ნივთიერება ან ნარჩენი. დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ტოქსიკური, ბაქტერიოლოგიური, ქიმიური ან გარემოსათვის საშიში სხვა ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევაში მისი წარმოების, ტრანსპორტირების, განთავსების, შენახვის, ჩამარხვის ან გამოყენების დროს, რასაც შეეძლო გამოეწვია ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს არსებითი დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი.

სსკ 288-ე მუხლით აღწერილ ნორმას ბლანკეტური დისპოზიცია აქვს. გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესები რეგლამენტირებულია ისეთი ნორმატიული აქტებით, როგორცაა: საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“, „საშიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ“, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მიერ დამტკიცებული დებულება „საშიში ქიმიური ნივთიერებების კლასიფიკაციის შესახებ“, დებულება „საშიში ქიმიური ნივთიერებების გამოყენების შეზღუდვის ან აკრძალვის წესის შესახებ“, საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის მიერ დამტკიცებული დებულება „გარემოში ქიმიურ საშუალებათა გამოყენების ნორმებისა და მათი ტრანსპორტირების შენახვისა და გამოყენების წესების შესახებ“, დებულება „საშიში ქიმიური

ნივთიერებების შესანახი სასაწყობო მეურნეობის შესახებ“ და სხვა.

სსკ 288-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში მოცემულია საფრთხის შემქმნელი დელიქტი, რომელიც დამთავრებულად ითვლება გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევის შედეგად ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს არსებით დაზიანების, ანდა სხვა მძიმე შედეგის საფრთხის წარმოქმნის მომენტიდან.

288-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იმავე ქმედებისათვის, რამაც გამოიწვია გარემოს დაბინძურება, მოწამვლა ან დასნებოვნება, ან ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება, ანდა ცხოველთა და მცენარეული სამყაროს მასობრივი განადგურება, ასევე ამძიმებს პასუხისმგებლობას იმავე ქმედების ჩადენა საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს ან ეკოლოგიური უბედურების ზონაში.

288-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა მატერიალურია. იგი დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული მაგნე შედეგის დადგომისას.

გარემოს დაბინძურება გულისხმობს გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის გაუარესებას.

გარემოს მოწამვლა დაბინძურების ერთ-ერთი სახეა და გულისხმობს მისი ხარისხობრივი მდგომარეობის გაუარესებას ტოქსიკური ნივთიერებითა და ნარჩენით გაჯერების (გაუღენთის) შედეგად.

დასნებოვნება გულისხმობს ბუნებრივ გარემოში ისეთი მიკრორგანიზმების შეტანას, რომელიც იწვევს ადამიანთა, ცხოველთა და მცენარეთა დაავადებას.

გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის ნორმები განისაზღვრება ყოველ ხუთ წელიწადში ერთხელ დებულებით „გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის ნორმების შესახებ“, რომელსაც შეიმუშავებს და ამტკიცებს საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთან შეთანხმებით. სხვა მძიმე შედეგებზე უკვე იყო საუბარი 287-ე მუხლის განხილვისას, რაც შეეხება აღნიშნული დანაშაულის ჩადენას საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს ან ეკოლოგიური უბედურების ზონაში, გარემოს დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის მიხედვით ტერიტორია, სადაც საქმიანობის ან სტიქიური უბედურების შედეგად გაუარესდა გარემოს მდგომარეობა და საფრთხე შეექმნა ადამიანის ჯანმრთელობას, მცენარეულ საფარსა და ცხოველთა სამყაროს, ცხადდება საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის ზონად; ხოლო ტერიტორია, სადაც საქმიანობის, ავ-

არიის, კატასტროფისა და სტიქიური უბედურების შედეგად დაირღვა ეკოლოგიური წონასწორობა, საფრთხე შეექმნა ადამიანის სიცოცხლეს, ცხადდება ეკოლოგიური უბედურების ზონად. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს მომეტებული საფრთხის შემცველია.

288-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან ადამიანთა მასობრივი დაავადება.

დაავადება მასობრივად ჩაითვლება მაშინ, როცა მწყობრიდან გამოდის ადამიანთა მნიშვნელოვანი რაოდენობა. ეს შეიძლება დაკავშირებული იყოს სხვადასხვა ქრონიკული ავადმყოფობის აღმოცენებასთან, მაგალითად, სასუნთქი ორგანოების, სისხლის, კანისა და სხვა დაავადება.

დანაშაულის სუბიექტი როგორც ძირითად, ისე კვალიფიციურ შემადგენლობებში შეიძლება იყოს პირი, რომელსაც შესაბამისი ნორმატიული ან სხვა სამართლებრივი აქტით დაკისრებული აქვს გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დაცვა – მისი წარმოების, ტრანსპორტირების, განთავსების, შენახვის, ჩამარხვის ან გამოყენების დროს.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტურ მხარეს, 288-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა განზრახვას გულისხმობს, ხოლო მე-2 და მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ მძიმე შედეგებთან დამოკიდებულება გაუფრთხილებლობას გულისხმობს.

მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აბინტიზაციის ან ტოქსინისადმი მოპყრობის ფშის დარღვევა (მუხლი 289-ე)

განსახილველი დანაშაულის უშუალო ობიექტია ეკოლოგიური უსაფრთხოება, ხოლო დამატებითი ობიექტია ადამიანის ჯანმრთელობა და სიცოცხლე.

დანაშაულის საგანია მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტი და ტოქსინი. ეს არის ცოცხალი ორგანიზმები, მათ შორის მიკროორგანიზმები – ვირუსი, ბაქტერია, სხვა ბიოლოგიური აგენტი, ცოცხალი ორგანიზმიდან წარმოებული ან გენური ინჟინერიის მეთოდით მიღებული ნივთიერება, რომელთა პათოგენურ თვისებებს შეუძლიათ

აღმადიანების, ცხოველების ან მცენარეების მასიური დაავადება ან მოსპობა. მაშასადამე, დანაშაულის საგანს წარმოადგენს ბაქტერიული, მცენარეული ან ცხოველური წარმოშობის მიკროორგანიზმები და ცილოვანი ბუნების რთული შენაერთები, რომელთაც ცოცხალ ორგანიზმში მოხვედრისას ან მასთან კონტაქტისას შეუძლიათ მათი დაავადება ან მოსპობა. მიკრობიოლოგიურ აგენტებს მიეკუთვნება ვირუსი, ბაქტერია, გენეტიკურად შეცვლილი მიკროორგანიზმი. ბიოლოგიური ტოქსინი არის ცილოვანი სტრუქტურის მხამი, რომელსაც გამოყოფს ბაქტერიული, მცენარეული ან ცხოველური წარმოშობის ცოცხალი ორგანიზმი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე მდგომარეობს მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისადმი ან ტოქსინისადმი მოპყრობის წესის დარღვევაში, შედეგში, რაც გამოიხატება ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანებაში, ეპიდემიის ან ეპიზოოტიის გავრცელებაში ან გარემოსათვის სხვა მძიმე შედეგსა და მიზეზობრივ კავშირში აღნიშნული წესების დარღვევასა და საზიანო შედეგთან.

მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისადმი ან ტოქსინისადმი მოპყრობის წესები განსაზღვრულია სხვადასხვა ნორმატიული აქტით, ამიტომ საჭიროა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გაირკვეს რომელი წესის დარღვევას ჰქონდა ადგილი, რომელმაც მიზეზობრივად განაპირობა კანონში მითითებული საზიანო შედეგი.

მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისა და ტოქსინისადმი მოპყრობა მოიცავს მათი წარმოების, შენახვის, ტრანსპორტირების, გამოყენების, განადგურების, გაუვნებელყოფისა და სხვა პროცესებს. უსაფრთხოების წესების დარღვევა შესაძლებელია როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით.

ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება, როგორც განსახილველი დანაშაულის შედეგი, მოიცავს ნებისმიერი ხარისხის ზიანის მიყენებას ადამიანის ჯანმრთელობისათვის.

ეპიდემიის ან ეპიზოოტიის გავრცელება გულისხმობს ინფექციურ დაავადებათა მასიურად გავრცელებას შესაბამისად ადამიანთა (ქოლერა, შავი ჭირი, ყვავილი და სხვ.) ან ცხოველთა შორის (ციმბირის წყლული და სხვ.). გარემოსათვის სხვა მძიმე შედეგს შეიძლება მივაკუთვნოთ ეპიფიტოტია (მცენარეთა მასობრივი ინფექციური დაავადება), წყალმომარაგების წყაროების მოწამვლა (დასნებოვნება), მნიშვნელოვანი ფინანსური დანახარჯები გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის აღსადგენად და სხვა.

სსკ 289-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული თავისი კონსტრუქციით მატერიალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ერთ-ერთი შედეგის დადგომის მომენტიდან.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია – პირი, რომელსაც თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობით ან პროფესიული მოვალეობით დაკისრებული აქვს მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისადმი და ტოქსინისადმი მოპყრობის წესის დაცვა სამედიცინო, სოფლის მეურნეობის, კვების მრეწველობის, სამეცნიერო და საქმიანობის სხვა სფეროებში.

289-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე გულისხმობს როგორც განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას.

298-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იმავე ქმედებისათვის, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. კვალიფიციური შემადგენლობის სუბიექტური მხარე მხოლოდ გაუფრთხილებლობაში შეიძლება გამოიხატოს.

ვეტერინარიის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევა (მუხლი 290-ი)

განსახილველი დანაშაულის უშუალო ობიექტია ცხოველთა სამყაროს სანიტარიულ-ეპიდემიოლოგიური უსაფრთხოება. დამატებით ობიექტად შეიძლება მოვიხაროთ მოსახლეობის ჯანმრთელობაც. დანაშაულის საგანია როგორც შინაური ცხოველები (პირუტყვი და ფრინველი), ისე გარეული ცხოველები, რომლებიც ბინადრობენ ხელოვნურად შექმნილ გარემო პირობებში ან ბუნებრივი თავისუფლების მდგომარეობაში.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ვეტერინარიის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევაში, რამაც გამოიწვია ეპიზოოტიის გავრცელება ან სხვა მძიმე შედეგი.

ვეტერინარიის სფეროში მოქმედებს მთელი რიგი ნორმატიული აქტები, ისეთი, როგორიცაა: საქართველოს კანონი „ვეტერინარიის შესახებ“, კანონი „ვეტერინარული სამეწარმეო საქმიანობის ლიცენზიისა და ნებართვის გაცემის შესახებ“ და სხვ.

ვეტერინარული ნორმები მიზნად ისახავს ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვას, ცხოველთა გადამდები ან ისეთი სნეულების პროფილაქ-

ტიკას, რომელიც გადამდები არ არის და ლიკვიდაციას, ვეტერინარულ-სანიტარიული თვალსაზრისით კეთილსაიმედო მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოებას, ცხოველთა და ადამიანთა საერთო სნეულებებისაგან მოსახლეობისა და ქვეყნის ტერიტორიის დაცვას და სხვა.

ვეტერინარული ნორმები შეიძლება დაირღვეს როგორც მოქმედებით, მაგალითად, დასნებოვნებულ პირუტყვის გაყიდვით, ისე უმოქმედობით, მაგალითად, პროფილაქტიკური აკრის ჩაუტარებლობა და სხვ. დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია, მისი სავალდებულო ნიშანია შედეგი – ეპიზოოტიის გავრცელების ან სხვა მძიმე შედეგის სახით.

ეპიზოოტია არის გადამდები სნეულებით ერთდროულად მრავალი ცხოველის დასენიანება განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, დროის გარკვეულ მონაკვეთში. სხვა მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს ცხოველთა მასობრივად დახოცვაში, საძოვრების, ტყეების, წყალსატევების პროდუქტიულობის დაქვეითებაში, ცხოველთა გადამდები სნეულების საწინააღმდეგო პროფილაქტიკურ და სალიკვიდაციო ღონისძიებების გატარებაზე მნიშვნელოვან დანახარჯებში, დაავადების კერის ლიკვიდაციის შედეგად მნიშვნელოვან ზიანში და ა.შ.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი, როგორც რიგითი მოქალაქე, ისე საჯარო მოხელე, რომელიც ვალდებულია დაიცვას ვეტერინარიის სფეროში მოქმედი ნორმები.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე გულისხმობს როგორც არაპირდაპირ განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას, მისი ორივე სახით.

სსკ 290-ე მუხლის მე-2 ნაწილი პასუხისმგებლობას ადგენს ვეტერინარიის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევისათვის, რასაც მოჰყვა ეპიზოოტიური, ზოონოზური, ზოოანთროპონოზური სნეულებების გავრცელება, ან სხვა მძიმე შედეგი.

ეპიზოოტიის გავრცელება როგორც დანაშაულის შედეგი, 290-ე მუხლის 1-ლ ნაწილითაც არის გათვალისწინებული და ამიტომ მისგან გამიჯვნის კრიტერიუმად ალბათ ცხოველთა გადამდები სნეულების გავრცელების მასშტაბი უნდა ავიღოთ; თუმცა ეს კანონის ტექსტიდან პირდაპირ არ გამომდინარეობს და კოლიზიას ქმნის.

ზოონოზური სნეულება არის ისეთი ინფექციური და ინვაზიური სნეულება, რომელიც ცხოველებს ცხოველებიდან გადაეცემა.

ზოოანთროპონოზური სნეულება – ისეთი ინფექციური და ინვაზიური სნეულებაა, რომელიც ადამიანს ცხოველებიდან გადაეცემა.

სხვა მძიმე შედეგში შეიძლება მოვიაზროთ თუნდაც ერთი ადამიანის დასნებოვნება გადამდები სნეულებით, დაავადების კერის სალიკვიდაციოდ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი დანახარჯები და სხვა.

სსკ 290-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას იგივე შინაარსი აქვს, რაც 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებას.

წყლით სარგებლობის წესის დარღვევა (მუხლი 291-მ)

განსახილველი დანაშაულის უშუალო ობიექტია წყალზე სახელმწიფო საკუთრების უფლება, აგრეთვე ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ წყალსარგებლობის უფლებასა და წყლის რაციონალურად გამოყენებას.

საქართველოს კანონში წყლის შესახებ მოცემულია წყალსარგებლობის სახეობათა ჩამონათვალი, ასევე რეგლამენტირებულია წყალმოსარგებლეთა უფლებები და მოვალეობები.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება წყლის თვითნებურ მიტაცებაში ან ჰიდროტექნიკურ სამუშაოთა თვითნებურ წარმოებაში საერთო სარგებლობის ქსელზე, აგრეთვე წყლით სარგებლობის წესის სხვა დარღვევაში, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

წყლის თვითნებური მიტაცება არის სახელმწიფო საკუთრების წყლის ობიექტის ან მისი ნაწილის უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს ნებართვის გარეშე დაუფლება.

ჰიდროტექნიკურ სამუშაოთა თვითნებური წარმოება საერთო სარგებლობის ქსელზე გულისხმობს სარწყავი არხებიდან წყლის უკანონოდ შეყვანას ეზოებში, მიწის მოსარწყავად, ამავე მიზნით სარწყავი არხის გადაჭრას, მისი მიმართულების შეცვლას, აგრეთვე წყალსადენებიდან უკანონოდ წყლის გამოყვანას ოჯახში, სასმელი წყლის არადანიშნულებისამებრ გამოყენებას და სხვა.¹

291-ე მუხლით გათვალისწინებულ ნორმას ბლანკეტური დისპოზიცია აქვს, ამიტომ საჭიროა შესაბამისი ნორმატიული თუ სხვა სამართლებრივი აქტის საფუძველზე გაირკვეს წყლით სარგებლობის რომელი წესის დარღვევას ჰქონდა ადგილი. ამასთანავე, ამ დანაშაულს მატერი-ალური შემადგენლობა აქვს. წყლით სარგებლობის წესის დარღვევა

¹ ა. ლაბარტყავა, ეკოლოგიური სამართალი, გვ. 226.

მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ იგი მნიშვნელოვან ზიანს გამოიწვევს. სწორედ ამ ნიშნით განსხვავდება ეს დანაშაული ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის მე-60 მუხლით გათვალისწინებული გადაცდომისაგან.

რა უნდა ჩაითვალოს მნიშვნელოვან ზიანად, ეს ფაქტის საკითხია და იგი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გადაწყდეს საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შეფასების საფუძველზე.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტურ მხარეს, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, რაზეც მიანიშნებს სიტყვები: „თვითნებური მიტაცება“, „სამუშაოთა თვითნებური წარმოება“. დამნაშავეს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ წყლით სარგებლობისათვის და საერთო სარგებლობის ქსელზე ჰიდროტექნიკურ სამუშაოთა წარმოებისათვის საჭიროა უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს ნებართვა, რასაც იგი იგნორირებას უკეთებს და თვითნებობს. წყლით სარგებლობის სხვა წესის დარღვევას შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით.

წყლის დაბინძურება (მუხლი 292-მ)

განსახილველი ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ გარემოს შემადგენელი ძირითადი კომპონენტის – წყლის დაცვას და ამით სათანადო ეკობალანსის შენარჩუნებას. სისხლისსამართლებრივი დაცვის დამატებითი ობიექტია მოსახლეობის ჯანმრთელობა, ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა (292-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილი).

დანაშაულის საგანია წყლის ობიექტი. საქართველოს წყლები მათი ფორმირებისა და გამოყენების თავისებურებათა მიხედვით იყოფა ზედაპირულ და მიწისქვეშა წყლებად.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება წყლის ობიექტის დაბინძურებაში, დანაგვიანებაში, დაშრეტაში ან მასზე სხვა ისეთ უარყოფით ზემოქმედებაში, რომელმაც შეიძლება დააზიანოს მოსახლეობის ჯანმრთელობა, შეამციროს თევზის მარაგი, გააუარესოს წყალმომარაგების პირობები, გამოიწვიოს წყლის ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური თვისებების გაუარესება, ბუნებრივი თვითგაწმენდის უნარის დაქვეითება, ჰიდროლოგიური და ჰიდროგეოლოგიური რეჟიმის დარღვევა.

წყლის დაბინძურებაში იგულისხმება წყლის ობიექტის გაჟღენთა, გაჯერება ისეთი ნივთიერებითა და იმ რაოდენობით, რომელიც იწვევს წყლის ფიზიკური, ქიმიური და ბიოლოგიური თვისებების შეცვლას, წყლის ხარისხის გაუარესებას, რაც ზღუდავს ან საერთოდ გამორიცხავს ასეთი წყლის ობიექტის გამოყენებას სასმელი და კომუნალური, სასოფლო-სამეურნეო, სამრეწველო და სხვა მიზნებისათვის.

წყლის დანაგვიანება არის წყლის ობიექტის გაჯერება უხსნადი საგნებით, მაგალითად, ჩაძირული მერქნით, ხე-ტყის დაცურების სხვა ნარჩენით, საწარმოო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენით, მაგალითად, წიდა, ლითონის ნარჩენი, სამშენებლო ნაგავი და სხვა. წყლის დაშრეტაში იგულისხმება წყლის ობიექტებში წყლის რაოდენობის სისტემატური შემცირება ადამიანთა საქმიანობის შედეგად.

წყლის ობიექტების დასაცავად დაბინძურებისაგან, დანაგვიანებისაგან და დაშრეტისაგან საქართველოს კანონი წყლის შესახებ, გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ და სხვა ნორმატიული აქტები შეიცავენ მთელ რიგ ამკრძალავ და მავალეებელ ნორმებს.

სსკ 292-ე მუხლი ამომწურავად არ ჩამოთვლის წყლის ობიექტის დაბინძურების ხერხებს და მიანიშნებს მასზე სხვა ისეთ უარყოფით ზემოქმედებაზე, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს კანონში მითითებული საზიანო შედეგი. მაგალითად, ასაფეთქებელ, სამშენებლო და სხვა სამუშაოთა წარმოება წყლის ობიექტზე ან მასთან ახლოს. ამრიგად, წყლის ობიექტის დაბინძურება, დანაგვიანება, დაშრეტა ან სხვა უარყოფითი ზემოქმედება სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამოიწვევს იმ შემთხვევაში, თუ ის საფრთხეს შეუქმნის მოსახლეობის ჯანმრთელობას, თევზის მარაგს, ანდა თუ მას შეუძლია გააუარესოს წყალმომარაგების პირობები, წყლის ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური თვისებები, დააქვეითოს წყლის ობიექტის ბუნებრივი თვითგაწმენდის უნარი, დაარღვიოს მისი ჰიდროლოგიური და ჰიდროგეოლოგიური რეჟიმი.

თავისი კონსტრუქციით 292-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა კონკრეტული საფრთხის დელიქტია. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება წყლის ობიექტის დაბინძურების მომენტიდან (ფორმალური შემადგენლობა).

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი გულისხმობს არაპირდაპირ განზრახვას ან გაუფრთხილებლობას.

292-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უფრო მკაცრ პასუხისმგებლობას ადგენს იმავე ქმედებისათვის, რამაც გამოიწვია ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება ანდა ცხოველთა ან მცენარეული სამყაროს მასობრივი განადგურება, აგრეთვე, თუ იგი ჩადენილია სახელმწიფო ნაკრძალის ან აღკვეთილის ტერიტორიაზე ანდა საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს ან ეკოლოგიური უბედურების ზონაში.

წყლის ობიექტის დაზიანებით ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება გულისხმობს ადამიანის დასნებოვნებას ისეთი დაავადებით, რომელიც გამოწვეულია დაზიანებული წყლით სარგებლობის შედეგად.

ცხოველთა ან მცენარეთა სამყაროს მასობრივი განადგურება ნიშნავს განსაზღვრულ ტერიტორიაზე ერთი ან რამდენიმე სახეობის ცხოველის ან მცენარის ერთდროულად დიდი რაოდენობით მოსპობას.

ამგვარი შედეგებისადმი დამნაშავეის სუბიექტური დამოკიდებულება მხოლოდ გაუფრთხილებლობას გულისხმობს.

სახელმწიფო ნაკრძალისა და აღკვეთილის ცნებები განსაზღვრულია დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ საქართველოს 1996 წლის 7 მარტის კანონით. საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის და ეკოლოგიური უბედურების ზონის განსაზღვრება მოცემულია გარემოს დაცვის შესახებ საქართველოს 1996 წლის 10 დეკემბერის კანონში (43-44-ე მუხლები).

292-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულია განსაკუთრებით დამამძიმებელი გარემოებები, სახელდობრ, 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის გარდა სხვა მძიმე შედეგს შეიძლება მივაკუთვნოთ ბუნებრივი გარემოს ზარისხის გაუარესება, წყლის დაზიანებების სალიკვიდაციო ღონისძიებებზე მნიშვნელოვანი დანახარჯები და ა.შ. მძიმე შედეგი შეფასებითი ნიშანია და იგი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს საქმის ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზის საფუძველზე. მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების სუბიექტური შემაღვენლობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობას გულისხმობს.

ზღვის დაზიანება (მუხლი 293-ე)

განსახილველი ქმედების სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ზღვის სისუფთავესა და მართლზომიერ გამოყენებას.

დანაშაულის საგანია ზღვა და მისი ცოცხალი რესურსები.

ზღვის გარემოს დაცვა გაჭუჭყიანებისაგან რეგლამენტირებულია მთელი რიგი საერთაშორისო და შიდასახელმწიფო ნორმატიული აქტებით (ყენევის 1958 წლის კონვენცია ღია ზღვის შესახებ, საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ, საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ და სხვ.).

დანაშაულის ობიექტური მხარე მოიცავს ქმედებას, შედეგს, მიზეზობრივ კავშირს, აგრეთვე, დანაშაულის ჩადენის ადგილსა და მისი ჩადენის საშუალებას.

293-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს ალტერნატიულად ორი სახის მოქმედების განხორციელებაში: 1) გემიდან, სხვა მცურავი საშუალებიდან, პლატფორმიდან ან ზღვაში ხელოვნურად აგებული სხვა კონსტრუქციიდან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების, სხვა ნარჩენის ანდა მასალის ზღვაში უკანონოდ ჩაყრა (ჩაშვება). 2) აღნიშნული ნივთიერების, სხვა ნარჩენის ან მასალის ჩამარხვის წესის დარღვევით ზღვის დაბინძურება.

ზღვის დაბინძურება ნიშნავს ზღვის გარემოში ნივთიერებათა ან ენერჯის პირდაპირ ან არაპირდაპირ შეტანას, რასაც შეუძლია ზიანი მიაყენოს ცოცხალ რესურსებს, საფრთხე შეუქმნას ზღვაში სიცოცხლის არსებობასა და ადამიანის ჯანმრთელობას, ხელი შეუშალოს ზღვაზე საქმიანობას, თევზჭერასა და ზღვის მართლზომიერ გამოყენებას, გამოიწვიოს გამოსაყენებელი წყლის ხარისხისა და დასვენების პირობების გაუარესება.

ზღვა შეიძლება დაბინძურებულ იქნეს გემიდან ან სხვა მცურავი საშუალებიდან ანდა კანონში მითითებული მავნე ზემოქმედების სხვა წყაროებიდან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების, ანდა სხვა ნარჩენის ან მასალის ზღვაში უკანონო ჩაყრით, აგრეთვე მათი ზღვაში ჩამარხვის წესის დარღვევით.

ზღვაში ჩამარხვა ნიშნავს ნივთიერების, ნარჩენის ან მასალის წყლის სიღრმეში ჩაძირვას, ჩაფვლასა და იქ დატოვებას, რაც ხდება შესაბამისი კანონმდებლობით დადგენილი წესით.¹

მავნე ნივთიერების ან სხვა ნარჩენის ანდა მასალის ზღვაში უკანონო ჩაყრა, აგრეთვე მათი ზღვაში ჩამარხვა დადგენილი წესის დარღვევით სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მხოლოდ მაშინ გამოიწვევს,

¹ ზღვაში ჩამარხვის ცნება განსაზღვრულია კანონით საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ.

თუ ამით საფრთხე შეექმნება ადამიანის ჯანმრთელობას ან ზღვის ცოცხალ ორგანიზმს, ანდა ხელს შეუშლის ზღვის მართლზომიერ გამოყენებას. ამგვარ საფრთხეში იგულისხმება ზღვის დაბინძურება ნავთობითა და ნავთობპროდუქტებით, საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და სხვა, რომელთაც შეუძლიათ მოსპონ ან მოწამლონ ცოცხალი ორგანიზმები. ზღვის მართლზომიერი გამოყენებისათვის ხელის შეშლა შეიძლება გამოიხატოს თევზჭერის შეუძლებლობაში და სხვა.

293-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა ფორმალურია; იგი დამთავრებულად ჩათვლება მაგნე ნივთიერების, ნარჩენის ან მასალის ზღვაში უკანონოდ ჩაყრის, აგრეთვე მათი ჩამარხვის წესის დარღვევით ზღვის დაბინძურების მომენტიდან, თუკი ეს ჩადენილია ასეთივე ქმედებისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ.

დანაშაულის სუბიექტია ის პირი, ვისაც ევალება კონტროლის განხორციელება ზღვაში მაგნე ნივთიერების, ნარჩენის ან მასალის ჩაყრაზე, აგრეთვე, მათი ზღვაში ჩამარხვის წესის დაცვაზე, მაგალითად, გემის კაპიტანი, ხომალდის მეთაური, საწარმოს ხელმძღვანელი და სხვა.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, მაგნე ნივთიერების, ნარჩენის ან მასალის ზღვაში უკანონო ჩაყრა მხოლოდ განზრახვას გულისხმობს, ხოლო მათი ჩამარხვის წესის დარღვევით ზღვის დაბინძურება შესაძლებელია როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით.

293-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს ხმელეთიდან ან საჰაერო ხომალდიდან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მაგნე ნივთიერების, ანდა სხვა ნარჩენის ან მასალის ზღვაში უკანონო ჩაყრას (ჩაშვებას), აგრეთვე მათი ჩამარხვის წესის დარღვევით ზღვის დაბინძურებას, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანის ჯანმრთელობას ან ზღვის ცოცხალ ორგანიზმს, ანდა ხელს უშლის ზღვის მართლზომიერ გამოყენებას.

მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა 1-ლი ნაწილისაგან განსხვავდება დაბინძურების წყაროებით, კერძოდ, აქ საუბარია ზღვის დაბინძურებაზე ხმელეთიდან (მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა და სხვა მაგნე ზემოქმედების წყაროები) ან საჰაერო ხომალდიდან, ამასთანავე, მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობა არ არის დაკავშირებული ადმინისტრაციულ პრეუდიცისთან, სხვა მხრივ ის არ განსხვავდება 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობისაგან.

293-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებას, რამაც მნიშვნელოვნად დააზიანა ადამიანის

ჯანმრთელობა, მცენარეული სამყარო, თევზის მარაგი ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმი, დასვენების ზონა ანდა კანონით დაცული სხვა სიკეთე.

ადამიანის ჯანმრთელობის მნიშვნელოვნად დაზიანება მოიცავს ნებისმიერი სიმძიმის (ხარისხის) ზიანს, რაც შეეხება მცენარეული სამყაროს, თევზის მარაგის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მნიშვნელოვნად დაზიანებას, იგი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს საჭმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, ეს შეიძლება გამოიხატოს თევზის მასობრივად მოსპობაში, აგრეთვე ზღვის სხვა ცოცხალი რესურსების განადგურებაში და სხვა. მნიშვნელოვანი ზიანი დასვენების ზონისათვის გულისხმობს მის იმგვარად დაზიანებას, რაც შეუძლებელს ხდის მის გამოყენებას მოქალაქეთა დასვენებისა და გაჯანსაღებისათვის, ანდა დაზიანების შედეგების სალიკვიდაციოდ მოითხოვს მნიშვნელოვან ფინანსურ და მატერიალურ რესურსებს.

293-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა მატერიალურია. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული მავნე შედეგის დადგომის მომენტიდან. აღნიშნული მავნე შედეგისადმი დამნაშავის სუბიექტური დამოკიდებულება გაუფრთხილებლობას გულისხმობს.

293-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის განსაკუთრებით დამამძიმებელი გარემოება, სახელდობრ, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. აღნიშნული შემადგენლობის სუბიექტური მხარე, ასევე, გაუფრთხილებლობას გულისხმობს.

ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების, ანდა სხვა ნარჩენის, ან მასალის ზღვაში ჩაყრის შესახებ შემუშავდნებლობა იმ თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც ეს ევალება (მუხლი 294-ე)

განსახილველი ქმედების სისხლისამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ზღვის სისუფთავის შენარჩუნებას და დაცვას ადამიანთა ჯანმრთელობისათვის და ზღვის ცოცხალი რესურსებისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება უმოქმედობაში, სახელ-

დობრ, გემის, სხვა მცურავი საშუალების, საჰაერო ზომადლის, პლატფორმის ან ზღვაში ხელოვნურად აგებული სხვა კონსტრუქციის სათანადო პასუხისმგებელი თანამდებობის პირის მიერ უახლოესი პორტის ადმინისტრაციისათვის, ხოლო ჩამარხვის მიზნით ჩაყრის შემთხვევაში – აგრეთვე ჩაყრის ნებართვის მიძღვნილი ორგანიზაციისათვის შეუტყობინებლობა იმისა, რომ საქართველოს შიდა ზღვის ან ტერიტორიული წყლების ფარგლებში, ანდა ღია ზღვაში მზადდება ან უკიდურესი აუცილებლობის გამო მოხდა ჩაყრა, ან აუცდენელი დაკარგვა ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების ან ისეთი შენარევისა, რომელიც ასეთ ნივთიერებას დადგენილი ნორმის გადაძებებით შეიცავს, ანდა სხვა ნარჩენისა ან მასალისა, რომელსაც შეუძლია დააზიანოს დასვენების ზონა ან ხელი შეუშალოს ზღვის მართლზომიერ გამოყენებას.

ცნობილია, რომ გემის, სხვა მცურავი საშუალების, საჰაერო ზომადლის, პლატფორმის ან ზღვაში ხელოვნურად აგებული სხვა კონსტრუქციების ექსპლოატაცია დაკავშირებულია სხვადასხვა სახის საწვავი მასალების გამოყენებასთან, ამის საფუძველზე სხვადასხვა სახის ნარჩენის, ნივთიერების გამოყოფასთან. გარდა ამისა, აღნიშნულ ობიექტებზე განხორციელებული საწარმოო, სამეცნიერო-კვლევითი თუ სხვა სახის საქმიანობის შედეგად ადგილი აქვს მავნე ნარჩენების, ნივთიერებების, მასალის გამოყოფას და მათი ჩამარხვის მიზნით ზღვაში ჩაყრას. აქედან გამომდინარე, სათანადო პასუხისმგებელი თანამდებობის პირი ვალდებულია შეატყობინოს უახლოესი პორტის ადმინისტრაციას, ხოლო ჩამარხვის მიზნით ჩაყრის შემთხვევაში ჩაყრის ნებართვის მიძღვნილი ორგანიზაციას, რომ ზღვაში მზადდება ან უკიდურესი აუცილებლობის გამო მოხდა ჩაყრა, ან აუცდენელი დაკარგვა ადამიანის ჯანმრთელობისათვის, ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერებისა, ანდა ისეთი ნარჩენის ან მასალისა, რომელსაც შეუძლია დააზიანოს დასვენების ზონა ან ხელი შეუშალოს ზღვის მართლზომიერ გამოყენებას (მაგალითად, თევზჭერას, წყლის გამტენარებას და სხვა).

განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა, იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების, ანდა სხვა ნარჩენის, ან მასალის ზღვაში ჩაყრის შესახებ ინფორმაციის შეუტყობინებლობის მომენტიდან.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ეს არის თანამდებობის პირი, რომელსაც ევალება ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი

ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების, ანდა სხვა ნარჩენის, ან მასალის ზღვაში ჩაყრის შესახებ ინფორმაციის შეტყობინება უახლოესი პორტის ადმინისტრაციისათვის, ხოლო ჩამარხვის მიზნით ჩაყრის შემთხვევაში — აგრეთვე ჩაყრის ნებართვის მიმცემი ორგანიზაციისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი შეიძლება განხორციელდეს არაპირდაპირი განზრახვით ან გაუფრთხილებლობით. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს კანონი კვალი-ფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება (მუხლი 295-ე)

ატმოსფერული ჰაერი წარმოადგენს ბუნებრივი გარემოს ერთ-ერთ შემადგენელ ელემენტს, რომლის გარეშეც შეუძლებელია ცოცხალი ორგანიზმების არსებობა. ატმოსფერულ ჰაერს ეკოლოგიურთან ერთად დიდი ეკონომიკური მნიშვნელობა გააჩნია. ატმოსფერული ჰაერის ქიმიურად და ფიზიკურად დაბინძურების ძირითადი წყარო სწორედ საწარმო-სამეურნეო საქმიანობაა. განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაციის მიზანია ატმოსფერული ჰაერის დაცვა მავნე ანთროპოგენური ზემოქმედებისაგან. ატმოსფერული ჰაერის ადამიანის ჯანმრთელობისა და ბუნებრივი გარემოსათვის უსაფრთხო მდგომარეობის შენარჩუნება, დაცვა. მაშასადამე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ატმოსფერული ჰაერის სისუფთავეს. სისხლისსამართლებრივი დაცვის დამატებითი ობიექტია ადამიანის ჯანმრთელობა და სიცოცხლე (295-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები).

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა მოიცავს ქმედებას, შედეგსა და მიზეზობრივ კავშირს მათ შორის.

ქმედება შეიძლება გამოიხატოს ალტერნატიულად: 1) მავნე ნივთიერების ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვევის წესის დარღვევაში, ან 2) გამწმენდი დანადგარის, ნაგებობის ან სხვა ობიექტის ექსპლუატაციის წესის დარღვევაში.

ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევის თავიდან აცილება პრაქტიკულად შეუძლებელია, აქედან გამომდინარე, იგი არის ლიმიტირებული. ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ კანონით, ლიმიტი არის დაბინძურების სტაციონარული ობიექტისათვის დადგენილი მავნე ნივთიერებათა ნებადართულ გაფრქვევათა რაოდენობრივი მნიშვნელობა, რომელთა დარღვევა,

თუ ის გამოიწვევს ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მნიშვნელოვან გაუარესებას, მოგვცემს 295-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემადგენლობას.¹

ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა ნორმატივებზე მეტი რაოდენობით გაფრქვევისა და ზღვრულად დასაშვებზე მეტი ოდენობით კონცენტრაციის ძირითადი მიზეზია ატმოსფეროში მავნე ნივთიერებათა განაფრქვევის გამწმენდი დანადგარის, ნაგებობის ან სხვა ობიექტის ექსპლუატაციის წესის დარღვევა. ეს შეიძლება გამოიწვიოს გამწმენდი დანადგარის, ნაგებობის ან სხვა ობიექტის გაუმართაობაში ან არასრული სიმძლავრით გამოყენებაში, გამწმენდი ნაგებობის (დანადგარის) გამორთვაში, ფილტრების არადროულად შეცვლაში, დანადგარისა და ნაგებობის მუშაობის რეჟიმის შეცვლაში და სხვა.

დანაშაულის ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია შედეგი – ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მნიშვნელოვანი გაუარესება. აქ იგულისხმება ატმოსფერული ჰაერის შემადგენლობის შეცვლა, რომლის შედეგად იგი საშიში ხდება მოსახლეობის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს არსებობისათვის. მამასადამე, დანაშაული მატერიალურია და, აქედან გამომდინარე, დადგენილ უნდა იქნეს მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

დანაშაულის სუბიექტია შესაბამისი საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის თანამდებობის პირი, რომელსაც დაკისრებული აქვს კონტროლი სამეურნეო საქმიანობის განხორციელებისას ატმოსფერული ჰაერის დაცვაზე.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი შეიძლება განხორციელდეს არაპირდაპირი განზრახვით ან გაუფრთხილებლობით.

295-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები, სახელობრ, მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს იმავე ქმედებას, რამაც გამოიწვია ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება, უფრო მძიმე შედეგია გათვალისწინებული მე-3 ნაწილით, ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.

295-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობას გულისხ-

---

¹ გარდა ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ საქართველოს 1999 წლის კანონისა, ამ სფეროში მოქმედებს მთელი რიგი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები, მაგალითად, ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრის 2003 წლის 24 თებერვლის ბრძანება „დასახლებული ადგილების ატმოსფერული ჰაერის დამაბინძურებელი ნივთიერებების ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაციები“ და სხვ.

მოს. ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები იგივეა, რაც პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობაში.

**საქართველოს კონტინენტური შელვის,
ტერიტორიული წყლების ან განსაკუთრებული
ეკონომიკური ზონის კანონმდებლობის დარღვევა
(მუხლი 296-ე)**

განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს კონტინენტური შელვის, ტერიტორიული წყლების, განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის, როგორც ბუნებრივი გარემოს შემადგენელი ელემენტების დაცვას უკანონო ზემოქმედებისაგან, აგრეთვე საზღვაო ნაოსნობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. აღნიშნული ბუნებრივი ობიექტები ნაციონალური იურისდიქციის ქვეშაა, ვინაიდან ისინი იმყოფებიან წყლით დაფარულ იმ ტერიტორიაზე, რომელზეც ვრცელდება საქართველოს იურისდიქცია.

296-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ კონტინენტური შელვის, ტერიტორიული წყლების, მიმდებარე ზონის ან განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის მართლზომიერად და უსაფრთხოდ გამოყენებას.

დანაშაულის ობიექტური მხარე მოიცავს ალტერნატიულად შემდეგი სახის ქმედებათა განხორციელებას: 1) საქართველოს კონტინენტურ შელვზე, ტერიტორიულ წყლებში ან მიმდებარე ზონაში ნაგებობის უკანონოდ აღმართვა; 2) აღნიშნული ტერიტორიის გარშემო ან განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში ხელოვნური კუნძულის, ნაგებობის ან მოწყობილობის ირგვლივ უსაფრთხოების ზონის უკანონოდ დაწესება; 3) მშენებლობის, რეკონსტრუქციის, ექსპლუატაციის, ნაგებობის დაცვის, ლიკვიდაციის ან კონსერვაციის, ანდა საზღვაო ნაოსნობის უსაფრთხოების წესის დარღვევა.

ზღვაში ნაგებობათა აღმართვის, მათი ექსპლუატაციის უზრუნველსაყოფად უსაფრთხოების ზონების შექმნის, აგრეთვე მშენებლობის, რეკონსტრუქციის, ექსპლუატაციის, ნაგებობის დაცვის, ლიკვიდაციის ან კონსერვაციის წესი რეგლამენტირებულია სხვადასხვა ნორმატიული სამართლებრივი აქტებით. 1998 წლის 24 დეკემბრის კანონით საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ; და სხვა. ყოველ კონკრეტულ შემთხ-

ვევაში იმის გასარკვევად, თუ რა წესი იქნა დარღვეული, უნდა მივმართოთ შესაბამის ბლანკეტურ ნორმებს.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანია დანაშაულის ჩადენის ადგილი – კონტინენტური შელფი, ტერიტორიული წყლები, მიმდებარე ზონა ან განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა.¹

სსკ 296-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაკავშირებულია ადმინისტრაციულ პრეუდიციასთან, ე.ი. პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება ასეთივე დარღვევისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ.

განსახილველი დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეულმა ნებისმიერმა ფიზიკურმა პირმა.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივსა და მიზანს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

სსკ 296-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია დამოუკიდებელი შემადგენლობა, კერძოდ, საქართველოს კონტინენტური შელფის ან განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სათანადო ნებართვის გარეშე გამოკვლევა, დაზვერვა, ანდა მისი ბუნებრივი სიმდიდრის დამუშავება, ასეთივე დარღვევისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ.

განსახილველ შემადგენლობაში სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ კონტინენტური შელფისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის ბუნებრივ სიმდიდრეთა დაცვასა და რაციონალურად გამოყენებას.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა შეიძლება გამოიხატოს ალტერნატიულად ისეთი მოქმედების განხორციელებაში, როგორიცაა: 1) კონტინენტური შელფის ან განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სათანადო ნებართვის გარეშე გამოკვლევა; 2) ან დაზვერვა; 3) ანდა მისი ბუნებრივი სიმდიდრის დამუშავება.

კონტინენტურ შელფსა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში ჩამოთვლილ საქმიანობათა განხორციელებაზე ნებართვის (ლიცენზიის) გაცემის წესი რეგლამენტირებულია სპეციალური ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტებით.

---

¹ ამ ცნებათა დეფინირება მოცემულია საქართველოს კანონებში – საქართველოს სახელმწიფო საზღვრისა და საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ.

ისევე როგორც 296-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა მე-2 ნაწილითაც ადმინისტრაციულ პრეუდიციას უკავშირდება; პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება ასეთივე დარღვევისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ.

ქმედების სუბიექტი და სუბიექტური შემადგენლობა იმავე ნიშნებით ხასიათდება, რომლებიც მივუთითეთ 296-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის განხილვისას.

მიწის გაუვარებისმა (მუხლი 297-ე)

ბუნებრივი გარემოს შემადგენელ ელემენტებს შორის მიწას პირველ ხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს. იგი განაპირობებს ბუნების სხვა ობიექტების ურთიერთკავშირს, წარმოადგენს ადამიანთა ცხოვრებისა და შრომის საყოველთაო პირობასა და საგანს. მაშასადამე, მიწას გააჩნია ეკოლოგიური და ეკონომიკური ფუნქცია. აქედან გამომდინარე, მიწის რაციონალურად გამოყენებასა და დაცვას დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოების ეკონომიკური განვითარებისათვის, ადამიანთა ცხოვრების დონის ზრდისათვის. ამავე დროს, მიწის დაცვა ხელს უწყობს ბუნების სხვა ობიექტების ეკოლოგიური მდგომარეობის შენარჩუნებასა და გაუმჯობესებას. საქართველოს მიწის კანონმდებლობით დადგენილია, რომ მიწათმოსარგებლენი ვალდებული არიან რაციონალურად და ეფექტურად იყენებდნენ მიწას, უფროსილდებოდნენ მას.¹

მიწის გაუვარებისმა ხელყოფს სამართლებრივ ურთიერთობებს მიწათსარგებლობის სფეროში. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ძირითადი ობიექტი სწორედ ეს ინტერესია. დამატებითი ობიექტია – ადამიანის ჯანმრთელობა, სიცოცხლე. ბუნებრივი გარემო.

განსაზილველი დანაშაულის საგანია – მიწა, მისი კატეგორიისა და კუთვნილების მიუხედავად.

დანაშაულის ობიექტიური მხარე შეიძლება გამოიხატოს სამეწარმეო, სამეურნეო ან სხვაგვარი საქმიანობის განხორციელებისას მანე ნივთიერებით მიწის მოწამვლაში, დეგრადაციაში ან მიწის სხვაგვარ გაუვარებისებაში, რაც განპირობებულია სასუქის, მცენარეთა ზრდის სტიმულატორის, შხამქიმიკატის, სხვა ქიმიური ან ბიოლოგიური ნივთიერების შენახვის, გამოყენების ან გადაზიდვის დროს მისდამი მოპყრობის წესის

¹ მიწის სამართლებრივ რეჟიმსა და დაცვაზე იხ. დავერილებით აკაკი ლაბარტყავა, ეკოლოგიური სამართალი, თბ., 2003, გვ. 127-160.

დარღვევით. აღნიშნული ქმედების ჩადენა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამოიწვევს, თუ მას შედეგად მოჰყვება ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს დაზიანება.

ამრიგად, დანაშაულის ობიექტური მხარე მოიცავს მოქმედებას ან უმოქმედობას, კანონში მითითებული სხვადასხვა ქიმიური ან ბიოლოგიური ნივთიერების შენახვის, გამოყენების ან გადაზიდვის წესის დარღვევით მიწის მოწამვლას, ლეგრადაციას ან სხვაგვარ გაუვარგისებას, შედეგს – ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს დაზიანებას, მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია.

297-ე მუხლს ბლანკეტური დისპოზიცია აქვს. ამიტომ იმის გასარკვევლად, თუ კონკრეტულად რომელი წესის დარღვევას ჰქონდა ადგილი, უნდა მიემართოთ შესაბამის ნორმატიულ აქტებს. მიწის დაცვის სფეროში უმნიშვნელოვანესი ნორმატიული აქტებია საქართველოს 1997 წლის 16 სექტემბრის კანონი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“, 1996 წლის 10 დეკემბრის კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“, 1998 წლის 12 ივნისის კანონი „სამიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ“ და სხვ.

ცნობილია, რომ მიწა მიეკუთვნება დაბინძურების აკუმულირების უნარის მქონე გარემოს ობიექტს, ამიტომ მისი გაუვარგისების თავიდან ასაცილებლად საჭიროა სამეწარმეო, სამეურნეო ან სხვაგვარი საქმიანობის განხორციელება ეკოლოგიური უსაფრთხოების მოთხოვნების დაცვით. მაგალითად, სოფლის მეურნეობაში გამოიყენება დიდი რაოდენობის სხვადასხვა სახის ქიმიური სასუქი და შხამქიმიკატი, მათი გამოყენება აუცილებელია მოსავლიანობის ასამაღლებლად, მაგრამ მათმა არასწორმა გამოყენებამ შეიძლება უარყოფითი შედეგები გამოიწვიოს – კერძოდ, ნიადაგისა და, შესაბამისად, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების დაბინძურება, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაზიანება.

სწორედ ამიტომ მინერალური სასუქების, მცენარეთა დაცვის, ზრდის სტიმულატორებისა და სხვა ქიმიური საშუალებების გარემოში გამოყენების ნორმები დგინდება იმგვარად, რომ საფრთხე არ შეექმნას ადამიანის ჯანმრთელობას, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს, ნიადაგს.

გარემოში ქიმიურ საშუალებათა გამოყენების ნორმებს (მათ შორის მცენარეთა დაცვისა და ნიადაგის განოციერების ქიმიურ საშუალებათა) და ამ ქიმიურ საშუალებათა (ნივთიერებათა) ტრანსპორტირების, შენახვისა და გამოყენების წესებს ყოველ სუთ წელიწადში ერთხელ შეი-

მუშაებს და ამტკიცებს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო დებულებით „გარემოში ქიმიურ საშუალებათა ტრანსპორტირების, შენახვისა და გამოყენების წესების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან შეთანხმებით.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი, შერაცხადი პირი (როგორც მოხელე, ისე კერძო პირი, რომელიც ეწევა სამეწარმეო, სამეურნეო ან სხვაგვარ საქმიანობას).

დანაშაულის სუბიექტური მხარე გულისხმობს როგორც განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს.

297-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია კვალიფიციური შემადგენლობა – იგივე ქმედება ჩადენილი საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს ან ეკოლოგიური უბედურობის ზონაში, რამაც მიწის მნიშვნელოვანი ფართობის გაუვარგისება გამოიწვია. აქ კანონმდებელს პასუხისმგებლობა დამძიმებული აქვს ობიექტური მხარის ისეთი ნიშნებით, როგორიცაა დანაშაულის ჩადენის ადგილი და შედეგი.

საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის ზონა არის ტერიტორია, სადაც საქმიანობის ან სტიქიური უბედურების შედეგად გაუარესდა გარემოს მდგომარეობა და საფრთხე შეექმნა ადამიანის ჯანმრთელობას, მცენარეულ საფარსა და ცხოველთა სამყაროს, ხოლო ეკოლოგიური უბედურების ზონა არის ტერიტორია, სადაც საქმიანობის, ავარიის, კატასტროფისა და სტიქიური უბედურების შედეგად დაირღვა ეკოლოგიური წონასწორობა, საფრთხე შეექმნა ადამიანის სიცოცხლეს.

საგანგებო ეკოლოგიური უბედურების ზონას ან საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის ზონას აცხადებს და აუქმებს საქართველოს პრეზიდენტი. რაც შეეხება შედეგს მიწის მნიშვნელოვანი ფართობის გაუვარგისების სახით, ის სასამართლომ უნდა შეაფასოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში.

297-ე მუხლის მე-3 ნაწილში პასუხისმგებლობა დამძიმებულია ასევე შედეგით – 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. როგორც წესი, აღნიშნული თანამდევნი შედეგი გაუფრთხილებლობაში გამოიხატება, თუმცა იგულისხმება განზრახვი შედეგის ამავე ნორმის ფარგლებში დასჯაც, თუკი ის სხვა დანაშაულის ნიშნებს არ შეიცავს.

წიადისეშულის გააოყენების ან დაცვის წისის დარღვევა (მუხლი 298-მ)

წიადი საქართველოს ეროვნული სიმდიდრეა და მას სახელმწიფო იცავს.

გარემოს დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობა უნდა მოხდეს გარემოს პოტენციური შესაძლებლობებისა და მდგრადი განვითარების პრინციპების გათვალისწინებით.

წიადით სარგებლობისა და დაცვის სახელმწიფო მართვის ორგანობა: საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, გეოლოგიის სახელმწიფო დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური ზედამხედველობის სახელმწიფო ინსპექცია, ხოლო სამთო ურთიერთობების მომწესრიგებელი ძირითადი ნორმატიული აქტებია საქართველოს 1996 წლის 17 მაისის კანონი წიადის შესახებ, 1996 წლის 15 ოქტომბრის კანონი „გარემოს დაცვითი ნებართვის შესახებ“ და სხვ.

სამთო კანონმდებლობით დეტალურად არის რეგლამენტირებული წიადის, ნებისმიერი სახის სასარგებლო წიადისეულის შესწავლისა და გამოყენების მოპოვებულ და გადამამუშავებულ საწარმოთა ნარჩენების გამოყენების, შენახვისა და დაცვის, მიწისქვეშა ნაგებობების მშენებლობისა და ექსპლუატაციის პროცესში წარმოქმნილი ურთიერთობები; წიადის სამართალდარღვევათა სახეები და პასუხისმგებლობა სამთო კანონმდებლობის დარღვევისათვის.¹

სსკ 298-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის უშუალო ობიექტია სამთო ურთიერთობები.

დანაშაულის საგანია წიადი, ანუ მიწის ზედაპირის, ნიადაგისა და წყალსატევების ფსკერის ქვეშ ან ხმელეთის ზედაპირზე გაშიშვლებული დედამიწის ქერქის ნაწილი, რომელიც თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური საშუალებით ხელმისაწვდომია შესასწავლად და გამოსაყენებლად.

დანაშაულის ობიექტიური მხარე შეიძლება გამოიხატოს სამთომოპოვებითი საწარმოს ან მიწისქვეშა ნაგებობის დაპროექტების, განლაგების, რეკონტრუქციის, ლიკვიდაციის, საექსპლუატაციოდ გადაცემის ან ექსპლუატაციის დროს წიადისეულის გამოყენების, ან დაცვის წესის დარ-

¹ წიადის სამართლებრივ რეჟიმზე დაწერილებით იხ. ეკოლოგიური სამართალი, გვ. 161.

ღვევაში, აგრეთვე, თვითნებურ მშენებლობაში სასარგებლო წიაღისეულის განლაგების ადგილას, რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი.

ამრიგად, დანაშაულის ობიექტიური მხარე მოიცავს: 1) მოქმედებას ან უმოქმედობას, რაც გამოიხატება წიაღის გამოყენების ან დაცვის წესის დარღვევაში, ანდა თვითნებურ მშენებლობაში სასარგებლო წიაღისეულის განლაგების ადგილას; 2) შედეგს – მნიშვნელოვანი ზიანის სახით; 3) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და შედეგს შორის. დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია. წიაღის გამოყენებისა და დაცვის წესები განსაზღვრულია საქართველოს კანონით „წიაღის შესახებ“, რომლის მიხედვითაც უნდა გაირკვეს კონკრეტულ შემთხვევაში რა წესის დარღვევას ჰქონდა ადგილი. ეს შეიძლება გამოიხატოს წიაღის საბადოდან სასარგებლო წიაღისეულის არაკომპლექსურად ან ეკონომიურად მიზანშეუწონლად ამოღებაში, წიაღის მოპოვებისას ზენორმატიული დანაკარგების დაშვებაში, წიაღის საბადოს დაუცველობაში დატბორვისაგან, გაწყლიანებისაგან, ხანძრისაგან, წიაღისეულის ფართობების თვითნებურად განაშენიანებაში, სამთო-გეოლოგიური საძიებო სამუშაოების ჩატარების წესის დარღვევაში, სამთომომპოვებელი საწარმოების ლიკვიდაციისა და კონსერვაციის წესის დარღვევაში, სამთომომპოვებელი საწარმოს, სხვადასხვა დანიშნულების მიწისქვეშა ნაგებობის ლიკვიდაციისა და კონსერვაციის წესებისა და ნორმების დარღვევაში, წიაღით სარგებლობის უსაფრთხოების წესებისა და ნორმების დარღვევაში და ა.შ.

წიაღის გამოყენების ან დაცვის წესების დარღვევით მნიშვნელოვანი ზიანი შეიძლება გამოიხატოს სასარგებლო წიაღისეულის საბადოს დაზიანებაში, აფეთქებაში ან ავარიამი წიაღით სარგებლობის ობიექტზე, გარემოს დაბინძურებაში და სხვ.

დანაშაულის სუბიექტი სამთომომპოვებითი საწარმოს ან მიწისქვეშა ნაგებობის დაპროექტების, განლაგების, რეკონტრუქციის, ლიკვიდაციის, საექსპლუატაციოდ გადაცემის ან ექსპლუატაციის დროს შეიძლება იყოს ის, ვისაც სამსახურებრივად ევალებოდა წიაღის გამოყენების ან დაცვის წესების შესრულება, ხოლო სასარგებლო წიაღისეულის განლაგების ადგილას თვითნებური მშენებლობის დროს – სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი, შერაცხადი ფიზიკური პირი.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს როგორც განზრახვაში, ისე გაუფრთხილებლობაში.

წილით უკანონოდ სარგებლობა (მუხლი 299-მ)

განსახილველი დანაშაულის ობიექტია სამთო ურთიერთობები, უფრო კონკრეტულად კი, წილით სარგებლობის სახელმწიფო მართვის სფეროში წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობები. სისხლისსამართლებრივი დაცვის დამატებითი ობიექტია წილზე სახელმწიფოს საკუთრების უფლება. დანაშაულის საგანია წიალი.

დანაშაულის ობიექტიური მხარე მდგომარეობს წილით უკანონო სარგებლობაში, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

საქართველოს წიალი სახელმწიფო საკუთრებაა. წილის სახელმწიფო ფონდს შეადგენს საქართველოს ტერიტორიაზე, მის კონტინენტურ შეღწეზე, ტერიტორიულ წყლებსა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში არსებული წიალი. წილის ერთიანი სახელმწიფო ფონდის მართვა სახელმწიფოს პრეროგატივაა. მის გამგებლობაში შედის წილის სახელმწიფო კადასტრის წარმოება, წილის სარგებლობაში გაცემა და ამოღება, სახელმწიფო ზედამხედველობა და კონტროლი წილით სარგებლობაზე და სხვა ფუნქციების განხორციელება. წილით სარგებლობა მიზნობრივი ხასიათისაა, ვინაიდან წილის სარგებლობაში გადაცემისას განისაზღვრება კონკრეტული მიზანი, რისთვისაც იგი უნდა იქნეს გამოყენებული. წილით სარგებლობა მოიცავს: წილის შესწავლას, სასარგებლო წილისეულის მოპოვებასა და გადაამუშავებას, სამთომომპოვებელ საწარმოთა ნარჩენების გამოყენებას, მიწისქვეშა ბუნებრივი სიცარიელის გამოყენებას და სხვა. წილით სარგებლობის არსი განსაზღვრულია წილის შესახებ საქართველოს კანონით.

299-ე მუხლის დისპოზიციამში საუბარია წილით უკანონოდ სარგებლობაზე.

წილით სარგებლობის უფლების წარმოშობის საფუძველია გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთან არსებული უწყებათაშორის ექსპერტთა საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე გაცემული წილით სარგებლობის ლიცენზია. წილის შესახებ კანონის მე-9 მუხლით, წილით სარგებლობის უფლების დამადასტურებელ ერთადერთ ოფიციალურ დოკუმენტს წარმოადგენს წილით სარგებლობის ლიცენზია. ლიცენზია გაცივმა წილით სარგებლობის ცალკეული სახეების შესაბამისად, მაგალითად, წილის შესწავლის ლიცენზია, სასარგებლო წილისეულის მოპოვების ლიცენზია და ა.შ.

ამრიგად, წილით უკანონოდ სარგებლობად ჩაითვლება წილით სარგე-

ბლობა ლიცენზიის გარეშე, აგრეთვე, ლიცენზიით გამოყოფილი სამთო მინაკუთენის ფარგლებს გარეთ წიაღისეულის მოპოვება, ანღა წიაღით სარგებლობა აუცილებელი სახელმწიფო რეგისტრაციის გარეშე.

წიაღით სარგებლობა უკანონოდ ჩაითვლება მაშინაც, როცა იგი ხორციელდება გარემოსდაცვითი ნებართვის გარეშე, რამეთუ წიაღისეულის მოპოვება, წიაღისეული ნედლეულის საკვლევი და სამთო სამუშაოები განეკუთვნება ისეთ საქმიანობას, რომელმაც თავისი მასშტაბით, განლაგებითა და შინაარსით შეიძლება გამოიწვიოს სერიოზული უარყოფითი ზემოქმედება გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე.

ამრიგად, წიაღით უკანონოდ სარგებლობა ნიშნავს საწარმოების, ორგანიზაციების ან მოქალაქეების მიერ წიაღის გამოყენებას, რომელიც მიცემული არა აქვთ მათ სარგებლობაში სამთო კანონმდებლობის დადგენილი წესით.

დანაშაულის ობიექტიური მხარე გარდა მოქმედებისა – წიაღით უკანონო სარგებლობა, მოიცავს შედეგს მნიშვნელოვანი ზიანის სახით, რომელიც შემადგენლობის შეფასებითი ნიშანია და კანონში დაკონკრეტებული არ არის. იგი სასამართლომ უნდა შეაფასოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში. იგი შეიძლება გამოიხატოს დიდ მატერიალურ დანაკარგში, საბადოს დაზიანებაში ან გარემოს დაბინძურებაში და მისთ.

რამდენადაც დანაშაულს მატერიალური შემადგენლობა აქვს, საჭიროა მიზეზობრივი კავშირის დადგენა მოქმედებასა და მნიშვნელოვან ზიანს შორის.

დანაშაულის სუბიექტი ზოგადია, ნებისმიერი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული, შერაცხადი პირი, რომელიც უკანონოდ სარგებლობს წიაღით.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე მხოლოდ განზრახვას გულისხმობს, დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ უკანონოდ სარგებლობს წიაღით და სურს ეს.

299-ე მუხლის მე-2 ნაწილი პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად ითვალისწინებს იმავე ქმედების ჩადენას არაერთგზის. დანაშაულის სიმრავლის ეს სახე აქ რაიმე სპეციფიკით არ გამოირჩევა. მისი შინაარსი უნდა განვმარტოთ სსკ მე-15 მუხლის საფუძველზე.

თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის უკანონოდ მოპოვება (მუხლი მე-300)

განსახილველი დანაშაულის ობიექტია ის სამართლებრივი ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის დაცვასა და რაციონალურად გამოყენებას.

დანაშაულის საგანია სხვადასხვა ჯიშის თევზი და წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმი, რომლებიც იმყოფებიან ბუნებრივი თავისუფლების მდგომარეობაში.¹ ეს შეიძლება იყოს ზღვისა და მტკნარი წყლის ხერხემლიანები (დელფინი, სელაპი, ზღვის ლომი და სხვა), უხერხემლოები (ზღვის მოლუსკები, კიბორჩხალები და სხვა).

დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს საქართველოს კონტინენტურ შეღოფზე ტერიტორიულ წყლებში, განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში ან შიდა წყლებში თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის უკანონო მოპოვებაში თევზსარეწი იარაღით, ან მექანიკური სატრანსპორტო საშუალებით, ელექტროდენით, ან სხვა აკრძალული იარაღით, ასაფეთქებელი, ან მომწამლავი ნივთიერებით, ანდა თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მასობრივი განადგურების სხვა საშუალებით.

მე-300 მუხლის დისპოზიცია ბლანკეტურია. თევზჭერის სამართლებრივი რეჟიმი რეგლამენტირებულია საქართველოს 1996 წლის 25 დეკემბრის კანონით „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“, დებულებით „ცხოველთა სამყაროს ობიექტების, მათი სახეობების მიხედვით მოპოვების წესების, ვადებისა და მოპოვებისათვის დაშვებული იარაღისა და მოწყობილობების ჩამონათვალის შესახებ“ (1998 წ.), სხვა ნორმატიული აქტებით. თევზის მოპოვება უკანონოდ ჩაითვლება, როცა ის ამ წესების დარღვევით მოხდება. თევზჭერა ატარებს სანებართვო ხასიათს, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი დაშვებულია მხოლოდ უფლებამოსილი ორგანოს ნებართვით (ლიცენზიით).

თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის უკანონოდ მოპოვების ადგილად პირველ ნაწილში მიჩნეულია საქართველოს კონტინენტური შეღოფი, ტერიტორიული წყლები, განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა ან შიდა წყლები.

---

¹ თუკი ხელყოფა მოხდება ისეთ ცოცხალ ორგანიზმზე, რომელიც ამოღებულია ბუნებრივი საბინადრო გარემოდან, გამრავლებულია ნახევრად თავისუფალ პირობებში ან ტყეებში, მაშინ სახეზე იქნება საკუთრების საწინააღმდეგო დანაშაული.

მე-300 მუხლის 1-ლი ნაწილით ქმედების კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის ჩადენის იარაღსა და საშუალებას. ცხოველთა სამყაროს ობიექტების, მათი სახეობების მიხედვით მოპოვების წესების, ვადებისა და მოპოვებისათვის დაშვებული იარაღისა და მოწყობილობის შესახებ დებულებით აკრძალულია თევზჭერისას ჩასადგმელი დიდადებების გამოყენება, რომელთა სიგრძე 900 მეტრზე მეტია, ყველა სახის სათრევი და დიდადებების გამოყენება, კატრანის ბადის გამოყენება მდინარეებში, ლიმანებსა და ყურეებში, თევზის ჭერა ასაფეთქებელი და მომწამლავე ნივთიერებების გამოყენებით, ელექტროდენით, ელექტროშოკის აპარატით, თევზჭერა დენისა და დაფრთხობის სხვა ხერხის გამოყენებით და სხვა.

მე-300 მუხლში სანიმუშოდ არის ჩამოთვლილი თევზჭერის აკრძალული იარაღები და საშუალებები, ამიტომ წყლის ცოცხალი ორგანიზმების მასობრივი განადგურების სხვა საშუალებებს შეიძლება მივაკუთვნოთ ფიზიკური, ქიმიური, ბიოლოგიური და სხვა ზემოქმედების ნებისმიერი საშუალება, რომელმაც გამოიწვია ან შეეძლო გამოეწვია წყლის ცხოველების მნიშვნელოვანი რაოდენობის განადგურება.

აღნიშნული იარაღების გამოყენება გულისხმობს თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის თავისუფალი ბუნებრივი გარემოდან ამოღებას, მათი ფიზიკური ამოღების უზრუნველყოფას. მე-300 მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა ფორმალურია (დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება მაშინაც, თუკი თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მოსაპოვებლად გამოყენებული აკრძალული იარაღით ან საშუალებით აღნიშნული რესურსები მოპოვებული ვერ იქნება და ეს მოქმედება ჩადენილ იქნება ასეთივე დარღვევისათვის აღმინისტრაციული სახელის დადების შემდეგ).

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც უკანონოდ მოიპოვებს თევზს ან წყლის სხვა ცოცხალ ორგანიზმს.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს.

მე-300 მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა. აქ პასუხისმგებლობა დამძიმებულია ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ისეთი ნიშნებით, როგორიცაა: საზიანო შედეგი, დანაშაულის ჩადენის დრო და ადგილი, დანაშაულის

საგანი. საზღვლოდ, მე-2 ნაწილში საუბარია იმავე ქმედებაზე, რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი, ან ჩადენილი სახელმწიფო ნაკრძალში ან აღკვეთილში, ანდა აკრძალულ დროსა და ადგილას, აგრეთვე საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს ან ეკოლოგიური უბედურების ზონაში ან საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მიმართ ასეთივე დარღვევისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ.

მნიშვნელოვანი ზიანი შეფასებითი ნიშანია და მის დასაღვენად გათვალისწინებულ უნდა იქნეს თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის ფასი, რაოდენობა, ეკონომიკური ღირებულება, ცხოველთა სამყაროსათვის მიყენებული ზიანის მოცულობა და სხვა.

სახელმწიფო ნაკრძალისა და აღკვეთილის ცნებები განსაზღვრულია საქართველოს 1996 წლის 7 მარტის კანონით დაცული ტერიტორიების შესახებ (მე-4 და მე-7 მუხლები).

საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის ზონისა და ეკოლოგიური უბედურების ზონის ცნებები განსაზღვრულია საქართველოს კანონით გარემოს დაცვის შესახებ (43-ე და 44-ე მუხლები).

რაც შეეხება თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მოპოვებას აკრძალულ დროს ან ადგილას, ეს საკითხი რეგლამენტირებულია სპეციალური კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით (მაგალითად, დებულება „ცხოველთა სამყაროს ობიექტების, მათი სახეობების მიხედვით მოპოვების წესების ვადებისა და მოპოვებისათვის დაშვებული იარაღისა და მოწყობილობის ჩამონათვალის შესახებ, საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 1998 წლის №92 ბრძანება – „ნადირობისა და თევზჭერის დაწყებისა და დამთავრების თარიღები“ და სხვა). მაგალითად, ზემოაღნიშნული დებულების მიხედვით აკრძალულია თევზჭერა მთელი წლის განმავლობაში ელექტროსადგურის, სამელიორაციო, მაგისტრალური სისტემის მიმყვან და გასავალ არხებში და ა.შ. აგრეთვე, აკრძალულია თევზჭერა ქვირითის დაყრის დროს. ასეთი შეზღუდვის მიზანია ცხოველთა სამყაროს გამრავლებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა.

გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველების დაცვის მიზნით ისინი რეგისტრირებული არიან საქართველოს „წითელ ნუსხასა“ და „წითელ წიგნში“. მასში შეტანილ ცხოველთა მიმართ აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა, მათ შორის ნადირობა, რეწვა, მოპ-

ოვება და ა.შ. მაგალითად, საქართველოს ნორმატიული აქტებით იკრძალებდა ორაგულის, ზუთხის, დელფინის ყველა სახეობის ჭერა.

უკანონო ნადირობა (მუხლი 301-მ)

განსახილველი დანაშაულის უშუალო ობიექტია სამართლებრივი ურთიერთობები ცხოველთა სამყაროს დაცვისა და მისი ობიექტებით სარგებლობის სფეროში.

დანაშაულის საგანია ყველა სახის გარეული ცხოველი, რომლებიც მუდმივად ან დროებით ბინადრობენ საქართველოს ტერიტორიაზე და იმყოფებიან ბუნებრივი თავისუფლების მდგომარეობაში. აქ შედის ხმელეთზე მობინადრე გარეული ცხოველები და ფრინველები.

დანაშაულის ობიექტური მხარე მოიცავს მოქმედებას უკანონო ნადირობის სახით, შედეგს – მნიშვნელოვანი ზიანის ფორმით და მიზეზობრივ კავშირს მოქმედებასა და დამდგარ ზიანს შორის.

ნადირობა ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის ყველაზე მნიშვნელოვანი და გავრცელებული ფორმაა. ცხოველთა სამყაროს შესახებ საქართველოს კანონის მიხედვით ნადირობა არის გარეულ ცხოველთა სპეციალური სარგებლობის ფორმით მოპოვება, ფიზიკური და იურიდიული პირების მატერიალური, რეკრეაციული და სხვა მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად.

ნადირობა და მასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობები რეგლამენტირებულია საქართველოს კანონით ცხოველთა სამყაროს შესახებ, გარემოს დაცვის შესახებ, დებულებით „ცხოველთა სამყაროს ობიექტების, მათი სახეობების მიხედვით მოპოვების წესების, ვადებისა და მოპოვებისათვის დაშვებული იარაღისა და მოწყობილობების ჩამონათვალის შესახებ“ (1998 წ.); გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ბრძანებებით: „ნადირობის ობიექტებს მიკუთვნებული ცხოველთა სამყაროს ობიექტების ჩამონათვალის შესახებ“, „ნადირობისა და თევზჭერის დაწყებისა და დამთავრების თარიღების შესახებ“ და სხვა ნორმატიული აქტებით.

ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის უფლების წარმოშობის საფუძველია ლიცენზია, გაცემული გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთან არსებული საუწყებათაშორისო ექსპერტთა საბჭოს გადაწყვეტილების საფუძველზე. ლიცენზია წარმოადგენს ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის უფლების

დამადასტურებელ ერთადერთ ოფიციალურ დოკუმენტს, რომელიც განსაზღვრავს ცხოველთა სამყაროს ობიექტებით სარგებლობის პირობებსა და ფორმას.

ნადირობა არ შეიძლება ყველგან, ყველა სატყეო მეურნეობაში. ცხოველთა სამყაროს შესახებ კანონი მკაცრად, კატეგორიულად განსაზღვრავს ნადირობისათვის ნებადართულ ადგილებს (მუხლი 28-ე). მამასადამე, ნადირობა დაიშვება მხოლოდ სპეციალურად გამოყოფილ ტერიტორიაზე.

ნადირობის წესებით დადგენილ მოთხოვნებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია ნადირობის ვადები. ნადირობის ვადები განისაზღვრება საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის ბრძანებით ნადირ-ფრინველთა ცალკეული სახეობის, აგრეთვე ქვეყნის ზოგიერთი რეგიონისა და რაიონის მიხედვით.

ცხოველთა სამყაროს დაცვის მიზნით ნადირობის წესებით დადგენილია ბუნებიდან ცხოველთა სამყაროს ობიექტების ამოღების ნებადართული და აკრძალული იარაღები და საშუალებები. ასე მაგალითად, ცხოველთა სამყაროს ობიექტების, მათი სახეობების მიხედვით მოპოვების წესების, ვადებისა და მოპოვებისათვის დაშვებული იარაღისა და მოწყობილობის ჩამონათვალის შესახებ დებულებით აკრძალულია ნადირობა ზაფანგის, მარყუჟის გამოყენებით, საწამლავის, ასაფეთქებელი და სხვა იარაღისა და საშუალების გამოყენებით. აგრეთვე, ნებისმიერი საბრძოლო კუთხივლულიანი ავტომატური ან სხვა იარაღით, ღამის ხედვის მოწყობილობათა გამოყენებით და ა.შ.

ამრიგად, ნადირობა უკანონოდ ჩაითვლება, თუ იგი განხორციელდება ნადირობის სპეციალური წესების დარღვევით – სპეციალური ნებადართვის (ლიცენზიის) გარეშე, აკრძალულ ადგილას ან აკრძალულ დროს, ან აკრძალული იარაღით ან საშუალებით. ამასთანავე, უკანონო ნადირობა დანაშაულად რომ ჩაითვალოს, მან მნიშვნელოვანი ზიანი უნდა გამოიწვიოს. მამასადამე, 301-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა მატერიალურია. ის დამთავრებულად ჩაითვლება მნიშვნელოვანი ზიანის დადგომის მომენტიდან.

მნიშვნელოვანი ზიანი შემადგენლობის შეფასებითი ნიშანია და მისი განსაზღვრის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული უკანონოდ მოპოვებული ნადირ-ფრინველთა სამეურნეო, სამეცნიერო და ეკოლოგიური ღირებულება, ცხოველთა სამყაროს ობიექტთა სახეობის საბაზრო ფასი,

მოპოვებული ნადირ-ფრინველის რაოდენობა, ცხოველთა სამყაროსათვის ან ბუნების დაცული ტერიტორიისათვის მიყენებული ზიანი და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი შერაცხადი პირი.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს კვალიფიკაციისათვის კანონი მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

301-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა, რომელშიც პასუხისმგებლობა დამძიმებულია დანაშაულის საგნით, დანაშაულის ჩადენის ადგილით, დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული საშუალებით. სახელდობრ, უკანონო ნადირობის უფრო საშიშ სახეს წარმოადგენს ნადირობა სახელმწიფო ნაკრძალში ან სხვა დაცულ ტერიტორიაზე, სადაც ნადირობა მთლიანად აკრძალულია. ცხოველთა სამყაროს დაცვისა და ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნების მიზნით სახელმწიფო ქმნის ნაკრძალებს, ეროვნულ პარკებსა და სხვა დაცულ ტერიტორიებს. დაცული ტერიტორიის კატეგორიები და სამართლებრივი რეჟიმი განსაზღვრულია საქართველოს 1996 წლის 7 მარტის კანონით „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“. ზოგადად, დაცული ტერიტორია არის ბიოლოგიური მრავალფეროვნების, ბუნებრივი რესურსებისა და ბუნებრივ გარემოში ჩართული კულტურული ფენომენის შესანარჩუნებლად განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე სახმელეთო ტერიტორია და (ან) აკვატორია, რომლის დაცვა და მართვა ზორციელდება გრძელვადიან და მყარ სამართლებრივ საფუძველზე. დაცული ტერიტორიის შიგნით იკრძალება ბუნებრივი ეკოსისტემის რღვევა და სახის შეცვლა, ექსპლუატაციის ან რაიმე სხვა მიზნით რომელიმე ბუნებრივი რესურსების განადგურება (ამოწყვეტა), ამოღება (დატყვევება), რღვევა, დაზიანება, შემოფოთება, ტერიტორიაზე ასაფეთქებელი და მომწამლავი ნივთიერებების შეტანა და სხვა.

უკანონო ნადირობა მექანიკური სატრანსპორტო ან მასობრივი განადგურების სხვა საშუალებით გულისხმობს გარეულ ცხოველთა (ნადირ-ფრინველთა) დევნისათვის ავტომობილის, მოტოციკლის, კატარლისა და სხვა სატრანსპორტო საშუალების გამოყენებას. მაგალითად, ცნობილია, რომ ვერტმფრენით უკანონო ნადირობა საკმაოდ გავრცელებული პრაქტიკაა. მასობრივი განადგურების სხვა საშუალებას უნდა

მიეკუთვნოს ცხოველთა სამყაროს ობიექტის მოპოვებისათვის შხამ-ქიმიკატების, ასაფეთქებელი საშუალებების, ცხოველთა თავმოყრის ადგილებში მცენარეული საფარის გადაწვისა და სხვა მსგავსი საშუალების გამოყენება, რომელსაც შეუძლია ცხოველთა მასობრივი მოსობა.

ნადირობა საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის დროს ან ეკოლოგიური უბედურების ზონაში უკანონო ნადირობის ერთ-ერთი საშიში სახეა.

ეკოლოგიური კატასტროფის დროს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე ნაწილში ცხადდება საგანგებო მდგომარეობა და იქმნება საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის ან ეკოლოგიური უბედურების ზონა. მათი სამართლებრივი რეჟიმი განსაზღვრულია საქართველოს კანონმდებლობით, კანონით გარემოს დაცვის შესახებ (42-44-ე მუხლები) და სხვა.

რაც შეეხება უკანონო ნადირობას საქართველოს „წითელ წიგნში“ ან „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფ ნადირფრინველზე, უნდა აღინიშნოს, რომ გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველები რეგისტრირებული არიან საქართველოს „წითელ ნუსხაში“. მასში შეტანილ ცხოველთა მიმართ აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა, მათ შორის ნადირობა, რეწვა, მოპოვება, გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა.

ამრიგად, წითელი ნუსხა წარმოადგენს გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველების სახელმწიფო რეგისტრს (დავთარს), რომელიც მიზნად ისახავს მათი გენოფონდის დაცვასა და ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნებას. აქედან გამომდინარე, ნათელია, თუ რა საფრთხის მატარებელია ამ კატეგორიის ნადირ-ფრინველზე ნადირობა.

ნადირ-ფრინველის უმწეო მდგომარეობა შეიძლება გამოწვეული იყოს სტიქიური უბედურებით (წყალდიდობა, დიდთოვლობა, ხანძარი და სხვა), შიმშილით, წყლის ან სხვა დაბრკოლების გადალახვით დაა.შ. გადარჩენის სტატუსზე, ანუ იმ ტერიტორიაზე ყოფნა, სადაც გარეული ცხოველები თავს აფარებენ ექსტრემალური პირობების დროს. მსგავსი ექსტრემალური გარემოებების დროს ქანცვაწვევტილ, უმწეო მდგომარეობაში მყოფ ნადირ-ფრინველზე ნადირობა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებაა.

საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი,
გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი, ველური
მცენარის ან გარეული ცხოველის
ადგილსამყოფელის მოწლა
(მუხლი 302-ე)

ეს ნორმა ახალია საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობისათვის. იგი მიზნად ისახავს საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა გენოფონდის დაცვასა და ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნებას.

გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველები და ველური მცენარეები რეგისტრირებული არიან საქართველოს „წითელ ნუსხასა“ და „წითელ წიგნში“. მათ მიმართ აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა, მათ შორის ნადირობა, რეწვა, მოპოვება, ჭრა, თიბვა, გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა, რაც იწვევს ამ მცენარეებისა და ცხოველების რაოდენობის შემცირებას, აუარესებს მათ საბინადრო გარემოსა და საარსებო პირობებს. მაშასადამე, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა დაცვისათვის დადგენილია სპეციალური სამართლებრივი რეჟიმი, რომლის ძირითადი პირობები რეგლამენტირებულია საქართველოს კანონებში ცხოველთა სამყაროს შესახებ, გარემოს დაცვის შესახებ, დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ და სხვა ნორმატიულ აქტებში.

განსახილველი დანაშაულის საგანია საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეულ ცხოველთა ან ველურ მცენარეთა ბუნებრივი საბინადრო გარემო ან გამრავლების არეალი.

გარეულ ცხოველთა საბინადრო გარემო (ჰაბიტატი) არის ადგილი ან ადგილმდებარეობის ტიპი, სადაც ბუნებრივი თავისუფლების პირობებში იმყოფებიან გარეულ ცხოველთა ცალკეული ინდივიდები ან პოპულაციები. ცხოველთა სამყაროს ობიექტებს, აგრეთვე გარეულ ცხოველთა გამრავლების, დროებითი და მუდმივი თავმოყრის ადგილებს, სხვა ტერიტორიებს, რომლებიც წარმოადგენენ ცხოველთა სამყაროს საბინადრო გარემოს, სახელმწიფო იცავს. ყოველგვარი საქმიანობა, რომელიც გავლენას ახდენს ცხოველთა სამყაროს მდგომარეობაზე, გარეულ ცხოველთა საბინადრო გარემოზე, გამრავლების არეალებზე, გადარჩენის სტა-

ციებზე, სამეცნიერო და წყალთან მისასვლელ გზებზე, უნდა სორციელდებოდეს ცხოველთა სამყაროს დაცვის უზრუნველყოფის მოთხოვნათა შესაბამისად.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველის ან ველური მცენარის ბუნებრივი საბინადრო ან გამრავლების არეალის მოშლაში, ან იმ ადგილების სხვა დანიშნულებით გამოყენებაში, სადაც საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობა ბუნებრივად ხარობს ან ბინადრობს, რამაც გაუფრთხილებლობით ამ ადგილებში ცხოველის ან მცენარის სახეობის გადაშენების საფრთხე შექმნა.

საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი გარეული ცხოველის ან ველური მცენარის ბუნებრივი საბინადრო ან გამრავლების არეალი (ადგილსამყოფელი) შეიძლება მოიშალოს სამეურნეო ან სხვა საქმიანობის შედეგად. მხედველობაშია ისეთი საქმიანობის სახე, რომელსაც შეუძლია უარყოფითი გავლენა მოახდინოს ბუნებრივი გარემოს მდგომარეობაზე, ასეთია სამთო, სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოები, ხე-ტყის დამზადება, სატრანსპორტო კომუნიკაციების მშენებლობა და ექსპლუატაცია და სხვა. სწორედ ასეთი სახის საქმიანობა ყველაზე მეტად იწვევს ნადირ-ფრინველთა არსებობისა და გამრავლებისათვის აუცილებელი პირობების, ბუნებრივი გარემოს ხელყოფას.¹

იმ ადგილებს, სადაც „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი გარეული ცხოველების ან ველური მცენარეების სახეობა ხარობს ან ბინადრობს სახელმწიფო იცავს. დაუშვებელია ამ ადგილების სხვა დანიშნულებით (სასოფლო-სამეურნეო და ა.შ.) გამოყენება, ვინაიდან ეს არის ადგილები, სადაც შექმნილია აღნიშნული ცხოველებისა

---

¹ საქართველოს ეკოლოგიური კანონმდებლობით დასახლებული პუნქტების, საწარმოების, ნაგებობების და სხვა ობიექტების დაპროექტების, განლაგების, მშენებლობის დროს (მათ შორის ნაუბოსადენების, სარკინიგზო და სხვა სატრანსპორტო მაგისტრალების, აეროდრომების, ელექტროგადამცემი ხაზების, კაშხლებისა და სხვა ჰიდროტექნიკური ნაგებობების), გეოლოგიური-საძიებო სამუშაოების შესრულებისას სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების, ტურისტული მარშრუტების შემუშავებისა და მოსახლეობის მასობრივი დასვენების ადგილების მოწყობის დროს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს და განხორციელდეს ღონისძიებები გარეულ ცხოველთა საბინადრო გარემოსა და გამრავლების არეალისა და წყალთან მისასვლელი გზების, წყლის სასმელი ადგილების შესანარჩუნებლად. „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა ბუნებრივი საბინადრო გარემო ან გამრავლების არეალი შეიძლება მოიშალოს ამ ადგილების დატბორვით, გადაწვით, დაბინძურებით და ა.შ.

და მცენარეების არსებობისა და გამრავლებისათვის აუცილებელი ეკოლოგიური გარემო.¹

302-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა ფორმალურია, დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება იმ მომენტიდან, როცა წითელ წიგნში შეტანილი გარეული ცხოველების ან ველური მცენარეების ბუნებრივი საბინადრო ან გამრავლების არეალის მოშლით, ანდა ამ ადგილების სხვა დანიშნულებით გამოყენებით მათი გადაშენების საფრთხე შეიქმნება.

გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფია სახეობა, თუ მას შექმნილ პირობებში ყოფნისას უახლოეს მომავალში ემუქრება გადაშენების უაღრესად დიდი საფრთხე ანდა ახლო მომავალში შეიძლება აღმოჩნდეს გადაშენების პირას.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი შერაცხადი პირი (როგორც მოხელე, ისე კერძო პირი).

დანაშაულის სუბიექტური მხარე გაუფრთხილებლობას გულისხმობს, რაზეც პირდაპირ არის მითითებული 302-ე მუხლის დისპოზიციაში.

302-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს კვალიფიციურ შემადგენლობას, სახელდობრ, იმავე ქმედებას, რამაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი გარეული ცხოველის ან ველური მცენარის გადაშენება.

გადაშენებულად ჩაითვლება სახეობა, როცა უკანასკნელი ინდივიდი დაღუპულია. ბუნებაში გადაშენებულად ითვლება ასევე ცხოველის სახეობა, როდესაც ამ სახეობის ინდივიდი დარჩენილია მხოლოდ ტყვეობაში.

ხე-ბუჩქნარის უპანონოდ გაჩხვვა (მუხლი 303-ე)

განსახილველი დანაშაულისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესის დაცვასთან.

დანაშაულის საგანია ხე-ბუჩქნარი, რომელზე ზემოქმედებთაც ხდება დანაშაულის ჩადენა. საერთოდ, ტყით სარგებლობის უფლება სანებარ-

---

¹ პრაქტიკულად, ეს არის ადგილები, სადაც ბუნების დაცული ობიექტები იმყოფებიან ბუნებრივი თავისუფლების მდგომარეობაში და შეუცვლელია მათთვის. ეს ტერიტორია (ან აკვატორია) შეიცავს მათი სიცოცხლისა და გამრავლების, ნაშიერის გამოზრდის, დასვენების პირობებს, მიგრაციის გზებს, მათი აღწარმოებისათვის აუცილებელ სხვა ბუნებრივ ელემენტებს.

თვით ხასიათისაა. ეს უფლება წარმოიშობა ინდივიდუალურ სამართლებრივი აქტის, დოკუმენტის საფუძველზე. ხე-ტყის დამზადებისათვის საჭიროა ლიცენზია ან ბილეთი, რომელიც ძალაში შედის გაცემის დღიდან და მისი გადაცემა სხვა პირზე დაუშვებელია. ამ ლიცენზიითა და ბილეთით განისაზღვრება ტყით სარგებლობის ადგილი, ვადები, ხე-ტყის სახეობა და ოდენობა, მისი მოპოვების მეთოდები.

ობიექტური მხრივ ხე-ბუჩქნარის უკანონოდ გაჩეხვა გამოიხატება: ა) აქტიურ ქმედებაში, ბ) შედეგში და გ) მიზეზობრივ კავშირში. გაჩეხვაში იგულისხმება როგორც ხის ტანის გამოცალკეება ფესვები-საგან (მოჭრა, მოხერხვა), ასევე ხისა და ბუჩქნარის ფესვებიანად ამოთხრა. ხე-ბუჩქნარის გაჩეხვა უკანონოა, როცა იგი ხდება სპეციალური ნებართვის (ლიცენზიის) ან ბილეთის გარეშე. მოქმედება უკანონოა მაშინაც, როცა გაჩეხვა ხდება ლიცენზიაში მითითებული ოდენობის გადამეტებით, ანდა იჩეხება ხე-ბუჩქნარის ის სახეობა, რაზეც არაა გაცემული ლიცენზია. გაჩეხვა უკანონოა მაშინაც, როცა იგი ხდება ტყის იმ მონაკვეთზე, რაც ლიცენზიაში ან ბილეთში არაა მითითებული.

ხე-ბუჩქნარის უკანონო გაჩეხვა შეიძლება მოხდეს ტყეში, მინდვრებში, ქუჩებსა და სკვერებში და ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა არ უნდა მიენიჭოს იმას, ეს მცენარე ბუნებრივადაა გაზრდილი, თუ დარგულია ადამიანის მიერ. მაგრამ, თუკი ადგილი აქვს კონკრეტული პირის საკუთრებაში არსებული ხე-ბუჩქნარის გაჩეხვას, რომლის მოყვანაზე ადამიანის შრომაა დასარჯული (მაგალითად, სხვისი საკარმიდამო ნაკვეთიდან ხის მოჭრა), ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს საკუთრების საწინააღმდეგო დანაშაულის.

განსახილველი დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის საკმარისი არაა მხოლოდ მოქმედების (უკანონო გაჩეხვის) ჩადენა. აუცილებელია ამ ქმედებამ გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი ზიანი. ამდენად, სსკ 303-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მატერიალურია.

რა ჩაითვლება მნიშვნელოვან ზიანში, ეს საკითხი სასამართლომ უნდა შეაფასოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში იმის მხედველობაში მიღებით, თუ რა რაოდენობის ხე-ბუჩქნარია გაჩეხილი, რა ღირებულებებისაა თითოეული გაჩეხილი ხე-ბუჩქნარი, ასევე ხომ არ გამოიწვია ამ გაჩეხვამ მოცემულ ადგილზე ეკოლოგიური პირობების გაუარესება (მეწყერი, წყლის დაშრობა, ტყის დიდი ნაწილის განადგურება, დასახლებული პუნქტის მწვანე ზოლის მოშლა და ა.შ.).

თუ ხე-ბუჩქნარის უკანონო გაჩეხვას არ მოჰყოლია მნიშვნელოვანი ზიანი, სახეზეა ადმინისტრაციული გადაცდომა და პირი პასუხს აგებს ადმინისტრაციული წესით.

დანაშაულის სუბიექტია 14 წელს მიღწეული შერაცხადი პირი. როდესაც სსკ 303-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობას ახორციელებს სახელმწიფო მოხელე, რომელიც იყენებს თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას, ქმედება უნდა დაკვალიფიციროს არა სსკ 303-ე, არამედ 332-ე მუხლით.

რაც შეეხება ამ დანაშაულის სუბიექტურ მხარეს, იგი ამ კოდექსის ამოქმედების დროისათვის გამოინატებოდა მხოლოდ გაუფრთხილებლობაში, რაც პირდაპირ მითითებული იყო განსახილველი ნორმის დისპოზიციამი („რამაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი“). შემდგომში საქართველოს პარლამენტმა 303-ე მუხლის 1-ლი ნაწილიდან ამოიღო სიტყვა „გაუფრთხილებლობით“, რითაც ხაზი გაესვა იმას, რომ ამ დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით.¹

მოტივსა და მიზანს ქმედების ამ დანაშაულად კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს და მისი დადგენა საჭიროა მხოლოდ სასჯელის ინდივიდუალიზაციისათვის.

სსკ 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული მაკვალიფიცირებელი გარემოება იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის. სსკ მე-15 მუხლის შინაარსის თანახმად, ხე-ბუჩქნარის უკანონო გაჩეხვა მაშინ ჩაითვლება არაერთგზისად, თუ პირს უკანონო გაჩეხვის განზრახვა თავიდან (ხელმეორედ) აღმოუცენდა. თუკი ხე-ბუჩქნარის უკანონო გაჩეხვა, მართალია, ხდება სხვადასხვა დროს (როგორც წესი, მცირე ინტერვალის დაშორებით), მაგრამ ერთიანი განზრახვით, ქმედება არ შეიძლება დაკვალიფიციროს სსკ 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილით. ამასთანავე, დანაშაულის არაერთგზისად ჩადენილად კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, პირი ადრე ჩადენილი ქმედებისათვის იყო თუ არა ნასამართლევი. მთავარია, მას არ ჰქონდეს მოხსნილი ან გაქარწ-

---

¹ სამწუხაროდ, გაუფრთხილებლობაზე მითითება ამოღებულ იქნა სსკ სხვა მუხლებიდანაც, გარდა ზოგიერთი გამონაკლისისა (სსკ 116-ე, 241-ე, 242-ე, 304-ე და სხვა), რითაც როგორც სსკ 303-ე, ისე სხვა მუხლებით გათვალისწინებული ქმედების მიმართ გაუფრთხილებელი ბრალის დასაბუთება უკვე სადავო გახდა, რადგანაც სსკ მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია შესაბამის მუხლში.

ყლებული ნასამართლობა, ან არ იყოს კანონით დადგენილი წესით გათავისუფლებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის.

სსკ მე-15 მუხლის მე-3 ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, ამ დანაშაულის არაერთგზის ჩადენისას (როცა პირი არ ყოფილა ნასამართლევი წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის), ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს სსკ 303-ე მუხლის მე-2 ნაწილით და 1-ლ ნაწილზე მითითება საჭირო არ არის.

ტყის ან ნარგავის დაზიანება ან განადგურება (მუხლი 304-ქ)

განსახილველი დანაშაულისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რაც დაკავშირებულია გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვასთან.

დანაშაულის საგანია საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ტყეები და ნარგავები.

ტყე არის ტერიტორიის ის ნაწილი, სადაც ხარობენ ხეები, ასევე ბინადრობენ ფრინველები და ცხოველები.

საქართველოში ტყეები სახელმწიფო საკუთრებაშია. ინსტიტუციონალური მართვის მიხედვით სახელმწიფო ტყის ფონდი იყოფა:

1. სახელმწიფო ტყის ფონდის დაცულ ტერიტორიებად (ნაკრძალი, ეროვნული პარკი, ბუნებრივი ძეგლი, აღკვეთილი და სხვა) და 2) სახელმწიფო-სამეურნეო ტყის ფონდად (საკურორტო ზონა, მწვანე ზონა, ნიადაგდაცვითი და წყალმარეგულირებელი ტყეები).

რაც შეეხება ნარგავს, იგი წარმოადგენს ადამიანის მიერ დარგულ ხეებსა და ბუჩქნარებს ქუჩებში, სკვერებში, დასახლებული პუნქტის ტერიტორიაზე, რომელიც არ იმყოფება კონკრეტული პირის საკუთრებაში (მაგალითად, არ იმყოფება მოქალაქის საკარმიდამო ნაკვეთზე).

ობიექტური მხრივ განსახილველი დანაშაული გამოიხატება:

ა) ქმედებაში (მოქმედებასა ან უმოქმედობაში). ბ) შედეგში – ტყის ან ნარგავის დაზიანებასა ან განადგურებაში, ან დაბინძურებაში და გ) მიზეზობრივ კავშირში ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის, ე.ი. სახეზეა მატერიალური შემადგენლობა. კერძოდ, სსკ 304-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. ცეცხლთან ან მომეტებული საფრთხის

წყაროსთან გაუფრთხილებელი მოპყრობა შეიძლება გამოიხატოს როგორც მოქმედებაში, ისე უმოქმედობაშიც. მაგალითად, ცეცხლთან გაუფრთხილებელი მოპყრობა მოქმედებითაა ჩადენილი, როცა პირი 'ხაფხულის ცხელ ამინდში პიენიკის დროს ზის ძირას დაანთებს კოცონს, რომელიც სწრაფად მოეკიდება ხეს და გადაიქცევა ხანძრად, რომლის ჩაქრობასაც პირი ვერ ასწრებს. შედეგად კი ნადგურდება ტყის მასივი. ეს დანაშაული უმოქმედობითაა ჩადენილი, როცა პირი ტყეში ანთებულ კოცონს ტოვებს ისე, რომ არ აქრობს. უმეთვალყურეოდ დარჩენილი კოცონი გადაიქცევა ხანძრად, რაც ანადგურებს ან აზიანებს ტყეს.

ცეცხლთან ან მომეტებული საფრთხის წყაროსთან გაუფრთხილებელ მოპყრობას შედეგად უნდა მოჰყვეს ტყის ან ნარგავის განადგურება ან დაზიანება. განადგურება ნიშნავს ტყის ან ნარგავის მთლიანად მოსპობას, ხოლო დაზიანების დროს ადგილი აქვს ხეებისა და ტყის სხვა შემადგენელი ელემენტის ნაწილობრივ გაფუჭებას ისე, რომ ადგილი არა აქვს მათ მთლიანად ცეცხლში დაწვას.

თუ ცეცხლთან ან მომეტებული საფრთხის წყაროსთან გაუფრთხილებელმა მოპყრობამ არ გამოიწვია ტყის ან ნარგავის დაზიანება ან განადგურება, სახეზეა ადმინისტრაციული გადაცდომა და პირი სსკ 304-ე მუხლით პასუხს არ აგებს.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარის შემდეგი ნიშანია ტყის ან ნარგავის დაბინძურება მავნე ნივთიერებით. დაბინძურება შესაძლებელია მოქმედებით, კერძოდ, ქიმიური ნივთიერებებით, სამრეწველო თუ კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო ამონაფრქვევით, ნაგვითა და ნარჩენით. თუ ეს ნივთიერებები იმდენად უმნიშვნელო რაოდენობითაა ტყეში შეტანილი, რომ არ აბინძურებს მას (მაგალითად, პიენიკის შემდეგ ტყეში საკვები პროდუქტის ნარჩენის დატოვება), სახეზე არა გვაქვს სსკ 304-ე მუხლის შემადგენლობა. დაბინძურების დროს იქმნება ტყის დაავადების, მისი გახმობის პირობები და, ამასთანავე, ტყეში იქმნება ისეთი ანტისანიტარიული ვითარება, რომ იგი ადამიანისთვისაც საშიში ხდება.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ სსკ 304-ე მუხლის შემადგენლობის ის ნაწილი (ტყის ან ნარგავის დაბინძურება მავნე ნივთიერებით) ფაქტობრივ კოლიზიაშია საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 71-ე მუხლთან, რომლითაც გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა შემდეგი ქმედებისათვის: ტყეების დაზიანება ჩამდინარე წყლებით, ქიმიური ნივთიერებით, სამრეწველო და კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო

ამონაფრქვევით, ნაგვითა და ნარჩენებით, რასაც ტყის გახშობა ან დაავადება მოსდევს.

საქმე ისაა, რომ სსკ 304-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში მავნე ნივთიერებაში იგულისხმება ის ნივთიერებები, რომლებიც ჩამოთვლილია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 71-ე მუხლში. ამდენად, თუ ერთმანეთს შევადარებთ ამ ორ მუხლს, მივიღვართ პარადოქსულ დასკვნამდე: როცა პირი ტყეს დააბინძურებს მავნე ნივთიერებით, პასუხს აგებს სსკ 304-ე მუხლით, მაგრამ, თუ იგი იმგვარად დააზიანებს ტყეს ამავე ნივთიერებით, რომ ამას შედეგად მოჰყვება მისი გახშობა ან დაავადება, დადგება არა სისხლისსამართლებრივი, არამედ ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა.

განსახილველი დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს 14 წელს მიღწეული შერაცხადი პირი. აქ ამსრულებლად შეიძლება მოგვევლინონ ორგანიზაციათა-დაწესებულებათა ხელმძღვანელებიც, რომლებიც სწარმოო ნარჩენებით აბინძურებენ ტყეს.

სუბიექტური მხრივ სსკ 304-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი არის გაუფრთხილებელი დანაშაული, რაც პირდაპირაა დაფიქსირებული მუხლის დისპოზიციაში. გაუფრთხილებლობა შეიძლება გამოიხატოს როგორც თვითიმედოვნებაში, ისე დაუდევრობაში. თვითიმედოვნების მაგალითია ისეთი შემთხვევა, როცა პირი ჩაუქრობელს ტოვებს ტყეში დანთებულ კოცონს იმ იმედით, რომ მას ჩააქრობს წვიმა, რომელიც საცაა დაიწყება, მაგრამ მისი ვარაუდი არ გამართლდა და კოცონი ხანძარში გადაიზარდა, რამაც გაანადგურა ტყე. დაუდევრობის მაგალითია შემთხვევა, როცა პირს ავიწყდება ტყეში დანთებული კოცონის ჩაქრობა, რომელიც იქცევა ხანძრად და ანადგურებს ან აზიანებს ტყესა თუ ნარგავებს.

რაც შეეხება ტყის ან ნარგავის დაბინძურებას მავნე ნივთიერებით, აქ არაა მითითებული მის გაუფრთხილებლობით ჩადენაზე. ამდენად, ასეთი დაბინძურება შესაძლებელია მოხდეს განზრახვაც.

სსკ 304-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ტყის ან ნარგავის დაზიანების ან განადგურებისათვის ცეცხლის წაკიდებით, აფეთქებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით.

დანაშაულის ამ შემადგენლობის ობიექტური მხარე გამოიხატება მოქმედებაში, მძიმე შედეგში და მიზეზობრივ კავშირში მოქმედებასა და შედეგს შორის. კერძოდ, ობიექტური მხარე გამოიხატება ტყის ან

ნარგავებისათვის ცეცხლის წაქიდებაში, ან მის აფეთქებაში ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალების გამოყენებაში.

ცეცხლის წაქიდება შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა აალებადი საგნებისა და ნივთიერების გამოყენებით (მაგალითად, ასანთით ან ნავთისა თუ სხვა საწვავის გამოყენებით ცეცხლის წაქიდება).

ტყის ან ნარგავის აფეთქებისათვის შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა ფეთქებადი ნივთიერება ან ასაფეთქებელი მოწყობილობა.¹

სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალება შეიძლება იყოს ხელოვნური მეწყერის გამოწვევა, წყლის ნაკადის მიშვება და სხვა.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ამ ხერხების გამოყენებას შედეგად უნდა მოჰყვეს ტყის ან ნარგავის დაზიანება ან განადგურება. თუ ასეთი შედეგი არ დადგა (მაგალითად, პირმა ცეცხლი წაუკიდა ტყეს, მაგრამ იგი მაშინვე ჩააქრეს), ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ამ დანაშაულის მცდელობით – სსკ მე-19, 304-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

სსკ 304-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული სუბიექტური მხრივ განზრახია. პირი შეგნებულად უკიდებს ცეცხლს ტყეს ან ნარგავს, ანდა იყენებს სხვა საყოველთაოდ საშიშ საშუალებას, რათა დააზიანოს ან განადგუროს იგი, ანდა ამ ქმედების ჩადენისას შეგნებულად უშვებს ასეთი შედეგის დადგომას. ამგვარად, განზრახვა შეიძლება იყოს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი. მაგალითად, პირი ტყეში გამოსაცდელად აფეთქებს რომელიმე ფეთქებად ნივთიერებას, რა დროსაც უშვებს, რომ ამან შეიძლება გამოიწვიოს ტყის განადგურება. ეს შედეგი მართლაც დადგა. ტყის განადგურება ჩადენილია არაპირდაპირი განზრახვით.

მოტივსა და მიზანს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. თუ დამნაშავის მიზანია, ზემოქმედება მოახდინოს ხელისუფლებაზე ან დაამინოს მოსახლეობა, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ 323-ე მუხლით – ტერორისტული აქტი.

---

¹ იხ. სსკ 236-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის კომენტარი.

დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევა

(სსკ 305-ე მუხლი)

განსახილველი დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია საქართველოში დაცული ტერიტორიის რეჟიმის განხორციელებასთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი ურთიერთობანი.

დანაშაულის საგანია სახელმწიფო ნაკრძალი, აღკვეთილი, ეროვნული პარკი, ბუნების ძეგლი, დაცული ლანდშაფტი ან სხვა დაცული ტერიტორია.

დაცული ტერიტორიის სისტემის შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლით დაცული ტერიტორიები იყოფა ცალკეულ კატეგორიებად. ამ კატეგორიებს შორის უპირველესია სახელმწიფო ნაკრძალი. ამავე კანონის მე-4 მუხლით განსაზღვრულია სახელმწიფო ნაკრძალის შექმნის მიზანი. სახელდობრ, სახელმწიფო ნაკრძალი შეიძლება დაარსდეს ბუნების, ბუნებრივი პროცესისა და გენეტიკური რესურსების დინამიკურ და ხელუხლებელ მდგომარეობაში შენარჩუნებისა და მათზე უმნიშვნელო ზეგავლენის მქონე მეცნიერული კვლევა-ძიების, საგანმანათლებლო საქმიანობისა და გარემოზე დაკვირვების (მონიტორინგის) მიზნით. სახელმწიფო ნაკრძალის უპირველესი ამოცანაა ნაკრძალის ტერიტორიაზე ბუნებრივი კომპლექსის, ე.ი. იშვიათი, ძვირფასი მცენარისა და ცხოველის ბინადრობის ადგილისა და ბუნებრივი მდგომარეობის ხელუხლებლად შენარჩუნება. საქართველოში დღეისათვის შექმნილია და არსებობს 14 სახელმწიფო ნაკრძალი: ლაგოდეხის, საგურამოს, ბორჯომის და ა.შ. ნაკრძალში მიმდინარე ბუნებრივ პროცესებში ადამიანის ნებისმიერი ჩარევა აკრძალულია კანონით (მცენარეთა და ცხოველთა დაზიანება, მათი მოპოვება, საკომუნიკაციო საშუალებების მშენებლობა, გეოლოგიური სამუშაო, საქონლის ძოვება, მისი გადარეკვა, მოსახლეობის დასვენება და სხვა). ამდენად, სახელმწიფო ნაკრძალების სამართლებრივი რეჟიმი მკაცრადაა დადგენილი შესაბამისი კანონით.

რაც შეეხება აღკვეთილებს, ისინიც დაცული ტერიტორიის სისტემაში შედიან, მაგრამ მათი რეჟიმი განსხვავებულია ნაკრძალების რეჟიმისაგან. კერძოდ, აღკვეთილებში დაცულია არა მთელი ბუნებრივი კომპლექსი, არამედ მხოლოდ მისი ცალკეული შემადგენელი ნაწილები (ელემენტები). მაგალითად, თუ ნაკრძალში აკრძალულია ყოველგვარი სამეურნეო და რეკრეაციული (მოსახლეობის დასვენება, ტურიზმი) საქმიანობა, აღკვეთილში ეს საქმიანობა შეიძლება განხორციელდეს

შეზღუდულად (მაგალითად, ნადირობა დასაშვებია ნადირ-ჟრინველთა მხოლოდ ცალკეულ სახეზე). დღეისათვის საქართველოში შექმნილია ხუთი სახელმწიფო აღკვეთილი (გარდაბნის, საგარეჯოს, სიღნაღის, დედოფლისწყაროსა და აბაშის რაიონებში).

ეროვნული პარკი იქმნება ეროვნული და საერთაშორისო მნიშვნელობის, შედარებით დიდი და ბუნებრივი მშვენიერებით გამოირჩეული ეკოსისტემების დასაცავად სასიცოცხლო გარემოს შენარჩუნების, მეცნიერული კვლევა-ძიების, საგანმანათლებლო და რეკრეაციული საქმიანობისათვის. ეროვნული პარკი იქმნება საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილებით. მისი სამართლებრივი რეჟიმი განსხვავდება ნაკრძალისა და აღკვეთილის რეჟიმისაგან. ეროვნული პარკის ტერიტორიის ნაწილზე შეიძლება აკრძალული იყოს სამეურნეო საქმიანობა (მაგალითად, ნადირობა, ხის მოჭრა), ხოლო მის სხვა დანარჩენ ტერიტორიაზე ეს საქმიანობა შეიძლება იყოს ნებადართული. ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე კანონით შეიძლება მოეწყოს სხვადასხვა ზონა: ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა, ვიზიტიორთა ზონა, ადმინისტრაციის ზონა და სხვა. საქართველოში დღეისათვის არსებობს ორი ეროვნული პარკი: ბორჯომ-ხარაგაულისა და კოლხეთის ეროვნული პარკები.

ბუნების ძეგლი არის სიდიდით პატარა ერთეული, განუახლებადი, სახელმწიფოს მიერ დაცული ბუნებრივი ობიექტი, რომელსაც გააჩნია განსაკუთრებული სამეცნიერო, ისტორიული, ესთეტიკური, ეკოლოგიურ-კულტურული მნიშვნელობა. ბუნების ძეგლად შეიძლება ჩაითვალოს როგორც სმელეთის, ისე წყლის სივრცის ზოგიერთი ტერიტორია, როგორიცაა: ხატის ტყეები, ხეივნები, ბრძოლის ველეები, ისტორიული თუ საეკლესიო თავშეყრის ადგილები, მინერალური და თერმული წყლები, მწვერვალები, ჩანჩქერები, გამოქვაბულები, მდინარეთა სათავეები და ა.შ.

კანონით დადგენილია ბუნებრივი ძეგლების სამართლებრივი რეჟიმი, ე.ი. ის საქმიანობა, რაც დაშვებულია ან აკრძალულია ბუნებრივი ძეგლის ტერიტორიაზე. სსკ 305-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საგანია აგრეთვე დაცული ლანდშაფტი და სხვა დაცული ტერიტორია. დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის თანახმად, სხვა დაცულ ტერიტორიას წარმოადგენს მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორია. ასევე საქართველოში შეიძლება არსებობდეს დაცული ტერიტორიების საერთაშორისო ქსელში

ჩართული კატეგორიები. ესენია: ბიოსფერული რეზერვატი, მსოფლიო მემკვიდრეობის უბანი, საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორია.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება: ა) ქმედებაში – მოქმედებას ან უმოქმედობაში; ბ) მიმე შედეგში (მნიშვნელოვანი ზიანი) და გ) მიზეზობრივ კავშირში ქმედებასა და მიმე შედეგს შორის. ამდენად, სსკ 305-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მატერიალური შემაღენლობისაა. ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის აუცილებელია დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევას შედეგად მოჰყვეს მნიშვნელოვანი ზიანი. წინააღმდეგ შემთხვევაში არ არსებობს დანაშაულის შემაღენლობა და პირი პასუხს აგებს ადმინისტრაციული წესით.

კანონით დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევა შეიძლება გამოიხატოს როგორც მოქმედებაში, ისე უმოქმედობაში. მოქმედებითაა ჩადენილი, მაგალითად, ნაკრძალში შენობა-ნაგებობების ან გზებისა თუ მილსადენების მშენებლობა, პირუტყვის ძოვება და სხვა. უმოქმედობით კი დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევა ჩადენილია მაშინ, როცა პირი, ვისაც ვეალება ნაკრძალის ტერიტორიაზე ბუნებრივი კომპლექსის სანიტარული და ხანძარსაწინააღმდეგო უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად აუცილებელი ღონისძიებების განხორციელება, არაფერს აკეთებს ამ მიმართებით, რასაც შედეგად მოჰყვება დაცული ტერიტორიისათვის მნიშვნელოვანი ზიანი. არის თუ არა პირის ქმედებაში დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევის ნიშნები, ამის გასარკვევად საჭიროა მივმართოთ საქართველოს კანონს დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ, სადაც განსაზღვრულია, თუ რომელი ქმედების ჩადენაა დაშვებული ან აკრძალული ამა თუ იმ დაცულ ტერიტორიაზე.

თუ რა ჩაითვალოს მნიშვნელოვან ზიანად, ეს საკითხი უნდა შეაფასოს სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში იმის მხედველობაში მიღებით, თუ რომელი ცხოველი თუ ფრინველი დაზიანდა ან დაიღუპა, ან რომელი მცენარე განადგურდა. ასევე მხედველობაშია მისაღები დაზიანებულ და განადგურებულ ობიექტთა რაოდენობა, დაცული ტერიტორიის ნაწილია დაზიანებული თუ მთლიანი ტერიტორია და ა.შ.

სსკ 305-ე მუხლი უნდა განვასხვაოთ 304-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან. 304-ე მუხლის ერთ-ერთი საგანია ტყე, რომელშიც იგულისხმება ნაკრძალიცა და აღკვეთილიც. ამდენად, ისმის

კითხვა: როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს პირის ქმედება, რომელმაც ცეცხლთან გაუფრთხილებელი მოპყრობით დააზიანა ნაკრძალი? დაცულ ტერიტორიაზე ცეცხლთან ან მომეტებული საფრთხის წყაროსთან გაუფრთხილებელი მოპყრობა არის ამ ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევის ნაირსახეობა. ამდენად, სსკ 304-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება შეიძლება ჩაითვალოს 305-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების კერძო შემთხვევად. ხოლო ზოგადი და კერძო ნორმის კონკურენციის დროს უპირატესობა ენიჭება კერძო ნორმას, ამ შემთხვევაში 304-ე მუხლს. ამაზე მეტყველებს სსკ 304-ე მუხლის მე-2 ნაწილიც, რომელიც იმავე ქმედების განზრახ ჩადენისათვის ითვალისწინებს უფრო მკაცრ სასჯელს. სსკ 305-ე მუხლს კი ასეთი დამამძიმებელი გარემოება არ გააჩნია.

სსკ 305-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს 14 წელს მიღწეული შერაცხადი პირი. იგი შეიძლება იყოს როგორც რიგითი მოქალაქე, ასევე დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი მუშაკიც.

სუბიექტური მხრივ განსახილველი დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით.¹ პირი, რომელიც არღვევს დაცული ტერიტორიის რეჟიმს გაუფრთხილებლობით, უსაფუძვლოდ იმედოვნებს, რომ ამას არ მოჰყვება მნიშვნელოვანი ზიანი, ანდა საერთოდ არ ითვალისწინებს ამგვარი ზიანის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა შეეძლო და ვალდებული იყო გაეთვალისწინებინა იგი.

ეს დანაშაული განზრახაა ჩადენილი იმ შემთხვევაში, როცა პირს, რომელიც არღვევს დაცული ტერიტორიის რეჟიმს, გაცნობიერებული აქვს ჩადენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მნიშვნელოვანი ზიანის დადგომას და სურს ეს ზიანი ან შეგნებული აქვს ასეთი ზიანის გარდუვალობა, ანდა შეგნებულად უშვებს ასეთი ზიანის დადგომის შესაძლებლობას.

---

¹ აქაც სსკ მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, სადაეა გაუფრთხილებლობის დასაბუთება.

საქმიანობის განხორციელება ბარემოზე

ზემოქმედების ნებართვის გარეშე

(მუხლი 306-ე)

განსახილველი დანაშაულისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივი გარემოს, ასევე მატერიალურ და კულტურულ ფასეულობათა დაცვას, მათ გონივრულ გამოყენებას.

2006 წლის 25 ივლისის კანონით სსკ 306-ე მუხლმა განიცადა ცვლილება, კერძოდ, მანამდე დანაშაულად ითვლებოდა მხოლოდ პირველ კატეგორიას მიკუთვნებული საქმიანობის განხორციელება გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გარეშე. დღეისათვის კი აკრძალულია ნებისმიერი კატეგორიის საქმიანობის განხორციელება გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გარეშე (თუ ის ჩადენილია ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ). ამ საქმიანობას აწესრიგებს საქართველოს კანონი „გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ“ (ამოქმედდა 2003 წ. 8 აგვისტოს). ამ კანონის შესაბამისად, მასშტაბის, მნიშვნელობისა და გარემოზე ზემოქმედების ხარისხის მიხედვით საქმიანობა იყოფა ოთხ კატეგორიად. აქედან ყველაზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პირველ კატეგორიას მიკუთვნებულ საქმიანობას, რადგანაც ეს ისეთი საქმიანობაა¹, რომელმაც თავისი მასშტაბით (ე.ი. შესრულებული სამუშაოს მოცულობითა და სიდიდით), განლაგებითა და შინაარსით შეიძლება გამოიწვიოს სერიოზული უარყოფითი და შეუქცევადი ზემოქმედება გარემოზე, ბუნებრივ რესურსებსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე. რაც შეეხება დანარჩენ სამ კატეგორიას, იგი ასეთ საფრთხეს არ უქმნის გარემოსა და ბუნებრივ რესურსებს.

პირველი კატეგორიის საქმიანობას განეკუთვნება: ა) მინერალური ნედლეულის მოპოვება, რაც დაკავშირებულია ღრმა ბურღვით სამუშაოებთან. ასევე დაკავშირებულია განსაკუთრებით ღრმა ღირკულაციის თერმული წყლების მოსაპოვებლად გამიზნულ სამუშაოებთან; ბ) ენერგეტიკული მრეწველობა, რაც დაკავშირებულია ნავთობნედლეუ-

---

¹ „საქმიანობა“ – სამეწარმეო, სამეურნეო ან ყველა სხვაგვარი საქმიანობა, განახლებისა და განვითარების გეგმებისა და პროექტების განხორციელება, ინფრასტრუქტურული პროექტების, განაშენიანებისა და სექტორული განვითარების გეგმების, საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული წყლის, ტყის, მიწის, წიაღისა და სხვა ბუნებრივი რესურსების დაცვის, გამოყენებისა და სარგებლობის პროექტებისა და პროგრამების განხორციელება, ასევე არსებული საწარმოების რეკონსტრუქცია და ტექნიკური და ტექნოლოგიური განახლება.

ლის გადაშუშავებასთან და ნეთობქიმოურ წარმოებასთან, ნახშირის გაზიფიცირებასა და გათხევადებასთან, ბირთუული საწვავის წარმოებასა და გადაშუშავებასთან და სხვა.

როგორც უკვე აღინიშნა, პირველი კატეგორიის საქმიანობა საფრთხეს უქმნის გარემოსა და ადამიანებს, ხოლო დანარჩენი სამი კატეგორიის საქმიანობა ასეთ საფრთხეს არ შეიცავს, თუმცა შეიძლება გამოიწვიოს სხვაგვარი ზიანი (ქონებრივი, მორალური). ამიტომ გარემოზე ზემოქმედების ყოველგვარი საქმიანობა (ოთხივე კატეგორია) საჭიროებს გარემოზე ზემოქმედების ნებართვას, რომელსაც გასცემს საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. როდესაც საქმე ეხება პირველი კატეგორიის საქმიანობაზე ნებართვის გაცემას, აღნიშნულმა სამინისტრომ წინასწარ უნდა ჩაატაროს რამდენიმე აუცილებელი პროცედურა: 1. გარემოზე ზემოქმედების შეფასება; 2. სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზა და 3. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოებრიობის მონაწილეობა.

დანარჩენი სამი კატეგორიის საქმიანობაზე ნებართვის გაცემისას ამგვარი პროცედურების ჩატარება არაა აუცილებელი, არამედ საკმარისია მხოლოდ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება.

სსკ 316-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული გულისხმობს ადმინისტრაციულ პრეიუდიციის, ე.ი. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისათვის აუცილებელია ასეთი ქმედებისათვის (გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გარეშე საქმიანობის განხორციელება) პირს ადრე დადებული ჰქონდეს ადმინისტრაციული სახდელი. ამასთანავე, ამ ადმინისტრაციული სახდელის დადებიდან არ უნდა იყოს გასული 1 წელი. თუ ერთი წელი გასულია და პირმა განმეორებით ჩაიდინა იგივე ქმედება, იგი პასუხს აგებს კვლავ ადმინისტრაციული წესით. ამდენად, განსახილველი დანაშაული ობიექტური მხრივ ფორმალური შემადგენლობისაა. იგი დამთავრებულია გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გარეშე საქმიანობის განხორციელების მომენტიდან (თუ ადრე ასეთი ქმედებისათვის დადებული ჰქონდა ადმინისტრაციული სახდელი) და საჭირო არ არის რაიმე მძიმე შედეგის დადგომა (სახეზეა ე.წ. აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი)¹.

---

¹ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ბოლო დროს გახშირდა ადმინისტრაციული პრეიუდიციის შემთხვევები, რაც არ უნდა ჩაითვალოს დადებით მოვლენად. სს კანონმდებელი უნდა ამოეღოს ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროებიდან და არა მისი არაერთგზისობიდან.

თავისთავად გარემოზე ზემოქმედების ნებართვა არის წერილობითი გადაწყვეტილება, რომელიც შეიცავს ნებართვას გამონაბოლქვზე, ნარჩენების განთავსებაზე და სხვა. მაგალითად, მწყობრში ჩადგა ახალი ქარხანა. ამ შემთხვევაში გარემოზე ზემოქმედების ნებართვაში მითითებული უნდა იყოს, თუ მაქსიმუმ რა ოდენობის გამონაბოლქვი უნდა გამოუშვას ამ ქარხანამ მუშაობის დროს. ასევე ნებართვაში მითითებული უნდა იყოს, თუ სად უნდა განთავსდეს ნარჩენი მასალა და სხვა.

ამ დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც კერძო პირი, ისე იურიდიული პირის ხელმძღვანელი, რომელიც ვალდებულია გარემოზე ზემოქმედების ნებისმიერი კატეგორიის საქმიანობის დაწყებამდე აიღოს გარემოზე ზემოქმედების ნებართვა.

სუბიექტური მხრივ დანაშაული განზრახვია. პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ ახორციელებს გარემოზე ისეთ საქმიანობას, რომელსაც სჭირდება სპეციალური ნებართვა, მაგრამ ამის მიუხედავად ამ საქმიანობას ახორციელებს ნებართვის გარეშე. მოტივსა და მიზანს ქმედების კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

დანაშაული სახელმწიფოს წინააღმდეგ

წიგნადი დიპულები

სახელმწიფო დანაშაულს დათმობილი აქვს სსკ მეთერთმეტე კარი. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტებს შორის ამ კატეგორიის დანაშაულებმა მხოლოდ მეხუთე ადგილი დაიკავეს, ვინაიდან დემოკრატიის საწყისების განვითარებამ განაპირობა სისხლის სამართლის კანონით დაცულ ღირებულებათა ახალი იერარქიის ჩამოყალიბება – ადამიანი, საზოგადოება, სახელმწიფო.

საზოგადოების განვითარების დასაეღურმა მოდელმა დაამტკიცა, რომ შესაძლებელია ისეთი საზოგადოების არსებობა, რომელშიც ორგანულად იქნება შეხამებული სახელმწიფოსა და ადამიანის ინტერესები. საზოგადოებაში სახელმწიფოს ისტორიული მისია იმაში მდგომარეობს, რომ ის იყოს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებათა და თავისუფლებათა რეალიზაციის გარანტი, რაც დემოკრატიის საწყისების დამკვიდრებისა და განვითარების, სოციალური პროგრესის აუცილებელი წინაპირობაა.

აქვე აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის კერძო ნაწილის სისტემაში სახელმწიფო დანაშაულის ახალი ადგილი სულაც არ მიანიშნებს ამ დანაშაულთან ზრძოლის მოღუნებაზე ან მის მეორეხარისხოვან მნიშვნელობაზე. ცხადია, არავის ეპარება ეჭვი იმაში, რომ ყოფილი მეტროპოლია იოლად ვერ დათმობს თავის ყოფილ კოლონიას და მომავალშიც გააგრძელებს სხვადასხვა სახის პროვოკაციას მისი კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლების შესარყევად. ამის ნათელი დასტურია აგრესიული სეპარატიზმის მფარველობა და წაქეზება საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დასარღვევად, ღია აგრესია 2008 წლის აგვისტოში და ორი სეპარატისტული რეგიონის დამოუკიდებლობის აღიარება საერთაშორისო სამართლისა და მსოფლიო თანამეგობრობის აზრის უგულებელყოფით. ამას ემატება ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური და სოციალური სირთულეებიც. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა, მის ტერიტორიაზე განხორციელებული საერთაშორისო ეკონომიკური პროექტები განაპირობებენ ჩვენს ქვეყანაში მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოების სტრატეგიული ინტერესების გადაკვეთას, რაც მათი სპეცსამსახურების საქმიანობის გააქტიურებას იწვევს. ჩვენს ქვეყანაში მათი ინტერესი განპირობებულია როგორც პოლიტიკურ, ასევე ეკონომიკურ სიბრტყეში ყოველმხომცველი ინფორ-

მაციის მოათქვეითა და საკუთარი სტრატეგიული ინტერესების ლობირებით.

ასეთ ვითარებაში, ცხადია, რომ საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დაცვა, მისი სუვერენიტეტის, ეკონომიკური და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის გადარჩენა საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ერთ-ერთი უპირველესი ამოცანაა. რამდენად შეძლებს ამ ამოცანისათვის თავის გართმევას ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი, ეს მომავლის საქმეა. შესაძლებელია სასამართლო პრაქტიკამ ახალი და უფრო ზუსტი ინტერპრეტაცია მისცეს ახალ ნორმებს, მაგრამ ერთი კი უნდა ითქვას, რომ სისხლის სამართლის ნორმები, რომლებიც სახელმწიფო დანაშაულისათვის ადგენენ პასუხისმგებლობას, ასახავენ როგორც ჩვენი ქვეყნის წარსულ გამოცდილებას, ასევე საზღვარგარეთის მოწინავე ქვეყნების მდიდარ გამოცდილებას ამგვარ დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შემადგენლობები მთლიანად დეიდეოლოგიზებულია, რაც ასე მოჭარბებულად ახასიათებდა საბჭოურ სისხლის სამართლის კანონმდებლობას.

ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები ოთხ თავად არის დაყოფილი, სახელდობრ, XXXVII თავი აერთიანებს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს (მუხლები 308-322-ე); XXXVIII თავი დათმობილი აქვს ტერორიზმს და აერთიანებს ტერორისტული ხასიათის 13 დანაშაულის შემადგენლობას (მუხლები 323-331¹-ე); XXXIX თავი ეძღვნება სამოხელეო დანაშაულს (მუხლები 332-342¹-ე), დაბოლოს, XL თავი დათმობილი აქვს მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს (მუხლები 343-363-ე).

როგორც წარმოდგენილი სისტემა გვიჩვენებს, თუ განსახილველ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტს საზოგადოდ სახელმწიფოს ინტერესები წარმოადგენს, ანუ მთელი კომპლექსი საზოგადოებრივი ურთიერთობებისა, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა შტოსა და რეგლის ლეგიტიმურობასა და ნორმალურ ფუნქციონირებას საქართველოში, სახეობითი ობიექტი ამ ინტერესებს უფრო აკონკრეტებს შესაბამის თავებში, კერძოდ, სახელმწიფოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშ-

როების საფუძვლები; სახელმწიფო აპარატის ნორმალური ფუნქციონირება, მისი პრესტიჟი და ავტორიტეტი და სხვ. სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი კი შესაბამის, კონკრეტულ დანაშაულთა შემადგენლობებშია მითითებული – საქართველოს საგარეო უშიშროება, თავდაცვისუნარიანობა, სუვერენიტეტი და ა.შ.

ზოგიერთ სახელმწიფო დანაშაულს ხელყოფის საგანიც აქვს, მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი, ნივთი, სახელმწიფო გერბი, დროშა და სხვ.

რაც შეეხება განსახილველ ქმედებათა ობიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს, მათი უმრავლესობა მოქმედებით შეიძლება იყოს ჩადენილი და ე.წ. ფორმალურ დანაშაულებს მიეკუთვნება, თუმცა გვაქვს ე.წ. შედეგიანი დანაშაულებიც: მაგალითად, ჯაშუშობა დამამძიმებელ გარემოებებში (314-ე მუხლის მე-2 ნაწილი); საბოტაჟი (318-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები); სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება და გადამეტება (332-ე და 333-ე მუხლები) და სხვ. ცხადია, რომ ყველა ე.წ. შედეგიან დანაშაულში აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ასეთი კავშირის დადგენის გარეშე პირს არ შეიძლება შედეგი შეერაცხოს ბრალად.

სახელმწიფო დანაშაული შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს უმოქმედობითაც, მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა, სამსახურებრივი გულგრილობა, წევვამდელის მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება და სხვ.

სახელმწიფო დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს ფიზიკური შერაცხადი პირი 14 წლის ასაკიდან, თუმცა რიგ შემთხვევებში სპეციალურ ამსრულებელთან გვაქვს საქმე, ასე მაგალითად, სამოხელეო დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ მოხელემ და სხვ. ზოგიერთი სახელმწიფო დანაშაულის სუბიექტი იურიდიული პირიც არის.

სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სუბიექტური შემადგენლობის დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ მათი უმრავლესობა განზრახვით ხასიათდება, თანაც პირდაპირი. ეს ძირითადად ეხება კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს. აქ გაუფრთხილებლობას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს კვალფიციურ შემადგენლობებში, მაგალითად, შეთქმულება ან ამზონება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მუხლი

315-ე, ნაწილი მე-3); თუმცა კანონმდებელი შესაძლებლად თვლის ამავე თავით გათვალისწინებული ზოგიერთი სახელმწიფო დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენას, მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების განმარტება (მუხლი 320-ე), სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 321-ე); გაუფრთხილებლობას შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს სსკ 323-ე, 345-ე, 347-ე, 348-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობებშიც მძიმე შედეგთან მიმართებაში; ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა მთლიანად გაუფრთხილებლობით ხასიათდება სამსახურებრივი გულგრილობისას (მუხლი 342-ე).

რაც შეეხება განსახილველ ქმედებათა შემადგენლობის სხვა სუბიექტურ ელემენტებს, მთელ რიგ შემთხვევებში კანონმდებელი საგანგებოდ უსვამს ხაზს პოლიტიკურ მოტივებსა და მიზნებს, მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში, ტერორისტული ხასიათის დანაშაულებში, მაშინ, როცა სამოხელეო და მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაულებში სჭარბობს ანგარებითი და სხვა პირადი მოტივები: მამასადაძმე, კანონმდებელი სახელმწიფო დანაშაულში ქმედების სუბიექტურ ელემენტებს მტკიცებისათვის უმრავლეს შემთხვევებში სავალდებულო მნიშვნელობას ანიჭებს, თუმცა ზოგჯერ მას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს და მხოლოდ სასჯელის ინდივიდუალიზაციის საშუალებას წარმოადგენს.

საქართველოს 2007 წლის 27 აპრილის კანონით სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოღებულ იქნა 307-ე მუხლი, რომლითაც დადგენილი იყო პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს ღალატისათვის. აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფოს ღალატს კონტინენტური ევროპის თითქმის ყველა ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა იცნობს. საქართველოს სსკ 307-ე მუხლის ახალი რედაქცია სწორედ ამ ქვეყნების გამოცდილების, განსაკუთრებით კი საფრანგეთის ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის (1992 წლის 22 ივლისი) ზეგავლენით იყო ჩამოყალიბებული.

საქართველოში ბოლო პერიოდში განვითარებული მოვლენები ეჭვს ბადებს, რომ სახელმწიფოს ღალატის დეკრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს ამ უმძიმესი დანაშაულისათვის სახელმწიფო მოღალატის სტიგმის (დამღის) თავის დაღწევის მცდელობას. თუმცა არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ პასუხისმგებლობის ფილოსოფიური კატეგორია გარდა სამართლებრივისა, მოიცავს მორალურ და პოლიტიკურ ასპექტებს, რომელსაც

საქართველოს სახელმწიფოს მოღალატეები თავს ვერ დააღწევენ 2008 წლის აგვისტოს ომში სამარცხვინო მარცხისათვის, დაკარგული ტერიტორიებისათვის, ათი ათასობით მოქალაქის დევნილად ქცევისა და განადგურებისათვის და ათასი სხვა უბედურებისათვის. არაკომპეტენტური (თუ დანაშაულებრივი არა) საგარეო პოლიტიკა, რამაც რუსეთის აგრესია, საქართველოს ისტორიული ტერიტორიების – კოდორის, ლიახვისა და ქსნის ხეობების ოკუპაცია და სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სახელმწიფოებრიობის დე-იურე ცნობა გამოიწვია (საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა, მუხლი 308); რუსეთთან საფრანგეთის შუამავლობით გაფორმებული ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულება, რომლითაც არაპირდაპირ აღიარებულია საქართველოს ისტორიულად განუყოფელი ტერიტორიების ქვეყნის იურისდიქციიდან გასვლის ცნობა (ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება, მუხლი 309), უცხო ქვეყნისათვის საქართველოს სამხედრო ტექნიკის და თავდაცვის სხვა საშუალებების გადაცემა (საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა მუხლი 312)¹, საქართველოს კონსტიტუციის მესამე მუხლით უმაღლესი სახელმწიფო ორგანოებისათვის მხოლოდ და მხოლოდ გამგებლობაში (ე.ი.სამართავად) გადაცემული, მთელი ქართველი ხალხის კუთვნილი სტრატეგიული დანიშნულების ობიექტების, მათ შორის ეკონომიკის მონოპოლიური სისტემების გასხვისება (მტრის ხელში ჩაგდება), რამაც საფუძველი გამოაცალა საქართველოს ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას და საბოტაჟის ნიშნების შემცველია (საბოტაჟი მუხლი 318) და ა.შ. ეს არის არასრული ნუსხა იმ ქმედებებისა, რასაც საქართველოს სსკ 307-ე მუხლი სახელმწიფოს ღალატს უწოდებდა. ცხადია, ამგვარი ნორმა დამოკლეს მახვილივით ეკიდა საქართველოს პოლიტიკური ხელისუფლების თავზე, ამიტომაც მისგან თავის დასაღწევად უმოკლესი გზა მოძებნეს – საერთოდ ამოიღეს ეს მუხლი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიდან.

---

¹ მხედველობაში გვაქვს 2008 წლის აგვისტოში რუსეთთან დღენახევარში წაგებული ომის დროს სხვადასხვა სამხედრო ბაზიდან განთავსებული მილიარდობით ლარის ღირებულების სამხედრო ქონება, რომელიც ქართველი ხალხის ფულით იყო შეძენილი.

საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა (მუხლი 308-ე)

განსახილველი ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობაა, რაც გულისხმობს სახელმწიფოს ტერიტორიის მთლიანობასა და განუყოფლობას, მისი გასხვიების დაუშვებლობას სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოების თანხმობის გარეშე.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია განსაზღვრულია 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით. საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო საზღვრების ხელშეუხებლობა დადასტურებულია საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონებით, აღიარებულია სახელმწიფოთა მსოფლიო თანამეგობრობისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ. საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიის გასხვიება აკრძალულია. სახელმწიფოს საზღვრების შეცვლა შეიძლება მხოლოდ მეზობელ სახელმწიფოსთან დადებული ორმხრივი შეთანხმებით.

სახელმწიფოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობა არის სახელმწიფო საზღვრების ურღვევობა ხმელეთსა და მის წიაღში, წყალსა და ჰაერში. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ 1998 წლის 17 ივლისის კანონის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი არის ზაზი და ამ ზაზის გასწვრივ გამავალი ვერტიკალური სიბრტყე, რომელიც საქართველოს ტერიტორიას – ხმელეთს, წყალს, წიაღს, საჰაერო სივრცეს გამოყოფს მოსაზღვრე სახელმწიფოს ტერიტორიისაგან.

ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა ნებისმიერი სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესსა და ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს.

კონსტიტუცია მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიაკუთვნებს სახელმწიფო საზღვრების სტატუსს, რეჟიმსა და დაცვას.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება საქართველოს საწინააღმდეგო მოქმედებაში, რომელიც მიმართულია უცხო ქვეყნისათვის საქართველოს მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილის გადაცემისაკენ, ანდა საქართველოს ტერიტორიიდან მისი ნაწილის გამოყოფისაკენ.

308-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ე.წ. ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე და ამიტომ რაიმე კონკრეტული შედეგის დადგომა სავალდებულო არ არის (ეს შეიძლება გამოიხატოს სეპარატისტული მოძრაობის გაღვივ-

ბაში, ისეთი ანტისახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის შექმნაში, რომლის მიზანია საქართველოსგან მისი ტერიტორიის ნაწილის გამოყოფა და სხვ.), ხოლო მეორე ნაწილში მოცემულია მატერიალური დანაშაული, კერძოდ, იგივე ქმედება, რამაც საქართველოს მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილის დაკარგვა ანდა სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგს კანონმდებელი არ აკონკრეტებს, იგი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის გარემოებების მიხედვით. ეს შეიძლება იყოს ომის დაწყება, ლტოლვილია ნაკადის გაჩენა და სხვა.

მძიმე შედეგს საქართველოს მთელი ტერიტორიის დაკარგვის სახით პრევენციულ მნიშვნელობას თუ მივანიჭებთ, თორემ, თუ ქვეყნის მთელი ტერიტორია დაიკარგა, მაშინ, ცხადია, დამნაშავეის დამსჯელიც აღარავინ არ იქნება.

ქმედების სუბიექტი, კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირია. მაგრამ ფაქტობრივად ამგვარი ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ლეგიტიმური ხელისუფლების, ისე სხვადასხვა სეპარატისტული მოძრაობის წარმომადგენელი. აფხაზეთისა და ოსეთის ცნობილ მოვლენებთან დაკავშირებით ამგვარი პრეცედენტი უკვე არსებობს.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, აქ, ცხადია, განზრახ დანაშაულთან გვაქვს საქმე (პირდაპირი განზრახვა – პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას). მოტივსა და სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონმდებელი კვალიფიკაციონისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება (მუხლი 309-მ)

განსახილველ დანაშაულს სხვაგვარად დიპლომატიურ ლაღატს უწოდებენ.

მსგავსი ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს სუვერენიტეტი, სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და მშვიდობიანი თანაარსებობა სხვა სახელმწიფოებთან.

სუვერენიტეტი ნიშნავს სახელმწიფო ხელისუფლების უზენაესობას

ქვეყნის შიგნით და მის დამოუკიდებლობას საერთაშორისო ურთიერთობებში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სახელმწიფო სუვერენიტეტი გულისხმობს მის შესაძლებლობას სრულ-უფლებიანად აწარმოოს საშინაო და საგარეო საქმეები და არ დაუშვას თავის საქმიანობაში სხვა სახელმწიფოების ან სახელმწიფოს შიგნით არსებული სხვა პოლიტიკური ძალების ჩარევა. სახელმწიფო ხელისუფლების დამოუკიდებლობა გამოიხატება იმაში, რომ იგი მხოლოდ თავისი ინტერესებისა და შეხედულებების შესაბამისად, სხვა სახელმწიფოთა ჩარევის გარეშე, განსაზღვრავს და ახორციელებს თავის საშინაო და საგარეო ფუნქციებს. აქვე ქმედების ობიექტზე მსჯელობისას ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებასაც, რომ ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობა და სუვერენობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული სხვა სახელმწიფოებთან მშვიდობიან თანაარსებობაზე.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან მათ წარმომადგენელთან ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოებაში საქართველოს სუვერენიტეტის შეზღუდვის ან მისი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისათვის სხვაგვარი ზიანის მიყენების მიზნით. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა საჭირო არაა, დასჯადია თავისთავად ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოება. ქმედების საშიშროებიდან გამომდინარე, კანონმდებელი აბსტრაქტულ საფრთხეს უკვე დასჯადად თვლის (ე.წ. ფორმალური დანაშაული). არის თუ არა ესა თუ ის მოლაპარაკება ანტიკონსტიტუციური, ეს სასამართლომ უნდა დაადგინოს კონკრეტულ შემთხვევაში მოლაპარაკების საგნისა და შინაარსის შესაბამისობის შედარებით საქართველოს კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებთან (მოთხოვნებთან). ამ საკითხის გარკვევისას უპირველესი მეგზური კონსტიტუციის მე-3 მუხლია, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიკუთვნებულ საკითხებს. აქედან გამომდინარე, ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების საგანი შეიძლება იყოს, მაგალითად, სახელმწიფო საზღვრების სტატუსის, რეჟიმისა და დაცვის, ომისა და ზავის, საგარეო ვაჭრობის, საბაჟო და სატარიფო რეჟიმების საკითხები და ა.შ.

მოლაპარაკების (ან ხელშეკრულების) ანტიკონსტიტუციურობის დასადგენად ასევე უნდა მივმართოთ 1997 წლის 16 ოქტომბრის კანონს „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესახებ“, რომელიც განსაზღვრავს

საქართველოს სახელით დასადები საერთაშორისო ხელშეკრულების ცნებას, სახეებს (მუხლი მე-4), ხელშეკრულების დადების წესს და სხვ. აღნიშნული კანონი სპეციალურ ნორმას უთმობს საერთაშორისო ხელშეკრულების საქართველოს კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხს (მუხლი 21-ე).

309-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დასჯადია საქართველოს სახელით უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან ისეთი ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება, რომელიც ზღუდავს საქართველოს სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას, მის სუვერენიტეტს ან საფრთხეს უქმნის სხვა სახელმწიფოებთან საქართველოს მშვიდობიან თანაარსებობას, აგრეთვე ამგვარი ხელშეკრულების დასადებად სხვისთვის რწმუნების მინიჭება.

ხელშეკრულების დადება ნიშნავს ხელშეკრულების ხელმოწერასა და მის სავალდებულოდ აღიარებას. რაც შეეხება ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადებით სხვა სახელმწიფოებთან საქართველოს მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის საფრთხის შექმნას, ამგვარი საფრთხე შეიძლება წარმოშვას, მაგალითად, რომელიმე სამხედრო ბლოკთან (თუ მეომარ ქვეყანასთან) ისეთი ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება, რამაც საქართველო შეიძლება სხვის ომში ჩაითრიოს; ასევე ტერიტორიული წყლების, საჰაერო სივრცის, კონტინენტური შეღფისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სტატუსის შესახებ ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება და სხვ.

კანონი დანაშაულად თვლის, აგრეთვე ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დასადებად სხვისთვის რწმუნების მინიჭებას.

ვინ შეიძლება იყოს ეს პირი, დისპოზიციაში დაკონკრეტებული არ არის. რამდენადაც კონსტიტუციის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტი წარმართავს და ახორციელებს სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას, დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, აწარმოებს მოლაპარაკებებს უცხოეთის სახელმწიფოებთან, ამდენად, ხელშეკრულებათა დასადებად სხვისთვის რწმუნებათა მინიჭება პრეზიდენტის პრეოგატივია. ეს რწმუნება შეიძლება მიენიჭოს სახელმწიფო მინისტრს, საგარეო საქმეთა მინისტრს ან სხვა საჯარო მოხელეს. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესახებ კანონის მე-11 მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილებას მოლაპარაკების გამართვისა და საერთაშორისო ხელშეკრულების ხელმოწერის შესახებ იღებს საქართველოს პრეზიდენტი. საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებული მოქმედებების განხორციელებაზე სხვისთვის მინიჭებული უფლებამოსილება (რწმუნება) უნდა განსაზღვრავდეს მოლაპარაკების ობიექტსა და პირის კომპე-

ტენციის ფარგლებს. ეს კანონი ასევე განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომელთაც საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებული მოლაპარაკების გამართვა შეუძლიათ საგანგებო უფლებამოსილების წარდგენის გარეშე (მუხლი მე-12).¹ თუმცა 309-ე მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკება შეიძლება აწარმოოს სეპარატისტული ხელისუფლების მეთაურმაც ან მისგან შესაბამისი რწმუნებით აღჭურვილმა პირმა.

309-ე მუხლის მე-2 ნაწილში კონკრეტული საფრთხის შემქმნელ დელიქტთან გვაქვს საქმე და ამიტომ აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შექმნილ კონკრეტულ საფრთხეს შორის. ქმედების სუბიექტი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შეიძლება იყოს როგორც ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენელი, ისე სეპარატისტული ხელისუფლების, ასევე ნებისმიერი პირი, ვისაც რწმუნება მიანიჭეს ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების საწარმოებლად ან ხელშეკრულების დასადავად. ვფიქრობთ, საქართველოს სახელით ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დასადავად სხვისთვის რწმუნების მინიჭება შეუძლია მხოლოდ ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენელს.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, აქ პირდაპირი განზრახვით, თანაც სპეციალური მიზნით დაფუძნებულ დელიქტთან გვაქვს საქმე. უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან მათ წარმომადგენელთან ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოება ან ასეთი ხელშეკრულების დადება მიზნად ისახავს საქართველოს სუვერენიტეტის შეზღუდვას ან მისი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისათვის სხვაგვარი ზიანის მიყენებას.

---

¹ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესახებ კანონის თანახმად, უფლებამოსილებას სახელმწიფოთაშორის ან მთავრობათაშორის ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით გასცემს საქართველოს პრეზიდენტი ბრძანებულებით და აფორმებს საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო. უფლებამოსილებას უწყებათაშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით გასცემს საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი ბრძანებით და აფორმებს საგარეო საქმეთა სამინისტრო.

საქართველოს საბარაო უშიშროების ხელყოფა (მუხლი 310-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია საქართველოს საგარეო უშიშროება. საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესს საფრთხე ამ შემთხვევაში გარედან ემუქრება ისეთი ქმედების ჩადენით, როგორცაა: უცხო ქვეყნის, ან უცხოეთის ორგანიზაციის სამხედრო სამსახურში შესვლა, აგრეთვე ასეთი ქმედების ჩასადენად სხვისი დაყოლიება საქართველოს საგარეო უშიშროების საზიანოდ. 310-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ე.წ. ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე, დასჯადია თავისთავად კანონში მითითებული ქმედების ჩადენა. საქართველოს საგარეო უშიშროებისათვის საფრთხე აქ საკმაოდ აბსტრაქტულია. რაც შეეხება მე-2 ნაწილს, აქ ეს საფრთხე უფრო კონკრეტდება და ქმედება გულისხმობს უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან ისეთი ურთიერთობის დამყარებას, რომლის მიზანია საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადება ან განხორციელება, აგრეთვე სხვაგვარი ქმედება ასეთი აქტის პროვოცირების მიზნით. როგორც ვხედავთ, 310-ე მუხლის მე-2 ნაწილში 1-ლი ნაწილისაგან სრულიად განსხვავებულ კონკრეტული საფრთხის შემქმნელ დელიქტთან გვაქვს საქმე. კანონი არ აკონკრეტებს თუ რა ხასიათის კავშირურთიერთობა შეიძლება დამყარდეს უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან, ამიტომ დანაშაულის ობიექტურ მხარეში უნდა ვიგულისხმოთ ნებისმიერი ქმედება, რომლის მიზანი იქნება საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადება ან განხორციელება, აგრეთვე სხვაგვარი ქმედება ასეთი აქტის პროვოცირების მიზნით. ამის მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ სეპარატისტების მოღვაწეობა მოსკოვში, რომელთაც შემდგომ შეძლეს საომარი მოქმედების ესკალაცია საქართველოს წინააღმდეგ. სწორედ ამიტომ, მოსალოდნელი შედეგების სიმძიმის გამო, 310-ე მუხლის მე-3 ნაწილი 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის პასუხისმგებლობას ამკაცრებს, თუ მათ მძიმე შედეგი გამოიწვიეს. მძიმე შედეგში შეიძლება მოვიანზროთ საომარი მოქმედების დაწყება, ტერორისტული და აგრესიის სხვა აქტის განხორციელება და სხვ. ცხადია, კონკრეტული შედეგის ხასიათიდან გამომდინარე, შესაძლებელია დანაშაულთა ერთობლიობასთან გვქონდეს საქმე. ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი

პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობას, 310-ე მუხლში პირდაპირი განზრახვით ჩადენილ დანაშაულთან გვაქვს საქმე. კანონმდებელი ხაზს უსვამს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ისეთ ელემენტს, როგორცაა მიზანი, კერძოდ, 1-ლ ნაწილში უცხო ქვეყნის ან უცხოეთის ორგანიზაციის სამხედრო სამსახურში შესვლა მიზნად ისახავს საქართველოს საგარეო უშიშროებისათვის ზიანის მიყენებას, ხოლო მე-2 ნაწილში – უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან კავშირუბრუნების დამყარება მიზნად ისახავს საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადებას ან განხორციელებას, აგრეთვე სხვაგვარ ქმედებასაც ასეთი აქტის პროვოცირების მიზანი აქვს.

უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა (მუხლი 311-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის მიხედვით სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს საქართველოს საგარეო უშიშროება წარმოადგენს. საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის საფრთხე აქაც გარედან იქმნება. დანაშაული ფორმალურია, ვინაიდან დასჯადია თავისთავად უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა ან საქმიანობა საქართველოს წინააღმდეგ. კანონმდებელი არ აკონკრეტებს, თუ რაში შეიძლება გამოიხატოს ეს საქმიანობა. თუკი ამგვარი საქმიანობა დაკავშირებული იქნება საქართველოს წინააღმდეგ ამა თუ იმ კონკრეტული სახელმწიფო დანაშაულის განხორციელებასთან, მაგალითად, ჯაშუშობასთან, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემასთან და სხვ. მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობასთან გვექნება საქმე.

სადაზვერვო სამსახური იმდენად სპეციფიკურია, რომ იქ საქმიანობა გაცილებით დიდ საფრთხეს ქმნის ქვეყნის სახელმწიფოებრივი უშიშროებისათვის, მით უფრო, როცა იქ შესვლა და საქმიანობა მიზანმიმართულად საქართველოს ინტერესების საწინააღმდეგოდ ხდება. ალბათ ამიტომაც, კანონმდებელმა 310-ე მუხლისაგან ცალკე შემადგენლობად გამოყო ასეთი დანაშაული (ისიც აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი).

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება, ქმედების სუბიექტი უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვ-

ლით ან საქმიანობით მიზნად ისახავს საქართველოს წინააღმდეგ მოქმედებას.

საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა (მუხლი 312-მ)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის მიხედვით სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი საქართველოს თავდაცვისუნარიანობაა.

საქართველოს თავდაცვისუნარიანობა გულისხმობს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სამხედრო, სოციალურ, სამართლებრივ და სხვა ღონისძიებათა ერთობლიობას, რაც უზრუნველყოფს სახელმწიფოს, საქართველოს მოსახლეობის, ტერიტორიისა და სუვერენიტეტის დაცვას შეიარაღებული თავდასხმისაგან.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის 1-ლი ნაწილის მიხედვით საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა გამოიხატება უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სამხედრო ნაწილის, ტექნიკის ან თავდაცვის სხვა საშუალების უკანონოდ გადაცემაში.

სამხედრო ტექნიკაში იგულისხმება სამხედრო ნაწილის შეიარაღებაში არსებული სხვადასხვა ტექნიკური საშუალება სამხედრო მოქმედებათა საწარმოებლად ანდა უზრუნველსაყოფად. მაგალითად, სამხედრო-სატრანსპორტო საშუალებები, საინჟინრო მანქანები და ა.შ. თავდაცვის სხვა საშუალებაში შეიძლება ვიგულისხმოთ, მაგალითად, სამობილიზაციო საშუალებები, სამობილიზაციო მატერიალურ ფასეულობათა მარაგი და სხვ.

მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობით – საქართველოს თავდაცვისუნარიანობას ზიანი აღგება ისეთი ქმედებით, როგორიცაა: სამხედრო ტექნიკის ან სამხედრო ობიექტის დაზიანება, მწყობრიდან გამოყვანა ან განადგურება, აგრეთვე სამხედრო ან თავდაცვითი მნიშვნელობის სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლა.

სამხედრო ტექნიკის ან სამხედრო ობიექტის დაზიანებაში იგულისხმება მათი ნაწილობრივ გაუვარვისება დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად, როცა შესაძლებელია მათი აღდგენა არსებითი დანახარჯების გარეშე, ზოლო განადგურებაში იგულისხმება მათი სრული გაუვარვისება დანიშნულები-

სამებრ გამოსაყენებლად. სამხედრო ან თავდაცვითი მნიშვნელობის სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლა შეიძლება გამოიხატოს მათ ბლოკირებაში, ელექტროენერგიის მიუწოდებლობაში და ა.შ., რაც ფაქტობრივად საბოტაჟის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს.

312-ე მუხლის მე-3 ნაწილით პასუხისმგებლობა დამძიმებულია ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ისეთი ნიშნებით, როგორიცაა: დანაშაულის ჩადენის დრო და მძიმე შედეგი. კერძოდ, აქ ლაპარაკია 1-ლ ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენაზე ომიანობის ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, აგრეთვე ზემოაღნიშნული ქმედებით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობაზე ან სხვა მძიმე შედეგის გამოწვევაზე. სხვა მძიმე შედეგში შეიძლება ვიგულისხმოთ მარცხი საომარი მოქმედებისას ან კონფლიქტში, ქვეყნის ტერიტორიის დაკარგვა და მისთ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი ან უცხოელი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული განზრახია. 312-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული უკანონო ქმედების მოტივი მრავალგვარი შეიძლება იყოს, კერძოდ, პირადი მოტივით დაწყებული და ანტისახელმწიფოებრივით დამთავრებული. მაგალითად, აფხაზეთის კონფლიქტის დროს ქართული სამხედრო ტექნიკა ანგარებით სხვაზე იყიდებოდა, მაშინ, როცა თვითონ ჩვენი ჯარი განიცდიდა მის ნაკლებობას. რაც შეეხება მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობას, აქ კანონმდებელი საგანგებოდ უსვამს ხაზს, რომ დისპოზიციაში მითითებულ ქმედებათა ჩადენა საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის საზიანოდ ხდება. ცხადია, აქ ცალსახად გამოკვეთილია ანტისახელმწიფოებრივი მოტივი, ვინაიდან თუკი ასეთი მოტივი არ დადასტურდება, მაშინ სამხედრო ტექნიკის ან სხვა სამხედრო ქონების განზრახ დაზიანებისა და განადგურებისათვის პასუხისმგებლობა სუბიექტის მიხედვით შეიძლება დადგეს სპეციალური ნორმით, რომელიც სამხედრო დანაშაულში შედის (სსკ-ის 397-ე მუხლი), ან კიდევ ზოგადი ნორმით ნივთის დაზიანების ან განადგურებისათვის (მუხლი 187-ე). მაშასადამე, ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ისეთი ელემენტები, როგორიცაა მოტივი და მიზანი, განსახილველ და სხვა მომიჯნავე შემადგენლობას ერთმანეთისაგან ასხვავებს.

სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა (მუხლი 313-ე)

ანალოგიურ დანაშაულს საქართველოს ძველი სისხლის სამართლის კანონმდებლობაც იცნობდა. იგი სამშობლოს ღალატის შემადგენელ ერთ-ერთ ქმედებას წარმოადგენდა. ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემას დამოუკიდებელ შემადგენლობად ითვალისწინებს 313-ე მუხლში.

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს საგარეო უშიშროება და თავდაცვისუნარიანობა.

სახელმწიფოს საგარეო უშიშროება გულისხმობს იმ პირობებისა და ფაქტორების ერთობლიობას, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესების დაცვას, იქნება ეს კონსტიტუციური წყობილება, სუვერენიტეტი თუ ტერიტორიული ხელშეუხებლობა.

სახელმწიფო საიდუმლოების ცნება განსაზღვრულია საქართველოს 1996 წლის 29 ოქტომბრის კანონით სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ. ხსენებული კანონის თანახმად, სახელმწიფო საიდუმლოება არის ამ კანონით დადგენილი წესით აღიარებული და სახელმწიფო დაცვას დაქვემდებარებული ინფორმაციის სახეობა, რომელიც მოიცავს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ ცნობებს თავდაცვის, ეკონომიკის, საგარეო ურთიერთობის, სახელმწიფო უშიშროებისა და მართლწესრიგის დაცვის სფეროში, რომელთა გამჟღავნებას ან დაკარგვას შეუძლია ზიანი მიაყენოს საქართველოს სუვერენიტეტს, კონსტიტუციურ წყობილებას, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესებს. ეს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ინფორმაციას ოთხ ჯგუფად ყოფს, კერძოდ, ინფორმაცია:

1. თავდაცვის; 2. ეკონომიკის; 3. საგარეო ურთიერთობათა; და 4. სახელმწიფო უშიშროებისა და მართლწესრიგის დაცვის სფეროებში.

სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ცნობათა ნუსხას ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა ობიექტური მხრივ გამოიხატება უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების მიწოდებაში ან მის საჯაროდ გამჟღავნებაში, აგრეთვე სხვა ქმედებაში, რომელიც სახელმწიფო საიდუმლოებას გარეშესათვის ხელმისაწვდომს ხდის.

სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა სხვადასხვა საშუალებით შეიძლება განხორციელდეს, კერძოდ, ზეპირად, წერილობით, ნახაზების, ფო-

ტოსურათების, მოდელების, სქემების, დიაგრამების, ხელსაწყოების ან ნიმუშების სახით, კავშირგაბმულობის მეშვეობით, ტელე, აუდიო და ვიდეოტექნიკის დახმარებით და სხვ. დანაშაული დამთავრებულად ითვლება სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის ადრესატისათვის, ე.ი. უცხო ქვეყნის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის მიწოდების მომენტიდან. უფრო მეტიც, ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი აფართოებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საზღვრებს და დასჯადად აცხადებს სახელმწიფო საიდუმლოების საჯაროდ გამჟღავნებას. ეს შეიძლება მოხდეს როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ, საჯარო გამოსვლისას, პრესის ფურცლებზე და სხვ., თუ ამგვარი ქმედება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ ხდება. საიდუმლოების გაცემას აფუძნებს ნებისმიერი მოქმედება, რომლის შედეგადაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია ხელში უვარდება არა მარტო კანონში მითითებულ ადრესატებს, არამედ ნებისმიერ სხვა, გარეშე პირს, თუ ეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ კეთდება.

როგორც უკვე აღინიშნა, 313-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე. კანონი დასჯადად აცხადებს თავისთავად სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემის (საჯაროდ გამჟღავნების) ფაქტს, იმისაგან დამოუკიდებლად მოჰყვა თუ არა მას საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის კონკრეტული ზიანი. მე-2 ნაწილში პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ ეს ქმედება ჩადენილია ომიანობის დროს ან თუ მან მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგს კანონი არ აკონკრეტებს და ის სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის ფაქტობრივი გარემოების მხედველობაში მიღებით. მაგალითად, მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს საომარი მოქმედების დროს მარცხში, სახელმწიფოს დიდ ფინანსურ დანაკარგში და მისთ.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – ეს არის პირი, ვინც სახელმწიფო საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, ან, ვისაც ის გაანდეს განსაკუთრებულ გარემოებასთან დაკავშირებით. ის შეიძლება იყოს როგორც საქართველოს მოქალაქე, ისე სხვა პირი, ვისაც სახელმწიფო საიდუმლოება გაანდეს. ამგვარ განსაკუთრებულ გარემოებას შეიძლება წარმოადგენდეს, მაგალითად, სამხედრო კონფლიქტი, ვთქვათ, უცხოელი სამხედრო ექსპერტი მოიწვიეს მრჩეველად და მას გაანდეს სახელმწიფო საიდუმლოება, მან კი გასცა ეს საიდუმლო.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობით სახელმწიფო საიდუმლოების

გაცემა პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. დისპოზიციამი ხაზგასმულია ქმედების ისეთი სუბიექტური ელემენტი, როგორცაა მიზანი. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა ხდება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ. სწორედ ამ სუბიექტური ელემენტით განსხვავდება ეს ქმედება 320-ე მუხლით გათვალისწინებული სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურებისაგან, სადაც პირი სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურებისას მიზნად არ ისახავს საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესისათვის ზიანის მიყენებას და თუ მას საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი მოჰყვა, ამ შედეგისადმი დამოკიდებულება მხოლოდ გაუფრთხილებელი შეიძლება იყოს.

ჯაშუშობა (მუხლი 314-მ)

ჯაშუშობისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისას. საქართველოს სახელმწიფოებრივ უშიშროებას ამ შემთხვევაშიც გარედან ექმნება საფრთხე.

ჯაშუშობის საგანი შეიძლება იყოს:

1. სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ნივთი, დოკუმენტი, ცნობა ან სხვაგვარი მონაცემი;

2. სხვა ინფორმაცია, თუ მისი შეგროვება ან გადაცემა ხდება უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით.

სახელმწიფო საიდუმლოების ცნებისა და ინფორმაციის სახეების შესახებ უკვე ვისაუბრეთ. რაც შეეხება სხვა ინფორმაციას, მისი სპეციალური ნუსხა არ არსებობს, აქ იგულისხმება ისეთი ინფორმაცია, რომელიც, თუმცა არ წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოს, მაგრამ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საქართველოს ინტერესის საზიანოდ. ჯაშუშობად არ ჩაითვლება ისეთი ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა, რომელიც გამოქვეყნებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით ან სხვა წყაროში. ამგვარ ინფორმაციად იურიდიულ ლიტერატურაში თვლიან გამოუქვეყნებელ ცნობებს ნავთობის მარაგზე, ცალკეულ სამხედრო საწარმოთა საწარმოო სიმძლავრეზე, მისასვლელი გზების, რკინიგზის, აეროდრომისა და სხვა სტრატეგიული ნაგებობების შესახებ გეგმებსა და სქემებს და სხვა.

ჯაშუშობის დისპოზიციის მიხედვით შეიძლება განვასხვაოთ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ორი სახე:

1. უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცვე-

ლი დოკუმენტის, ნივთის, ცნობის ან სხვაგვარი მონაცემის შეგროვება, შენახვა ან გადაცემა, ან გამოძალვა, ან გატაცება მათთვის გადაცემის მიზნით. ამგვარ ქმედებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს როგორც უცხოეთის დაზვერვის დავალებით, ისე საკუთარი ინიციატივით.

2. საქართველოს ინტერესის საზიანოდ უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით სხვა ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა.

ამგვარი დაყოფის კრიტერიუმს წარმოადგენს ინფორმაციის ხასიათი (მნიშვნელობა) და არა საქმიანობის სფერო, რომელსაც ის ეხება (თავდაცვა, ეკონომიკა, საგარეო ურთიერთობა, სახელმწიფო უშიშროება და მართლწესრიგი და ა.შ.), ვინაიდან საქმიანობის ამა თუ იმ სფეროში შესაძლებელია იყოს როგორც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ცნობები, ისე სხვა ინფორმაცია, რომელიც არ წარმოადგენს სახელმწიფოს საიდუმლოს.

ჯაშუშობის პირველი სახის ობიექტური მხარე გამოიხატება ისეთ ქმედებებში, როგორიცაა: სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ნივთის, დოკუმენტის, ცნობის ან სხვაგვარი მონაცემის შეგროვება, შენახვა, გადაცემა, გამოძალვა ან გატაცება.

შეგროვება გულისხმობს ინფორმაციის მოპოვებას პირადი დაკვირვებით, გამოკითხვით, მიყურადებით, ფოტოგრაფირებით, ვიდეოგადაღებით, აუდიოჩანაწერით, ჩანახატით და ა.შ.

შენახვა ნიშნავს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის (დოკუმენტის, ნივთის, ცნობის ან სხვა მონაცემის) ფლობას იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ინფორმაციის უსაფრთხოება (დაცვა) და უცვლელობა მისი შემდგომი გადაცემისას. ინფორმაციის შენახვა შეიძლება როგორც მის მოპოვებელთან, ისე სხვა პირთან, როგორც შენობა-ნაგებობაში, ისე სხვა ადგილას (ბაღში, ტყეში და ა.შ.).

გადაცემა გულისხმობს ინფორმაციის შეტყობინებას ადრესატისათვის ნებისმიერი ხერხის გამოყენებით – ზეპირსიტყვიერად, წერილობით, ტელეფონით, ფაქსით, რადიოთი და ა.შ.

გამოძალვა გულისხმობს ინფორმაციის მოპოვებას მისი მფლობელის მიმართ ძალადობის გამოყენების, მისი ქონების განადგურების ან დაზიანების მუქარით, ასევე სახელგამტენი ან სხვა ისეთი ცნობის გახმაურების მუქარით, რამაც შეიძლება არსებითად დაზიანოს მისი უფლებები. მაშასადამე, გამოძალვის დროს ინფორმაციის მიღების ხერხი არის შანტაჟი.

გატაცება ნიშნავს სახელმწიფო საიდუმლოების მფლობელისაგან ინფორმაციის უკანონო ამოღებას. ეს შეიძლება მოხდეს ფარულად ან აშკარად, ძალადობის გამოყენებით ან მოტყუებით.

ჯაშუშობის მეორე სახე ობიექტური მხრივ ხასიათდება საქართველოს ინტერესის საზიანოდ უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით სხვა ინფორმაციის შეგროვებაში ან გადაცემაში. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, არ შეიძლება ჯაშუშობად შეფასდეს სხვა ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა საკუთარი ინიციატივით. შესაბამისი ნიშნების არსებობისას დამნაშავემ ამ შემთხვევაში შეიძლება პასუხი აგოს უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარებისათვის (მუხლი 319-ე). ჯაშუშობის ეს სახეც დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას ქმნის.

ჯაშუშობისათვის პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ ის ჩადენილია ომიანობის ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ან რამაც საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგი ფაქტის საკითხია და მას სასამართლო დაადგენს კონკრეტულ შემთხვევაში. ეს შეიძლება გამოიხატოს დამარცხებაში, ადამიანთა მსხვერპლში, დიდ მატერიალურ ზარალში და ა.შ.

ჯაშუშობის ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი 14 წლის ასაკიდან.

რაც შეეხება ჯაშუშობის სუბიექტურ შემადგენლობას, ჯაშუშობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მის სუბიექტს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების ფაქტობრივი გარემოებები, მოსალოდნელი ზიანი საქართველოს სახელმწიფო ინტერესებისათვის და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას. ქმედების მოტივი და მიზანი სხვადასხვა შეიძლება იყოს და ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ. იურიდიულ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ზშირად ჯაშუშური საქმიანობის მოტივს ანგარება წარმოადგენს, ვინაიდან ჯაშუშობა — ეს, ჩვეულებრივ, კადრის მზვერავების პროფესიული საქმიანობაა, რომელიც კარგად ნაზღაურდება.

ჯაშუშობა უნდა გავმიჯნოთ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისაგან (313-ე მუხლი). მართალია, ისინი ნაწილობრივ ემსგავსებიან დანაშაულის საგნითა და ინფორმაციის მიწოდების ადრესატით, მაგრამ 313-ე მუხლში ლაპარაკია მხოლოდ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემაზე, ხოლო ჯაშუშობის დროს მოპოვებული ინფორმაცია, სახელმწიფო საიდ-

უმლოების გარდა, სხვა ხასიათის მონაცემებსაც შეიძლება შეიცავდეს; გარდა ამისა, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა ზდება იმ პირის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, ან ვისაც ის გაანდეს განსაკუთრებულ გარემოებასთან დაკავშირებით, ხოლო ჯამში სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ თუ სხვაგვარ ინფორმაციას სხვადასხვა ხერხით აგროვებს. აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემის განზრახვა პირს მას შემდეგ შეიძლება წარმოეშვას, როდესაც იგი მართლზომიერად დაეუფლება ამ ცნობებს, ხოლო ჯამში სპეციალურად აგროვებს მონაცემებს უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის გადასაცემად.

შეითქმულმა ან ამბოხმა საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების კალაღობით შესაცვლელად (მუხლი 315-მ)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლები.

კონსტიტუციური წყობილების ფუძემდებლური პრინციპები ჩამოყალიბებულია საქართველოს კონსტიტუციის პირველ თავში. მასში განსაზღვრულია საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკური წყობილების ფორმა – დემოკრატიული რესპუბლიკა; დადგენილია საქართველოს სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტის ფარგლები; განმტკიცებულია ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი. საქართველოში სახელმწიფო ხელისუფლების წყაროდ აღიარებულია ხალხი, რომელიც თავის ძალაუფლებას ახორციელებს რეფერენდუმის, უშუალო დემოკრატიის სხვა ფორმებისა და თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით. კონსტიტუციის მე-5 მუხლი იმპერატიულად აცხადებს, რომ არავის არა აქვს უფლება მიითვისოს ან უკანონოდ მოიპოვოს ხელისუფლება.

ხელისუფლებაში არაკონსტიტუციურად მოსვლის ნებისმიერი გზა მართლსაწინააღმდეგოა, მით უფრო ისეთი გზით, როგორც შეითქმულება ან ამბოხება. ამიტომაც ეს დანაშაული სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენს ქვეყნის შიდა სტაბილურობისათვის.

კანონის ისტორიული, სისტემატიკური (სისტემური) თუ ლოგიკური ახსნა-განმარტება საფუძველს გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ სისხლის სამართ-

ლის კოდექსის 315-ე მუხლის მიხედვით შეთქმულება გულისხმობს საქართველოს ხელისუფლებაში პოლიტიკური პარტიების, მოძრაობებისა და სხვა პოლიტიკური ძალების არაკონსტიტუციური გზით მოსვლის მცდელობას. ეს გზა ძალადობის გზაა, ვინაიდან კანონი ქმედების ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშნად თვლის ძალადობას. ამ შემთხვევაში ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე და შეთქმულება დამთავრებულია პირთა ჯგუფის საიდუმლო შეთანხმების მომენტიდან. შეთქმულთა სამოქმედო პროგრამა შესაძლებელია გულისხმობდეს კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ ისეთი ძალმომრეობითი მოქმედების განხორციელებას, როგორცაა დაპატიმრება, იძულებითი ფიზიკური იზოლაცია, ინტერნირება და ა.შ. ეს მოქმედებები შეიძლება ატარებდეს ლოკალურ ან ფართომასშტაბიან ხასიათს და მიმართული იყოს ხელისუფლების ყველა შტოს წინააღმდეგ. შეთქმულთა მოქმედება შეიძლება მოიცავდეს ასევე კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ შეიარაღებული გამოსვლის გეგმის შემუშავებას, საპროგრამო დოკუმენტების მომზადებას ხალხის გასაერთიანებლად, ორგანიზაციული სტრუქტურის შექმნას შეიარაღებული მოქმედებისათვის და მისთ. ცხადია, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად ან ხელში ჩასაგდებად, ანდა კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად უფრო რადიკალური მოქმედებაა საჭირო, როგორცაა შეიარაღებული აჯანყება, სამხედრო გადატრიალება და სხვა. ეს უკვე ამბოხებაა, რომელზეც ლაპარაკია 315-ე მუხლის მე-2 ნაწილში.

ამბოხებაში უნდა ვიგულისხმოთ ორგანიზებული შეიარაღებული გამოსვლა კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ. თუ შეთქმულება მხოლოდ საიდუმლო შეთანხმებაა ძალისმიერი გზით კანონიერი ხელისუფლების დასამხობად და ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად, ამბოხება – ამ შეთანხმების რეალიზაციის დაწყებაა. ეს შეიძლება გამოიხატოს ხელისუფლებისადმი შეიარაღებულ დაპირისპირებაში, ძალადობაში კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ, სამთავრობო დაწესებულებათა ძალით დაკავებაში, სატრანსპორტო და კავშირგაბმულობის კვანძების, მასობრივი ინფორმაციის (მაუწყებლობის) საშუალებების ხელში ჩაგდებაში, ბლოკირებაში, ბარიკადების აღმართვაში და ა.შ. დანაშაული დამთავრებულად უნდა ჩაითვალოს კანონიერი ხელისუფლებისადმი ამბოხებულთა შეიარაღებული დაპირისპირების მომენტიდან, იმისაგან დამოუკიდებლად, მიღწეულია თუ არა მიზანი (თუმცა გამარჯვებულს ვეღარც გაასამართლებენ).

ცხადია, წარმოუდგენელია ამბოხი მანევრები შედეგის გარეშე, ამიტომაც კანონმდებელი ამბოხების დამამძიმებელ გარემოებად 315-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ითვალისწინებს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას ან სხვა მძიმე შედეგს. ამ უკანასკნელს კანონი არ აკონკრეტებს და მას სასამართლოს პრეროგატივად ტოვებს, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით. ამგვარი მძიმე შედეგი შეიძლება იყოს მოსახლეობის პანიკა, დესტაბილიზაცია ქვეყანაში და სხვა.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული პირი. იგი შეიძლება იყოს შეთქმულების ან ამბოხების ორგანიზატორი ან აქტიური მონაწილე, როგორც ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენელი, ისე სხვა პირი.

რაც შეეხება განსახილველ ქმედებათა სუბიექტურ შემადგენლობას, როგორც შეთქმულება, ისე ამბოხება პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. შეთქმულების თუ ამბოხების მონაწილენი მიზნად ისახავენ საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას, ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობას, ანდა მის ხელში ჩაგდებას.

შეთქმულების მიზანთან დაკავშირებით აზრთა სხვადასხვაობა იყო ლიტერატურაში, რაც ძველი სისხლის სამართლის კოდექსის 65-ე მუხლს უკავშირდება; კერძოდ, აღნიშნული მუხლით შეთქმულება მიზნად ისახავდა მხოლოდ სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობასა და ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას. კანონის ამგვარმა ფორმულირებამ აზრთა სხვადასხვაობა წარმოშვა შეთქმულების მიზანთან დაკავშირებით. ავტორთა ერთი ნაწილი თვლიდა, რომ ხელისუფლების დამხობა და ძალაუფლების ხელში ჩაგდება თვითმიზანი კი არ არის, არამედ მიზნად ისახავს არსებული კონსტიტუციური წყობილების შეცვლას სხვა საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი წესწყობილებით. მაგალითად, კონსტიტუციური წყობილების შეცვლა შეიძლება გამოიხატოს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა სტრუქტურის შეცვლაში, ხელისუფლების არსებული კონსტიტუციური ინსტიტუტების გაუქმებასა და ახალი ინსტიტუტების შემოღებაში; რაც გათვალისწინებული არ არის კონსტიტუციით და მისთ. ცხადია, ამგვარი რამ შესაძლებელი იყო კანონის ძველი რედაქციით, მაგრამ ეს არ იყო შეთქმულთა მოქმედების ერთადერთი მიზანი, კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, მათ შეიძლება უცვლელადაც შეენარჩუნებინათ ქვეყნის კონსტიტუციური წყობილება, მაგრამ შეეცვალათ მმართველი ძალა – თვლიდნენ მეორენი.

315-ე მუხლის მიხედვით შეთქმულება ან ამბოხება შეიძლება

მიზნად ისახავდეს როგორც საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას, ისე მის დამხობას ან ხელში ჩაგდებას კონსტიტუციური წყობილების შეცვლის გარეშე.

შეთქმულების ან ამბოხების მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: პოლიტიკური, მაგალითად, იდეური დაპირისპირება არსებული ხელისუფლებისადმი, ნაციონალისტური, კარიერისტული და სხვ. ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდება ან კანონიერი ხელისუფლებისადმი დაუმორჩილებლობა (მუხლი 316-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი საქართველოს თავდაცვისუნარიანობა და სახელმწიფოებრივი უშიშროებაა.

ამ საკანონმდებლო ნოველის შექმნის იდეა აღებულია საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსიდან (მუხლი 412-7). ძველი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ამგვარ დანაშაულს არ იცნობდა. ჩვენს ქვეყანაში განვითარებულმა პოლიტიკურმა პროცესებმა და მოვლენებმა დაგვანახა ამგვარ ქმედებათა შესაძლებლობა და მისი საშიშროება დემოკრატიული რესპუბლიკის ინსტიტუტებისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე 316-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გამოიხატება სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდებაში. ეს არის კონსტიტუციისა და სხვა ნორმატიული აქტების საწინააღმდეგო ქმედება, რომელიც განსაზღვრავს სამხედრო ძალების ხელმძღვანელობისა და დაქვემდებარების წესს საქართველოში¹. კონსტიტუციის თანახმად საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი. იგი ამტკიცებს სამხედრო ძალების სტრუქტურას, ნიშნავს და ათავისუფლებს მხედართმთავრებს.

საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო, საქართველოს შეიარაღებული ძალების მართვის ორგანოა და პასუხისმგებელია მასზე დაკისრებული თავდაცვითი ამოცანების შესრულებაზე.

უფრო დეტალურად საქართველოს შეიარაღებული ძალების მარ-

---

¹ კანონი საქართველოს თავდაცვის შესახებ, კანონი საომარი მდგომარეობის შესახებ, კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, საქართველოს შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდება და ჰსხვა.

თვის, ხელმძღვანელობისა და დაქვემდებარების წესი რეგლამენტირებულია კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდების მომენტიდან.

316-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს სამხედრო ხელმძღვანელის მიერ უკანონოდ სამხედრო ძალის ან ტექნიკის გადაადგილებას, თავმოყრას ან დისლოკაციის ადგილის შეცვლას, ანდა კანონიერი ხელისუფლებისადმი სხვაგვარ დაუმორჩილებლობას.

სამხედრო ძალის ან ტექნიკის გადაადგილების ან დისლოკაციის ადგილის შეცვლის წესი რეგლამენტირებულია თავდაცვის სამინისტროს შესაბამისი საუწყებო ნორმატიული აქტებით. ამიტომ ამ ქმედებათა უკანონობა ხსენებულ ნორმატივებთან შესაბამისობით უნდა დადგინდეს. რაც შეეხება ხელისუფლებისადმი სხვაგვარ დაუმორჩილებლობას, აქ კანონმდებელი უფრო ზოგად აზრს დებს, მასში შეიძლება ვიგულისხმოთ უარი იარაღის ჩაბარებაზე, დისლოკაციის ადგილზე დაბრუნებაზე და მისთ.

316-ე მუხლის მე-3 ნაწილში გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები, სახელდობრ, 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჩადენა ომიანობის დროს, შეიარაღებული კონფლიქტის, საგანგებო მდგომარეობის ან მასობრივი არეულობის დროს ანდა აღნიშნული ქმედებით მძიმე შედეგის გამოწვევა.

საომარი და საგანგებო მდგომარეობის ასახსნელად უნდა მივმართოთ 1997 წლის 31 ოქტომბრის საქართველოს კანონს „საომარი მდგომარეობის შესახებ“ და 1997 წლის 17 ოქტომბის კანონს „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“.

მასობრივ არეულობაში იგულისხმება ადამიანთა განუსაზღვრელი რაოდენობის (ბრბოს) მოქმედება, რომელიც ხასიათდება აგრესიულობით, ემოციურობით, ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი დაუმორჩილებლობით, წინააღმდეგობის გაწევით და სხვა (მუხლი 225-ე).

მძიმე შედეგს კანონმდებელი არ აკონკრეტებს, მას საქმის კონკრეტული გარემოების მიხედვით სასამართლო დაადგენს.

ქმედების სუბიექტი, 316-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირია, ხოლო მეორე ნაწილით – სამხედრო ხელმძღვანელი. ფაქტობრივად ამგვარი ქმედების ჩადენა მხოლოდ სამხედრო ხელმძღვანელებს ან ძალოვანი სამინისტროების დიდმოხელეებს ხელეწიფებათ. თუმცა არც გამონაკლისია გამორიცხული.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული განზრახვითაა. კანონი მოტივსა და მიზანს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს; მაგრამ მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ, თუ 316-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება მიზნად ისახავს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას, სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობას ან ხელში ჩაგდებას, მაშინ საქმე გვექნება ამბოხებასთან. გამოდის, რომ ამ დანაშაულის მოტივი ძირითადად შეიძლება იყოს არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესი, კარიერიზმი, ამბიციურობა და სხვა პირადი მოტივი.

მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ (მუხლი 317-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს კონსტიტუციის მე-5 მუხლით დადგენილი საქართველოს პოლიტიკური სისტემა, მისი შემადგენელი კონსტიტუციური ორგანოების ნორმალური ფუნქციონირება.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება შემდეგი სახის ქმედებაში:

- ა) საქვეყნოდ მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისაკენ.
- ბ) მოწოდება სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ;
- გ) ასეთი მოწოდების შემცველი მასალების გავრცელება;
- დ) ამავე მიზნით შეიარაღებისაკენ მოწოდება.

კონსტიტუციური წყობილებისა და მისი შეცვლის არსზე უკვე ვისაუბრეთ 315-ე მუხლის განმარტებისას. რაც შეეხება მოწოდების საქვეყნობას, იგი ხასიათდება იმით, რომ მოწოდება მიმართულია ადამიანთა ფართო წრეზე — მასაზე, რადგანაც მიზნად ისახავს ადამიანთა ჩაბმას მასობრივ გამოსვლებში კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ. საქვეყნობა ნიშნავს იმასაც, რომ მოწოდება ატარებს აშკარა, ადვილად გასაგებ ხასიათს, ადამიანები უნდა აღიქვამდნენ მოწოდებათა შინაარსს. კონკრეტულ შემთხვევაში ატარებდა თუ არა მოწოდება საქვეყნო ხასიათს, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ქმედების ჩადენის ადგილის, დროის, ვითარებისა და სხვა გარემოებათა მხედველობაში მიღებით.

მოწოდება — ეს არის ადამიანის ცნობიერებასა და ნებისყოფაზე ზემოქმედების ისეთი ფორმა, რომლის დროსაც ადამიანთა ქცევის

წარმართვა ხდება გარკვეულ კალაპოტში სასურველი მიმართულებით. მოცემულ შემთხვევაში მოწოდებას აქვს ერთი მიზანი – გააერთიანოს ადამიანები და წარმართოს მათი ძალისხმევა კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ.

მოწოდება შეიძლება ატარებდეს ზეპირ (მაგალითად, მოწოდება შეკრებაზე, მიტინგზე), წერილობით (პროკლამაციები, პლაკატები) და სხვა ხასიათს. მაგალითად, მოწოდება მასობრივი მაუწყებლობის საშუალების გამოყენებით.

ანტიკონსტიტუციური მოწოდების შემცველი მასალების გავრცელებაში იგულისხმება მოქალაქეთათვის მათი გაცნობის ყოველგვარი ხერხი – ფოსტით გაგზავნა, კედელზე გაკერა, ტელევიზიისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალების გამოყენება.

საჭიროა ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია კანონში მითითებულ ქმედებათა ძალადობის ხერხით ჩადენა. დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩათვლება კანონში მითითებული ერთ-ერთი მოქმედების განხორციელების მომენტიდან, იმისგან დამოუკიდებლად, მოახდინა თუ არა ამ მოწოდებამ ზემოქმედება ადამიანებზე.

პასუხისმგებლობის სუბიექტი ზოგადაა, ნებისმიერი 14 წელს მიღწეული ფიზიკური პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ის პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დისპოზიციაში საზგასმულია ქმედების ისეთი სუბიექტური ელემენტი, როგორცაა მიზანი, კერძოდ, კანონში მითითებული ქმედება (მოწოდება) მიზნად ისახავს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობას, ამავე მიზნით ხდება ასეთივე შინაარსის შემცველი მასალის გავრცელება ანდა შეიარაღებისაკენ მოწოდება. მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს – შურისძიება, საქართველოსა და მისი ხელისუფლების სიმულგული, იდეური დაპირისპირება ლეგიტიმურ ხელისუფლებასთან, კარიერიზმი და ა.შ.

განხილული დანაშაულის ქრესტომათიულ მაგალითად ჩათვლება 1992 წლის 24 ივნისს პირთა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ საქართველოში ტელევიზიის შენობის აღება და საჯარო მოწოდება ეთერში შეიარაღებისა და არსებული ხელისუფლების დამხობისაკენ.

უცხო სიტყვათა ლექსიკონში საბოტაჟს ასეთი განმარტება აქვს: რაიმე საქმის წინასწარ განზრახვით ჩაფუშვა, მასში მონაწილეობისაგან თავის არიდებით ან მისი არაკეთილსინდისიერი შესრულებით¹.

დიდი იურიდიული ლექსიკონი საბოტაჟს (ფრანგული სიტყვა Sabotage) განმარტავს როგორც განსაზღვრულ მოვალეობათა შეგნებულად შეუსრულებლობას ან მათ დაუღვევრად შესრულებას².

ეს საკანონმდებლო ნოველა ფრანგული Code penal-ის გაკლენით შეიქმნა. თუმცა საფრანგეთის სსკ 411-9 მუხლსა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 318-ე მუხლს შორის განსხვავებაც არის. ამ საკანონმდებლო ნოვეციამ ერთ მუხლში გააერთიანა 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მავნებლობა და დივერსია³.

საბოტაჟისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საქართველოს ეკონომიკური საფუძვლები, ასევე სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირება სახელმწიფოებრივი ცხოვრების პრაქტიკულად ნებისმიერ სფეროში, ურომლისოდაც შეიძლება საფრთხე შეექმნას ქვეყნის, მისი მოსახლეობის სასიცოცხლო ინტერესებს. დამატებითი ობიექტია ადამიანთა სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის შეთანხმებულ და შეუფერხებელ მუშაობას დიდი მნიშვნელობა აქვს, უპირველეს ყოვლისა, ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებისათვის, მისი როგორც ერთიანი სამეურნეო კომპლექსის ფუნქციონირებისათვის. საბოტაჟმა შეიძლება გამოიწვიოს მეურნეობის ცალკეული დარგების საქმიანობის დეზორგანიზაცია, მათი საქმიანობის შეჩერება, საწარმოთა გაკოტრება და ა.შ. მან შეიძლება უარყოფითი გავლენა მოახდინოს წარმოების ზრდის ტემპზე, ენერგორესურსების მოპოვებაზე, რამაც, თავის მხრივ შეიძლება განაპირობოს ეკონომიკური კრიზისი და გააძლიეროს ქვეყნის დამოკიდებულება უცხოურ დახმარებაზე. როგორც წესი, საბოტაჟის საგანი შეიძლება

¹ უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, მ. ჭაბაშვილის მიერ შედგენილი, თბ., 1989.

² Большой юридический словарь. М., 1997.

³ 318-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის კონსტრუქციის აგებისას მხედველობაში იქნა მიღებული გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 87-ე და 88-ე პარაგრაფები, რომლებიც საბოტაჟის აქტებს ითვალისწინებენ.

გახდეს სახელმწიფოსთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე საწარმო, დაწესებულება, ორგანიზაცია, სამსახური, ისეთი, როგორცაა: სათბობ-ენერგეტიკული, სატრანსპორტო, კავშირგაბმულობის, მასობრივი მაუწყებლობის და ა.შ. საბოტაჟის აქტმა შეიძლება გამოიწვიოს ისეთი უმნიშვნელოვანესი ობიექტის დაზიანება ან განადგურება, როგორცაა ელექტროსადგური, სატრანსპორტო კომუნიკაცია, წყალმომარაგების, კავშირგაბმულობისა და სიგნალიზაციის საშუალება და ა.შ. საბოტაჟმა ეკონომიკურ სისტემასთან ერთად შეიძლება დიდი ზიანი მიაყენოს ქვეყნის საფინანსო სისტემას (მაგალითად, ყალბი ფულის მოჭრით, უსაფუძვლო ემისიით), განათლების სისტემას, სოფლის მეურნეობას და სხვ. უფრო მეტიც, საბოტაჟს შეიძლება შედეგად მოჰყვეს ადამიანთა ჯანმრთელობის დაზიანება და სიცოცხლის მოსპობაც, მან შეიძლება უარყოფითი ზემოქმედება მოახდინოს მოსახლეობის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე, გამოიწვიოს პანიკა და სხვა ნეგატიური მოვლენები. საბოტაჟის საშიშროება უფრო გაზრდილია თანამედროვე პირობებში, ვინაიდან ადამიანმა შექმნა უზარმაზარი დამანგრეველი ძალის მქონე მასობრივი განადგურების ახალი საშუალებები – ატომური, ქიმიური, ბაქტერიოლოგიური და მისთ., რომელთა კონტროლიდან გამომდინარე წარმოუდგენელ შედეგებს გვიქადის.

318-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით საბოტაჟის ობიექტური მხარე გამოიხატება საქართველოს დასუსტების მიზნით სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლაში. ამ ფორმით საბოტაჟი სხვადასხვა ხერხით შეიძლება განხორციელდეს, კერძოდ, მრეწველობაში ეს შეიძლება გამოიხატოს ტექნოლოგიური პროცესის დარღვევაში, ელექტროენერჯის შეგნებულად მიუწოდებლობაში, მიზნობრივი ინვესტიციის არამიზნობრივად ზარჯვაში, მიზნობრივ ინვესტიციაზე დაუსაბუთებლად უარის თქმაში და სხვ. აგრეთვე საბოტაჟი იქნება ამავე ფორმით მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე, უწყვეტი ციკლის საწარმოს, დანადგარის, ნაგებობის (წყალმომარაგების, ენერგომომარაგებისა და გაზომარაგების) მშენებლობის თუ სარემონტო სამუშაოთა შეგნებულად გაჭიანურება, მათი შეუფერხებელი მუშაობისათვის დაბრკოლების შექმნა; საბოტაჟი იქნება საქართველოს დასუსტების მიზნით საბაჟო სამსახურის უმოქმედობა კონტრაბანდასთან ბრძოლაში, საბაჟო და საგადასახადო სამსახურების მხრიდან არალეგალური ბიზნესის მფარველ-

ობა; სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის პროცესში სახელმწიფო ინტერესის უგულვებლყოფა; კერძო უმაღლესი სასწავლებლის ლიცენზირება და აკრედიტაცია სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზისა და სამეცნიერო პოტენციალის არარსებობის ვითარებაში, ყალბი ფულის ბრუნვაში გაშვება ან უსაფუძვლო ემისია საფინანსო სისტემის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლის მიზნით და მისთ.

საბოტაჟი ამ ფორმით ფორმალურ დანაშაულს წარმოადგენს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება საქართველოს დასუსტების მიზნით სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელშემშლელი ნებისმიერი ქმედების ჩადენის მომენტიდან, იმისაგან დამოუკიდებლად, მოჰყვება თუ არა მას ქვეყნისათვის საზიანო შედეგი.

318-ე მუხლის მე-2 ნაწილი კი პასუხისმგებლობას უკავშირებს კონკრეტულ შედეგს, კერძოდ, საქართველოს დასუსტების მიზნით საწარმოს, სატრანსპორტო, კავშირგაბმულობის ან მასობრივი მაუწყებლობის საშუალების, გზის, ნაგებობის, ტექნიკის, დოკუმენტის, დიდი რაოდენობით სტრატეგიული ნედლეულის, მასალის ან პროდუქციის, აგრეთვე მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის დაწესებულების ან ორგანიზაციის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი, საზოგადოებრივი უშიშროების ან წესრიგის დაცვისათვის განკუთვნილი ან სხვა განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტის დაზიანებას, მწყობრიდან გამოყვანას ან განადგურებას. როგორც ვხედავთ, კანონმდებელი საბოტაჟის საგნის საკმაოდ დიდ ჩამონათვალს აკეთებს. ეს შეიძლება იყოს საწარმო (ფაბრიკა, ქარხანა, სხვა სამრეწველო ობიექტი), სატრანსპორტო, კავშირგაბმულობის ან მასობრივი მაუწყებლობის საშუალება (ყველა სახის ტრანსპორტი, სატელეფონო და სატელეგრაფო კავშირი, რადიოკავშირი, ტელევიზია და ა.შ.), გზა, ნაგებობა (ელექტროსადგური, წყალმომარაგებისა და ენერგომომარაგების ნაგებობები, საწყობი, სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებათა შენობები და მისთ.), სტრატეგიული ნედლეული, მასალა ან პროდუქცია (პურპროდუქტები, ნავთობპროდუქტები და მისთ. ბუნებრივი გაზი; ძვირფასი და ფერადი ლითონები). მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის დაწესებულების ან ორგანიზაციის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი ობიექტები (აქ იგულისხმება ის ობიექტები, რომლებიც მოსახლეობას უზრუნველყოფენ პურით, წყლით, ენერგიით, სამედიცინო მომსახურებით, სამკურნალწამლო საშუალებებით

და ა.შ.) და სხვა. ეს ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის და კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, საბოტაჟის საგანი შეიძლება გახდეს სხვა განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტიც.

ზემოთ ჩამოთვლილი ობიექტების დაზიანება ან მწყობრიდან გამოყვანა გულისხმობს მათი ფუნქციონირების დროებით შეწყვეტას, როცა შესაძლებელია მათი აღდგენა და ეს ეკონომიკურად მიზანშეწონილიც არის. განადგურების დროს კი ხდება ამ ობიექტების სრული გაუვარავისება დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად და შეუძლებელია მათი აღდგენა.

საბოტაჟის მეორე ნაწილს დამამძიმებელი გარემოებები გააჩნია, რომლებიც ჩამოთვლილია 318-ე მუხლის მე-3 ნაწილში, სახელდობრ, მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილი აფეთქებით, ცეცხლის წაკიდებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით, ეს ის ნიშნებია, რომლებითაც 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი ახასიათებდა დივერსიას; გარდა ამისა, საბოტაჟის განსაკუთრებით მძიმე აქტად ითვლება ბირთვული ენერჯის კონტროლიდან გამოყვანა, ეპიდემიის ან ეპიზოოტიის გავრცელება, მასობრივი მოწამვლა ანდა სხვა ქმედება, რომელმაც ადამიანის-სიცოცხლის მოსპობა ან მისი ჯანმრთელობის დაზიანება გამოიწვია.

როგორც ვხედავთ, კანონი პასუხისმგებლობას ამკაცრებს, თუ 318-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული (საბოტაჟის აქტები) შედეგები გამოწვეულია აფეთქებით, ცეცხლის წაკიდებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით (წყლის მიშვებით, მეწყერის გამოწვევით, და მისთ.). კანონი საბოტაჟის განსაკუთრებულ სახედ გამოყოფს ბირთვული ენერჯის კონტროლიდან გამოყვანას, მისი დამანგრეველი ძალისა და მოსალოდნელი კატასტროფის გამო; ეპიდემიისა და ეპიზოოტიის გავრცელებას, ასევე მასობრივ მოწამვლას; ეპიდემია გულისხმობს მასობრივი ინფექციური დაავადების (ქოლერა, შავი ჭირი და მისთ.) გავრცელებას ადამიანთა შორის, ხოლო ეპიზოოტია – პირუტყვის მასობრივად დაავადებას (ციმბირის წყლულით და მისთ.). მასობრივი მოწამვლა მდგომარეობს ადამიანთა მწყობრიდან გამოყვანაში წყლის, კვების პროდუქტის და ა.შ. შხამიანი ნივთიერებით მოწამვლით. მოწამვლა ავადმყოფური მდგომარეობაა, რაც გამოწვეულია ადამიანის ორგანიზმში შხამიანი ნივთიერების მოხვედრით. საბოტაჟის სამივე ეს ფორმა კონკრეტული მანერ შედეგის დადგომას მოითხოვს, რათა დანაშაული დამთავრებულად ჩათვალოს, კანონი ამომწურავად არ ჩამოთვლის კვალიფიციური საბოტაჟის აქტებს და პასუხ-

ისმგებლობას ამკაცრებს სხვა ქმედებისათვისაც, რომელმაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან ჯანმრთელობის დაზიანება გამოიწვია.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის ფიზიკური პირი, იქნება ეს საქართველოს მოქალაქე, უცხოელი თუ მოქალაქეობის არმქონე პირი. ხშირად საბოტაჟს თვითონ საქართველოს მოქალაქეები, მათ შორის საჯარო მოხელეები მიმართავენ, რითაც ქვეყნის წინაშე უმძიმეს დანაშაულს სჩადიან.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, საბოტაჟი შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. კანონმდებელი საგანგებოდ უსვამს ხაზს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი, კერძოდ, საქართველოს დასუსტების მიზანი. სწორედ ეს ნიშანი განასხვავებს საბოტაჟს ბევრი სხვა მომიჯნავე შემადგენლობისაგან, რომელსაც ვხვდებით ეკონომიკური დანაშაულის, საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის, სამოხელეო დანაშაულის დროს და სხვ.

უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება (მუხლი 319-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი საქართველოს საგარეო უშიშროება და თავდაცვისუნარიანობაა.

უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით ნებისმიერი სახელმწიფო დანაშაულის ჩადენა ფაქტობრივად დახმარებას წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ განსახილველი სახელმწიფო დანაშაული სახეზე გვექნება მხოლოდ მაშინ, თუ ადგილი არა აქვს სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ ისეთ კონკრეტულ დანაშაულებს, როგორიცაა: საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა, საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა, ჯაშუშობა და სხვა, რომელთა ამომწურავ ჩამონათვალსაც თვით 319-ე მუხლი გვაძლევს.

დახმარება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესების საზიანო საქმიანობაში შეიძლება მოიცავდეს არა მარტო დანაშაულებრივ, არამედ ისეთ

ქმედებასაც, რომელიც, თუმცა აკრძალული არ არის სისხლის სამართლის კანონით, მაგრამ ზიანის მოტანა შეუძლია ქვეყნის საგარეო უშიშროებისათვის. მტრულ საქმიანობაში დახმარება შესაძლებელია როგორც მშვიდობიანობის დროს, ისე ომიანობისას. ამ ქმედებათა შინაარსი სულ სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს, ვინაიდან თავად მტრული საქმიანობა მეტად ფართოა; მაგალითად, დახმარება შეიძლება გამოიხატოს უცხოეთის დაზვერვის აგენტისათვის თავშესაფრის მიცემაში, კონსპირაციული ბინით უზრუნველყოფაში, ყალბი დოკუმენტებით მომარაგებაში, ტრანსპორტის ან გადაადგილების სხვა საშუალების მიცემაში, აგენტის გადაბირებაში უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ორგანიზაციასთან სათანამშრომლოდ და ა.შ.

ომიანობის დროს დახმარება შეიძლება როგორც მტერთან კონტაქტის დამყარებით, ისე მის გარეშე, მაგალითად, ანონიმური დასმენით ჩვენს პარტიზანებზე, რომლებსაც უსწორდებიან – აპატიმრებენ ან ხოცავენ, სამიზნეების მითითება დასაბომბად, მტრისათვის საომარი საშუალებების ჩაბარება და სხვა.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ მტრულ საქმიანობაში დახმარება შეიძლება გამოიხატოს უფრო გლობალურ აქციაშიც, როგორცაა: საგარეო-პოლიტიკური მტრული აქცია – დიპლომატიური ურთიერთობის გასაფუჭებლად, მოლაპარაკების ჩასაშლელად, ეს შეიძლება იყოს ე.წ. იდეოლოგიური დივერსიული აქტი – ფსიქოლოგიური ომის წარმოება, ძირგამომთხრელი პროპაგანდა; ეკონომიკური აქცია – ეკონომიკური ბლოკადის განსახორციელებლად სხვადასხვა ფორმით დახმარების გაწევა და სხვ.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისთვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის ფაქტობრივი დახმარების გაწევის მომენტიდან. შესაძლებელია ამ დანაშაულის მომზადება და მცდელობა.

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, თუ მტრულ საქმიანობაში დახმარება ისეთ ქმედებაში გამოიხატა, რაც თავისთავად წარმოადგენს სახელმწიფო დანაშაულს, მაშინ მისი კვალიფიკაცია მოხდება როგორც 37-ე თავით გათვალისწინებული შესაბამისი სახელმწიფო დანაშაული ანდა შესაძლებელია ზოგად სისხლის სამართლის დანაშაულთან ერთობლიობით კვალიფიკაცია (მკვლელობა, ძარცვა და ა.შ.), თუკი ასეთს ექნება ადგილი.

ქმედების ამსრულებელი რაიმე სპეციფიკური ნიშნით არ ხასიათდება.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობას, დანაშაული განზრახვითაა. დისპოზიციაში ხაზგასმულია ქმედების ისეთი სუბიექტური ელემენტი, როგორცაა მიზანი – დახმარება ისეთ საქმიანობაში, რომლის მიზანია საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის ხელყოფა. მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (მუხლი 320-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის მიხედვით სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია სახელმწიფო საიდუმლოების ხელშეუხებლობა, რაც თავის მხრივ სახელმწიფოებრივი უშიშროების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარანტიაა. საქართველოს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ არა მარტო განსაზღვრავს სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ინფორმაციის სახეებს, არამედ ადგენს მათი დაცვის ძირითად საორგანიზაციო-სამართლებრივ ღონისძიებებსაც. აღნიშნული კანონის 32-ე მუხლით სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვებული პირი ვალდებულია არ გაანხადოს სახელმწიფო საიდუმლოება, რომელიც მას გაანდეს ან მისთვის ცნობილი გახდა საჩინოებრივი მოვალეობის შესრულების დროს, იგი მოვალეა შეასრულოს კანონით დადგენილი საიდუმლოების რეჟიმის მოთხოვნები.

სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების ობიექტური მხარე მოიცავს: ა) ქმედებას (ინფორმაციის გახმაურება); ბ) შედეგს (სახელმწიფო საიდუმლოებად მიჩნეული ინფორმაცია ცნობილი ხდება გარეშე პირისათვის); გ) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ობიექტურად სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება გამოიხატება ისეთ ქმედებაში, რომლის შედეგადაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია გარეშესათვის ცნობილი ხდება, ეს შეიძლება მოხდეს (გამოაშკარავდეს) კერძო საუბარში, საჯარო გამოსვლაში, ღოკუმენტების, სქემების, რუკების, გეგმების და ა.შ. გაცნობით, დემონსტრირებით და სხვ. სასამართლო პრაქტიკა ამ დანაშაულს ძირითადად ვერბალურ დელიქტად იცნობს. ამიტომ უმრავლეს შემთხვევაში ის მოქმედებას გულისხმობს. თუმცა შესაძლებელია სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება უმოქმედობითაც. მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ღოკუმენტის დატოვება სამუშაო მაგიდაზე ან სხვა თვალსაჩინო ადგილას, რის გამოც ის გარეშესათვის ხელმისაწვდომი გახდა. გარეშედ ჩაითვლება ნებისმიერი ადამიანი, რომელსაც

არც სამსახურებრივი მდგომარეობით მიუწევდებოდა ხელი ამგვარ ინფორმაციაზე და არც განდობილი ჰქონდა რაიმე გარემოებასთან დაკავშირებით.

დანაშაული დამთავრებულია მას შემდეგ, რაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ ინფორმაციას გარეშე პირი დაეუფლება. ამასთან, აუცილებელი არ არის განმაურებული ინფორმაციის მთელი შინაარსის დეტალური გაცნობა, საკმარისია გამჟღავნებული ინფორმაციის ზოგადი აღქმაც.

320-ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმედება, რამაც საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგი შეფასებითი ნიშანია და იგი კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დაადგინოს სასამართლომ. ასეთი შეიძლება იყოს სახელმწიფო საიდუმლოების მოხვედრა უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურების ხელში, საერთაშორისო მოლაპარაკებათა ჩაშლა, ქვეყნის ეკონომიკისათვის, მისი თავდაცვისუნარიანობისათვის არსებითი ზიანის მიყენება მნიშვნელოვანი სადაზვერვო ან კონტრ-სადაზვერვო ღონისძიებების ჩაშლა და ა. შ.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – ეს არის პირი, რომელმაც სახელმწიფო საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდეს.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, სახელმწიფო საიდუმლოების განხილვა შეიძლება როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით. მძიმე შედეგთან მიმართებაში ძირითადად გაუფრთხილებლობასთან გვაქვს საქმე. თუმცა არც განზრახვის გამორიცხვა შეიძლება. რაც შეეხება სხვა სუბიექტურ ელემენტებს – ქმედების მოტივი და მიზანი სხვადასხვა შეიძლება იყოს. იურიდიულ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში ამ დანაშაულის ყველაზე ტიპურ მოტივად თვლიან ტრაბახს, ბაქიობას, რომლის მიზანია გარეშე პირებს უჩვენოს საქმეში ჩახელულება, კომპეტენტურობა და მისი.

როგორც კანონის ტექსტიდანაც ჩანს, სახელმწიფო საიდუმლოების განხილვა მხოლოდ მაშინ დაკვალიფიცირდება 320-ე მუხლით, თუ ადგილი არა აქვს სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემას ან ჯაშუშობას. მაშასადამე, საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის ზიანის მიყენების მიზანი აქ გამორიცხულია. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა და ჯაშუშობა განსხვავდება სახელმწიფო საიდუმლოების განხილვისაგან როგორც სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტით, ისე ქმედების ხასიათით,

რომელიც მოიცავს საიდუმლო ინფორმაციის არა მარტო მართლზომიერ ფლობას, არამედ მის მოპოვებასაც სხვადასხვა მართლსაწინააღმდეგო ხერხით. გარდა ამისა, ინფორმაციის ადრესატი სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისა და ჯაშუშობის დროს არის უცხო ქვეყანა, უცხოეთის ორგანიზაცია ან მათი წარმომადგენელი, ხოლო გახმაურების დროს – ნებისმიერი გარეშე პირი. ამ შემადგენლობათა გამიჯვნის დროს განმსაზღვრელი მაინც არის ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა, თუ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისა და ჯაშუშობის დროს მხოლოდ პირდაპირ განზრახვასთან გვაქვს საქმე და საქართველოს სახელმწიფო ინტერესისათვის ზიანის მიყენების მიზანთან, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების დროს, ქმედება განზრახვით შეიძლება იყოს და გაუფრთხილებელიც, მაგრამ ანტისახელმწიფოებრივი მოტივი და მიზანი გამორიცხულია.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 321-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისწლისამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი იგივეა, რაც სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებისას. დანაშაულის საგანია სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის მქონე დოკუმენტი ან სხვა სახის მატერიალური საგანი, რომელიც შეიცავს სახელმწიფო საიდუმლობად აღიარებულ ინფორმაციას. მათ საიდუმლოების გრიფი და სხვა აუცილებელი რეკვიზიტები გააჩნიათ. ეს შეიძლება იყოს სტამბური ან სხვა წესით შესრულებული ტექსტი და გრაფიკული მასალა (ბრძანება, დირექტივა, მიმოხილვა, ნახაზი და მისთ.), ტექნიკის, მოწყობილობის, შეიარაღების მოდელები და სხვა.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა მოიცავს: ა) მოქმედებას ან უმოქმედობას (სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის ან საგნის მოპყრობის წესის დარღვევა); ბ) შედეგს (ასეთი დოკუმენტის ან საგნის დაზიანების, განადგურების, დაკარგვის ან სხვა მძიმე შედეგის სახით); გ) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

321-ე მუხლი ბლანკეტურ ნორმას შეიცავს, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესი რეგლამენტირებულია საქართველოს კანონით სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ და სხვა ნორმატიული აქტებით.

საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სპეციალურად უფლებამოსილი ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის საორგანიზაციო ღონისძიებებს, არის სახელმწიფო

საიდუმლოების დაცვის სახელმწიფო ინსპექცია.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვა მოიცავს საორგანიზაციო-სამართლებრივ, საინჟინრო-ტექნიკურ, კრიპტოგრაფიულ და ოპერატიულ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელთა მიზანია სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან აცილება. სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის დაცვის ტექნიკური, კრიპტოგრაფიული, პროგრამული და სხვა საშუალებები არსებობს. სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის მიზნით დადგენილია ერთიანი მოთხოვნები სახელმწიფო საიდუმლოებად მიჩნეული ინფორმაციის მატერიალური შემცველების დამზადების, გამოყენების, შენახვის, გადაცემის, ტრანსპორტირებისა და აღრიცხვისადმი; თავისი საქმიანობით სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაკავშირებული საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციისათვის ნებართვის გაცემის წესი და პირობები, აღნიშნული საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმიანობის განსაკუთრებული რეჟიმი (საიდუმლოების რეჟიმი), სახელმწიფო საიდუმლოებასთან მოქალაქეთა დაშვების სპეციალური წესი და ა.შ..

არსებული ბლანკეტური ნორმების დარღვევაზე მიანიშნებს 321-ე მუხლი, რასაც შედეგად მოჰყვა სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის ან საგნის დაზიანება, განადგურება ან დაკარგვა. მაგალითად, აღნიშნული დოკუმენტის ან საგნის დაზიანება, განადგურება თუ დაკარგვა შეიძლება იყოს მათი დამზადების, შენახვის, გამოყენების, ტრანსპორტირებისა და სხვა წესის დარღვევის შედეგი. სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესი შესაძლებელია დაირღვეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ერთ-ერთი შედეგის დადგომის მომენტიდან.

321-ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობა მკაცრდება, თუ სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევამ გამოიწვია სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურება ან სხვა მძიმე შედეგი. ასეთი შედეგი შეიძლება იყოს სახელმწიფო საიდუმლოების მოხვედრა უცხოეთის სპეცსამსახურების ხელში, ქვეყნის ეკონომიკისათვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენება და მისთ.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევასა და დამდგარ შედეგს შორის უნდა დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი. ფაქტების გამოძიების დროს საჭიროა ზუსტად დადგინდეს სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის რა წესი (დებულება, პუნქტი) დაირღვა და რომ სწორედ ამ წესის დარღვევამ გამოიწვია კანონში მითითებული შედეგი.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული პირი. ნორმის ადრესატი ძირითადად მანც სპეციალური სუბიექტია, ანუ ის, ვისაც მინდობილი აქვს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი ან საგანი, თუმცა შეიძლება იყოს ნებისმიერი სხვა პირიც, ვინც კანონით დადგენილი წესით დაშვებულია სახელმწიფო საიდუმლოებასთან, რათა მიცემული ნებართვის საფუძველზე შეასრულოს სამუშაო სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის გამოყენებით. კერძოდ, სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ კანონის 26-ე მუხლის მიხედვით, სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაიშვება საქართველოს ქმედუნარიანი 18 წლის ასაკს მიღწეული მოქალაქე, რომელსაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის გაცნობა სჭირდება თავისი სამსახურებრივი ან სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესი შესაძლებელია დაირღვეს როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით. სხვა სუბიექტურ ელემენტებზე კანონი არაფერს უთითებს, თუმცა, ცხადია, რომ აქ ანტისახელმწიფოებრივი მოტივი ან მიზანი გამორიცხულია.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა უნდა გაემიჯნოს სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურებისაგან, ვინაიდან იგი თავის ერთ-ერთ თანამდეგ შედეგად ითვალისწინებს სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურებასაც.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევის დროს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი ან საგანი შეიძლება დაიკარგოს, ე.ი. მისი მესაკუთრის მფლობელობიდან გამოვიდეს და სხვის საკუთრებად იქცეს, სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურება (მუხლი 320-ე) კი ასეთი დოკუმენტის ან საგნის დაკარგვის გარეშე ხდება, უფრო მეტიც, იგი შეიძლება მოხდეს ამ საგნებთან შეხების გარეშე. მაშინ, როცა სახელმწიფო საიდუმლოების განმაურება მისი დაცვის წესის დარღვევით (მუხლი 321-ე), სწორედ სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტისადმი ან საგნისადმი მოპყრობის წესის დარღვევის შედეგია. მაშასადამე, თუ 320-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება, ძირითადად, კერბალური დელიქტია, 321-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება მხოლოდ გარკვეულ საგნებზე ზემოქმედებით ზორციელდება, რომელთაც მკაცრად რეგლამენტირებული რეკვიზიტები აქვთ (საიდუმლოების ზარისხი, გრიფი, სარეგისტრაციო ნომერი და ა.შ.).

დანაშაულის საგანი, ცხადია, 320-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულშიც შეიძლება გვექონდეს, მაგალითად, პირმა სამსახურე-ბრივი მოვალეობის შესრულების დროს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტიდან ამონაწერი გააკეთა თავის დღიურში, რომელიც შემდეგ დაკარგა და საიდუმლოება განსაზღვრა. აქ, სახელმწიფო საიდუმლოების განსაზღვრებასთან გვექნება საქმე (მუხლი 320-ე) და არა სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევასთან, ვინაიდან პირადი დღიური არ წარმოადგენს დოკუმენტს ან საგანს იმ მნიშვნელობით, რაზედაც ლაპარაკია 321-ე მუხლში.

320-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში სახელმწიფო საიდუმლოს განსაზღვრა ქმედების ძირითადი შედეგია, ხოლო 321-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში – თანმდევი შედეგი.

სახელმწიფო საიდუმლოს განსაზღვრა (მუხლი 320-ე) შესაძლებელია როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით, ხოლო სახელმწიფო საიდუმლოების განსაზღვრა დოკუმენტის ან საგნისადმი მოპყრობის წესის დარღვევით (მუხლი 321-ე) – მხოლოდ გაუფრთხილებლობით.

სახელმწიფოს წინააღმდეგ დანაშაულის ქმედითი მონაწილეობა (მუხლი 322-ე)

ამგვარი წამახალისებელი ნორმა საკანონმდებლო ნოვაციას წარმოადგენს¹. თუ 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში ამგვარი წამახალისებელი ნორმები კონკრეტულ შემადგენლობებში გვექონდა (მაგალითად, სამშობლოს ღალატი მუხლი 65-ე, მე-2 ნაწილი, ჯაშუშობა მუხლი 66-ე, მე-2 ნაწილი, ტერორისტული აქტი მუხლი 67-ე, მე-7 ნაწილი და სხვა), ახლა, კანონმდებელი ზოგად წამახალისებელ ნორმას გეთავაზობს 322-ე მუხლში, მასში ამომწურავად არის ჩამოთვლილი ის დანაშაულები, რომელთა ჩამდენი თავისუფლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ ამის თაობაზე ნებაყოფლობით და დროულად განუცხადა ხელისუფლების ორგანოს და თუ თავიდან იქნა აცილებული საქართველოს ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანი. სახელდობრ, ეს დანაშაულებია: ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება, უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა, ჯაშუშობა (ნაწილი 1-ლი), შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელ-

¹ ანალოგიურ ნორმას ვხვდებით საფრანგეთის სსკ, 414-2 მუხლში.

ლად (1-ლი ნაწილი) და უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება. ცხადია; აქ, ძირითადად, საფრთხის შემქმნელი დელიქტებია შერჩეული, ე.ი. სახელმწიფო ინტერესის საწინააღმდეგო ქმედებასა და მოსალოდნელ შედეგს შორის დროის გარკვეული შუალედია და, ამდენად, შესაძლებელია, საქართველოს ინტერესისათვის რეალური ზიანის თავიდან აცილება. აქედან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი ჰასუნისმგებლობისაგან გასათავისუფლებლად კანონი ორ პირობას აყენებს:

1. ნებაყოფლობითი და დროული განცხადება ხელისუფლების ორგანოში;
2. საქართველოს ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანის თავიდან აცილება.

თავი III

ტერორიზმი

ზოგადი ღებულებები

სიტყვა ტერორი (TERROR) ლათინური წარმოშობისაა და შიშს, საშინელებას ნიშნავს.

თანამედროვე ტერორიზმი პოლიტიკური პარტიების, სოციალური ფენების, იდეოლოგიების ჩამოყალიბებას უკავშირდება. ის ამა თუ იმ იდეოლოგიას არის ამოფარებული და გარკვეული ძალების რეაქციას წარმოადგენს. იგი სოციალურ-პოლიტიკური ექსტრემიზმის ყველაზე საშიში და რადიკალური ფორმაა. ცხადია, რომ ამ გაგებით ტერორის ცნება სცილდება რეპრესიის ცნებას და ნიშნავს დანაშაულს, რომელიც მიზნად ისახავს ხელისუფლებაზე ზემოქმედებას, მის დაშინებასა და იძულებას – გადადგას ტერორისტის (ტერორისტების) ინტერესების შესაბამისი ნაბიჯი, პოლიტიკური ამოცანების გადაჭრას და სხვ.

ტერორიზმი არა მარტო სოციალური, არამედ სამართლებრივი მოვლენაც არის. ის აუნაზღაურებელ ზიანს აყენებს მართლწესრიგს. ხელყოფს ადამიანთა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, მათ ქონებას, უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ტერორიზმი არღვევს საზოგადოებაში უსაფრთხოების, სიმყუდროვის, სტაბილურობის ატმოსფეროს, აყალიბებს „ყოვლისშემძლე“ ტერორისტთა წინაშე დაუცველობის გრძნობას, ამავე დროს, ტერორისტთა მოქმედება ართულებს სახელმწიფო აპარატის ნორმალურ ფუნქციონირებას. მაშასადამე, ტერორისტული ქმედება მრავალბიექტიან დანაშაულს წარმოადგენს. მისი სამიზნე (ხელყოფის საგანი) სრულიად სხვადასხვა ინტერესებია – დაწყებული მოსახლეობის (მისი ცალკეული ჯგუფის) მასობრივი განადგურებიდან სახელმწიფო და საზოგადოებრივ უშიშროებამდე; მოსახლეობის სიცოცხლის უზრუნველყოფი სისტემიდან (საინფორმაციო, ენერგეტიკული, საკვები რესურსებით უზრუნველყოფა) სახელმწიფო ინსტიტუტების ნორმალურ ფუნქციონირებამდე.

გარკვეული სპეციფიკურობით გამოირჩევა ტერორისტთა მოქმედების შინაარსი და შედეგები. ტერორიზმი თავისი ობიექტური ნიშნებით გამოიხატება მოქმედებაში, რომელიც მიმართულია კონკრეტული პოლიტიკური მოღვაწის, ან ადამიანთა განუსაზღვრელი რაოდენობის სიცოცხ-

ლის წინააღმდეგ, მას თან ახლავს შეიარაღებული ძალადობა ან მისი გამოყენების მუქარა; ამასთანავე, შესაძლებელია მას თან ახლდეს ფსიქიკური ზემოქმედება ან სხვადასხვა სიკეთის გამოძალვა. ტერორიზმი შეიძლება გამოიხატოს აგრეთვე რაიმე ობიექტის დაზიანებაში (განადგურებაში) ან მის მცდელობაში (საჰაერო ან საზღვაო ზომადი, ადმინისტრაციული ან საცხოვრებელი შენობა და მისთ.). მისი ჩადენის ხერხი მრავალგვარია უბრალო აფეთქებით, ცეცხლის წაკიდებით დაწყებული და მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებით დამთავრებული. ტერორიზმი შეიძლება გამოიხატოს მოქმედებათა მთელი სერიის განხორციელებით ან ერთჯერადი მოქმედებით; განხორციელდეს გლობალურად ან ლოკალურად.

ტერორიზმი მის ნებისმიერ გამოვლინებაში განზრახი დანაშაულია. დიდი მნიშვნელობა აქვს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტებს, როგორცაა მოტივი და მიზანი. ტერორისტული აქტი შეიძლება მიზნად ისახავდეს პოლიტიკური წყობილების შეცვლას, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევას, ოფიციალური იდეოლოგიის სახით განსაზღვრული სოციალური, რელიგიური, ეთნიკური სტანდარტების თავსომხვევას, სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკის არსებით შეცვლას, დაპატიმრებული ტერორისტების გათავისუფლებას; სტაბილურობის შერყევასა და საზოგადოების დაშინებას, საომარ მოქმედებათა (ომის) პროვოცირებას, სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობებისათვის ზიანის მიყენებას და ა.შ. ტერორიზმის მოტივი შეიძლება სრულიად სხვადასხვაგვარი იყოს, კერძოდ, ფუნდამენტალისტური ან სექტანტური, რელიგიური, ნაციონალისტური, სოციალური ფანატიზმი, თვითდამკვიდრებისაკენ (განდიდებისაკენ) სწრაფვა და ა.შ. ტერორიზმი მოიცავს ქმედებას ისეთი მოტივაციითაც, როგორცაა: ანგარება, შურისძიება, ეკონომიკური კონკურენცია და სხვ.

იურიდიულ ლიტერატურაში ტერორიზმის კლასიფიკაციის უამრავ საფუძველს ვხვდებით: მოქმედებათა მასშტაბის, შედეგების ხასიათის, მოტივის, მიზნის და ა.შ. მიხედვით. მაგალითად, მოქმედებათა მასშტაბის მიხედვით განასხვავებენ სახელმწიფო, საერთაშორისო (ეს არის ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორის მიმართ ორგანიზებული და დაფინანსებული ტერორისტული ქმედება) და შიდასახელმწიფო ტერორიზმს (ანტისახელმწიფოებრივი ტერორიზმი, რომელიც არსებულ ხელისუფლებასთან ბრძოლაში გამოიხატება).

შედეგის ხასიათის მიხედვით განასხვავებენ ტერორიზმს, რომელსაც

ადამიანის მსხვერპლი, მატერიალური, მორალურ-ფსიქიკური ზიანი მოჰყვა ან მისი მიყენების საფრთხე შექმნა. მოტივისა და მიზნის მიხედვით განასხვავებენ – ჩვეულებრივ კრიმინალურ ტერორიზმს, რომელიც გულისხმობს ტერორის გამოყენებას მატერიალური გამოჩენის მისაღებად; ძალადობის ფსიქოლოგიურ აქტებს, რომელიც განპირობებულია პოლიტიკური მრწამსით, წარმოდგენით, რელიგიური ფანატიზმით, სამხედროს – შეიარაღებულ კონფლიქტში მოწინააღმდეგის შეშინება; პოლიტიკურს – ტერორის გამოყენება პოლიტიკური მიზნის მისაღწევად.

ტერორიზმის კლასიფიკაციას ახდენენ ასევე მოქმედების ჩადენის ხერხის, გამოყენებული იარაღისა და საშუალების, მონაწილეთა რაოდენობისა და ორგანიზებულობის ხარისხის, ასევე სხვა კრიტერიუმების მიხედვით.

ცხადია, ტერორიზმის როგორც სოციალური და სამართლებრივი მოვლენის კლასიფიკაციის ერთიანი საფუძვლები არ არსებობს. ფაქტი ერთია, ტერორიზმი არის როგორც შიდასახელმწიფოებრივი, ისე საერთაშორისო პრობლემა. აქედან გამომდინარე, ტერორიზმის კლასიფიკაციის უპირველეს საფუძვლად მისი მასშტაბურობა უნდა ავიღოთ, ე.ი. მას საერთაშორისო ხასიათი აქვს თუ შიდასახელმწიფოებრივი, ხოლო ყველა სხვა კლასიფიკაცია ამ ორი პარამეტრის შიგნით უნდა მოვახდინოთ. რაც შეეხება ტერორიზმის სუბიექტურ ელემენტებს, შეუძლებელია იმის უგულებელყოფა, რომ ის რეზონანსული დანაშაულია; ტერორისტი ყოველთვის საკუთარ ქმედებათა აფიშირებას ახდენს საყოველთაო ყურადღების მისაპყრობად, რა მოტივებიც არ უნდა ამოძრავებდეს მას. ტიპურად ის შიშის დასათესად, ვიღაცის დასათრგუნავად ხდება, ამიტომ მისი ჩვეულებრივ კრიმინალთან გაიგივება არაფრით არ შეიძლება. აქედან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ ტერორიზმის ზოგადსამართლებრივ სუბიექტურ მახასიათებლებლად უნდა ჩაითვალოს ვიღაცის დაშინების, ვიღაცაზე ზემოქმედების მიზანი. ეს „ვიღაცა“ კი საზოგადოება ან სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებია.

სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა ტერორისტული ხასიათის დანაშაულები ერთ თავში გააერთიანა (თავი 38-ე) და 13 შემადგენლობად ჩამოაყალიბა. მასში არის ტრადიციული ტერორისტული ქმედებაც და მსოფლიოს პრაქტიკის გაზიარებით შექმნილი დელიქტებიც. აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე, 38-ე თავში გაერთიანებული დანაშაულები ვერ ჩაითვლება ტერორისტული ხასიათის დანაშაულთა ამომწურავ ჩამონათვლად. კვლავაც რჩება ახალ სისხლის სამართლის კოდექს-

ში ტერორისტული ხასიათის დანაშაულები სხვა თავებში გაბნეულად, ასეთია მაგალითად, საჰაერო ან წყლის ხომალდის გატაცება (მუხლი 227-ე), მეკობრეობა (მუხლი 228-ე), ეკოციდი (მუხლი 408-ე) და სხვ. საზოგადოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში ასახვა პოვა მსოფლიო თანამეგობრობის მიერ ტერორიზმად აღიარებულმა თითქმის ყველა შემთხვევამ.

ტერორისტული აქტი (მუხლი 323-ე)

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი, ტერორისტული აქტის დისპოზიციის მიხედვით, არის საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური ან ეკონომიკური ინტერესები. მამასადამე, ტერორისტული აქტი მრავლობიექტიანი დანაშაულია. იგი, უპირველეს ყოვლისა, ხელყოფს სახელმწიფო ხელისუფლების ინტერესებს (სტრატეგიულს, პოლიტიკურსა და ეკონომიკურს), ასევე საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, ვინაიდან მოსახლეობაში ბაძებს შიშის, უშეუბონის, დაუცველობის განცდას ტერორისტთა წინაშე. ხელყოფის დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, ქონება.

ტერორისტული აქტი თავისი ობიექტური ნიშნებით კონკრეტული საფრთხის შემქმნელი დელიქტია.

იგი გამოიხატება აფეთქებაში, ცეცხლის წაკიდებაში, იარაღის გამოყენებაში ან სხვა ქმედებაში, თუ მან შექმნა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროება

აფეთქება გულისხმობს რამის აალებას ნივთიერების მყისიერად დაშლისა და ძლიერ გახურებული გაზების წარმოქმნის შედეგად, რასაც თან ახლავს დიდი ხმა და დამანგრეველი ძალა.

ცეცხლის წაკიდება ანუ აალება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს ხანძარი და წარმოქმნილი ცეცხლით ქონების განადგურება, შეიძლება განხორციელდეს პიროტექნიკური საშუალებით, ელექტროსადენების შეერთებით, ჩვეულებრივი ასანთით და ა.შ.

იარაღის გამოყენება გულისხმობს ცეცხლსასროლი ან სხვა იარაღით (არამასობრივი განადგურების იარაღით) სარგებლობას მოსახლეობის დასაშინებლად ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედებისათვის.

სხვა ქმედება (აფეთქების, ცეცხლის წაკიდებისა და იარაღის გამოყენების გარდა) შეიძლება გამოიხატოს მეწყერის გამოწვევაში, წყლის მიშვებაში, ავარიის მოწყობაში, ტრანსპორტზე კატასტროფის ან მარცხის გამოწვევაში და სხვ.

როგორც წესი, ამგვარ ქმედებათა ჩადენა ხდება ხალხის თავ-შეყრის ადგილებში, სატრანსპორტო კომუნიკაციებზე, მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ობიექტებზე (ენერგომომარაგება, წყალმომარაგება), სამთავრობო ან მის კონტროლქვეშ მყოფ ობიექტებზე და ა.შ. (შიდასახელმწიფოებრივი ტერორიზმის ხელყოფის ობიექტების შერჩევა ხშირად სიმბოლურად ხდება და კონკრეტული შედეგი ტერორისტს ზოგჯერ არც აინტერესებს; მისთვის მთავარია, ტერორისტული აქტის რეზონანსი, როგორც სიგნალი – გაფრთხილება).

323-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში შედეგი არა გვაქვს და ისჯება თავისთავად კანონში მითითებული ქმედებით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის, მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანის ან სხვა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროების შექმნა.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის საშიშროება ნიშნავს, თუნდაც ერთი ადამიანის სიცოცხლისათვის საფრთხის შექმნას.

მოსალოდნელი მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანი უნდა დადგინდეს მატერიალურ ფასეულობათა რეალური ღირებულებისა და მნიშვნელობის გათვალისწინებით. ეს კი ფაქტის საკითხია და სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს თავისი შეხედულებით.

სხვა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროებას შეიძლება მივაკუთვნოთ მოსახლეობაში პანიკის გამოწვევა, ადამიანთა ჯანმრთელობისათვის სხვადასხვა ზიანის მიყენების საშიშროება, ტრანსპორტის მუშაობის შეჩერების, ენერჯის მიწოდების შეწყვეტის საფრთხე და ა.შ.

323-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებებია იმავე ქმედების ჩადენა ჯგუფურად, არაერთგზის და მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებით.

ჯგუფური დანაშაულის არსი და სახეები განმარტებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში.

ტერორისტული აქტის არაერთგზის განხორციელება გულისხმობს ამ დანაშაულის ორჯერ ან მეტჯერ ჩადენას, ცხადია, თუ დამნაშავეს წინათ ჩადენილი ქმედებისათვის ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული არა აქვს.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დოკუმენტებით, მასობრივი განადგურების იარაღს მიეკუთვნება ისეთი იარაღი, რომელიც მოქმედებს ატომური აფეთქების ან რადიაქტიური მასალის მეშვეობით, სასიკვდილო

ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური იარაღი, ასევე ნებისმიერი სხვა იარაღი, რომელიც მომავალში იქნება შემუშავებული ატომური ბომბის ან ზემოხსენიებული სხვა იარაღის თვისებით.

323-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგის გამოწვევა.

მძიმე შედეგი 323-ე მუხლის მე-3 ნაწილში შეფასებით ნიშანს წარმოადგენს და შედეგის სიმძიმე სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს თავისი შეხედულებით, საქმის კონკრეტული გარემოებების მხედველობაში მიღებით. მძიმე შედეგში შეიძლება ვიგულისხმოდ ადამიანის (ადამიანთა) ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ობიექტების მუშაობის ხანგრძლივად პარალიზება (ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობა, ენერგომომარაგება და ა.შ.); ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოთა მუშაობის დეზორგანიზაცია და ა.შ.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი

ტერორისტული აქტი განზრახვი დანაშაულია. მართალია, თანმდევი შედეგის მიმართ, შესაძლებელია, ადგილი ჰქონდეს გაუფრთხილებლობასაც, მაგრამ მთლიანობაში ასეთი დანაშაული მაინც განზრახ დანაშაულად ჩაითვლება. რაც შეეხება ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს, ქმედების ტერორისტულ აქტად კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს მიზანს – მოსახლეობის დაშინება ან ხელისუფლების ორგანოებზე ზემოქმედება. ტერორისტის მოქმედების მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

323-ე მუხლს აქვს შენიშვნა, რომელიც ითვალისწინებს ტერორისტული აქტის მომზადებაში მონაწილე პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას, რომელიც ხელისუფლების ორგანოს დროული გაფრთხილებით ან სხვაგვარად, ხელს შეუწყობს ტერორისტული აქტის თავიდან აცილებას, თუ მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები.

323-ე მუხლის შენიშვნით გათვალისწინებული წამახალისებელი ნორმის გამოსაყენებლად საჭიროა სამი პირობის არსებობა: ა) დანაშაულზე ხელის აღება უნდა მოხდეს მომზადების სტადიაზე; ბ) მან აქტიური მოქმედებით ხელი უნდა შეუწყოს ტერორისტული აქტის

თავიდან აცილებას და გ) მის ქმედებაში არ უნდა იყოს სხვა დანაშაულის ნიშნები.

ხელისუფლების ორგანოს გაფრთხილება დროულად ჩათვლება, თუ ის გაკეთდა აფეთქების, ცეცხლის წაკიდების ან სხვა ქმედების ჩადენამდე, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის კანონით დაცულ ინტერესებს, როცა ხელისუფლების ორგანოებს რეალური შესაძლებლობა აქვთ ტერორისტული აქტის თავიდან ასაცილებლად. ტერორისტული აქტის თავიდან ასაცილებლად სხვაგვარად ხელის შეწყობა შეიძლება გამოიხატოს თავისი ინიციატივით ასაფეთქებელი მოწყობილობის გაუვნებელყოფაში, სანძრის თავიდან აცილებაში და სხვ.

ტექნოლოგიური ტერორიზმი (მუხლი 324-ე)

ეს დანაშაული ტერორიზმის სპეციალური შემადგენლობაა, რომელიც ემყარება ტექნოლოგიის უახლესი მიღწევების გამოყენებას.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ დანაშაულში – საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური ან ეკონომიკური ინტერესი.

ტექნოლოგიური ტერორიზმი ობიექტურად გამოიხატება ბირთვული, რადიოლოგიური, ქიმიური ან ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური) იარაღის ან მისი კომპონენტის, პათოგენური მიკროორგანიზმის, რადიოაქტიური ან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე სხვა ნივთიერების გამოყენებაში ან მისი გამოყენების მუქარაში, აგრეთვე ბირთვული, ქიმიური ან ძლიერი ტექნოლოგიური ან ეკოლოგიური საშიშროების შემცველი ობიექტის ხელში ჩაგდებაში.

მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით¹, ბირთვული, ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღი მიეკუთვნება მასობრივი განადგურების იარაღს. აქედან, ამავე საერთაშორისო-სამართლებრივი აქტებით, დღეისათვის ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის წარმოება ან გამოყენება საერთაოდ აკრძალულია, ხოლო ბირთვული იარაღის წარმოება შეზღუდულია (მისი გამოყენება ასევე აკრძალულია).

მასობრივი განადგურების იარაღისა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის

---

¹ იხ. 1972 წლის 10 აპრილის კონვენცია ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური) და ტოქსიკური იარაღის შემუშავების, წარმოებისა და მარაგის დაგროვების აკრძალვისა და მათი განადგურების შესახებ; 1980 წლის 3 მარტის კონვენცია – ბირთვული მასალის ფიზიკური დაცვის შესახებ; 1993 წლის 13 იანვრის კონვენცია – ქიმიური იარაღის შემუშავების, წარმოების, დაგროვებისა და გამოყენების აკრძალვისა და მისი განადგურების შესახებ.

მაგნე ნივთიერების გამოყენებამ შეიძლება კატასტროფული შედეგები გამოიწვიოს. მათ გააჩნიათ მოქმედების დიდი დიაპაზონი როგორც შესაძლო ზიანის ხასიათისა და ხარისხის, ისე მოქმედების ხანგრძლივობის მიხედვით, აქვთ დიდი მომაკვდინებელი შესაძლებლობა, შეუძლიათ გამოიწვიონ ადამიანთა უზარმაზარი მსხვერპლი, ეპიდემიის დიდი კერების აღმოცენება, ძლიერი ფსიქოლოგიური ზემოქმედების უნარი და ა.შ. სწორედ ამ თვისებების გამო, მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით, ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის არა მარტო გამოყენებაა აკრძალული, არამედ მათი შემუშავებაც, წარმოებაც, დაგროვებაც, ზოლო არსებული მარაგი ექვემდებარება განადგურებას ან მხოლოდ სამშვიდობო მიზნებისათვის გამოყენებას.

ტერორისტული მიზნით აღნიშნული იარაღისა და ნივთიერების გამოყენების შესაძლო ობიექტებია ადამიანთა მასობრივი თავშეყრის ადგილები (მეტროპოლიტენი, სადგური, აეროდრომი, დამცავი ნაგებობა), წყალგაყვანილობათა ქსელი, მათი რეზერვუარები, სურსათის საწყობები, საზოგადოებრივი კვების საწარმოები და მისთ. ასევე ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური ცენტრები, სამხედრო ბაზები, საკომუნიკაციო კვანძები და ა.შ.

ქმედების ობიექტური მხარე გამოიხატება მასობრივი განადგურების იარაღის ან მისი კომპონენტების, რადიაქტიური ან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მაგნე ნივთიერების გამოყენებაში, ან მისი გამოყენების მუქარაში.

აღნიშნული საგნების გამოყენების შედეგს კანონი არ აკონკრეტებს და ეს შეუძლებელიცაა მათი თვისებიდან გამომდინარე, მაგრამ რეალურად ასეთ ქმედებას შესაძლოა მოჰყვეს ადამიანთა მასიური სიკვდილი, ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანება, ეპიდემიის აღმოცენება და მისთ. მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენების პოტენციური შედეგი იმდენად სასიფათოა, რომ კანონი მათი გამოყენების მუქარასაც კი დამთავრებულ დანაშაულად მიიჩნევს. უფრო მეტიც, კანონი ტექნოლოგიური ტერორიზმის ერთ-ერთ სახედ თვლის ბირთვული, ქიმიური, ძლიერი ტექნოლოგიური ან ეკოლოგიური საშიშროების შემცველი ობიექტის ხელში ჩაგდებას, რაც შანტაჟის ერთ-ერთ ფორმად უნდა ჩავთვალოთ; ასეთი ობიექტი შეიძლება იყოს ატომური ელექტროსადგური, ბირთვული ან ქიმიური სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი თუ მისი საწარმო, კაშხალი, ქიმიური მრეწველობის საწარმო და ა.შ.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელმაც მიიღწია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს, ასევე იურიდიული პირი.

ტექნოლოგიური ტერორიზმი განზრახი დანაშაულია. კანონში მითვებული ქმედება მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედებას. სწორედ ქმედების მიზანი და ასევე მოტივი განასხვავებს ამ შემადგენლობას ისეთი მომიჯნავე დანაშაულის შემადგენლობისაგან, როგორიცაა: საბოტაჟი, ბირთვული მასალის, რადიაქტიური ნივთიერების ან მაიონიზებული გამოსხივების სხვა წყაროს ხელში ჩაგდება, გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ სსკ 323-ე მუხლი ტერორისტული აქტის ჩადენის ერთ-ერთ ხერხად ითვალისწინებს მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებას, რითაც პრაქტიკულად შეუძლებელი ხდება მისი გამოჯვანა ტექნოლოგიური ტერორიზმისაგან, ამიტომ ვფიქრობთ, რომ 323-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ პუნქტი ამოღებულ უნდა იქნეს.

ტექნოლოგიურ ტერორიზმს ახლავს დამამძიმებელი გარემოება მე-2 ნაწილის სახით, სადაც საუბარია იმავე ქმედებაზე, რამაც ადამიანის სიკვდილი ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია.

პიპერატმრორიზმი (მუხლი 324-ე)

ეტიმოლოგიურად „კიბერტერორიზმი“ ორი სიტყვისაგან – „კიბერ“ და „ტერორიზმისაგან“ შედგება. წინსართი „კიბერ“ ნიშნავს კიბერნეტიკულ სივრცეს, ვირტუალურ სივრცეს, ანუ კომპიუტერის მეშვეობით მოდელირებულ სივრცეს, რომელშიც ინახება ინფორმაცია პირების, ფაქტების, მოვლენების, პროცესების, ნივთების შესახებ მათემატიკური, სიმბოლური ან ნებისმიერი სხვა სახით და მოძრაობის პროცესშია ლოკალური ან გლობალური კომპიუტერული ქსელით.

მრავალი რეეოლუსიური ტექნოლოგიის მსგავსად, კომპიუტერული ტექნოლოგიები თავის თავში უზარმაზარ პოტენციალს ატარებენ როგორც პროგრესისათვის, ისე ბოროტად გამოყენებისათვის – ქსელური ინფორმაციის ხელყოფა, კომპიუტერული მეკობრეობა, ელექტრონული ჯაშუშობა, პორნოგრაფიის გავრცელება და სხვ. უფრო მეტიც, ტერორისტულმა აქტებმა ქუჩიდან ვირტუალურ სივრცეში გადაინაცვლა. თუ ჩვეულებრივი ტერორისტები ხელყუმბარებითა და ავტომატებით იბრძვიან, კიბერტერორისტები ომს ვირტუალურ სივრცეში აწარმოებენ. ჩვენი ცხოვრება სულ უფრო და უფრო დამოკიდებული ხდება კომპიუტერზე. ყველა სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ობიექტზე მო-

ქმედებენ კომპიუტერები – მეტროპოლიტენი, სამოქალაქო ავიაცია, ელექტრომომარაგება, რადიო, ტელევიზია და სხვ. აღნიშნული ობიექტების სერვერების მწყობრიდან გამოყვანით განვითარებულ სახელმწიფოთა სხვადასხვა ინფრასტრუქტურები დიდ მატერიალურ ზარალს განიცდიან, რომ აღარაფერი ვთქვათ ადამიანთა მსხვერპლზე. ამრიგად, კიბერტერორიზმი სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენს კაცობრიობისათვის, ამასთანავე, სიანხლის გამო მისი საშიშროების ზარისხი ბოლომდე არ არის შესწავლილი და გაცნობიერებული. გამოცდილება, რომელიც უკვე გააჩნია მსოფლიო საზოგადოებას ამ სფეროში, ნათლად მოწმობს ნებისმიერი სახელმწიფოს დაუცველობას. მით უფრო, რომ კიბერტერორიზმს არა აქვს სახელმწიფო საზღვრები, კიბერტერორისტს შეუძლია დაემუქროს პრაქტიკულად დედამიწის ნებისმიერ წერტილში განთავსებულ საინფორმაციო სისტემას. ვირტუალური ტერორისტის აღმოჩენა და განეიტრალება საკმაოდ რთული საქმეა, იმის გამო, რომ იგი საკმაოდ უმნიშვნელო კვალს სტოვებს. მით უფრო რთულია ბრძოლა ტერორიზმთან ინტერნეტის გლობალური ქსელის გამოყენებით. ამის ნათელი დასტურია 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტი აშშ-ში. საერთაშორისო მასშტაბით ელექტრონულ ტერორიზმთან ბრძოლის საქმეში მნიშვნელოვან ნაბიჯს წარმოადგენს 2001 წლის 23 ნოემბერს ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების მიერ კონვენციის მიღება – „კიბერდამნაშავეობასთან ბრძოლის შესახებ“.

საქართველოს სსკ 324¹-ე მუხლის მიხედვით, კიბერტერორიზმისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური ან ეკონომიკური ინტერესი, დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, ქონება.

კიბერტერორიზმის ობიექტური მხარე გამოიხატება კომპიუტერული ინფორმაციის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებაში, მის გამოყენებაში ან გამოყენების მუქარაში, რაც ქმნის მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროებას.

საჯარო ხელისუფლება, აგრეთვე, კერძო კომპანიები მმართველობისა და საწარმოო პროცესების განსახორციელებლად ფართოდ ემყარებიან კომპიუტერულ ტექნოლოგიებს, კერძოდ, მონაცემთა გადაცემის შესაძლებლობას კომპიუტერული ქსელის მეშვეობით. ასეთ პირობებში ინფორმაცია იქცა ეკონომიკურად სასარგებლო საქონლად და ხელისუფლების წყაროდ.

სწორედ ამიტომაც პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა ენიჭება მონაცემთა უსაფრთხოდ შენახვასა და გადაცემას ქსელის მეშვეობით, მით უმეტეს, როცა საუბარია სახელმწიფო საინფორმაციო უსაფრთხოებაზე. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დღეს თითქმის ყველა სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ობიექტზე მუშაობენ კომპიუტერები. სახელმწიფო თუ კორპორაციული საიტების გატეხვით კიბერტერორისტები ხელში იგდებენ სხვადასხვა სახის ინფორმაციას, მათ შორის საიდუმლოსაც.

324¹-ე მუხლის დისპოზიციაში საუბარია კომპიუტერული ინფორმაციის დაუფლებაზე, მის გამოყენებაზე ან გამოყენების მუქარაზე. საფრთხე – „მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროება“ – რაც შეიძლება შეიქმნას აღნიშნული მოქმედების განხორციელებით სხვადასხვა ხასიათის, შეიძლება იყოს, მაგალითად, ტრანსპორტის მუშაობის ბლოკირება, შეფერხება ენერგომომარაგებაში, მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადების ტექნოლოგიის ხელში ჩაგდება, სხვადასხვა სტრატეგიული დანიშნულების ობიექტების მუშაობის დეზორგანიზაცია და სხვა.

კომპიუტერული ინფორმაციის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების ხერხები სხვადასხვაგვარია. ტექნიკა იმდენად სწრაფად ვითარდება, რომ ძნელია განსაზღვრო კომპიუტერულ ინფორმაციაზე თავდასხმისათვის გამოყენებული რომელი ახალი მოწყობილობა ან პროგრამული უზრუნველყოფა შეძლებს კომპიუტერის დაცვის მოტყუებას. კიბერტერორისტებისათვის ინფორმაციული ხასიათის ეფექტურ იარაღს წარმოადგენს კომპიუტერული პროგრამები და ვირუსები, რომლებიც ახორციელებენ ინფორმაციის გადაღებას, მოდიფიკაციას ან განადგურებას.

324¹-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა კონკრეტული საფრთხის შემქმნელი დელიქტის სახით არის ჩამოყალიბებული. ისჯება თავისთავად კანონში მითითებული მოქმედების ჩადენა – კომპიუტერული ინფორმაციის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება, მისი გამოყენება ან გამოყენების მუქარა, რაც ქმნის მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროებას და ხელყოფს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, სახელმწიფოს სტრატეგიულ-პოლიტიკურ ან ეკონომიკურ ინტერესს.

324¹ მუხლის მე-2 ნაწილი პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად ითვალისწინებს ადამიანის სიკვდილს ან სხვა მძიმე შედეგს, 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენის შედეგად.

მძიმე შედეგი შეფასებითი ნიშანია და საქმის კონკრეტული გარემოების მხედველობაში მიღებით უნდა შეაფასოს სასამართლომ. მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს სტრატეგიული ობიექტის მუშაობის პარალი-

ზებამი, ხელისუფლების ორგანოთა მუშაობის დეზორგანიზაციაში, დიდ ქონებრივ ზიანში და ა.შ.

კიბერტერორიზმის ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი მერაცხადი ფიზიკური პირი 14 წლის ასაკიდან, ასევე იურიდიული პირი.

რაც შეეხება კიბერტერორიზმის სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი განზრახვი დაანაშაულია, კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს მიზანს – მოსახლეობის დაშინება ან/და ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედება. კიბერტერორიზმის მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს, პოლიტიკურით დაწყებული და რელიგიური ფანატიზმით დამთავრებული. ის კვალიფიკაციაზე გავლენას არ მოახდენს.

საქართველოს პოლიტიკურ თანამდებობის პირზე თავდასხმა (მუხლი 325-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საქართველოს პრეზიდენტის ან სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირის პოლიტიკური საქმიანობის (სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის) უსაფრთხოება; ხოლო დამატებითი ობიექტია ამ პირთა და მათი ოჯახის წევრთა სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან საკუთრება.

ქმედების ობიექტური მხარე გამოიხატება საქართველოს პრეზიდენტის, სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფაში. ეს შეიძლება მოხდეს თავდასხმით, საათის მექანიზმიანი ნაღმის გამოყენებით და სხვ. ობიექტურად ხელყოფის ფაქტობრივი შედეგი შეიძლება გამოიხატოს კანონში მითითებულ პირთა სიკვდილში, ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანებაში, ან მათი ქონების განადგურებაში (დაზიანებაში). შესაძლებელია საერთოდ არ დადგეს რაიმე შედეგი, ვინაიდან ხელყოფა გულისხმობს როგორც რეალური ზიანის მიყენებას, ისე ზიანის მიყენების კონკრეტული საფრთხის შექმნას (მცდელობას), რომელიც რეალზე არ იქნა საზიანო შედეგში დამნაშავეის ნებისგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო (მაგალითად, ტერორისტმა ისროლა და ააცილა ან ასაფეთქებელმა მოწყობილობამ არ იმუშავა). კონკრეტული შედეგი მხედველობაში იქნება მიღებული ბრალის ხარისხის განსაზღვრისას და სასჯელის ინდივიდუალიზაციისას. ამრიგად, ეს დანაშაული თავისი შემადგენლობის კონსტრუქციით ფორმალურია, ვინაიდან დამთავრებულად ჩაითვლება პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის

წვერის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფის მომენტიდან, მაგრამ ამ შედეგის ფაქტობრივად დადგომა არ შეცვლის ქმედების იურიდიულ ბუნებას და არ დასჭირდება დამატებითი კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებით.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირი, ასევე იურიდიული პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული განზრახვა (პირდაპირი განზრახვა). იგი პოლიტიკური მოტივაციის მქონე ტერორიზმის სახედ უნდა ჩაითვალოს. საქართველოს პრეზიდენტზე ან სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა ხდება მის სახელმწიფოებრივ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით და მიზნად ისახავს აღნიშნული საქმიანობის შეწყვეტას, მისთვის ხელის შეშლას ანდა შურისძიებას ამგვარი საქმიანობისათვის, რაც ხელისუფლებაზე პოლიტიკური ზეწოლის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს. ტერორისტული აქტის ჩამდენი ან მისი შემკვეთი შეიძლება მიზნად ისახავდეს პოლიტიკური მოწინააღმდეგის (კონკურენტის) ჩამოცილებას ხელისუფლებისათვის ან პოლიტიკური ლიდერობისათვის ბრძოლაში, ანდა ეს იყოს უკმაყოფილების, პროტესტის გამოხატვა მსხვერპლის მიერ აქტიური სახელმწიფოებრივი და პოლიტიკური საქმიანობისათვის. თუ პოლიტიკური თანამდებობის პირზე ან მისი ოჯახის წევრზე თავდასხმა აღნიშნული მოტივითა და მიზნით არ ხდება, მაშინ ეს ქმედება შედეგის ხასიათიდან გამომდინარე, დაკვალიფიცირდება როგორც ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული.

საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლემ პირზე ან დაწმენა უღებავემ თავდასხმა (მუხლი 326-მ)

ამ საკანონმდებლო ნოვაციის იურიდიულ წყაროს წარმოადგენს 1973 წლის 14 დეკემბერს ნიუ-იორკში ხელმოწერილი კონვენცია საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირების, მათ შორის დიპლომატიური აგენტების წინააღმდეგ დანაშაულთა აღკვეთისა და დასჯის შესახებ. კონვენციის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ დანაშაული დიპლომატიური აგენტებისა და საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე სხვა პირის წინააღმდეგ სერიოზულ საფრთხეს უქმნის ნორმალური საერთაშორისო ურთიერთობის შენარჩუნებას, რაც აუცილებელია სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობისათვის. ასეთ დანაშაულთა ჩადენა მსოფლიო თანამეგობრობის სერიოზულ შემფოთებას იწვევს. აქედან გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 326-ე მუხლში

ჩამოყალიბებული აკრძალვით (ამკრძალავი ნორმით) სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საერთაშორისო მშვიდობასა და სახელმწიფოთა შორის ნორმალურ საერთაშორისო თანამშრომლობას, ხოლო დამატებითი ობიექტია – საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე, უცხო ქვეყნის წარმომადგენლის ან საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომლის, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან საკუთრება. განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაციის მიზანია დაიცვას საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირები და ორგანიზაციები სხვადასხვა ჯურის ექსტრემისტული თუ კრიმინალური დაჯგუფებისაგან, რომლებიც თავიანთი პოლიტიკური თუ დანაშაულებრივი მიზნებისათვის იყენებენ ტერორს.

ხსენებული კონვენციით, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირებს მიეკუთვნება: ა) სახელმწიფოს მეთაური, მათ შორის კოლეგიური ორგანოს ნებისმიერი წევრი, რომელიც სახელმწიფოს მეთაურის ფუნქციას ასრულებს შესაბამისი ქვეყნის კონსტიტუციის მიხედვით, ან მთავრობის მეთაური, საგარეო საქმეთა მინისტრი, რომელიც იმყოფება უცხო სახელმწიფოში, აგრეთვე მისი თანმხლები ოჯახის წევრები; ბ) სახელმწიფოს ნებისმიერი წარმომადგენელი, ან თანამდებობის პირი, ან სამთავრობო-შორისო საერთაშორისო ორგანიზაციის ნებისმიერი თანამდებობის პირი, ან სხვა აგენტი, რომელიც საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად, იმ დროს, როცა მასზე, მის ოფიციალურ სამსახურებრივ შენობაზე, საცხოვრებელზე ან საჯრანსპორტო საშუალებაზე მოხდა დანაშაულებრივი ხელყოფა, სარგებლობს სპეციალური დაცვის უფლებით ნებისმიერი თავდასხმისაგან, რომელიც ხორციელდება მის პიროვნებაზე, თავისუფლებასა და ღირსებაზე, ასევე მასთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებზე.

უცხო სახელმწიფოში სხვა სახელმწიფოს წარმომადგენელთა და თანამდებობის პირთა, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციების თანამდებობის პირთა ან სხვა აგენტთა კონკრეტიზაცია ხდება შესაბამისი საერთაშორისო შენობებზე, კერძოდ, ისეთით როგორცაა, მაგალითად, ვენის 1961 წლის კონვენცია დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ, ვენის 1963 წლის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობის შესახებ, 1969 წლის კონვენცია სპეციალური მისიების შესახებ და სხვ. სისხლის სამართლის კანონი ასევე იცავს სხვადასხვა სახის არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და მათ წარმომადგენლებს, თუ ისინი ასევე სარგებლობენ საერთაშორისო დაცვით. აქ იგულისხმება სხვადასხვა საერთაშორისო საქველმოქმედო ორგანიზაცია და საზოგადოება.

სისხლის სამართლის კოდექსის 326-ე მუხლის მიხედვით, თავდასხ-

მის ობიექტი შეიძლება იყოს უცხო ქვეყნის წარმომადგენელი, საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელი, მათი სამსახურებრივი ან საცხოვრებელი შენობა ან სატრანსპორტო საშუალება, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრები.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება თავდასხმაში (ფიზიკური ან ფსიქიკური ძალადობის მოულოდნელად გამოყენებაში), ე.ი. აშკარა ან ფარულ აგრესიულ-ძალმომრეობით ზემოქმედებაში კანონით განსაზღვრულ საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირებზე, მათ სამსახურებრივ თუ საცხოვრებელ შენობაზე, სატრანსპორტო საშუალებაზე; აგრეთვე მათი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფაში. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე უცხო ქვეყნის წარმომადგენელზე ან საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელზე თავდასხმა გულისხმობს მსხვერპლის მიმართ სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარას. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება თავდასხმის მომენტიდან. თუ თავდასხმას შედეგად მოჰყვა მსხვერპლის მკვლელობა, მაშინ კვალიფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით – მკვლელობასთან ერთად, თუ თავდასხმას თან ახლდა მათი მძევლად აყვანა ტერორისტული მიზნით, მაშინ ქმედება ასევე დამატებით დაკვალიფიცირდება 329-ე მუხლით. სამსახურებრივ ან საცხოვრებელ შენობაზე ან სატრანსპორტო საშუალებაზე თავდასხმა გულისხმობს ასეთ შენობაში დამნაშავის უკანონოდ შეჭრას (შელწევას) ან მის დარბევას, დაზიანებას, ავტოსატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებას, დაზიანებას და ა.შ.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი, ასევე იურიდიული პირი.

განსახილველი დანაშაული ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. კანონი კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს ისეთ სუბიექტურ ელემენტებს, როგორცაა მოტივი და მიზანი. სახელდობრ, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე ან მის სამსახურებრივ თუ საცხოვრებელ შენობაზე, ან სატრანსპორტო საშუალებაზე თავდასხმა, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფა ზორციელდება პოლიტიკური მოტივით ან მიზნად ისახავს საერთაშორისო ურთიერთობის გართულებას, მოლაპარაკებათა ჩაშლას, ეკონომიკური სანქციების დადგენას და ა.შ.

ტერორისტული ორგანიზაციის შემქმნა ან
ხელმძღვანელობა, ანდა მასში მონაწილეობა
(მუხლი 327-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობით სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური, ეკონომიკური ინტერესები.

ქმედება ობიექტურად გამოიხატება: ა) ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნაში; ბ) ტერორისტული ორგანიზაციის ხელმძღვანელობაში; გ) ტერორისტულ ორგანიზაციაში მონაწილეობაში.

ტერორისტული ორგანიზაცია ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე სამიში ფორმაა, რომელიც გამოირჩევა სიმყარით, ორგანიზებულობით, იდეოლოგიური საფუძვლებით და ა.შ.

ტერორიზმის სოციალურ-სამართლებრივი და ტრანსნაციონალური ბუნებიდან გამომდინარე, ტერორისტული ორგანიზაცია შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც გარკვეულ იდეოლოგიურ პლატფორმაზე მდგომი, მყარი, დარაზმული (ორგანიზებული) შეიარაღებული ჯგუფი, რომელიც ტერორის გზით მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლებაზე ზემოქმედებას.

ტერორისტული ორგანიზაცია ხასიათდება ისეთი ნიშნებით, როგორცაა: პირთა ჯგუფის არსებობა, ამ ჯგუფის ორგანიზებულობა, რაც გულანსხმობს ამ ჯგუფის სტრუქტურულ განსაზღვრულობას, შინაგან მოქნილობას, ე.ი. ტერორისტული ორგანიზაცია კრიმინალთა ამორფული (უფორმო) ჯგუფი კი არ არის, არამედ ისეთი ჯგუფია, რომელსაც მეტ-ნაკლებად განსაზღვრული სტრუქტურა აქვს და ჰყავს ხელმძღვანელები.

სიმყარე, როგორც ტერორისტული ორგანიზაციის ნიშანი, გულისხმობს დამნაშავეთა მისწრაფებას, ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში აწარმოონ ტერორისტული საქმიანობა, კონსპირაციის სისტემის არსებობას, სპეციალური ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვას, ურთიერთმფარველობას და ა.შ.

რამდენადაც ტერორიზმის გვარობითი ნიშანი მოსახლეობის დაშინება და ხელისუფლებაზე ზემოქმედებაა, ამდენად, ტერორისტული ორგანიზაცია შეუძლებელია არსებობდეს შეიარაღების გარეშე.

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნაში.

იგი გულისხმობს ნებისმიერ მოქმედებას, რომლის შედეგიც ტერორისტული ორგანიზაციის ჩამოყალიბებაა, კერძოდ, ეს შეიძლება იყოს ორგანიზაციის დებულების ან სტრუქტურის შემუშავება, საქმიანობის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა; წევრთა გადაბირება, იარაღის შეძენა, ტერორისტთა მოსამზადებელი ბაზების შექმნა, დაფინანსების წყაროების გამოიხილება და ა.შ. თუ ტერორისტული ორგანიზაციის ჩამოყალიბებლად მიმართულ ქმედებებს ამა თუ იმ მიზეზით მისი შექმნა არ მოჰყვება, მაშინ ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნის მცდელობასთან გვექნება საქმე.

ტერორისტული ორგანიზაციის ხელმძღვანელობა გულისხმობს უკვე შექმნილი ორგანიზაციის გაძღვალას, მართვას; მის წევრებს შორის ფუნქციებისა და მოვალეობების განაწილებას; ორგანიზაციის შიდა დისციპლინის დაცვას, ახალი წევრების გადაბირებას, კონკრეტული ტერორისტული აქტების დაგეგმვას, განკარგულებების გაცემასა და კონკრეტულ დავალებათა მიცემას, მიმდინარე ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სხვა საკითხების გადაწყვეტას და ა.შ.

ტერორისტულ ორგანიზაციაში მონაწილეობა გულისხმობს პირის გაწევრიანებას შესაბამისი ტერორისტული ორგანიზაციის რიგებში; ასეთ ორგანიზაციაში შესვლა შეიძლება ფორმალურადაც იყოს დაფიქსირებული, ვთქვათ, ხელწერილით, ფიცის მიღებით ან მის გარეშე; თუმცა, ცხადია, ამ ფორმალურ მომენტს მნიშვნელობა არა აქვს; მონაწილეობა ასევე გულისხმობს ორგანიზაციის კონკრეტულ დავალებათა თუ დაკისრებულ ფუნქციათა შესრულებას; ორგანიზაციის მატერიალურ თუ სხვაგვარ დახმარებას და ა.შ.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნის (მისი ხელმძღვანელობის) ან მასში გაწევრიანების მომენტიდან. ამ ორგანიზაციის მიერ კონკრეტული ტერორისტული აქტის განხორციელება სცილდება ამ შემადგენლობის ფარგლებს და იგი დამოუკიდებელ სამართლებრივ შეფასებას საჭიროებს.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური ისე იურიდიული პირი. 327-ე მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, მისი 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულია ტერორისტული ორგანიზაციის ორგანიზატორთა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა, ხოლო მე-2 ნაწილით – რიგითი წევრების პასუხისმგებლობა.

განსახილველი დანაშაული, ცხადია, პირდაპირ განზრახვას გულისხ-

მოზს. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებზე დისპოზიციაში არაფერია მინიშნებული, მაგრამ ტერორიზმის სოციალურ-სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნის მიზანი შეიძლება იყოს მოსახლეობის დამინება ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედება; ამით ის უნდა გავმიჯნოთ უკანონო შეიარაღებული ფორმირებისაგან (სსკ-ის მუხლი 223-ე), ბანდიტური (განგსტერული) ჯგუფისაგან.

**უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ორგანიზაციაში ან
უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ასეთ
ორგანიზაციაში ბაერთიანება ანღა მისი ღახმარება
(მუხლი 328-მ)**

განსახილველი დანამაული ზიანს აყენებს სისხლის სამართლის კანონით დაცულ იმავე ინტერესებს, რასაც 327-ე მუხლით გათვალისწინებული დანამაული. დამატებით, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი აქ არის ასევე საერთაშორისო მშვიდობა და უშიშროება.

მისი ობიექტური მხარე გამოიხატება ორი სახის ქმედებაში.

1) უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ორგანიზაციაში გაერთიანება.

2) ასეთი ორგანიზაციისთვის დახმარება ტერორისტულ საქმიანობაში.

ტერორისტული ორგანიზაციისა და მასში მონაწილეობის (გაერთიანების) არსზე უკვე ვისაუბრეთ ზემოთ. რაც შეეხება მის დახმარებას ტერორისტულ საქმიანობაში, იგი სხვადასხვა სახის შეიძლება იყოს: ინფორმაციის გადაცემა, ფინანსური დახმარება, პროპაგანდისტული დახმარება და ა.შ. საინფორმაციო და ფინანსური მხარდაჭერა შეიძლება მომდინარეობდეს საჯარო მოხელეთა ან საჯარო სამსახურების მხრიდან. საერთაშორისო ტერორიზმს ხშირად შენიღბულად მფარველობენ ოფიციალური ხელისუფლების წარმომადგენლები და სხვა სტრუქტურები როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ. ასეთი მხარდაჭერა (დახმარება) მოსალოდნელია, აგრეთვე კერძო მეწარმეთა, რელიგიური, პარტიული და სხვა სტრუქტურებისა და პირების მხრიდან.

ტერორიზმის დაფინანსებასთან ბრძოლის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის თანახმად, ტერორისტული ორგანიზაციების დახმარება დანამაულია, მიუხედავად იმისა, აშკარად ხდება ეს თუ შენიღბულად; ტერორისტულ საქმიანობაში მატერიალური მხარდაჭერა ნიშნავს ფულადი საშუალებით ან ფასიანი ქაღალდებით დახმარებას, ფინანსურ მომსახურებას, კონსპირაციული

შენობით უზრუნველყოფას, ყალბი დოკუმენტებითა და პირადობის მოწმობით, კავშირგაბმულობის საშუალებით, იარაღით, სატრანსპორტო საშუალებით უზრუნველყოფას და სხვა.

328-ე მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, ტერორისტულ ორგანიზაციაში გაერთიანება ფორმალურ დანაშაულს წარმოადგენს და ის დამთავრებულია მასში გაწევრიანების მომენტიდან, ხოლო დახმარება კი – კონკრეტული მოქმედებების ჩადენას მოითხოვს ტერორისტული ორგანიზაციის სასარგებლოდ.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი, ასევე იურიდიული პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემაღენლობას, ის მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივსა და ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით (მუხლი 329-ე)

განსახილველი დანაშაული სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მძევლად ხელში ჩაგდება) სპეციალურ შემაღენლობას წარმოადგენს. მის სპეციალურ შემაღენლობად გამოყოფას საფუძვლად დაედო გაეროს 1979 წლის 18 დეკემბრის საერთაშორისო კონვენცია მძევლად ხელში ჩაგდებასთან ბრძოლის შესახებ. მძევლად აყვანის ყველა აქტი საერთაშორისო ტერორიზმის გამოვლენაა. ამგვარი აქტები ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო დეკლარაციითა და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტით აღიარებული სიცოცხლის, პირადი თავისუფლებისა და უშიშროების უფლების სერიოზული და არსებითი დარღვევაა.

აქედან გამომდინარე, სწორედ ზემოაღნიშნული ინტერესები წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსის 329-ე მუხლით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს. გარდა ამისა, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ასევე სახელმწიფოს პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესები, ვინაიდან, როგორც საერთაშორისო პრაქტიკა მოწმობს, ტერორისტული მიზნით მძევლების აყვანას სერიოზული ზიანის მოტანა შეუძლია სახელმწიფოსათვის საერთაშორისო ურთიერთობებში, რომ აღარაფერი ვთქვათ ქვეყნის შიდა სტაბილურობაზე.

ობიექტურად მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით გამოხატება მძევლის გათავისუფლების პირობით სახელმწიფო ხელისუფლების იძულებაში ანდა საერთაშორისო, ან რელიგიური ორგანიზაციის იძულებაში, შეასრულოს ან არ შეასრულოს ესა თუ ის მოქმედება.

მძევალი არის პირი, ვისაც მართლსაწინააღმდეგოდ აკავებენ, ფიზიკურად უზღუდავენ პირად თავისუფლებას წაყენებული ულტიმატუმის (მოთხოვნის) შესრულების უზრუნველსაყოფად.

მძევლად ხელში ჩაგდება გულისხმობს ადამიანის პირადი თავისუფლების უკანონოდ შეზღუდავას, მისთვის გარე სამყაროსთან უშუალო კონტაქტის შესაძლებლობის მოსპობას. მძევლის შემდგომი გათავისუფლება დამოკიდებულია ტერორისტის მიერ წაყენებული ულტიმატუმის შესრულებაზე. ულტიმატუმის ადრესატები არიან სახელმწიფო ხელისუფლება, საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაცია.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება ადამიანის მძევლად ხელში ჩაგდების მომენტიდან, მისი დაკავების ხანგრძლივობის მიუხედავად. მაშასადამე, ეს არის ღენადი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობით.

მძევლის გასათავისუფლებლად ტერორისტის მიერ წაყენებული ულტიმატუმი სხვადასხვა შინაარსის შეიძლება იყოს და მას კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს. როგორც სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, ტერორისტის მოთხოვნა შეიძლება ეხებოდეს ხელისუფლების მიერ რაიმე პოლიტიკური გადაწყვეტილების შეცვლას, პატიმართა გათავისუფლებას, მასმედიასთან შეხვედრას, ქვეყნის დატოვებასა და სატრანსპორტო საშუალებათა მიცემას, დიდი ფულადი თანხის გაღებას და ა.შ. ულტიმატუმი, რომელიც ამა თუ იმ მოქმედების შეუსრულებლობას ანუ უმოქმედობას ეხება, შეიძლება გულისხმობდეს ვინმეს დაკავებაზე ან პასუხისგებაში მიცემაზე უარის თქმას, ექსტრადიციაზე უარის თქმას და ა.შ.

მძევლად ხელში ჩაგდების დროს, როგორც წესი, მოთხოვნის წაყენება ხდება აშკარად; ხშირად თვითონ ტერორისტი ცდილობს მისთვის დიდი რეზონანსის მიცემას და ამაში მას ნებისთ თუ უნებლიეთ, ხშირად მსხვერპლის საზიანოდ, მასმედიაც ეხმარება, სიტუაციის ზედმეტი დრამატიზებით, საზოგადოებაში პანიკის დათესვით, რის გამოც ხშირად ულტიმატუმის ადრესატი, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების „სენსაციის“ ნეგატიური ეფექტის გამო, ტერორისტების მიმართ გაუმართლებელ დათმობაზე მიდის.

329-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის

დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ: ა) საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მძევლად ხელში ჩაგდება. პოლიტიკური თანამდებობის პირების ჩამონათვალი მოცემულია საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონში. ბ) უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო-სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მძევლად ხელში ჩაგდება. ამ პირთა შესახებ საუბარი გეჭონდა 326-ე მუხლის კომენტარში; გ) ჯგუფურად, ჯგუფური დანაშაულის ცნება და სახეები განსაზღვრულია სსკ-ს 27-ე მუხლში; დ) არაერთგზის, რაც გულისხმობს პირის მძევლად აყვანის არანაკლებ ორ შემთხვევას; ე) ტერორისტული ორგანიზაციის მიერ – ტერორისტული ორგანიზაციის არსსა და ნიშნებზე საუბარია 327-ე მუხლის კომენტარში.

329-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ, 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებას, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია. თუ მძევლად ხელში ჩაგდებას თან ახლდა მძევლის განზრახ მკვლელობა, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა მოხდეს კვალიფიკაცია (სსკ 109-ე მუხლის „ე“ პუნქტთან ერთად). სხვა მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს მძევლის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაში, საერთაშორისო გართულებაში, დიდ ეკონომიკურ ზიანში და სხვა.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი, ასევე იურიდიული პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. 329-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული მძიმე შედეგის მიმართ შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს როგორც განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას. კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი. კერძოდ, მძევლად ხელში ჩაგდება ზდება ტერორისტული მიზნით.

გარკვეულ სირთულეს წარმოადგენს განსახილველი დანაშაულის გამიჯვნა 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან (მძევლად ხელში ჩაგდება). მაგალითად, 144-ე მუხლი - დამამძიმებელი გარემოების სახით, ითვალისწინებს უცხოეთის ოფიციალური წარმო-

მაღგენლის ან საერთაშორისო-სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებული პირის მძევლად ხელში ჩაგდებას, რითაც ეს შემადგენლობა ძალიან ემსგავსება 329-ე მუხლით გათვალისწინებულ ანალოგიურ შემადგენლობას. თუმცა შედარებით ანალიზს თუ მოვახდენთ, მათ შორის განმასხვავებელი ნიშნების მოძებნა მაინც შეიძლება. სახელდობრ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის სისტემიდან გამომდინარე, 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ადამიანის კონსტიტუციური უფლებების წინააღმდეგ არის მიმართული, ხოლო 329-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული საერთაშორისო ტერორიზმის ერთ-ერთი სახეა. ტერორიზმის გვარობითი ცნებიდან გამომდინარე, მისი შემადგენელი ყველა ქმედება (აქტი), საბოლოო ჯამში, მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლებაზე ზემოქმედებას. 144-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას ამგვარი მიზანი არა აქვს. აქ, ულტიმატუმი წაყენება ორგანიზაციას ან პირს მხოლოდ კონკრეტული მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად, თანაც ულტიმატუმის ადრესატი მხოლოდ ორგანიზაცია (თუმცა გაურკვეველია რომელი ორგანიზაცია იგულისხმება) ან პირია, ხოლო 329-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში – სახელმწიფო ხელისუფლება, საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაცია, ე.ი. ადრესატები უფრო კონკრეტული და ამომწურავია.

სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება ტერორისტული მიზნით (მუხლი 330-ე)

განსახილველ დანაშაულში სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტად უნდა ჩავთვალოთ: სახელმწიფოს სტრატეგიული და ეკონომიკური ინტერესები, ასევე საზოგადოებრივი უსაფრთხოება.

ქმედება ობიექტურად გამოიხატება სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდებაში ან ბლოკირებაში.

სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ: სამხედრო ბაზები, ელექტროსადგურები, ნავთობგადამამუშავებელი საწარმოები, სატრანსპორტო კვანძები და მათი მართვის სადისპეტჩერო ცენტრები; რადიოსალოკაცო სისტემის შემადგენელი შენობა-ნაგებობები, ეკოლოგიური მონიტორინგის სადგურები და ნაგებობები, ტელე-რადიო

მაუწყებლობა, ტელეგრაფი და სხვა, რომელთა საქმიანობა უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სტრატეგიულ ინტერესებს.¹

განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტი შეფასებითი ცნებაა და მისი განსაკუთრებულობა სასამართლომ უნდა შეაფასოს კონკრეტულ შემთხვევაში მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე. ასეთ ობიექტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე საწარმოთა და დაწესებულებათა მართვის სადისპეტჩერო ცენტრები, მაგალითად, ექსტრემალური დახმარების სამსახურის სადისპეტჩერო ცენტრი და სხვა სამსახურები; აგრეთვე სამთავრობო დაწესებულებათა ინფრასტრუქტურის შემადგენელი კომპიუტერული ცენტრები, რომლებიც მომავალში ჩვენთანაც შეიძლება კიბერნეტიკული ტერორიზმის საშიხნე გახდეს; საწარმოები და დაწესებულებები სამრეწველო, ექსპერიმენტული და სამეცნიერო-კვლევითი დანიშნულების ბირთვული რეაქტორებით და ა.შ.

სტრატეგიული ან განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტების ხელში ჩაგდება გულისხმობს მათ მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებასა და ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლას ამა თუ იმ ხერხით.

ბლოკირება ნიშნავს ამ ობიექტების გამოთიშვას, იზოლირებას, ან სხვაგვარად, მათი ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლას. დანაშაული ფორმალური შემაღენლობისა და დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ქმედების ჩადენისთანავე.

330-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ, პასუხისმგებლობა გამკაცრდება თუ სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდებას ან ბლოკირებას ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი მოჰყვება. სხვა მძიმე შედეგი, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის გარდა, შეიძლება გამოიხატოს მარცხში ან ავარიამი, მითითებულ ობიექტებზე დიდ მატერიალურ ზარალში და ა.შ.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი, ასევე იურიდიული პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემაღენლობას, დანაშაული

---

¹ სტრატეგიულ ობიექტებს მიაკუთვნებენ თავდაცვითი (სამხედრო) მრეწველობის, ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის, სათბობ-ენერგეტიკულ, ქიმიურ, მანქანათმშენებლობის, მეტალურგიულ, პრიორიტეტულ სამეცნიერო-ტექნიკურ კვლევით დაწესებულებებს, ორგანიზაციებს, საწარმოებს, უწყებებსა და ობიექტებს, რომელთა საქმიანობა უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სტრატეგიულ ინტერესებს.

განზრახია, კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს მიზანს, სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტების ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება ხდება ტერორისტული მიზნით, რაც ტერორიზმის გვარობითი ცნებიდან გამომდინარე, ნიშნავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედების მიზანს. სწორედ ეს სუბიექტური ელემენტი განასხვავებს ამ ქმედებას საბოტაჟისა და ზოგიერთი სხვა მომიჯნავე დანაშაულისაგან.

საქმეზნოდ მოწოდება ტერორიზმისაკენ (მუხლი 330)

საერთაშორისო კონვენციებისა და ევროდირექტივების დებულებებთან საქართველოს კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის არგუმენტაციით საქართველოს პარლამენტმა რამდენიმე დანაშაულის შემადგენლობა დაამატა ტერორიზმის თავს. მათ შორის არის განსახილველი დანაშაულიც.

აღსანიშნავია, რომ ორგანიზაციული და მოსამზადებელი ხასიათის მოქმედებები, რომელთაც ტერორისტულ აქტებში გადაზრდის პერსპექტივა აქვთ კრიმინალიზებულია სხვა ქვეყნების კანონმდებლობითაც, მაგალითად, იტალიის, ინგლისის და სხვ. დიდი ბრიტანეთის 2000 წლის აქტი ტერორიზმის შესახებ შეიცავს ტერორისტული მიმართულების რიგ სპეციალურ შემადგენლობებს, მათ შორის არის ტერორისტების მომზადება და ტერორიზმისაკენ წაქეზება საზღვარგარეთ.

ცხადია, რომ პოლიტიკური, ეკონომიკური, იდეოლოგიური პარადიგმების რადიკალური შეცვლის ფონზე ტერორიზმისაკენ წაქეზება დიდი საფრთხის მატარებელია. ტერორისტები სულ უფრო სრულყოფენ თავიანთ შესაძლებლობებს ინფორმაციის და ფულის შესაკრებად, აგრეთვე რიტორიკის სფეროში. უახლესმა ტექნოლოგიებმა მათ შესაძლებლობა მისცა ეფექტური და უსაფრთხო ურთიერთობა ჰქონდეთ ერთმანეთთან, გაცვალონ ინფორმაცია. ამას ხელს უწყობს ყველასათვის ხელმისაწვდომი კომპიუტერული მონაცემების ბაზების გაჩენა. ზოგიერთი მათგანი წამქეზებლური რიტორიკის გავრცელების წყარო ხდება. თანამედროვე ეპოქაში ერთ-ერთი საშიში ტენდენციაა ტერორიზმის წამქეზებლური რიტორიკა, ეს მაშინ როცა ეთნიკურმა ტერორიზმმა, პოლიტიკური ექსტრემიზმის და ისლამური რადიკალიზმის გამოვლინებებმა არნახული მასშტაბები მიიღო, განსაკუთრებით შემამფოთებელია ეთნიკური

სეპარატიზმის ნიადაგზე აღმოცენებული ეთნოკონფესიური კონფლიქტები, რომელთაც დიდი საზოგადოებრივი მხარდაჭერა აქვს და აქედან გამომდინარე ადამიანებზე მანიპულირება ძალზე გაადვილებულია. სწორედ ამგვარი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად საქართველოს სსკ 330¹ მუხლით კრიმინალიზებულია საქვეყნოდ ინფორმაციის გავრცელება ან სხვაგვარი მიწოდება 323-330, 330² და 331¹ მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე ტერორისტული დანაშაულის ჩადენისაკენ მოწოდების მიზნით, თუ ეს ქმედება, მიუხედავად იმისა, შეიცავს თუ არა იგი დანაშაულის ჩადენისაკენ პირდაპირ მოწოდებას, წარმოშობს ასეთი დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს.

ობიექტური მხრივ აქ საფრთხის შემქმნელ დელიქტთან გვაქვს საქმე. ტერორიზმის საშიშროებიდან გამომდინარე ვერბალური დელიქტი ანუ აზრის გამომქლავნებაც კი დასჯადი განხდა ყოველგვარი შედეგის გარეშე.

ინფორმაციის გავრცელების საქვეყნობაში უნდა ვიგულისხმოთ მიტინგზე, რადიოთი, ტელევიზიით გამოსვლა, ინფორმაციის სხვაგვარი მოწოდება შესაძლებელია ინტერნეტით ან სხვა გლობალური ქსელით, პროკლამაციების გავრცელებით და სხვ. ინფორმაციის გავრცელება საქვეყნო არ იქნება თუ იგი ხორციელდება კრებაზე ან სხვა ვიწრო წრეში, რადგანაც საქვეყნობა უფრო დიდ აუდიტორიას გულისხმობს.

განსახილველი დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი.

ამ დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. საქვეყნოდ ინფორმაციის გავრცელება ან სხვაგვარი მიწოდება მიზნად ისახავს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული რომელიმე ტერორისტული დანაშაულის ჩადენისაკენ მოწოდებას; ამასთანავე, კანონმდებელი მნიშვნელობას არ ანიჭებს ეს ქმედება შეიცავს თუ არა დანაშაულის ჩადენისაკენ პირდაპირ მოწოდებას, მთავარია ეს ქმედება წარმოშობდეს ტერორისტული დანაშაულის ჩადენის საფრთხეს.

ტერორიზმისაკენ საქვეყნოდ მოწოდება უნდა გაემიჯნოთ წაქეზებისაგან. წაქეზება გულისხმობს, რომ ვინმე აღუძრავს განსაზღვრულ პირს ან პირებს განსაზღვრული დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილებას ანუ წაქეზება გულისხმობს განსაზღვრულ პირთა მოწოდებას განსაზღვრული დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისაკენ. მაშასადამე, წამქეზებლობა აუცილებლად

გულისხმობს განსაზღვრულ ადრესატს. გარდა ამისა, წაქეზება გულისხმობს ვინმეს დაყოლიებას კონკრეტულად განსაზღვრული ქმედების ჩასადენად.¹

სსკ 330¹ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობაში მოწოდებას ტერორიზმისაკენ აქვს ზოგადი, აბსტრაქტული ხასიათი, იგი ავტოცაციის და არა კონკრეტული დანაშაულისაკენ წაქეზების ფორმაა.

წვერთნა ტერორისტული მიზნით (მუხლი 330²)

საერთაშორისო ტერორიზმი დღევანდელ მასშტაბებს ვერ მიაღწევდა და განვითარდებოდა რომ არ ჰქონდეს ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური მხარდაჭერა (სასწავლო ბანკები, ბანაკები, თავშესაფრები და მისთ.).

ტერორისტული საქმიანობა თანაბრად საჭიროებს ადამიანური და ფინანსური რესურსებით უზრუნველყოფას, სწორედ ამიტომაც ტერორიზმის სტრატეგიაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ადამიანური რესურსებით უზრუნველყოფა-გადაბირება და წვერთნა.

ტერორიზმთან ბრძოლის პრობლემას ართულებს მათი რიგების სისტემატური შევსება კარგად გაწვერთნილი მებრძოლებით სხვადასხვა ბანაკებიდან. ხშირად საწვერთნელი ბანაკები „კადრებს“ ამზადებენ არა კონკრეტული ტერორისტული აქტისათვის, არამედ საზოგადოდ, იმ ვარაუდით, რომ მათ სხვა დროს ან სხვა ქვეყანაში გამოიყენებენ.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს საერთაშორისო ტერორისტულ ორგანიზაციებს მყარი კავშირები აქვთ, ურთიერთდამარებას უწევენ ინფორმაციის გაცვლით, საწვერთნელი ბანაკების ორგანიზაციით, სამხედრო ინსტრუქტორების მივლინებით შესაბამისი ინსტრუქტაჟის გასაწევად და სხვ. ტერორიზმის განხორციელების გამოცდილების გაზიარება და ინსტრუქტაჟი ფასდაუდებელ სამსახურს უწევს ტერორისტულ ჯგუფებს შემდგომი წარმატებული საქმიანობისათვის. კონკრეტული ტერორისტული აქტების განხორციელების ტაქტიკის მსგავსება მიანიშნებს, რომ მათ მებრძოლთა მომზადების საერთო ბანკები გააჩნიათ.

ტერორისტული ჯგუფები ხშირად წრთვნას გადიან მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში მიმდინარე საბრძოლო მოქმედებების ზონებში. მაგალითად, ირლანდიის რესპუბლიკური არმიის ჯგუფები პარტიზანული ომის ტაქტიკასა და ტექნიკაზე ინსტრუქტაჟს გადიოდნენ ლიბა-

¹ იხ. თ. წერეთელი, თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965, გვ. 160.

ნის ტერიტორიაზე. ჩენეთში სატაბის ბანაკებში მომზადებას გადიოდნენ ტერორისტები და დაქირავებულები მსოფლიოს მრავალი ქვეყნიდან, რომლებმაც შემდგომში არაერთი ტერორისტული აქტი განახორციელეს.

გაზეთ „ჯორჯიან თაიმსის“ ინფორმაციით ავღანეთში მოძრაობა თალიბანის კონტროლირებად ტერიტორიაზე, ქალაქ ყანდაგარში ალ-ქაიდამ დააარსა 22 მსხვილი სამხედრო საწვრთნელი ბანაკი, სადაც 1996-2000 წლებში მომზადდა 8000 მებრძოლი.¹ მსოფლიოში ნომერ პირველ ტერორისტად შერაცხულ ბენ ლადენის მიერ დაარსებული ისლამური მსოფლიო ფრონტის პატრონაჟით ავღანეთში და პაკისტანში ფუნქციონირებს ისლამური მებრძოლების მომზადების ბანაკები.²

სწორედ ზემოაღნიშნული საშიშროებიდან გამომდინარე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს 2006 წლის 25 ივლისის კანონით დაემატა ტერორიზმის ახალი შემადგენლობა – წერთნა ტერორისტული მიზნით (მუხლი 330²).

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სსკ 323-330-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე ტერორისტული დანაშაულის ჩადენის ანდა მისი ჩადენის ხელშეწყობის მიზნით ინსტრუქტაჟის გაწევაში ასაფეთქებელი ცეცხლსასროლი ან სხვა სახის იარაღის ან მომწამლაკის ან საშიში ნივთიერებების ანდა სხვა სპეციფიკური მეთოდების გამოყენებისა და ტექნიკის დამზადების ან გამოყენების სფეროში.

როგორც 330² სექუნდა მუხლის შინაარსიდან ჩანს, ინსტრუქტაჟის გაწევა ამა თუ იმ კონკრეტული ტერორისტული დანაშაულის ჩადენის ანდა მისი ჩადენის ხელშეწყობის მიზნით ეს შესაბამის დანაშაულში თანამონაწილეობაა დანშარების ფორმით, რასაც თავის თავში მოიცავს

¹ გაზეთი „ჯორჯიან თაიმსი“ (18-25.X.2001)

² „გაზმარებული თქმა იყო საქართველოში, კერძოდ პანკისის ხეობაში ტერორისტთა საწვრთნელი ბაზების არსებობა. საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მიერ 2002 წლის განმავლობაში გაწეული მუშაობის ანგარიშში აღნიშნულია რომ პანკისში, ბაწარას ხეობის სოფლების მიდამოებში ორგანიზებული იყო ბოვეკითა საშუალოდ ბაზები, სადაც კონცენტრირებული იყო დიდი ოდენობით იარაღი და საბრძოლო მასალები, მშრალი საკვები პროდუქტები. შექმნილი იყო ცხენები ცოცხალი ძალისა და ტვირთების ჩვენთვის გადასადგობად. აღნიშნულ ბაზებზე მყოფი ბოვეკების რაოდენობა სხვადასხვა დროს მერყეობდა 300-დან 800 კაცამდე“ ამის გამო საქართველო რუსეთ-ჩეჩენეთის კონფლიქტში ჩართვის საფრთხის წინაშე დადგა. რუსეთის რეაქციული სამხედრო-პოლიტიკური წრეების ძალისხმევით პანკისის პრობლემამ საერთაშორისო უარყოფითი რეზონანსი შეიძინა. რუსეთმა საქართველო ტერორისტების მფარველობაში დაადანაშაულა და არაერთხელ დაბომა ჩვენ ტერიტორია.

სსკ 327-ე და 328-ე მუხლებით გათვალისწინებული შემადგენლობებიც ამასთანავე, წვრთნა ტერორისტული მიზნით მოსამზადებელი მოქმედებაა ამა თუ იმ კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად, რომლის დასჯაც შესაძლებელია სსკ მე-18 მუხლის მომარჯვებით. ამრიგად, აღნიშნული სპეციალური შემადგენლობის შემოტანით კანონმდებელს ტერორიზმთან ბრძოლის არსენალისათვის ახალი არაფერი შეუმატებია. უბრალოდ მან ტერორიზმის მომზადება და მასში დახმარება დამოუკიდებელ ფორმალურ დანაშაულის შემადგენლობად ჩამოაყალიბა და დასჯადად აღიარა, თანაც ფიზიკურ პირთან ერთად იურიდიული პირის პასუხისმგებლობაც შემოიღო.

აღნიშნული ცვლილებით იქმნება ასეთი ვითარება, თუკი წვრთნა ტერორისტული მიზნით, კერძოდ ინსტრუქტაჟის გაწევა ტერორისტული აქტის ჩასადენად დასრულდა სსკ 323-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის განხორციელებით, მაშინ ტერაქტში დამხმარის მოქმედება, რაც გამოიხატა ინსტრუქტაჟის გაწევაში შეფასდება 330² მუხლის საფუძველზე, სოლო უშუალოდ ტერაქტის ამსრულებლის ქმედება 323-ე მუხლის საფუძველზე. მაშასადამე, თანამონაწილეობა დანაშაულში ორი სხვადასხვა დანაშაულის შემადგენლობას გვაძლევს იმისდამიხედვით, თუ ვინ რა როლს ასრულებს ტერორისტული აქტის განხორციელებაში. ამასთანავე, თუ ინსტრუქტაჟი გაეწია უცხოეთის ტერორისტულ ორგანიზაციას დამხმარის ქმედების კვალიფიკაცია დამატებით სსკ 328-ე მუხლითაც უნდა მოხდეს.

წვრთნა ტერორისტული მიზნით სუბიექტური მხრივ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, რაც სათაურშივე ჩანს. დანაშაულის ამსრულებელი იარაღის, საშიში ნივთიერებების თუ სხვა სპეციფიკური მეთოდების გამოყენების და ტექნიკის დამზადების ან გამოყენების სფეროში ინსტრუქტაჟის გაწევისას მიზნად ისახავს რომელიმე ტერორისტული დანაშაულის ჩადენაში დახმარებას ანდა მისი ჩადენის ხელშეწყობას. მაგალითად, სამხედრო ექსპერტმა ტერორისტული ორგანიზაციის მონაწილეებს ლექცია წაუკითხა ასაფეთქებელი მოწყობილობების დამზადების ან გამოყენების შესახებ ტერორისტული აქტის ჩასადენად.

პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად კანონმდებელი ითვალისწინებს იგივე ქმედების ჩადენას არაერთგზის ანდა ორი ან მეტი პირის მიმართ.

რაც უფრო დიდი კონტინგენტი იწვრთნება ტერორისტული საქმი-

ანობისათვის, ცხადია, მით უფრო იზრდება ამ დანაშაულის საშიშროება და სწორედ ამიტომაც არის პასუხისმგებლობა დამძიმებული ორი ან მეტი პირის წვრთნისათვის ტერორისტული მიზნით.

არაერთგზისობის შინაარსის გასაგებად უნდა დავეყაროთ სსკ მე-15 მუხლს.

ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება (მუხლი 331-ე)

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის მიხედვით სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და წესრიგი, ასევე ხელისუფლების ორგანოთა ნორმალური ფუნქციონირების შესაძლებლობა, მართლწესრიგის, სოციალური სიმშვიდისა და მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. ეს დანაშაული არაპირდაპირ ზიანს აყენებს სამართალდამცავ ორგანოებს, საწარმოთა და ორგანიზაციათა ეკონომიკურ ინტერესებს, ცალკეული მოქალაქის უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება მდგომარეობს იმაში, რომ ტერორისტული აქტის მზადების შესახებ თუნდაც ყალბი ინფორმაციის გავრცელებამ შეიძლება გამოიწვიოს მოსახლეობის პანიკა, უწესრიგობა, ტრანსპორტის მუშაობის შეფერხება, სახელმწიფო და სხვა საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა მუშაობის დეზორგანიზაცია; შენობებიდან ხალხის ევაკუაცია, მუშაობის ჩვეული რიტმის ჩაშლა ან შეჩერება; სახელმწიფო ორგანოები იძულებული ხდებიან, გაატარონ შესაბამისი ორგანიზაციული და ტექნიკური ღონისძიებები თითქოსდა მოსალოდნელი ტერორისტული აქტის თავიდან ასაცილებლად; ხდება ექსტრემალური დასმარების სამსახურების უსაფუძვლო მობილიზაცია და მათი მუშაობის პარალიზება და ა.შ. სწორედ აღნიშნულმა მიზეზებმა განაპირობეს ამგვარი ქმედების კრიმინალიზაციის აუცილებლობა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინებაში. ამგვარი შეტყობინების ადრესატს კანონი არ აკონკრეტებს. ის შეიძლება იყოს, უპირველეს ყოვლისა, ის ორგანო თუ თანამდებობის პირი, ვისაც ევალება მასზე რეაგირება და შესაბამისი უსაფრთხოების ზომების მიღება მოსალოდნელი შედეგების თავიდან ასაცილებლად. თუმცა გამორიცხული არ არის ცრუ შეტყობინების ადრესატი იყოს ცალკეული მოქალაქეც, მათში პანიკის გამოსაწვევად, დასამინებლად. მაგალითად, საცხოვრებელი კორპუსის მაცხოვრებელ-

თა ინფორმირება იმის შესახებ, რომ სახლის საძირკველში ჩადებულა ასაფეთქებელი ნაღმი, მოწყობილობა და სხვ.

ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება შეიძლება შეიცავდეს ინფორმაციას მოსალოდნელი აფეთქებისა და შესაძლო დიდი ქონებრივი ზიანის ან სხვა საშიში შედეგის შესახებ; პოლიტიკური თანამდებობის ან საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე მოსალოდნელი თავდასხმისა და სხვა ტერორისტული ქმედების შესახებ. ამასთანავე, ინფორმაცია, რომელიც ადრესატს მიეწოდება (ეუწყება), არის ცრუ, ე.ი. არ შეესაბამება სინამდვილეს. თუ პირი გულწრფელად ცდება ინფორმაციის სინამდვილეში, მაშინ საერთოდ არა გვაქვს დანაშაული. ცრუ ინფორმაციის შეტყობინება შეიძლება ზეპირად, წერილობით, სატელეფონო ზარით და ა.შ.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება ტერორიზმის შესახებ ადრესატისათვის ცრუ შეტყობინების მიწოდების მომენტიდან.

ქმედების ამსრულებელი შეილება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება განზრახი დანაშაულია. განზრახვა პირდაპირია და იგი მიმართულია გარკვეული მიზნის მისაღწევად, კერძოდ, საზოგადოებრივი უშიშროებისათვის ზიანის მისაყენებლად, სახელმწიფო ორგანოთა ნორმალური საქმიანობის დეზორგანიზაციისაკენ, ცალკეული მოქალაქის უფლებებისა და ინტერესების დარღვევისკენ. ქმედების მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს – ხულიგნურით დაწყებული და პოლიტიკურით დამთავრებული. ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

ტერორიზმის დაზინანსება (მუხლი 331¹)

ტერორიზმთან ბრძოლაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემაა მისი მასაზრდოებელი მსოფლიო ფინანსური არხების გადაკეტვა. ფინანსური მხარდაჭერის გარეშე თანამედროვე ტერორიზმი წარმოუდგენელია. საერთაშორისო ტერორისტულ ჯგუფებს ფინანსები სჭირდებათ თავიანთ საქმიანობაში ახალი მომხრეების ჩასაბმელად, ადგილზე და საზღვარგარეთ მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად, სოციალური კამპანიების საწარმოებლად. მნიშვნელოვანი ფინანსები იზარალება საკუთარი საბრძოლო ჯგუფებისა და დაქირავებულთა გადაბირების ორგანიზებასა და საბრძოლო მომზადებაზე, თანამედროვე მატერი-

აღურ-ტექნიკური ბაზის შექმნაზე. დაფინანსება კონკრეტულ დანაშაულში თანამონაწილეობის ფორმაა. კონკრეტულ ტერორისტულ დანაშაულზე დახარჯული ფინანსების გამოვლენა გართულებულია შესაბამისი ფინანსური ოპერაციის საიდუმლო ხასიათის გამო. დაფინანსებისათვის გამოიყენება როგორც ლეგალური, ისე არალეგალური წყაროები, ამასთან სპონსორისა და დასპონსორებული მხარის საქმიანობის ჭეშმარიტი მიზნების გარკვევა საკმაოდ რთულია, რადგანაც ხშირად ტერორისტული ორგანიზაციები ფინანსებს კრებენ ვითამცდა საქველმოქმედო მიზნებისათვის და როგორც წესი, მესამე პირების მეშვეობით. სწორედ ამიტომ საერთაშორისო თანამშრომლობას და სახელმწიფოთა სამართლებრივ ურთიერთდამარებას ტერორიზმის დაფინანსებასთან ბრძოლაში ალტერნატივა არა აქვს.

სამართლებრივი თანამშრომლობის ახალი ფორმების ძიების შედეგია გაეროს 2000 წლის საერთაშორისო კონვენცია ტერორიზმის დაფინანსების აღკვეთის შესახებ. ეს დოკუმენტი ასახავს ტერორიზმის დაფინანსებასთან ბრძოლის სპეციფიკას და მოუწოდებს ყველა სახელმწიფოს განახორციელოს ქმედითი ღონისძიებები ტერორისტებისა და ტერორისტული ორგანიზაციების დაფინანსების თავიდან ასაცილებლად და მის საწინააღმდეგოდ. კონვენციის მეორე მუხლი განსაზღვრავს იმ ტერორისტულ ქმედებათა წრეს, რომელთა დაფინანსებაც დანაშაულად ჩაითვლება. ამასთანავე, მნიშვნელობა არა აქვს პირდაპირი გზით ხდება ეს დაფინანსება თუ არაპირდაპირით, ანუ იმ ორგანიზაციების მეშვეობით, რომლებსაც აქვთ ან აცხადებენ რომ აქვთ საქველმოქმედო, სოციალური ან კულტურული მიზნები ან, რომლებიც თავად არიან ჩაბმული არალეგალურ საქმიანობაში (იარაღით და ნარკოტიკებით ვაჭრობა, ტრეფიკინგი და სხვ.) ტერორისტული საქმიანობის დაფინანსების მიზნით. პასუხისმგებლობისათვის საკმარისია განზრახ მოპოვება ან შეგროვება ფონდებისა იმის გაცნობიერებით, რომ მათ (ე.ი. ფინანსებს) მთლიანად ან ნაწილობრივ გამოიყენებენ კონვენციის დანართში ჩამოთვლილი რომელიმე ტერორისტული დანაშაულის განსახორციელებლად; ასევე ნებისმიერი სხვა აქტის ჩასადენად, რომლის მიზანია მოსახლეობის დაშინება ან მთავრობის ანდა საერთაშორისო ორგანიზაციის იძულება, რომ მათ ჩაიდინონ ან არ ჩაიდინონ რაიმე ქმედება. კონვენციის მონაწილე თითოეული სახელმწიფო იღებს სათანადო ზომებს, საკუთარი კანონმდებლობის პრინციპების შესაბამისად, რათა შესაძლო

კონფისკაციის მიზნით გამოამჟღავნოს, მიაკვლიოს, გაყინოს ან ყაღალა დაადოს ნებისმიერ ფონდს, რომელიც გამოყოფილია ანდა გამოიყენება ტერორისტული დანაშაულის ჩადენის მიზნით.

2003 წლის 6 ივნისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ, რომლის მიზანია საქართველოში უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციისა და ტერორიზმის დაფინანსების აღკვეთის სამართლებრივი მექანიზმის შექმნა, ამგვარ დანაშაულთა წინააღმდეგ მიმართული შესაბამისი ღონისძიებებისათვის ხელის შეწყობა კანონით ზედმიწევნით არის რეგლამენტირებული საზედამხედველო ორგანოების და მონიტორინგის განმარტოციელდებელი პირების უფლება-მოვალეობები ტერორიზმის დაფინანსების (ან შესაძლო დაფინანსების) აღსაკვეთად.

2006 წლის 25 ივლისის კანონით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა დანაშაულის ახალი შემადგენლობა – ტერორიზმის დაფინანსება (მუხლი 331¹). აღნიშნული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ფინანსური სახსრების ან სხვა სახის ქონების შეგროვებაში ან მიწოდებაში იმის წინასწარი შეცნობით, რომ იგი მთლიანად ან ნაწილობრივ გამოყენებული იქნება ან შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს ტერორისტული ორგანიზაციის მიერ ან/და სსკ 277¹, 227², 231¹, 323-ე-330-ე და 330² მუხლებით გათვალისწინებული ერთ-ერთი დანაშაულის ჩასადენად, მიუხედავად იმისა, ჩადენილია თუ არა ამ მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული.

დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს, დასჯადია თავისთავად ფინანსური სახსრების ან სხვა ქონების (მაგალითად, კომუნიკაციის და სატრანსპორტო საშუალებები და სხვ.) შეგროვება ან მიწოდება, იმის მიუხედავად, ჩადენილია თუ არა ზემოაღნიშნული მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული.

დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური ისე იურიდიული პირი.¹

---

¹ ტერორიზმის დაფინანსების ბრალდებით პასუხისგებაში მიცემულთა შორის არიან როგორც იურიდიული, ასევე ფიზიკური პირები:

2001 წლის ნოემბერში აშშ-ს მთავრობამ აღ-თაქვას საბანკო სისტემა დაასახელა როგორც ტერორისტული იურიდიული პირი, რომელიც აღ-ქაიდას ფინანსური სახსრების მიმოქცევას აწარმოებდა. გარდა აღ-ქაიდასი, აღ-თაქვა აფინანსებდა რამდენიმე სხვა ტერორისტულ ორგანიზაციასაც, მათ შორის ჰამასს. აღ-თაქვა შეიქმნა 1988 წელს ეგვიპტის მუსულმანური სამშოს დაფინანსებით.

განსახილველი ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა განზრახვას გულისხმობს, რომელიც შესაძლებელია იყოს პირდაპირიც და არაპირდაპირიც. პირდაპირი განზრახვის დროს პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ შეგროვებული ან მიწოდებული ქონება მთლიანად ან ნაწილობრივ გამოყენებული იქნება ზემოთჩამოთვლილი ერთ-ერთი ტერორისტული დანაშაულის ჩასადენად.

არაპირდაპირი განზრახვის დროს კი პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ შეგროვებული ან მიწოდებული ქონება შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს ზემოთ ჩამოთვლილი ერთ-ერთი დანაშაულის ჩასადენად (თუმცა ამაში დარწმუნებული არ არის). ამდენად, იგი შეგნებულად უშვებს, რომ ეს ქონება შესაძლოა გამოყენებული იქნეს კანონში ჩამოთვლილი რომელიმე დანაშაულის ჩასადენად. ამ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნები რაიმე სპეციფიკურობით არ გამოირჩევა დანარჩენი ტერორისტული ხასიათის დანაშაულებისაგან.

331¹ მუხლის მეორე და მესამე ნაწილი პასუხისმგებლობის ღამამდ იმებელ გარემოებებს ადგენს, სახელდობრ, მეორე ნაწილით გათვალისწინებულია ტერორიზმის დაფინანსება ორგანიზებული ჯგუფის მიერ და არაერთგზის. ამ ნიშნების განმარტებისას უნდა დავემყაროთ სსკ 27-ე და მე-15 მუხლებს, ხოლო მესამე ნაწილი ითვალისწინებს იგივე ქმედებას ჩადენილს ტერორისტული ორგანიზაციის მიერ და რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია.

ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ საქართველოს კანონი ტერორისტულ ორგანიზაციას განმარტავს ისეთ ორგანიზაციად, (მიუხედავად მისი ფორმისა) რომელიც შექმნილია ტერორისტული აქტებისა და საქმიანობის განხორციელების მიზნით. ორგანიზაცია შეიძლება ცნობილ იქნეს ტერორისტულად, თუ მისი თუნდაც ერთი სტრუქტურული ქვედან-

---

„The United States and Italy Designate Twenty-Five New Financiers of Terror“, Department of the Treasury Office of Public Affairs, PO-3380, 29 August 2002.

აბდურაკჰან მუჰამედ ალმოუდი, აშშ-ს მუსულმანური ფონდის თავკაცი ბრალდებული იქნა ლიბიათან ფინანსური ურთიერთობის დამყარებისათვის. (აღნიშნულ ქვეყანას როგორც ტერორიზმის დამფინანსებელს აშშ-ს მხრიდან ეკონომიკური სანქციები აქვს დადებული) სასამართლო მონაცემების მიხედვით ალმოუდი ქველმოქმედებას ამოფარებული უზარმაზარ თანხებს უგზავნიდა ტერორისტულ ორგანიზაციებს მათ შორის ალ-ჟაიდას და ჰამასს. გარდა აღნიშნულისა ალმოუდის ურთიერთობა ჰქონდა აშშ-ში მოქმედ თითქმის ყველა ტერორისტულ ჯგუფთან.

Indictifying and Counteracting the Phenomenon of Crossover between Terrorist Groups, Matthew Levitt, SAIS Review vol. XXIV no. 1 (Winter-Spring 2004) project MUSE, <http://muse.jhu.edu>.

აყოფი ან თუნდაც ერთი წევრი ამ ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის (ხელმძღვანელის) ორგანიზებით ახორციელებს ტერორისტულ საქმიანობას.

დაწვრილებით ტერორისტული ორგანიზაციის არსზე ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ, სსკ 327-ე და 328-ე მუხლების განხილვისას.

რაც შეეხება ტერორიზმის დაფინანსებით გამოწვეულ მძიმე შედეგს, ეს ფაქტის საკითხია და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს სასამართლოს მიერ. იგი შეიძლება გამოიხატოს დიდი მატერიალურ ზარალში, ადამიანთა მსხვერპლში და მისთ.

დასასრულ უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში მოჭარბებულმა კაზუისტიკამ ზედმეტი პრობლემები წამოჭრა. სახელდობრ, ტერორიზმის დაფინანსებისათვის დამოუკიდებელი შემადგენლობის ჩამოყალიბებამდეც არ იყო ვაკუუმი ტერორიზმთან ბრძოლის სისხლისსამართლებრივ არსენალში. კერძოდ, ტერორისტული ორგანიზაციის უზრუნველყოფა ფულადი სახსრებით, ანდა კონკრეტული ტერორისტული აქტის დაფინანსება ეს შესაბამის დანაშაულში თანამონაწილეობაა დახმარების ფორმით. ტერორისტულ ორგანიზაციაში მონაწილეობა ან/და დახმარება დამოუკიდებელ შემადგენლობადაც არის გათვალისწინებული სსკ 327-328-ე მუხლებით, ხოლო ფულადი სახსრების შეგროვება ან მიწოდება 227¹, 227², 323-ე-330-ე, 330² მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩასადენად შესაბამისი ტერორისტული დანაშაულის მომზადებაა, რომლისთვისაც შესაძლებელია ფიზიკური ან იურიდიული პირის პასუხისმგებებაში მიცემა. გაუგებარია, რატომ უნდა აგოს პასუხი ტერორიზმის დამფინანსებელმა 331¹ მუხლის საფუძველზე ხოლო ტერორიზმის სხვაგვარმა დამხმარემ (მაგალითად, იმან ვინც ტერორისტებს დაეხმარა რჩევის მიცემით ანდა გადასცა იარაღი) როგორც თანამონაწილემ კონკრეტულ ტერორისტულ დანაშაულში. ან კიდევ, როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს პირის ან ტერორისტული ორგანიზაციის ქმედება ვინც აფინანსებს სხვა ტერორისტულ ორგანიზაციას და დახმარებას უწევს მას – 328-ე თუ 331¹ მუხლით?! ორივე დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნები სახეზეა, სანქციები კი განსხვავებული. ალბათ გამოსავალი ზოგადი და სპეციალური კანონების კონკურენციის გადაჭრის მეთოდის მომარჯვებაა.

საკითხავია ასევე როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ პირის ქმედება,

ვინც შექმნა ტერორისტული ორგანიზაცია და ხელმძღვანელობს მას და ამასთანავე დააფინანსა კონკრეტული ტერორისტული დანაშაული (მაგალითად, ტერაქტი). დღევანდელი სსკ არსენალით უნდა შეფასდეს 327-ე, 323-ე და 331¹ მუხლებით, რითაც ხელოვნურად იქმნება დანაშაულთა სიმრავლე, მაშინ როცა ყველა ზემოაღნიშნული ქმედება ერთიანი განზრახვით ხდება და ერთი მიზნის მიღწევას ემსახურება, ხელყოფის ობიექტიც ერთი და იგივეა, რომლის შეფასებაც რამდენჯერმე ხდება სსკ-ს სსკ-ს დანაშაულის შემადგენლობის საფუძველზე.

თავი IV

სამოხელეო დანაშაული

ზოგადი დებულებები

სამოხელეო დანაშაული ხელყოფს სახელმწიფო აპარატის ნორმალურ საქმიანობას, ჩადენილია, როგორც წესი, სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებითა და საჯარო სამსახურის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ.

სამოხელეო დანაშაულის ობიექტია საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული კონსტიტუციური წყობილებისა და საჯარო სამართლის სფეროში წარმოშობილი საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებიც დაკავშირებულია სახელმწიფო აპარატისა და მისი ცალკეული რგოლის სწორ ფუნქციონირებასთან. ამასთან, სახელმწიფო აპარატის ცნების ქვეშ იგულისხმება სახელმწიფოს მთელი მექანიზმი, რომელიც მოიცავს როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების, ისე მმართველობის ორგანოებსაც. ყველა სამოხელეო დანაშაული ხელყოფს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების პრესტიჟსა და ავტორიტეტს. იგი ზიანს აყენებს ან უქმნის საფრთხეს კონკრეტული პიროვნების უფლებებს, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერ ინტერესებს.

სამოხელეო დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დანაშაულის ამსრულებლის სწორი განსაზღვრა, ვინაიდან სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი, როგორც წესი, სპეციალურია, იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. ამ თავში მხოლოდ ორი დანაშაულია გათვალისწინებული, სადაც დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება კერძო პირიც იყოს.

კანონმდებლობის საფუძველზე მოხელეთა რიცხვს მიეკუთვნებიან მხოლოდ ის პირები, რომლებიც იმყოფებიან საჯარო სამსახურში, ანუ სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში ასრულებენ საჯარო მოსამსახურის ფუნქციას.

ამჟამად სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის განსაზღვრისას სისხლის სამართლის კოდექსი ეყრდნობა საქართველოს კანონს საჯარო სამსახურის შესახებ, რომელიც მიღებულია საქართველოს პარლამენტის მიერ 1997 წლის 31 ოქტომბერს.

ამ კანონის თანახმად, საჯარო სამსახური არის საქმიანობა სახელმ-

წიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის სახაზინო (საბიუჯეტო) დაწესებულებებში – საჯარო ხელისუფლების ორგანოებში.

სახელმწიფო თანამდებობა ეს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს პირველადი სტრუქტურული ერთეულია, რომელიც განსაზღვრავს მოქალაქის ადგილსა და სოციალურ-შრომით როლს საჯარო სამსახურის სისტემაში, მის უფლებებსა და მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს.

სახელმწიფო თანამდებობაზე საქმიანობად ითვლება შრომითი ურთიერთობა არჩევით ან დანიშვნით თანამდებობაზე იმ დაწესებულებაში, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას, სახელმწიფო ზედამხედველობასა და კონტროლს, ასევე სახელმწიფო თავდაცვას.

სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობა არის საქართველოს კონსტიტუციით, ასევე ავტონომიური რესპუბლიკების კონსტიტუციებით გათვალისწინებული სახელმწიფო თანამდებობა, რომელიც პოლიტიკურია და არჩევის ან დანიშვნის წესი განისაზღვრება ზემოაღნიშნული კონსტიტუციებით.

ამრიგად, საჯარო მოსამსახურე არის საქართველოს მოქალაქე, რომელიც დაკავებული თანამდებობის შესაბამისად ეწევა ანაზღაურებად საქმიანობას სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებაში.

მოხელე არის პირი, რომელიც ინიშნება ან აირჩევა სახაზინო დაწესებულების საშტატო თანამდებობაზე. მოხელები იყოფიან სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელებად.

კომპეტენციის განვრცობადობისა და უფლებამოსილების დონის მიხედვით საჯარო სამსახურში თანამდებობები იყოფა რანგებად: თანამდებობათა რეესტრს ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

ზემოაღნიშნული კანონის საფუძველზე საჯარო სამსახურს ეწევა ასევე დამხმარე მოსამსახურე, ე.ი. ტექნიკური მუშაკი, რომელიც შრომის ხელშეკრულებით მიიღება დაწესებულების შტატით გათვალისწინებულ დამხმარე მოსამსახურის თანამდებობაზე. იგი არ არის სამოხელეო დანაშაულის ამსრულებელი.

კანონით გათვალისწინებული შტატგარეშე მოსამსახურე კი ის პირია, რომელიც დანიშვნით ან შრომის ხელშეკრულებით გარკვეული ვადით მიიღება სამსახურში არამუდმივ ამოცანათა შესასრულებლად.

შტატგარეშე მოსამსახურე სათანადო შემთხვევაში, თუ იგი გარკვეული ვადით ასრულებს მოხელის ფუნქციებს, შეიძლება მოხელესთან გათანაბრებულად ჩაითვალოს.

სახელმწიფო მოხელის ფუნქცია შეიძლება შეასრულოს სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს წარმომადგენელმა. საკანონმდებლო ხელისუფლების წარმომადგენლები არიან საქართველოს პარლამენტის, ასევე აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები. აღმასრულებელი ხელისუფლების სფეროში მოხელეთა რანგში გადიან: საქართველოს პრეზიდენტი, პრემიერ-მინისტრი საქართველოს მთავრობის წევრი, ავტონომიური რესპუბლიკების სამთავრობო დაწესებულების ხელმძღვანელი, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა ხელმძღვანელები; ასევე სამართალდამცავი და მაკონტროლებელი ორგანოების მოხელეები. სასამართლო ხელისუფლების მოხელეებს წარმოადგენენ საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ყველა რანგის საერთო სასამართლოების მოსამართლეები.

ამრიგად, ხელისუფლების წარმომადგენელ მოხელეთა განსაკუთრებული კატეგორიაა ის პირი, რომელსაც გააჩნია საჯარო უფლებამოსილება. მისი მოთხოვნა სავალდებულოა ყველა მოქალაქისათვის, განურჩევლად იმისა, იმყოფებიან თუ არა ისინი მის უწყებრივ დაქვემდებარებაში. ხელისუფლების წარმომადგენლებს გააჩნიათ უფლებამოსილება, განახორციელონ ისეთი მოქმედება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს სამართლებრივი შედეგები იმ მოქალაქეების მიმართაც, რომლებიც მათ უწყებრივად არ ემორჩილებიან. ამ შემთხვევაში ისინი გამოდიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს სახელით და გააჩნიათ ხელისუფლება პირთა განუსაზღვრელი წრის მიმართ.

შესაძლებელია, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლის ფუნქცია სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე შეასრულოს სხვადასხვა საზოგადოებრივმა ინსტიტუტებმა და რევიზორებმა (მაგალითად, სავაჭრო ქსელში, ტრანსპორტზე), როდესაც ისინი მოქმედებენ როგორც სახელმწიფო მოხელესთან გათანაბრებული პირები.

სახელმწიფო მოხელეთა რიცხვს მიეკუთვნებიან ის პირები, რომლებიც ახორციელებენ კადრების შერჩევას, ხელმძღვანელობენ მუშაკთა შრომის ორგანიზაციას, სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოებში, შეიარაღებულ ძალებსა და სხვა ორგანოებში ზედამხედველობას ახორციელებენ შრომის დისციპლინაზე. ასეთები შეიძლება იყვნენ ორგანიზაცია-დაწესებულების ხელმძღვანელები, მათი მოადგილეები, ქვედანაყოფების ხელმძღვანელები და სხვ. მოხელეებად არ ჩაითვლებიან მედიცინის მუშაკები, პედაგოგები, ადვოკატები რომლებიც ახორციელებენ თავიანთ პროფესიულ საქმიანობას.

სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის ასაკი განსხვავებულია. საჯარო სამსახურის შესახებ კანონის მიხედვით, სახელმწიფო მოხელედ ჩაითვლება საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ კი, პირი 18 წლის ასაკიდან.

მოხელესთან გათანაბრებულ პირად უნდა მივიჩნიოთ, ის პირი, რომელიც მუშაობს დროებით არამყოფი მოხელის შემცვლელად ან მოვალეობის შემსრულებლად. საერთოდ, კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ მოხელის ცნება მეტად ზოგადია და იგი სასამართლო პრაქტიკას სირთულეებს შეუქმნის სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის განსაზღვრისას.

ჩვენ უნდა ვიხელმძღვანელოთ ისე და ისე ზემოაღნიშნული კანონმდებლობით და აღვნიშნოთ, რომ მოხელედ ჩაითვლება ყველა ის პირი, ვინც თანამდებობრივ საქმიანობას ახორციელებს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოებში, ასევე, სახელმწიფო ზედამხედველობისა და კონტროლის, თავდაცვის ორგანოებში.

ამრიგად, მოხელესთან გათანაბრებული შეიძლება იყოს პირი, თუ იგი სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე ახორციელებს ერთჯერად ან მოკლევადიან უფლებამოსილებას. მაგრამ ეს უნდა მოხდეს სამართლებრივ საფუძველზე. მხოლოდ მოხელის ფუნქციის ფაქტობრივი შესრულება, სათანადო იურიდიული გაფორმების გარეშე, გამორიცხავს დამნაშავის ქმედების სამოხელეო დანაშაულით კვალიფიკაციას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში 2008 წელს შეტანილი ცვლილებებითა და დამატებებით გაფართოვდა სამოხელეო დანაშაულის ამსრულებელთა წრე. აღნიშნულ ცვლილებებამდე საჯარო სამსახურის შესახებ კანონი იყო ის ძირითადი საკანონმდებლო ბაზა, რომლითაც განიმარტებოდა სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი, თუმცა ბოლოდროინდელი ცვლილებები სსკ 332-ე მუხლის შენიშვნის სახით, სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის განსაზღვრისას ასევე ეფუძნება საქართველოს ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსს, სახელდობრ სსკ 332-ე მუხლის შენიშვნა გვეუბნება, რომ 1. ამ თავით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტები ასევე არიან საჯარო სამართლის იურიდიული პირების (გარდა პოლიტიკური და რელიგიური გაერთიანებებისა) ის თანამშრომლები, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო-სამართლებრივ უფლებამოსილებას, არბიტრაჟის წევრები, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა

პირი, რომელიც კანონმდებლობის საფუძველზე ახორციელებს საჯარო-სამართლებრივ უფლებამოსილებას.

2. ამ თავის მიზნებისათვის, მოხელესთან გათანაბრებული პირი ასევე გულისხმობს უცხო ქვეყნის სახელმწიფო თანამდებობის პირს (მათ შორის საკანონმდებლო ან/და ადმინისტრაციული უფლებამოსილებების განმხორციელებელი სახელმწიფო ორგანოს წევრს), აგრეთვე ნებისმიერ პირს, რომელიც ასრულებს რაიმე საჯარო ფუნქციას სხვა სახელმწიფოსთვის, საერთაშორისო ორგანიზაციის ან ორგანოს თანამდებობის პირს, ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავებულ თანამშრომელს, ასევე ნებისმიერ მივლინებულ ან არამივლინებულ პირს, რომელიც ასრულებს ამ თანამდებობის პირის ან თანამშრომლების ფუნქციების შესაბამის ფუნქციებს საერთაშორისო საპარლამენტო კრების წევრს, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო წარმომადგენელს, საერთაშორისო სასამართლოს ან სასამართლოს ორგანოს მოსამართლეს და თანამდებობის პირს“. აღნიშნული შენიშვნა გვაძლევს იმ დასკვნის გაკეთების საშუალებას, რომ საჯარო ინტერესი შეიძლება ხელყოს არა მარტო სახელმწიფო მოხელემ, არამედ მასთან გათანაბრებული პირის სახით საჯარო უფლებამოსილების განმხორციელებელმა სხვა პირმაც.

რა იგულისხმება საჯარო უფლებამოსილების განხორციელებაში უნდა გავარკვიოთ საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მეშვეობით. ადმინისტრაციული ორგანოს ლეგალური დეფინიცია მოცემულია სზაკ-ის მეორე მუხლში (იხ.). ადმინისტრაციული ორგანოს ფუნქციონალური გაგება, რომელიც ამ დეფინიციის მეორე ნაწილშია მოცემული აერთიანებს როგორც ადმინისტრაციულ ორგანოებს, ორგანიზაციულ-სამართლებრივი გაგებით, ასევე იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომლებიც არ არიან სახელმწიფო ორგანოთა სისტემის სუბიექტები, მაგრამ კანონმდებლობის საფუძველზე ახორციელებენ საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებებს და მის ჩარჩოებში გამოსცემენ ადმინისტრაციულ აქტებს. “მინიჭებული საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილების მქონე დაწესებულებები“ (კერძო პირები) არ არიან სასამართლოების ორგანოთა სტრუქტურის შემადგენელი ნაწილები, მაგრამ ახორციელებენ საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებებს. საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირების საქმიანობა კანონით განსაზღვრულ და სახელმწიფოს მიერ აღიარებულ

შემთხვევებში ადმინისტრაციული დაწესებულებების ტოლფას მოქმედებად მიიჩნევა და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის გაგებით ისინი ადმინისტრაციულ ორგანოს წარმოადგენენ.¹

კერძო სამართლის მთელ რიგ სუბიექტებზე სახელმწიფოსაგან დღევანდობა საჯარო სამართლებრივი უფლებამოსილება, მაგალითად, მარეგულირებელი კომისიები (სემეკი, სიხშირის კომისია, საატესტაციო კომისიები), ავტოტექნოლოგიური ცენტრები და სხვა. შპს საქართველოს რკინიგზა კერძო სამართლის იურიდიული პირია, მაგრამ როცა ის ადგენს ტარიფებს, სანიტარული ზედამხედველობის წესს და სხვ. იგი საჯარო უფლებამოსილებას ახორციელებს.

ამრიგად, კერძო სამართლის სუბიექტები (ფიზიკური ან იურიდიული პირები) როცა ისინი საჯარო უფლებამოსილებას (საჯარო ინტერესებს) ახორციელებენ და ადმინისტრაციული კანონმდებლობის საფუძველზე გამოსცემენ აქტებს უთანაბრდებიან მოხელეებს.

როგორც უკვე ითქვა მოხელესთან გათანაბრებული პირი ასევე გულისხმობს უცხო ქვეყნის სახელმწიფო თანამდებობის პირს (მათ შორის, საკანონმდებლო ან/და ადმინისტრაციული უფლებამოსილების განმასრუციებელი სახელმწიფო ორგანოს წევრს), საერთაშორისო ორგანიზაციის ან ორგანოს თანამდებობის პირს ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავებულ თანამშრომელს, ასევე ნებისმიერ მივლინებულ ან არამივლინებულ პირს, რომელიც ასრულებს ამ თანამდებობის პირის ან თანამშრომლის ფუნქციების შესაბამის ფუნქციებს, საერთაშორისო საპარლამენტო კრების წევრს, საერთაშორისო სასამართლოს ან სასამართლო ორგანოს მოსამართლეს და თანამდებობის პირს.

ზემოაღნიშნულ პირთა წრეს აზუსტებს კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ 1999 წლის ევროპული კონვენცია. 2006 წლის 14 დეკემბერს ჩვენებულ კონვენციასთან მიერთების შემდეგ მისმა დებულებებმა ჩვენი ქვეყნისთვისაც სავალდებულო ძალა შეიძინა.

აღნიშნული კონვენციის მიხედვით სახელმწიფო თანამდებობის პირი განმარტებულ უნდა იქნეს შესაბამისი ქვეყნის ნაციონალური კანონმდებლობის მიხედვით, ამასთანავე, მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს მის განსაზღვრებას სისხლის სამართალში. თუ კორუფციულ სამართალდარღვევაში მონაწილეობს სხვა სახელმწიფოს თანამდებობის პირი, მისი სტატუსი, როგორც სახელმწიფო ოფიციალური თანამდებობის პირ-

¹ ზოგადი ადმინისტრაციული სამართლის სახელმძღვანელო. თბ., 2005, გვ. 108-109.

ისა, განმარტებული უნდა იქნეს სისხლისსამართლებრივი დევნის განმხორციელებელი სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით. თანამდებობის პირთა ეს კატეგორია, პირველყოვლისა, მოიცავს პარლამენტის და ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრებს (ამა თუ იმ ქვეყნის სახელმწიფო ასამბლეების წევრებს); აღმინისტრაციული უფლებამოსილების განმხორციელებელი სახელმწიფო ორგანოს წევრებს ფართო გაგებით, რომელიც მოიცავს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოების თანამდებობის პირებს, მათ შორის მინისტრებს, მერებს და სხვ. კონვენციით სახელმწიფო თანამდებობის პირის ცნება ასევე გულისხმობს არჩეულ ან დანიშნულ მოსამართლეებს, მათ შორის პროკურორებს.

კონვენციაში პასიური კორუფციის ამსრულებელთა შორის უცხო ქვეყნის თანამდებობის პირების ჩართვა კორუფციის პრობლემის წინაშე ევროპულ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის, სოლიდარობის დემონსტრირებაა. ეკონომიკური და ფინანსური სტრუქტურების გლობალიზაციის, ასევე შიდა ბაზრების მსოფლიო ბაზარში ინტეგრაციის პირობებში, კაპიტალის და ინვესტიციების მოძრაობის შესახებ ერთ ქვეყანაში მიღებული გადაწყვეტილებები გავლენას ახდენს სხვა ქვეყნების მდგომარეობაზე, ხელყოფს კონკურენციის სამართლიანობისა და გამჭვირვალობის წესებს. ამიტომ სადაც არ უნდა ჰქონდეს ადგილი კორუფციას ის ხელყოფს სახელმწიფოთა თანამეგობრობის საერთო ინტერესებს.

კონვენციის მიხედვით საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამდებობის პირი მოიცავს სუბიექტთა ორ კატეგორიას, პირველი, თანამდებობის პირს ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავებულ თანამშრომელს, რომელსაც პერსონალის შესახებ წესებისა და დებულების თანახმად მუდმივად ან დროებით, ამ ორგანიზაციაში მუშაობის ხანგრძლივობის მიუხედავად, აქვს თანამდებობის პირის იდენტური მოვალეობანი და პასუხისმგებლობა მისი კონტრაქტის პირობების თანახმად; მეორე, ამ ორგანიზაციაში მივლინებულ პირს, რომელიც ასრულებს ამ თანამდებობის პირის ან თანამშრომლის ფუნქციების შესაბამის ფუნქციებს. ესენი არიან მთავრობის ანდა რომელიმე სახელმწიფო ან კერძო ორგანოს მიერ საერთაშორისო ორგანიზაციაში მივლინებული (წარგზავნილი) თანამშრომლები, რომლებიც მოწოდებული არიან განახორციელონ თანამდებობის პირის ან კონტრაქტით მომუშავე თანამშრომლების ეკვივალენტური ფუნქციები.

კონვენციის მე-9 მუხლი იფარგლება მხოლოდ იმ საერთაშორისო ორგანიზაციების თანამდებობის პირთა ქმედებების კრიმინალიზაციით, რომლის წევრებიც ხელმოწერი სახელმწიფოები არიან. მაშასადამე, კონვენციაში ხაზგასმით საუბარია “სახელმწიფო საერთაშორისო ან ზენაციონალურ ორგანიზაციებზე“, რაც იმას ნიშნავს, რომ ისინი შექმნილი უნდა იყოს მთავრობების მიერ და არა კერძო პირების ან ორგანიზაციების მიერ. იგი არ მოიცავს საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებს. თუმცა ეს უკანასკნელნი შეიძლება აქტიური კორუფციის ან კერძო სექტორში პასიური კორუფციის სუბიექტები იყვნენ.

არსებობს მთელი რიგი რეგიონული ან გლობალური სახელმწიფო საერთაშორისო ორგანიზაციები – მაგალითად, ევროპის საბჭო, გაერო, ნატო და სხვ. თუმცა დღესდღეობით ერთადერთი ზენაციონალური ორგანიზაცია არსებობს – ევროპის კავშირი.

საერთაშორისო ორგანიზაციების თანამდებობის პირების პასიური კორუფციის კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს ისეთი სამართლებრივი პრინციპების დაცვას, როგორიცაა სახელმწიფო საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ გადაწყვეტილებების მიღების გამჭვირვალობა და მიუკერძოებლობა, რომლებიც თავიანთი კონკრეტული მანდატის შესაბამისად ასრულებენ სამუშაოს წვერი სახელმწიფოების სახელით ან ინტერესებისათვის. ზოგიერთი ასეთი საერთაშორისო ორგანიზაცია დიდი ოდენობით საქონლისა და მომსახურების შესახებ იღებს გადაწყვეტილებებს. ამასთანავე საჭიროა სახელმწიფო შესყიდვების პროცედურების განხორციელებისას სამართლიანი კონკურენციის პრინციპის დაცვა სისხლის სამართლის მეშვეობით.

კონვენცია ცალკე გამოყოფს საერთაშორისო სასამართლოს ან სასამართლო ორგანოს მოსამართლეს და თანამდებობის პირს (მუხლი 11). ამ პირთა წრე მოიცავს არა მარტო საერთაშორისო სასამართლოს მოსამართლეებს (მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო), არამედ აგრეთვე, სხვა ოფიციალურ პირებს პროკურორებს, სასამართლოს კანცელარიის თანამშრომლებს; სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რეგლამენტით განსაზღვრულ თანამდებობის პირებს. რომის სტატუტის რატიფიკაციის დროს, 2003 წლის 14 აგვისტოს კანონით, საქართველოს სსკ 39-ე თავს (სამოხელეო დანაშაული) გაუკეთდა შენიშვნა, რომ აქ მოცემული სამოხელეო დანაშაულის შემადგენლობები ვრცელდება აგრეთვე იმ პირებზე, რომ-

ლებიც. სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წარმომადგენლები არიან.

ამგვარად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში 2008 წლის 23 ოქტომბერს განხორციელებული ცვლილებით, ზემოაღნიშნული თანამდებობის პირები არა მხოლოდ კორუფციული და საერთაშორისო დანაშაულის, არამედ ნებისმიერი სამოხელეო დანაშაულის ამსრულებლები შეიძლება იყვნენ.

სამსახურმბრივი უფლებამოსილების ბოროტად ბამოყენება (მუხლი 332-მ)

სამსახურმბრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც სახელმწიფო, ისე მუნიციპალურ დაწესებულებაში სახელისუფლო, მმართველობითი, სოციალურ-კულტურული და სხვა ფუნქციის შესრულებისას. აჭი ორგანოების საქმიანობა მთლიანად ან ნაწილობრივ ფინანსდება სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მიერ. აღნიშნული დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს ასევე საქართველოს სამხედრო ძალებსა ან სხვა სამხედრო ფორმირებაში.

სამსახურმბრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ობიექტურ მხარეს ახასიათებს შემდეგი საკალდებულო ნიშნები: 1) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურმბრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება საჯარო ინტერესის საწინააღმდეგოდ; 2) ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა; 3) ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა.

სამსახურმბრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებად ჩაითვლება მოხელის ისეთი ქმედება, რომელიც მისი სამსახურმბრივი უფლებამოსილებიდან გამოჰდინარეობს და დაკავებული თანამდებობის საფუძველზე მის უფლება-მოვალეობათა განხორციელებასთან არის დაკავშირებული.

მოხელის სამსახურმბრივი უფლებამოსილების ფარგლები განსაზღვრულია სათანადო ნორმატიული აქტებით. ეს შეიძლება იყოს დებულება, წესდება ან სხვა აქტი. ამიტომაც როგორც სამსახურმბრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, ისე ზოგიერთი სხვა სამოხელეო

დანაშაულის შემადგენლობა ბლანკეტურ ნორმებს წარმოადგენს.

იმისათვის, რომ დადგენილ იქნეს არის თუ არა სახელმწიფო მოხელის ქმედებაში დანაშაულის ნიშნები, საჭიროა განისაზღვროს მოხელის უფლებამოსილება, მისი მოცულობა და შინაარსი. ეს კი მოწვევრივებუ-ლია არა სისხლის სამართლის ნორმებით, არამედ სხვა ნორმატიული აქტებით.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენება შეიძლება იყოს როგორც მართლზომიერი, ისე არამართლზომიერიც. ობიექტური მხრივ მოხელის მიერ მისთვის მინიჭებულ უფლება-მოვალეობათა არამართლზომიერი გამოყენება ყოველთვის საჯარო ინტერესების საწინააღმდეგო ქმედებაა.

332-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა არ იქნება, თუ მოხელის ქმედება არ არის დაკავშირებული მის სამსახურებრივ უფლება-მოვალეობათა განხორციელებასთან. მაგალითად, სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი ავტორიტეტის გამოყენება ამორალური და გასაკიცხი საქციელია, რომელმაც სათანადო პირობების არსებობისას შეიძლება გამოიწვიოს არა სისხლისსამართლებრივი, არამედ დისციპლინური პასუხისმგებლობა, ვინაიდან მოხელე ამ შემთხვევაში თავის სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ბოროტად არ იყენებს.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების კონკრეტული ფორმები მრავალგვარია, ვინაიდან მოხელის საქმიანობის სფერო მეტად ფართოა.

სისხლისსამართლებრივ ტერმინოლოგიაში „გამოყენება“ გულისხმობს როგორც აქტიურ, ისე პასიურ მოქმედებასაც. უმეტეს შემთხვევაში მოხელის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება აქტიურ მოქმედებაში გამოიხატება, მაგრამ სასამართლო პრაქტიკაში არცთუ იშვიათია, როდესაც მოხელე არ ასრულებს თავის უფლებამოსილებას და ეს უმოქმედობაში ვლინდება. მაგალითად, ამა თუ იმ ორგანიზაციის შემოწმებისას გამომჟღავნებულ მატერიალურ დანაკლისს რევიზორი პირადი მოტივით არ ასახავს შემოწმების მასალებში.

მოხელის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება სამიშა იმით, რომ იგი, დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებისას, არ არღვევს თავისი უფლებამოსილების ფარგლებს, არამედ მოქმედებს მის ფარგლებში. მოხელის ქმედება დაკავშირებულია ამ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებასთან საჯარო სამსახურის მოთხოვნის

საწინააღმდეგოდ, რომელიც მას სწორედ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო აქვს მინიჭებული.

მოხელის მიერ თავისი უფლებამოსილების არამართლზომიერ გამოყენებასა და მავნე შედეგის დადგომას შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა აუცილებელია, რაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლებათა და საზოგადოების ან სახელმწიფოს ინტერესის არსებით დარღვევაში გამოიხატა. ამიტომაც თავისი კონსტრუქციით ეს დანაშაული მატერიალურ შემადგენლობათა რიცხვს განეკუთვნება.

სახელმწიფო მოხელე, როდესაც თავის უფლებამოსილებას ბოროტად იყენებს, უმეტეს შემთხვევაში, იგი სხვა დანაშაულის ჩადენაშიც მონაწილეობს. მაგალითად, საბაჟო ორგანოს უფროსის მოქმედება, რომელიც დანშარებას უწევს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდებაში, არა მარტო სამსახურებრივ მდგომარეობას იყენებს ბოროტად, არამედ სჩადის სხვა დანაშაულსაც. აქედან გამომდინარე, მოხელის მოქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით.

სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფორმები შეიძლება გამოიხატოს საშტატო-ფინანსურ დისციპლინისა და ვაჭრობის წესების დარღვევაში, სახელმწიფო საკუთრების უსაფუძვლო დახარჯვასა ან მის დროებით არამიზნობრივ გადაცემაში ცალკეული მოქალაქის სარგებლობაში, მოხელის მიერ უკანონოდ რაიმე სიკეთის მიღებაში სახელმწიფო საკუთრების ხარჯზე, მაგრამ ამ ქონების ამოღების გარეშე, (მაგ. მოხელე საჯარო ინტერესის საწინააღმდეგოდ ბიუჯეტის ხარჯზე მოვზაურობს სხვადასხვა ქვეყნებში), სხვა პირთა ინტერესებისათვის ზიანის მიყენებაში (მაგ. ღირსეული კანდიდატის დათხოვნა და უღირსის მიღება) და ა.შ. თუ ადგილი აქვს ქონების ამოღებას ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ 182-ე მუხლის მეორე ნაწილის „დ“ პუნქტით.

საჯარო სამსახურის მოთხოვნა და მოხელის სამსახურებრივი მოვალეობა, რომელთა საწინააღმდეგოდაც მოქმედებს დანაშაულები, განისაზღვრება ვალდებულებათა იმ მოცულობით, რაც მას დაკისრებული აქვს როგორც შრომის ხელშეკრულებით, ისე სათანადო ნორმატიული აქტით.

332-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულებრივი შედეგი გულისხმობს ფიზიკური და იურიდიული პირების კანონიერი უფლებებისა და ინტერესებისათვის ან საზოგადოებისა და სახელმწიფო ინტერესებისათვის ზიანის ფაქტობრივ მიყენებას.

უფრო ხშირად სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგს წარმოადგენს ქონებრივი ზიანი, მოქალაქის, საზოგადოების ან სახელმწიფოსათვის. იგი შეიძლება მდგომარეობდეს საკუთრების დროებით სესხებაში, მატერიალურ ფასეულობათა გაცემაში სესხად, მათ ხარჯვაში დანიშნულების გარეშე, (უმიზნო ზემოქმედება გართობა) სახელმწიფო საკუთრების უსაფუძვლო გადაცემაში ცალკეული მოქალაქისათვის და სხვა; ყველა ამ შემთხვევაში ქონებრივი ზიანის გამო მცირდება მისი ბრუნვა, სახელმწიფო ორგანიზაციები ვეღარ იღებენ ქონებრივ სარგებელსა და ა.შ.

ამ დანაშაულით მიყენებული ზიანი შეიძლება გამოიხატოს ასევე სახელმწიფო აპარატის ან მისი ცალკეული რგოლის ნორმალური მუშაობის სერიოზულ დარღვევაში. ზიანი შეიძლება ასევე მიადგეს მოქალაქეთა კანონიერ უფლებებსა და ინტერესებს. მაგალითად, მათთვის ქონებრივი ან ფიზიკური ზიანის მიყენება და სხვ. ქონებრივი ზიანი ამ დროს გამოიხატება, როგორც წესი, აცდენილი სიკეთის სახით (მაგალითად, შესრულებული სამუშაოსათვის წინასწარ გამიზნულად დაბალი ანაზღაურების მიცემა).

დანაშაულის შემადგენლობისათვის აუცილებელია, რომ მიყენებული ზიანი იყოს არსებითი. არსებითი დარღვევის ცნება შეფასებითია, რომელიც დადგენილ უნდა იქნეს კონკრეტული საქმის ყველა გარემოებათა გათვალისწინებით. ზიანის არსებობის განსასაზღვრავად ყურადღება უნდა მიექცეს დამდგარი შედეგის ხასიათს, საწარმოო პროცესის შეჩერებას და არა მარტო მატერიალური ზიანის მნიშვნელობას, ასევე მოქალაქეთა არაქონებრივი ხასიათის პირადი უფლებებისა და ინტერესების შეზღავანას, დაზარალებულ მოქალაქეთა რაოდენობას, ორგანიზაცია-დაწესებულების მუშაობაზე უარყოფითი გავლენის საკითხს და სხვა მრავალს.

არსებითი დარღვევის განსაზღვრაზე კონკრეტულ შემთხვევებში შეიძლება გავლენა მოახდინოს ისეთმა ფაქტორებმა, როგორცაა: მატერიალური სასაქონლო ფასეულობათა დეფიციტურობა ან მათი მიუღებლობა, მათი სამეურნეო მნიშვნელობა, საწარმოთა ეკონომიკური სიძლიერე, გამოსაშვები პროდუქციის მოცულობა და სხვ.

მოქალაქეთა უფლებების არსებითი დარღვევა შეიძლება გამოიხატოს როგორც ფიზიკური, ისე მორალური ზიანის სახით. სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით ფიზიკური ზიანის მიყენებისას (ძალადობა, სხეულის დაზიანება) შეიძლება გვექნოდეს სხვა დანაშაულის შემადგენლობაც (მაგალითად, სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადა-

მეტება, მუხლი 333-ე). თუმცა პრაქტიკულად ძნელი წარმოსადგენია მოხელის მიერ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, უფლებამოსილების გადამეტების გარეშე.

მოქალაქეთა უფლებებისა და ინტერესების დარღვევა არსებითი იქნება, თუ დარღვეულია ადამიანის ძირითადი კონსტიტუციური უფლებები: შრომის თავისუფლების, დასვენების, განათლების, ბინადრობისა და სხვა უფლებები.

ამასთან, აღსანიშნავია, რომ კანონმდებელი არ აზუსტებს „სხვა პირთა“ ცნებას. იგი ფართოდ არის გაგებული, ვინაიდან მასში ნათესავებისა და ახლობლების გარდა, იგულისხმება სხვა პირებიც. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისას, „სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღებაში“ ნაგულისხმებია ისეთი პირიც, რომელსაც არავითარი ახლო დამოკიდებულება არა აქვს დამნაშავესთან, მაგრამ ეს უკანასკნელი, გარკვეული მოსაზრების გამო, დაინტერესებულია რაიმე გამორჩენა ან უპირატესობა მიაღებინოს მას.

დანაშაულის შემადგენლობისათვის საკმარისია ერთ-ერთი შედეგის არსებითად მიჩნევა, მაგრამ შესაძლოა არსებითი ზიანი რამდენიმე სახისაც იყოს.

სუბიექტური ნიშანი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისა განზრახვაში ვლინდება.

მოხელე შეიძლება ამ დანაშაულის ჩადენისას არც ითვალისწინებდეს ზიანის კონკრეტულ ფორმას (მაგალითად, სათანადო სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს ავტორიტეტის შელახვას). სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის საკმარისია, თუ ასეთ გათვალისწინებას ადგილი ჰქონდა ზოგადი ფორმით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობისათვის აუცილებელია სათანადო მოტივისა და მიზნის არსებობა. იგი კანონში განმარტებულია, როგორც დამნაშავეს მიერ თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღება.

გამორჩენის ან უპირატესობის მიღება შეიძლება გამოხატული იყოს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების მეშვეობით დამნაშავეს მისწრაფებაში – მიიღოს რაიმე ქონებრივი გამორჩენა თავისთვის ან სხვა პირთათვის სახელმწიფო სახსრების ხარჯზე; ასევე დამნაშავე შეიძლება ისწრაფოდეს არასწორი აღრიცხვის მეშვეობით დაფაროს თავისი

დაუდევრობით გამოწვეული დანაკლისი, რათა თავიდან აიცილოს მატერიალური პასუხისმგებლობა; გათავისუფლდეს ვალის გადახდისაგან იმ ორგანიზაციის ხარჯზე, სადაც იგი მუშაობს ან იმავე ორგანიზაციის მიერ მოქალაქეთა მომსახურების ხარჯზე და სხვ.

დამნაშავის ან სხვისთვის გამორჩენის ან უპირატესობის მიღებას შეიძლება არაქონებრივი ხასიათი ჰქონდეს. არამატერიალური გამორჩენის მიღების სურვილი შეიძლება ნაკარნახევი იყოს ისეთი ქვენა გრძნობით, როგორცაა: კარიერიზმი, პროტექციონიზმი, სინამდვილის შელამაზება, დამნაშავის მიერ თავისი არაკომპეტენტურობის დაფარვა და სხვ. ყოველივე ზემოაღნიშნული შეიძლება შეეხებოდეს სხვა პირთა ინტერესსაც.

აღსანიშნავია, რომ თუ მოხელემ სამსახურებრივი უფლებამოსილება ბოროტად გამოიყენა, მაგრამ მოქმედება მართლზომიერი რისკის პირობებში ან ასრულებდა სავალდებულო ბრძანებას, მას არ ჰქონდა გაცნობიერებული და ვერც გაითვალისწინებდა მის მართლსაწინააღმდეგო ხასიათს, იგი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში არ მიეცემა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე მუხლს – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას – თან ახლავს დამამძიმებელი გარემოებანი. მე-2 ნაწილში ლაპარაკია ამ დანაშაულის ჩადენაზე სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ. ეს სავესებით გასაგებია, ვინაიდან, რაც უფრო მაღალი და მნიშვნელოვანი თანამდებობა უჭირავს პირს, მით უფრო მეტი ზიანის მოტანა შეუძლია როგორც მოქალაქეებისათვის, ისე საზოგადოებისა და სახელმწიფოსათვის (სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის ცნება განხილულია ამ დანაშაულის სუბიექტის დანახსიათებისას).

განსაკუთრებით მძიმდება პასუხისმგებლობა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის და სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირისა, თუ მათ სამსახურებრივი უფლებამოსილება ბოროტად გამოიყენეს არაერთგზის.

არაერთგზისი დანაშაული უნდა გავიგოთ სსკ მე-15 მუხლის საფუძველზე.

ასევე მძიმდება პასუხისმგებლობა, თუ დამნაშავემ სამსახურებრივი უფლებამოსილება ბოროტად გამოიყენა ძალადობით ან იარაღის საშუალებით.

ძალადობის გამოყენება გამოიხატება დაზარალებულის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ იძულებაში – ჩაადენინონ მას უკანონო მოქმედება ან შეაწყვეტინონ მართლზომიერი საქმიანობა მოხელის მართლსაწინააღმდეგო ინ-

ტერესიდან გამომდინარე. ძალადობად ჩაითვლება დაზარალებულის ცემა, ფიზიკური ტკივილის მიყენება, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების შეზღუდვა და სხვა.

რაც შეეხება დაზარალებულის ჯანმრთელობის განზრახ ან გაუფრთხილებლობით მძიმე დაზიანებას, ასევე სიცოცხლის მოსპობას განზრახ ან გაუფრთხილებლობით, იგი ამ დამამძიმებელი გარემოების ფარგლებს გარეთ რჩება და ორივე შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულის ერთობლიობით: სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება და ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან მკვლელობა, ან სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

იარაღის გამოყენება გულისხმობს დაზარალებულზე ფიზიკური ან ფსიქიკური ზემოქმედების მიზნით მის ფაქტობრივ გამოყენებას. იარაღის ცნების ქვეშ იგულისხმება ცეცხლსასროლი იარაღი (საბრძოლო, სამსახურებრივი ან სამოქალაქო) ასევე ცივი იარაღი, რომელიც გამიზნულია ცოცხალი მიზნის გასანადგურებლად და რომლის ტარებისა და გამოყენებისათვის სპეციალური ნებართვაა საჭირო. იარაღის გამოყენება გულისხმობს მისი გამანადგურებელი თვისების ფაქტობრივ გამოყენებას ან მისი გამოყენების მცდელობას. იარაღის დემონსტრირება ან მისი გამოყენების მუქარა, რომელიც რეალურ საფრთხეს არ უქმნის დაზარალებულის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ წარმოადგენს.

332-ე მუხლში მითითებულია კიდევ ერთ დამამძიმებელ გარემოებაზე – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით. მასში იგულისხმება მოხელის ისეთი მოქმედება, რომელიც ამცირებს პირის ღირსებას უწესო ფორმით, ანუ ისეთი ფორმით, რომელიც ეწინააღმდეგება საზოგადოებაში დადგენილ თანაცხოვრების წესს. შეურაცხყოფა მოქმედებაში გამოიხატება, სახელდობრ, დაზარალებულის მიმართ შეურაცხმყოფელი გამოთქმები საჯარო გამოსვლის დროს და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაული – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება უნდა გაიმიჯნოს მასთან ახლო მდგომ სხვა დანაშაულთაგან.

ახალმა კოდექსმა ეკონომიკურ დანაშაულთა კარში ცალკე თავი მიუძღვნა დანაშაულს სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ. ამ თავის 220-ე მუხლში განხილულია დანაშაული – უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება, რომელიც გულისხმობს

სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობით, წარმომადგენლობით ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილების გამოყენებას ამ ორგანიზაციის კანონიერი ინტერესის საწინააღმდეგოდ, თავისთვის ან სხვისთვის გამორჩენის ან უპირატესობის მიღების მიზნით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

იურიდიული ტექნიკის თვალსაზრისით 220-ე მუხლი აგებულია 332-ე მუხლის მსგავსად. ზემოაღნიშნულ ორ დანაშაულს შორის განსხვავება უნდა დადგინდეს დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების მიხედვით. დავიწყით იქიდან, რომ სამოხელეო დანაშაულში სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ობიექტია სახელმწიფო ორგანიზაცია-დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა; მათი სტატუსი დადგენილია სპეციალური კანონებით, რომლებიც აწესრიგებენ ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების ფუნქციების შესრულების წესს; ხოლო კოდექსის 220-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციის ნორმალური საქმიანობა, კონკრეტულად კი მათი როგორც ქონებრივი, ისე სხვა მართლწომიერი ინტერესები (მაგალითად, სამეწარმეო ორგანიზაციის ავტორიტეტი).

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისა და უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ობიექტური მხარე გამოხატულია დანაშაულის სუბიექტის მიერ მმართველობითი უფლებამოსილების გამოყენებაში ორგანიზაცია-დაწესებულებათა ინტერესის საზიანოდ. ამ ორი დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის სავალდებულოა შედეგის დადგომა — ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფო კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა, მეორე შემთხვევაში კი — მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევა, მაგრამ უფლებამოსილებათა არსი და შინაარსი სხვადასხვაა.

ამ ორი მუხლის სუბიექტური მხარე ერთმანეთს ემთხვევა. ძირითადი განსხვავება მათ შორის სუბიექტშია. სამოხელეო დანაშაულის 332-ე მუხლში დანაშაულის სუბიექტია მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, ხოლო 220-ე მუხლში კი ეს არის პირი, რომელიც ასრულებს მმართველობით ფუნქციებს სამეწარმეო, ან სხვა ორგანიზაციაში (ხელმძღვანელობით, წარმომადგენლობით ან სხვა სპეციალურ უფლებამოსილებას).

სამსახურში უფლებამოსილების გადამეტება (მუხლი 333-ე)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება განპირობებულია იმით, რომ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი განზრახ ახორციელებს ისეთ მოქმედებას, რომელიც აშკარად სცილდება მისი უფლებამოსილების ფარგლებს და იწვევს მოქალაქეთა უფლებების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესების არსებით დარღვევას. ამასთან, ამგვარი ქმედება შეიძლება დაკავშირებულ იქნეს მოქალაქეთა მიმართ ძალადობასთან, იარაღის გამოყენებასთან, რაც უფრო ზრდის ამ დანაშაულის საშიშროებას.

დანაშაული, რომლისთვისაც პასუხისმგებლობა განსაზღვრულია სისხლის სამართლის კოდექსის 333-ე მუხლით, წარმოადგენს მოხელის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების სახესხვაობას. მათ შორის განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისას მოხელე უკანონოდ, საჯარო ინტერესის საწინააღმდეგოდ იყენებს მისთვის მინიჭებულ უფლებამოსილებას, ხოლო სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისას კი მისი მოქმედება სცილდება სამსახურებრივ უფლებამოსილებას.

იმისათვის, რომ დადგენილ იქნეს განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე, ანუ დამნაშავის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, საჭიროა, რომ მოხელის მოქმედება აშკარად სცილდებოდეს მისი უფლებამოსილების ფარგლებს, რაც უნდა იყოს ზუსტად დადგენილი და არ იწვევდეს სხვადასხვაგვარ ინტერპრეტაციას.

კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ ჩაწერილია, რომ მოხელის მიერ კანონის დარღვევას წარმოადგენს ისეთი განკარგულების გაცემა, რომელიც მისი უფლებამოსილების ფარგლებს სცილდება. ამიტომ საჭიროა მოხელის უფლებამოსილების მოცულობის ზუსტად განსაზღვრა. მოხელის უფლებამოსილებათა დადგენა ხორციელდება დებულების, წესდების, ბრძანების ან სხვა ნორმატიული აქტის საფუძველზე. ასევე უნდა გაირკვეს უფლება-მოვალეობათა დარღვევის კონკრეტული ფაქტები და მათ სამართლებრივი შეფასება მიეცეს. თუ არ არის რეგლამენტირებული მოხელის უფლება-მოვალეობათა მოცულობა ან ვერ ხერხდება მისი დადგენა, მაშინ ზემოაღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობაც არ არსებობს.

333-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებაში მდგომარეობს. ეს შეიძლება გამოიხატოს:

1) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც სხვა მოხელის ან სხვა უწყების უფლებამოსილებაში შედის (მაგალითად, მოსამართლის თანაშემწე მოქმედებს მოსამართლის ნაცვლად ან საგადასახადო სამსახურის ინსპექტორი ითვისებს თავისი უფროსის უფლებამოსილებას, თუ ამ მოხელეს არა აქვს ლიცენზიის გაცემის უფლება);

2) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც შეიძლება განხორციელდებოდეს მხოლოდ განსაკუთრებულ გარემოებათა არსებობისას, კანონში ან სხვა ნორმატიულ აქტში მითითებული საფუძვლით (მაგალითად, მოხელის მიერ იარაღის გამოყენება ისეთ პირობებში, როდესაც იგი დაშვებული არ არის, ან კიდევ, სასამართლო აღმასრულებლის მიერ გადაწყვეტილების აღსრულება, რომელიც ჯერ არ არის შესული კანონიერ ძალაში);

3) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც კანონის საფუძველზე შეიძლება გადაწყდეს მხოლოდ კოლეგიურად (მაგალითად, ადგილობრივი თვითმმართველობითი მოხელის მიერ ერთპიროვნულად საკითხის გადაწყვეტა მაშინ, როდესაც იგი რაიონის გამგეობის გადასაწყვეტია; ან კიდევ, როდესაც მოსამართლე საქმეს განიხილავს ერთპიროვნულად, ხოლო კანონის საფუძველზე იგი ვალდებული იყო ეს საქმე კოლეგიურად განეხილა);

4) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც არაერთგვარადაა და არც ერთმა თანამდებობის პირმა და არც ერთმა სამსახურებრივმა ინსტანციამ არ შეიძლება განახორციელოს (მაგალითად, სკოლის დირექტორის მიერ მოსწავლის ცემა ან საწარმოს დირექტორის მიერ მუშაკის დაჯარიმება ხელფასიდან).

ყოველივე ზემოაღნიშნულთან ერთად, დამნაშავის მოქმედება დაკავშირებული უნდა იყოს მის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან, მისგან გამომდინარეობდეს და ჩადენილ იქნეს მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობის პროცესში და მასთან დაკავშირებით. ამგვარი კავშირის არარსებობისას ამ დანაშაულის შემადგენლობა გამოირიცხვია.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისას პასუხისმგებლობისათვის აუცილებელია, რომ მოხელეს სამსახურებრივი უფლებამოსილება გააჩნდეს იმ პირისა ან ორგანოს მიმართ, რომელთაც ზიანი მიაღვათ

მოხელის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით.

ობიექტური მხრივ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, როგორც წესი, ხდება აქტიური მოქმედებით. თუმცა, იშვიათ შემთხვევაში, არ არის გამორიცხული მისი ჩადენა უმოქმედობითაც (მაგალითად, საგამოძიებო იზოლაციის უფროსის მიერ პატიმრობიდან გათავისუფლების შესახებ დადგენილების შეუსრულებლობა).

ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა, რაც გამოიხატება ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებით დარღვევაში. დამდგარი შედეგი მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს მოხელის იმ მოქმედებასთან, რომელიც სცილდება მისი უფლებამოსილების ფარგლებს.

არსებითი დარღვევა შეფასებით ნიშანთა კატეგორიას მიეკუთვნება. სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების შედეგად მიყენებული ზიანის ზომის განსაზღვრისას ყურადღება უნდა მიექცეს საქმის კონკრეტულ გარემოებებს, არსებითი დარღვევის მნიშვნელობას, დაზარალებულთა რაოდენობას და სხვა. პრაქტიკაში ეს მაგნე შედეგი ხშირად გამოიხატება მოქალაქეთა კანონიერი ინტერესების დარღვევაში, ასევე იმ ორგანოს ავტორიტეტის შელახვაში, რომელსაც ეს მოხელე წარმოადგენს და მრავალი სხვა (იხ. 332-ე მუხლის ობიექტური მხარის კომენტარი).

სამსახურებრივი უფლებამოსილების სუბიექტური მხარე ხასიათდება როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით, რამდენადაც მოხელეს გაცნობიერებული აქვს როგორც მის მიერ ჩადენილი ქმედების მართლსაწინააღმდეგობა, ისე მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობა ან გარდუვალობა და სურს მისი დადგომა ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებებისა ან საზოგადოებისა და სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევის სახით; ან თუმცა არ სურს, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისას დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი არ წარმოადგენს ამ დანაშაულის შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანს და არსებით ზეგავლენას არ ახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე, თუმცა მხედველობაში მიიღება სასჯელის დანიშვნის დროს.

სასამართლო პრაქტიკაში ხშირად გვხვდება ამ დანაშაულის ჩადენის ისეთი მოტივი, რომელიც არასწორად გაგებული სამსახურებრივი ინ-

ტერესიდან გამომდინარეობს. გამორიცხული არ არის შურისძიების, ანგარებისა და სხვა პირადი მოტივიც.

333-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებელია მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი.

რაც შეეხება ამ დანაშაულის ისეთ დამამძიმებელ გარემოებებს, რომლებიც ასახულია მის მე-2 და მე-3 ნაწილში, მათი განმარტება მოცემულია 332-ე მუხლის – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება – კომენტარებისას.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების, ისევე როგორც თანამდებობის ბოროტად გამოყენების ზოგად შემადგენლობასთან ერთად, სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობს მისი სპეციალური სახეები (მაგალითად, განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება, მუხლი 147-ე; ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება, მუხლი 334-ე და სხვა), რომელთა კვალიფიკაცია ასევე ნორმათა კონკურენციის საფუძველზე წყდება.

მჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლებისაგან უკანონო გათავისუფლება (მუხლი 334-ე)

ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ან უფლებამოსილების გადამეტების კერძო შემთხვევას წარმოადგენს. იგი კანონმდებელს სპეციალური მუხლის სახით აქვს გამოყოფილი.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ზემოაღნიშნული მოქმედებით მოსახლეობას ეკარგება რწმენა სოციალურ სამართლიანობაში, საფუძველი ეცლება კანონისა და სასამართლოს წინაშე მოქალაქეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპს, ირღვევა მართლმსაჯულების განხორციელების კანონიერება, რომლის თანახმადაც არც ერთი უდანაშაულო პირი არ შეიძლება იქნეს მსჯავრდებული, ზოლო დამნაშავე კი აუცილებლად უნდა მიეცეს პასუხისმგებაში.

334-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ხელისუფლების (ამჯერად სასამართლო ხელისუფლების) პრესტიჟი და ავტორიტეტი, საგამომიებო ორგანოებისა და პროკურატურის ნორმალური საქმიანობა. დამატებით ობიექტად კი გვევლინება დაზარალებულის კანონიერი უფლებები და ინტერესები.

ექვმიტანილი ან ბრალდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან სისხლის სამართლის კოდექსის სათანადო მუხლებში მითითებული პირობითა და საფუძველით.

სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების სხვადასხვა საფუძველს: ქმედით მონანიებას, დაზარალებულთან შერიგებას, ვითარების შეცვლისა და ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო და სხვ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მიუთითებს იმ გარემოებებზე, რომლებიც გამორიცხავენ სისხლის სამართლის საქმეზე წარმოებას. (სსსკ მუხლი 28-ე) პროკურორს დადგენილ შემთხვევებში შეუძლია თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში შეწყვიტოს სისხლის სამართლის დენა.

ექვმიტანილისა და ბრალდებულის კანონსაწინააღმდეგო საფუძველით გათავისუფლება დაუშვებელია და იგი სისხლის სამართლის წესით დასჯად ქმედებას წარმოადგენს.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული გამოიხატება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ბრალდებულის ან ექვმიტანილის გათავისუფლების გადაწყვეტილების მიღებაში, როდესაც არ არსებობს კანონით გათვალისწინებული სათანადო საფუძველი. ეს გადაწყვეტილება პროცესუალურად ფორმდება პროკურორის მოტივირებული დადგენილებით.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის საფუძველზე ბრალდებულია პირი, რომლის მიმართაც გამოტანილია გამოძიებლის ან პროკურორის დადგენილება მისი ბრალდებულად პასუხისგებაში მიცემის შესახებ; ხოლო ექვმიტანილია ის, ვის მიმართაც არსებობს ეჭვი დანაშაულის ჩადენაში, მაგრამ არ არის საკმარისი მისთვის ბრალდების წასაყენებლად.

ექვმიტანილისა და ბრალდებულის პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლებაში იგულისხმება სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაზე უკანონოდ უარის თქმა. მათი უკანონო გათავისუფლება მარეაბილიტირებელი (დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობა) ან არამარეაბილიტირებელი (მაგალითად, ხანდაზმულობა) საფუძველით; ექვმიტანილისათვის ბრალდების არწაყენებით, როდესაც ამის სათანადო საფუძველი არსებობს და სხვა მსგავსი მოქმედება.

ამ დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის არა აქვს მნიშვნელობა ამის შესახებ გამოუცხადეს თუ არა ექვმიტანილს, ბრალდებულს, დაზარალებულსა თუ პროკურორს, რომელიც წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ახორციელებს გამოძიებაზე საპროცესო ხელმძღვ-

ანელობას. დანაშაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე. იგი დამთავრებულია სისხლის სამართლის დევნაზე უარის თქმის ან მისი შეწყვეტის შესახებ დადგენილების გამოტანის მომენტიდან.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე გამოიხატება პირდაპირ განზრახვაში. დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავის ქმედების მართლწინააღმდეგობა, სასებლობა, ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის უკანონო გათავისუფლების ფაქტი, და სურს, რომ ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული უკანონოდ გაათავისუფლოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

დანაშაულის მოტივსა და მიზანს მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა არ გააჩნია. იგი შეიძლება იყოს პირადული (მაგალითად, მეგობრობა ბრალდებულის ახლობელთან) ან სამსახურებრივი (მაგალითად, დანაშაულის სტატიისტიკის შემცირება). თუ უკანონო გათავისუფლება ხდება ანგარებით, სახეზეა დანაშაულთა ერთობლიობა – 334-ე მუხლთან ერთად ქრთამის აღებაც.

დანაშაულის ამსრულებელი სპეციალურია. ესენი არიან პროკურორი, ან გამომძიებელი. არ შეიძლება მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში სახელმწიფო მოხელე, რომელმაც შეცდომა დაუშვა მტკიცებულებათა შეფასებაში, კეთილსინდისიერად თვლიდა ეჭვმიტანილს ან ბრალდებულს – უდანაშაულოდ.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების უკანონო გადაწყვეტილება შეიძლება მიიღოს მოსამართლემაც სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას, მაგრამ ამ შემთხვევაში იგი პასუხს აგებს 332-ე მუხლით.

ბანმართების, ჩვენების ან დასკვნის მიღების იძულება (მუხლი 335-ე)

საერთაშორისო სამართლის ნორმებით ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება ერთ-ერთ მძიმე დანაშაულად ითვლება. საგამომძიებო მოქმედების წარმოებისას აკრძალულია ჩვენების მიმცემისათვის ფიზიკური ან მორალური ტანჯვის მიყენება.

335-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ზოგადი მუხლის სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების – სპეციალური სახეა.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით საგამომძიებო თუ სასამართლო მოქმედების ჩატარებისას აკრძალულია პიროვნების მიმართ

მედიებლობის, მუქარის, შანტაჟის, წამების, ფიზიკური თუ ფსიქიკური ძალადობისა და სხვა ხერხების გამოყენება; ხოლო 119-ე მუხლში ხაზგასმულია, რომ ჩვენება შეიძლება მიღებულ იქნეს მხოლოდ ძალადაუტანებლად. ჩვენების მისაღებად ფიზიკური და ფსიქიკური იძულების, მოტყუების, დაპირების, შანტაჟის, დაყოლიების გამოყენება აკრძალულია. ასეთი ხერხით მიღებული მტკიცებულება დაუშვებელია.

უდანაშაულობის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, ეჭვმიტანილს, ბრალდებულსა და განსასჯელს არ აკისრიათ ჩვენების მიცემის პროცესუალური მოვალეობა. ეს მათი უფლებაა და არა ვალდებულება. ხოლო რაც შეეხება დაზარალებულს, მოწმესა და ექსპერტს, ისინი კანონის თანახმად, ვალდებულნი არიან წარდგინონ საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოების წინაშე და მისცენ ჩვენება ან დასკვნა.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ იძულებით მიცემულმა ჩვენებამ შეიძლება უსამართლო განაჩენის ან სხვა სასამართლო აქტის გამოტანამდე მიგვიყვანოს და უდანაშაულო ადამიანი იყოს მსჯავრდებული და სხვ.

335-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ხელისუფლების ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, რომელიც ხელყოფილია წინასწარი გამოძიების ორგანოთა მოხელის უკანონო მოქმედებით. ამ დანაშაულის დამატებით ობიექტს წარმოადგენს ადამიანისა და მოქალაქის კანონიერი ინტერესები.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება განმარტების, ჩვენებისა და დასკვნის მიცემის იძულებაში. კანონშივეა მითითებული მათი ჩადენის ხერხი – მუქარა, მოტყუება, შანტაჟი ან სხვა უკანონო ქმედება. დანაშაული დამთავრებულია ჩვენების მიცემის მიმართ მუქარის ან სხვა უკანონო მოქმედების გამოყენების მომენტიდან, მნიშვნელობა არა აქვს მიიღო თუ არა დანაშაულმა მისთვის სასურველი ჩვენება, ამიტომ იგი ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება.

335-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში დაზარალებულად გვევლინებიან ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი, დაზარალებული (რომელსაც ჩვენება იძულებით ჩამოართვეს), მოწმე და ექსპერტი.

ფართო გაგებით იძულება მოიცავს ჩვენების ჩამორთმევის ყველა უკანონო მეთოდს, რაც არღვევს ჩვენების მიცემის ნებაყოფლობას, როდესაც პირის ნება დათრგუნულია, მისი ჩვენება შეიძლება აღარც იყოს ჭეშმარიტი, დამახინჯდეს საქმის ფაქტობრივი გარემოებები, ადგილი ჰქონდეს ცრუ ჩვენების მიცემას და სხვა.

ამ დანაშაულის შემადგენლობა სახეზეა არა მარტო მაშინ, როდესაც პირს აიძულებენ მისცეს ცრუ ჩვენება, არამედ მაშინაც, როდესაც იძულებით ხდება მისგან ჭეშმარიტი ჩვენების მიღება.

კანონში ასევე მოცემულია ექსპერტის იძულება დასკვნის მიცემისათვის (ექსპერტის, ექსპერტიზისა და ექსპერტის დასკვნის ცნებები, განმარტებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით).

მუქარა ფსიქიკური იძულების ერთ-ერთი სახეა. იგი ჩვენების მიმცემსა და ექსპერტზე ზეგავლენის საშუალებას წარმოადგენს. მისი ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმაა ფიზიკური ძალადობის გამოყენების მუქარა, ასევე დაშინება – რომ მის მიმართ არასასურველი და არახელსაყრელი მოქმედება იქნება განხორციელებული (მაგალითად, ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შეცვლა უფრო მკაცრი ზომით; პატიმრობის პირობების გაუარესება და სხვა). შანტაჟიც მუქარის ერთ-ერთი ფორმაა, მუქარა შეიძლება გავრცელდეს ბრალდებულის ახალნათესაებზეც.

სხვა უკანონო ქმედებაში უნდა ვიგულისხმოთ დაკითხვის ყოველგვარი პროვოკაციული მეთოდი, ფალსიფიცირებულ მტკიცებულებათა ხმარება, სასურველი ჩვენების მისაღებად ჰიპნოზის, ნარკოტიკულ ან ფსიქოტროპულ საშუალებათა გამოყენება და სხვა.

ამ დანაშაულად ვერ დაკვალიფიცირდება ქმედება, თუ დაკითხვის პროცესში პროკურორი, ან გამომძიებელი იყენებდნენ ფსიქოლოგიური მეცნიერების რეკომენდებულ დაკითხვის ტაქტიკურ მეთოდს.

სუბიექტური მხრივ ჩვენების მიცემის იძულება ყოველთვის პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დანაშაულის ჩადენის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. ჩვენების მიცემის იძულების მოტივი შეიძლება იყოს კარიერიზმი, შურისძიება, ანგარება, არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესი და სხვა.

აღნიშნული დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ სპეციალურმა ამსრულებელმა, მაგალითად, პროკურორმა, და გამომძიებელმა. უწყებრივ დაქვემდებარებას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მოსამართლე არ არის ამ დანაშაულის ამსრულებელი. თუ მოსამართლე სათანადო პირის დაკითხვისას იძულებას მიმართავს, მისი ქმედება, კონკრეტულ გარემოებიდან გამომდინარე, დაკვალიფიცირდება, როგორც სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (მუხლი 332-ე) ან სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაშეცემა (მუხლი 333-ე).

სისხლის სამართლის კოდექსის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ეხება ამ დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებებს, როგორცაა იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით.

ძალადობა გულისხმობს ჩვენების მიმცემის ან ექსპერტის მიმართ ფიზიკური ზემოქმედების სხვადასხვა ფორმის გამოყენებას, რაც დაკავშირებულია მათთვის ტკივილისა (მაგალითად, გარტყმა, ცემა და სხვა ფიზიკური ზემოქმედება) და ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენებასთან. მაგრამ თუ ძალადობამ გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიციროს (335-ე მუხლის მე-2 ნაწილთა და, შესაბამისად, 117-ე, 118-ე მუხლებით).

სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიშად ჩათვლება მოკვლის, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანების მუქარა როგორც სიტყვიერად, ისე კონკლუდენტური მოქმედებით.

335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტით პასუხისმგებლობა მძიმდება თუ ის ჩადენილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ.

სამეფარმეო საქმიანობაში უპანონო მონაწილეობა (მუხლი 337-მ)

თავისი იურიდიული ბუნებით 337-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების სპეციფიკური სახეა.

ამ დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების, ასევე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ნორმალური საქმიანობა და ავტორიტეტი; დამატებითი ობიექტი კი — ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებები და კანონიერი ინტერესი.

ობიექტური შემადგენლობის მიხედვით ზემოაღნიშნული დანაშაული გამოიხატება: 1) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამეწარმეო საქმიანობის განსასორციელებლად ორგანიზაცია-დაწესებულების დაარსებაში; 2) დამნაშაის მიერ პირადად ან სხვისი მეშვეობით მის მართვაში მონაწილეობით. ორივე შემთხვევაში დანაშაული სახეზე გვექნება მხოლოდ მაშინ, თუ ეს ქმედებანი დაკავშირებულია მოხელისათვის უკანონო შეღავათის, ან უპირატესობის დაწესებასთან, მისი სხვა ფორმით მფარველობასთან.

ამრიგად, ამ დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ყველაზე ტიპური ფორმებია: 1) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კომერციული საწარმო-დაწესებულების შექმნა, რომელიც სამეწარმეო საქმიანობას ეწევა. ამასთან, მოხელე შეიძლება იყოს ამ საწარმოს დამფუძნებელი ან სხვებთან ერთად შედიოდეს დამფუძნებელთა შემადგენლობაში; 2) მოხელის მონაწილეობა საწარმოს მართვაში პირადად ან თავისი წარმომადგენლის მეშვეობით; სახელდობრ, დამფუძნებლის სახით მონაწილეობა ამ საწარმოს მიერ მოწვეულ კრებებში, გამგეობის წევრად მისი არჩევა და სხვ.

ქმედების 337-ე მუხლით კვალიფიკაციისათვის უკანონო შეღავათისა და უპირატესობის დაწესებას, ასევე სხვა ფორმით მფარველობას მატერიალური ხასიათი უნდა ჰქონდეს (კრედიტი, სესხი და სხვ.). მთავარია, რომ ეს უნდა ხორციელდებოდეს მოხელის მიერ თავისი ოფიციალური სამსახურებრივი მდგომარეობის შესაძლებლობის გამოყენებით. დანაშაულის შემადგენლობა არ არსებობს მაშინ როცა მოხელე, მართალია, უკანონოდ მონაწილეობს სამეწარმეო საქმიანობაში, მაგრამ ეს არაა დაკავშირებული მისთვის უკანონო შეღავათის დაწესებასთან ან ამ საწარმოს მფარველობასთან.

დანაშაულებრივი ქმედების სწორი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელოვანია დადგინდეს მოხელის მოქმედებასა (საწარმოს შექმნა, მასში მონაწილეობა) და საწარმოსათვის ფაქტობრივი მატერიალური ხასიათის შეღავათის ან უპირატესობის მიცემას შორის მიზეზობრივი კავშირი.

კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ ხაზგასმულია, რომ მოხელეს არა აქვს სამეწარმეო საქმიანობის უფლება. მას შეუძლია მხოლოდ ფლობდეს აქციებსა და წილს. ამას გარდა, მთელ რიგ კანონებში (მაგალითად, აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის შესახებ, პარლამენტის წევრის სტატუსის შესახებ, პროკურატურის შესახებ, საერთო სასამართლოების შესახებ და სხვა) მოხელეებს აკრძალული აქვთ სამეწარმეო საქმიანობა, შეასრულონ სხვა ანაზღაურებადი სამუშაო, სამეცნიერო, პედაგოგიური და შემოქმედებითი საქმიანობის გარდა.

კანონი არ უკრძალავს მოხელეს მონაწილეობას არაკომერციულ საწარმოში, რომელსაც მიეკუთვნება – ფონდი, ასოციაცია და სხვა.

სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა მხოლოდ პირდაპირ განზრახვაში ვლინდება.

რაც შეეხება დანაშაულის ჩადენის მოტივსა და მიზანს, მათ მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა არა აქვთ და შეიძლება გაუღენა იქონიონ მხოლოდ სასჯელის ზომაზე. 337-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, საგულისხმოა, რომ დანაშაულებრივი მოქმედება ხორციელდება უკანონო შემოსავლების მიღების მიზნით.

დანაშაულის ამსრულებელია მოხელე და მასთან გათანაბრებული პირი, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობით აქვს შესაძლებლობა განახორციელოს 337-ე მუხლით გათვალისწინებული მოქმედება

ქრთამის აღება (მუხლი 338-ე)

ქრთამის აღება ყველაზე უფრო მძიმე დანაშაულია სამოხელეო დანაშაულთა თავში. ჩვენი საზოგადოების ყველა სფეროს არსებითი გარდაქმნის პერიოდში, დემოკრატიული სამართლებრივი სახელმწიფოს მშენებლობისა და ცივილიზებული ეკონომიკის განვითარების დროს სოციალური სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის, ასევე ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების სწორ და გამართულ მუშაობას. საჯარო მოსამსახურეთა პასუხისმგებლობასა და მათ პატიოსან საქმიანობაზე მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე არსებული ამოცანების გადაწყვეტა.

სამწუხაროდ, დამნაშავეობა შეიჭრა ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ცსოვრების მრავალ სფეროში, მათ შორის, სახელისუფლო სტრუქტურებში, სახელმწიფო მმართველობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა საქმიანობაში. ზემოთ აღნიშნულ ორგანოთა მოხელეები ჩაფლული არიან კორუფციაში; ეს კი ძირს უთხრის მათ პრესტიჟსა და ავტორიტეტს საზოგადოებაში, ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ ქრთამით შეიძლება ყველაფერი მოგვარდეს. ასეთ სიტუაციაში მოხელის მიერ დაკავებული თანამდებობა ყიდვა-გაყიდვის საგნად იქცევა.

ქრთამის აღების, როგორც დანაშაულის, საშიშროება იმითაც არის განპირობებული, რომ იგი საფრთხეს უქმნის დემოკრატიულ დაწესებულებათა სტაბილურობას, ამუხრუჭებს ეკონომიკური განვითარების პროცესს, ძირს უთხრის საზოგადოების მორალურ საფუძველს. ამასთან, იგი ხშირად დაკავშირებულია სხვა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენასთან (მაგალითად, უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია, საბაჟო წესის დარღვევა და სხვა).

ქრთამის აღება კორუფციის ერთ-ერთი ყველაზე ტიპური სახეა. კანონში „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“, რომელიც მიღებული იყო საქართველოს პარლამენტის მიერ 1997 წლის 27 ოქტომბერს, კორუფცია საჯარო სამსახურში განმარტებულია, როგორც თანამდებობის პირის მიერ თანამდებობის ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობის გამოყენება კანონით აკრძალული ქონებრივი ან სხვა სიკეთის მიღების მიზნით, აგრეთვე მისთვის ამ სიკეთის გადაცემა ან მის მიღებასა და დაკანონებაში ხელის შეწყობა.

აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა საერთაშორისო კონვენციებსა და აქტებში არ არის კორუფციის ერთიანი განმარტება, თუმცა ყველგან აღნიშნულია, რომ მექრთამეობა კორუფციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახეა.

„საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული პროგრამის ძირითად მიმართულებებში“ კორუფცია განმარტებულია როგორც საჯარო ხელისუფლების ბოროტად გამოყენება პირადი ან ჯგუფური გამორჩენის მიზნით. ამ დოკუმენტში ასევე აღნიშნულია, რომ მისი ტიპური გამოვლინებებია მექრთამეობა, საჯარო საკუთრების არაღანიშნულებისამებრ გამოყენება კერძო ინტერესებისათვის, ინტერესთა კონფლიქტი და სხვა.

პროგრამა ზღვარს ავლებს ელიტურ და მასობრივ კორუფციას შორის. მასობრივი კორუფცია ძირითადად მოიცავს მოქალაქეთა ყოველდღიურ ურთიერთობას ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, მაგალითად, საგადასახადო, მარგისტრირებელი და სხვა სახელმწიფო სტრუქტურებთან. იგი გულისხმობს საშუალო და დაბალი რანგის მოხელეების მიერ მატერიალური რესურსების უშუალო გამოძალვას მოსახლეობისაგან. ელიტური კორუფცია არსებობს ხელისუფლების მაღალ ეშელონებში; ჩვეულებრივ ის დაკავშირებულია განსაკუთრებით დიდი ოდენობით თანხებისა თუ მატერიალური სიკეთის მითვისებასთან.

ამასთან, ევროპის საბჭოს მიერ სისხლის სამართლის სფეროში მიღებულ კონვენციაში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ და სხვა საერთაშორისო ორგანოების მიერ მიღებულ აქტებში დამკვიდრდა პასიური და აქტიური კორუფციის ცნება, რომელიც ძალიან ახლო დგას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ მექრთამეობის ცნებასთან.

პასიური კორუფცია ნიშნავს თანამდებობის პირის ისეთ განზრახვას, რომელიც იგი პირადად ან შუამავლის მეშვეობით ითხოვს ან იღებს ამა თუ იმ შეღავათს ან მისი მიღების დაპირებას თავისთვის ან

მესამე მხარისათვის, რათა შეასრულოს თავისი მოვალეობა, ან თავი შეიკავოს მისი შესრულებისაგან, ან განანორციელოს დაკისრებული ფუნქციები თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევით.

აქტიური კორუფცია გულისხმობს ყველა იმ პირის განზრახ ქმედებას, რომელიც უშუალოდ ან უშუამავლის მეშვეობით ჰპირდება ან აძლევს თანამდებობის პირს შეღავათს იმ მიზნით, რათა ამ უკანასკნელმა ამ პირის ან მესამე მხარის სასარგებლოდ შეასრულოს თავისი მოვალეობა, ან თავი შეიკავოს მისი შესრულებისაგან, ან განანორციელოს თავისი ფუნქციები სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევით.

ქრთამის აღების ობიექტს წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა პრესტიჟი და ავტორიტეტი, ასევე მათი ნორმალური ფუნქციონირება.

ქრთამი, როგორც ხელყოფის საგანი, წარმოადგენს ქონებრივი ხასიათის უკანონო სიკეთეს. არაქონებრივი ხასიათის სიკეთის მიღება, მოხელის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან დაკავშირებით (დანასიათება, რეცენზია, რეკომენდაცია და ა.შ.) არ შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც ქრთამი. ქრთამის საგანია ფული, ფასიანი ქაღალდი, სხვა ქონება ან ქონებრივი სარგებელი ანდა სხვა რაიმე არამართლზომიერი უპირატესობა. ფულის ცნებაში იგულისხმება არა მარტო საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო ბრუნვაში არსებული ლარი, არამედ უცხო ქვეყნების საფინანსო ბრუნვაში არსებული ვალუტაც.

ქრთამის საგნად არ ჩაითვლება საქართველოსა და უცხო სახელმწიფოების ფული, რომელიც სამოქალაქო ბრუნვაში არ არის. რაც შეეხება ნუმიზმატიკურ ფასეულობას, იგი ამ მუხლით „ფულად“ არ ჩაითვლება, მაგრამ შეიძლება ქრთამის საგანი გახდეს, როგორც მუხლში მითითებული „სხვა ქონება“. თუ ძველებური ფულის საბაზრო ღირებულება ძალიან დაბალია, მაშინ საერთოდ სასეზე არ გვექნება დანაშაული, ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის საფუძველზე ამგვარი ქმედება, მცირე მნიშვნელობის გამო, გამორიცხავს დანაშაულის არსებობას.

რაც შეეხება ფასიანი ქაღალდის ცნებას, სამოქალაქო სამართლის კოდექსის თანახმად, ეს ის დოკუმენტია, რომელიც დადგენილი ფორმითა და სავალდებულო რეკვიზიტებით ადასტურებს ქონებრივ უფლებას. ამ უფლების განხორციელება ან მისი გადაცემა შესაძლებელია მხოლოდ მისი წარდგენის საფუძველზე.

ფასიან ქალაქს წარმოადგენს, მაგალითად, სახელმწიფო ობლი-
გაცია, თამასუქი, ჩეკი, სადებოზიტო სერტიფიკატი, კონოსამენტი,
აქციები, პრევატიზებული ფასიანი ქალაქები და სხვა.

„სხვა ქონებაში“ იგულისხმება ყველანაირი მატერიალური ფასეუ-
ლობა, რომელსაც გაცვლითი ღირებულება გააჩნია. მასში შედის სავალუტო
ფასეულობაც, ძვირფასი ლითონები და სხვა.

„ქონებრივი სარგებლის“ ცნებაში შედის ყოველივე ის, რაც დამნა-
შავეს გადაეცემა სასყიდლის გარეშე. ეს შეიძლება იყოს ძვირფასი ნივთის
იაფ ფასში შექმნა, უფასოდ ისეთი რამის მიღება, რაზეც თანხაა გადა-
სახდელი (მაგალითად, სანატორიუმის საგზური, თვითმფრინავით მგზა-
ვრობის ბილეთი), ასევე რემონტი, სარესტავრაციო, სამშენებლო და სხვა
სამუშაოს შესრულება.

არამართლზომიერ უპირატესობად უნდა ჩაითვალოს ისეთი უპირატე-
სობა, რომლის მოპოვების მართლზომიერი გზა არსებობს. მაგალითად,
მოხელეს სთავაზობენ რომ დაუმსახურებლად მიანიჭებენ საპატიო წოდე-
ბას, ან დაუწერენ დისერტაციას თუ ის ქრთამის მიმცემის ინტერესი-
სათვის განახორციელებს რაიმე ქმედებას და სხვა.

ზოგჯერ, ერთი შეხედვით, ქონებრივ სარგებელს თითქოსდა კანონ-
იერი სახე აქვს, მაგალითად, ის ნოტარიულად დამოწმებული იჯარის
ხელშეკრულებაა, სესხია და სხვა. სინამდვილეში კი იგი ქრთამის
აღების შენიღბული ფორმაა.

თანამედროვე პირობებში ქრთამის საგანმა სახე იცვალა და საკმაოდ
გაფართოვდა. გამოვლინდა მექრთამეობის დანაშაულის ისეთი საგნები,
რომლებიც ადრე არ არსებობდა. ესაა ფულადი სახსრების გადარიცხვა
საბანკო ანგარიშიდან ნაღდ ანგარიშზე, ანგარიშის გახსნა უცხო
სახელმწიფოს ბანკში, სავაჭრო ორგანიზაციის პრევატიზაცია, პირის
„სპეციალისტებად“ და „კონსულტანტებად“ გაგზავნა უცხოეთში მა-
ღალი ანაზღაურებით და სხვა.

338-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე
გამოიხატება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ პირდაპირ
ან არაპირდაპირ ფულის, ფასიანი ქალაქის, სხვა ქონების, ქონე-
ბრივი სარგებლის ან სხვა რაიმე არამართლზომიერი უპირატესობის
მიღებაში ან მოთხოვნაში, ასევე ასეთის თაობაზე შეთავაზების ან
დაპირების მიღებაში თავისი ან სხვა პირის სასარგებლოდ, რათა ამ
მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა პირმა თანამდებობრივი უფლე-

ბამოვალეობების შესრულებისას ქრთამის მიმცემის ან სხვა პირის სასარგებლოდ განაზორციელოს რაიმე ქმედება ან თავი შეიკავოს რაიმე ქმედების განხორციელებისაგან ან გამოიყენოს თავისი თანამდებობრივი ავტორიტეტი ანალოგიური მიზნის მისაღწევად, აგრეთვე განაზორციელოს სამსახურებრივი მფარველობა.

ქრთამის აღების საფუძველზე შესრულებული მოქმედება შეიძლება ოთხი სახისა იყოს: 1) იგი შედიოდეს მოხელის სამსახურებრივ უფლებამოსილებაში; 2) არ შედიოდეს სახელმწიფო მოხელის უშუალო უფლებამოსილებაში, მაგრამ მის ავტორიტეტსა და გავლენას შეეძლოს ხელი შეუწყოს ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულებას ან შეუსრულებლობას; 3) სახელმწიფო მოხელემ სამსახურებრივი მფარველობა გაუწიოს ქრთამის მიმცემს (მაგალითად, დაუმსახურებლად ხელი შეუწყოს მის სამსახურებრივ დაწინაურებას, მისცეს პრემია, წარადგინოს ჯილდოზე და სხვა); 4) დაფაროს ქრთამის მიმცემის მიერ დაშვებული შეცდომები და არაკვალიფიციური მუშაობა.

ზემოაღნიშნულ მოქმედებათაგან სასამართლო პრაქტიკაში ყველაზე უფრო გავრცელებული და ტიპურია პირველი ფორმა. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ქრთამის ამღები, მოქმედებს რა თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში, იღებს ქრთამს გარკვეული მოქმედებისა ან უმოქმედობისათვის (მაგალითად, საკადრო საკითხების გადაწყვეტა, ფულადი სახსრებისა და კრედიტის განკარგვა, ინვენტარიზაციის ან რევიზიის ჩატარებლობა და მრავალი სხვა).

აღსანიშნავია, რომ ქრთამის აღების კანონისმიერი შემაღენლობა 2006 წლის 25 ივლისის კანონით შეტანილი ცვლილებებით ზედმიწევნით შესაბამისობაში მოვიდა კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ ევროსაბჭოს 1999 წლის კონვენციის დებულებებთან. ეს დოკუმენტი თვლის, რომ კორუფციულ სამართალდარღვევაში გადაწყვეტი ფაქტორია არა ის, ჰქონდა თუ არა თანამდებობის პირს ქრთამის მიმცემის მიერ მოთხოვნილი მოქმედების განხორციელების უფლებამოსილება, არამედ ის, მოხდა თუ არა ქრთამის შეთავაზება, გადაცემა ან დაპირება მისი მხრიდან სამსახურის გაწვევის სანაცვლოდ. თავად ქრთამის მიმცემმა შეიძლება არც იცოდეს აქვს თუ არა მოცემულ თანამდებობის პირს შესაბამისი უფლებამოსილება ამიტომ ამ ფაქტორს არსებითად არ თვლის ხსენებული კონვენცია.

თანამდებობრივი უფლებამოვალეობების შესრულება მოიცავს სამ-

სასურებრივი მდგომარეობის გამოყენების ნებისმიერ სახეს (ფორმას) მიუხედავად იმისა, სახელმწიფო თანამდებობის პირი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მოქმედებს, თუ მის გარეთ.

ანალოგიური დასკვნის გაკეთების საშუალებას გვაძლევს სსკ 338-ე მუხლის დღევანდელი რედაქცია. ქრთამის აღებით შეიძლება შესრულდეს როგორც კანონიერი, ისე უკანონო მოქმედება. პირველ შემთხვევაში, მოხელე თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ ახორციელებს ისეთ ქმედებას, რომელიც კანონიერ ხასიათს ატარებს და მის სამუშაო ფუნქციაში შედის. მაგალითად, საბაჟოს მოხელე, რომლის სამსახურებრივ მოვალეობაშიც შედის საქართველოში მოქალაქეთა მიერ შემოყვანილი ავტოტრანსპორტის საბაჟო ოპერაციის გაფორმება, ქრთამის აღების გამო, დოკუმენტებს რიგგარეშე აფორმებს.

ქრთამი შეიძლება აღებულ იქნეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისთვისაც. მას განეკუთვნება მოხელის ყოველგვარი ქმედება, რაც კანონის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ სრულდება. მაგალითად, საბაჟოს მოხელე საქართველოში ავტომანქანის შემოყვანისას, ქრთამის აღების გამო, ამცირებს მანქანის საბაჟო ღირებულებას ან ფაქტობრივად აფორმებს დოკუმენტს (არტყამს ბეჭედს, აკეთებს ჩანაწერს დოკუმენტში), მაგრამ ჩატარებულ ოპერაციას არ ასახავს დეკლარირებული საქონლის ანგარიშსწორების ერთიან მასივში. რა თქმა უნდა, უკანონო ქმედებისათვის ქრთამის აღების საშიშროება უფრო მაღალია და კვალიფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით.

ქრთამის აღების მეორე ფორმისათვის დამახასიათებელია სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენება ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით, ანუ დამნაშავის შესაძლებლობა, თავისი ავტორიტეტით ზეგავლენა მოახდინოს სხვა პირებზე, რომლებიც მის დაქვემდებარებაში არ იმყოფებიან, რათა მიღებულ იქნეს ქრთამის მიმცემისათვის სასარგებლო გადაწყვეტილება.

ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის ამსრულებლად გვევლინება ის სახელმწიფო მოხელე, რომელსაც, თუმცა არა აქვს უშუალო უფლებამოსილება განახორციელოს სათანადო მოქმედება ქრთამის მიმცემის ინტერესიდან გამომდინარე, მაგრამ სამსახურებრივი მდგომარეობით შეუძლია მიიღოს ზომები სხვა მოხელის მიერ ამ მოქმედების შესასრულებლად, თუგინდ, ეს მოხელე სხვა უწყებაშიც საქმიანობდეს. ამგვარი ქმედება მოხელის მხრიდან ზეგავლენით ვაჭრობის კერძო შემთხვევაა.

ამ საკითხის ასეთი განვრცობითი განმარტება მხოლოდ მაშინ იქნება გამართლებული, თუ ქრთამის ამღებ მოხელესა და იმ მოხელეს შორის, ვისზეც დამოკიდებულია ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ საკითხის გადაწყვეტა, ურთიერთობა ქრთამის ამღების სამსახურებრივი მდგომარეობით არის განპირობებული (მაგალითად, მაღალი პოსტი მთავრობაში, პრეზიდენტის კანცელარიაში, პარლამენტში და ა.შ.).

ამიტომ პირადი ურთიერთობის გამოყენება (მეგობრობა, ნათესაური დამოკიდებულება), რასაც მოხელის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან არავითარი კავშირი არა აქვს, გამორიცხავს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენების ნიშანს, და, აქედან გამომდინარე, ასეთი ქმედება, სხვა სათანადო პირობების არსებობისას, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც თაღლითობა ან ზეგავლენით ვაჭრობა (მუხლი 339¹).

ქრთამის აღების შესამე ფორმა დამნაშავეს მიერ სამსახურებრივი მფარველობის განხორციელებაში გამოიხატება. ეს ქმედება მხოლოდ მაშინ ქმნის ქრთამის აღების დანაშაულის შედგენილობას, როდესაც მფარველობა კონკრეტულ დანაშაულში ვლინდება (მაგალითად, დაუმსახურებლად პრემიის გაცემა, თანამდებობაზე უსაფუძვლო დაწინაურება და სხვა.).

მფარველობის განხორციელების ტიპური შემთხვევაა, მაგალითად, ვაჭრობის, კომუნალური საყოფაცხოვრებო მომსახურების სფეროში მომსახურე პერსონალის მიერ ზეგდგომი მოხელისათვის ყოველდღიური, ყოველკვირეული ან ყოველთვიური „ხარკის“ გადახდა „ყოველი შემთხვევისათვის“, სამსახურებრივი უსიამოვნების თავიდან ასაცილებლად.

რაც შეეხება ქრთამის აღების მეოთხე ფორმას, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, აქ იგულისხმება ქრთამის ამღები მოხელის მიერ ქრთამის მიმცემის მიმართ დაშვებული დარღვევების, არაკვალიფიციურობის, არაკომპეტენტურობის დაფარვა (მაგალითად, მატერიალურ ფასეულობათა დანაკლისის დაფარვა, დასჯადი ქმედების რეაგირების გარეშე დატოვება და სხვ.).

ობიექტური მხრივ ქრთამის აღება დამთავრებულია მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ქრთამის მიღების ან მოთხოვნის, ასევე ასეთის თაობაზე შეთავაზების ან დაპირების მიღების მომენტიდან.

ქრთამის მიღება გულისხმობს მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ პირადად ან სხვა პირის მეშვეობით რაიმე არამართლზომიერი სიკეთის ფაქტობრივად აღებას თავისი ან სხვა პირის სასარგებლოდ.

ქრთამის მოთხოვნას ადგილი აქვს მაშინ, როცა მოხელე პირდაპირ

ან შენიღბულად აგრძნობინებს (მიახვედრებს) სხვა პირს, რომ მან უნდა გადაიხადოს თანამდებობის პირის მომსახურების (მოქმედების ან უმოქმედობის) სანაცვლოდ. ამასთანავე მნიშვნელობა არა აქვს გადაეცა თუ არა ქრთამის საგანი ან განხორციელდა თუ არა რაიმე ქმედება ამ თხოვნის სანაცვლოდ. მთავარია თვით თხოვნის არსებობა.

ქრთამის შეთავაზება გულისხმობს ისეთ სიტუაციას, როცა ქრთამის მიმცემი ავლენს მხადყოფნას უკანონო გასამრჯელო მისცეს მოხელეს ნებისმიერ მომენტში, რაზედაც თანხმობას აცხადებს მოხელე.

ქრთამის დაპირება მოიცავს ისეთ შემთხვევებს, როცა ქრთამის მიმცემი ვალდებულებას იღებს (პირობას დებს), რომ მოგვიანებით გადასცემს მოხელეს უკანონო გასამრჯელოს, რაზედაც მოხელე თანხმდება, ანდა როცა ქრთამის მიმცემსა და ამღებს შორის წინასწარი შეთანხმება არსებობს იმის თაობაზე, რომ უკანონო გასამრჯელოს გადაცემა მოგვიანებით მოხდება. დაპირებად არ უნდა ჩაითვალოს ისეთი შემთხვევა, როცა მოხელე საორჭოფო პასუხს ამღევს ქრთამის მიმცემს (ვეცდები, ვნახოთ და მისთ) და არ ჩანს დაპირების მიღების კონკრეტულობა. რაც შეეხება ქრთამით განპირობებულ ქმედების შესრულებას თუ შეუსრულებლობას, იგი დანაშაულის შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ რჩება. მთავარია დადგენილ იქნეს, რომ ქრთამი აღებულია გარკვეული მოქმედების შესასრულებლად ან მისი შეუსრულებლობისათვის.

სასამართლო პრაქტიკაში რთული დასადგენია ქრთამის ამღების ხელში ქრთამის საგნის ფაქტობრივად გადასვლის მომენტი (მაგალითად, ფულის, ფასიანი ქაღალდის, საგზურის მიღების და სხვა), თუ მოხელემ არ მიიღო ქრთამი ან უარი თქვა ქრთამის საგნის უფლების გადასვლაზე, ამას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ძველი კოდექსით, ვინაიდან თუ მოხელე არ მიიღებდა ქრთამს, სახეზე იყო მხოლოდ ქრთამის მიცემის მცდელობა. დღეს ამას მნიშვნელობა აღარა აქვს.

კანონმდებლობით შეუძლებელია გათვალისწინებულ იქნეს მექრთამეობის ჩადენის მრავალნაირი ხერხი. სასამართლო პრაქტიკა იცნობს ქრთამის აღების ორ ძირითად ფორმას: აშკარასა და შენიღბულს. ქრთამის აღების აშკარა ფორმის დროს მექრთამეს პირდაპირ გადაეცემა ქრთამის საგანი. შენიღბული ფორმის დროს კი ქრთამის აღებას ფორმალურად კანონიერი ხასიათი აქვს. მაგალითად, სამუშაოს შეთავაზება, პრემიის გაცემა და სხვა. ცხადია, ეს ხდება მაშინ, როდესაც პირი რეალურად არ მუშაობს, არ არის პრემიის ღირსი და სხვა.

ქრთამის აღებად დაკვალიფიცირდება ქმედება მაშინაც, როდესაც

ქრთამი გადაეცემა მოხელის ოჯახის წევრს ან მის ახლობელს. მაგრამ ასეთი ქმედების ქრთამის აღებად დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია, რომ მოხელემ ამის შესახებ იცოდეს და თანხმობა ჰქონდეს მიცემული.

სისხლის სამართლის კანონი არ მიუთითებს ქრთამის ამღებსა და მიმცემს შორის წინასწარი შეთანხმების არსებობისა და ქრთამის გადაცემის დროზე (მოქმედების შესრულებამდე ან მისი შესრულების შემდეგ). მექრთამეობას ქმნის როგორც ქრთამი – მოსყიდვა, ისე – ქრთამი – ჯილდო. ქრთამის საფუძვლით, მოხელის მოქმედების განპირობებულობა აუცილებელი პირობაა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის. თუ ქრთამის აღება წინასწარ არ იყო დათქმული და საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით მოხელეს არ შეეძლო წინასწარ სცოდნოდა, რომ მას ამა თუ იმ ქმედებისათვის ქრთამ-ჯილდოს გადასცემდნენ, არ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ქრთამის აღების დანაშაულის შემადგენლობას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მოხელე კანონის ფარგლებში მოქმედებდა. შემდგომში მისი დასაჩუქრება, გარკვეული პირობების არსებობისას, განხილულ უნდა იქნეს არა როგორც ქრთამის აღება, არამედ როგორც კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (იხ. 340-ე მუხლის განმარტება).

ყოველივე ზემოაღნიშნული გამომდინარეობს თვით 338-ე მუხლის შინაარსიდან. აქედან არ შეიძლება იმ დასკვნის გამოტანა, რომ თუ პირს არ ჰქონდა განზრახვა ქრთამის აღებისა და ისე შეასრულა რაიმე მოქმედება, ან თავი შეიკავა მისი შესრულებისაგან და ამის შედეგად მას საჩუქრად გადასცეს რაიმე ნივთი ან ფული, რომ ეს ქრთამის აღებაა. ზოგჯერ ამგვარი საჩუქრის მიღება საერთოდ არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, თუ მისი ღირებულება მცირეა. ამ შემთხვევაში, შესაძლოა, მოხელეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა დაეკისროს.

აქვე შევნიშნავთ, რომ ამგვარადვე გადაწყვეტილია ეს საკითხი ევროპის მინისტრთა კაბინეტის მიერ 1998 წელს დამტკიცებულ კონვენციაში. სახელდობრ, მასში აღნიშნულია, რომ დანაშაულად არ ითვლება სახელმწიფო მოხელის მიერ სიკეთის მიღება გარკვეული მოქმედების შესრულების შემდეგ, თუ არ არსებობდა წინასწარი წინადადება, თხოვნა ან მიღება.

ქრთამის აღების სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მარ-

თლწინააღმდეგობა, სახელდობრ ის, რომ იღებს ქრთამს ამა თუ იმ ქმედების შესრულებისათვის ან შეუსრულებლობისათვის, ან სხვა მოხელეზე ზემოქმედებისათვის, ან პირისათვის მფარველობის გაწევისათვის, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს იგი.

გარდა ამისა, ქრთამის ამღების განზრახვის შინაარსი უნდა შეიცავდეს ქრთამის აღებას ისეთ სიტუაციაში, როდესაც მან თავისი მოქმედებით ქრთამის მიმცემის კანონიერ ინტერესებს მუქარის ძალით საფრთხე შეუქმნა და აიძულა იგი მიეცა ქრთამი (ქრთამის აღება გამოძალვით).

დანაშაულის ჩადენის მოტივი როგორც წესი ანგარებაა. (გამონაკლისია სხვაგვარი არამართლზომიერი უპირატესობის მოთხოვნა). მოხელეს სურს თავისი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიიღოს მატერიალური გამორჩენა: ფული, ფასიანი ქაღალდი, სხვა ქონება ან ქონებრივი სარგებელი ან სხვა რაიმე არამართლზომიერი უპირატესობა.

ქრთამის აღების დანაშაულს ახასიათებს სპეციალური ამსრულებელი – მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. სხვა პირი ამ დანაშაულში მხოლოდ თანამონაწილეა, რომელიც გამოდის ორგანიზატორის, წამქეზების ან დამხმარის როლში.

კომერციული და სხვა კერძო ორგანიზაციის მუშაკი მოხელედ ვერ ჩაითვლება და ამიტომ უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიღების შემთხვევაში, პასუხს აგებს სისხლის სამართლის კოდექსის 221-ე მუხლით – კომერციული მოსყიდვა, სადაც კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე პირი აღჭურვილია ხელმძღვანელობითი, წარმომადგენლობითი ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილებით.

კერძო სექტორში კორუფციის კრიმინალიზაციის მიზანი იყო მასთან ბრძოლის ზოგად სტრატეგიაში არსებული ზარევეზების გამოსწორება. არსებობდა სხვადასხვა გარემოება, რამაც განაპირობა კომერციული მოსყიდვის (მუხლი 221-ე) ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება. ერთ-ერთი მიზეზი, რამაც ასევე განაპირობა კერძო ორგანიზაციებში არსებული კორუფციის დანაშაულის რანგში აყვანა ის იყო, რომ კანონმდებლობას უზრუნველყო სამართლიანი კონკურენციის პრინციპისადმი პატივისცემა. ასევე იგი განპირობებული იყო პრივატიზაციის პროცესით. ცნობილია, რომ ბოლო ხანებში მოხდა მეურნეობის მნიშვნელოვანი დარგების პრივატიზაცია და ადრე სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებადი დარგების გადაცემა კერძო მეწარმეთა ხელში. ამ-

იტომ ლოგიკურია კერძო სექტორში არსებული კორუფციისაგან ხალხის დაცვა იმის გათვალისწინებით, რომ ფინანსური ძალაუფლება, რომელიც კერძო ორგანიზაციების ხელშია თავმოყრილი, თავისი სოციალური საშიშროებით საკმაოდ მაღალია.

სასამართლო პრაქტიკაში შეიძლება დადგეს საკითხი ისეთი დანაშაულის კვალიფიკაციის შესახებ, როდესაც უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიმღები პირი შერეულ სააქციო საზოგადოებაში საქმიანობს, სადაც ქონება ეკუთვნის როგორც სახელმწიფოს, ისე კერძო პირს. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც სამოხელეო დანაშაული, ანუ ქრთამის აღება, თუ სახელმწიფოს წილი არის არანაკლებ 50%.

338-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებებია ქრთამის აღება: ა) სახელმწიფო პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ, ბ) დიდი ოდენობით, გ) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ.

კონკრეტულად განსაზღვრული მოხელის – სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის აღებამ, როგორც ერთ-ერთმა დამამძიმებელმა გარემოებამ, შეცვალა ძველი კოდექსით დადგენილი ქრთამის აღება იმ თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც პასუხსაგები თანამდებობა უკავია. ეს ცნება საკმაოდ ბუნდოვანი და განუსაზღვრელი იყო და ამიტომ მისი დადგენა სასამართლო პრაქტიკაში დიდ სირთულესთან იყო დაკავშირებული. ამჟამად სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის ცნება კანონშია მოცემული. აქ დანაშაულის საშიშროება გაზრდილია ქრთამის ამღების განსაკუთრებული პასუხსაგები მდგომარეობით; მას გაცილებით მეტი უფლებამოსილება აქვს სხვა მოხელეებთან შედარებით და ამიტომ უფრო დიდი პასუხისმგებლობა აკისრია.

გარდა ამისა, ქრთამის აღების მაკვალიფიცირებელი გარემოებებია მისი აღება დიდი ოდენობით. 338-ე მუხლის შენიშვნის საფუძველზე, დიდი ოდენობით ქრთამის აღება გვექნება მაშინ, თუ ქრთამად მიღებული ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის სახით თანხა ათი ათას ლარს აღემატება.

338-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, დამამძიმებელ გარემოებად ითვლება ქრთამის აღება წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, რაც არსებითად ზრდის ამ დანაშაულის საშიშროებას და ამიტომ ქმნის სუბიექტურ საფუძველს ქრთამის აღების ყველა უშუალო მონაწილის პასუხისმგებლობის გაზრდისათვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში, რომელიც ჯგუფურ დანაშაულს განმარტავს, აღნიშნულია, რომ დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, როდესაც მასში მონაწილენი თავიდანვე შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

ქრთამის ალების ამ მაკვალიფიცირებელ გარემოებასთან მიმართებით, მიზანშეწონილია დამატებით ზოგიერთი საკითხის განხილვა.

„წინასწარ შეთანხმებაში“ უნდა ივარაუდებოდეს ქრთამის ალების მიზნით ორი ან მეტი პირის შეთანხმება, რასაც ადგილი ჰქონდა დანაშაულის უშუალო განხორციელებამდე. ვინაიდან განზრახვი დანაშაულის დასაწყისად მიიჩნევა უშუალოდ დანაშაულის ჩადენისაკენ მიმართული ქმედება, წინასწარი შეთანხმება ჯგუფური დანაშაულის ჩასადენად შეიძლება მოხდეს მოსამზადებელ სტადიაზეც. წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფში შედიან მხოლოდ თანაამსრულებლები, ამიტომ რთული თანამონაწილეობა არ ქმნის ზემოაღნიშნულ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ქრთამის ალების თანამონაწილეობის ობიექტურ ნიშნებს მიეკუთვნება, პირველ რიგში, ორი ან მეტი პირის მონაწილეობა და, მეორე, ყველა მონაწილის მიერ ქმედების ერთობლივი ჩადენა, რაც დაკავშირებულია ქრთამის ალებასთან. დანაშაულებრივი შედეგი მიიღწევა მისი ყველა მონაწილის გაერთიანებული ძალებით.

ამრიგად, ქრთამის ალებაში თანამონაწილეობისას შემდეგი პირობები უნდა იყოს სახეზე:

- 1) ქრთამის ალებაში უნდა მონაწილეობდეს არანაკლებ ორი მოხელე ან მათთან გათანაბრებული პირი;
- 2) მათ შორის ქრთამის ალებაზე შეთანხმება მიღწეულ უნდა იქნეს მის მიღებამდე; ან მოთხოვნამდე, ან დაპირების მიღებამდე.
- 3) ჯგუფის თითოეულმა მონაწილემ ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ, თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, უნდა შეასრულოს რაიმე ქმედება ან თავი შეიკავოს მისი შესრულებისაგან;
- 4) ჯგუფის თითოეული წევრის მიზანს უნდა წარმოადგენდეს უკანონო მატერიალური გამორჩენის გარკვეული ნაწილის მიღება.

ზემოაღნიშნული დანაშაული დამთავრებულია, თუ ერთ-ერთმა თანამსრულებელმა მაინც მიიღო ქრთამის საგანი ან მოსთხოვა, ან მიიღო დაპირება ქრთამის საგანზე. ის პირები, რომლებიც მოხელეები არ არიან, მაგრამ დანაშაულებრივ ჯგუფში შედიან, სისხლის სამართლის კოდექსის 25-ე მუხლზე მითითებით, პასუხს აგებენ როგორც ქრთამის ალებაში თანამონაწილენი,

338-ე მუხლის 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, თუ იგი ჩადენილია მექრთამეობისათვის მსჯავრდებული პირის მიერ, განსაკუთრებით ამძიმებს პასუხისმგებლობას, თუ, ცხადია, ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული არ არის, ან დანაშაული ჩადენილია პირის თვრამეტი წლის ასაკის მიღწევამდე. მსჯავრდება მექრთამეობისათვის გულისხმობს დამნაშავეს მიერ ადრე როგორც ქრთამის აღებას, ისე ქრთამის მიცემასაც. აქ საქმე გვაქვს სპეციალურ რეციდივთან, რაც ნიშნავს წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ იმავე დანაშაულის ჩადენას.

338-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ დამამძიმებელ გარემოებას ქმნის ქრთამის აღება არაერთგზის. არაერთგზისობა დანაშაულის სიმრავლის, როგორც სისხლის სამართლის ინსტიტუტის, სახესხვაობაა და მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის მე-15 მუხლში.

არაერთგზისობა გამორიცხებულია, თუ პირი დადგენილი წესით, წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის გათავისუფლებული იყო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, ანდა მას ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული ჰქონდა.

როდესაც პირს ადრეც ჰქონდა ქრთამი აღებული, მაგრამ პასუხისმგებლობა პირველად შეერაცხა, მის ქმედებას სისხლისსამართლებრივი შეფასება ცალ-ცალკე უნდა მიეცეს.

არაერთგზისობას არ ექნება ადგილი, თუ დამნაშავე მისთვის გადასცემ მატერიალურ ფასეულობას იღებს ნაწილ-ნაწილ; ქონების გადაცემა გაწეილია დროში, მაგრამ მას საფუძვლად უდევს ერთიანი განზრახვა და მიზანი. ამ შემთხვევაში სახეზე გვაქვს განგრძობადი დანაშაული.

ერთიანი განგრძობადი და არაერთგზისი დანაშაულის გამიჯვნას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან იგი დაკავშირებულია დამნაშავეს ქმედების ზუსტ კვალიფიკაციასთან. ამ საკითხის გადაწყვეტისას, აუცილებელია, მხედველობაში მივიღოთ არა მარტო ობიექტური ფაქტორი, ის, რომ განგრძობად ქრთამის აღებაში ცალკეული, ერთი და იგივე დანაშაულებრივი აქტი მჭიდროდ არის ერთმანეთთან დაკავშირებული, როგორც ერთიანი დანაშაულებრივი ჯაჭვის რგოლები, არამედ სუბიექტური ფაქტორიც: ცალკეული დანაშაულებრივი აქტი თუმცა დროში გაწეილია, მაგრამ ერთიანი განზრახვითა და საერთო მიზნით არის მოცული.

ამრიგად, არაერთგზის ჩადენილად ჩაითვლება დამნაშავეის ისეთი მოქმედება, როდესაც მის მიერ განხორციელებული ქრთამის აღების თითოეული აქტი ქმნის დამოუკიდებელი დანაშაულის შემადგენლობას და მათი ჩადენა ერთმანეთისაგან ნასამართლობითაა დაცილებული.

ქრთამის აღების დროს არ ექნება ადგილი არაერთგზისობას, თუ დამნაშავე რამდენიმე პირისაგან იღებს ქრთამს ერთდროულად, მაგრამ ერთი გარკვეული მოქმედების განხორციელებისათვის; სახელმწიფო მოხელის მიერ ადრე დათქმული ქრთამის თანხის გაზრდა და მისი დამატებით მიღება არ გვაძლევს არაერთგზისობის ნიშანს, თუ მოხელე ქრთამის მიმცემის ინტერესებიდან გამომდინარე, ერთი და იმავე შედეგის მიღწევისაკენ ისწრაფვის.

338-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევა ქრთამის გამოძალვა, გამოძალვად ითვლება მოხელის მიერ პირისათვის ქრთამის მოთხოვნა ისეთი მოქმედების განხორციელების მუქარით, რომელსაც ზიანი შეუძლია მიაყენოს როგორც ქრთამის მიმცემს, ისე მის ახლო ნათესავთა ინტერესებს.

ქრთამის მოთხოვნა შესაძლოა წინ უსწრებდეს დაზარალებულის კანონიერი ინტერესის დარღვევას, ან პირის უფლებების უკანონო დარღვევის აღკვეთას.

ქრთამის გამოძალვა, ძირითადად, შესაძლებელია მოხდეს სამი ფორმით:

1) მოხელის მიერ ქრთამის მოთხოვნა ისეთ მოქმედებათა განხორციელების მუქარის ხარჯზე, რომელსაც შეუძლია ზიანი მიაყენოს ქრთამის მიმცემის კანონიერ ინტერესს (მაგალითად, დაზარალებულის სამსახურიდან უკანონო დათხოვნა, დაბალხელფასიან სამუშაოზე გადაყვანა ან სამუშაოდ მიღებაზე უარის თქმა მაშინ, როდესაც პირს აქვს სათანადო კვალიფიკაცია და ყველა სხვა მონაცემი გარკვეული თანამდებობის დასაკავებლად);

2) მოხელის მიერ ქრთამის მიმცემის ისეთ მდგომარეობაში ჩაყენება, რომლის დროსაც იგი იძულებულია მისცეს ქრთამი, რათა თავიდან აიცილოს თავისი კანონიერი ინტერესისათვის მავნე შედეგი (მაგალითად, დაზარალებულისათვის შეტყობინება, რომ ამ უკანასკნელისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხის გადაწყვეტა დაკავშირებულია გარკვეული თანხის გაღებასთან);

3) მოხელის მიერ ქრთამის მოთხოვნა მისი მიმცემის კანონიერი ინტერესის დასაკმაყოფილებლად, რომელიც მოხელეს შეეძლო და ვალდებულიც იყო რეალურად განეხორციელებინა თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების გარეშე.

გამოძალვის პირველი ფორმისათვის დამახასიათებელია ქრთამის პირდაპირი მოთხოვნა, რომელიც გამაგრებულია ქრთამის მიმცემის კანონიერი ინტერესის შეზღავნების მუქარით.

გამოძალვის მეორე ფორმა განსხვავდება პირველისაგან უფრო შენიღბული ხასიათით. ამ დროს არ არსებობს ქრთამის პირდაპირი მოთხოვნა და ქრთამის მიმცემის მიმართ აშკარა მუქარა, მაგრამ დამნაშავე ისე მოქმედებს, რომ დაზარალებულს აყენებს არჩევანის წინაშე – მისცეს ქრთამი ან საკუთარი ინტერესი დააყენოს საფრთხის ქვეშ.

მე-3 ფორმა მდგომარეობს დამნაშავისათვის ქრთამის მიცემის მოთხოვნაში, მისი მიმცემის კანონიერი მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის. ამ ფორმის დროს, თუმცა არ არსებობს დაზარალებულის უფლებების დარღვევის პირდაპირი მუქარა, მაგრამ იძულება შენიღბული ფორმით მაინც არის – თუ პირი არ დათანხმდება მისცეს მოხელეს ქრთამი, მისი კანონიერი ინტერესი დაირღვევა.

ქრთამის გამოძალვა არ იქნება, თუ დამნაშავე მოითხოვს ქრთამს იმის მუქარით, რომ ქრთამის მიმცემის მიმართ ჩაიდენს კანონიერ მოქმედებას (მაგალითად, დაითხოვს პირს სისტიმატური გაცდენისათვის, დანიშნავს რევიზიას ქონებრივი დანაკლისის გამოსავლენად, გადასცემს მასალებს პროკურატურის ორგანოებს და სხვ.).

ადგილი არ ექნება ქრთამის გამოძალვას მაშინაც, როდესაც მოხელე ითხოვს ქრთამს, მაგრამ მას თან არ ახლავს ქრთამის მიმცემის მიმართ მისი უფლებების დარღვევის მუქარა.

ცხადია, ქრთამის აღების შემადგენლობა ფორმალურია, ამიტომ გამოძალვაც, რომელიც თავისთავადაც ფორმალური დანაშაულია, დამთავრებულია ქრთამის მოთხოვნისთანავე. დიდი და განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აღების მიზანი გამოძალვის სუბიექტურ ნიშანში ვლინდება. მიაღწია თუ არა დამნაშავემ დიდი ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აღებას, ამას ქრთამის გამოძალვის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელია ის, რომ დამნაშავეს ეს მიზანი გააჩნდა.

ქრთამის აღება ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაუ-

ლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამამძიმებელი გარემოებაა, რომელიც გათვალისწინებულია 338-ე მუხლის მე-3 ნაწილში. ცნობილია, რომ ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაული ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე მძიმე სახეა. (სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლი).

კოდექსის 27-ე მუხლიდან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ორგანიზებული ჯგუფის მოწყობისა და ხელმძღვანელობისათვის დაეკისრება იმას, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას. ქრთამის აძლევი ჯგუფის ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი პასუხს აგებს, როგორც ამსრულებელი ყველა ქრთამის აძლების ფაქტისათვის, რაც ჩადენილია პირთა ჯგუფის მიერ, მიუხედავად იმისა, მონაწილეობდა თუ არა იგი უშუალოდ მის ჩადენაში, მაგრამ თუ ამას მოიცავდა მისი განზრახვა; ხოლო ორგანიზებული ჯგუფის სხვა მონაწილენი პასუხს აგებენ ქრთამის აძლების ცალკეული ეპიზოდის მომზადებისა და ჩადენისათვის.

338-ე მუხლის მე-3 ნაწილში, ზემოჩამოთვლილი ქრთამის აძლების დამამძიმებელი გარემოებების გარდა, მოცემულია ასევე ქრთამის აძება განსაკუთრებით დიდი ოდენობით. ამ მუხლის თანდართულ შენიშვნაში კი მითითებულია, რომ განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აძებად ითვლება თანხა ოცდაათი ათასი ლარის ზევით.

ქრთამის მიცემა (მუხლი 339-ე)

ქრთამის მიცემის (აქტიური კორუფცია) ცნება ახლებურად არის ჩამოყალიბებული სისხლის სამართლის კოდექსში, მასში ამსრულებლის გათვალისწინებით ფაქტიურად გამეორებულია ქრთამის აძების კანონისმიერი შემადგენლობის ობიექტური ნიშნები.

ამ დანაშაულის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებიც ირღვევა მისი ჩადენისას და ამით, ძირითადად, ილახება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების, ასევე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და მისი მოხელეების პრესტიჟი და ავტორიტეტი.

ობიექტური მხრივ 339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული გამოიხატება მოხელისათვის ან მასთან გათანაბრებული პირისათვის პირდაპირ ან არაპირდაპირ, ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების, ქონებრივი სარგებლის ან სხვა რაიმე არამართლზომიერი უპი-

რატესობის დაპირებაში, შეთავაზებაში ან მინიჭებაში, რათა ამ მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა პირმა თანამდებობრივი უფლებამოვალეობების შესრულებისას ქრთამის მიმცემის ან სხვა პირის სასარგებლოდ განახორციელოს რაიმე ქმედება ან თავი შეიკავოს რაიმე ქმედების განხორციელებისაგან ან გამოიყენოს თავისი თანამდებობრივი ავტორიტეტი ანალოგიური მიზნის მისაღწევად, აგრეთვე განახორციელოს სამსახურებრივი მფარველობა.

კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, 339-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგება პასუხისმგებლობა მაშინ, თუ დამნაშავე ქრთამს აძლევს კანონიერი მოქმედების განხორციელებისთვის. ეს დანაშაული ფორმალურ დანაშაულთა შემადგენლობას მიეკუთვნება და დამთავრებულია ქრთამის საგნის დაპირების, შეთავაზების ან მინიჭების მომენტიდან, იმისდა მიუხედავად, იყო თუ არა შესრულებული მოხელის მიერ ქრთამით განპირობებული მოქმედება. იგი ასევე შეიძლება განხორციელდეს შუამავლის მეშვეობითაც, რომელიც ამ დანაშაულის თანამონაწილედ გვევლინება დამხმარის სახით. ამიტომ მისი მოქმედება დაკვალიფიცირდება 339-ე და 24-ე მუხლებით.

თუ რაიმე მიზეზის გამო სახელმწიფო მოხელემ უარი თქვა ქრთამის აღებაზე, ქრთამის მიმცემისათვის მაინც დამთავრებულია დანაშაული, რადგანაც შეთავაზებას უკვე ჰქონდა ადგილი.

ქრთამის მიმცემი პასუხს აგებს ქრთამის მიცემის მცდელობისათვის ე.წ. ცრუ შუამავლობის დროსაც. თვით ცრუ შუამავალი, ანუ ის პირი, რომელიც ითვისებს მისთვის მიცემულ ფულს ან სხვა ფასეულობას, ვითომ სახელმწიფო მოხელისათვის გადაცემის მიზნით, პასუხს აგებს თაღლითობისათვის (მაგალითად, აბიჭურიენტის უმაღლეს სასწავლებელში ჩასარიცხად დამნაშავე, ვითომდა მიმღები კომისიის თავმჯდომარისათვის გადასაცემად, ართმევს ქრთამის მიმცემს ფულს ან სხვა მატერიალურ ფასეულობას და ისევე მას).

როგორც წესი, ქრთამი მოხელეს ეძლევა მისი მიმცემის პირადი ინტერესის დასაკმაყოფილებლად. მაგრამ არ არის გამორიცხული, როდესაც ქრთამი ეძლევა სახელმწიფო მოხელეს იმ ორგანიზაცია-დაწესებულების ინტერესიდან გამომდინარე, რომელშიც იგი საქმიანობს. მოხელე, რომელიც წინადადებას აძლევს დაქვემდებარებულ პირს მიაღწიოს ორგანიზაცია-დაწესებულების სასურველ შედეგს ქრთამის მიცემის გზით, პასუხს აგებს, ან როგორც ქრთამის მიცემის ორგანიზატორი, ან როგორც წამქეზებელი იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი უშუალოდ არ გაიღებს

თანხას ქრთამის მისაცემად. მისდამი დაქვემდებარებული პირის ქმედება კი დაკვალიფიცირდება, როგორც ქრთამის მიცემა იმ ორგანიზაციის სასარგებლოდ, რომელშიც იგი მუშაობს. ხოლო, თუ ზემდგომი სახელმწიფო მოხელე იყენებს მისდამი დაქვემდებარებულ პირს და უშუალოდ მას მისცემს ქრთამს სათანადო პირისათვის გადასაცემად, მოხელის ქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც ქრთამის მიცემა, ხოლო უშუალოდ ქრთამის გადამცემისა კი – როგორც დამხმარის მოქმედება.

დანაშაული მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს მოხელისათვის ფულის ან სხვა მატერიალური სარგებლის გადაცემის, ასევე მოხელის მიერ მისი მიღების მართლწინააღმდეგობა; ქრთამის მიმცემს ასევე შეგნებული აქვს ის გარემოება, რომ ქრთამს იძლევა მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით მის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულების ან შეუსრულებლობისათვის და სურს გადასცეს ქრთამი.

339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივს მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა არა აქვს; ეს შეიძლება იყოს გარკვეულად პირადი ინტერესის დაკმაყოფილების სურვილი, სხვა პირის სასარგებლოდ რაიმე საკითხის გადაწყვეტისაკენ მისწრაფება და სხვა. მთავარია, რომ მოტივი ანტიისოციალური ხასიათისაა. ქრთამის მიცემის მიზანია დანაშავის ინტერესიდან გამომდინარე, სასურველი შედეგის მიღწევა.

სხვა სამოხელეო დანაშაულისაგან განსხვავებით, ქრთამის მიცემის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც მოხელე, ისე კერძო პირიც. სისხლის სამართალში იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის შემოტანასთან დაკავშირებით ამ დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს იურიდიული პირიც. ამ დანაშაულის მოთავსება სამოხელეო დანაშაულთა თავში იმით არის განპირობებული, რომ მექრთამეობა წარმოადგენს ორმხრივ დანაშაულს და ქრთამის აღების ამსრულებლის არსებობა გულისხმობს ქრთამის მიცემის სუბიექტის არსებობასაც. მაშასადამე, მექრთამეობის დროს აუცილებელ თანამონაწილეობასთან გვაქვს საქმე.

339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მძიმდება, როდესაც მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს ქრთამი ეძლევა უკანონო მოქმედების ჩასადენად. ცხადია, რომ ქრთამის მიცემა მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებისათვის ზრდის ამ დანაშაულის სამიწროებას. ამიტომ,

როდესაც ქრთამის მიმცემი უკანონო მოქმედების ჩასადენად იძლევა ქრთამს (მაგალითად, რათა გამოძიებულმა საქმის მასალებიდან ამოიღოს რაიმე მნიშვნელოვანი მტკიცებულება), იგი პასუხს აგებს არა მარტო ქრთამის მიცემისათვის, არამედ სხვა სამოხელეო დანაშაულის ჩასადენად მოხელის წაქეზებისათვის.

ქრთამის მიცემის მუხლს ახლავს შენიშვნა. ეს წამახალისებელი ნორმა მიუთითებს, რომ ქრთამის მიმცემი თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ მას ქრთამი გამოსძალეს ან თუ დამნაშავემ სისხლის სამართლის საქმის აღმძვრელ ორგანოში ნებაყოფლობით განაცხადა ამის შესახებ.

ქრთამის გამოძალვისას სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველია ის, რომ პირი, რომელიც ასეთ გარემოებაში აძლევს მოხელეს ქრთამს, ცდილობს თავისი კანონიერი ინტერესის დაცვას ქრთამის ამღები მოხელის უკანონო მოქმედებისაგან, მისი ნება პარალიზებულია მის ფსიქიკაზე მოხელის ზეწოლის გამო. იგი თვითონ არ ისწრაფვის სახელმწიფო მოხელის მოსყიდვას და მიზანი არა აქვს ხელყოს ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების ნორმალური საქმიანობა.

ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობითი განცხადება სათანადო ორგანოში გულისხმობს, რომ პირი ამას აკეთებს საკუთარი ინიციატივით, გადაწყვეტილება მიღებული აქვს თვითონ, სხვების მხრიდან ყოველგვარი ზეწოლის გარეშე; მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ თუ ეს ინიციატივა ახლობლებისაგან მოდის, რომლებიც დაესმარნენ გადაწყვეტილების მიღებაში, იგი ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობითი განცხადება აღარ იქნება.

ჩადენილი დანაშაულის ნებაყოფლობითი განცხადებისას, მოტივს მნიშვნელობა არა აქვს. ეს შეიძლება იყოს პასუხისმგებლობის შიში, ქმედების საშიშროების გაცნობიერება, შურისძიება (იმ შემთხვევაში, როდესაც ქრთამის ამღებმა არ შეასრულა ქრთამით განპირობებული ქმედება) და სხვა.

მნიშვნელობა არა აქვს დროის ხანგრძლივობას, რომელმაც გაიარა ქრთამის მიცემისა და ნებაყოფლობითი განცხადების დღიდან. მთავარია, რომ ეს მოხდეს იქამდე, სანამ დანაშაულის ფაქტი ცნობილი გახდება სათანადო ორგანოებისათვის. თუ სამართალდამცავი ორგანოებისათვის დანაშაულის შესახებ ცნობილი გახდა მანამდე, დამნაშავის ნებაყოფ-

ლობითი განცხადება ბრალის აღიარებით გამოცხადებად ჩაითვლება და შეამსუბუქებს პირის პასუხისმგებლობას.

ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობითი განცხადებისას, პირის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება არ ზდება მარეაბილიტირებელი საფუძვლით, ანუ იგი არ გულისხმობს მის ქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობას. ამიტომ ქრთამის მიმცემი დაზარალებულად არ იქნება ცნობილი და მას არ დაუბრუნდება ის მატერიალური სიკეთე, რომელიც მან სახელმწიფო მოხელეს ქრთამის სახით გადასცა. იგი სახელმწიფო შემოსავალში ჩაირიცხება.

ზემავლენით ვაჭრობა (მუხლი 339¹)

კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ ევროპული კონვენციის საფუძველზე, რომელსაც საქართველო 2006 წლის 14 დეკემბერს მიუერთდა, სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა ახალი დანაშაულის შემადგენლობა – ზემავლენით ვაჭრობა.

ეს ნოვაცია, ისევე როგორც სხვა ანტიკორუფციული სისხლისსამართლებრივი არსენალი, მიზნად ისახავს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა საქმიანობის გამჭვირვალობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფას, მათი პრესტიჟისა და ავტორიტეტის დაცვას. ამ ქმედების კრიმინალიზაცია ნათლად ადასტურებს, რომ კორუფციის გამოვლენის ნებისმიერი ფორმა საფრთხეს უქმნის ქვეყანაში კანონიერებას და დემოკრატიული ინსტიტუტების სტაბილურობას, ამიტომ კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროგრამას ყოვლისმომცველი ხასიათი უნდა ჰქონდეს. ხელისუფლებასთან დაახლოებულ კორუმპირებულ პირთა მიერ საჯარო მოხელეებზე ზემავლენის მეშვეობით ქონებრივი სარგებლის ან სხვა რაიმე არამართლზომიერი უპირატესობის მიღებისაკენ სწრაფვა აღრმავებს კორუფციის ატმოსფეროს. გარიგება რომელიც იდება ზემავლენით ვაჭრობის მონაწილეებს შორის ქმნის კორუფციულ ფონს, რომელიც არყვევს მოქალაქეთა რწმენას სახელმწიფო ხელისუფლების სამართლიანობისადმი; საზოგადოებაში მკვიდრდება აზრი იმის შესახებ, რომ „ყველაფრის მოგვარება“ შეიძლება. ამგვარი ქმედებები თავისთავად შეიძლება გადაიზარდოს კორუფციის სპირალში. ამიტომ ანტიკორუფციულმა სტრატეგიამ უნდა მოიცვას კორუფციის ნეგატიური ზემავლენის აღმოფხვრა მთლიანად საზოგადოების განვითარებაზე. აქედან გამომდინარე, საჯარო ხელისუფლების ავტორიტეტის

უზრუნველსაყოფად კორუფციული აზრის გამომჟღავნებაც კი დასჯადი გახდა. ამასთანავე, ეს ახალი ნორმა დამატებით სისხლისსამართლებრივ გარანტიებს ადგენს სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილების პრინციპისა და სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის უზრუნველსაყოფად.

საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით ზეგავლენით ვაჭრობა აგებულია ქრთამის აღებ-მიცემის ანალოგიურად. თუმცა აქ, აუცილებელ თანამონაწილეობას ერთი კანონისმიერი შემადგენლობა აქვს და სამხრთივი კორუფციული ურთიერთობის სახე აქვს: 1) დაინტერესებული პირი, რომელიც არამართლზომიერ პრივილეგიებს (უპირატესობას) სთავაზობს „ზეგავლენით მოვაჭრეს“, 2) თავად “ზეგავლენით მოვაჭრე“ ანუ პირი, რომელიც ამტკიცებს ან ადასტურებს, რომ მას შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა მოხელეზე ან მასთან გათანაბრებულ პირზე, და 3) მესამე პირი – ზეგავლენის ადრესატი ანუ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, რომელმაც დაინტერესებული პირის სასარგებლო გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს, შეასრულოს მოქმედება ან თავი შეიკავოს, თუმცა ეს უკანასკნელი 339¹ მუხლის შემადგენლობის გარეთაა და მისი ქმედება დამოუკიდებელ შეფასებას საჭიროებს.

სსკ 339¹ მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით ის, ვისაც ესაჭიროება ზეგავლენა საკუთარი ან სხვა პირის ინტერესებისათვის, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულს, ფასიან ქაღალდს სხვა ქონებას ან ქონებრივ სარგებელს ან სხვა რაიმე არამართლზომიერ უპირატესობას ჰპირდება, სთავაზობს ან ანიჭებს ზეგავლენით მოვაჭრეს ანუ იმ პირს, რომელიც ამტკიცებს ან ადასტურებს, რომ მას შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე. კორუფციული გარიგების ამ მხარეს ევროპული კონვენცია უწოდებს „აქტიურ“ ვაჭრობას ზეგავლენით, ხოლო ამავე გარიგების მეორე მხარეს უწოდებს – „პასიურ“ ზეგავლენით ვაჭრობას. საქართველოს სსკ 339¹ მუხლის მეორე ნაწილით პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე ის პირია, რომელიც ამტკიცებს ან ადასტურებს, რომ მას შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე. იგი იმ პირისაგან, ვისაც ესაჭიროება ზეგავლენის მოხდენა (ანუ ზეგავლენით დაინტერესებული პირისაგან) და მოქმედებს საკუთარი ან სხვა პირის ინტერესებისათვის, პირდაპირ ან არაპირდაპირ

იღებს ან ითხოვს ფულს, ფასიან ქალაღდს, სხვა ქონებას, ქონებრივ სარგებელს ან სხვა რაღმე არამართლზომიერ უპირატესობას. ასევე ასეთის თაობაზე იღებს დაპირებას ან შეთავაზებას.

კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ ევროკონვენციის მიხედვით, „პასიური“ ზეგავლენით ვაჭრობა გულისხმობს, რომ პირი რომელიც სარგებლობს რეალური ან სავარაუდო გავლენით მესამე პირებზე, ზეგავლენის მოხდენის სანაცვლოდ ითხოვს ან იღებს დაუსაბუთებელ პრივილეგიებს.

ზეგავლენით ვაჭრობა ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულია და დამთავრებულად ჩაითვლება იმისდამიუხედავად, განხორციელდა თუ არა ზეგავლენა ან/და მიღებულ იქნა თუ არა ამ ზეგავლენით სასურველი შედეგი.

დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი. ამასთანავე, ფიზიკურ პირში მხოლოდ კერძო პირი უნდა ვიგულისხმოთ და არა საჯარო მოხელე. ჩვენი კანონმდებელი არ ხსნის „ზეგავლენის“ არსს, ამიტომ შესაძლებელია ეს ნორმა სასამართლო პრაქტიკამ ფართოდ განმარტოს და ამ დანაშაულის ამსრულებლად ნებისმიერი ფიზიკური პირი ჩათვალოს, რომელიც ზეგავლენის მოხდენას ცდილობს რაღმე სარგებლის მისაღებად. მაგრამ ეს არ იქნება მართებული. ჯერ ერთი, ზეგავლენით მოვაჭრეს თვითონ არ შეუძლია რაღმე გადაწყვეტილების მიღება, მაგრამ ბოროტად იყენებს რეალურ ან სავარაუდო გავლენას მესამე პირზე (მოხელეზე ან მასთან გათანაბრებულ პირზე), რომელსაც კონკრეტულ საკითხზე გადაწყვეტილების მიღება შეუძლია. ზეგავლენით ვაჭრობა დანაშაულად ითვლება იმისდამიუხედავად, განხორციელდა თუ არა ზეგავლენა ან/და მიღებული იქნა თუ არა ამ ზეგავლენით სასურველი შედეგი. მეორეც, თუკი საჯარო მოხელე შეეცდება გამოიყენოს თავისი თანამდებობრივი ავტორიტეტი სხვა მოხელეზე ზეგავლენის მოსახდენად, მაშინ სხვა სამოხელეო დანაშაულთან გვექნება საქმე. კერძოდ, თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებას მართლსაწინააღმდეგო მიზნის მისაღწევად 338-ე მუხლიც ითვალისწინებს (ქრთამის აღება), ამიტომ თუკი ზეგავლენით ივაჭრებს საჯარო მოხელე მექრთამეობის სხვა შესაბამისი ნიშნების არსებობისას სახეზე იქნება ქრთამის აღება. თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებით ზეგავლენის დროს მოხელე არღვევს საჯარო მოხელის ქცევის ეთიკას, რომლის ერთგულებაზეც ფიცი დადო ან სხვაგვარად ვალდებულება იკისრა. ამგვარი ეთიკური ნორმები უამრავ-

ვია, მაგალითად, სამოსამართლო ეთიკის კოდექსი, საქართველოს პროკურატურის მუშაკთა ეთიკის კოდექსი და სხვ.

საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მიხედვით თანამდებობის პირს უფლება არა აქვს საჯარო სამსახურებრივი უფლებამოსილება ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობა გამოიყენოს საჯარო სამსახურის ინტერესების საწინააღმდეგოდ ან იმ საკითხის გადასაწყვეტად, რომელიც არ განეკუთვნება მის საჯაროსამსახურებრივ უფლებამოსილებას. ეს იგივე ზეგავლენით ვაჭრობაა მოხელის მხრიდან. 339¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებლად მოხელე იმ შემთხვევაში შეიძლება მოვიაზროთ, თუკი ის არ იყენებს სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ან ავტორიტეტს არამედ იყენებს პირად ურთიერთობას და ზეგავლენას ახდენს სხვა მოხელეზე, რისთვისაც მიღებული აქვს რაიმე პრივილეგია (მაგალითად, ქვემდგომი მოხელე, რომელსაც მიღებული აქვს რაიმე პრივილეგია მეგობრული ურთიერთობის გამოყენებით ზეგავლენას ახდენს ზემდგომ მოხელეზე, ამ შემთხვევაში იგი კერძო პირია).

აღსანიშნავია, რომ საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსში ზეგავლენით ვაჭრობის ორი კანონისმიერი შემადგენლობაა, ერთს ჰქვია ქრთამის აღება და ზეგავლენით ვაჭრობა თანამდებობის პირის მიერ, (მ. 432-11), მეორეს – ქრთამის მიცემა ან ზეგავლენით ვაჭრობა კერძო პირთა მიერ. (მ. 433-2).

ზეგავლენით ვაჭრობაში იგივე აზრია ჩადებული კორუფციის შესახებ ევროკონვენციის მე-12-ე მუხლში, საიდანაც ტრანსფორმირებულია საქართველოს სსკ 339¹ მუხლი.

შეიძლება გაჩნდეს შეკითხვა ამ ნორმის სისტემურ ადგილზე სისხლის სამართლის კოდექსში, რატომ არის იგი სამოხელეო დანაშაულთა თავში და არა მმართველობის ან სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა შორის. აქ პასუხი ერთია, ეს დანაშაული ხელყოფს საჯარო ხელისუფლების პრესტიჟსა და ავტორიტეტს, ამგვარი ქმედებები ქვეყანაში ქმნიან კორუფციულ ფონს, რომელსაც ტიპიურ მექრთამეობის სპირალში გადაზრდის პერსპექტივა აქვთ. ამიტომაც კანონმდებელი კერძო პირთა არამართლზომიერი მოქმედებებისგანაც ცდილობს ხელისუფლების ავტორიტეტის დაცვას და შენარჩუნებას. ანტიკორუფციული სტრატეგია მოიცავს კორუფციის ნეგატი-

ური ზეგავლენის აღმოფხვრას მთლიანად საზოგადოების ცნობიერებაზე და მის განვითარებაზე.

ზეგავლენით ვაჭრობის სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. ზემოხსენებული ევროპული კონვენციის მიხედვით „ზეგავლენა“ (არამართლზომიერი ზემოქმედება) უნდა შეიცავდეს კორუმპირებული ზრახვის ელემენტს ზეგავლენით მოვაჭრის მხრიდან (პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე). აქედან გამომდინარე, მისი მამოძრავებელი მოტივი ანგარებაა. ამასთანავე, ზეგავლენით ვაჭრობის ცნებაში არ ჯდება ლობირების აღიარებული ფორმები, ნათესაური და მეგობრული ურთიერთობები, რომელთა უკან არანაირი პირადი დაინტერესება არ დგას.

339¹ მუხლის მესამე ნაწილი ზეგავლენით ვაჭრობის (პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა) დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევს მის ჩადენას ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (სსკ 27-ე მუხ. III ნაწ.).

339¹ მუხლს აქვს წამახალისებელი ნორმა, კერძოდ ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება პირი, რომელიც თავის მიერ ამ ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის თაობაზე ნებაყოფლობით განუცხადა სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელ ორგანოს.

როგორც ვხედავთ, კანონმდებელი უკან დასახევე გზას სთავაზობს მხოლოდ აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრეს და ამ პრივილეგიას ართმევს პასიურ ზეგავლენით მოვაჭრეს ამ დანაშაულის სოციალური და სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე ვფიქრობთ, ეს შეღავათი კორუფციული გარიგების ორივე მხარეზე უნდა გავრცელდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ამ დანაშაულთან ბრძოლას სამართალდამცავი ორგანოები ისევ პროვოკაციების მეშვეობით განახორციელებენ, რამაც მექრთამეობასთან ბრძოლის მრავალწლიანი პრაქტიკიდან გამომდინარე არაერთ უკანონობას დაუდო სათავე.

ზეგავლენით ვაჭრობა უნდა გაკვიფრებოდეს მექრთამეობისაგან (ქრთამის აღება და მიცემა). ქრთამის ამლები ჰგავს ზეგავლენით მოვაჭრეს, მაგრამ როგორც ზემოთ აღინიშნა ქრთამის აღების ამსრულებელი მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირია, ზეგავლენით მოვაჭრე კი კერძო პირია, რომელიც ამტკიცებს ან ადასტურებს რომ მას თავისი პროფესიული ან სოციალური მდგომარეობით შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე, რისთვისაც

ქონებრივ სარგებელს ან სხვა რაიმე არამართლზომიერ უპირატესობას (დაუსაბუთებელ პრივილეგიებს) ითხოვს, ან იღებს. გარდა ამისა, ქრთამის აღების დროს მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი ქრთამის სანაცვლოდ თვითონ ახორციელებს რაიმე მოქმედებას ან თავს იკავებს მისგან, ზეგავლენით მოვაჭრეს კი თვითონ არ შეუძლია რაიმე გადაწყვეტილების მიღება, მაგრამ ბოროტად იყენებს რეალურ ან სავარაუდო გავლენას საჯარო მოხელეებზე.

ქრთამის მიმცემი მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს სთავაზობს ან ანიჭებს დაუსაბუთებელ პრივილეგიებს, მაშინ როცა ზეგავლენის მოსურნე პირი (აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრე) არამართლზომიერ პრივილეგიებს ჰპირდება, სთავაზობს ან ანიჭებს იმას, ვინც ამტკიცებს ან ადასტურებს, რომ მას შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ გადაწყვეტილების მიღებაზე. მაშასადამე, თუ ტიპიურ მექრთამეობაში ორი მხარეა გამოკვეთილი, ზეგავლენით ვაჭრობაში სამმხრივ კორუფციულ ურთიერთობასთან გვაქვს საქმე.

კანონით აპრობალშლი საჩუქრის მიღება (მუხლი 340-მ).

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ მოხელე ძვირფასი საჩუქრის მიღებით ერთგვარად დავალებულია საჩუქრის მიმცემისაგან, რაც, ცხადია, ხელს შეუშლის მას სამსახურებრივი საქმიანობის ნორმალურად წარმართვაში.

დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის, ასევე ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების მოხელეთა პრესტიჟი და ავტორიტეტი.

აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტების ზუსტად დადგენისა და დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციის მიზნით, საჭიროა მივმართოთ კანონს – „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“, რომელიც მიღებულია 1997 წლის 17 ოქტომბერს.

ამ კანონის თანახმად, თანამდებობის პირს, მისი ოჯახის წევრს უფლება აქვთ მიიღონ საჩუქარი, თუ ერთი წლის განმავლობაში მიღებული საჩუქრების საერთო ღირებულება არ აღემატება საარსებო მინიმუმის ზუთმაგ ოდენობას ოჯახის თითოეულ წევრზე.

თანამდებობის პირს, მისი ოჯახის წევრს უფლება არა აქვთ პირად საკუთრებაში მიიღონ საჩუქარი საქართველოს ან სხვა ქვეყნის სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოსგან ან დაწესებულებისგან ან საერთაშორისო ორგანიზაციისგან ან მათი წარმომადგენლობებისგან და წარმომადგენლებისგან, ასევე სამსახურბრივი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პირებისგან, თუ მისი ღირებულება აღემატება საარსებო მინიმუმის ოდენობის ნახევარს. ასეთი წყაროებიდან მიღებული და შემოადინიშნულზე მეტი ღირებულების საჩუქარი გადაცემის მომენტიდან ან იმ მომენტიდან, როცა თანამდებობის პირმა ან მისი ოჯახის წევრმა შეიტყო მისთვის საჩუქრის გადაცემის შესახებ, 72 საათის განმავლობაში უნდა ჩაბარდეს სახელმწიფო ხაზინას. შესაბამისმა საჯარო დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს საჩუქრის გადაცემის შესახებ ინფორმაციის საჯარო რეესტრში შეტანა.

საარსებო მინიმუმის ოდენობა ყოველწლიურად განისაზღვრება აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ. სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით გასულ წელს საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი 115 ლარია, ხოლო საშუალო ოჯახის საარსებო მინიმუმი – 218 ლარი.

340-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საგანია ყოველგვარი საჩუქარი, რასაც მატერიალური ღირებულება გააჩნია. შემოადინიშნულ კანონში „საჩუქარი“ განმარტებულია, როგორც უსასყიდლოდ ან შეღავათიან პირობებით გადაცემული ნებისმიერი ქონება ან ქონებრივი ვალდებულებისაგან გათავისუფლება, აგრეთვე აშკარად შეღავათიანი პირობებით გაწეული მომსახურება.

თუ საჩუქრის ღირებულების დასადგენად საჭიროა სპეციალური შეფასება, იანგარიშება მისი მიახლოებითი (ათპროცენტიანი ცდომილების ფარგლებში) საბაზრო ღირებულება. საჩუქრად მიიჩნევა ძვირფასი ბეჭედი, მხატვრული ტილო, კვების ძვირადღირებული პროდუქტი და სხვ. დანაშაულის საგნად ვერ ჩაითვლით, მაგალითად, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირისათვის მიძღვნილ ლექსს, თხზულებასა და სხვ. საჩუქრად ასევე არ ჩაითვლება სახელმწიფოს ან საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ გადაცემული გრანტი, სტიპენდია, ჯილდო ან პრემია.

მოხელისათვის ახლო ნათესავის მიერ გადაცემული საჩუქარი, აგრეთვე სხვა პირის მიერ საჩუქრად გადაცემული ნაბეჭდი გამოცემები, ისტო-

რიული ან ბიბლიოგრაფიული ღირებულების მქონე გამოცემის გარდა, შეზღუდვას არ ექვემდებარება.

დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა გულისხმობს მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებას. იგი ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება და დამთავრებულია კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების მომენტიდან, თუ საჩუქარი 72 საათის განმავლობაში არ იქნა დაბრუნებული.

340-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული განზრახვის ორივე სახით შეიძლება იყოს ჩადენილი.

დანაშაულის ამსრულებელია მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. რაც შეეხება კორუფციის შესახებ კანონში მითითებულ ახლო ნათესავთა პასუხისმგებლობას, ამის შესახებ სისხლის სამართლის კოდექსის ამ მუხლში არაფერია ნათქვამი და ეს სავესებით გასაგებია, ვინაიდან, ძირითადად, სამოხელეო დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. უნდა ვიგულისხმოთ, რომ კოდექსის აღნიშნული მუხლით მოხელის ახლო ნათესავებმა შეიძლება პასუხი აგონ, როგორც თანამონაწილეებმა, თუ მოხელემ მათი ჩეშვებით მიიღო კანონით აკრძალული საჩუქარი.

340-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ამ დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ იგი არაერთგზის არის ჩადენილი.

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება და ქრთამის აღება უნდა გაემიჯნოთ ერთმანეთისაგან. ეს უნდა მოხდეს, პირველ რიგში, დანაშაულთა ობიექტური და სუბიექტური ნიშნებით. ქრთამის აღების ობიექტური მხარე გულისხმობს, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ქრთამის აღებას მისი მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულების ან შეუსრულებლობისათვის, რომელიც მას უნდა შეესრულებინა ან შეეძლო შეესრულებინა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამასთან, ქრთამის აღებისას მოხელემ იცის, რომ მას ქრთამს გარკვეული მიზნით აძლევენ, მაშინ, როდესაც უკანონო საჩუქრის მიღებისას, მოხელის მოქმედება საჩუქრის გადაცემით არ არის განპირობებული. საჩუქრის მიმცემს ძვირფასი საჩუქრის გადაცემით სურს დაიმსახუროს მოხელის კეთილგანწყობა, მოხელის გულის მოგება მომავალში კეთილსასურველი მოქმედებისათვის; მოხელემ თავი დავალებულად უნდა იგრძნოს მის წინაშე; ან კიდევ, საჩუქარი გამოხატავდეს მადლიერებას უკვე შესრულებული მოქმედებისთვის.

საჩუქრის მირთმევისას პირს შეიძლება გარკვეული საქმის ინტერე-

სის მიღწევის მიზანიც ჰქონდეს, მისი მოქმედება, ძირითადად, მომავლისაკენ არის მიმართული. თუქცა გაპორიცხული არ არის, რომ მოხელეს საჩუქარი გადაეცეს იმ პირისაგან, რომელთან დაკავშირებული საკითხიც მან განიხილა, იხილაეს ან წინასწარ ცნობილია, რომ უნდა განიხილოს საჯარო სამსახურებრივი უფლებამოსილების შესრულების გამო. ცხადია, საჩუქრის მიმღებმა არ უნდა ჩათვალოს რომ მას ქრთამს აძლევენ.

სამსახურმბრივი სიყალბე (მუხლი 341-ე)

სამსახურებრივი სიყალბის, როგორც დანაშაულის, საშიშროება იმაში ვლინდება, რომ ოფიციალური დოკუმენტის გაყალბება საფრთხეს უქმნის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების სწორ მუშაობას, ასევე ხშირად სხვა დანაშაულის ჩადენის ან მისი დაფარვის საშუალებაც ხდება.

დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, დაკავშირებული ოფიციალური დოკუმენტების მიმოქცევასთან

დოკუმენტი ეს ის ოფიციალური აქტია, რომელიც გამომდინარეობს საწარმო-დაწესებულება-ორგანიზაციიდან და ადასტურებს სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე გარკვეულ ფაქტს ან გარემოებას.

ოფიციალური დოკუმენტების სხვადასხვაობის მიუხედავად, მათ აერთიანებთ ის, რომ ყველა შემთხვევაში ისინი გარკვეულ იურიდიულ შედეგს წარმოშობენ.

ცალკეული კერძო პირისაგან, ასევე კომერციულ ან სხვა არასახელმწიფოებრივი ორგანიზაციებისაგან გამომდინარე დოკუმენტის გაყალბება (ვალდებულება, ხელწერილი, ხელშეკრულება) ზემოაღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის; მაგრამ ასეთი დოკუმენტი ოფიციალურ ხასიათს იღებს და სამსახურებრივი სიყალბის საგნად შეიძლება ჩაითვალოს, თუ იგი სახელმწიფო უწყების გამგებლობაშია და იურიდიული მნიშვნელობა გააჩნია.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარე ფორმალურ შემადგენლობას იძლევა და დამთავრებულია 341-ე მუხლში ჩამოთვლილი თუნდაც ერთი მოქმედების შესრულების მომენტიდან. ყალბი დოკუმენტის გამოყენება და ამით გამოწვეული მავნე შედეგი დანაშაულის შემადგენლობის მიღმა რჩება. ამასთან, სიყალბე შესრულების ხერხის მიხედვით, შეიძლება იყოს ფიზიკური (მაგალითად, დოკუმენტში შესწორების შეტანა, რიცხ-

ვის გადასწორება, ტექსტის ნაწილის წაშლა და სხვ.) და ინტელექტუალური (მაგალითად, ყალბი, ფალსიფიცირებული დოკუმენტის შედგენა, რომელიც შეიცავს ისეთ ცნობებს, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება).

ობიექტური მხარე შემდეგ ქმედებებში ვლინდება:

1) მოხელის მიერ ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანა, ოფიციალურ დოკუმენტში, ე.ი. ისეთი ცნობის შეტანა, რომელიც სინამდვილეს არ შეესაბამება და ამაჩინჯებს რეალურ შინაარსს. ამასთან, იგი თავისთავად ინარჩუნებს ნამდვილი დოკუმენტის ნიშნებსა და რეკვიზიტს (დაბეჭდილია ოფიციალურ ბლანკზე, აქვს შტამპი, ბეჭედი და სხვ.), მაგრამ მასში შეტანილი მონაცემები (ტექსტი, ციფრობრივი მონაცემები) ყალბია (მაგალითად, ოფიციალურ დოკუმენტში დადასტურებულია, რომ განსაზღვრული პირი ამ ორგანიზაციის მუშაკია, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება; ან კიდევ, შრომისუუნარობის ფურცელში არასწორად არის შეტანილი ცნობა პირის ჯანმრთელობის შესახებ და სხვ.).

2) ყალბი დოკუმენტის შედგენა და გაცემა თავის პირველ ნაწილში (შედგენა) ფაქტობრივად ოფიციალურ დოკუმენტში ყალბი ცნობის შეტანას გულისხმობს (იგი შეიძლება მთლიანად ყალბიც იყოს), ხოლო გაცემა კი ნიშნავს ამ დოკუმენტის გადაცემას დაინტერესებული პირისათვის. სიყალბის ამ ფორმისათვის საჭიროა ორივე აქტის არსებობა: შედგენა და გაცემა.

3) საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმეში არსებული ოფიციალური ან კერძო დოკუმენტის გაყალბება გულისხმობს სხვადასხვა სახის ისეთ ოფიციალურ დავთარსა თუ წიგნში, რომლის საფუძველზეც დოკუმენტების აღრიცხვა, ანგარიშგება და რეგისტრაცია ხდება, ყალბი ცნობების შეტანა (მაგალითად, ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ ცრუ ჩანაწერი).

სამსახურებრივი სიყალბის, როგორც სამოხელეო დანაშაულის, სავალდებულო ნიშანია მისი ჩადენა საჯარო სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.

341-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. ამასთან, პირის განზრახვა უნდა შეიცავდეს დამნაშავის მიერ შედგენილი ან გაცემული დოკუმენტის სიყალბის შეგნებას.

დანაშაულის ამ მუხლით კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია სპე-

ციალური მოტივის – ანგარების ან სხვა პირადი მოტივის არსებობა. ანგარება სამსახურებრივ სიყალბესთან მიმართებაში მატერიალური სარგებლის მიღებაში გამოიხატება, ხოლო „სხვა პირად მოტივში“ უნდა ვიგულისხმეთ არა ანგარებითი, მაგრამ სხვა ანტისოციალური მოტივიც (შური, შურისძიება, კრიერიზმი და სხვ.).

დანაშაულის ამსრულებლის – მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის ცნება მოცემულია სამოხელეო დანაშაულის შესავალში.

თანამდებობრივი სიყალბე შეიძლება დაკავშირებული იყოს სხვა დანაშაულთანაც. სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლით გათვალისწინებულ მითვისებისა და გაფლანგვის ერთ-ერთ დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნეულია ამ ქმედების ჩადენა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამ დანაშაულის ჩადენისას, ზოგჯერ სიყალბე მისი ჩადენის მომზადების სპეციფიკური ფორმაა (მაგალითად, მოხელეს ყალბი მონაცემები შეაქვს ოფიციალურ დოკუმენტში ფულადი თანხის უკანონოდ მიღების მიზნით). სიყალბე ასევე შეიძლება იყოს მოხელის მიერ მითვისებული ან გაფლანგული ქონების დაფარვის საშუალება. ასეთ შემთხვევებში დამნაშავის მოქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით.

მოხელის ან სხვა პირის მართლსაწინააღმდეგო სარგებლობაში ქონების გადასვლა ფიქციური დოკუმენტის საფუძველზე, როდესაც დანაშაულში მოხელე და კერძო პირი მონაწილეობენ, შემდეგნაირად დაკვალიფიცირდება – მოხელის ქმედებაში იქნება დანაშაულთა ერთობლიობა: მითვისება ან გაფლანგვა და სამსახურებრივი სიყალბე, ხოლო კერძო პირი პასუხს აგებს მითვისების ან გაფლანგვისათვის, სათანადო შემთხვევაში კი სამსახურებრივ სიყალბეში თანამონაწილეობისათვის.

მოხელის მიერ კერძო პირისათვის ყალბი დოკუმენტის გაცემა უკანონო პენსიის მისაღებად, დაკვალიფიცირდება როგორც სამსახურებრივი სიყალბე და თაღლითობაში თანამონაწილეობა.

სამსახურებრივი სიყალბე, როდესაც სხვა დანაშაულის ჩადენის საშუალებას წარმოადგენს, მოხელის ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით: სამსახურებრივი სიყალბე და კონკრეტული დანაშაულის ამსრულებლობა ან თანამონაწილეობა. ანალოგიურად დაკვალიფიცირდება სამსახურებრივი სიყალბე და გულგრილობა (მუხლი 342-ე), თუ მოხელე მიზნად ისახავს სამსახურებრივი გულგრილობის შედეგად წარმოშობილი დანაკლისის დაფარვას.

სამსახურებრივი სიყალბე უნდა განვასხვაოთ დანაშაულისაგან — მტკიცებულების ფალსიფიკაცია, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლშია ჩამოყალიბებული. ამ მუხლით გათვალისწინებული ნორმა აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მართლმსაჯულების ინტერესის დარღვევისათვის, რაც ობიექტურად მტკიცებულებათა ფალსიფიკაციაში გამოიხატა. ეს ნორმა კონკურენციას უწევს ზოგად ნორმას — სამსახურებრივ სიყალბეს. მტკიცებულებათა ფალსიფიკაცია წარმოადგენს სამსახურებრივი სიყალბის განსაკუთრებულ სახეს.

სამსახურებრივი სიყალბე უნდა გაემიჯნოს სისხლის სამართლის კოდექსის 362-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან: ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება. მათი გამიჯვნა, ძირითადად, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნებით ხდება. სამსახურებრივი სიყალბის ობიექტია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობითი ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, ხოლო 362-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისა კი — ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი. ობიექტური მხრივ სამსახურებრივი სიყალბე გამოიხატება ოფიციალურ დოკუმენტში ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანაში, მის შედგენასა ან გაცემაში, ხოლო მეორე დანაშაულის ობიექტური მხარე გულისხმობს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის დამზადებისა და გასაღების გარდა, მის გამოყენებასაც.

რაც შეეხება დანაშაულის ამსრულებელს, სამსახურებრივი სიყალბის დროს იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, მაშინ, როდესაც 362-ე მუხლით პასუხისმგებლობა დეგება მხოლოდ სიყალბის ჩამდენი კერძო პირის მიმართ.

სამსახურმბრივი გულგრილობა (მუხლი 342-მ)

განსახილველი დანაშაულის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც უზრუნველყოფს ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების ნორმალურ საქმიანობას.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება სახელმწიფო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვნად შესრულებაში, მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო.

დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია, მისი დამთავრებულად ცნობისათვის აუცილებელია ფიზიკური და იურიდიული პირის უფლების ან სხვა კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა. აქედან გამომდინარე, პირის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის უნდა არსებობდეს პირდაპირი მიზეზშედეგობრივი კავშირი.

342-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობითაც. უმოქმედობასთან გვაქვს საქმე, როდესაც მოხელე არ ასრულებს მასზე სამსახურებრივად დაკისრებულ მოვალეობას, არ იღებს იმ ზომას, რაც უნდა მიეღო თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილებიდან გამომდინარე (მაგალითად, არ ატარებს მატერიალურ ფასეულობათა ინვენტარიზაციას). მოხელის გულგრილ მოქმედებასთან გვაქვს საქმე მაშინაც, როდესაც იგი არაჯეროვნად ასრულებს სამსახურებრივი მდგომარეობით გათვალისწინებულ საქმიანობას (მაგალითად, მატერიალურ ფასეულობათა გაცემა სათანადო გაფორმების გარეშე; აფთიაქის გამგის მიერ მიღებული და გაცემული მედიკამენტების აღურიცხაობა და სხვ.).

სამსახურებრივი გულგრილობის დასადგენად განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მოხელის უფლება-მოვალეობათა სამართლებრივ რეგლამენტაციას. მოხელის ვალდებულება განისაზღვრება კანონით, კანონქვემდებარე აქტით, შრომის ხელშეკრულებით (კონტრაქტით) ან ზემდგომი მოხელის ბრძანებით. ამიტომ, ყველა შემთხვევაში, კონკრეტულად უნდა დადგინდეს, თუ მოხელემ მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილებიდან გამომდინარე, რა არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა.

თუ მოხელეს, როდესაც მისი საქმიანობა დაკავშირებულია სხვა პირთა სათანადო ქმედებასთან, არ ჰქონდა შესაძლებლობა შეესრულებინა მასზე დაკისრებული მოვალეობა, ეს მის სისხლისსამართლებრივ პასუხ-

ისმგებლობას გამორიცხავს (მაგალითად, სახელმწიფო დაწესებულებების ხელმძღვანელს არ გადმოერიცხა თანამშრომლებზე გასაცემი ხელფასი).

თუ მოხელე არ ასრულებს ან არაჯეროვნად ასრულებს თავის სამსახურებრივ უფლებამოსილებას გამოუცდლობის, უცოდინრობის ან არასათანადო კვალიფიკაციის მიზეზით და არა სამსახურებრივი საქმიანობისადმი გულგრილი დამოკიდებულების გამო, მისი ქმედება არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სამსახურებრივ გულგრილობად. სათანადო პირობების არსებობისას მის მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დისციპლინური ზემოქმედების ღონისძიება, თვით სამუშაოდან დათხოვნამდეც კი.

სამსახურებრივ გულგრილობას უმეტეს შემთხვევაში სისტემატური ხასიათი აქვს და იგი ვლინდება მთელ რიგ კონკრეტულ მოქმედებათა შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვნად შესრულებაში (მაგალითად, როდესაც უსაფრთხოების ტექნიკის ინჟინერი თავისი ხელქვეითების საქმიანობას სისტემატურად არ ამოწმებს; რაც მომავალში ავარიის მიზეზი ხდება).

ეს შემთხვევა არ ქმნის დანაშაულის არაერთგზისობას, არამედ მას განგრძობადი ხასიათი აქვს. სისტემატურობა ამ მუხლით კვალიფიკაციისათვის ყოველთვის როდია სავალდებულო. განსაზღვრულ გარემოებაში საკმარისია ერთი მოქმედების ჩადენა, რომ კანონით მითითებულ შედეგამდე მივიდეთ (მაგალითად, ახალი აგრეგატის გაშვება მისი წინასწარი შემოწმების გარეშე).

დანაშაულებრივ შედეგში იგულისხმება ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა უფლებების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა. საკითხის გადაწყვეტა, იყო თუ არა სახეზე ინტერესთა არსებითი დარღვევა, უნდა ხდებოდეს ყველა კონკრეტული საქმის გარემოებათა შესწავლის საფუძველზე.

„არსებითი დარღვევის“ ცნებაში უფრო ხშირად მატერიალური ზიანის მიყენება იგულისხმება; თუმცა შეიძლება დარღვეულ იქნეს მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებები და თავისუფლებები, ან ეს დარღვევა გამოიხატოს ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობისათვის ხელის შეშლაში და სხვა.

ნაკლებად ტიპურია სამსახურებრივი გულგრილობის შედეგად პირის ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენება (მაგალითად, მოქალაქის მოწამვლა ისეთი წამლით, რომლის გაყიდვის სანქცია გასცა მოხელემ თავისი

სამსახურებრივი მოვალეობისადმი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო; ან კიდევ, მოხელის მიერ მალფუჭებადი პროდუქტების შემოწმებაზე არაჯეროვანი ზედამხედველობა და სხვა).

მოქალაქეთა უფლებებისა და ორგანიზაცია-დაწესებულების არსებითი დარღვევის დასადგენად, საჭიროა გავითვალისწინოთ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების უარყოფითი გავლენა სამუშაოს შესრულებაზე, მატერიალური ზიანის ზასიათი და რაოდენობა, მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზიანის სიმძიმე და სხვა (მაგალითად, დიდი ავარია, ტრანსპორტის ან საწარმოო პროცესის ხანგრძლივი შეჩერება და ა.შ.).

სამსახურებრივი გულგრილობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობაში გამოიხატება. ამ დროს პირს გაცნობიერებული აქვს წინდახედულების ნორმით აკრძალული ქმედება, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებს, რომ არასასურველ შედეგს თავიდან აიცილებს (რევიზიის, ინვენტარიზაციის ჩატარების წესის დარღვევა) ან არ ითვალისწინებს ამ შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას ევალებოდა და შეეძლო კიდევ.

ამრიგად, სამსახურებრივი გულგრილობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ორივე სახით: თვითიმედოვნებითა და დაუდევრობით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 342-ე მუხლს ახლავს დამამძიმებელი გარემოება. აქ ლაპარაკია სამსახურებრივ გულგრილობაზე, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

დამნაშავის მიერ თავისი პროფესიული მოვალეობის შეუსრულებლობისა ან არაჯეროვნად შესრულების შედეგად ადამიანისათვის სიცოცხლის მოსპობა ან ჯანმრთელობის მძიმე, ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება დაკვალიფიცირდება, როგორც ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული (მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 130-ე მუხლით – ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება). რაც შეეხება იმ სპეციალურ მუხლებს, რომლებიც შეეხება მოხელის სამსახურებრივი გულგრილობით, თავისი საქმიანობის სფეროში არსებული წესების დანაშაულებრივ დარღვევას, მისი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება სპეციალურ თავში მითითებული დანაშაულით, კერძოდ, სამუშაოს წარმოებისას უსაფრთხოების წესების დარღვევა (თავი 31-ე) ან კიდევ, მაგალითად, შრომის დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 170-ე), სადაც

უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის წესების დაცვისათვის პასუხისმგებელი პირის სამსახურისადმი გულგრილმა დამოკიდებულებამ ერთი ან რამდენიმე ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია. ამ შემთხვევაში დანაშაულთა ერთობლიობა გამორიცხულია.

ამრიგად, 342-ე მუხლით გათვალისწინებული სამსახურებრივი გულგრილობის შედეგად გამოწვეული ადამიანის სიკვდილი დაკვალიფიცირდება შემდეგი პირობების არსებობისას:

1) როდესაც ადამიანის სიკვდილი სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შედეგია, ანუ უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი დამნაშავის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის;

2) დამნაშავე უნდა მოქმედებდეს მხოლოდ გაუფრთხილებლობით, თვითიმედოვნების ან დაუდევრობის ფორმით;

3) არ უნდა არსებობდეს სამსახურებრივი გულგრილობისათვის დადგენილი სხვა სპეციალური ნორმა.

რაც შეეხება სამსახურებრივი გულგრილობით გამოწვეულ მძიმე შედეგს, ეს ფაქტის საკითხია და სასამართლომ ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დაადგინოს იგი საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით.

სამსახურებრივი გულგრილობა განსხვავდება სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისაგან ობიექტური და სუბიექტური ნიშნებით. თუ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება გულისხმობს მოხელის მიერ თავისი მდგომარეობის გამოყენებას, სამსახურებრივი გულგრილობა გამოიხატება მოხელისათვის დაკისრებული უფლებამოსილების შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვან შესრულებამში. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება ხდება განზრახვ, მამინ, როდესაც მეორე შემთხვევაში გაუფრთხილებლობით გამოწვეულ დანაშაულთან გვაქვს საქმე.

სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი ფუნქციის დარღვევა (მუხლი 342¹-ე)

სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა სამსახურებრივი გულგრილობის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს. განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია სასჯელალსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სასჯელალსრულებ-

ის დაწესებულების მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ შესაბამის დაწესებულებაში დადგენილი წესის შეუსრულებლობაში ან არაჯეროვნად შესრულებაში, რასაც შედეგად მოჰყვა ამ დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევა, ანდა სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია.

დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის აუცილებელია, რომ სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელის სამსახურებრივ გულგრილობას შედეგად მოჰყვეს ამ დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევა, ანდა დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია.

სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელის დაუდევრობის დასადგენად განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მისი უფლებამოვალეობათა ზუსტად განსაზღვრას, რათა გაირკვეს კონკრეტულად რაში გამოვლინდა სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა, რა არ შეასრულა მოხელემ ანდა რა შეასრულა არაჯეროვნად.

სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის წესები რეგლამენტირებულია რიგი ნორმატიული აქტებით. სწორედ მათ საფუძველზე უნდა გაირკვეს კონკრეტულად სამსახურის რა წესი დაარღვია სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა პირმა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დადგება იმ შემთხვევაში, თუ მას შედეგად მოჰყვება გაქცევა სასჯელალსრულების დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას ანდა სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია. სასჯელალსრულების დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევის შესახებ საუბარი გვექნება 379-ე მუხლის კომენტარში. რაც შეეხება სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაციას, ეს შეიძლება გამოიხატოს ადმინისტრაციისადმი დაუმორჩილებლობაში, მასობრივი გაქცევის საფრთხის შექმნაში და სხვ.

ქმედების ამსრულებელი სპეციალურია – სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. პატიმრობის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად, სასჯელალსრულების ორგანოს მოსამსახურეები არიან საჯარო მოსამსახურეები, სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას ისინი არიან ხელისუფლების წარმომადგენლები. სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელეები არიან, პირველ ყოვლისა, ადმინისტრაციის წარმომადგენლები

– დირექტორი, მოადგილე, განყოფილების უფროსი, სამსახურის უფროსი და სხვ. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის სტატუსის განსაზღვრისას უნდა ამოვიდეთ იმ კონკრეტულ უფლებამოსილებათა წრიდან (მოცულობიდან), რომელსაც ის ასრულებდა კანონის, კანონქვემდებარე აქტის მოთხოვნების, შრომის ხელშეკრულების ან ზემდგომი მოხელის ბრძანების საფუძველზე.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი მხოლოდ გაუფრთხილებლობაში გამოიხატება. მისი შინაარსი სამსახურებრივი გულგრილობის სუბიექტური შემადგენლობის იდენტურია.

342¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებს, სახელდობრ, აქ ლაპარაკია სასჯელ-ალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევაზე, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, როგორც 342¹-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შედეგი, შეიძლება იყოს სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მასობრივი არეულობის, ადმინისტრაციისადმი წინააღმდეგობის გაწევის, დაუმორჩილებლობის, მძევლების აყვანის, გაქცევის და მისთ. თანამდევი შედეგი. სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელის პასუხისმგებლობა მაშინაც არ არის გამორიცხული, როცა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა პატიმართა თუ მსჯავრდებულთა მხრიდან აკრძალული ნივთების შენახვისა და ტარების, მათ შორის ურთიერთშეტაკების (ჩხუბის) ან სხვა ჰართლსაწინააღმდეგო ქმედების თანამდევი შედეგია. ამ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს კონკრეტულად რაში გამოიხატა მოხელის სამსახურებრივი გულგრილობა, რომელსაც შედეგად ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვა.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის გარდა, სხვა მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს ჯანმრთელობის, მძიმე დაზიანებაში, მასობრივ გაქცევაში, მძევლების აყვანაში და ა.შ. მძიმე შედეგი ფაქტის საკითხია და სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით.

თავი V

დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ

საქართველოს სახელმწიფო ბერბის ან დროშის შებლალვა (მუხლი 343-მ)

სახელმწიფოს გერბი და დროშა სახელმწიფოს ოფიციალურად მიღებული სიმბოლური გამოხატულებაა. იგი საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის შესაბამისად ორგანული კანონით არის დადგენილი, როგორც სახელმწიფოს განმასხვავებელი ნიშანი. ამიტომ საქართველოს სახელმწიფო გერბისა ან დროშის შებლალვა დაუშვებელია არა მარტო ჩვენ საზოგადოებაში არსებული ზნეობრივი საფუძვლით, არამედ საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული ნორმებითაც.

სისხლის სამართლის კოდექსის 343-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი და მისი ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, რომელიც ხელყოფილია დანაშაულებრივი ქმედებით; ხოლო ხელყოფის უშუალო ობიექტია სახელმწიფო გერბისა და დროშის, როგორც საქართველოს სიმბოლოს, ავტორიტეტი.

დანაშაულის საგანია საქართველოს სახელმწიფო გერბი ან დროშა. რაც შეეხება საზოგადოებრივი, სპორტული, სამხედრო ან სხვა ორგანიზაციების სიმბოლოების შებლალვას, იგი ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ გვაძლევს.

343-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე ვლინდება ყველა ზერხითა და საშუალებით სახელმწიფო გერბისა და დროშის შებლალვაში. იგი შეიძლება გამოიხატოს მათ განზრახ დაზიანებას ან განადგურებაში; შეურაცხყოფელი წარწერის ან ნახატი გამოსახვაში; გერბისა და დროშის გამოყენებაში ზნეობისათვის მიუღებელი ფორმით, მათ ჩამოგლეჯაში, ფეხქვეშ გათეღვაში, დაწვაში და სხვა.

ზემოაღნიშნული დანაშაული თავისი ხასიათის მიხედვით მოქმედებით ხორციელდება. იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც აშკარა, ისე ფარული ფორმითაც. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საჯარო-დემონ-

სტრაციულ ხასიათს ატარებს არა თვითონ მოქმედება, არამედ მისი შედეგი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საჯაროობის ნიშნის არსებობა აუცილებელია, რაც იმას გულისხმობს, რომ დამნაშავეის მოქმედება უნდა განხორციელდეს სხვა პირთა (თუნდაც ერთი პირის) თანდასწრებით, ან შესაძლოა მათ გარეშეც (მაგალითად, სახელმწიფო გერბზე შეურაცხყოფელი წარწერის ან გამოსახულების გაკეთება), მაგრამ მოქმედების შედეგი საჯაროდ გამოვლინდეს – დანაშაულის შედეგს სხვა პირებიც უნდა ხედავდნენ.

სახელმწიფო გერბისა და დროშის შებღალვის დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს განეკუთვნება და დამთავრებულია მოქმედების განხორციელების მომენტიდან.

სახელმწიფო გერბის ან დროშის საჯაროდ შებღალვა, თუ მას თან ერთვის ძალადობა ან მისი გამოყენების მუქარა და დამნაშავეს ხულიგნური მოტივი ამოძრავებს, იგი დამატებით უნდა დაკვალიფიცირდეს ხულიგნობის მუხლითაც.

შესაძლებელია ზემოაღნიშნული დანაშაულის კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებთან ერთობლიობითაც. მაგალითად, სახელმწიფო გერბის ან დროშის შებღალვა და მასობრივი არეულობა (მუხლი 225-ე).

დანაშაულის სუბიექტს წარმოადგენს თოთხმეტი წლის ასაკს მიღწეული შერაცხადი ფიზიკური პირი როგორც საქართველოს, ისე უცხოეთის მოქალაქე და ასევე მოქალაქეობის არმქონე პირი.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა (მუხლი 344-ე)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ პირი, რომელიც საქართველოს სახელმწიფო საზღვარს უკანონოდ გადაკვეთს, უმეტესწილად უკვე მეორე დანაშაულს მაინც სჩადის, ვინაიდან გამორიცხული არ არის ის გარემოება, რომ დამნაშავეს ამა თუ იმ სახელმწიფოში ჩადენილი ჰქონდა მძიმე დანაშაული და ამით სურს თავი დააღწიოს პასუხისმგებლობას; ან კიდევ, ეს პირი იძებნება სხვა სახელმწიფოს მიერ როგორც ბოროტმოქმედი.

დანაშაულის ობიექტია ჩვენ ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი და საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ხელშეუხებლობა.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესა-

ბამისად, საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია განსაზღვრულია 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით. მისი ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო საზღვრების ხელშეუხებლობა აღიარებულია სახელმწიფოთა მსოფლიო თანამეგობრობისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ. სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმისა და დაცვის წესს შეიძლება საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭო და ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სახელმწიფო საზღვარზე დამნაშავეს ფაქტობრივ გადაადგილებაში ყოველგვარი ხერხით, მაგრამ ძალადობის ან მისი გამოყენების მუქარის გარეშე. დამნაშავემ შეიძლება საზღვარი უკანონოდ გადაჭრას ფეხით, ცურვით, საჰაერო ხომალდით, სატრანსპორტო საშუალებით და სხვ. ამასთან, საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა გულისხმობს როგორც საქართველოდან გასვლას, ისე საქართველოში შემოსვლას სათანადო დოკუმენტებისა და ნებართვის გარეშე. მაგალითად, საზღვრის გადაკვეთას ყალბი დოკუმენტისა და ასეთივე ბეჭდის გამოყენებით, ვადაგასული საზღვარგარეთის პასპორტითა და ვიზით.

უკანონოდ ჩაითვლება ასევე სახელმწიფო საზღვრის ყოველგვარი გადალახვა, თუ იგი ჩადენილია კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით აკრძალული წესით; უკანონო იქნება, მაგალითად, საზღვრის გადაკვეთა არასათანადო ადგილას, ასევე წესის სხვაგვარი დარღვევით.

344-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება დამნაშავეს მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის მომენტიდან. იმ შემთხვევაში, თუ საზღვრის გადაკვეთა ვერ მოხერხდა დამნაშავესაგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო, მაგალითად, იგი დაკავებულ იქნა საკონტროლო ხაზზე, მოქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის მცდელობა. გამტარი პუნქტის საკონტროლო ხაზის გადაკვეთა, რომელიც სახელმწიფო საზღვრის ხაზს არ შეესაბამება, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთის მცდელობად. განსახილველი დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება და იგი დამთავრებულია მოქმედების განხორციელების მომენტიდან.

დანაშაული პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მისი ჩადენის მოტივსა და მიზანს მნიშვნელობა არ ენიჭება, მაგრამ სასჯელის შეფარდებისას იგი გათვალისწინებულ იქნება.

ამ დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც თოთხმეტი წლის ასაკს მიაღწია.

334-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება შეიძლება ჩადენილ იქნეს ჯგუფურად, ასევე ძალადობით ან ძალადობის მუქარით. ჯგუფური დანაშაულის სხვადასხვა სახე მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში. მასში ლაპარაკია, როგორც ისეთ დანაშაულებრივ ჯგუფზე, რომლის მიერ დანაშაულის ჩადენა სორციელდება წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად ორი ან მეტი ამსრულებლის მიერ, ასევე წინასწარი შეთანხმებით ჩადენილ დანაშაულზე. განსაკუთრებით გამოყოფილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ განხორციელებული დანაშაული. ეს პირთა მყარი ჯგუფია, რომლებიც წინასწარ არიან შეკავშირებული რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.

ვინაიდან 334-ე მუხლის მე-2 ნაწილში ლაპარაკია ზოგადად ჯგუფურად ჩადენილ დანაშაულზე, იგულისხმება, რომ პასუხისმგებლობას ამძიმებს ყოველნაირი ჯგუფის მიერ სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთა.

რაც შეეხება საზღვრის უკანონო გადაკვეთისას ძალადობას ან მისი გამოყენების მუქარას, აქ უნდა ვიგულისხმოთ, როგორც ისეთი ძალადობა, რომელიც საშიში არ არის ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის, ასევე ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობა.

ძალადობა სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთის დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არა მარტო საზღვრის დამცველი, არამედ ყველა იმ პირის მიმართაც, რომლებიც რეალურად წინ აღუდგებიან დანაშაულის ჩადენას ან, დამნაშავის აზრით, შეუძლიათ ხელი შეუშალონ მას საზღვრის გადაკვეთაში.

რაც შეეხება ძალადობის გამოყენების მუქარას, ანუ ფსიქიკურ ძალადობას, იგი გულისხმობს პირის დაშინებას, რომ მის მიმართ ძალადობა იქნება გამოყენებული, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს ფიზიკური თავისუფლების შეზღუდვაში, ფიზიკური ტკივილის მიყენებაში, ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებაში და სხვა. თუ ძალადობას რეალურად მოჰყვა დაზარალებულის სიკვდილი, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით – 344-ე მუხლის მე-2 ნაწილით და სხვა სათანადო მუხლებით.

344-ე მუხლს ახლავს შენიშვნა, რომლის თანახმადაც ეს მუხლი

არ ვრცელდება საქართველოში გადმოსულ უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე მოქალაქეობის არმქონე პირზე, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად ხელისუფლებას თავშესაფარს სთხოვს, თუ მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები. ეს მუხლი არ ვრცელდება აგრეთვე პირზე თუ აღნიშნული ქმედება მან ჩაიდინა ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლად ყოფნის გამო ტრეფიკინგის მსხვერპლის სტატუსის მოპოვებამდე.

საქართველოს კონსტიტუციაში ჩაწერილია, რომ „საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესაბამისად, კანონით დადგენილი წესით, საქართველო თავშესაფარს აძლევს უცხოელ მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს. ამასთან, მასში ხაზგასმულია, რომ დაუშვებელია სხვა სახელმწიფოს გადაეცეს შემოიხიზნული პირი, რომელსაც დევნიან პოლიტიკური მრწამსისათვის ან იმ მოქმედებისათვის, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად არ ითვლება“.

ამასთან ერთად, არსებობს „საქართველოს კანონი ლტოლვილთა შესახებ“, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული იყო 1998 წლის 18 თებერვალს. ამ კანონის თანახმად, ლტოლვილად ითვლება საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსული საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლისთვისაც საქართველო არ არის მისი წარმოშობის ქვეყანა და რომელიც იძულებული გახდა დაეტოვებინა თავისი მოქალაქეობის ან მუდმივად საცხოვრებელი ქვეყანა, რადგანაც იდევნებოდა რასის, რელიგიის, ეროვნული კუთვნილების, რომელიმე სოციალური ჯგუფის წევრობის ან პოლიტიკური შეხედულების გამო და არ შეუძლია ან არ სურს ისარგებლოს იმ ქვეყნის მფარველობით ასეთი სამიშროების გამო.

ტრეფიკინგის მსხვერპლის სამართლებრივი გარანტიები ემყარება „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნებს.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის უკანონოდ გადაყვანა ან/და მისთვის საქართველოში უკანონოდ ყოფნისათვის შესაბამისი პირობების შექმნა. (მუხლი 344¹)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 2006 წლის 25 ივლისის კანონით დაემატა 344¹ მუხლი – საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის უკანონოდ გადაყვანა ან/და მისთვის საქართველოში ყოფნისათვის შესაბამისი პირობების შექმნა.

აღნიშნული ქმედების კრიმინალიზაცია განაპირობა მსოფლიო თანამეგობრობისათვის ისეთმა მასშტაბურმა პრობლემამ როგორცაა ადამიანთა ტრანსნაციონალური უკონტროლო გადაადგილება.

1990 წლის 18 დეკემბერს მიღებულია საერთაშორისო კონვენცია „ყველა მშრომელი მიგრანტისა და მისი ოჯახის წევრების უფლებების დაცვის შესახებ“. კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოები და სატრანზიტო ქვეყნები თანამშრომლობენ უკანონო ან საიდუმლო გადაადგილების აღკვეთისა და თავიდან აცილების საქმეში. ეს თანამშრომლობა სხვა ზომებთან ერთად გულისხმობს მიგრანტებისა და მათი ოჯახის წევრების უკანონო გადაადგილების გამოვლენასა და აღკვეთას, აგრეთვე ეფექტური სანქციების გამოყენებას იმ პირთა და ჯგუფების წინააღმდეგ, რომლებიც ეწვეიან ასეთი გადაადგილებების ორგანიზაციას, განხორციელებას ან მისი ორგანიზაციისა თუ განხორციელებისათვის ხელშეწყობას.

მიგრანტთა უკანონო გადაადგილება გარეგნულად ზოგჯერ შრომითი მოწყობის, შვილად აყვანის ან სხვა კეთილშობილური მიზნით ხდება, მაგრამ სინამდვილეში ეს მიგრანტთა ტრეფიკინგის მსხვერპლად ქცევის წინაპირობა ხდება ხოლმე. საზღვარზე მიგრანტთა უკანონო გადაყვანა ხშირად აუცილებელი ეტაპია ადამიანთა სხვადასხვა სახის ექსპლუატაციაში ჩაბმისათვის. პირი, რომელიც ფინანსური თუ სხვა მატერიალური სარგებლის მიღების მიზნით უზრუნველყოფს მიგრანტთა უკანონო გადაყვანას საზღვარზე, უნებლიეთ შეიძლება ტრეფიკინგის თანამონაწილედ იქცეს. ამრიგად, საშუაშაგლო საქმიანობა შრომითი მოწყობისათვის, შვილად აყვანისათვის, ან სხვაგვარი საქმიანობისათვის, რაც დაკავშირებულია ადამიანთა ტრანსნაციონალურ გადაადგილებასთან ხშირად ხელშემწყობი ფაქტორი ხდება სხვა დანაშაულის ჩადენისა ამიტომ ტრეფიკინგის შესაძლო ეტაპების სამართლებრივი რეგლამენტაცია გარკვეულ პრევენციულ როლს შეასრულებს მსხვერპლთა დასაცავად.

შემთხვევითი არ არის, რომ ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ გაეროს 2000 წლის კონვენცია და მისი დამატებითი ოქმები (ადამიანთა, განსაკუთრებით ქალებითა და ბავშვებით ვაჭრობის თავიდან აცილების, აღკვეთის და დამნაშავეთა დასჯის შესახებ დამატებითი პროტოკოლი და „სახმელეთო, საზღვაო და საჰაერო საშუალებებით მიგრანტთა საზღვარზე უკანონო გადაყვანის წინააღმდეგ“ მეორე დამატებითი ოქმი) ავალდებულებს სახელმწიფოებს ადამიანთა ტრანსნაციონალური გადაადგილების კონტროლის ქმედითი მექანიზმების შემუშავებას. სწორედ ამ საერთაშორისო ვალდებულებათა რეალიზაციის გამოძახილია სსკ 344¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების კრიმინალიზაცია. ხოლო ცოტა ხნით ადრე, 2005 წლის 27 დეკემბერს მიღებულ იქნა კანონი უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ, რომლის ერთ-ერთი მიზანია ხელი შეუწყოს საერთაშორისო თანამშრომლობას უკანონო და ფარული მიგრაციის თავიდან აცილების სფეროში, აგრეთვე თავიდან აიცილოს სტიქიური და მოუწესრიგებელი მიგრაცია, უზრუნველყოს მიზანმიმართული მიგრაციული პოლიტიკის განხორციელება და ამ პროცესებში სახელმწიფო ორგანოების მონაწილეობა. ეს კანონი განსაზღვრავს უცხოელის საქართველოში შემოსვლის ყოფნის, სატრანზიტო გავლისა და საქართველოდან გასვლის ზოგად პრინციპებს, აგრეთვე უცხოელთა პასუხისმგებლობისა და საქართველოდან გაძევების სამართლებრივ საფუძვლებს.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე ბლანკეტური სახით არის ჩამოყალიბებული და გამოიხატება საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის უკანონოდ გადაყვანაში ან/და მისთვის საქართველოში ყოფნისათვის შესაბამისი პირობების შექმნაში (ხელის შეწყობაში) კანონმდებლობით დადგენილი წესების დარღვევით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, უცხოელთა საქართველოში შემოსვლისა და ყოფნის სამართლებრივ საფუძვლებსა და მექანიზმებს განსაზღვრავს საქართველოს კანონი უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ. საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის გადაყვანა ანდა მისთვის საქართველოში ყოფნისათვის პირობების შექმნა უკანონოდ ჩაითვლება თუ ის აღნიშნული კანონით დადგენილი წესების დარღვევით მოხდება. მაგალითად, უცხოელის საქართველოს სახ. საზღვარზე გადაყვანა ყალბი ან ძალის არმქონე საბუთების წარდგენით, საქართველოში

შემოსვლა საერთაშორისო მიმოსვლისათვის გახსნილი სასაზღვრო გამტარი პუნქტის გვერდის ავლით, ან ვიზის გარეშე ან კიდევ მიგრანტისათვის საქართველოში ყოფნისათვის ხელის შეწყობა საქართველოში ყოფნის ნებართვის გარეშე. საქართველოში უცხოელის კანონიერად ყოფნის საფუძველია ვიზა ან ბინადრობის ნებართვა, თუ კანონით ან საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

344¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება ქმედების ჩადენისთანავე. დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

344¹ მუხლი ჩამოყალიბებულია სამ ნაწილად. მუხლის მეორე ნაწილი მკაცრ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს იგივე ქმედების ჩადენისათვის არაერთგზის, ორი ან მეტი პირის მიმართ, მიგრანტის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნით, მიგრანტის მიმართ არაპუმანური ან დამამცირებელი მოპყრობით, მისი ექსპლუატაციის ჩათვლით, ყალბი საბუთების გამოყენებით.

344¹ მუხლის მესამე ნაწილი პასუხისმგებლობის განსაკუთრებით დამამძიმებელი გარემოების სახით ითვალისწინებს ამ მუხლს პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ანდა რამაც გამოიწვია მიგრანტის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

ზემოჩამოთვლილი დამამძიმებელი გარემოებების დიდი ნაწილი სპეციალურ განმარტებას არ საჭიროებს, თუმცა ზოგიერთ მათგანზე ყურადღებას შევაჩერებთ, კერძოდ, საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის უკანონო გადაყვანა ან საქართველოში ყოფნისათვის ხელის შეწყობა მისი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნით გულისხმობს მაგალითად ისეთ შემთხვევას, როცა მიგრანტის გადასაცვანად ან მის სამყოფლად გამოყენებულია დახშული სივრცეები (მაგალითად, კონტეინერები), რომლებიც რეალურ საფრთხეს უქმნის მის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, როცა ამ ადამიანთა გადაადგილებისა და ყოფისათვის ელემენტარული პირობებია უგულებელყოფილი. რაც შე-

ეხება 344¹ მუხლის მეორე ნაწილის „დ“ პუნქტს, იგივე ქმედებას მიგრანტის მიმართ არაპუმანური ან დამამცირებელი მოპყრობით, მისი ექსპლუატაციის ჩათვლით, იგი გულისხმობს მიგრანტის გადაყვანას არაადამიანური, ღირსებისა და პატივის შემლახავ მდგომარეობაში ჩაყენებით, რაც მას ძლიერ ფიზიკურ, ფსიქიკურ ტკივილს ან მორალურ ტანჯვას აყენებს. აქვე შევნიშნავთ, რომ ეს პუნქტი შესაძლოა კოლიზიაში მოვიდეს სსკ 144³ (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა) და 143¹-143¹ (ტრეფიკინგი) მუხლებით აღწერილ დანაშაულის შემადგენლობებთან. (მაგალითად, თუკი მიგრანტის გადაყვანა ექსპლუატაციის მიზნით ხდება, მაშინ ეს თანამონაწილეობაა დახმარების ფორმით 143¹-143² მუხლებით აღწერილ დანაშაულში).

344¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების კრიმინალიზაციამ სხვა პრობლემაც წამოჭრა. სახელდობრ, მიგრანტი ანუ ის, ვინც უკანონოდ შემოდის საქართველოში ან გადის აქედან სსკ 344 მუხლის საფუძველზე აგებს პასუხს – საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთისათვის, ხოლო ის ვინც ხელს უწყობს მას ანუ უკანონოდ გადაჰყავს მიგრანტი სახელმწიფო საზღვარზე ან მას საქართველოში ყოფნისათვის შესაბამის პირობებს უქმნის (მაგალითად, ბინა დაუთმო საცხოვრებლად) – სსკ 344¹ მუხლით აგებს პასუხს. მაშასადამე, აუცილებელი თანამონაწილეობის ორი მხარის ქმედებას სსკ სხვადასხვა მუხლის საფუძველზე ვაფასებთ.

უფრო მეტიც, უცხოელი მოქალაქის ყოფნა საქართველოში კანონიერად ყოფნის ვადის ამოწურვის შემდეგ 10 დღიდან 3 თვემდე პერიოდის განმავლობაში ანდა 3 თვეზე მეტ ხანს დიფერენცირებულ ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას გამოიწვევს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 191-ე მუხლის საფუძველზე, (საქართველოში უცხოელ მოქალაქეთა ყოფნის, აგრეთვე, საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტით მგზავრობის წესების დარღვევა) ხოლო ის, ვინც მას საქართველოში ყოფნისათვის შესაბამის პირობებს უქმნის კანონმდებლობით დადგენილი წესის დარღვევით, პასუხს აგებს სისხლის სამართლის კოდექსის 344¹ მუხლის საფუძველზე. მაშასადამე ერთი სამართალდარღვევის ორი თანამონაწილე სხვადასხვა უმართლობას ახორციელებენ და განსხვავებულად აგებენ პასუხს, ერთი ადმინისტრაციული, ხოლო მეორე – სისხლის სამართლის წესით.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა (მუხლი 345-ე)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება მდგომარეობს იმ საფრთხის წარმოქმნაში, რომელიც შეიძლება გამოიწვიოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლამ.

№ 345-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო უშუალო ობიექტი კი – საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ხელშეუხებლობა, მიუხედავად იმისა, დაცულია თუ არა იგი. დანაშაულის საგანია სასაზღვრო ნიშანი.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლაში, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული. საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი ადგილზე აღინიშნება თვალსაჩინო სასაზღვრო ნიშნებით, რომელთა ფორმას, ზომასა და განლაგების თანმიმდევრობას განსაზღვრავს „სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმისა და დაცვის წესი“.

სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლაში იგულისხმება თუნდაც ერთი სასაზღვრო ნიშნის გადაადგილება, ამოღება ან განადგურება. გადაადგილება კი ნიშნავს სასაზღვრო ნიშნის ამოღებას ახალ ადგილზე დაყენებით. ამოღება გულისხმობს სასაზღვრო ნიშნის ამოძირკვას მის ახალ ადგილზე დაყენების გარეშე. განადგურებად უნდა მივიჩნიოთ სასაზღვრო ნიშნის შეუქცევადი დანგრევა, რომელიც საშუალებას არ იძლევა აღვიქვათ იგი როგორც სასაზღვრო ნიშანი და გამოვიყენოთ პირდაპირი დანიშნულებით.

ობიექტური მხრივ დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია. იგი დამთავრებულია სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლის მომენტიდან.

დანაშაული პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. თუ დამნაშავეს სახელმწიფო საზღვრის შეცვლის მიზანი არ ამოძრავებს, სათანადო პირობების არსებობისას, მისი ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც ხულიგნობა, ან ნივთის დაზიანება ან განადგურება.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური, გარკვეულ ასაკს მიღწეული პირი.

ამ მუხლის მეორე ნაწილით დამნაშავეს პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ იგი ჩადენილია ჯგუფურად. ასევე იზრდება პასუხისმგებლობა მაშინაც, თუ სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა ხდება ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

რაც შეეხება არაერთგზისობას, გარკვეულ ადგილზე რამდენიმე სასაზღვრო ნიშნის თანმიმდევრული ამოღება და გადაადგილება ან მისი განადგურება მცირე, უწყვეტი დროის განმავლობაში არაერთგზისობის ნიშანს არ წარმოშობს.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლის კიდევ ერთ დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს აღნიშნული მოქმედებით მძიმე შედეგის გამოწვევა. ეს მოქმედება კი უკვე დანაშაულის მატერიალურ შემადგენლობას გვაძლევს. მძიმე შედეგი შეიძლება იყოს სახელმწიფო საზღვრის გარკვეული უბნის ნორმალური ფუნქციონირების დარღვევა და ამით გამოწვეული მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლების არსებითი დარღვევა, ანუ საქართველოდან თავისუფალი გასვლის უფლება. მძიმე შედეგში ასევე შეიძლება ვიგულისხმოთ სასაზღვრო კონფლიქტის წარმოშობა; საერთაშორისო ხელშეკრულების შესრულების ვადის დარღვევა, რამაც მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანი გამოიწვია და სხვა მსგავსი შედეგი.

სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, დანაშაულებრივი ქმედების მიმართ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, ხოლო შედეგის მიმართ კი დანაშაული შეიძლება გამოიხატოს როგორც არაპირდაპირ განზრახვაში, ისე გაუფრთხილებლობაშიც.

საქართველოს სახელმწიფო აღმის უკანონოდ აღმართვა (მუხლი 346-მ)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფო დროშის ან ამოსაცნობი ნიშნის უკანონოდ აღმართვის მიზანი შეიძლება იყოს სხვა დანაშაულის ჩადენა, მაგალითად, მეკობრეობა.

1958 წლის 29 აპრილის უნგვის კონვენცია ღია ზღვის შესახებ ითვალისწინებს, რომ ყველა სახელმწიფოს აქვს უფლება, რომ მისი ხომალდი ღია ზღვაში ცურავდეს თავისი დროშით. კონვენცია ადგენს, რომ ხომალდს აქვს იმ სახელმწიფოს სტატუსი, ვისი დროშითაც მას მიმოსვლის უფლება ენიჭება.

სისხლის სამართლის კოდექსის განსახილველ მუხლში სახელმწიფო დროშის ნაცვლად, ნახმარია ტერმინი „სახელმწიფო აღამი“, რაც ეწინააღმდეგება როგორც საქართველოს კონსტიტუციის ტექსტს, ისე დებულებას სახელმწიფო დროშის შესახებ. ეს ხარვეზი უნდა გამოსწორდეს.

სახელმწიფო დროშის შესახებ დებულების თანახმად, სახელმ-

წიფო დროშა აღიმართება გემებსა და საზღვაო მიმოსვლის სხვა საშუალებებზე, რომელთა მიწერის ადგილია საქართველოს ტერიტორია, აგრეთვე საზღვაო და შინაგანი მიმოსვლის გემებსა და მიმოსვლის სხვა საშუალებებზე, რომლებზეც ოფიციალური პირების სახით იმყოფებიან: საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე ან სხვა პირები, რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, წარმოადგენენ საქართველოს სახელმწიფოს, აგრეთვე საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლები და კონსულები — მათი თანხმობით.

ზემოაღნიშნული დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფოში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო დანაშაულის საგანია სახელმწიფო დროშა ან ამოსაცნობი ნიშანი, რომელიც ხომალდზე უკანონოდ არის აღმართული.

დანაშაული ობიექტური მხრივ ხომალდზე საქართველოს დროშის ან ამოსაცნობი ნიშნის უკანონო აღმართვაში გამოიხატება. იგი დამთავრებულია მოქმედების განხორციელების მომენტიდან და დანაშაულებრივი შედეგის დადგომა მისი შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ რჩება.

346-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა და, ამისდა მიუხედავად, მაინც უკანონოდ აღმართავს გემზე სხვა სახელმწიფოს დროშას ან ამოსაცნობ ნიშანს.

თუ ეს ქმედება მიზნად ისახავს აგრეთვე სხვა დანაშაულის ჩადენას (მაგალითად, საბაჟო წესის დარღვევას), მაშინ იგი დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება.

ზემოაღნიშნული დანაშაულის სუბიექტია შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც თოთხმეტი წლის ასაკს მიაღწია.

შეპრპბის ან განიფმსტაციის ჩატარების ფმსის დარღვევა (მუხლი 347-ე)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ შეკრებისა და მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევამ შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ადამიანებს. ეს ნორმა ბლანკეტურია და მიუთითებს სპეციალური წესების დარღვევაზე, რომელიც სათანადო კანონშია მიითებული.

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით აღიარებულია, რომ

ყველას, იმ პირების გარდა, რომლებიც არიან სამხედრო ძალების, პოლიციისა და უშიშროების სამსახურის შემადგენლობაში, უფლება აქვთ წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბონ საჯაროდ და უიარაოდ როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ. კანონით შეიძლება დაწესდეს ხელისუფლების წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამომრად აღვილას იმართება. ხელისუფლებას შეუძლია შეკრების ან მანიფესტაციის შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი მიიღო.

კონსტიტუციის ზემოაღნიშნული დებულებიდან გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 161-ე მუხლში დასჯადად არის გამოცხადებული შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის, ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა.

შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა დანაშაულად არის აღიარებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამ აქტია მიხმე შედეგი გამოიწვია.

საქართველოს პარლამენტის მიერ 1997 წლის 12 ივნისს მიღებული „კანონი შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“, რომელიც აწესრიგებს პირებისათვის საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული უფლების განხორციელებას წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბონ საჯაროდ და უიარაოდ როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ. ზემოაღნიშნული უფლება არ ვრცელდება სამხედრო ძალების, პოლიციისა და უშიშროების სამსახურის შემადგენლობაში მყოფ პირებზე.

ამ კანონით გათვალისწინებულია ხელისუფლების გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამომრად აღვილას იმართება.

დაუშვებელია შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზაციისას და ჩატარებისას მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამზობის ან ძალადობით შეცვლისაკენ, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფისა და ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისაკენ, ან ისეთი მოწოდება, რომელიც წარმოადგენს ომისა და ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს.

შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეებს ეკრძალებათ იქონიონ იარაღი, ფეთქებადი, ადვილად აალებადი, ცრემლმდენი, რადიაქტიური, ნერვულ-პარალიტიკური მოქმედების და მომწამლედი ნივთიერებანი, ალკოპოლიანი სასმელები და სხვა.

ასეთ შემთხვევაში შეკრება ან მანიფესტაცია უნდა შეწყდეს ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს უფლებამოსილი წარმომადგენლის მოთხოვნისთანავე.

347-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო უშუალო ობიექტი – მოსახლეობის უსაფრთხოება.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული ორგანიზატორის მიერ შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევაში გამოიხატება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია. ცხადია, ამ დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია; დანაშაულის დამთავრებისთვის აუცილებელია მძიმე შედეგის დადგომა. იგი შეფასებითი ნიშანია და სასამართლომ ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში, საქმის გარემოებიდან გამომდინარე, უნდა დაადგინოს.

დანაშაულით მძიმე შედეგის გამოწვევა შეიძლება გულისხმობდეს ადამიანთა ჯანმრთელობის მსუბუქ ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას, ტრანსპორტის მოძრაობის ხანგრძლივ შეფერხებას და სხვა. თუ ამ დანაშაულმა ადამიანის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია, იგი დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით, 347-ე მუხლითა და ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის სათანადო მუხლით.

დანაშაული მოქმედების მიმართ პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. რაც შეეხება სუბიექტის დამოკიდებულებას შედეგის მიმართ, იგი შეიძლება გამოიხატოს როგორც არაპირდაპირ განზრახვაში, ისე გაუფრთხილებლობაში.

347-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების ორგანიზატორი, რომელიც დანაშაულის ამსრულებლად გვევლინება. რაც შეეხება შეკრებისა თუ მანიფესტაციის სხვა მონაწილეებს, ისინი სისხლის სამართლის წესით არ ისჯებიან, თუ მათ ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები, რაც სისხლის სამართლის კოდექსის სათანადო მუხლით დაისჯება (მაგალითად, შეკრების მონაწილის მიერ სხვა პირის ჯანმრთელობისათვის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანების მიყენება).

დანაშაულის ამსრულებელია შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც 14 წლის ასაკს მიაღწია.

ბაჟინცივის წმინის დარღვევა (მუხლი 348-მ)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება იმაშია, რომ დადგენილი წესის დარღვევით გაფიცვამ ქვეყანაში შეიძლება გამოიწვიოს შრომის პროცესის შეფერხება და, აქედან გამომდინარე, მისთვის მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა შექმნას.

საქართველოს კონსტიტუციის 33-ე მუხლით გაფიცვის უფლება აღიარებულია. ამ უფლების განხორციელების წესი განისაზღვრება კანონით. კანონი ადგენს აგრეთვე სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი სამსახურების საქმიანობის გარანტიებს.

აღნიშნული დანაშაული ბლანკეტური ხასიათის ნორმას წარმოადგენს და საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებმა გაფიცვის წესის დარღვევის დასადგენად უნდა მიმართონ კანონს – „კოლექტიური შრომითი დავის მოწესრიგების წესის შესახებ“, რომელიც მიღებული იყო 1998 წლის 30 ოქტომბერს.

ეს კანონი სხვა საკითხებთან ერთად განსაზღვრავს გაფიცვის უფლების რეალიზაციის წესს და ვრცელდება ყველა მუშაკზე, დამსაქმებელზე, მუშაკთა და დამსაქმებელთა გაერთიანებასა და მათ მიერ უფლებამოსილ ორგანოებზე, აგრეთვე ყველა საწარმოზე, დაწესებულებასა და ორგანიზაციაზე მათი საკუთრებისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მიუხედავად.

ზემოაღნიშნული კანონი გაფიცვას განმარტავს, როგორც კოლექტიური შრომითი დავის მოწესრიგების მიზნით მუშაკთა ღროებით, ნებაყოფლობით უარს შრომითი მოვალეობის მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულებაზე.

დანაშაულის ობიექტია მმართველობის დადგენილი წესი, ხოლო უშუალო ობიექტი კი, ქვეყნის ეკონომიკა და მოსახლეობის კეთილდღეობა.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება გაფიცვის წესის დარღვევაში ამ აქციის ორგანიზატორის მიერ, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი. დანაშაული მატერიალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება და დამთავრებულია მხოლოდ მაშინ, თუ მძიმე შედეგი იქნება სახეზე. მძიმე შედეგის ცნება შეფასებითი ნიშნის არსებობას გულისხმობს. იგი უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ მას შემდეგ, რაც შეისწავლის, გააანალიზებს და შეაფასებს საქმის ყველა გარემოებას.

მძიმე შედეგი გაფიცვის ღროს შეიძლება იყოს ქვეყანაში არსებული საწარმო-დაწესებულებათა მუშაობის ხანგრძლივი შეჩერება, რა-

მაც გამოიწვია: საწარმოს გაკოტრება, სახელმწიფოში ეკონომიკური კრიზისი, მუშა-მოსამსახურეთა მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება და სხვ.

დანაშაული ქმედების მიმართ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, ხოლო შედეგის მიმართ შეიძლება იყოს ჩადენილი როგორც არაპირდაპირი განზრახვით, ასევე გაუფრთხილებლობით.

348-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია წესის დარღვევით გაფიცვის მომწყობი ამ აქციის ორგანიზატორი, რომელიც ამსრულებლის როლში გამოდის. გაფიცვის სხვა მონაწილეები ამ დანაშაულის სუბიექტებს არ წარმოადგენენ. მათ მიერ ჩადენილი კონკრეტული დანაშაულებრივი მოქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებით.

ადმინისტრაციულ წარმომავალ ცრუ ჩვენებების, ყალბი დასკვნის ან ჩვენებების მიცემა ანდა განზრახ არასწორად თარგმნა (მუხლი 348¹)

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს 2008 წლის 21 მარტს დაემატა

საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მიხედვით, ადმინისტრაციული წარმოება არის ადმინისტრაციული ორგანოს საქმიანობა ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მომზადების, გამოცემისა და აღსრულების, ადმინისტრაციული საჩივრის გადაწყვეტის, აგრეთვე ადმინისტრაციული ხელშეკრულების მომზადების, დადების ან გაუქმების მიზნით.

აღსანიშნავია, რომ ადმინისტრაციული სამართლის კანონმდებლობა განასხვავებს ადმინისტრაციულ წარმოებას და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებას. ადმინისტრაციული წარმოების სახეებს და ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების წესს განსაზღვრავს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, ხოლო ადმინისტრაციული სამართალწარმოება ანუ, საქართველოს საერთო სამართლოების მიერ ადმინისტრაციული საქმეების განხილვისა და გადაწყვეტის წესი დადგენილია საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით. ამასთანავე ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გამოიყენება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებანი. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-18 მუხლი,

რომელიც განსაზღვრავდა მოწმის და ექსპერტის სტატუსს ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ამოღებულია, რადგან მასზე ვრცელდება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებები.

სსკ 348¹ მუხლის სიტყვა-სიტყვითი განმარტებით, მისი მოქმედება ვრცელდება მხოლოდ ადმინისტრაციულ წარმოებაზე (და არა ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაზე) და ქმედების ობიექტური შემადგენლობა გამოიხატება ადმინისტრაციულ წარმოებაში მოწმის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემაში ან ექსპერტის მიერ ყალბი დასკვნის ან ჩვენების მიცემაში ანდა თარჯიმნის მიერ განზრახ არასწორად თარგმნაში.

ადმინისტრაციულ წარმოებაში მოწმის ან ექსპერტის მიერ ჩვენების მიცემის წესი რეგლამენტირებულია სზაკ-ის 97-ე, 109-112 მუხლებით, ამასთანავე 97-ე მუხლის მეორე ნაწილში საუბარია მოწმის ან ექსპერტის ახსნა-განმარტებაზე, ხოლო 112-ე მუხლში მოწმის ან ექსპერტის ჩვენებაზე. ალბათ, უფრო მართებულია ახსნა-განმარტება, რამეთუ სამართლის სისტემის ერთიანობიდან გამომდინარე ჩვენების მიცემა სასამართლოს სხდომაზე ხდება, ხოლო ადმინისტრაციული ორგანოსათვის ინფორმაციის მიწოდება ახსნა-განმარტებაა.¹ ამავე დროს სზაკ-ის 97-ე მუხლის მიხედვით ახსნა-განმარტების ჩამორთმევა ხდება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შესაბამისად. ეს იმას ნიშნავს, რომ მოწმე, ექსპერტი ან თარჯიმანი გაფრთხილებული უნდა იქნენ მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის შესახებ. გამოდის რომ, ადმინისტრაციული წარმოება კვაზი სასამართლო წარმოებაა შესაბამისი სამართლებრივი შდეგებით. ადმინისტრაციული წარმოება და ადმინისტრაციული სამართალწარმოება ორი აბსოლუტურად განსხვავებული საქმის წარმოებაა და საკითხავია რატომ ვრცელდება მასზე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებები. განა შეიძლება მმართველობის ორგანომ სასამართლო ფუნქციები შეითავსოს?!

გარდა ამისა, მტკიცებულების მნიშვნელობა პროცესში ექსპერტის დასკვნას აქვს და არა მის ჩვენებას, სახელდობრ, როგორც სამოქალაქო, ასევე სისხლის სამართლის პროცესში მტკიცებულების წყაროს წარმოადგენს ექსპერტის დასკვნა და არა მისი ჩვენება; სსკ 348¹-ე

---

¹ ანალოგიური ნორმა უკვე გვაქვს სსკ 350-ე მუხლის სახით, სადაც საუბარია საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემაზე. თუმცა ეს ნორმაც იგივე ხარვეზების მატარებელია, რაც 348¹-ე მუხლს ახასიათებს.

მუხლის მიხედვით ექსპერტის როგორც დასკვნა, ასევე ჩვენება დამოუკიდებელი დევნის საფუძველია, რაც არალოგიკურია. ექსპერტის ჩვენება ტერმინოლოგიურადაც არასწორია, რადგან სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიხედვით ექსპერტი აკეთებს დასკვნას, ხოლო მისი განმარტების მიზნით შეიძლება მან ახსნა-განმარტება მისცეს (მუხლი 102, მეორე ნაწილი), ამავე მუხლის მიხედვით მოწმე აძლევს ჩვენებას და არა ახსნა-განმარტებას. მაშასადამე, ეს პრობლემა ტერმინოლოგიურადაც დაზუსტებას საჭიროებს როგორც ზოგად ადმინისტრაციულ, ასევე სისხლის სამართლის კოდექსში.¹

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი არ შეიცავს სპეციალურ ნორმას ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში (ადმინისტრაციული პროცესი) ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის ან არასწორი თარგმანისათვის. ერთი შეხედვით უცნაურია, რომ ადმინისტრაციულ წარმოებაში ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან არასწორი თარგმანი სისხლის სამართლის წესით ისჯებოდეს, ხოლო ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში – არა. მაგრამ თუკი სსკ 370-ე მუხლს ფართო განმარტებას მივცემთ მასში შეიძლება ადმინისტრაციული სამარ-

---

¹ ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მიხედვით თუ საკითხის გადაწყვეტა სპეციალურ ცოდნას მოითხოვს, ადმინისტრაციული ორგანო უფლებამოსილია რაც შემთხვევაში დანიშნოს ექსპერტიზა, თუმცა ამ დროს ექსპერტის მიმართ არ ვრცელდება ის წესები, რაც დადგენილია საპროცესო კანონმდებლობით. (იხ. ზოგადი ადმინისტრაციული სამართლის სახელმძღვანელო, თბ. 2005, გვ. 235) ეს თავისთავად მართებული მოსაზრება წინააღმდეგობაში მოდის სსკ 348¹ მუხლის შინაარსთან, რომლის მიხედვითაც ექსპერტი შესაძლებელია სისხლის სამართლებრივი დევნის ობიექტად იქცეს. თუკი ექსპერტის მიმართ არ ვრცელდება საპროცესო კანონმდებლობა მაშინ რა საფუძველით შეიძლება მისი დევნა?! თანაც 348¹ მუხლი არ აკონკრეტებს რომელი სახის ადმინისტრაციულ წარმოებას გულისხმობს, რაც ერთი შეხედვით ყველა სახის ადმინისტრაციულ წარმოებას მოიცავს. ეს კი აბსურდულ დასკვნებამდე მივყავანს. 348¹ მუხლი თუნდაც ამ თვალსაზრისით საჭიროებს დაკონკრეტებას და მითითებას, რომ მასში მხოლოდ და მხოლოდ ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოება იგულისხმება. ამასთანავე, ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოების საფუძველზე ადმინისტრაციული აქტი გამოიცემა მხოლოდ კანონით ნუსხტად განსაზღვრულ შემთხვევაში. დღესდღეობით საქართველოში ასეთი კანონი არ არსებობს. თუმცა კანონმდებელს აქვს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით მინიჭებული შესაძლებლობის სამომავლოდ რეალიზაციის საშუალება. სახელდობრ, ზაკი არ განსაზღვრავს რომელი საკითხი შეიძლება განხილული იქნეს ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოებით. მომავალში შესაძლებელია სპეციალურმა კანონმდებლობამ დაადგინოს, რომ მაგალითად, მწიწებლობის ნებართვა ანდა ლიცენზიის გაცემა მოხდეს ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოებით და მაშინ ამუშავდება შესაბამისი განხილვის პროცედურა, რომელიც რეგლამენტირებულია ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით. ჯერჯერობით ადმინისტრაციული წარმოება მხოლოდ მარტივი და საჯარო ადმინისტრაციული წარმოებით მიმდინარეობს.

თალწარმოებაც ვიგულისხმობთ. რადგან სსკ 370 მუხლი არ აკონკრეტებს რომელ სასამართლო პროცესზეა ლაპარაკი, ის შეიძლება ფართოდ გავიგოთ და მასში ყოველგვარი პროცესი ვიგულისხმობთ. გამოდის რომ მხოლოდ ადმინისტრაციულ წარმოებაში ცრუ ჩვენებისათვის, ყალბი დასკვნისათვის ან არასწორი თარგმანისათვის სპეციალური ნორმა შემოიტანა კანონმდებელმა. რამდენად აუცილებელი იყო ამგვარი სპეციალური ნორმა ან რა საფრთხის მატარებელია მსგავსი ქმედება ალბათ არავინ დაფიქრებულა მისი კრიმინალიზაციის დროს.

მაგრამ ეს ნოვაცია სხვა უხერხულობას წარმოშობს სამართალში, დაეუშვათ მოქალაქემ თბილისის მერიას მიმართა განცხადებით მიწის ლეგალიზაციის შესახებ. მერიაში ადმინისტრაციული წარმოების დროს მოქალაქეს თავისი მეზობელი მოწმედ დაუდგა და დაადასტურა მის მიერ მიწის ნაკვეთის ფაქტობრივად ფლობა ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში. შემდგომ გაირკვა რომ მოწმის ჩვენება ყალბი იყო. მოწმე სისხლის სამართლის წესით აგებს პასუხს, ხოლო მიწის ლეგალიზაციით დაინტერესებული მოქალაქე შეიძლება საერთოდ დაუსჯელი დარჩეს. ასეთსავე უხერხულობას წარმოშობს ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან არასწორი თარგმანი ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში.

თუკი სსკ 370-ე მუხლში ადმინისტრაციულ პროცესსაც ვიგულისხმებთ, მაშინ გამოდის, რომ სიცრუე, სიყალბე კრიმინალია, ხოლო ის რაზეც ცრუობენ ან ყალბ დასკვნას იძლევიან ადმინისტრაციული გადაცდომა. სამართალდარღვევა რომლის თაობაზეც, ცრუ ჩვენებას იძლევა მოწმე უფრო ნაკლები ზარისხის უმართლობაა, ვიდრე თავად მოწმის ქმედება. დაეუშვათ მოწმემ ცრუ ჩვენება მისცა წვრილმანი ხულიგნობის ან საგზო მოძრაობის წესის დარღვევის თაობაზე, მოწმე სისხლის სამართლის წესით აგებს პასუხს, ხოლო თავად ადმინისტრაციული გადაცდომის ჩამდენი მხოლოდ ადმინისტრაციულ სახდელს დაიმსახურებს. ალბათ 348¹-ე მუხლის ავტორი ამ საკითხით არ დაფიქრებულა.

სსკ 348¹-ე მუხლით აღწერილი ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნები იმავე მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ, როგორც 370 მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში. ასევე ერთმანეთის იდენტურია შენიშვნაში მოცემული წამახალისებელი ნორმის შინაარსი. კერძოდ, მოწმე, ექსპერტი ან თარჯიმანი თავისუფლდება სისხლისა-

მართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ იგი ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე ნებაყოფლობით განაცხადებს თავის მიერ ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის ან ჩვენების მიცემის ანდა განზრახ არასწორად თარგმნის შესახებ.

ადმინისტრაციულ წარმოებაში მოწმის მიმართ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა (მუხლი 348²)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ეს ნოვაცია 2008 წლის 21 მარტს განხორციელდა. ადმინისტრაციულ წარმოებაში არის ინკვიზიციური ელემენტი, რომლის მიხედვითაც მოწმეს ჩვენების მიცემის ვალდებულება ეკისრება. სახელდობრ, ზაკ-ის 97-ე მუხლი, რომელიც ეხება მტკიცებულებათა გამოკვლევას ადმინისტრაციულ წარმოებაში ადგენს, რომ მოწმე ან ექსპერტი ვალდებულია მისცეს ახსნა-განმარტება ადმინისტრაციულ ორგანოს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში. ამავე კოდექსის 109-ე მუხლის მიხედვით, ფორმალური ადმინისტრაციული წარმოების დროს, მოწმე ვალდებულია მისცეს ჩვენება, ხოლო ექსპერტი – დასკვნა. ამგვარად, მოწმისათვის ჩვენების მიცემის ვალდებულება პირდაპირ კანონით არის განსაზღვრული (მუხლი 109). სწორედ ამ ვალდებულების რეალიზაციისათვის არის კრიმინალიზებული მოწმის უმოქმედობა, რაც გამოიხატება ადმინისტრაციულ წარმოებაში მოწმის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმაში, თუ ჩვენების მიცემის ვალდებულება განსაზღვრულია კანონით. რამდენად აუცილებელია ამგვარი ქმედების კრიმინალიზაცია და რა საშიშროების მატარებელია, ცხადია, ამაზე არავის უფიქრია.

ცნობილია, რომ რიგ ქვეყნებში ჩვენების მიცემა მოწმის უფლებაა და არა ვალდებულება, ხოლო იმ ქვეყნებში, სადაც მოწმისათვის ჩვენების მიცემა მოვალეობაა, დასჯადია, მხოლოდ ფიცის ქვეშ მიცემული ჩვენება. საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობით მოწმეს ჩვენების მიცემის ვალდებულება აქვს როგორც წინასწარ გამოძიებაში, ისე სასამართლოში. სამომავლოდ, ახალი საპროცესო კანონმდებლობით მოწმეს ამგვარი ვალდებულება დაეკისრება მხოლოდ სასამართლოში. ასეთ ვითარებაში საკითხავია რატომ ვავალდებულებთ მოწმეს ჩვენების მიცემას ადმინისტრაციული ორგანოს წინაშე? რამდენად მართებუ-

ლია მმართველობის ორგანომ სასამართლო ფუნქციები შეითავსოს. ამგვარი ვალდებულებით მოწმე მხოლოდ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დროს შეიძლება იყოს შებოჭილი, ვინაიდან იგი სასამართლო პროცესის ერთ-ერთი სახეა, სადაც მოწმეს და ექსპერტს აფრთხილებენ მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის შესახებ (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი მუხლი 145, 166-167). უფრო მეტიც, სასამართლო პროცესზე მოწმე შეიძლება იძულებითაც მიიყვანონ, მაგრამ მსგავსი რამ წარმოუდგენელია ადმინისტრაციული წარმოების დროს, სადაც მოწმის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის შემთხვევაში ადმინისტრაციულ ორგანოს ერთადერთი გზა რჩება, მიმართოს ადმინისტრაციულ სასამართლოს ჩვენების მოპოვების თხოვნით. მაშინ რას ემსახურება სსკ 348² მუხლი გაურკვეველია, როცა შესაბამისი მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესი ცალსახად გარკვეულია და საპროცესო უზრუნველყოფის წესებიც რეგლამენტირებულია.

ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დროს მოწმის მიერ ჩვენებაზე უარის თქმისათვის სსკ 371-ე მუხლი უნდა მოვიმარჯვოთ, რადგან ეს მუხლი ნებისმიერ სასამართლო პროცესს გულისხმობს.

სსკ 348²-ე მუხლის ობიექტური და სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნები 371-ე მუხლით აღწერილი ქმედების ნიშნების ანალოგიურად უნდა გავიგოთ. ამაზე მსჯელობა ქვემოთ გვექნება.

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამომიძებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობა (მუხლი 349-ე)

საქართველოს კონსტიტუციის 56-ე მუხლის შესაბამისად, საქართველოს პარლამენტში იქმნება დროებითი საგამომიძებო კომისია. საგამომიძებო კომისიის შესახებ კანონში, რომელიც მიღებულ იქნა 1996 წლის 17 აპრილს, აღნიშნულია, რომ საგამომიძებო კომისია იქმნება სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მიერ საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების გამოკვლევისა და მასზე შესაბამისი რეაგირების მიზნით.

კომისიის მოთხოვნით სახელმწიფო ორგანოები, თანამდებობის პირები, იურიდიული და ფიზიკური პირები ვალდებული არიან, კომისიის მიერ დადგენილ ვადაში, წარმოადგინონ საკითხის გამოკვლევისათვის აუცი-

ლებელი დასკვნები და სხვა საჭირო მასალები. კომისიას უფლება აქვს განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით, ამა თუ იმ გარემოების გამო, მოიწვიოს და წერილობითი ახსნა-განმარტება ჩამოართვას ნებისმიერ პირს, კანონით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა.

349-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ჩვენ ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება დამნაშავის მიერ პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობაში, ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, კომისიისათვის დადგენილ ვადაში გარკვეული საკითხის გამოკვლევისათვის აუცილებელი დასკვნებისა და სხვა საჭირო მასალის წარუდგენლობაში, აგრეთვე დამნაშავის მიერ პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის სხდომაზე მოწვევისას საპატიო მიზეზის გარეშე გამოუცხადებლობასა და წერილობითი ახსნა-განმარტების წარუდგენლობაში. აქედან გამომდინარე, ზემოაღნიშნული დანაშაული უმოქმედობით ხორციელდება და იგი დამთავრებულია დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობის მომენტიდან.

დანაშაული გამოიხატება განზრახვაში. დანაშაულის ჩადენის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. იგი სხვადასხვა შეიძლება იყოს.

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობისას დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა კერძო ან თანამდებობის პირი, ვინც ვალდებულია შეასრულოს საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნა.

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა- განმარტების მიცემა (მუხლი 350-ე)

განსახილველი დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი. ობიექტური მხარე გამოიხატება დამნაშავის მიერ საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემაში. დანაშაული ფორმალური შემადგენლობით ხასიათდება და დამთავრებულია ზემოაღნიშნული მოქმედების განხორციელების მომენტიდან.

კანონში დროებითი საგამოძიებო კომისიის შესახებ მითითებულია, რომ ახსნა-განმარტების ჩამორთმევის წინ მოწვეულ თანამდებობის ან

კერძო პირს აფრთხილებენ შეგნებულად ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ. მასში ასევე მითითებულია, რომ 16 წლამდე არასრულწლოვანისათვის ახსნა-განმარტების ჩამორთმევას უნდა ესწრებოდეს მისი კანონიერი წარმომადგენელი. არასრულწლოვანს განემარტება, რომ აუცილებელია სწორი ახსნა-განმარტების მიცემა, მაგრამ მას არ აფრთხილებენ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ შეგნებულად ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისათვის.

აღსანიშნავია, რომ ახსნა-განმარტება არ არის პროცესუალური დოკუმენტი, იგი, ამავე დროს, არც მტკიცების წყაროა, ამიტომ ახსნა-განმარტების ჩამორთმევისას პირი არ შეიძლება გაფრთხილებულ იქნეს ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. მით უფრო, რომ სსკ 370-ე მუხლში ცრუ ჩვენებაზე საუბარი და არა ახსნა-განმარტებაზე.

350-ე მუხლი გაუგებრობას იწვევს, თუ რა უპირატესობა გააჩნია პარლამენტის დროებით საგამოძიებო კომისიას საგამოძიებო ორგანოებთან შედარებით და რის საფუძველზე უნდა მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში პირი, თუ ახსნა-განმარტება პროცესუალური დოკუმენტი არ არის, ხოლო დანაშაულის ჩადენისას პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა სცილდება დროებითი საგამოძიებო კომისიის კომპეტენციის ფარგლებს. მას მხოლოდ შეუძლია შესაბამისი ორგანოს ან თანამდებობის პირის წინაშე დააყენოს საკითხი სისხლის სამართლის დევნის აღძვრის შესახებ.

350-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს. შესაძლოა დანაშავეს ამოდრავებდეს თავისი ან ახლობლის დასჯის შიში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენისათვის, შურისძიება და სხვა პირადი მოტივები. მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ იგი გათვალისწინებულ იქნება სასჯელის დანიშვნის დროს.

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისას დანაშაულის ამსრულებელია ყველა ის კერძო ან თანამდებობის პირი, ვინც ვალდებულია სწორი ახსნა-განმარტება მისცეს საგამოძიებო კომისიას.

სსკ 350-ე მუხლი

საქართველოს პარლამენტის დროებითი
საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურება
(მუხლი 351-ე)

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურების საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ საქმეზე შეკრებილი ინფორმაცია შეიძლება იმ პირებისათვის გახდეს ცნობილი, რომლებიც დაინტერესებული არიან გამოძიების შედეგით და ინფორმაციას გამოიყენებენ კომისიის მიერ სწორი დასკვნის მიღების საწინააღმდეგოდ.

დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი. ამასთან, დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს გამოძიების ინტერესი და სახელმწიფოს უსაფრთხოება.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის სათანადო ნებართვის გარეშე გახმაურებაში. ცნობის გახმაურების ცნებაში უნდა ვიგულისხმოთ სათანადო ინფორმაციის თუნდაც ერთი პირისათვის განდობა. ეს შეიძლება მოხდეს როგორც წერილობით, ისე ზეპირი ფორმით.

351-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულია სათანადო ნებართვის გარეშე დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურების მომენტიდან. ამასთან, მოქმედების შეფასებისას და დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ გახმაურებელი ინფორმაცია ვისთვის გახდა ცნობილი – ამ ინფორმაციით დაინტერესებული პირისა თუ სხვა პირებისათვის. თუ ინფორმაციის გახმაურებას არასასურველი შედეგი მოჰყვა და ეს შედეგი შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს, სახეზე გვექნება დანაშაულთა ერთობლიობა.

დანაშაული განზრახია. იგი შეიძლება გამოიხატოს როგორც პირდაპირ, ისე არაპირდაპირ განზრახვაში. დამნაშავე, მიუხედავად იმისა, რომ დროულად არის გაფრთხილებული წინასწარი გამოძიების მონაცემების თუ სახელმწიფო ან სამხედრო საიდუმლოების შემცველი ცნობების გახმაურებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ, მაინც ახმაურებს მას, რითაც ხელს უშლის საგამოძიებო საქმიანობის სწორ წარმართვას ან საფრთხეს უქმნის ქვეყნის სახელმწიფო უშიშროებას.

ამ დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: მაგალითად, თავის გამოჩენა, ანგარება, შურისძიება და სხვა პირადი მოტივი.

დანაშაულის სუბიექტია როგორც პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის წევრი, აგრეთვე ის პირი, რომელიც მონაწილეობს კომისიის მუშაობაში. ისინი შეიძლება იყვნენ საგამოძიებო კომისიაში მომუშავე სპეციალისტები და მოწვეული ექსპერტები.

სახალხო დამცველზე ზემოქმედება (მუხლი 352-ე)

სახალხო დამცველზე ზემოქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ამგვარი მოქმედებით ხელყოფილია კონსტიტუციური დებულება სახალხო დამცველის დამოუკიდებლობის შესახებ, ასევე მისი პრესტიჟი და ავტორიტეტი.

კონსტიტუციიდან გამომდინარე, 1996 წლის 16 მაისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ორგანული კანონი სახალხო დამცველის შესახებ, რომელშიც აღინიშნა, რომ რაიმე ზემოქმედება სახალხო დამცველზე ან ჩარევა მის საქმიანობაში აკრძალულია; ასევე ისჯება სახალხო დამცველის საქმიანობისათვის დაბრკოლებათა შექმნა.

352-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო დამატებითი ობიექტია კონსტიტუციით აღიარებული ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები.

თავისი ობიექტური შემადგენლობით დანაშაული გამოიხატება ნებისმიერი ფორმით სახალხო დამცველზე ზემოქმედებაში, რაც გულისხმობს კერძო პირების ჩარევას სახალხო დამცველის საქმიანობაში, რათა ამა თუ იმ საკითხზე შემოწმების ჩატარებისას სახალხო დამცველმა მათთვის სასურველი გადაწყვეტილება მიიღოს. ამგვარი ზემოქმედება შეიძლება გამოიხატოს დამნაშავეს მხრიდან თხოვნასა ან მოთხოვნაში. თხოვნის შესრულების შედეგად საფასურიც შეიძლება იყოს დათქმული. მოთხოვნა, ხშირ შემთხვევაში, გამაგრებულია მუქარით. იგი გულისხმობს სახალხო დამცველის დაშინებას მასზე ზემოქმედების მიზნით; სახელდობრ, თვით სახალხო დამცველის ან მისი ახლო ნათესავების მკვლელობის, ჯანმრთელობის დაზიანების, ქონების განადგურების მუქარას.

სახალხო დამცველზე ზემოქმედება, მისი სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით, შეიძლება გამოიხატოს სამსახურებრივი ადგილსამყოფელის პიკეტირებით, პლაკატებისა და ლოზუნგების დემონსტრირებით, რომლებშიც მოთხოვნებია ასახული; მიტინგის ან დემონსტრაციის ჩატარებით; სახალხო დამცველის სამსახურის შენობაში შეჭრითა და შიმშილობით და სხვა.

განსახილველი დანაშაული დამთავრებულია სახალხო დამცველზე ზემოქმედების განხორციელების მომენტიდან, კერძოდ, ისეთი მოქმედების ან აქციის დაწყების მომენტიდან; რომელიც უშუალოდ არის მიმართული სახალხო დამცველის მოვალეობის შესრულებისათვის ხელის შეშლისაკენ. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის არ არის საჭირო, რომ სახალხო დამცველზე ზემოქმედებამ გავლენა იქონიოს მასზე გადაწყვეტილების მიღების დროს.

დანაშაულის მოტივი შეიძლება იყოს პირადი დაინტერესება, ანგარება და სხვა, ხოლო დანაშაულის ჩადენა კი მიზნად ისახავდეს სახალხო დამცველის სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლით დამნაშავისათვის სასურველი შედეგის მიღწევას.

დანაშაულის ამსრულებელია ყველა ფიზიკური შერაცხადი პირი, რომელმაც 14 წლის ასაკს მიაღწია.

352-ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ სახალხო დამცველზე ზემოქმედებას დამნაშავე ახდენს თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. სახელდობრ, ეს შეიძლება გამოიხატოს სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მოხელის მიერ სახალხო დამცველისადმი ვითომ რჩევის ან მითითების მიცემაში. აქაც არ არის გამორიცხული მუქარის აშკარა ან შენიღბული ფორმა; ან პირიქით, საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში სახალხო დამცველისათვის რაიმე სიკეთის გადაცემა და სხვა.

დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი ამ დანაშაულის სუბიექტია სახელმწიფო მოხელე, რომელიც თავისი თანამდებობრივი მდგომარეობის გამოყენებით ცდილობს ზეგავლენა მოახდინოს სახალხო დამცველზე მისი სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით.

**ვინააღმდეგობა, მუქარა ან ძალადობა
საზოგადოებრივი ფუნქციის დამცველის ან
ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ
(მუხლი 353-ე)**

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა ფაქტობრივად აერთიანებს საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 207-ე- 209-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობებს, რომლებიც დიფერენცირებულ პასუხისმგებლობას ადგენდნენ სხვადასხვა

ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი წინააღმდეგობის გაწვევისათვის, აგრეთვე მათ მიმართ მუქარისა და ძალადობის განხორციელებისათვის. სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში ხელისუფლების წარმომადგენლის მიმართ წინააღმდეგობა, მუქარა, ანდა ძალადობისათვის პასუხისმგებლობა ინტეგრირებულია განსახილველ შემადგენლობაში. სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ხელისუფლების წარმომადგენლის კანონიერი საქმიანობა; ხოლო დამატებით ობიექტს – მისი პირადი უსაფრთხოება (ჯანმრთელობა, ხელშეუხებლობა, პირადი თავისუფლება). საზოგადოდ, ხელისუფლების წარმომადგენელში იგულისხმება სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს წარმომადგენელი. ხელისუფლების წარმომადგენელი საჯარო მოხელეთა განსაკუთრებული კატეგორიაა, რომელსაც განმკარგულებელი უფლებამოსილება გააჩნია ყველა მოქალაქის მიმართ, განურჩევლად იმისა, იმყოფებიან თუ არა ისინი მის უწყებრივ დაქვემდებარებაში. მაგალითად, პოლიციის მუშაკები, საბაჟო და საგადასახადო სამსახურის მუშაკები და სხვა. მამასადამე, ხელისუფლების წარმომადგენლებს გააჩნიათ უფლებამოსილება, განახორციელონ ისეთი ქმედება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს სამართლებრივი შედეგები იმ მოქალაქეების მიმართაც, რომლებიც მათ უწყებრივად არ ექვემდებარებიან. ამ შემთხვევაში ისინი გამოდიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს სახელით და გააჩნიათ უფლებამოსილება პირთა განუსაზღვრელი წრის მიმართ. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე შემადგენლობად არის გამოყოფილი ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასა ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით (მუხლი 365-ე), ასევე წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ადმინისტრაციისადმი დაუმორჩილებლობით, თავდასხმით და სხვ. (მუხლი 378-ე). ამიტომ ხელისუფლების აღნიშნული წარმომადგენლებისათვის წინააღმდეგობის გაწვევა, მუქარა ან ძალადობა უნდა დაკვალიფიცირდეს არა 353-ე, არამედ შესაბამისად, 365-ე ან 378-ე მუხლებით.

353-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება პოლიციის მუშაკის ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ ძალადობით ან ძალადობის მუქარით წინააღმდეგობაში, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლის,

მისი საქმიანობის შეწყვეტის ან შეცვლის მიზნით, აგრეთვე აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მის იძულებაში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა, რომელიც პოლიციის უპირველესი მოვალეობაა, გულისხმობს საზოგადოებრივი სიმყუდროვის, საზოგადოების თავშეყრის ადგილებში მოქალაქეთა მართლზომიერი ქცევის, პიროვნების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფას, ასევე ორგანიზაციების, დაწესებულებებისა და საწარმოების ნორმალური საქმიანობის პირობების შექმნას.

პოლიციის მუშაკის მიმართ წინააღმდეგობა, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლის მიზნით, შეიძლება გამოიხატოს, მაგალითად, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილას სამართალდარღვევის აღკვეთისათვის ხელის შეშლაში, ავტონისპექციის მუშაკისათვის დაუმორჩილებლობაში, კანონიერი საფუძვლით დაკავებისას გაქცევის ცდაში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით და მისთ. წინააღმდეგობა ხელისუფლების წარმომადგენლის საქმიანობის შეწყვეტის ან შეცვლის მიზნით, შეიძლება გამოვლინდეს ძალადობით ან ძალადობის მუქარით საბაჟო ან საგადასახადო სამსახურის მუშაკისადმი დაუმორჩილებლობაში, რომელიც საბაჟო ან საფინანსო კონტროლს ახორციელებს (მაგალითად, არ შეამოწმოს ტვირთი დაკავების ან საპროცესო კონფისკაციის თავიდან ასაცილებლად).

ხელისუფლების წარმომადგენლის აშკარა უკანონო მოქმედებისათვის იძულება შეიძლება გამოიხატოს ძალადობით, მასზე აქტიურ ზემოქმედებაში აშკარად უკანონო მოქმედების შესასრულებლად. მაგალითად, გაანადგუროს ესა თუ ის დოკუმენტი (საგზაო მოძრაობის ან საბაჟო წესის დარღვევის აქტი), დააბრუნოს ჩხრეკის ან შემოწმების დროს ამოღებული ნივთი, არ დააკავოს სამართალდამრღვევი, არ ამოიღოს ესა თუ ის ნივთი, რომელიც ამოღებას ექვემდებარება (მაგალითად, დანაშაულის საგანი ან საშუალება) და მისთ.

353-ე მუხლის დისპოზიციაში არ არის დაკონკრეტებული ძალადობისა და ძალადობის მუქარის შინაარსი. ძალადობაში უნდა ვიგულისხმოთ ცემა, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების შეზღუდვა და მისთ. კანონის სისტემატური განმარტებიდან გამომდინარე, თუ ძალადობა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაში ან მკვლელობაში გამოიხატა, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობით მოხდება ქმედების კვალიფიკა-

ცია, ვინაიდან ასეთი ძალადობა უფრო მკაცრად ისჯება, ვიდრე 353-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, ძალადობის მუქარა მოიცავს როგორც სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიშ, ისე ასეთი საშიშროების არმქონე მუქარას. მუქარა უნდა იყოს ისეთი, რომ ხელისუფლების წარმომადგენელს მისი განხორციელების რეალური შიშის საფუძველი გაუჩნდეს.

თავისი კონსტრუქციით მოცემული დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება მოქმედების ჩადენისთანავე, ე.ი. ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, ხელისუფლების წარმომადგენლისათვის წინააღმდეგობის გაწევის ანდა მისი იძულების მომენტიდან. კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, შეძლო თუ არა დამნაშავემ პოლიციის მუშაკისათვის საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვაში ხელის შეშლა, ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის კანონიერი საქმიანობის შეწყვეტა ან შეცვლა, ანდა აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მისი იძულება.

353-ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იმავე ქმედების ჩადენა წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ. დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით არის ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი 14 წლის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კერძოდ, პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს იგი. კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ისეთ ელემენტს, როგორცაა მიზანი, კერძოდ, ხელისუფლების წარმომადგენლის მიმართ წინააღმდეგობა მიზნად ისახავს, შესაბამისად, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლას, მისი კანონიერი საქმიანობის შეწყვეტას ან შეცვლას, აგრეთვე აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მის იძულებას. ქმედების მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს, კერძოდ, ხულიგნური ქვენაგრძნობა, ანგარება, პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის სურვილი, სხვა დანაშაულის ჩადენის გაადვილება და სხვა. მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ მოახდენს.

სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გაცემა (მუხლი 354-ე)

ეს ახლი ნორმა საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. მსგავს შემადგენლობას 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი არ იცნობდა. ქვეყანაში ორგანიზებული დანაშაულის მასშტაბის ზრდა და მასთან ბრძოლის არასაკმარისი ეფექტურობა აუცილებელს ხდის საჯარო მოხელეთა სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, სათანადო დაცვის ზომების განხორციელებას. განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს სამართალდამცავი და მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელეთა კანონიერი სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. მაშასადამე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოებაა, ხოლო დამატებითი ობიექტია მოხელისა და მისი ახლო ნათესავის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

საქართველოში უმაღლეს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებათა, აგრეთვე თანამდებობის პირების დაცვას მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან უზრუნველყოფს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური. პირთა წრეს, რომელთა მიმართ შეიძლება დაცვის ზომების გამოყენება, და ამ ზომების გამოყენების წესს ადგენს საქართველოს 1996 წლის 20 თებერვლის კანონი „სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის შესახებ“; თუმცა ამ სფეროში კანონმდებლობის ფორმირების პროცესი ჯერ არ დასრულებულა.

სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის დასაცავ პირთა ამომწურავ ნუსხას ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. კანონით განსაზღვრულ საჯარო მოხელეთა პერსონალური დაცვის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს პრეზიდენტი, თუ არსებობს საკმარისი მონაცემები, რომ მის ან მისი ოჯახის წევრების სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას ხელყოფა ემუქრება.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში საუბარია მხოლოდ სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელეზე. სამართალდამცავი ორგანოს მოხელეს უნდა მივაკუთვნოთ შინაგან საქმეთა სამინისტროს, უშიშროების სამინისტროს, ოუსტიციის სამინისტროსა და სხვა სამართალდამცავი ორგანოს თანამდებობის პირი, ხოლო მაკონტროლე-

ბელი ორგანოს მოხელეს – კონტროლის პალატის, საგადასახადო, საბაჟო სამსახურებისა და სხვა მაკონტროლებელი ორგანოს თანამდებობის პირი.

დაცვის ზომის შესახებ მონაცემს მიეკუთვნება ინფორმაცია მოხელის პერსონალური ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის კონფიდენციალური საშუალებების, იარაღისა და ინდივიდუალური დაცვის სხვა სპეციალური საშუალებების შესახებ, ინფორმაცია დროებით (ან მუდმივად) საცხოვრებელი ადგილის ან სამსახურის შეცვლის, სხვა ადგილზე გადასახლების, პირადობის დოკუმენტების ან გარეგნობის შეცვლის შესახებ და ა.შ.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებაში. გახმაურების ხერხები კანონში დაკონკრეტებული არ არის, ამიტომ დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებად ჩაითვლება აღნიშნული კონფიდენციალური ინფორმაციის თუნდაც ერთი პირისათვის გაცნობა ზეპირად, წერილობით, მასობრივი ინფორმაციის ან ნებისმიერი სხვა საშუალებით. მაგალითად, მესამე პირს აცნობეს დასაცავი პირის ახალი მისამართი ან ტელეფონის ახალი ნომერი.

დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა და დამთავრებულად ჩაითვლება მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურების მომენტიდან.

ქმედების ამსრულებელი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირია. თუკი მითითებულ მონაცემს გაახმაურებს საჯარო მოხელე თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, მაშინ მისი მოქმედება დამატებით დაკვალიფიცირდება შესაბამისი სამოხელეო დანაშაულის ჩადენისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, იგი პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. ამაზე პირდაპირ მიანიშნებს ქმედების მიზანი – მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზანი. მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობა მოიცავს მისთვის შესაბამისი თანამდებობით დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას, მაგალითად, საბაჟო კონტროლი, ძებნა, დაკავება და სხვ.

თუკი მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურება სამსახურებრივი საქმი-

ანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით არ ხდება, მაშინ ქმედება არ დაკვალიფიცირდება 354-ე მუხლით. თუ ვინმე ასეთ მონაცემს გაახმაურებს მოხელის მიერ უკვე შესრულებული სამსახურებრივი მოვალეობისათვის შურისძიების მოტივით (პირადი ან ახლო ნათესავის უსაფრთხოების შიშის განცდისათვის), მაშინ ეს ქმედება დაკვალიფიცირდება 157-ე მუხლით (პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს ხელყოფა).

354-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას – მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებას, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი. იგი შეიძლება გამოიხატოს ფიზიკურ, მატერიალურ ან მორალურ ზიანში. მაგალითად, ჯანმრთელობის დაზიანებაში, სახლის დაწვაში, მოხელის ან მისი ახლო ნათესავების მუდმივ ტერორში და ა.შ. მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს დიდ მატერიალურ ზარალებში, რომელიც სახელმწიფომ გაიღო უსაფრთხოების ახალი ზომების უზრუნველსაყოფად. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, მძიმე შედეგთან მიმართებაში შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს როგორც განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას. შედეგის სიმძიმის შეფასება, საბოლოო ჯამში, სასამართლოს პრეროგატივაა.

354-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა უნდა გავმიჯნოთ 367-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობისაგან, რომელიც განსაზღვრავს პასუხისმგებლობას საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებისათვის. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, კანონში მითითებულ პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება ხდება იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდეს. მაგალითად, გამოძიებელი თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ახმაურებს სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილის მიმართ გამოყენებულ უსაფრთხოების ზომას. თუკი 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა მიმართ გამოყენებულ უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოებას გაახმაურებს სხვა პირი, მაშინ მისი ქმედების კვალიფიკაცია მოხდება ან 354-ე ან – 157-ე მუხლით.

ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის
წარუდგენლობა ანდა დეკლარაციაში არასრული
ან არასწორი მონაცემის შეტანა
(მუხლი 355-მ)

განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაციის მიზანია საჯარო სამსახურის ინტერესების, მისი პრესტიჟისა და ავტორიტეტის დაცვა, ვინაიდან ამგვარი ქმედებით საჯარო მოხელის ქონებრივი ან სხვა პირადი ინტერესი უპირისპირდება სახელმწიფო სამსახურის ინტერესს. ინტერესთა კონფლიქტს მოხელესა და საჯარო სამსახურს შორის წარმოშობს საჯარო მოხელის მიერ ქცევის ეთიკური ნორმების უგულვებელყოფა. მათ მიერ საჯარო სამსახურში ქცევის ეთიკური ნორმების დაცვა ხელისუფლების ორგანოთა ჯეროვნად ფუნქციონირების უზრუნველყოფის, მათი პრესტიჟისა და ავტორიტეტის ამაღლების აუცილებელი პირობაა.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი სწორედ საჯარო სამსახურის ინტერესებია; დამატებითი ობიექტია ის მმართველობითი ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საჯაროობისა და დეკლარაციების დროულად ჩაბარებაზე კონტროლის უზრუნველყოფას.

დანაშაულის საგანია ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია. ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის არსის გასაგებად უნდა მივმართოთ საქართველოს 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონს „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“. ამ კანონის თანახმად, თანამდებობაზე გამწესებიდან ერთი თვის ვადაში პირი ვალდებულია შეავსოს და თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიუროში წარადგინოს თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია. თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიურო დეკლარაციის დამოწმებულ ასლს გადასცემს თანამდებობაზე გამამწესებელ ორგანოს/ორგანოებს, თანამდებობის პირს.

თანამდებობის პირი თანამდებობაზე ყოფნის განმავლობაში ვალდებულია ყოველწლიურად, ყოველი წინა დეკლარაციის შევსების თარიღიდან ერთი წლის გასვლის შემდეგ ერთი კვირის ვადაში შეავსოს და წარადგინოს თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია, რომელშიც აისახება თანამდებობის პირის მიერ წინა წელს შევსებულ დეკლარაციაში შეტანილი მონაცემების ცვლილებები.

თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციაში ქონებრივი მდგომარეობის ამსახველი მონაცემები შეიტანება მისი შვესების თვის პირველ რიცხვამდე, ხოლო შემოსავლები – დეკლარაციის შვესების წლის წინა კალენდარული წლის მდგომარეობით.

ამ მუხლით დადგენილ ვადებში თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის შეუვსებლობისა და წარუდგენლობის შემთხვევაში თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიუროს თავმჯდომარე პირს განუსაზღვრავს ათდღიან დამატებით ვადას დეკლარაციის შევსებისა და წარდგენისათვის და წერილობით აფრთხილებს ამ ვადაში დეკლარაციის წარუდგენლობისათვის გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის შესახებ. დამატებითი ვადა აითვლება პირისათვის გაფრთხილების ოფიციალური გაცნობიდან. აღნიშნული კანონის მე-15 მუხლი შეიცავს იმ ეკონომიკური ინტერესების ჩამონათვალს, რომელთა შესახებაც ამომწურავ ინფორმაციას უნდა შეიცავდეს ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაცია. დეკლარაციის მიღების, შესაბამისი თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის საჯაროობისა და დეკლარაციების დროულად ჩაბარებაზე კონტროლს უზრუნველყოფს თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიურო. იგი უზრუნველყოფს თანამდებობის პირის მიერ დეკლარაციის ფორმის დაუბრკოლებლად მიღებას, შევსებული დეკლარაციის მიღებასა და შენახვას, დეკლარაციის შინაარსის საჯაროობასა და კანონმდებლობით მისთვის დაკისრებული სხვა ფუნქციების განხორციელებას.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარუდგენლობაში, ჩადენილი ასეთი ქმედებისათვის ადმინისტრაციული სასჯელის დადების შემდეგ, ანდა დეკლარაციაში განზრახ არასრული, ან არასწორი მონაცემის შეტანაში.

თანამდებობის პირი ვალდებულია კანონით დადგენილ ვადაში წარადგინოს ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია. კანონით განსაზღვრულ ვადაში თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარუდგენლობა გამოიწვევს პირის დაჯარიმებას 1000 ლარის ოდენობით, რის თაობაზედაც გამოიცემა ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი – განკარგულება ჯარიმის დაკისრების შესახებ. ჯარიმის დაკისრების შესახებ განკარგულებას გამოსცემს ბიუროს თავმჯდომარე მარტივი ადმინისტრაციული წარმოების წესით.

პირმა ჯარიმა უნდა გადაიხადოს ჯარიმის დაკისრების შესახებ განკარგულების ოფიციალური გაცნობიდან არა უგვიანეს 30 დღისა. ჯარიმა გადახდილად ჩაითვლება ჯარიმის გადახდის დამადასტურებელი დოკუმენტის ბიუროში წარდგენის შემდეგ. ჯარიმის გადახდა არ ათავისუფლებს პირს თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარდგენის ვალდებულებისაგან. ჯარიმის დაკისრების შესახებ განკარგულების გასაჩივრება არ აჩერებს მის აღსრულებას. ჯარიმის დაკისრების შესახებ განკარგულების ან სასამართლო გადაწყვეტილების (განჩინების) კანონიერ ძალაში შესვლიდან 2 კვირის ვადაში თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარუდგენლობა გამოიწვევს პირისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება არ ათავისუფლებს პირს დეკლარაციის წარდგენის ვალდებულებისაგან. ასეთ შემთხვევაში პირი ვალდებულია სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის ძალაში შესვლის დღიდან 2 კვირის ვადაში წარადგინოს დეკლარაცია. ამრიგად, თანამდებობის პირის მიერ ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის დადგენილი წესით წარუდგენლობის შემთხვევაში, თუ ეს ქმედება ჩადენილია ასეთივე დარღვევისათვის აღმინისტრაციული სახელის გამოყენების შემდეგ, საინფორმაციო ბიურო ვალდებულია მიმართოს შესაბამის ორგანოს წერილობითი დასკვნით თანამდებობის პირზე საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად.

რაც შეეხება დეკლარაციაში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემის შეტანას, დეკლარაციების ტექნიკურად სწორად შევსების უზრუნველსაყოფად საინფორმაციო ბიურო ახორციელებს ინსტრუქტაჟს; იგი უფლებამოსილია თანამდებობის პირს მიმართოს წერილობითი წინადადებით დეკლარაციის მონაცემების დაზუსტების თაობაზე, მაგრამ დღესდღეობით არ არსებობს ორგანო, რომელიც დეკლარაციის შევსების სისწორეს ან სისრულეს გადაამოწმებს.

დეკლარაცია სრული არ იქნება თუ ის არ შეიცავს საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ კანონის მე-15 მუხლში ჩამოთვლილი უძრავი და მოძრავი ქონების, აგრეთვე ფინანსური ოპერაციების (გარიგებების) შესახებ ამომწურავ ინფორმაციას. დეკლარაციაში არასწორი მონაცემის შეტანა გულისხმობს კანონით სავალდებულო დეკლარირებას დაქვემდებარებული ინფორმაციის დამალვას, დამახინჯებას. დანაშაული ფორმალურია და ის დამთავრებულად

ჩაითვლება საინფორმაციო ბიუროში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემების შემცველი დეკლარაციის წარდგენის მომენტიდან.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – თანამდებობის პირი, ვისაც კანონით ვეალება ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაციების წარდგენა. სახელდობრ, საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ კანონის მე-2 მუხლში მოცემულია თანამდებობის პირთა ჩამონათვალი, რომლის საფუძველზეც საინფორმაციო ბიურო ადგენს იმ თანამდებობის პირთა რეესტრს, რომელთათვისაც სავალდებულოა დეკლარაციის შევსება.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებზე არაფერია მითითებული დისპოზიციისაში, ამდენად, ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ მოახდენენ. ტიპურად ამგვარი ქმედების მოტივი შეიძლება იყოს ანგარება, კარიერიზმი და ა.შ.

წვევამდელის მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება (მუხლი 356-ე)

საქართველოს კონსტიტუციის 101-ე მუხლის თანახმად, საქართველოს დაცვა და სამხედრო ვალდებულების მოხდა საამისო უნარის მქონე ყველა მოქალაქის ვალია. სამხედრო ვალდებულების მოხდის ფორმა განისაზღვრება საქართველოს 1997 წლის 17 სექტემბრის კანონით „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ და 1997 წლის 28 ოქტომბრის კანონით „არასამხედრო, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის შესახებ“.

განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს სახელმწიფოს თავდაცვის უზრუნველყოფას, სამხედრო ძალების სათანადოდ დაკომპლექტებას ქვეყნის დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის დასაცავად. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი სწორედ საქართველოს თავდაცვის ინტერესებია; ხელყოფის უშუალო ობიექტი კი – წვევამდელის მიერ სამხედრო ვალდებულების მოხდასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე ორი სხვადასხვა შემადგენლობის რეალიზაციაში შეიძლება გამოიხატოს. სახელდობრ, 356-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი ითვალისწინებს წვევამდელის მიერ სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდებას.

სამხედრო სამსახური არის სახელმწიფო სამსახურის განსაკუთრებული სახე საქართველოს სამხედრო ძალებში. მოქალაქეთა სამხედრო სამსახურში გაწვევის წესს განსაზღვრავს კანონი „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ და დებულება მოქალაქეთა სამხედრო აღრიცხვის შესახებ, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. ხსენებული ნორმატიული აქტებით 18-დან 27 წლამდე ასაკის საქართველოს მოქალაქე, რომელიც იმყოფება ან ვალდებულია იმყოფებოდეს სამხედრო აღრიცხვაზე და არა აქვს სამხედრო სამსახურში აგაწვევისაგან გათავისუფლების ან გაწვევის გადავადების უფლება – ექვემდებარება სამხედრო ვალდებულების მოხდას. მოქალაქეთა სამხედრო აღრიცხვას ახორციელებენ ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს სამხედრო განყოფილებები მოქალაქეთა საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

მოქალაქეების სამხედრო ძალებში გაწვევის საფუძველია საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, რომელსაც შეიმუშავებს ეროვნული უშიშროების საბჭო საქართველოს პრეზიდენტის რეგიონული პოლიტიკისა და მართვის სამსახურის მიერ წარდგენილი პროექტის საფუძველზე. წვევამდელი ვალდებულია, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს გამოძახებით გამოცხადდეს სამედიცინო შემოწმებასა და გამწვევი კომისიის სხდომაზე, ხოლო ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს ხელმძღვანელის უწყებით – სამხედრო სამსახურში გასაწვევად. წვევამდელი, რომელიც ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს სამხედრო განყოფილების გამოძახებით მითითებულ ვადაში არ გამოცხადდება არასაპატიო მიზეზით, ჩათვლება სამხედრო ვალდებულების შესრულებისაგან თავის ამრიდებლად. სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების ხერხები დისპოზიციაში დაკონკრეტებული არ არის, ეს შეიძლება იყოს ავადმყოფობის სიმულაცია, დოკუმენტების გაყალბება, გამწვევ პუნქტში არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობა და ა.შ.

კანონი სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ წვევამდელის გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზებად თვლის, მოქალაქის ახლო ნათესავის (დედა, მამა, მეუღლე, შვილი, და, ძმა) ან აღმზრდელის გარდაცვალებას, ავადმყოფობას, აგრეთვე სტიქიური ხასიათის ან სხვა სახის დაუძლეველ გარემოებას – სათანადო დოკუმენტური დადასტურებით.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია. წვევამდელი, რომელიც ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს სამხედრო განყოფილების

გამოძახებით, მითითებულ ვადაში არ გამოცხადდება, არასაპატიო მიზეზით ჩაითვლება სამხედრო ვალდებულების შესრულებისაგან თავის ამრიდებლად და დაეკისრება პასუხისმგებლობა. ამასთანავე, დანაშაული დენადია და ზორციელდება მანამ, სანამ წვევამდელი ნებაყოფლობით არ გამოცხადდება, ან ხელისუფლების ორგანოები არ დააკავენ, ანდა თავად გაწვევის საფუძველი (ვალდებულება) არ მოისპობა. დანაშაულს არ ექნება ადგილი, თუ მოქალაქეს სამხედრო სამსახურში გაწვევისაგან გათავისუფლების კანონიერი საფუძველი ჰქონდა.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – წვევამდელი¹, ე.ი. 18 წლის ასაკის საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრება მოქალაქეობის არქონე პირი, რომელიც ექვემდებარება სამხედრო ვალდებულების მოხდას.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. წვევამდელს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს იგი. მოტივსა და სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

356-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს წვევამდელის მიერ ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდებას.

ალტერნატიული შრომითი სამსახური საზოგადოებრივად სასარგებლო სამოქალაქო სამსახურია, რომელიც ცვლის სამხედრო სამსახურს და ემყარება სამხედრო ვალდებულების სამხედრო სამსახურის ფორმით მოხდაზე უარის თქმის დასაბუთებას სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლების საფუძველზე. იგი წარმოადგენს გონივრულ და ჰუმანურ კომპრომისს სამხედრო ვალდებულებასა და რწმენის თავისუფლებას შორის.

საქართველოს მოქალაქეთა მიერ სამხედრო ვალდებულების არასამხედრო, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის ფორმით მოხდასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს აწესრიგებს საქართველოს 1997 წლის 28 ოქტომბრის კანონი „არასამხედრო, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის შესახებ“.

არასამხედრო ალტერნატიულ შრომით სამსახურში გაწვევას აწარმოებს მოქალაქეთა არასამხედრო, ალტერნატიულ შრომით სამსახურში გაწვევის სახელმწიფო კომისია. იგი აფორმებს წვევამდელს და

¹ პირველად სამხედრო აღრიცხვაზე აყვანილ მოქალაქეს ეწოდება წვევამდელი.

აძლევს გაწვევის საბუთს, სადაც აღნიშნულია არასამხედრო ალტერნატიული შრომითი სამსახურის გაცლის ადგილი და გამოცხადების თარიღი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოინახტება წვევამდელის მიერ ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდებაში.

356-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური ნიშნები არ განსხვავდება 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური ნიშნებისაგან. განსხვავება არის მხოლოდ ქმედების სუბიექტში, კერძოდ, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის თავის არიდებისათვის პასუხისმგებლობა დაეკისრება 18 წელს მიღწეულ მოქალაქეს, რომელმაც საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად უნდა მოიხადოს სამხედრო ვალდებულება, მაგრამ სინდისის, აღმსარებლობის ან რწმენის თავისუფლების მოტივით უარს აცხადებს სამხედრო სამსახურზე.

356-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობები არ განსხვავდება ასევე ქმედების სუბიექტური ნიშნებით.

356-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას, კერძოდ, 1-ლი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს.

ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის არსის გასაგებად უნდა მივმართოთ საქართველოს 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონს – საომარი მდგომარეობის შესახებ და 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონს – საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, აღნიშნული კანონების შესაბამისად:

ომიანობა გულისხმობს საქართველოზე შეიარაღებულ თავდასხმას, აგრესიას, რის გამოც ქვეყანაში ცხადდება განსაკუთრებული წესები ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის, სახელმწიფო უშიშროებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველსაყოფად. საგანგებო მდგომარეობა არის დროებითი ღონისძიება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ცხადდება საქართველოს მოქალაქეთა უსაფრთხოების უზრუნვეყოფის ინტერესებისათვის ომიანობის თუ მასობრივი არეულობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის, სამხედრო გადატრიალებისა თუ შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფებისა და ეპიდემიების დროს, სტიქიურ უბედურებათა, დიდი ავარიების, ეპიზოტოტიების ან სხვა შემთხვევაში,

როცა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები მოკლებულნი არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობას. საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების მიზანია ვითარების უსწრაფესი ნორმალიზაცია, კანონიერებისა და მართლწესრიგის აღდგენა.

ზემოაღწერილ ვითარებაში წვევამდელის მიერ სამხედრო ვალდებულების კონსტიტუციური მოვალეობის შესრულებისათვის თავის არიდება, ცხადია, უფრო მკაცრ გაკიცხვას იმსახურებს.

სამხედრო სარეზერვო სამსახურისათვის თავის არიდება (მუხლი 357-მ)

მოქალაქეთა მიერ საქართველოს დაცვის კონსტიტუციური მოვალეობის მოხდა შეუძლებელია სამხედრო მოსამსახურეთა სათანადო მომზადების გარეშე. სწორედ ამას ემსახურება მათი მონაწილეობა სასწავლო და სამხედრო შეკრებებზე, რომელიც სამხედრო ვალდებულების ერთ-ერთი სახეა.¹ ამიტომ სამხედრო ვალდებულთა გამოცხადება შითითებულ შეკრებებზე სავალდებულოა, მისთვის თავის არიდება კი 357-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულია.

საქართველოს 1997 წლის 17 სექტემბრის კანონი „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ სამხედრო ვალდებულების ერთ-ერთ ფორმად თვლის რეზერვს. იგი იქმნება საქართველოს სამხედრო ძალების დასაკომპლექტებლად მობილიზაციის ან ომის დროს, რეზერვი იქმნება იმ პირთაგან, რომლებიც სამხედრო ძალების რიგებიდან არიან დათხოვნილნი რეზერვში ჩარიცხვით, ასევე მათგან, ვინც გაიარა კაპრალის (სპეციალისტის), უმცროსი სერჟანტის, უმცროსი ლეიტენანტის მომზადების სპეციალური პროგრამა უმაღლეს სამხედრო სასწავლებელში, საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ეროვნულ გვარდიაში ან საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებულ სხვა სასწავლებელში და საქართველოს თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით მიენიჭათ შესაბამისი სამხედრო წოდება, სახელმწიფო დაცვის სპეციალურ

---

¹ სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ კანონის მე-17 მუხლის მიხედვით სამხედრო სამსახურისათვის მოქალაქის მომზადება ითვალისწინებს რეზერვის სამხედრო სპეციალისტების მომზადებასა და გადამზადებას სამხედრო ნაწილებში სპეციალურ შეკრებებზე.

სამსახურში გაიარეს სკონტრაქტო სამსახური, ანდა არ გაუვლიათ სამხედრო სამსახური გადავადების გამო, ან კიდევ გაიარეს არასამხედრო ალტერნატიული შრომითი სამსახური. ამავე კანონის შესაბამისად საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში მყოფი მოქალაქე სამხედრო სამსახურისათვის მომზადების ან გადამზადების მიზნით, შეიძლება გავწვეულ იქნეს სამხედრო შეკრებაზე. სამხედრო შეკრების ჩატარების დროს, ადგილსა და ვადას განსაზღვრავს საქართველოს შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბი და დასამტკიცებლად წარუდგენს თავდაცვის მინისტრს.

ამრიგად, სამხედრო სამსახურისათვის მოქალაქის მომზადების ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს რეზერვის სამხედრო სპეციალისტების მომზადება და გადამზადება სამხედრო ნაწილებსა და სასწავლებლებში სპეციალურ შეკრებებზე, აგრეთვე პერიოდულად, რეზერვის ოფიცრების სამეთაურო მომზადება სამხედრო შეკრებებზე.

სარეზერვო და სათადარიგო ფორმირებები კომპლექტდება და მათი პირადი შემადგენლობა სათანადო სამხედრო მომზადებას გადის თავდაცვის სამინისტროს სამობილიზაციო გეგმის მიხედვით, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში მყოფი მოქალაქეების მიერ სამხედრო შეკრების გავლის წესი განისაზღვრება საქართველოს კანონით, სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ და დებულებით – სამხედრო შეკრებათა ჩატარებისა და გავლის წესის შესახებ, რომელსაც შეიმუშავენს ეროვნული უშიშროების საბჭო და ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებზე მსჯელობისას, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში მყოფი მოქალაქეების მიერ სამხედრო ვალდებულების მოხდასთან და სამხედრო სამსახურის გავლასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება პირის მიერ სამხედრო სარეზერვო სამსახურისათვის თავის არიდებაში, ასეთი ქმედებისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, რეზერვის სამხედრო სპეციალისტების მომზადება და გადამზადება სამხედრო ნაწილებსა და სასწავლებლებში სპეციალურ შეკრებებზე იწოდება სასწავლო შეკრებად, ხოლო

რეზერვის ოფიცერთა მომზადების პროგრამით გათვალისწინებული სასწავლო შეკრება ითვლება სამხედრო შეკრებად.

სამხედროვალდებული, რომელიც სასწავლო ან სამხედრო შეკრებაზე გაწვევის შესახებ ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს სამხედრო განყოფილების უწყების მიღებისას, მითითებულ ვადაში არ გამოცხადდება არასაპატიო მიზეზით (ან უკანონოდ გათავისუფლება სამხედრო ვალდებულებისაგან ან გადაუვადდება იგი), ჩაითვლება სამხედრო ვალდებულებისგან თავის ამრიდებლად. სამხედრო განყოფილების გამოძახებით, სამხედროვალდებულის გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზებად, მისი სათანადო დოკუმენტური დადასტურებით, კანონი თვლის მოქალაქის ახლო ნათესავის (დედა, მამა, მეუღლე, შვილი, და, ძმა) ან აღმზრდელის გარდაცვალებას, ავადმყოფობას, აგრეთვე სტიქიური ხასიათის ან სხვა სახის დაუძლეველ გარემოებებს.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და, დამთავრებულად ჩაითვლება რეზერვისტის სამხედრო შეკრების ადგილზე გამოცხადების ვადის გასვლის მომენტიდან. ეს კონკრეტული ვადა კი უწყებით იქნება განსაზღვრული.¹ ამასთანავე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ადმინისტრაციულ პრეიუდიციასთან არის დაკავშირებული. ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრება არ ათავისუფლებს პირს სამხედრო სარეზერვო სამსახურისაგან.

ქმედების ამსრულებელი სპეციალურია – სამხედროვალდებული (რეზერვისტი), რომელიც საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვშია ჩარიცხული.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ამ დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

357-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იმავე ქმედების ჩადენა ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს (ომიანობისა და საგანგებო მდგომარეობის შესახებ იხ. 356-ე მუხლის განმარტება).

---

¹ სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ კანონის 45-ე მუხლის მიხედვით მოქალაქე, რომელიც სამხედრო შეკრებაზე გაწვევის შესახებ სამობილიზაციო განყოფილების უწყების მიღებისას მითითებულ ვადაში არ გამოცხადდება არასაპატიო მიზეზით, ჩაითვლება სამხედრო ვალდებულების შესრულებისაგან თავის ამრიდებლად და დაეკისრება პასუხისმგებლობა.

მობილიზაციით გავწვევისათვის თავის არიდება (მუხლი 358-მ)

მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება ხელყოფს საქართველოს სამხედრო ძალების დაკომპლექტების ინტერესებს, რაც თავის მხრივ საფრთხის წინაშე აყენებს ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობისა და უშიშროების საფუძვლებს. სწორედ ამ ინტერესის დასაცავად არის კრიმინალიზებული სამხედროვადლებულის ამგვარი ქმედება და მის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს სამხედრო ძალების დაკომპლექტების წესი მობილიზაციის დროს.

მობილიზაციის არსი მდგომარეობს საქართველოს სამობილიზაციო მზადყოფნის უზრუნველყოფაში ისეთი ღონისძიებებით, როგორცაა: აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მუშაობის რეჟიმის განსაზღვრა და მათი მომზადება მობილიზაციის დროს სამუშაოდ; სამხედრო ძალების მობილიზაციისათვის მომზადება; სამხედრო ძალების გადაყვანა საომარ ან საგანგებო მდგომარეობაზე; სამობილიზაციო რეზერვების შექმნა, შენარჩუნება და განვითარება მობილიზაციის დროს სახელმწიფოს, სამხედრო ძალებისა და მოსახლეობის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად და სხვა. მაშასადამე, სამობილიზაციო მზადყოფნისათვის მშვიდობიანობის პერიოდში სახელმწიფო ახორციელებს ღონისძიებათა კომპლექსს, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს ეკონომიკის, აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მიერ სამობილიზაციო რესურსებისა და რეზერვების შესაქმნელად საომარი ანდა საგანგებო მდგომარეობის დროს საქართველოს სამხედრო ძალების მზადყოფნის უზრუნველსაყოფად და სახელმწიფოსა და მოსახლეობის გადაუდებელ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად.

საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დროს მობილიზაციის გამოცხადების, აგრეთვე მშვიდობიან პერიოდში მობილიზაციისათვის მზადყოფნის წესს, პირობებსა და მობილიზაციის რეჟიმთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს არეგულირებს საქართველოს 1999 წლის 23 ივნისის კანონი მობილიზაციის შესახებ. ამ კანონის მიხედვით, მობილიზაცია არის ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც ითვალ-

ისწინებს შექმნილი სამობილიზაციო რესურსებისა და რეზერვების, საომარი ანდა საგანგებო მდგომარეობის საჭიროებისათვის გამოყენებას (მობილიზაცია შეიძლება იყოს საერთო ან ნაწილობრივი).

საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლისა და მობილიზაციის შესახებ კანონის მე-6 მუხლის შესაბამისად, საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შემთხვევაში, საქართველოს პრეზიდენტი აცხადებს საერთო ან ნაწილობრივ მობილიზაციას და ეს გადაწყვეტილება შეაქვს საქართველოს პარლამენტში დასამტკიცებლად.

მობილიზაცია შეიძლება შეეხოს სამხედრო ძალების ანდა შრომითი რესურსების რეზერვს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ცალ-ცალკე შეძადგენლობად ითვალისწინებს მობილიზაციის დროს სამხედრო სამსახურში გაწვევისათვის (მუხლი 358-ე) და ომიანობის დროს შრომითი მობილიზაციისათვის თავის არიდებას (მუხლი 359-ე).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დროული მობილიზაცია სახელმწიფოს თავდაცვისუნარიანობის უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანესი პირობაა, ეს კი, თავის მხრივ, ბევრად არის დამოკიდებული საქართველოს მოქალაქეთა მიერ ქვეყნის დაცვის კონსტიტუციური მოვალეობის კეთილსინდისიერად და უყოყმანოდ შესრულებაზე. ამ კონსტიტუციური მოვალეობის ყველაზე მძიმე დარღვევას წარმოადგენს მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება (მუხლი 358-ე).

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მობილიზაციის დროს სამხედრო სამსახურში გაწვევისათვის თავის არიდებაში. მობილიზაციის გამოცხადებისას, სამხედრო სამსახურში გასაწვევი, რეზერვში მყოფი მოქალაქეები ვალდებული არიან გამოცხადდნენ შემკრებ პუნქტში რაიონის, ქალაქის ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს სამხედრო განყოფილების ან სამობილიზაციო განყოფილების უწყებით მითითებულ დროს. ამ ვადის გასვლის მომენტიდან დანაშაული დამთავრებულიად ჩაითვლება, ე.ი. ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულთან გვაქვს საქმე. მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდების ხერხებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს (ეს შეიძლება გამოიხატოს ავადმყოფობის სიმულაციაში, ყალბი დოკუმენტების გამოყენებაში ანდა უბრალოდ, გამოუცხადებლობაში და სხვ.).

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია, კერძოდ, მობილიზაციის დროს სამხედრო სამსახურში გაწვევას ექვემდებარებიან საქართველოს

სამხედრო ძალების რეზერვში ჩარიცხული მოქალაქენი. მაშასადამე, ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა სამხედრო ვალდებული (ქალიცა და მამაკაციც), რომელიც ჩარიცხულია რეზერვში და ექვემდებარება მობილიზაციით გაწვევას.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს (მოტივი, მიზანი და სხვ.) კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

ეს დანაშაული განსხვავდება სისხლის სამართლის კოდექსის 356-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან (წვევამდელის მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება). კერძოდ, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საუბარია მშვიდობიანობის პერიოდში სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდებაზე, მაშინ, როცა მობილიზაციით გაწვევა გულისხმობს საომარ ანდა საგანგებო მდგომარეობას. გარდა ამისა, მობილიზაციით გაწვევას ექვემდებარებიან როგორც მამრობითი, ასევე მდედრობითი სქესის სამხედროვალდებულები, რომლებიც ჩარიცხული არიან საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში, 356-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების სუბიექტი კი წვევამდელია, ე.ი. პირველად სამხედრო აღრიცხვაზე აყვანილი 18 წელს მიღწეული მამრობითი სქესის საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელიც ექვემდებარება სამხედრო ვალდებულების მოხდას.

ომიანობის დროს ბეზარის შმსრუღმზბისათვის ან ბაღასახადის ბაღახღისათვის თაჰვის არიდმბა (მუხლი 359-მ)

ომიანობის დროს ქვეყნის თავდაცვის ინტერესებისათვის, კერძოდ, ფრონტისა და ზურგის მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების უზრუნველსაყოფად, დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო სახელმწიფოს მატერიალური რესურსების, არამედ აგრეთვე კერძო სექტორის, მოქალაქეთა ცოცხალი ძალისა და მატერიალური რესურსების მობილიზაციას. სწორედ ამას ემსახურება სახელმწიფოს სამობილიზაციო მზადყოფნა, სამობილიზაციო მატერიალურ ფასეულობათა მარაგის შექმნა, აღმასრულებელი ზელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებში, საწარმოებში, დაწესე-

ბულებებსა და ორგანიზაციებში რეზერვისტთა დაჯავშნა მობილიზაციის დროს მოქმედი ეკონომიკის შესაბამისი დარგის ობიექტებზე სამუშაოდ, სამობილიზაციო გეგმებით გათვალისწინებული ტექნიკის, შენობა-ნაგებობების, კომუნიკაციების, მიწის ნაკვეთების, სატრანსპორტო საშუალებებისა და სხვა სამობილიზაციო რეზერვების მატერიალურ ფასეულობათა გადაცემა და სხვა.

ფრონტისა და ზურგის გადაუღებელ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად და, მაშასადამე, ქვეყნის თავდაცვის ღონისძიებებში მოსახლეობის ორგანიზებულად ჩასაბმელად, სახელმწიფო მოქალაქეებისათვის ადგენს საომარი მდგომარეობისათვის აუცილებელ შრომით ან სხვა სახის ბეგარას, აწესებს სპეციალურ გადასახადებს. ქვეყნის თავდაცვის უზრუნველყოფისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე ბეგარის შესრულებისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდება იღვევება სისხლის სამართლის წესით.

ამრიგად, განსახილველი ქმედების უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ომიანობის დროს აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ საქართველოს სამხედრო ძალების მატერიალური და ტექნიკური უზრუნველყოფის ინტერესები.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ომიანობის დროს შრომითი მობილიზაციისათვის ან სხვა ბეგარის შესრულებისათვის ანდა, გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდებაში.

შრომით მობილიზაციას ექვემდებარებიან შრომისუნარიანი მოქალაქენი. ისინი თავისუფლდებიან თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობებისაგან და იგზავნიებიან თავდაცვით სამუშაოებზე ანდა სახალხო მეურნეობის შესაბამის დარგებში სამუშაოდ. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოები სამობილიზაციო მზადყოფნისათვის ახორციელებენ რეზერვისტთა დაჯავშნას მობილიზაციის დროს მოქმედი ეკონომიკის შესაბამისი დარგის ობიექტებზე სამუშაოდ (თუმცა კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, შრომით მობილიზაციას შეიძლება დაექვემდებაროს საქართველოს ყველა შრომისუნარიანი მოქალაქე), მაგალითად, თავდაცვითი მნიშვნელობის რომელიმე საწარმოში, სოფლის მეურნეობის საწარმოში, მშენებლობაზე და სხვ.

შრომითი მობილიზაციისათვის თავის არიდება შეიძლება გამოიხატოს სამუშაო ადგილზე გამუცხადებლობაში, მობილიზაციისაგან გასათავისუფლებლად მოტყუებაში და სხვ.

რაც შეეხება სხვა სახის ბეგარას, ეს შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის მატერიალური ვალდებულება, რომელიც სახელმწიფოს მიერ დადგინდება ომიანობის დროს. ისტორიულად ჩვენი კანონმდებლობისათვის ცნობილია სატრანსპორტო ბეგარა (სატრანსპორტო საშუალების ჩაბარების მოვალეობა), საბინაო ბეგარა (სამხედრო მოსამსახურეებისათვის საცხოვრებელი ბინის დათმობის მოვალეობა) და სხვა სახის მატერიალური მოვალეობა.

საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა, სახელდობრ, 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონი „საომარი მდგომარეობის შესახებ“; 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონი „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“; 1999 წლის 23 ივნისის კანონი „მობილიზაციის შესახებ“ და სხვ. ითვალისწინებს როგორც საჯარო, ისე კერძო სამართლის იურიდიული და ფიზიკური პირების ვალდებულებას, გადასცენ სამობილიზაციო გეგმებით გათვალისწინებული შენობა-ნაგებობები, კომუნიკაციები, მიწის ნაკვეთები, სატრანსპორტო და სხვა მატერიალური ფასეულობები (რესურსები) შესაბამის დაწესებულებებს საომარი მოქმედებების შედეგების თავიდან აცილებისა და ლიკვიდაციისათვის. მოქალაქენი მოვალენი არიან მობილიზაციის დროს გადასცენ სახელმწიფოს თავდაცვისა და უშიშროების საჭიროებისათვის ქონება, შემდგომი სათანადო ანაზღაურებით. მობილიზაციის შესახებ საქართველოს კანონის მე-13 მუხლი ითვალისწინებს სამხედრო-სატრანსპორტო ვალდებულებას (ბეგარას). კერძოდ, საქართველოს სამხედრო ძალების საჭიროებისათვის მობილიზაციის დროს წესდება სამხედრო-სატრანსპორტო ვალდებულება. საქართველოს სამხედრო ძალების სამობილიზაციო მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად საჭირო სატრანსპორტო საშუალებათა ამოღება აღმასრულებელი ხელისუფლების, თვითმმართველობისა და მმართველობის ადგილობრივი ორგანოებდან, სახელმწიფო საწარმოებიდან, დაწესებულებებიდან და ორგანიზაციებიდან ხორციელდება უსასყიდლოდ, ხოლო ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირებისაგან – შემდგომი სათანადო ანაზღაურებით.

გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდებაში იგულისხმება როგორც ომამდე დადგენილი გადასახადებისათვის, ასევე ომიანობის დროს დაწესებული გადასახადებისათვის თავის არიდება.

ნებისმიერი ზემოთ აღნიშნული ბეგარის შეუსრულებლობისათვის პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაში, თუ მას შეეძლო ამ ბეგარის შესრულება. ბეგარისათვის თავის არიდების ზერხი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. დანაშაული დამთავრებულად ჩაი-

თვლება დაკისრებული ბეგარის შესრულებისათვის ფაქტობრივი თავის არიდების მომენტიდან, მაგალითად, შრომითი მობილიზაციით სამუშაოზე გამოცხადების ვადის გასვლის მომენტიდან, სატრანსპორტო საშუალების სამობილიზაციო განყოფილების ტექნიკის შემკრებ პუნქტებში ან სამხედრო ნაწილებში ჩაბარების ვადის გასვლის მომენტიდან და ა.შ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი (საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი ან უცხოელი), რომელზეც ვრცელდება კანონში მითითებული რომელიმე ბეგარის შესრულება. ომიანობის დროს ბეგარის შეუსრულებლობისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდებისათვის კანონმდებელი პასუხისმგებლობის ღიფერენციაციას არ ახდენს ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის, ამიტომ ამ ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს საჯარო მოხელეც, რომელიც თავს აარიდებს შესაბამისი ბეგარის შესრულებას ან გადასახადის გადახდას.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კერძოდ, პირს გაცნობიერებული აქვს თავის ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ ომიანობის დროს თავს არიდებს შრომით მობილიზაციას ან სხვა ბეგარის შესრულებას, ანდა გადასახადის გადახდას, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას საქართველოს სამხედრო ძალების ბრძოლისუნარიანობისათვის და სურს იგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს (მოტივს, მიზანს და ა.შ.) კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

თვითნებობა (მუხლი 360-ე)

თვითნებობისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია მოქალაქეთა მიერ სადავო უფლებების განხორციელების დადგენილი წესი. მოქალაქეთა მიერ თავიანთი უფლებების განხორციელების ესა თუ ის წესი, რომელიც ირღვევა თვითნებობის დროს, შეიძლება დადგენილ იქნეს როგორც კანონით, ისე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით. მოქალაქე, რომელიც მოქმედებს დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ, შეიძლება ახორციელებდეს თავის ნამდვილ ან თავისად დაგულებულ უფლებას.

ნამდვილად თავისი უფლება ისეთი უფლებაა, რომელიც პირს მინიჭებული აქვს კანონის ან კანონქვემდებარე აქტის საფუძველზე. მაგალითად, საცხოვრებელი ფართის დაკავების უფლება გაცემული ორდერის საფუძველზე, ნაგებობის აღმართვის უფლება გამოყოფილ (სარეგებლობაში გადაცემულ) მიწის ნაკვეთზე და ა.შ.

თავისად დაგულვებული უფლება ისეთი უფლებაა, როცა პირი შეცდომით ფიქრობს, რომ მას ესა თუ ის უფლება აქვს, თუმცა სინამდვილეში მას ასეთი რამ არა აქვს ანდა ეს უფლება მას შეიძლება მიენიჭოს, მაგრამ მხოლოდ დადგენილი წესით. მაგალითად, რაიმე ქონების მემკვიდრეობით მიღების უფლება, როცა ეს უფლება ვილაცამ სადავოდ აქცია სასამართლოში სარჩელის შეტანით.

თვითნებობა უფლების ისეთი განხორციელებაა, როცა უგულებელყოფილია მისი რეალიზაციის კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით დადგენილი წესი. დადგენილი წესის დარღვევად ჩაითვლება რაიმე მოქმედება (მაგალითად, მიწის ნაკვეთის ან შენობის დაუფლება, სავალ გზაზე შენობის აღმართვა, სხვისი ქონების ამოღება ვალში ჩასათვლელად, ანგარიშიდან ფულის მოხსნა და ა.შ.) ან უმოქმედობა, რომელიც არღვევს უფლების შექმნის ან რეალიზაციის ნორმატიული აქტით დადგენილ წესს, როცა პირი მოვალე იყო ემოქმედა სამართლებრივი აქტის ან ხელშეკრულების საფუძველზე (მაგალითად, ქონების გადაცემისათვის თავის არიდება, ფულის გადარიცხვისათვის თავის არიდება და მისთ.). მაშასადამე, განსახილველი დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. უმოქმედობაა, როცა მოქალაქე არ გადაცემს მესაკუთრეს სადავო ქონებას, რის გამოც იგი მნიშვნელოვან მატერიალურ ზიანს განიცდის. ქმედების ობიექტური შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანია მნიშვნელოვანი ზიანი. ის შეიძლება წარმოადგენდეს მატერიალურ ან მორალურ ზიანს, კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას. არის თუ არა ზიანი მნიშვნელოვანი, სასამართლო დაადგენს საქმის კონკრეტული გარემოების მიხედვით. თვითნებობა კანონში მითითებული შედეგის (მნიშვნელოვანი ზიანი) გარეშე დანაშაულს არ წარმოადგენს.

მაშასადამე, დანაშაული მატერიალურია და ის დამთავრებულად ჩაითვლება ფიზიკური ან იურიდიული პირებისათვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენების მომენტიდან.

ამრიგად, თვითნებობის ობიექტური შემადგენლობა მოიცავს:

ა) მოქმედებას ან უმოქმედობას (ნამდვილად თავისი ან თავისად დაგულვებული უფლების დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ განხორციელება);

ბ) შედეგს – მნიშვნელოვანი ზიანის სახით ფიზიკური ან იურიდიული პირებისათვის;

გ) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირი. საჯარო მოხელე თავის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი თვითნებობისათვის, სხვა შესაბამისი ნიშნების არსებობისას პასუხს აგებს სამოხელეო დანაშაულისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, თვითნებობა განზრახი დანაშაულია, პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ე.ი. თავისი ან თავისად დაგულვებული უფლების დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ განხორციელება, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას – მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებას ფიზიკური ან იურიდიული პირისათვის და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას, ანდა შეგნებულად უშვებს, ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას. თუ პირმა იცის, რომ მის მიერ განხორციელებული უფლება მას არ ეკუთვნის, მაშინ არც თვითნებობის შემადგენლობა იქნება. ამ შემთხვევაში მისი პასუხისმგებლობის საკითხი სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებით დაისმება. ქმედების მოტივი და სხვა სუბიექტური ელემენტები თვითნებობის კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

360-ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს თვითნებობის ჩადენა ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

ძალადობის სიმძიმე ან ძალადობის მუქარის ხარისხი კანონში დაკონკრეტებული არ არის; ამიტომ, იგი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ხარისხის – როგორც სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში, ისე ასეთი საშიშროების არმქონე; მაგრამ ძალადობა, რომელიც უფრო მკაცრად ისჯება, ვიდრე თვითნებობა (360-ე მუხლის მე-2 ნაწილი) მოითხოვს დამატებით კვალიფიკაციას სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით. კანონის სისტემატური განმარტებიდან გამომ-

დინარე, თვითნებობის დროს დაზარალებულის ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება საჭიროა დამატებით დაკვალიფიცირდეს 117-ე ან 118-ე მუხლით.

ძალადობის მუქარა უნდა იყოს რეალური, გამოძინარეობდეს პირის ქცევის ხასიათიდან როგორც თვითნებობის აქტამდე, ისე მუქარის გამოხატვის მომენტში. აქ მუქარა მოიცავს ძალადობის მუქარის ნებისმიერ შემთხვევას, მათ შორის მოკვლის მუქარასაც. იგი მუქარის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს სსკ 151-ე მუხლთან მიმართებაში.

თვითნებობა თავისი ობიექტური ნიშნებით ზოგჯერ ემსგავსება სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებას, მაგალითად, როცა კრედიტორი მოვალის მიმართ იყენებს ძალადობას ან მუქარას ვალის დასაბრუნებლად. გარეგნულად ამგვარი ქმედება ძალიან ჰგავს ძარცვას, ყაჩაღობას ან გამოძალვას. მაგრამ, ამავე დროს, თვითნებობა არსებითად განსხვავდება მათგან სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებით. კერძოდ, რამდენადაც თვითნებობის დროს პირს ნამდვილი ან დაგულებული უფლება აქვს ძალადობით ან მუქარით დაუფლებულ (ან დასაუფლებელ) ქონებაზე, ამდენად, აქ გამორიცხულია სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების შემადგენლობა.

ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შემენა ან გასაღმბა (მუხლი 361-მ)

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შექმნისა (მიღების) და სარგებლობის დადგენილი წესი.¹

დანაშაულის საგანია – ოფიციალური დოკუმენტი და სახელმწიფო ჯილდო, რომელიც პირს ანიჭებს რაიმე უფლებას ან ათავისუფლებს რაიმე მოვალეობისაგან.

იურისპრუდენციაში დოკუმენტის¹ უნივერსალური ცნება არ არსებობს. მაგალითად, შინაარსის მიხედვით, დოკუმენტი შეიძლება იყოს: სამეცნიერო-ტექნიკური, სამართლებრივი, მმართველობითი, სამსახურებრივი და ა.შ. რა მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს ადმინისტრაცი-

¹ documentum (ლათ.) – ნიმუში, მოწმობა.

ული აქტი, განსაზღვრულია ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსში, საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 17 მაისის №326 ბრძანებულება „აღმასრულებელი ხელისუფლების ნორმატიული აქტების მომზადების, გამოცემის, გამოქვეყნებისა და მოქმედების შესახებ“, განსაზღვრავს აღმასრულებელი ხელისუფლების აქტების ფორმას, სახეს, რეკვიზიტებს და ა.შ. გარდა ამისა, საქართველოს 1997 წლის 27 ივნისის კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ ზოგადად განსაზღვრავს სამართლებრივი აქტების სახეებს, იერარქიას, რეკვიზიტებს და სხვა. ამრიგად, ოფიციალური დოკუმენტების გაფორმების ერთიანი წესი არ არსებობს.

იურიდიულ ლიტერატურაში დოკუმენტად მიიჩნევენ რაიმე ინფორმაციის შემცველ, სათანადო წესით გაფორმებულ მატერიალურ საგანს, რომელიც ადასტურებს იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტს ან ხდომილებას (ინფორმაციის მატარებელი შეიძლება იყოს ქაღალდი, ფოტო, კინო, აუდიო, ვიდეოლენტი, კომპიუტერული ჩანაწერი ან ადამიანისათვის აღსაქმელი სხვა მატერიალური ფორმის საგანი).

რამდენადაც დოკუმენტის არსის კვლევა სცილდება სახელმძღვანელოს ფარგლებს, შევნიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 361-ე და 362-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობაში ოფიციალურ დოკუმენტში უნდა ვიგულისხმოთ რაიმე უფლების ან იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტის დამადასტურებელი წერილობითი საბუთი, ვისიმე ვინაობის დამადასტურებელი მოწმობა. მამასადამე, ოფიციალური დოკუმენტი წერილობითი აქტია, რომელიც ადასტურებს ან უარყოფს ამა თუ იმ ფაქტს, რომელსაც იურიდიული მნიშვნელობა აქვს რაიმე უფლების მისანიჭებლად ან მოვალეობისაგან გასათავისუფლებლად. ოფიციალურია დოკუმენტი, რომელსაც სახელმწიფო კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით დადგენილი წესით ანიჭებს იურიდიულ მნიშვნელობას. იგი შეიძლება ადასტურებდეს ან უარყოფდეს ამა თუ იმ ფაქტს, რომელიც წარსულს, აწმყოს ან მომავალს ეხება. ოფიციალურ დოკუმენტებს გასცემენ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, საწარმოები, დაწესებულებები, ორგანიზაციები საკუთრების ფორმის მიუხედავად, იმ პირობით, თუ სახელმწიფო მას ანიჭებს იურიდიულ ძალას რაიმე უფლების მისანიჭებლად ან მოვალეობისაგან გასათავისუფლებლად. მაგალითად, ოფიციალურ დოკუმენტს წარმოადგენს შრომის წიგნაკი ან დაბლომი გაცემული როგორც სახელმწიფო, ისე

სხვა სასწავლო დაწესებულების მიერ, რომელსაც სახელმწიფო აკრედიტაცია აქვს გავლილი, ან კიდევ, ოფიციალურ დოკუმენტად შეიძლება იქცეს ნოტარიუსის მიერ დამოწმებული კერძო (პირადი) ხასიათის დოკუმენტი – ხელწერილი, ხელშეკრულება, მინდობილობა.

361-ე მუხლის დისპოზიციაში საუბარია მხოლოდ ისეთ ოფიციალურ დოკუმენტზე, რომელიც ანიჭებს უფლებას (მაგალითად, საპენსიო მოწმობა, მძღოლის მოწმობა, ლიცენზია სამეწარმეო საქმიანობაზე და ა.შ.) ან ათავისუფლებს რაიმე მოვალეობისაგან (მაგალითად, სამხედრო ვალდებულებისაგან გათავისუფლების მოწმობა).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, განსახილველი დანაშაულის საგანია ასევე სახელმწიფო ჯილდო. სახელმწიფო ჯილდოს მიეკუთვნება ორდენი, მედალი, საპატიო წოდება, საპატიო სიგელი, რომელიც დაწესებულია საქართველოს კანონმდებლობით შრომითი ან სამხედრო დამსახურებისათვის. სახელმწიფო ჯილდოების მინიჭების წესი რეგლამენტირებულია დებულებით დაჯილდოების შესახებ, რომლითაც ხელმძღვანელობს სახელმწიფო კანცელარიასთან არსებული მოქალაქეობის საკითხთა, სახელმწიფო ჯილდოებისა და საპატიო სიგელების მინიჭების განყოფილება.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ორ ალტერნატიულ მოქმედებაში – ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შექმნაში ან გასაღებაში. მათი შექმნა შეიძლება ყიდვით, ჩუქებით, პოვნით და ა.შ., ხოლო გასაღება გულისხმობს – გაყიდვას, საჩუქრად მიცემას, გაცვლას, ვალის გადახდას და ა.შ. რამდენადაც ოფიციალური დოკუმენტების ან სახელმწიფო ჯილდოების მეშვეობით განისაზღვრება ფიზიკური და იურიდიული პირების ნამდვილი სამართლებრივი სტატუსი, ამდენად, ამ საგნების ბრუნვა კანონიერი საფუძვლისა და კანონით დადგენილი პროცედურის გარეშე ზიანს აყენებს მმართველობის წესს. დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შექმნის ან გასაღების მომენტიდან. კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს გამოიყენა თუ არა ვინმემ ეს საგნები, ანდა შემქმნმა გამოიყენა, თუ მესამე პირმა.

დანაშაულის ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია ის, რომ შექმნილი ოფიციალური დოკუმენტი ან სახელმწიფო ჯილდო პირს ანიჭებდეს რაიმე უფლებას ან ათავისუფლებდეს რაიმე მოვალეობისაგან.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხ-

ისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი როგორც შემძენი, ისე გამსაღებელი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის გადაწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს ქმედების მიზანს, კერძოდ, ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შეძენა ან გასაღება ზდება ანგარების მიზნით. ასეთი მიზნის გარეშე აღნიშნული საგნების შეძენა (მაგალითად, კოლექციისათვის) დანაშაულს არ წარმოადგენს.

ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება ან ბასაღება, ან ბამოყენება (მუხლი 362-მ)

განსახილველი ქმედების შემადგენლობა ტრადიციულია საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში და იგი წარმოადგენს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 213-ე და 215-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის სამართალმემკვიდრეს. მსგავსი ქმედების ჩადენის შედეგად ზიანი ადგება სისხლის სამართლის კანონით დაცულ იმ მმართველობით ურთიერთობებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ოფიციალური დოკუმენტაციის წარმოებისა და ოფიციალური დოკუმენტებით სარგებლობის დადგენილი წესის დაცვას. მამასადამე, ძველი კანონმდებლობის მსგავსად, აქაც სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ოფიციალური დოკუმენტების შედგენისა და გამოყენების დადგენილ წესს, ან სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კანონი იცავს ოფიციალური დოკუმენტების ბრუნვის კანონმდებლობით დადგენილ წესს, ხოლო ამით კი – მმართველობის წესს.

დანაშაულის საგანია – პირადობის მოწმობა ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტი, აგრეთვე ბეჭედი, შტამპი ან ბლანკი.

ოფიციალური დოკუმენტის შესახებ უკვე ვისაუბრეთ 361-ე მუხლის განხილვისას. რაც შეეხება სხვა საგნებს: ბეჭედი არის საგანი (მოწყობილობა), რომელსაც გააჩნია ტექსტის (ან ტექსტისა და ნახატის) რელიეფური ან ჩაღრმავებული გამოსახულება საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის სრული დასახელებით და სხვა რეკვიზიტებით, რომლის ანაბეჭდი გამოიყენება დოკუმენტის ნამდვილობის დასადასტურებლად. ბეჭდის ცალკე სახეა გერბიანი ბეჭედი, რომელსაც წრიული ფორმა აქვს სახელმწიფო გერბის გამოსახულებით. ბეჭედი

ისმება იმ პირის ხელმოწერის გვერდით, ვინც ადასტურებს დოკუმენტს.

შტამპი (იტალიურადან Stampa – ბეჭედი) – ხელის საბეჭდი ფორმა (კლიშე) ქალაქზე შესრულებულ დოკუმენტზე ანაბეჭდის გასაკეთებლად, რომელიც შეიცავს საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის სრულ დასახელებას, მის მისამართს, დოკუმენტის გაგზავნის თარიღსა და სხვა რეკვიზიტებს. შტამპს, როგორც წესი, მართკუთხედის ან სამკუთხედის ფორმა აქვს. მართკუთხედის ფორმის მქონე შტამპი დოკუმენტის ზედა მარცხენა კუთხეში ისმება, ხოლო სამკუთხედის ფორმის მქონე – იმ პირის ხელმოწერის გვერდით, ვინც ადასტურებს დოკუმენტს.

ბლანკი¹ – ქალაქის ფურცელია კუთხის ან ცენტრალური შტამპის ტექსტის გამოსახულებით (ანაბეჭდით) ან სხვა ტექსტის ფრაგმენტებით, რომელიც გამოიყენება დოკუმენტის შესადგენად. ბლანკზე, როგორც წესი, სტამბური წესით არის შესრულებული (ალბეჭდილი) კუთხის ან ცენტრალური შტამპის გამოსახულება, ანდა სხვა ტექსტის ცალკეული ფრაგმენტი. განასხვავებენ ჩვეულებრივი და მკაცრი აღრიცხვის ბლანკებს, რომელსაც აქვს ნომერი (ზოგჯერ სერიაც) და გამოყენების სპეციალური რეჟიმი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სამ ალტერნატიულ მოქმედებაში:

ა) ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება;

ბ) აღნიშნული საგნების გასაღება;

გ) მათი გამოყენება.

ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადებაში იგულისხმება როგორც მთლიანად ფიქციური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება (მაგალითად, ბეჭდის, შტამპის დუბლიკატის დამზადება), ისე ნამდვილი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის ნაწილობრივ შეცვლა-გაყალბება (მაგალითად, ტექსტის ნაწილის გადასწორება, დამატებითი მონაცემის შეტანა, სხვის მაგივრად ხელის მოწერა, რიცხვის, ნომრის შეცვლა ციფრების გადაადგილებით, ამოშლით და სხვა).

---

¹ ფრანგულიდან blanc – თეთრი, კუთხის ან ცენტრალური შტამპის გამოსახულებიანი ქალაქის ფურცელი, რომელიც გამოიყენება დოკუმენტის შესადგენად.

ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება თავისთავად უკვე დამთავრებული დანაშაულია (ე.ი. ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულია).

დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს ასევე ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გასაღებაში. გასაღება გულისხმობს მათ გაყიდვას, გაჩუქებას, გაცვლას ან სხვა გზით გასხვებისას.

რაც შეეხება ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გამოყენებას, მასში იგულისხმება ასეთი დოკუმენტის წარდგენა იმ პირისათვის, ვისაც შემოწმების უფლება აქვს (მაგალითად, ყალბი მართვის მოწმობის წარდგენა პატრული-სათვის) ანდა მისი ოფიციალური წარდგენა საწარმოში, დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში (მაგალითად, ყალბი დიპლომის წარდგენა მუშაობის დასაწყებად). ყალბი ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გამოყენება ნიშნავს იურიდიული მნიშვნელობის მქონე რაიმე ფაქტის დასადასტურებლად დოკუმენტზე ყალბი ბეჭდის ან შტამპის დასმას, ყალბი ბლანკის შევსებასა და ოფიციალურად წარდგენას რომელიმე დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში და მისთ.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ნებისმიერი მოქმედების ჩადენისთანავე, იქნება ეს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის დამზადება, გასაღება თუ გამოყენება. მაგალითად, დანაშაულის ობიექტური მხარე ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გამოყენების ფორმით, დამთავრებულად ჩაითვლება ყალბი დოკუმენტის ოფიციალურად წარდგენის, ანდა ყალბის ბეჭდით, შტამპით თუ ბლანკით სარგებლობის მომენტიდან, მიუხედავად იმისა, მიაღწია თუ არა დანაშავემ სასურველ შედეგს (ვთქვათ, რაიმე უფლების მიღებას ან მოვალეობისაგან გათავისუფლებას). ამავე დროს, კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია, პირმა იცოდეს, რომ ოფიციალური დოკუმენტი, ბეჭედი, შტამპი ან ბლანკი, რომელსაც ის იყენებს, ყალბია.

ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული პირი. მოხელეს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის დამზადებისათვის პასუხისმგებლობა დაეკისრება სამსახურებრივი სიყალბისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის

ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განხრავით. მოტივსა და ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იმავე ქმედების ჩადენა: ა) არაერთგზის და ბ) რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი.

არაერთგზისობა გულისხმობს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადების, გასაღების ან გამოყენების ორ ან მეტ შემთხვევას. არაერთგზისობა არ იქნება თუ პირი ჯერ დაამზადებს აღნიშნულ საგნებს და მერე გამოიყენებს.

რაც შეეხება მნიშვნელოვან ზიანს, ის შეფასებითი ნიშანია და სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე (მაგალითად, დიდი მატერიალური ზარალი განიცადა სახელმწიფომ, ფიზიკურმა ან იურიდიულმა პირმა).

ყალბი დოკუმენტის გამოყენება ანგარების მიზნით დამდგარი შედეგის მიხედვით, შეიძლება დაკვალიფიციროდეს, როგორც თაღლითობა, თაღლითობის მცდელობა ანდა ქონებრივი სარგებლობის მიღება მოტყუებით, ან ნდობის ბოროტად გამოყენებით.

362-ე მუხლს აქვს შენიშვნა, რომლის მიხედვითაც ეს მუხლი არ ვრცელდება პირზე, თუ აღნიშნული ქმედება მან ჩაიდინა ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლად ყოფნის გამო ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის სტატუსის მოპოვებამდე.

დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება (მუხლი 363-ე)

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები ნაწილობრივ ემსგავსება 362-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, კერძოდ, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი აქაც ოფიციალური დოკუმენტების ბრუნვის კანონმდებლობით დადგენილი წესია, ანუ მმართველობის წესი, რომელიც არეგულირებს ოფიციალური დოკუმენტით, ბეჭდით, შტამპით ან ბლანკით. სარგებლობას.

დანაშაულის საგანზე (ოფიციალური დოკუმენტი, ბეჭედი, შტამპი ან ბლანკი) უკვე ვისაუბრეთ 362-ე მუხლის განხილვისას.

რაც შეეხება ქმედების ობიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს: დანაშაულის ობიექტური მხარე ითვალისწინებს ოთხ „ლტერნატიულ მოქმედებას – დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მისაკუთრება, გადამაღვა, განადგურება ან დაზიანება.

მისაკუთრება – ნიშნავს პირადი სარგებლობისათვის დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო ამოღებას ოფიციალური ბრუნვიდან ან სხვისი მფლობელობიდან ნებისმიერი ხერხით, ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით.

გადამაღვა – გულისხმობს დოკუმენტით, ბეჭდით, შტამპით ან ბლანკით სარგებლობის, გამოყენების შესაძლებლობის მოსპობას მათი მფლობელისათვის (ადრესატისათვის) დამალვით.

განადგურება – ნიშნავს კანონში ჩამოთვლილი საგნების სრულ ფიზიკურ (ტექნიკურ) ლიკვიდაციას ნებისმიერი ხერხით, როცა შეუძლებელი ხდება მათი იდენტიფიკაცია და პირდაპირი დანიშნულები-სამებრ გამოყენება.

დაზიანება – გულისხმობს კანონში ჩამოთვლილი საგნების ნაწილობრივ ფიზიკურ (ტექნიკურ) გაუვარგისებას, რაც შეუძლებელს ხდის მათი დანიშნულებისამებრ გამოყენებას გარკვეული აღდგენითი სამუშაოს გარეშე.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩათვლება კანონში ჩამოთვლილი ნებისმიერი ქმედების ჩადენისთანავე.

ქმედების სუბიექტი ნებისმიერი ფიზიკური პირია 14 წლის ასაკიდან. რაც შეეხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, კანონში ჩამოთვლილი ნებისმიერი ქმედების ჩადენა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით არის შესაძლებელი. კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორცაა მოტივი. სასჯელდობრ, დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მისაკუთრება, გადამაღვა, განადგურება თუ დაზიანება ხდება ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით. ანგარება გულისხმობს უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიღებას; სხვა პირადი მოტივი შეიძლება იყოს შურისძიება, შური და მისთ. შესაძლებელია პირადი მოტივი არც იყოს ნაკარნახევი ქვენაგრძნობებით და დამნაშავეს ამოძრავებდეს ახლობელი ადამიანისათვის დახმარების სურვილი, რომელიც, მაგალითად, მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში აღმოჩნდა.

363-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ

გარემოებას წარმოადგენს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის გატაცება.

გატაცება გულისხმობს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის უკანონოდ ამოღებას სხვისი მფლობელობიდან როგორც მისაკუთრების მიზნით, ისე მის გარეშე ნებისმიერი ხერხით (ფარულად ან აშკარად, ძალადობით ან მის გარეშე). მართალია, დოკუმენტის მისაკუთრებაზე საუბარია 363-ე მუხლის 1-ლ ნაწილშიც, მაგრამ მე-2 ნაწილში დანაშაულის საგანი მხოლოდ პირადობის მოწმობა ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტია (ე.ი. დანაშაულის საგანთა წრე უფრო შევიწროებულია); ამასთანავე, ამ დოკუმენტების მნიშვნელობიდან გამომდინარე, მათი გატაცებისათვის პასუხისმგებლობაც შედარებით გამკაცრებულია. დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულია აღნიშნული დოკუმენტის გატაცების მომენტიდან. დოკუმენტის დაუფლების ხერხს მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ თუ მას თან ახლავს ძალადობა, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობით მოხდება კვალიფიკაცია.

პირადობის დამადასტურებელ მოწმობას წარმოადგენს, მაგალითად, საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა, პასპორტი და მისი.

სხვა მნიშვნელოვან პირად დოკუმენტად შეიძლება ჩაითვალოს დიპლომი, მძღოლის მოწმობა, ტრანსპორტის სარეგისტრაციო მოწმობა და სხვა. უნდა აღინიშნოს, რომ მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის ცნება შეფასებითია და მას კონკრეტულ შემთხვევაში დოკუმენტის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სასამართლო შეაფასებს.

დანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ

ზოგადი დებულებები

სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის სისტემაში სახელმწიფო დანაშაული აერთიანებს ხელისუფლების პირველი ორი შტოს წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებას, ხოლო ხელისუფლების მესამე შტოს საწინააღმდეგო ქმედება – „დანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ“ ცალკე კარად არის გამოყოფილი (კარი მეთორმეტე). სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ცალკე კარად გამოყოფა, ერთი შეხედვით, შეიძლება მიზანშეწონილიც არის, რადგანაც იგი ეფუძნება საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს. ამით ხაზი გაესვა საქართველოს სახელმწიფოს მისწრაფებას, დაიცვას დემოკრატიის პრინციპი, რომლის ერთ-ერთ გამოვლინებას წარმოადგენს სამართალდამცავ ორგანოთა საქმიანობისას ადამიანის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა და, ამავე დროს, სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის ხელმყოფთა მიმართ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესება. ეს სავესებით გასაგებია, ვინაიდან სამართალდამცავ ორგანოებს მეტად მნიშვნელოვანი ფუნქცია ენიჭებათ სახელმწიფო ხელისუფლების სტრუქტურაში, ისინი წარმოადგენენ კანონიერების, სამართლიანობისა და ჰუმანიზმის პრინციპების რეალიზაციის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტს. მაგრამ, მეორე მხრივ, ალბათ, ლოგიკური იქნებოდა, თუკი ხელისუფლების სამივე შტოს საწინააღმდეგო ქმედება ერთ კარში გაერთიანებულიყო და მათ სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში (კარი მეთორმეტე) განვიხილავდით. სასამართლო ხელისუფლება ხომ სახელმწიფო მექანიზმის ერთიანი სისტემის შემადგენელი ნაწილია.

სისხლის სამართლის კოდექსის მეთორმეტე კარი აერთიანებს ოთხ თავს: დანაშაული სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ (თავი 41-ე); დანაშაული მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ (თავი 42-ე); დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და გახსნის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება (თავი 43-ე) და დანაშაული სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ (თავი 44-ე).

მეთორმეტე კარში გაერთიანებულ დანაშაულთა გვარობით ობიექტს წარმოადგენს სასამართლო ხელისუფლების ორგანოთა (დაწესებულე-

ბათა) ინტერესები. ამავე დროს, ეს კარი აერთიანებს არა მხოლოდ საკუთრივ სასამართლო ხელისუფლების ორგანოთა (საკონსტიტუციო სასამართლო და საერთო სასამართლოები) საწინააღმდეგო ქმედებას, არამედ აგრეთვე წინასწარი გამოძიების, პროკურატურის ორგანოების, იუსტიციის ორგანოების – სასჯელაღსრულების დაწესებულებებისა და სააღსრულებო ბიუროების – საწინააღმდეგო ქმედებებსაც. ეს გასაგებია, ვინაიდან წინასწარი გამოძიებისა და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღმასრულებელი ორგანოები მართლმსაჯულების განხორციელების დამხმარე ორგანოებია. როგორც ვხედავთ, სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში ტერმინი „სასამართლო ხელისუფლება“ (სასამართლო ხელისუფლების ორგანო) ფართოდ არის გაგებული. სასამართლოს გარდა მათ მიეკუთვნება ისეთი ორგანოებიც, რომელთა უშუალო ამოცანას მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეწყობა წარმოადგენს. ამიტომაც ამ ორგანოთა რიცხვში შედის პროკურატურის, და გამოძიების ორგანოები, ასევე კანონიერ ძალაში შესული განაჩენისა თუ გადაწყვეტილების აღმასრულებელი ორგანოებიც.

გარდა ამისა, ამ კარით დადგენილი სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული ასევე გულისხმობს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს.

სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა ობიექტური მხარე ზემოაღნიშნულ ორგანოთა ინტერესების ხელმოყოფ სხვადასხვა ფორმისა და შინაარსის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მოიცავს. მაგალითად, სასამართლოს უპატივცემლობა, მტკიცებულებების ფალსიფიკაცია, დანაშაულის დაფარვა, განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა და სხვა. სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა უმრავლესობა მოქმედებით ხორციელდება, თუმცა გვხვდება უმოქმედობის შემთხვევებიც, მაგალითად, დანაშაულის შეუტყობინებლობა და სხვ. თავისი საკანონმდებლო კონსტრუქციით ამ დანაშაულებს, თუ სათვალავში არ მივიღებთ რამდენიმე კვალიფიციურ შემადგენლობას, ფორმალური შემადგენლობა აქვთ, ე.ი. დამთავრებულად ითვლება კანონში მითითებული ქმედების ჩადენისთანავე.

ქმედების სუბიექტი ზოგადია, 14 წელს მიღწეული, შერაცხადი ფიზიკური პირი. თუმცა ზოგიერთ შემადგენლობაში სპეციალური ამსრულებელიც გვხვდება, მაგალითად, მოწმე, დაზარალებული, მსჯავრდებული და

სსე. ნოვაციას წარმოადგენს ზოგიერთი დანაშაულისათვის იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა.

რაც შეეხება სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა სუბიექტურ შემადგენლობას, ყველა ეს დანაშაული განზრახვით ხასიათდება, სხვა სუბიექტური ელემენტები (მოტივი, მიზანი) შემადგენლობის სავალდებულო ნიშნებს არ წარმოადგენს.

თავი VI

დანაშაული სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ

სამართალწარმოების განხორციელებისათვის
ან წინასწარი გამოძიებისათვის ხელის შეშლა
(მუხლი 364-ე)

საქართველოს კონსტიტუციაში აღნიშნულია, რომ საქართველოში სასამართლო ხელისუფლება ხორციელდება საკონსტიტუციო კონტროლის, მართლმსაჯულებისა და კანონით დადგენილი სხვა ფორმების მეშვეობით. მასში ასევე ნაზღვასმულია, რომ მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კონსტიტუციასა და კანონს.

მოსამართლის დამოუკიდებლობა ნიშნავს კანონის ფარგლებში გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლებას.

სასამართლო ხელისუფლება მოქმედებს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან დამოუკიდებლად და მათ საქმიანობაში ჩარევა ისჯება სისხლის სამართლის წესით. მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპის მნიშვნელობა იმაშია, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს სათანადო პირობები, როდესაც სასამართლოს ექნება რეალური შესაძლებლობა სხვათა ჩაურევლად, გარედან ყოველგვარი ზემოქმედების გარეშე მიიღოს პასუხსაგები გადაწყვეტილება კანონის მითითების მყარ საფუძველზე.

კონსტიტუციაში ასევე ნაზღვასმულია, რომ რაიმე ზემოქმედება მოსამართლეზე ან ჩარევა მის საქმიანობაში გადაწყვეტილების მიღებაზე ზეგავლენის მიზნით აკრძალულია და ისჯება კანონით. ასევე ბათილია ყველა აქტი, რომელიც ზღუდავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას.

სასამართლოს საქმიანობაში უკანონო ჩარევისა და მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ამგვარი მოქმედებით ხელყოფილია მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის კონსტიტუციური პრინციპის ცხოვრებაში გატარება; შელახულია სასამართლოს ავტორიტეტი; იკარგება ხალხის ნდობა; ირღვევა სამართლიანობის პრინციპი. სასამართლო საქმიანობი-

სათვის ხელის შეშლამ შეიძლება გამოიწვიოს მძიმე შედეგი მსჯავრდებულისა და მისი ახლობლებისათვის და სხვა.

ამ დანაშაულის საშიშროებამ თავი იჩინა ჩვენს სინამდვილეში. ბოლო დროს გაიზარდა სასამართლო და საგამოძიებო ორგანოებზე ზემოქმედების განხორციელების ტენდენცია როგორც სახელმწიფო სტრუქტურის წარმომადგენელთა, ისე კერძო პირთა მიერ. ხდება ისეთი შემთხვევები, როდესაც სასამართლოზე ზეგავლენის მიზნით ეწყობა პიკეტები პლაკატებითა და ლოზუნგებით, რომლებშიც გადმოცემულია სასამართლოს მიმართ მოპიკეტეთა მოთხოვნები. ამ მიზნითვე ტარდება მიტინგები და დემონსტრაციები, სასამართლოს შენობაში თავს იყრიან მოშიშვილები და სხვა.

ყველაზე სამწუხაროა, რომ თვით საკანონმდებლო ხელისუფლების ზოგიერთმა წარმომადგენელმა თავს უფლება მისცა ზეგავლენა მოეხდინა სასამართლო ორგანოზე და ფაქტობრივად ხელი შეეშალა მის მიერ სამართლიანი გადაწყვეტილების გამოტანისათვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი და სამართალდამცავ ორგანოთა ცალკეული რგოლის ნორმალური საქმიანობა. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესება მართლმსაჯულების განხორციელებისას სასამართლოს, პროკურორის, გამოძიებლის საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევისათვის მათი დამოუკიდებლობის ერთგვარ გარანტიას წარმოადგენს.

ზემოაღნიშნული მუხლით „სასამართლო საქმიანობის“ ქვეშ იგულისხმება კანონით განსაზღვრული მოქმედება, განხორციელებული მოსამართლის ან მსაჯულის მიერ სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული პროცესის ყველა სტადიაზე. მართლმსაჯულების განხორციელებისას სასამართლო საქმიანობისათვის ხელის შეშლა კი ითვალისწინებს იმ სასამართლოზე, მოსამართლესა ან მსაჯულზე ზემოქმედებას, რომელთაც მიიღეს საქმე განსახილველად ან უკვე დაიწყეს მისი განხილვა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გულისხმობს სასამართლოს საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევას. იგი სხვადასხვა მოქმედებაში გამოიხატება. სახელდობრ, ეს შეიძლება იყოს თხოვნა ან მოთხოვნა, მიმართული მოსამართლისა და მსაჯულისადმი, რათა სასამართლო საქმე გადაწყდეს მათი ინტერესიდან გამომდინარე; ან კიდევ,

თხოვნა სისხლის სამართლის საქმის არაღძვრის შესახებ ან მისი წარმოებით შეწყვეტის შესახებ; საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულების შეუფასებლობაზე და სხვა. ამგვარი ზეგავლენა შეიძლება განხორციელდეს სხვა პირთა მეშვეობითაც, მაგალითად, ნათესავის, კოლეგის, მეგობრის მიერ. თხოვნა შეიძლება ნაკარნახევი იყოს მეგობრული გრძნობით, იყოს უანგარო და, პირიქით, მას თან სდევდეს დაპირება მატერიალური სიკეთის მიღებისა.

გამორიცხული არც ის არის, რომ პირის სასარგებლოდ საქმის გადაწყვეტის მოთხოვნას ახლდეს მუქარა, შანტაჟი მიმართული მოსამართლის, მსაჯულის ან მათი ახლო ნათესავის მიმართ. თუ დამნაშავე ემუქრება დაზარალებულს სიცოცხლის მოსპობით, ჯანმრთელობის დაზიანებით ანდა ქონების განადგურებით, ან დაზიანებით, ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას და ეს მოქმედება დაკვალიფიცირდება როგორც სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით, ისე 365-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით – მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით.

კანონის პირდაპირი მითითების საფუძველზე სასამართლოს საქმეში ჩარევის ფორმას მნიშვნელობა არა აქვს და გულისხმობს მოსამართლესა და მსაჯულზე ყოველგვარ ზემოქმედებას, რაც არსებითად არღვევს კანონმდებლობით დადგენილ სამართალწარმოების პრინციპებს (საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოკვლევას).

განსახილველი დანაშაული ფორმალურ დანაშაულთა შემადგენლობას მიეკუთვნება და დამთავრებულია იმ მოქმედების ან აქციის ჩატარების მომენტიდან, რომელიც მიზნად ისახავს სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენას. დანაშაულის დამთავრებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მოახდინა თუ არა დანაშაულებრივმა ქცევამ სასამართლოზე ზემოქმედება გადაწყვეტილების გამოტანის დროს.

სამართალწარმოების განხორციელებაში ჩარევას არ წარმოადგენს იმ ფაქტის შეტყობინება, რომ მზადდება ან ჩადენილია დანაშაული; ასევე საქმისათვის მნიშვნელოვან ახალ მტკიცებულებაზე მითითება; ოფიციალური საჩივრის შეტანა მოსამართლის უკანონო საქმიანობის გამო და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება იმ შემთხვევაშიც, თუ ცალკეული მოქალაქე ან საწარმო-დაწესებულების ხელმძღვანელი წერილობით მიმართავს სასამართლოს მისი კოლექტივის წევრის მიმართ პირობითი მსჯავრის გამოყენების თაობაზე ან ისეთი სასჯელის შე-

ფარდებაზე, რომელიც დაკავშირებული არ არის თავისუფლების აღკვეთასთან. ამგვარი მოქმედება ვერ ჩაითვლება სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალებად. ზოგჯერ, სათანადო პირობების არსებობისას, სასამართლომ შეიძლება ამგვარი თხოვნა დამნაშავეის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებადაც კი ჩათვალოს.

ზოგადი ხასიათის რჩევა, სურვილი ან კრიტიკა ასევე არ შეიძლება ჩაითვალოს მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევად: მაგალითად, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით ან კრებაზე გამოთქმული კრიტიკული შენიშვნა კონკრეტული სასამართლოს სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის საერთო მიმართულების შესახებ.

თუმცა უნდა შევნიშნოთ, რომ, სამწუხაროდ, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ზოგიერთი წარმომადგენელი, არცთუ იშვიათად, ფაქტობრივად ერევა სამართალწარმოების განხორციელებაში და ცდილობს ზეგავლენა მოახდინოს სასამართლოზე მამინ, როდესაც სასამართლო საქმის დასრულებამდე გამოხატავს ვითომდა საზოგადოების აზრს და ცდილობს იგი თავს მოახვიოს სასამართლოს. ჩვენი აზრით, სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენის განზრახვით პრესაში სტატიის გამოქვეყნება ან რადიოთი და ტელევიზიით გამოსვლა კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, მართლმსაჯულების საქმიანობაში უხეშ ჩარევად უნდა დაკვალიფიცირდეს და ჟურნალისტი მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებაში.

პირის თხოვნა, რომ სასამართლომ საქმე კანონის ყველა მოთხოვნის საფუძველზე გადაწყვიტოს და თუ იგი არ არის დაკავშირებული რაიმე სხვა პირობასა და დაპირებასთან, იურიდიულად არ შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც უკანონო ჩარევა სასამართლოს საქმიანობაში; თუმცა, ზნეობრივი თვალსაზრისით ეს შეიძლება უტაქტო იყოს, ვინაიდან გულისხმობს მოსამართლის მიერ სხვაგვარი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას.

სასამართლო საქმიანობაში უკანონო ჩარევა შეიძლება მოხდეს მოსამართლის მიერ როგორც სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას, ისე არასამსახურებრივ გარემოშიც. ამ შემთხვევაში გადაწყვეტი ყურადღება ექცევა გარკვეული მოქმედების განხორციელების მიზანს – მართლმსაჯულებაზე ზეგავლენის მოხდენას.

პირის თავის მართლება იმით, რომ მას არ სურდა მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა და, პირიქით, მისი მიზა-

ნი იყო სასამართლოსათვის დახმარების გაწევა, მის ქცევას ვერ გაამართლებს, რამდენადაც თავისი მოქმედებით იგი ზეგავლენას ახდენს მოსამართლის ნების თავისუფალ გამოვლენაზე.

რაც შეეხება განსახილველი დანაშაულის სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ თავისი მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებით ამა თუ იმ ფორმით უკანონოდ ხელს უშლის მართლმსაჯულების განხორციელებას, ითვალისწინებს მოსამართლის მიერ თავის სასარგებლოდ საქმის უკანონოდ გადაწყვეტის შესაძლებლობას და სურს ამ შედეგის დადგომა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარია. იგი შეიძლება იყოს დამნაშავესადმი სიბრალული, დაზარალებულსა ან განსასჯელთან ნათესაური ურთიერთობა, ანგარება, არასწორად გაგებული საწარმო-დაწესებულების ინტერესი, დანაშაულის გარემოებათა განმაურების მიზანშეუწონლობა და სხვა. დანაშაულის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. იგი შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს სასჯელის სახისა და ზომის დადგენის დროს.

განსახილველი დანაშაულის აუცილებელ სუბიექტურ ნიშანს წარმოადგენს მისი მიზანი. იგი პირდაპირ არის მითითებული 364-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში: სამართალწარმოების განხორციელებაზე ზეგავლენის მიზნით სასამართლო საქმიანობაში უკანონო ჩარევა, რათა სასამართლომ არ მიიღოს ჭეშმარიტი და სამართლიანი გადაწყვეტილება. ამ მიზანს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა კონკრეტული გამოვლენა, კერძოდ, შეწყდეს სისხლის, სამოქალაქო თუ ადმინისტრაციული სამართლის საქმე; ან პირიქით, აღიძრას ან განაზღვდეს იგი; უსაფუძვლოდ გაამართლონ ან უფრო მკაცრად დასაჯონ პირი და ა.შ.

დანაშაულის სუბიექტია როგორც ფიზიკური ისე იურიდიული პირი. ზემოაღნიშნული მუხლით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დგება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საქმის განხილვისას ზეგავლენას ახდენენ ამ კონკრეტული საქმის გადამწყვეტ მოსამართლესა ან მსაჯულზე. ასეთივე მოქმედება, განხორციელებული სასამართლოს სხვა მუშაკის (მაგალითად, მოსამართლის თანაშემწის, კონსულტანტის, სასამართლო აღმასრულებლის, სასამართლოს სხდომის მდივნის) მიმართ, არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც სამართალწარმოების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ კანონმდებელი განსახილველ მუხლში, 365-ე მუხლისაგან განსხვავებით, სადაც საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრზე პირდაპირ არის მინიშნებული, მასზე სახელდებით არ მიუთითებს. 364-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობაში მის წევრზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით უკანონო ჩარევას ისეთივე კვალიფიკაცია უნდა მიეცეს, როგორც საერთო სასამართლოს მოსამართლის საქმიანობაში ჩარევას.

364-ე მუხლის მე-2 ნაწილის ობიექტური შემადგენლობა ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას საქმის ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოძიებისათვის ხელის შეშლის მიზნით პროკურორის ან, გამომძიებლის საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევას. დანაშაულის ობიექტური მხარისათვის დამახასიათებელია უკანონო ჩარევის სხვადასხვა ფორმა, რომელიც მოსამართლეთა საქმიანობაში ჩარევის იდენტურია.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის 1-ლი და მე-2 ნაწილები ერთმანეთისაგან განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რომელი მოხელის საქმიანობას ხელყოფს დამნაშავე მასზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით. თუ 1-ლ ნაწილში ეს შეიძლება იყოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, საერთო სასამართლოს მოსამართლე და მსაჯული, მე-2 ნაწილში იგი პროკურორი, ან გამომძიებელია, რომლებიც ახორციელებენ სისხლის სამართლებრივ დევნას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში აღნიშნულია, რომ პროკურორი და გამომძიებელი ვალდებული არიან მიიღონ კანონით გათვალისწინებული ყველა ზომა საქმის ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოძიებისათვის, გამოავლინონ და შეაფასონ პირის როგორც გამამართლებელი, ისე გამამტყუნებელი მტკიცებულებანი, მისი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები.

აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ განსახილველი ნორმა მოიცავს მარტო სისხლის სამართლის პროცესუალურ სფეროს და პირის ზეგავლენა ხორციელდება მხოლოდ პროკურორზე, და გამომძიებელზე. ამასთან, პროკურორის საქმიანობაში უკანონო ჩარევას ადგილი ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მასზე ზემოქმედება ხდება კონკრეტულ გამოსამძიებელ საქმეზე ხელმძღვანელობითი ფუნქციის განხორციელებისას ან საქმის გამოძიებაში მისი უშუალო მონაწილეობის დროს, და არა

ზოგადად, პროკურორის ფუნქციის შესრულების გამო. დამნაშავის ზემოქმედების ობიექტი არ შეიძლება იყოს ის პროკურორი, ან გამოძიებელი, რომლებიც ამ საქმეში პროცესუალურად არ მონაწილეობენ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაზე დაყრდნობით პროკურორის მითითება გამოძიებლისადმი, ასევე ზემდგომი პროკურორის მითითება ქვემდგომი პროკურორისადმი გამოძიების წარმოებასთან დაკავშირებით, არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც გამოძიების პროცესში ჩარევა. ამ დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება მაშინაც, როდესაც მითითებას იძლევა საგამოძიებო დანაყოფის უფროსი თავისი პროცესუალური უფლებამოსილების ფარგლებში. გამოძიებლის უწყებრივ კუთვნილებას მნიშვნელობა არა აქვს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ასევე ფორმალურ შემადგენლობას მიეკუთვნება. გამოძიების წარმოებისათვის ხელის შეშლა დამთავრებულია სათანადო მოქმედების ან აქციის ჩატარების მომენტიდან, თუგინდ მან არავითარი მანერე შედეგი არ გამოიწვიოს.

საგამოძიებო ორგანოებისათვის მიმართული მოქალაქის წერილობითი თხოვნა საქმის წარმოებით შეწყვეტის შესახებ, ასევე ეჭვიმტანილისა ან ბრალდებულის დამცველის მიმართვა გარკვეული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ან საქმის წარმოებით შეწყვეტის შესახებ და სხვა, ვერ ჩაითვლება მათ მიერ საგამოძიებო საქმიანობაში ჩარევად, რამდენადაც ამგვარ მოქმედებათა განხორციელება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, რამდენადაც პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების – საგამოძიებო ორგანოებზე ზეგავლენის მოხდენის მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი, ითვალისწინებს, რომ მას შეიძლება მოჰყვეს სამართალწარმოების ჭეშმარიტი ინტერესის დარღვევა და სურს იგი.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი ძირითადად პირადულია. მოტივი შეიძლება ანგარებითიც იყოს; ამიტომ სათანადო პირობების არსებობისას გამორიცხული არ არის ამ დანაშაულის დაკვალიფიცირება სხვა დანაშაულთან ერთობლიობითაც.

დამნაშავის მიზანია უკანონოდ ჩაერიოს და ზეგავლენა მოახდინოს

ნოს საჯარო მოხელეზე საქმის მის სასარგებლოდ წარმართვისათვის. ეს სპეციალური მიზანი, ისევე როგორც ამ მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში, პირდაპირ არის მითითებული. თუ ეს მიზანი არ არსებობს, მაშინ არც დანაშაული გვექნება სახეზე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია, როგორც ფიზიკური, ასევე იურიდიული პირი.

განსახილველი მუხლის მე-3 ნაწილი გადმოგვცემს მუხლის 1-ლი ან მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულ ქმედებას, ჩადენილს დამნაშავის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამრიგად, დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა მიიმდება იმის მიხედვით, თუ ვინ ჩაიდინა დანაშაული.

პირის სამსახურებრივი მდგომარეობა განისაზღვრება მისი სამართლებრივი სტატუსით. ამიტომ, როდესაც საუბარია სამართალწარმოების დროს ან გამოძიების ჩატარებისას მის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაზე, უნდა მივმართოთ იმ კანონს ან სხვა ნორმატიულ აქტს, რომლითაც განსაზღვრულია დამნაშავის სამსახურებრივი უფლებამოსილება. აქ სახეზე გვაქვს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების სპეციფიკური სახე. დამნაშავე იყენებს თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას მოსამართლესა და კანონში მითითებული სამართალწარმოების სხვა მონაწილეებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით. ეს შეიძლება იყოს, მაგალითად, ზემდგომი პროკურორი ან სახელისუფლებო სისტემის მაღალი რანგის მოხელე, რომელთაც თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობით ან ავტორიტეტით ძალუძთ ზემოქმედება მოახდინონ ზემოაღნიშნულ პირებზე.

სასამართლო პრაქტიკაში გამორიცხული არ არის დაისვას საკითხი, შეიძლება თუ არა განსახილველი დანაშაულის სუბიექტად ჩაითვალოს პირი, რომელიც კომერციულ და სხვა არასახელმწიფოებრივ ორგანიზაციაში ასრულებს მმართველობით ფუნქციას? ვფიქრობთ, რომ ყველა ზემოაღნიშნული პირი, რომელიც სასამართლოსა და განსახილველ მუხლში მითითებულ პირებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით ხელს უშლის მართლმსაჯულების განხორციელებას, ვერ ჩაითვლება ამ დანაშაულის სუბიექტად. მხოლოდ ის პირი, რომლის სამსახურებრივი უფლებამოსილება აძლევს მას რეალურ შესაძლებლობას გავლენა მოახდინოს საქმის გადაწყვეტაზე, შეიძლება იყოს ამ დანაშაულის სუბიექტი.

მუხარა ან კალაღობა სამართალწარმოების
განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოქმნებასთან
დაკავშირებით (მუხლი 365-ე)

განსახილველი დანაშაული, მიმართული საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, პროკურორის, გამომძიებლის, დამცველის, ექსპერტის, აღმასრულებლის, სამართალწარმოების სხვა მონაწილის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ, წინასწარ გამოძიებასთან, სასამართლოში საქმის ან მასალის განხილვასთან, ანდა განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით, იმით არის საშიში, რომ მუქარა ქმნის ისეთ ფსიქოლოგიურ ატმოსფეროს, როდესაც სამართალწარმოების მონაწილე შებოჭილია შიშით არ მოუსპონ მას ან მის ახლო ნათესავს სიცოცხლე, დაუზიანონ ჯანმრთელობა ანდა გაუნადგურონ, ან დაუზიანონ ქონება. ამგვარმა სიტუაციამ შეიძლება აიძულოს სამართალწარმოების მონაწილე ჩაიდინოს კანონსაწინააღმდეგო ქმედება, რითაც ხელი შეეშლება მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესს.

ხაზგასასმელია ისიც, რომ ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის სუბიექტი არა მარტო თვითონ იღენს დანაშაულს, არამედ უბიძგებს პროცესის სხვა მონაწილეს დაარღვიოს კანონი და არ შეასრულოს თავისი სამართლებრივი და მოქალაქეობრივი ვალი. ეს მოქმედება ფაქტობრივად წარმოადგენს სამართალწარმოების პროცესში უხეშ ჩარევას, პროცესის მონაწილეებზე სათანადო ზემოქმედებას ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, დაზარალებულის, მოსარჩელის, მოპასუხისა და სხვათა მიმართ საქმეზე დამნაშავისათვის სასურველი შედეგის მისაღწევად.

რაც შეეხება ამ დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას, უნდა შეენიშნოთ, რომ მისი ძირითადი ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი, ხოლო დამატებით ობიექტად კი გვევლინება ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან ქონება.

365-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ობიექტური მხრივ გამოიხატება მუქარაში, რომ მოკლავენ საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს, მოსამართლეს ან მსაჯულს, მიაყენებენ ზიანს მათ ჯანმრთელობას, გაუნადგურებენ ან დაუზიანებენ ქონებას; იგივეს მოიძქმედებენ მათი ახლო ნათესავის მიმართ (ახლო ნათესავის ცნების განმარტება მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის

კოდექსის 109-ე მუხლის შენიშვნაში: „ახლო ნათესავად ითვლება მშობელი, შვილად ამყვანი, შვილი, შვილობილი, პაპა, ბებია, შვილიშვილი, და-ძმა, მეუღლე“). ეს დანაშაული სახეზე რომ გვქონდეს, საკმარისია მუხლში მითითებული ერთ-ერთი მოქმედების განხორციელების მუქარის არსებობა.

365-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია. იგი დამთავრებულად ითვლება დაზარალებულის მიმართ უშუალოდ მუქარის წარმოთქმის მომენტიდან, აგრეთვე წერილობითი ფორმით შეტყობინების მომენტიდან, ან კიდევ, სპეციალური დავალებით მისთვის სხვა პირის მიერ მუქარის გადმოცემის მომენტიდან. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მოახდინა თუ არა მან ზეგავლენა კანონით გათვალისწინებულ პირთა მოქმედებასა და გადაწყვეტილების მიღებაზე. თუ მუქარა რეალიზებულ იქნა, ე.ი. ის ფაქტობრივად განხორციელდა, ამ მოქმედების კვალიფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით: 365-ე მუხლითა და იმ მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს მუქარის განხორციელების შედეგად დამდგარ ზიანს. 365-ე მუხლში მითითებული მუქარის სახეები ამომწურავია.

სხვა მავნე შედეგის დადგომის მუქარა, რომელიც არ არის მოხსენებული მუხლში, ისეთი როგორცაა, მაგალითად, გამაწილებელი ცნობების გავრცელება სამართალწარმოების მონაწილეთა მიმართ, ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის. თუმცა სათანადო პირობების არსებობისას იგი შეიძლება დავაკვალიფიციროთ როგორც უკანონო განაჩენის გამოტანისათვის წაქეზება ან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლებისათვის წაქეზება.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სიცოცხლის მოსპობის, ჯანმრთელობის დაზიანების, ქონების განადგურების ან დაზიანების მუქარა გამოიხატება ზეპირი ან წერილობითი ფორმით, უშუალოდ ან სხვა პირის მეშვეობით. მუქარა შეიძლება საჯაროდაც გაცხადდეს (მაგალითად, სასამართლო სხდომის დარბაზში) ასევე სხვა პირთა დაუსწრებლად. იგი შეიძლება გამოთქმულ იქნეს როგორც კონკრეტულ პირთა სახელით, ისე საკუთარი სახელითაც. მაგალითად, განაჩენის გამოქვეყნების შემდეგ ბოროტი ხულიგნობისათვის მსჯავრდებული პირი მოსამართლის მიმართ გამოთქვამს მისი მოკვლის მუქარას. თუ მუქარა გამოთქმულია ზემოაღნიშნულ პირთა დაუსწრებლად, მაშინ არც ამ დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება.

მუქარა შეიძლება გულისხმობდეს მოთხოვნას მოსამართლის მიერ ნაკლებად მკაცრი ან გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის ან, პირიქით, მიუთითებდეს განსასჯელის სამაგალითოდ დასჯის აუცილებლობაზე. მთავარია, რომ დაზარალებულის მიერ მუქარა აღქმულ იქნეს, როგორც რეალური საფრთხე და მისი განხორციელება ეჭვს არ იწვევდეს.

ზემოაღნიშნული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი ემუქრება სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს ან მათ ახლო ნათესავს ჯანმრთელობის დაზიანებით, ქონების განადგურებით ან დაზიანებით და სურს, რომ სასამართლო განხილვის დროს მან მუქარის ზეგავლენით განახორციელოს მისთვის სასარგებლო მოქმედება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი შეიძლება სხვადასხვაგვარი იყოს, თუმცა იგი გავლენას არ ახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის მიმართ გამოთქმული მუქარა ისეთი პირადი მოტივით, რაც დაკავშირებული არ არის მათ მიერ პროცესუალური მოვალეობის შესრულებასთან, ამ მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება. თუ იმ პირს, ვისაც ემუქრებიან, გაუჩნდა მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში, ქმდება დაკვალიფიცირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 151-ე მუხლით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში პირდაპირ არ არის მითითებული დანაშაულის ჩადენის მიზანი, თუმცა მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, უნდა ვივარაუდოთ, რომ კანონმდებელი მუქარას სასამართლოში საქმის განხილვას უკავშირებს.

დამნაშავეს გააჩნია სპეციალური მიზანი – იგი მიისწრაფვის მუქარის მეშვეობით ზეგავლენა მოახდინოს სასამართლოში საქმის მსვლელობაზე: დააჩქაროს ან შეაყოვნოს იგი, მიაღწიოს მისთვის სასურველი გადაწყვეტილების მიღებას და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტია როგორც ფიზიკური ისე იურიდიული პირი.

პირველი ნაწილისაგან განსხვავებით, 365-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შესაძლო გამოყენების სფერო უფრო ფართოა; სახელდობრ, გაფართოებულია იმ პირთა წრე, რომლის მიმართაც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მუქარა. მუხლის მე-2 ნაწილი აღგენს პასუხისმგებლობას პროკურორის, გამომძიებლის, დამცველის, ექსპერტის, აღმასრულებლის, სამართალწარმოების სხვა მონაწილის ან მათი ახლო ნათესავის მიმართ მუ-

ქარისათვის სასამართლოში საქმის ან მასალის განხილვასთან ანდა განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით.

მუქარის ობიექტური ნიშნები ამ დანაშაულის 1-ლ ნაწილში გათვალისწინებული ნიშნების ანალოგიურია.

კანონმდებელი დაზარალებულ პირებს ამომწურავად არ ჩამოთვლის და მათ ზოგადად, „სამართალწარმოების სხვა მონაწილეებს“ მიაკუთვნებს.

საპროცესო კანონმდებლობაზე დაყრდნობით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სასამართლო განხილვის სხვა მონაწილეებში იგულისხმება სამოქალაქო მოსარჩელე და სამოქალაქო მოპასუხე, მათი წარმომადგენელი, მოწმე, დაზარალებული და მისი წარმომადგენელი, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული და სხვა.

რაც შეეხება ახლო ნათესავის ცნებას, მისი განმარტება მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის შენიშვნაში.

ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, მუქარის გამოყენებით ცდილობს მისთვის სასურველი შედეგის მიღწევას და სურს, რომ მუქარამ სათანადო ზემოქმედება მოახდინოს.

365-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაა. იგი შეიძლება იყოს წინასწარი გამოძიების წარმოებისა და სასამართლოში საქმის განხილვისას პროკურორისა და პროცესის სხვა მონაწილის საქმიანობით უკმაყოფილების გრძნობა, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული უკმაყოფილება, შურისძიება და სხვა; ხოლო დამნაშავის მიზანია მუქარის გამოყენებით სამართალწარმოების მონაწილეთა დაყოლიება მისთვის სასურველი მოქმედების განხორციელებაზე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებულია ამ დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი გარემოებანი. მუქარა კვალიფიცირდება ამ მუხლის მესამე ნაწილით, თუ იგი ჩადენილია ისეთი ძალადობის გამოყენებით, რომელიც საშიში არ არის ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ამგვარ ძალადობას განეკუთვნება, მაგალითად, პირის შენობაში ჩაკეტვა, ცემა და სხვაგვარი ფიზიკური ზემოქმედება დაზარალებულზე ან მსგავსი ძალადობა, რომელიც მას ფიზიკურ ტკივილს აყენებს, თუმცა არ გამოუწვევია ჯანმრთელობის ხანმოკლე მოშლა ან საერთო შრომისუ-

ნარიანობის უმნიშვნელო ან არამყარი დაკარგვა.

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე მუხლი ცალკე დანაშაულად გამოყოფს ცემას; მაგრამ, რამდენადაც ცემა მუქარის მაკვალიფიცირებელი გარემოების ალტერნატიულ-სავალდებულო ნიშანს წარმოადგენს, იგი აღარ საჭიროებს 125-ე მუხლით დამატებით კვალიფიკაციას.

სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე მუხლის მე-4 ნაწილი კიდევ უფრო ამძიმებს პასუხისმგებლობას, თუ გამოყენებულია ისეთი ძალადობა, რომელიც საშიშა ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ამგვარ ძალადობაში იგულისხმება ისეთი ძალადობა, რომელიც მისი გამო-ყენების მომენტში საშიში იყო სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის შედეგის დადგომის მიუხედავად. შესაძლოა, რომ ძალადობის გამოყენებისას დაზარალებულის ჯანმრთელობას არავითარი ზიანი არ მიაღგეს ან ზიანი გამოიხატოს ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებაში ჯანმრთელობის მოშლის გარეშე. მთავარია, რომ ამგვარი ძალადობა ქმნიდეს პირის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის რეალურ საფრთხეს.

იმისათვის, რომ შევაფასოთ დამნაშავეის მიერ გამოყენებული ძალადობის სიმძიმის ხარისხი, ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენებასთან ერთად უნდა გავითვალისწინოთ მისი ინტენსივობა, დროის ხანგრძლივობა, ძალადობის ხერხი, დანაშაულის იარაღი და სხვა. ასეთ ძალადობად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგალითად, ადამიანის დასახრჩობად გამიზნული მოქმედება, დაზარალებულის თავის ჩაყოფა წყლით სავსე ავზში ხანგრძლივად და არაერთგზის, თავზე პოლიეთილენის პარკის ჩამოცმა და სხვა ძალადობრივი მოქმედება.

თუ დაზარალებულის მიმართ გამოყენებულმა ძალადობამ გამოიწვია ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით – სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე და 365-ე მუხლებით.

365-ე მუხლის მე-5 ნაწილი ითვალისწინებს პირველი ან მეორე ნაწილით აღწერილი ქმედების ჩადენას: ა) ჯგუფურად, ბ) არაერთგზის. აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოებები უნდა განიმარტოს სსკ 27-ე და მე-15 მუხლის საფუძველზე.

ადრე მოქმედ კოდექსში არ არსებობდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სასამართლო უპატივცემულობისათვის. საქართველოში დემოკრატიის განვითარებისა და სასამართლო რეფორმის გატარების პროცესში აუცილებელი შეიქნა ამგვარი ქმედების კრიმინალიზაცია. როდესაც სახელმწიფო ცდილობს დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესწყობილების დამკვიდრებას და ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფას, სხვა პირობებთან ერთად, მისთვის აუცილებელია სასამართლო საქმიანობის სწორი წარმართვა, რათა სამართალწარმოება ნორმალურ პირობებში განხორციელდეს, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის სრული დაცვით.

სასამართლოს უპატივცემულობის, როგორც დანაშაულის, საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ხელყოფს სასამართლოს ავტორიტეტს, მორალურ ზიანს აყენებს დაზარალებულს და დაბლა სცემს მოსახლეობაზე სასამართლო განხილვის აღმზრდელობითი ზემოქმედების მნიშვნელობას.

სასამართლო სხდომის დარბაზში დამნაშავე თავისი შეურაცხყოფელი მოქმედებით ქმნის ნერვულ და არაჯანსაღ ატმოსფეროს, რაც ხელს უშლის სასამართლოს მიერ საქმის ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვასა და გადაწყვეტას. იგი უარყოფითად მოქმედებს პროცესის მონაწილეთა მიერ თავისი უფლებების განხორციელებაზე, ასევე სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპის – შეჯიბრებითობის პრინციპის ცხოვრებაში გატარებაზე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 366-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია სასამართლო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა და სასამართლოს ავტორიტეტი, ხოლო დამატებითი ობიექტი კი – მართლმსაჯულების განხორციელებაში მონაწილე პირთა პატივი და ღირსება.

ობიექტურად განსაზღვრელი დანაშაული სასამართლო პროცესის მონაწილეთა შეურაცხყოფაში გამოიხატება.

სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა შეურაცხყოფის, როგორც დანაშაულის, დეკრიმინალიზაცია მოახდინა; თუმცაღა შეურაცხყოფის ტერმინის შინაარსიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ შეურაცხყოფა გულისხმობს პირის პატივისა და ღირსების უარყოფით შეფასებას, გამოხატულს უწესო ფორმით.

შეურაცხყოფა შეიძლება გამოხატულ იქნეს ვერბალური ფორმით, ასევე ისეთი მოქმედებით, რომელიც ამცირებს სასამართლო პროცესის მონაწილეთა პატივსა და ღირსებას (მაგალითად, გარტყმა, შეფუთხება, ვულგარული ექსტი და სხვა). იგი შეიძლება მდგომარეობდეს პროცესის მონაწილის მორალური თვისებებისა ან მისი პროფესიული კვალიფიკაციის დამამცირებელ შეფასებაში, საქმით დაინტერესების შესახებ უწესო ფორმით გამოხატულ განცხადებაში და სხვა.

განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემაღვენლობისა და იგი დამთავრებულია დაზარალებულისათვის შეურაცხყოფის მიყენების მომენტიდან, ანუ როდესაც წარმოთქმულია შეურაცხმყოფელი სიტყვები ან მის მიმართ განხორციელებულია შეურაცხმყოფელი მოქმედება.

დანაშაულის ჩადენის ადგილად ითვლება სასამართლო სხდომის დარბაზი ან მთლიანად სასამართლოს შენობა მაშინ, როდესაც სასამართლო პროცესზე შესვენება არის გამოცხადებული; ხოლო დანაშაულის ჩადენის დროდ კი – სასამართლო დარბაზში საქმის განხილვის ან შესვენების დრო.

სამართალწარმოებაში მონაწილე პირის შეურაცხყოფა ისეთ ვითარებაში, რაც არ უკავშირდება სასამართლოში საქმის განხილვას, ამ დანაშაულის შემაღვენლობას არ ქმნის და, საერთოდ, არ ისჯება სისხლის სამართლის წესით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 366-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისას, პირი მოქმედებს პირდაპირი განზრახვით: მას გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ იგი შეურაცხმყოფელია პროკურორის, გამომძიებლის, ან სამართალწარმოების სხვა მონაწილისათვის და სურს დაამციროს მათი პატივი და ღირსება.

ამ დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაა: პირადი სიძულვილი, სასამართლო საქმის გარემოებასთან დაკავშირებული მტრობა, ეროვნული ან რელიგიური შეუწყნარებლობა და სხვა. მოტივს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მას ყურადღება მიექცევა სასჯელის დადგენის დროს.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც სამართალწარმოებაში მონაწილე, ისე ის პირი, რომელიც, თუმცა პროცესუალურად სასამართლო განხილვის უშუალო მონაწილე არ არის, მაგრამ კონკრეტულ საქმის განხილვასთან დაკავშირებით იმყოფება სასამართლო სხდომის დარბაზში ან სასამართლოს შენობაში.

უნდა ვიფიქროთ, რომ 366-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის შინაარსის ამგვარი ინტერპრეტაცია არ ქმნის მისი განვრცობითი განმარტების საშიშროებას. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სასამართლოს უპატივეცემულობის, როგორც დანაშაულის, ძირითადი ობიექტია სასამართლო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა და სასამართლოს ავტორიტეტი. სწორედ ეს ინტერესია ხელყოფილი სასამართლო პროცესზე დამსწრეთა შეურაცხყოფელი მოქმედებით. ამ მოსაზრებას ისიც ამტკიცებს, რომ საერთო სასამართლოების შესახებ ორგანული კანონის მე-9 მუხლში პირდაპირ არის ჩაწერილი სასამართლო სხდომაზე დამსწრე პირთა შესახებ: მხარეების, საქმეში მონაწილე სხვა პირების, აგრეთვე სასამართლო სხდომაზე დამსწრე პირთა ისეთი ქმედება, რომელიც სასამართლოსადმი უპატივეცემულობას გამოხატავს, იწვევს კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას.

366-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს იმავე ქმედებას, რაც გამოიხატა საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის შეურაცხყოფაში. ამ ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები ემთხვევა მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულ ნიშნებს. პასუხისმგებლობა დიფერენცირებულია მხოლოდ დაზარებულის პროცესუალური მდგომარეობით. საკითხი ეხება იმ პირებს, რომლებიც უშუალოდ და არსებითად განიხილავენ და წყვეტენ სასამართლო საქმეს. მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, სასამართლო განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის შეურაცხყოფა კანონმდებლის მიერ სასამართლოს შეურაცხყოფის უფრო მძიმე სახედ ითვლება და სასჯელის ღონისძიებაც შედარებით მკაცრია.

სისხლის სამართლის კოდექსის 366-ე მუხლის მე-2 ნაწილით ქმედების კვალიფიკაცია ხდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც სასამართლოს უპატივეცემულობის ობიექტს წარმოადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, მოსამართლე და მსაჯული ამა თუ იმ კონკრეტული საქმის განხილვისას.

განხილულ მუხლთან დაკავშირებით საზგასმით უნდა შევნიშნოთ, რომ სასამართლო პრაქტიკა ფაქტობრივად არ იცნობს სასამართლო პროცესზე მოსამართლისა თუ პროცესის სხვა მონაწილის შეურაცხყოფის გამო სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ფაქტებს; თუმცა ბოლო დროს მათი შეურაცხყოფის შემთხვევები საკმაოდ გაზმირდა.

ყოველივე ეს შეუძლებელს ხდის სასამართლო პროცესის ნორმალურ ვითარებაში წარმართვას. სასამართლოს უხდება დარბაზიდან დამსწრეთა და ზოგჯერ პროცესის მონაწილეთა გაძევებაც, მაგრამ ამის იქით საქმე არ მიდის. ამგვარი პრაქტიკა მანვე ზეგავლენას ახდენს სასამართლოს პრესტიჟსა და ავტორიტეტზე, ხოლო ახლად შემოღებული ნორმა თავის მიზანს ვერ აღწევს და იგი ფაქტობრივად მკვდარ ნორმად რჩება.

**საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის,
მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების
ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა
მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების
გახმაურება (მუხლი 367-მ)**

სისხლის სამართლის ადრე მოქმედ კოდექსში არ არსებობდა პასუხისმგებლობა საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებისათვის.

სახელმწიფოში ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილ დანაშაულთა ზრდის ტენდენციამ და მასთან ბრძოლის არასათანადო ეფექტურობამ განაპირობეს კანონმდებლის მიერ სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში შემოღანიშნული მუხლის შეტანა.¹

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ საიდუმლო ცნობების გახმაურებამ შეიძლება დასაცავი პირისათვის სავალალო შედეგი გამოიღოს. ამასთან, სათანადო სამართალდამცავი ორგანოების სამსახურებრივი საიდუმლოების დაცვის ხერხისა და მეთოდის გამჟღავნება უარყოფით გავლენას ახდენს დანაშაულთან ბრძოლის საქმეზე, ხელს უშლის სასამართლოს მიერ სამართლიანი და ობიექტური განაჩენის გამოტანას. ამიტომაც სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესება 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებისათვის დროული და აუცილებელია. მისი სამართლებრივი ბაზა თვით კონსტიტუციაშია ასახული. საქართველოს კონსტიტუციის 87-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ სახელმწიფო უზრუნველყოფს მოსამართლისა და მისი ოჯახის უსაფრთხოებას. ამ საკონ-

¹ სამართალწარმოების მონაწილეთა ეს უფლება აღიარებულია სსსკ 109-ე მუხლითაც.

სტიტუციო დებულებამ შემდგომი ასახვა პოვა საქართველოს ორგანულ კანონში საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ (მუხლი მე-4); ორგანულ კანონში საერთო სასამართლოების შესახებ (მუხლი 52-ე), სადაც ასევე აღინიშნა სახელმწიფოს მიერ მოსამართლისა და მისი ოჯახის წევრების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შესახებ; ასევე ორგანულ კანონში პროკურატურის შესახებ (მუხლი 35-ე).

სწორედ კონსტიტუციასა და ზემოაღნიშნულ კანონებზე დაყრდნობით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილ იქნა სპეციალური მუხლი, რომელიც სჯის სათანადო პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებას.

დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი და მოსამართლისა თუ სასამართლო პროცესის სხვა მონაწილეთა უსაფრთხოება. დანაშაულის საგნად გვევლინება ცნობები უსაფრთხოების ზომების შესახებ; სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ფაქტობრივი მონაცემები კანონით გათვალისწინებულ პირთა მდგომარეობის შესახებ.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება დაცვის გასაიდუმლოებული ზომების მართლსაწინააღმდეგო გახმაურებაში როგორც ზეპირი, ისე წერილობითი ფორმით.

გახმაურების ცნების ქვეშ იგულისხმება ცნობების შეტყობინება თუგინდ ერთი გარეშე პირისათვის. გახმაურება შეიძლება მოხდეს მეგობრული საუბრის დროს, მიმოწერით, გამოსვლით, დოკუმენტების დემონსტრირებით, ყოველივე იმით, რის შედეგადაც შეიძლება გაჟონოს ინფორმაციამ უსაფრთხოების ზომების შესახებ. გარეშე პირად ითვლება ყველა ის პირი, ვისაც სამსახურებრივად ხელი არ მიუწვდება ამგვარ ცნობებთან, მათ შორის, ღამნაშავის თანამშრომლები, ნათესავები და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლში ჩამოთვლილი პროცესის მონაწილეთა და მათი ახლო ნათესავების მიმართ უსაფრთხოების ზომები შეიძლება გამოიხატოს პირად დაცვაში, ასევე ბინისა და სხვა ქონების დაცვის უზრუნველყოფაში, დასაცავი პირის უსაფრთხო ადგილას დროებით გადაყვანაში, განსასჯელის გადაყვანის მარშრუტის გასაიდუმლოებაში, დაზარალებულის სამუშაო ან სწავლის ადგილის შეცვლაში, მისთვის სხვა პირადი დოკუმენტების გაფორმებაში, გარეგნობის შეცვლაში და ა.შ.

განსახილველი დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს

მიეკუთვნება და დამთავრებულია უსაფრთხოების ზომების შესახებ საიდუმლო ინფორმაციის სხვა პირისათვის გადაცემის მომენტიდან, რომელსაც ეს არ შეიძლება სცოდნოდა. ამ მუხლის 1-ლი ნაწილის დამთავრებულად ცნობისათვის საჭირო არ არის რაიმე სამართლებრივი შედეგის დადგომა. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, გამოიყენა თუ არა პირმა უსაფრთხოების ზომების გახმაურება მართლმსაჯულების ინტერესის საწინააღმდეგოდ. მთავარია, რომ საიდუმლო ცნობების გახმაურება ქმნიდა პროცესის მონაწილისათვის რეალურ საფრთხეს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დანაშაულის ობიექტური მხარის არსებობისათვის აუცილებელია:

1) დანაშავე ახმაურებდეს ცნობებს 367-ე მუხლით გათვალისწინებულ პირთა უსაფრთხოების ზომების შესახებ; 2) ეს ცნობები დანაშავეს მინდობილი უნდა ჰქონდეს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების გამო ან მისთვის ცნობილი გახდეს სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით. დანაშაულის პირდაპირი განზრახვით ჩადენისას დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი ახმაურებს პირის უსაფრთხოების ზომის შესახებ ცნობებს; იცის, რომ ამ ცნობების გახმაურება აკრძალულია და სურს მისი გახმაურება; ხოლო არაპირდაპირი განზრახვის დროს კი პირი მოქმედების მართლწინააღმდეგობისა და მკენე შედეგის გათვალისწინებისას შეგნებულად უშეებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

დანაშაულის ჩადენის მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არ ენიჭება. იგი სხვადასხვაგვარია: შურისძიება, მატერიალური სიკეთის მიღება, დანაშაულის მიერ თავისი პრესტიჟისა და ავტორიტეტის ამაღლების სურვილი და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, რომელსაც უსაფრთხოების საიდუმლო ზომის შესახებ ცნობა მინდობილი ჰქონდა ან მისთვის ცნობილი გახდა თავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით. ეს პირები, პირველ რიგში, არიან შინაგან საქმეთა ორგანოების წარმომადგენლები, საგადასახადო სამსახურის მუშაკები, უშიშროების, სახელმწიფო დაცვისა და

სასაზღვრო სამსახურის ორგანოები, სამხედრო ნაწილისა და სათხაალო სამხედრო დაწესებულების უფროსები; ყველა ის, ვინც ახორციელებს ღონისძიებას დასაცავ პირთა უშიშროების უზრუნველსაყოფად.

ზემოთ ჩამოთვლილი პირების გარდა, ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სხვა სახელმწიფო მოხელე და ის პირი, რომელიც ორგანიზაცია-დაწესებულებაში მმართველობით ფუნქციას ახორციელებს და რომელსაც ეგზავნება უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ორგანოთა გადაწყვეტილება (მაგალითად, საპასპორტო, ავტომატური სატელეფონო კავშირისა და სხვა საინფორმაციო-საცნობარო სამსახურის ხელმძღვანელი და სხვა).

თუ თანამდებობის პირმა, რომელსაც სამსახურებრივად ჰქონდა მინდობილი პირის უსაფრთხოების შესახებ მონაცემები, გაახმაურა იგი ანგარების მოტივით, ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით.

უნდა ვიგულისხმოდ, რომ თუ უსაფრთხოების განხორციელების საიდუმლო ცნობები გაახმაურა თვით დასაცავმა პირმა და მას სხვა პირისათვის მძიმე შედეგი მოჰყვა, მან პასუხი უნდა აგოს სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლით.

განსახილველი დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია. ცხადია, 367-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უკვე დანაშაულის მატერიალურ შემადგენლობას გვაძლევს. მისი შინაარსი კანონში გახსნილი არ არის. მძიმე შედეგი შეფასებითი ნიშანია. შედეგის განსაზღვრა ფაქტის საკითხია და დამოკიდებულია კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებებზე. დამდგარი შედეგის მძიმედ ჩათვლისათვის ყურადღება უნდა მიექცეს ფაქტობრივ გარემოებათა ერთობლიობას.

მძიმე შედეგს უნდა მივაკუთვნოთ ისეთი შემთხვევა, როდესაც უშიშროების საიდუმლო ზომის გახმაურების შედეგად ვერ მოხერხდა მოსამართლის, მსაჯულისა და პროცესის სხვა მონაწილეთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. მაგალითად, ამ დანაშაულის ჩადენას მოჰყვა დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ქონების სრულად განადგურება, იმ სამართალდამცავი ორგანოს მუშაკის დაღუპვა, რომელიც დასაცავი პირის უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდა და სხვა.

ქმედება სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლის მე-2

ნაწილით შეიძლება დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დამდგარი მძიმე შედეგი მიზეზობრივ კავშირშია დამნაშავეის მიერ გამოყენებული უსაფრთხოების ზომების გახმაურებასთან.

367-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული უნდა გავმიჯნოთ 354-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან, რომელიც განსაზღვრავს პასუხისმგებლობას სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით, სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებისათვის. 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება ხდება იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდეს. მაგალითად, გამომძიებელი თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ახმაურებს სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილის მიმართ გამოყენებულ უსაფრთხოების ზომას. თუ 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა მიმართ გამოყენებული უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოებას გაახმაურებს. სხვა პირი, მაშინ მისი ქმედების კვალიფიკაცია მოხდება ან 354-ე ან 157-ე მუხლით.

ცხადია, ამ ორ მუხლს შორის ძირითადი განსხვავება დანაშაულის სუბიექტშია. განსხვავება არსებობს აგრეთვე დასაცავ პირებშიც. 367-ე მუხლში ჩამოთვლილი პირები ძირითადად სამართალწარმოების უშუალო მონაწილეები არიან, მაშინ, როდესაც 354-ე მუხლი დაზარალებულად მიიჩნევს აგრეთვე საჯარო მოხელეს, რომლის სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ზორციელდება სათანადო დაცვის ზომები.

დანაშაული მტკიცებულების მოპოვების
საპროცესო წესის წინააღმდეგ

მტკიცებულების განადგურება (მუხლი 368-ე)

ადმინისტრაციული, სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის საქმე კანონიერად და სამართლიანად შეიძლება გადაწყვეტილ იქნეს ჭეშმარიტი და საკმარისი მტკიცებულების არსებობის საფუძველზე. კონსტიტუციის მე-40 მუხლში ხაზგასმულია, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებებს. ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ.

ამ კონსტიტუციური დებულებიდან გამომდინარე, ცხადი ხდება, რომ ამ თუ იმ მტკიცებულების განადგურება ხელს უშლის მართლმსაჯულების ორგანოების სწორ საქმიანობას; მან შეიძლება გამოიწვიოს უდანაშაულო პირის დასჯა ან, პირიქით, დანაშაულის ჩამდენი პირისათვის პასუხისმგებლობის თავიდან აცილება.

აღნიშნული დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი; დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ასევე ადამიანის უფლებები და კანონიერი ინტერესები.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება სამართალწარმოების მონაწილის მიერ საქმეზე არსებული მტკიცებულების განადგურებაში. იგი დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობათა ჯგუფს მიეკუთვნება და დამთავრებულია მტკიცებულების განადგურების მომენტიდან.

მტკიცებულების განადგურება ნიშნავს მატერიალურ საგანზე ისეთ ზემოქმედებას, რომლის შედეგადაც იგი წვევებს თავის ფიზიკურ არსებობას ან სრულიად გამოუსადეგარი ხდება თავისი მიზნობრივი დანიშნულებით გამოყენებისათვის.

სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართლის პროცესში მტკიცებულებად ითვლება ყველა ის ფაქტობრივი მონაცემი, რომლის საფუძველზეც კანონით დადგენილი წესით, სასამართლო ადგენს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებისა და ფაქტის არსებობას ან არარსებობას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 110-ე მუხლის თანახ-

მაღ, მტკიცებულებად სისხლის სამართლის პროცესში დაშვებულია: ეჭვიმითანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, დაზარალებულის მოწმის ჩვენება; ექსპერტის დასკვნა; ნივთიერი მტკიცებულებანი; საგამოძიებო მოქმედების, სასამართლო მოქმედებისა და სასამართლო განხილვის ოქმები; სხვა დოკუმენტები.

ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებით მიღებული მონაცემები შეიძლება გახდეს ამა თუ იმ საპროცესო წყაროს ცნობისა და ფაქტის (გარდა დოკუმენტისა) შინაარსი და მხოლოდ ამ შემთხვევაში დაიშვება როგორც მტკიცებულება.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის თანახმად, საქმისათვის მნიშვნელოვანი ის გარემოებანი, რომლებზეც დაყრდნობით მხარეები ამყარებენ თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს, შეიძლება დამტკიცებულ იქნეს მხარეთა (მესამე პირთა) ახსნა-განმარტებით, მოწმეთა ჩვენებით, წერილობითი თუ ნივთიერი მტკიცებულებითა და ექსპერტთა დასკვნით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 368-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს; მაგალითად, საქმის წარმართვა დამნაშავე პირის ინტერესიდან გამომდინარე და მისთვის სასურველი შედეგის მიღწევა; შურისძიება, ანგარება და სხვა. გამორიცხული არ არის ამ დანაშაულის კვალიფიკაცია სამოხელეო დანაშაულის ზოგიერთ მუხლთან ერთობლიობით.

ზემოაღნიშნული დანაშაულის ამსრულებელია სამართალწარმოების მონაწილე ან ნებისმიერი სხვა პირი.

მტკიცებულებების ვალსიფიკაცია (მუხლი 369-ე)

სამოქალაქო ან ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ჭეშმარიტების დასადგენად ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საქმეში არსებულ მტკიცებულებებს; ამიტომაც მათი გაყალბება და ამით სასამართლოსთვის არასწორი ინფორმაციის მიწოდება საფრთხეს უქმნის მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესს და ხელს უწყობს სასამართლოს მიერ უსამართლო გადაწყვეტილების მიღებას.

სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტს წარმოადგენს მართლმსაჯულების ინტერე-

სი, რიგ შემთხვევებში კი ასევე პიროვნების უფლებები და კანონიერი ინტერესები.

დანაშაულის საგანს წარმოადგენს სამოქალაქო ან ადმინისტრაციულ საქმეზე არსებული მტკიცებულება.

განსახილველი მუხლით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული საქმის მონაწილის ან მისი წარმომადგენლის მიერ მტკიცებულების ფალსიფიკაციისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მოქმედებაში, რომელიც მიმართულია მტკიცებულების ფალსიფიკაციისაკენ.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეზე მტკიცებულებად გვევლინება ყოველგვარი ფაქტობრივი მონაცემი, რის საფუძველზედაც კანონით დადგენილი წესით დგინდება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის არსებობა ან არარსებობა, პირის ბრალი მის ჩადენაში და სხვა გარემოებები, რასაც მნიშვნელობა აქვს საქმის გადასაწყვეტად.

ეს მონაცემები დგინდება ოქმით ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის შესახებ, ადმინისტრაციულ პასუხისმგებაში მიცემული პირის ახსნა-განმარტებით, დაზარალებულის, მოწმის ჩვენებით, ექსპერტის დასკვნით და სხვა.

სამოქალაქო სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია გულისხმობს მოსარჩელის ან მოპასუხის სასარგებლოდ მტკიცებულების ხელოვნურ გაყალბებას. გაყალბების საშუალებანი მრავალგვარია. ეს შეიძლება გამოიხატოს დოკუმენტში ცვლილების შეტანაში, სხვა რიცხვით დათარიღებაში და სხვა. ამ შემთხვევაში საქმე ეხება ე.წ. მატერიალურ გაყალბებას. ფალსიფიკაცია შეიძლება გამოიხატოს ასევე ინტელექტუალურ გაყალბებაშიც, როდესაც საქმეში მონაწილე პირი ქმნის წერილობით დოკუმენტს, რომელიც შინაარსობრივად ყალბია (მაგალითად, წერილი, რომლითაც პირი აღიარებს თავის ვალს). გაყალბება შეიძლება ყველა ისეთი მოქმედების განხორციელებით, რომელიც ასაბუთებს ან, პირიქით, უარყოფს სასარჩელო მოთხოვნას და ა.შ.

სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა.

დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით.

ამ დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ სამოქალაქო ან ადმინისტრაციულ საქმეში მონაწილე პირი ან მისი წარმომადგენელი.

სისხლის სამართლის საქმეზე
მტკიცებულების ფალსიფიკაცია
(მუხლი 369¹)

საქართველოს 2007 წლის 22 ივნისის კანონით დიფერენცირებული პასუხისმგებლობა დადგინდა ერთის მხრივ სამოქალაქო ან ადმინისტრაციულ და მეორეს მხრივ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაციისათვის. ამ უკანასკნელი ქმედებისათვის კანონმდებელმა გაცილებით მკაცრი სანქციები დაადგინა. მტკიცებულების ცნებას და მათ ამომწურავ ჩამონათვალს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 110-ე მუხლი განსაზღვრავს. რაც შეეხება მტკიცებულების ფალსიფიკაციის შინაარსს, იგი იმავე მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ როგორც სსკ 369-ე მუხლში. 369¹ მუხლის პირველი ნაწილით კრიმინალიზებულია ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შესახებ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია. (დანაშაულის კატეგორიები დადგენილია სსკ მე-12 მუხლით).

სსკ 369¹ მუხლის პირველი ნაწილი არ აკონკრეტებს დანაშაულის ამსრულებელს, ამიტომ მასში ნებისმიერი ფიზიკური პირი იგულისხმება. ხოლო მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პროკურორის, გამომძიებლის, ან დამცველის პასუხისმგებლობას ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შესახებ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიცირებისათვის.

რაც შეეხება ქმედების ობიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შეიძლება გულისხმობდეს რევიზიისა და დოკუმენტური შემოწმების, ნივთიერი მტკიცებულების, საგამოძიებო მოქმედების აქტებისა და სხვა დოკუმენტების გაყალბებას. იგი ქმნის დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას. მისი დამთავრებულად ცნობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვინ ჩაიდინა დანაშაული. გამომძიებლისა და პროკურორის მიერ მტკიცებულებათა ფალსიფიკაცია დამთავრებულია თვით ამ მოქმედების განხორციელების მომენტიდან, ხოლო დამცველის მიერ მტკიცებულებათა გაყალბებისას წინასწარი გამოძიების ან სასამართლო ორგანოსათვის მათი წარდგენის მომენტიდან. ფალსიფიკაცია შეიძლება გამოიხატოს სისხლის სამართლის საქმის მასალების სხვადასხვა ფორმით გაყალბებაში: არარსებული დაკითხვის ოქმის შედგენით, ოქმში ისეთი ცნობების შეტანით, რაზეც პირს ჩვენება არ მიუცია, ექსპერტის დასკვნაში ცვლილების შეტანით და სხვა. დამცველის მიერ მტკიცებულება შეიძლება გაყალბებულ იქნეს როგორც ყალბი დოკუმენტის,

ისე ნივთიერი მტკიცებულების წარდგენით, რასაც მისი შუამდგომლობით ურთავენ საქმეს.

ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით.

დანაშაულის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. ეს შეიძლება იყოს პირადი დაინტერესება, არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესი, შურისძიება ეროვნული ან რელიგიური შეუწყნარებლობის გამო და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ესენი არიან მხოლოდ ის პირები, რომლებიც აწარმოებენ გამოძიებას, ასევე პროკურორი ან დამცველი. დამცველის გარდა, აქ ჩამოთვლილ პირთაგან ყველა სახელმწიფო მოხელეს წარმოადგენს. ამიტომ მათ მიერ ჩადენილი დანაშაული სამოხელეო დანაშაულის კერძო შემთხვევაა, სახელდობრ, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი სიყალბის განხორციელება. სამართლის ნორმათა კონკურენციიდან გამომდინარე, ცხადია, რომ ეს დანაშაულებრივი ქმედება დაკვალიფიცირდება როგორც მტკიცებულების ფალსიფიკაცია და დამატებით კვალიფიკაციას აღარ საჭიროებს. თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში, მაგალითად, ქრთამის აღების შედეგად მტკიცებულების გაყალბებისას დამნაშავე პასუხს აგებს დანაშაულთა ერთობლიობით.

369¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილით მაკვალიფიცირებელი გარემოებაა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შესახებ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების გაყალბება.

დანაშაულის კატეგორიის გარდა მესამე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები იმავე მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ, როგორც ამავე მუხლის პირველ ნაწილში.

ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან არასწორი თარგმანი (მუხლი 370-მ)

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ პირები, რომლებიც ვალდებული არიან ხელი შეუწყონ მართლმსაჯულების განხორციელებას, თავისი დანაშაულებრივი ქმედებით, ართულებენ სისხლისა თუ სამოქალაქო სამართლის საქმის ობიექტურ განხილვას, ხელს უშლიან საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას და, აქედან გამომდინარე, განაპირობებენ უსამართლო ვერდიქტის გამოტანას.

დანაშაულის ძირითადი ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი, ხოლო დამატებითი ობიექტი კი – ადამიანის უფლებები და კანონიერი ინტერესები.

სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შემდეგ მოქმედებაში გამოიხატება: 1) მოწმის ცრუ ჩვენება; 2) დაზარალებულის ცრუ ჩვენება; 3) ექსპერტის ყალბი დასკვნა ან ჩვენება; 4) თარჯიმნის არასწორი თარგმანი. ყველა ეს მოქმედება ხორციელდება სისხლის სამართლის საქმეზე წინასწარი გამოძიებისა ან სასამართლოში საქმის განხილვის დროს.

დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება. იგი დამთავრებულად ითვლება ერთ-ერთი ზემოაღნიშნული მოქმედების ჩადენის მომენტიდან, იმისდა მიუხედავად, მიღებულია თუ არა განსახილველ საქმეზე მტკიცებულების სახით მიცემული ჩვენება, დასკვნა ან თარგმანი. ამასთანავე სსსკ 70-ე მუხლის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება სასამართლოს განაჩენის ან სხვა შემაჯამებელი გადაწყვეტილების გამოტანას უკავშირდება, რითაც დგინდება ჩვენების სიცრუე.

ჩვენება ჩაითვლება ცრუდ, თუ მასში მთლიანად ან ნაწილობრივ დამახინჯებულია ის ფაქტები, რომელთაც არსებითი მნიშვნელობა აქვთ საქმის ობიექტურად გადაწყვეტისათვის, არა აქვს მნიშვნელობა იმას, ეს ჩვენება შეიცავს ბრალდებულის გამამართლებელ თუ გამამტყუნებელ მონაცემებს.

ცრუ ჩვენება აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობას ქმნის მაშინ, როდესაც იგი მიცემულია უფლებამოსილი პირისათვის კანონით დადგენილი წესით და პროცესუალურად სათანადოდ არის გაფორმებული. მოწმის ან დაზარალებულის ცრუ ჩვენება, რომელიც მიღებულია არა მათი უშუალო დაკითხვის შედეგად, არამედ ტელეფონით, ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ გვაძლევს.

ცრუ ჩვენება შეიძლება ეხებოდეს საქმისათვის მნიშვნელოვან ყველა გარემოებას: დანაშაულის ფაქტს, ბრალდებულის მოქმედების ხასიათს, მის პიროვნებას, დაზარალებულის პიროვნებას, მის ურთიერთობას ბრალდებულთან და სხვა.

ექსპერტის დასკვნა არის მცოდნე პირის წერილობითი ინფორმაცია მის მიერ ჩატარებული გამოკვლევის მიმდინარეობისა და დადგენილი ფაქტობრივი მონაცემების შესახებ. ექსპერტის ცრუ დასკვნა ფაქტების დამახინჯებულად გადმოცემაში ვლინდება. ეს შეიძლება იყოს გამოსაკვლევი ფაქტის წინასწარი განზრახვით არასწორი შეფასება, რომელიც არ ეფუძნება საქმის მასალებს, მისი დამახინჯება და სხვა. ასევე, მაგალითად, დაზარალებულის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ნაკლებად მძიმე დაზიანების მძიმე დაზიანებად წარმოჩენა, ან პირიქით, ტრასოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად ნაკვალევის წარმოქმნის წყაროს არასწორი შეფასება და სხვა.

თარჯიმნის მიერ არასწორი თარგმნა გულისხმობს ერთი ენიდან მეორეზე თარგმნისას პროცესის მონაწილეთა ზეპირი ან წერილობითი აზრის განზრახ დამახინჯებას. თარგმნა განზრახ არასწორად ჩაითვლება მაშინაც, როდესაც თარჯიმანი არ თარგმნის ჩვენებისა თუ დოკუმენტური მასალის იმ ნაწილს, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის.

იმისათვის, რომ დამნაშავეს შეეფარდოს სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი, უნდა დადგენილ იქნეს, აქვს თუ არა მის ჩვენებას არსებითი მნიშვნელობა. სისხლის სამართლის საქმეზე ეს შეიძლება იყოს დანაშაულის ჩადენის ფაქტი; გარემოება, რომელიც განსაზღვრავს პირის საშიშროების ხასიათსა და ხარისხს; ზიანის ოდენობა, დანაშაულის ჩადენის მოტივი და სხვა.

სამართალწარმოების პროცესში მონაწილე მოწმე, ექსპერტი და თარჯიმანი ვერ მიეცემიან სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, თუ დამტკიცდება, რომ მოწმის არასწორი ჩვენება დაფუძნებულ იყო მის მიერ ფაქტის არასწორ აღქმაზე, მახსოვრობის დეფექტზე; ექსპერტის არასწორი დასკვნა აიხსნება მისი არასათანადო პროფესიული კვალიფიკაციითა და გამოუცდელობით; თარჯიმნის არასწორი თარგმანი განპირობებული იყო ენისა და სპეციალური ტერმინოლოგიის არასრულყოფილი ცოდნით და სხვა. ყველა აღნიშნულ შემთხვევაში ადგილი აქვს მისატყვებელ შეცდომას.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ახალმა კოდექსმა მოწმის ან დაზ-

არაღებული მთავარი ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის გამო, სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გაათავისუფლა ის, ვინც უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე თავისი ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგოდ.

სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარია. იგი შეიძლება იყოს ბრალდებულისა ან განსასჯელისათვის მდგომარეობის გაუარესება, ან პირიქით, მათთვის პასუხისმგებლობის აცილება, შურისძიების შიში, პირადი მტრობა, ანგარება და სხვა. მოტივი გავლენას არ ახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე.

ამ დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ეს არის თოთხმეტ წელს მიღწეული შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით სასამართლო პროცესში მონაწილეობს მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის სახით.

ექსპერტის მთავარი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო, რამაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია, სამსახურებრივ გულგრილობად იქნება დაკვალიფიცირებული (კოდექსის 342-ე მუხლი).

370-ე მუხლით დანაშაულის სუბიექტად ვერ ჩაითვლებიან პროცესის სხვა მონაწილეებიც (მაგალითად, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი და სხვ), რომლებიც სასამართლო პროცესის განსაზღვრულ ეტაპზე მოწმედ იყვნენ დაკითხული და ცრუ ჩვენება მისცეს.

განსახილველ ნორმას აქვს შენიშვნა, რომლის ძალითაც მოწმე, დაზარალებული, ექსპერტი ან თარჯიმანი თავისუფლდება სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ იგი წინასწარი გამოძიების პროცესში, ანდა განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანამდე ნებაყოფლობით განაცხადებს მის მიერ ცრუ ჩვენების ან ყალბი დასკვნის მიცემის, ანდა განზრახ არასწორად თარგმნის შესახებ.

ეს წამახალისებელი ნორმა ჰუმანურობის პრინციპის ცხოვრებაში რეალიზების ერთ-ერთი საშუალებაა. ამას გარდა, კანონმდებელი დაინტერესებულია დანაშაულის სუბიექტის პოზიტიური ქცევის სტიმულირებით. პირი, რომელიც ნებაყოფლობით განაცხადებს მის მიერ ცრუ ჩვენების, დასკვნის ან არასწორი თარგმნის შესახებ, ფაქტობრი-

ვად ხელს უწყობს საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენასა და სამართლიანი განაჩენისა თუ სხვა გადაწყვეტილების გამოტანას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ პირი 370-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან ორი პირობის არსებობისას: თუ მან საკუთარი ნებითა და ინიციატივით განაცხადა სათანადო ორგანოში ადრე მიცემული ცრუ ჩვენების, დასკვნისა და არასწორი თარგმნის შესახებ. განცხადება არ უნდა იქნეს გაკეთებული მას შემდეგ, რაც ცრუ ჩვენების შესახებ ცნობილი გახდა მართლმსაჯულების ორგანოებისათვის. პირმა უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება სხვების მხრიდან ყოველგვარი ზეწოლის გარეშე.

მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა (მუხლი 371-ე)

მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის დახმარების გაწევა საზოგადოების ყველა წევრის მოქალაქეობრივი ვალაა. ზნეობრივ მოვალეობასთან ერთად, კანონით განსაზღვრულ შემთხვევაში, სათანადო დახმარების აღმოჩენა მათ სამართლებრივ ვალდებულებასაც წარმოადგენს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა მოწმესა და დაზარალებულს აკისრებს მოვალეობას, მისცეს საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებს სწორი ჩვენება, მოუთხროს მათ სისხლისა თუ სამოქალაქო საქმეზე მათთვის ცნობილი ყველა ფაქტისა და გარემოების შესახებ და ამომწურავი პასუხი გასცეს დასმულ შეკითხვებს. იმ პირებს, რომლებიც შეგნებულად თავს არიდებენ თავისი მოვალეობის შესრულებას, შეუძლიათ სერიოზულად შეუშალონ ხელი სასამართლოში საქმის არსებითად განხილვას, დააბრკოლონ, ხოლო ზოგჯერ შეუძლებელიც გახადონ სამართლიანი განაჩენისა თუ გადაწყვეტილების გამოტანა.

სწორედ ამგვარი ქმედების საშიშროებამ განაპირობა ამ დანაშაულის შეტანა სისხლის სამართლის კოდექსში. ძირითადად, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა სისხლის სამართლის საქმეზე ხდება.

ამ დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი; დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ადამიანის უფლებები და კანონით დაცული ინტერესი.

ჩვენებაზე უარის თქმა გულისხმობს მოწმის ან დაზარალებულის

აშკარად გამოხატულ ნებას, არ მისცეს ჩვენება საგამოძიებო ან სასამართლო ორგანოებს საქმისათვის მნიშვნელოვან გარემოებათა შესახებ. ჩვენებაზე უარის თქმა აქტიური მოქმედებაა და გამოხატულია პირის განცხადებაში, რომელიც მიმართულია სათანადო ორგანოებისადმი. დანაშაულის ამ შემადგენლობის არსებობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მიუცია თუ არა ადრე ჩვენება მოწმეს ან დაზარალებულს, უარს ამბობენ მთლიანად ჩვენების მიცემაზე თუ არ პასუხობენ კონკრეტულ შეკითხვას. მთავარია, რომ დანაშაულებს არ სურდეს მისცეს ჩვენება საპატიო მიზეზის გარეშე.

ჩვენებაზე უარის თქმა შეიძლება სხვადასხვა ფორმაში გამოიხატოს, თუმცა იგი დანაშაულის შემადგენლობის არსებობაზე გავლენას არ ახდენს. შეიძლება მოწმემ და დაზარალებულმა არავითარი განცხადებაც არ გააკეთონ, ღუმილი არჩიონ და სათანადო ორგანოს წარმომადგენლის შეკითხვას არ უპასუხონ. ცხადია, რომ მოწმესა და დაზარალებულს უნდა განემარტოს, რომ მათი ამგვარი ქცევა დაკვალიფიცირდება როგორც ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა.

მოწმისა და დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა შეიძლება განხორციელდეს სხვა ფორმითაც. მაგალითად, მათ სპეციალურად აარიდონ თავი გამოცხადებას, დაიმალონ, შეიცვალონ საცხოვრებელი ადგილი და სხვა. ამ შემთხვევაში ობიექტური მხარე უმოქმედობით ხასიათდება.

დამოუკიდებელ სისხლისსამართლებრივ შეფასებას მოითხოვს მოწმის ან დაზარალებულის ჩვენების მიცემისათვის ხელის შეშლა. ამგვარი ქმედება გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლით, როგორც მათი მოსყიდვა ან იძულება ცრუ ჩვენების მიცემისათვის.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 478-ე მუხლის საფუძველზე მოწმე და დაზარალებული გაფრთხილდებიან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. მათი პასუხისმგებლობა გამორიცხულია მაშინ, თუ აქვთ საპატიო მიზეზი ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის (მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვა).

სისხლის სამართლის კოდექსის 371-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულია მაშინ, როდესაც მოწმე ან დაზარალებული განაცხადებენ, რომ მათ არ სურთ მისცენ ჩვენება ან როდესაც გამოძახების შემდეგ არასაპატიო მიზეზით არ გამოცხადდებიან საგა-

მოძიებო ან სასამართლო ორგანოში. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მნიშვნელობა არ ეძლევა იმ შესაძლო შედეგს, რაც შეიძლება დადგეს მათ მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის გამო.

დანაშაულის ჩადენის მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მოტივი შეიძლება იყოს დანაშაულის ან მისი ახლობლის მხრიდან შურისძიების შიში, ან სხვა პირადი მოტივი, რის საფუძველზე პირი უგულებელყოფს თავისი სამართლებრივი მოვალეობის შესრულებას და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ეს არის სისხლის სამართლის საქმეზე მოწმედ გამოძახებული ან კანონით დადგენილი წესით დაზარალებულად ცნობილი პირი.

371-ე მუხლს ახლავს შენიშვნა, რომლის ძალითაც მოწმე ან დაზარალებული თავისუფლდებიან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ მათ უარი განაცხადეს ჩვენების მიცემაზე თავის ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგოდ და ადამიანით ვაჭრობის მსხვერპლი მოსაფიქრებელი ვადის განმავლობაში.

აქვე უნდა მივეუთითოთ, რომ, მართალია, ზემოაღნიშნული პირები თავისუფლდებიან პასუხისმგებლობისაგან, თუ უარს ამბობენ მისცენ თავისი ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგო ჩვენება, მაგრამ მათ დაეკისრებათ პასუხისმგებლობა, თუ ისინი იძლევიან ცრუ ჩვენებას ამ პირთა სასარგებლოდ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 95-ე მუხლში ჩამოთვლილი არიან ის პირები, რომლებიც არ შეიძლება დაკითხულ იქნენ მოწმედ. ეს ჩამონათვალი საკმაოდ დიდია; მაგალითად, დამცველი იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში დამცველის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით; ადვოკატი, რომელიც ორგანიზაციას ემსახურებოდა – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა იურიდიული დახმარების გაწევასთან დაკავშირებით; სასულიერო პირი, რომლისთვისაც ესა თუ ის გარემოება ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად განლობის შედეგად; პირი, რომელსაც მცირეწლოვნობის, ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღადგინოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები და მისცეს ჩვენება და ა.შ. ამიტომ, თუ მოწმეთა ეს კატეგორია უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე, გამორიცხულია მათი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა.

მოწმის ან დაზარალებულის მიერ
არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების
მიცემა (მუხლი 371¹)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში 2005 წლის 30 ივნისის კანონით შეტანილი დამატებით სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულის კარში ნოვაცია გაჩნდა, სსკ-ის 371¹ მუხლის (მოწმის ან დაზარალებულის მიერ არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემა) სახით. მიუხედავად იმისა, რომ მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში იმთავითვე გათვალისწინებული იყო მოწმისა და დაზარალებულის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა (სსკ-ის 370-ე მუხლი), კანონმდებელმა მართლმსაჯულების განხორციელების მაღალი ინტერესიდან გამომდინარე საჭიროდ ჩათვალა სპეციალური და ეფექტური ნორმის არსებობა.

განსხვავებით სსკ-ის 370-ე მუხლისა, სადაც მოწმის, დაზარალებულის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემისას სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება მხოლოდ განაჩენის ან სხვა შემაჯამებელი სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ შეიძლება (სსსკ-ის 70-ე მუხლის მე-3 ნაწილი), კანონმდებელი ფიქრობდა შეექმნა ისეთი შემადგენლობა, რომელიც შესაძლებელს გახდიდა საქმის გამოძიებისა თუ სასამართლოში განხილვის ეტაპზე მოწმის ან დაზარალებულის სისხლისსამართლებრივ დევნას, არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემის შემთხვევაში. ვფიქრობთ, კანონმდებლის ისტორიული ნება საქმის კანონიერად, სამართლიანად და ობიექტურად განხილვის მაღალი სტანდარტით აიხსნებოდა. მაგრამ თვით ნორმის საკანონმდებლო კონსტრუქცია ძნელად თუ იძლევა ამგვარი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას.

დანაშაულის ამსრულებელი, ისევე როგორც სსკ-ის 370-ე მუხლში სპეციალურია – მოწმე და დაზარალებული. სსსკ-ის 93-ე მუხლის შესაბამისად, მოწმეა ნებისმიერი პირი, რომელმაც შეიძლება იცოდეს სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად საჭირო მონაცემები. ამასთან, მოწმე არ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება თავისი ან ახლო ნათესავის წინააღმდეგ (სსკ-ის 371-ე მუხლი). 14 წლამდე ასაკის მოწმეს არ აფრთხილებენ ცრუ ჩვენების მიცემის-

ათვის სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ, მაგრამ არაფერს ამბობს კანონმდებელი ამავე ასაკის მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემისათვის მისი სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის წინასწარ გაფრთხილების საკითხზე (სსსკ-ის 306-ე და 480-ე მუხლები). აღნიშნულზე მხოლოდ სსსკ-ის 204-ე მუხლშია მითითებული თუმცა, უადგილოდ, რამდენადაც კანონმდებელი ამ მუხლში პასუხისმგებლობას მხოლოდ ცრუ და არა ურთიერთსაწინააღმდეგო ცნობების მიწოდებისათვის ითვალისწინებს. სსსკ-ის 68-ე მუხლის შესაბამისად, დაზარალებული არის სახელმწიფო, ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელსაც მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზიანი მიადგა უშუალოდ დანაშაულის ან შეურაცხი პირის მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად ანდა, რომელსაც ასეთი ზიანი მიაყენა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ფსიქიკურად დაავადებულმა პირმა. დაზარალებული, დაზარალებულის უფლებამონაცვლე ვალდებულია მისცეს ჩვენება ან განმარტება, წარმოადგინოს მტკიცებულებანი, გამოვიდეს სასამართლო კამათში და სხვა.

ზემოთ მითითებული პროცესის მონაწილე დანაშაულის სუბიექტები საქმის გამოძიებისა თუ მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში, საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრული მოვალეობების განზრახ შეუსრულებლობით ხელყოფენ სამართალდამცავი ორგანოების ნორმალურ საქმიანობას, მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესს და ადამიანის უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

დანაშაულებრივი ქმედება მოწმის ან დაზარალებულის მიერ არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემაში გამოიხატება, რამაც მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლა გამოიწვია.

თუ ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემა ფართოდ გულისხმობს დანაშაულის სუბიექტის მიერ როგორც გამოძიების, ასევე საქმის სასამართლოში განხილვისას ორი ან მეტი ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემას, მაშინ წინააღმდეგობრივია საპროცესო კანონმდებლობის დათქმები გამოძიების ეტაპზე მოწმის (დაზარალებულის) მიერ მიცემულ ჩვენებების საპროცესო-სამართლებრივ შეფასებებთან დაკავშირებით. სსსკ-ის 481-ე, 482-ე მუხლების შესაბამისად, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე მოწმის (დაზარალებულის) მიერ მიცემული ჩვენება მართლმსაჯულების განხორციელებისას შეიძლება საჯაროდ

იქნეს წაკითხული მოწმის (დაზარალებულის) გარდაცვალების, მისი საზღვარგარეთ ყოფნის, მისი ადგილსამყოფელის დაუდგენლობის ან მისი სასამართლოში წარმოდგენის ყველა შესაძლებლობის ამოწურვის შემთხვევაში. ასევე, თვით მოწმის (დაზარალებულის) შუამდგომლობით ან მისი თანხმობით. თუმცა, კანონმდებელი აქვე იმპერატიულად მიანიშნებს აღნიშნული მოწმის (დაზარალებულის) ჩვენების გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძვლად დადების შეუძლებლობაზე, რითაც განამტკიცებს მტკიცებულებათა სასამართლო გამოძიებისას კვლევის სავალდებულობის პრინციპს (სსსკ-ის 474-ე მუხლი) და შეუძლებელს ხდის წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, ან გამოძიებასა და შემდგომ სასამართლოში მოწმის (დაზარალებულის) მიერ მიცემული ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებების მართლმსაჯულების საწინააღმდეგოდ გამოყენებას. მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში მოსამართლე აფასებს მხოლოდ სასამართლოზე მოწმის (დაზარალებულის) მიერ მიცემულ და გამოკვლეულ ჩვენებას. ვინაიდან, საპროცესო კანონმდებლობით დაუშვებელია გამოძიების ეტაპზე მიცემული ჩვენების სასამართლო გამოკვლევის გარეშე მტკიცებულებად გამოყენება, გამამტყუნებელი განაჩენის დასადგენად (გამონაკლისია ფაქტობრივად მოწმის ან დაზარალებულის ფიზიკურად სასამართლოზე არყოფნის ან მისი თანხმობის არსებობისას ჩვენების გამოქვეყნების შესაძლებლობა), მოწმემ (დაზარალებულმა) განზრახულადაც რომ მისცეს წინასწარი გამოძიების ეტაპზე ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენება, ის სასამართლოს მიერ პირდაპირ ვერ იქნება გამოყენებული გამამტყუნებელი განაჩენის დასადგენად.

სასამართლო განხილვის უშუალობისა და ზეპირობის პრინციპის არსებობამ ე.ი სასამართლოს მიერ მტკიცებულებათა უშუალო კვლევამ დაზარალებულის, მოწმეების და პროცესის სხვა მონაწილეთა დაკითხვის გზით, მოსპო გამოძიების ეტაპზე მოწმის ან დაზარალებულის მიერ მიცემული ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებით, მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლის პრობლემა. საპროცესო კანონმდებლობაში არსებული აკრძალვა გამოძიების ეტაპზე მიცემული ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებების სასამართლოში გამოკვლევის გარეშე გამოყენების (სსსკ-ის 481-ე მუხლის პირველი ნაწილი) შესახებ ადასტურებს, რომ მატერიალურ სამართალში არსებული 371¹-ე მუხლი მხოლოდ სამართალწარმოების ეტაპზე მოწმის (დაზარალებუ-

ლის) მიერ მიცემული ჩვენების ურთიერთწინააღმდეგობებზე მიგვანიშნებს. ყველაზე ძლიერი არგუმენტი კი ამ პოზიციის დასაბუთებისთვის თვით სისხლის სამართლის ნორმაში დევს. კერძოდ, დანაშაულის მიზანში, რაც მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლას გულისხმობს. საპროცესო კანონი, რომელიც განაჩენის დასადგენად მხოლოდ სასამართლო პროცესზე უშუალოდ გამოკვლეული მტკიცებულებებს აფასებს, გამოძიების პროცესში მიცემული ჩვენებების ხელახალ გამოკვლევას საჭიროებს და თუ გამოძიების დროსა და სასამართლო განხილვისას მიცემულ ჩვენებები, (რომლებიც ფიქსირდება სასამართლო სხდომის ოქმში) ურთიერთსაწინააღმდეგოა, სასამართლო მხოლოდ მის მიერ გამოკვლეულ მტკიცებულებას იყენებს გამამტყუნებელი განაჩენის დასადგენად.

მართლმსაჯულების განმხორციელებელი ორგანო სასამართლოა (სსსკ-ის 44-ე მუხლის პირველი ნაწილი) და დამნაშავეს განზრახვა – მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლა ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებების მიცემით – შესაძლებელია განხორციელდეს მხოლოდ პირველი და სააპელაციო ინსტანციების სასამართლოში სასამართლო გამოძიების ეტაპზე. ამდენად, ვფიქრობთ, ქმედების შემაღენლობის ისეთი ობიექტური ელემენტი, როგორც არის დრო, კერძოდ მართლმსაჯულების განხორციელების ეტაპი პირდაპირ არის მინიშნებული 371¹-ე მუხლის დისპოზიციაში.

ჩვენება ურთიერთსაწინააღმდეგოა, თუ მასში მთლიანად ან ნაწილობრივ ერთმანეთის საწინააღმდეგო ანდა გამომრიცხველია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა დასადგენად არსებული საჭირო ფაქტობრივი გარემოებები და სხვა მონაცემები. მოწმის დაკითხვა შეიძლება მხოლოდ იმ გარემოების შესახებ, რომელსაც მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის, აგრეთვე ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და დაზარალებულის ვინაობის დასადგენად. იგივე პირობები წაყენება დაკითხვისას დაზარალებულს. მოწმის ან დაზარალებულის ურთიერთსაწინააღმდეგო ერთმანეთის გამომრიცხველი ჩვენება თავისთავად გულისხმობს ჩვენების ან მისი ნაწილის სიცრუეს. ამდენად, ყველა ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენება შეიძლება იყოს ცრუ და დამნაშავეს სსკ-ის 370-ე მუხლის შენიშვნის საფუძველზე, გაუჩნდეს უფლება სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე ნამდვილი ჩვენების მიცემის და მისი სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათ-

ავისუფლების მოთხოვნაზე. ეფიქრობთ, სისხლის სამართლის პოლიტიკა 370-ე მუხლის შენიშვნის სახით, სადაც სწორედ მართლმსაჯულების განხორციელების მაღალი ინტერესის გამო, კანონმდებელი სტიმულს აძლევს მოწმეს (დაზარალებულს) ნებაყოფლობით ემსახუროს ამ ინტერესს, არის მეტად ეფექტური, ვიდრე წინააღმდეგობრივი 371¹ე მუხლი.

ჩვენების ურთიერთწინააღმდეგობა შეიძლება დადგინდეს მისი ყოველმხრივი და ობიექტური შემოწმების შემდეგ, რაც ითვალისწინებს სასამართლოზე მიღებულ და გამოკვლეულ მტკიცებულებათა ანალიზს, მის შეჯერებას სხვა მტკიცებულებებთან, იმის გარკვევას დაცული იყო თუ არა სათანადო პროცედურა მტკიცებულებათა გამოვლენისა და საპროცესო დამაგრების დროს (სსსკ-ის 131-132-ე მუხლები). მტკიცებულება უნდა შეფასდეს სისხლის სამართლის საქმესთან მისი დამოკიდებულების, დასაშვებობის და უტყუარობის თვალსაზრისით. საკითხი მტკიცებულების უტყუარობის, ასევე ურთიერთწინააღმდეგობის შესახებ საბოლოოდ უნდა შეაფასოს და გადაწყვიტოს მოსამართლემ, საქმეზე განაჩენის ან სხვა შემაჯამებელი გადაწყვეტილების გამოტანის დროს. ამდენად, ისევე როგორც მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ცრუ, ასევე ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემის შემთხვევაში, სისხლისამართლებრივი დევნის დაწყება, სსსკ-ის 70-ე მუხლის მეასამე ნაწილის მსგავსად, უნდა მოხდეს მხოლოდ განაჩენის ან სხვა შემაჯამებელი სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ. თუმცა, დამკვიდრებული საგამომიებო და სასამართლო პრაქტიკა იცნობს მოწმის ან დაზარალებულის მიმართ სისხლისამართლებრივი დევნის დაწყებას უფრო ადრეულ ეტაპებზე, რაც ეფიქრობთ შეცდომაა. აღნიშნულიდან გამომდინარე სსკ-ის 370-ე და 371¹-ე მუხლების გამიჯვნის კრიტერიუმები ხელიდან გვეცლება.¹

---

¹ შესაძლებელია ცრუ ჩვენებად შევაფასოდ მხოლოდ ის შემთხვევა, როცა მოწმე ან დაზარალებული როგორც გამოძიების, ასევე სასამართლოზე საქმის განხილვის დროს ერთიდაიგივე ცრუ ჩვენებას აძლევს, ხოლო თუ ჩვენებები ურთიერთსაწინააღმდეგოა ე.ი. ერთმანეთის გამომრიცხველი, მაშინ ის უნდა დაეაკვალიფიციროდ სსკ-ის 371 1-ე მუხლით. ამასთან, გაურკვეველი რჩება რა ჩაითვალოს ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებად, თუ ერთი მათგანი ყალბი არ არის; ანდა რაში გამოიხატა მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლა, თუკი მოწმის (დაზარალებულის) ბოლო ჩვენება ნამდვილია და წინააღმდეგობაშია ადრე მიცემულ ჩვენებებთან; ანდა რატომ არ ვაგრცლებთ მასზე სსკ-ის 370-ე მუხლის შენიშვნით დადგენილ შედეგათს, რომლითაც სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანამდე სარგებლობს ცრუ ჩვენების მიცემა; ვინ ახდენს ჩვენებების ურთიერთწინააღმდეგობის შეფასებას

მოწმე და დაზარალებული ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემის შემთხვევაში ვერ მიეცემა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, თუ დამტკიცდება, რომ მათი ამგვარი ჩვენება ეფუძნება ფაქტების არასწორ აღქმას, მახსოვრობის დეფექტს ან სხვა ისეთ ობიექტურ, თუ სუბიექტურ ფაქტორს, რომელიც გამორიცხავს მის განზრახვას. აქვე, გასათვალისწინებელია მოწმის (დაზარალებულის) ჩვენების როგორც მტკიცებულების მნიშვნელობა საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად და სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად. ვფიქრობთ, იმ შემთხვევაში, როდესაც მოწმის (დაზარალებულის) ჩვენებას არ ემყარება სასამართლოს დასკვნა, ე.ი. სასამართლო დასაბუთებული განაჩენის გამოტანის დროს არ აპელირებს ამ მტკიცებულებაზე და ჭეშმარიტების დასადგენად მას რაიმე მნიშვნელოვანი დატვირთვა არ გააჩნია, მისი როგორც ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენებად განხილვა და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენება მიზანშეუწონელია.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კვალიფიკაციისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ქმედების შემადგენლობის ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი. კანონმდებელი პირდაპირ უთითებს მართლმსაჯულებისათვის შეგნებულად ხელის შეშლაზე.

მუხლის მეორე ნაწილში ქმედების შემადგენლობის ისეთი სუბიექტური ნიშანებია დასახელებული, როგორიცაა ანგარება ან სხვა პირადი მოტივი. პირად მოტივში შეიძლება იგულისხმებოდეს შურისძიება, მოწმის ან დაზარალებულის დამოკიდებულება განსასჯელის მიმართ და სხვა.

სსკ-ის 371¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილში მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მითითებულია არაერთგზისობაზე.

გარდა მოსამართლისა, ვიდრე არ დამდგარა განაჩენი და როდის იწყება სისხლისსამართლებრივი დევნა მოწმის ან დაზარალებულის მიმართ.

ყოველივე ზემოაღნიშნული საფუძველს აცლის სსკ-ის 370-ე მუხლის შენიშვნით დადგენილ შეღავათს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობიდან გათავისუფლებასთან დაკავშირებით და აზრს უკარგავს სსკ-ის 371¹-ე მუხლის არსებობას.

**ზემოქმედების განხორციელება მოწმეზე,
დაზარალებულზე, ექსპერტზე ან თარჯიმანზე
(მუხლი 372-ე)**

როგორც ცნობილია, მოწმის, დაზარალებულის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა და თარჯიმნის მიერ განხორციელებული თარგმანი მეტად მნიშვნელოვანი მტკიცებულებაა. ზემოქმედება ამ პირებზე ხელს უშლის მათ მიერ პროცესუალურ მოვალეობათა სათანადო შესრულებას (მისცენ სწორი ჩვენება, საექსპერტო გამოკვლევის შედეგად შეადგინონ ობიექტური დასკვნა, განახორციელონ ზუსტი თარგმანი), რასაც, საბოლოო ჯამში, შეიძლება მოჰყვეს უკანონო და დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილების ან განაჩენის გამოტანა.

ეს დანაშაული თავისი იურიდიული ბუნებით წამქეზებლობის სპეციალური სახეა. მისი საშიშროება იმაში გამოიხატება, რომ დამნაშავე პირი არა მარტო თვითონ მოქმედებს ისე, რომ ხელს უშლის სასამართლო-საგამომიებო ორგანოების ნორმალურ მუშაობას, არამედ დაზარალებულზე, მოწმეზე, ექსპერტსა და თარჯიმანზე ზეგავლენის მეშვეობით ქმნის იმის საფუძველს, რომ მათ არ შეასრულონ თავისი მოქალაქეობრივი და სამართლებრივი ვალდებულება.

დანაშაულის ობიექტია საგამომიებო და სასამართლო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი; ზოლო დამატებითი ობიექტი კი – სასამართლო პროცესის ზემოაღნიშნულ მონაწილეთა კანონით დაცული უფლებები და ინტერესები.

სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა გულისხმობს მისი ჩადენის, შინაარსობრივად სხვადასხვა ფორმას. პირველი ფორმა, რომელიც მუხლის 1-ლ ნაწილშია გადმოცემული, ითვალისწინებს მოწმისადმი, დაზარალებულისადმი, ექსპერტისადმი ან თარჯიმნისადმი მიმართვას ან მის დაყოლიებას ცრუ ჩვენების ან ყალბი დასკვნის მიცემისათვის ან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის, ანდა არასწორად თარგმნისათვის, ან მის მიერ მიცემული ჩვენების ან დასკვნის შეცვლისათვის. მამასადაძმე, ქმედების ობიექტური მხარე გულისხმობს ზემოაღნიშნული პირებისადმი მიმართვას ანუ წინადადების მიცემას ანდა მათ დაყოლიებას ისეთი ხერხებით როგორცაა თხოვნა, რჩევა, ჩაგონება, დაპირება და სხვ, რათა დაითანხმონ ისინი შესაბამისად

ცრუ ჩვენებაზე, ყალბ დასკვნაზე ან არასწორ თარგმანზე ანდა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის ან კიდევ მოცემული ჩვენების ან დასკვნის შეცვლისათვის.

372-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვას ან მის იძულებას ცრუ ჩვენების ან ყალბი დასკვნის მიცემისათვის ან განზრახ არასწორი თარგმნისათვის ანდა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის ან მისი შეცვლისათვის, თუ ამას ერთვის მისთვის ან ანდა მისი ახლო ნათესავისათვის ნებისმიერი სახის ქონებრივი სარგებლის შეთავაზება ან მოკვლის, ძალადობის, ქონების დაზიანების, განადგურების ანდა სხვა მუქარა.

მოსყიდვაში იგულისხმება ზემოაღნიშნული პროცესის მონაწილეთათვის პირადად ან შუამავლის მეშვეობით ფულის, ფასიანი ქაღალდისა თუ სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის გადაცემა იმ მიზნით, რომ მათ წინასწარი გამოძიების წარმოებისას ან სასამართლო განხილვის დროს მისცენ ცრუ ჩვენება ან ყალბი დასკვნა, ანდა განახორციელონ არასწორი თარგმანი მომსყიდველი პირის სასარგებლოდ საქმის წარმართვისათვის. ამ ცნებაში იგულისხმება აგრეთვე დამნაშავის დაპირებაც მომავალში ამ პირებისათვის მატერიალური სიკეთის გადაცემაზე.

ქონებას ან ქონებრივ სარგებელს მიეკუთვნება, მაგალითად, სესხის გადახდისაგან გათავისუფლება, საცხოვრებელი ბინის უსასყიდლოდ დათმობა, სამედიცინო დახმარების გაწევა ანაზღაურების გარეშე და სხვა.

მოსყიდვისას ფულის ან სხვა ქონების რაოდენობას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. ამიტომ სისხლის სამართლის საქმის წარმოებით შეწყვეტა, მოსასყიდი თანხის მცირე ოდენობის მოტივით, დაუშვებელია. ეს გარემოება შეიძლება გათვალისწინებული იყოს სასჯელის ღონისძიების გამოყენების დროს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულია მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტისა და თარჯიმნისათვის ფულის, ქონების ან სხვა ფასეულობის, ანდა ქონებრივი სარგებლის შეთავაზების მომენტიდან. თუ ეს პირები უარს ამბობენ ფულისა და სხვა ფასეულობის აღებაზე, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც მათი მოსყიდვის მცდელობა. მართალია, ეს დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა, მაგრამ, როგორც გამონაკლისი, მასაც ახასიათებს დაუმთავრებელი დანაშაულის ნიშნები.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაუ-
ლი მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს:
შურისძიება, ანგარება, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის-
აგან თავის არიდება და სხვა. დანაშაულის ჩადენის მიზანი პირდაპირ
მუხლშია მითითებული, კერძოდ, დამნაშავეის მიერ მოწმის, დაზარალე-
ბულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის დაყოლიება ცრუ ჩვენების, ყალბი
დასკვნის მისაცემად ან არასწორი თარგმნის განსახორციელებლად.

372-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ასევე გულისხმობს ამ დანაშაულის
ჩადენის მეორე ფორმას; კერძოდ, ზემოაღნიშნულ პირთა იძულებას
მისცენ ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან განზრახ არასწორად თარგ-
მნონ, ანდა უარი თქვან ჩვენების მიცემაზე, ან შეცვალონ თუ მას თან
ერთვის მათთვის ან მათი ახლო ნათესავისათვის ნებისმიერი სახის
ქონებრივი სარგებლის შეთავაზება ან მოკვლის, ძალადობის, ქონების
დაზიანების, განადგურების ანდა სხვა მუქარა.

იძულება წარმოადგენს ფსიქიკურ ძალადობას. იგი ზეგავლენას ახდენს
და თრგუნავს დაზარალებულის ნებას. ეს კი აბრკოლებს მისი მოქმედე-
ბის წარმართვას საკუთარი სურვილის შესაბამისად. ამგვარი ფსიქიკური
ზემოქმედება ხორციელდება მუქარის გზით, რომლის სახეები ჩამოთვ-
ლილია ამ მუხლში; სახელდობრ, სამართალწარმოების მონაწილეების
ან მათი ახლო ნათესავების მოკვლის, მათ მიმართ ძალადობის ანდა
მათი ქონების დაზიანების, ან განადგურების ან და სხვა მუქარა.

იმისათვის, რომ ამგვარი მოქმედება დაკვალიფიცირდეს 372-ე მუხლის
მე-2 ნაწილით, მნიშვნელობა არა აქვს იმას, სურდა თუ არა დამნა-
შავეს ამ მუქარის რეალური განხორციელება. ამისათვის უნდა არსე-
ბობდეს ის ობიექტური გარემოებები, რომლებიც ადასტურებენ მათი
განხორციელების შესაძლებლობას. გადამწყვეტია, რომ ეს პირები
მუქარას აღიქვამდნენ როგორც სინამდვილეში არსებულ რეალურ სა-
ფრთხეს.

კანონში იძულება ჩამოყალიბებულია, როგორც დანაშაულის ფორ-
მალური შემადგენლობა. იგი დამთავრებულია ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის
ან არასწორი თარგმნის მოთხოვნის მომენტიდან.

მუქარის შინაარსი სხვადასხვაგვარად შეიძლება იყოს გადმოცემული.
იგი შეიძლება წარმოთქმულ იქნეს ზეპირად, დაზარალებულს გაეგზა-
ვნოს წერილობით, ასევე ეცნობოს პირს შუამავლის მეშვეობით.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი გულისხ-

მობს დანაშაულის ჩადენას პირდაპირი განზრახვით.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი შეიძლება იყოს შურიძიება, ანგარება, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისათვის თავის არიდება და სხვა.

დამნაშავის მიზანია დაიფლოს მოწმე და დაზარალებული ცრუ ჩვენების, ექსპერტი – ყალბი დასკვნის მისაცემად, ზოლო თარჯიმანი – არასწორ თარგმანზე, აგრეთვე მათ მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის სათქმელად ან შესაცვლელად.

ამ დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური ისე იურიდიული პირი.

თუ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი მუქართ ან სხვა უკანონო ქმედებით აიძულებს დაზარალებულს ან მოწმეს მისცენ ჩვენება ანდა ექსპერტს – დასკვნა, აგრეთვე თუ მას თან ერთვის ძალადობა, დანაშაული დაკვალიფიცირდება როგორც სამოხელეო დანაშაული: განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება (მუხლი 335-ე).

სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს მე-2 ნაწილში აღწერილ ქმედებას, ჩადენილს ძალადობით. ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს ისეთ მოქმედებაში, როგორიცაა გარტყმა, ცემა და სხვა ფიზიკური ზემოქმედება, რაც დაკავშირებულია მსხვერპლისათვის ტკივილის მიყენებასთან.

372-ე მუხლის მეოთხე ნაწილი ითვალისწინებს იგივე ქმედებას, რომელიც საშიშია სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, ასეთი ძალადობა გულისხმობს ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებას, მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანების საფრთხეს.

აღსანიშნავია, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის არა აქვს მნიშვნელობა იმოქმედა თუ არა ძალადობამ დაზარალებულის ქცევაზე; დანაშაულის შემადგენლობა დამთავრებულია იძულების განხორციელების მომენტიდან. მაგრამ თუ ძალადობამ გამოიწვია მძიმე შედეგი, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით, მაგალითად, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებითა (მუხლი 117-ე) და 372-ე მუხლის მე-4 ნაწილით.

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე წინასწარი გამოძიების დაწყების ერთ-ერთ საფუძველს წარმოადგენს მოქალაქის ზეპირი ან წერილობითი განცხადება დანაშაულის ჩადენის შესახებ. ცრუ დასმენა იმით არის საშიში, რომ იგი ხელს უშლის სასამართლო ხელისუფლების ნორმალურ საქმიანობას, ფუჭად იკარგება ამ ორგანოების ძალა და დრო, ვინაიდან ხდება დასმენასთან დაკავშირებული ცნობების შემოწმება. წინასწარი გამოძიების ორგანოები სისხლის სამართლის საქმეზე გამოძიების დაწყებისას იძულებული ხდებიან ჩაატარონ საგამოძიებო მოქმედება, რევიზია ან ექსპერტიზა, გამოიძახონ მოქალაქეები ჩვენების მისაცემად და სხვა. ამით დამნაშავე ფაქტობრივად იყენებს სამართალდამცავ ორგანოს როგორც იარაღს თავისი უკანონო საქმიანობისათვის და ზოგჯერ აღწევს კიდევ ამ მიზანს.

გარდა ამისა, დანაშაულის ჩადენაში ცრუ დასმენას შეიძლება მძიმე შედეგი მოჰყვეს იმ პირისათვის, რომლის მიმართაც წინასწარი გამოძიების საფუძველზე გამოყენებულ იქნება პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება, ან შესაძლოა, გამოტანილ იქნეს გამამტყუნებელი განაჩენი.

ამ დანაშაულის ძირითადი ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი, დამატებითი ობიექტი კი – ადამიანის პირადი თავისუფლება, მისი პატივი და ღირსება. ობიექტი სახეზე გვექნება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ცრუ შეტყობინება დანაშაულის ჩადენის თაობაზეა გაკეთებული. ცრუ დასმენის საგანს წარმოადგენს ცნობა დანაშაულის ჩადენის შესახებ.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა გულისხმობს დანაშაულის ჩადენის შესახებ ცრუ შეტყობინებას. იგი აქტიურ მოქმედებაში გამოიხატება. ცრუ დასმენა არის დანაშაულის ჩადენის ვითომდა არსებული ფაქტის სათანადო ორგანოსათვის მიწოდება. იგი აშკარად შეუსაბამო უნდა იყოს სინამდვილესთან. ცრუ დასმენამ უნდა მოიცვას ფაქტობრივი გარემოებები და არა მათი იურიდიული შეფასება.

ცრუ დასმენას ადგილი ექნება მაშინაც, როდესაც შეტყობინება ეხება სინამდვილეში არარსებულ დანაშაულს კონკრეტული პირის დასახელების გარეშე (მაგალითად, ეზოს ჭაში აღმოჩენილი გვამის შესახებ, სავაჭრო პუნქტში სისტემატურად ვადაგასული კვების პროდუქტებით ვაჭრობის შესახებ და სხვა). მნიშვნელობა არა აქვს იმასაც,

დაწერილებით არის აღწერილი დანაშაული, თუ მასზე მხოლოდ ზოგადი მითითება არსებობს; ან კიდევ დაასახელა პირმა თავისი ვინაობა თუ შეტყობინება ანონიმურია, ზეპირსიტყვიერია იგი თუ წერილობითი.

შესაძლებელია, რომ პირი დანაშაულებრივი განზრახვის გარეშე მოქმედებდეს და დარწმუნებული შეტყობინების ნამდვილობასა და უტყუარობაში სამართალდამცავ ორგანოს აწვდიდეს ცნობას დანაშაულის ჩადენის ან მისი მცდელობის შესახებ. კეთილსინდისიერი შეცდომა მიწოდებული ცნობის შეფასებისას გამოორიციხავს მისი ცრუ დასმენის მუხლით კვალიფიკაციას.

ცრუ დასმენა ქმნის დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას. იგი დამთავრებულია შეტყობინების მიღების მომენტიდან. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ რა რეაგირება მოახდინა სამართალდამცავმა ორგანომ შეტყობინებაზე, დაეყრდნო მას სამართალწარმოების განხორციელებისას თუ თავიდანვე უარყო იგი.

კანონი გამოორიციხავს დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენას.

მუხლში მითითებული არ არის ცრუ დასმენის მიზანი, მაგრამ 373-ე მუხლის არსიდან გამომდინარე, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენის მიზანს წარმოადგენს უდანაშაულო პირის პასუხისგებაში მიცემა.

დანაშაულის მოტივს ქმედების კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. ეს შეიძლება იყოს შურისძიების, უდანაშაულო პირის დასჯის, ანგარებისა და სხვა მოტივი. ამასთან, გამოორიციხული არ არის, რომ ზოგჯერ ცრუ დასმენა გამოწვეული იყოს დანაშაულთან ბრძოლის მეთოდების დამახინჯებული წარმოდგენით, პოლიტიკური ხასიათის ამბიციით.

ამ დანაშაულის ამსრულებლად შეიძლება ჩაითვალოს ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი თოთხმეტი წლის ასაკიდან.

ცრუ დასმენისას დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ასევე ბრალდებული, რომელიც სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე იძლევა ჩვენებას, თუ ცრუ ცნობების დასმენა ბრალდებისაგან თავის დაცვის საშუალებას არ წარმოადგენს. ამ დანაშაულის სუბიექტია ის ბრალდებულიც, რომელიც სასამართლოში ჩვენების მიცემისას შეატყობინებს ამ ორგანოს წინასწარი გამოძიებისას მის მიმართ ჩვენების მიცემის მიზნით იძულებითი მეთოდების გამოყენების შესახებ, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება. მაგალითად, ბრალდებულმა, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხის-

გებაში იყო მიცემული, მისცა ცრუ ჩვენება, რომ გამოძიებულმა პოლიციის მუშაკთან ერთად სცემა, რამაც ტვინის შერყევა გამოიწვია. მან ცრუ ჩვენების დასამტკიცებლად წარმოადგინა სამედიცინო დაწესებულების ყალბი ცნობა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 373-ე მუხლით უნდა დაკვალი-ფიცირდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირი, როგორც დაზარალებული აღძრავს კერძო ბრალდების საქმეს მაშინ, როდესაც ამის არავითარი სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობს.

373-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმედება, თუ მას თან ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში, ანდა ბრალდების მტკიცებულების ხელოვნურად შექმნა.

რაც შეეხება ბრალდების მტკიცებულების ხელოვნურად შექმნას, იგი არარსებული მტკიცებულების შექმნა ან კიდევ არსებული მტკიცებულების გაყალბება და დამახინჯებაა. ამით დამნაშავე მიისწრაფვის ცრუ დასმენას რეალური სახე მისცეს. ასეთი მტკიცებულების სახე შეიძლება მიეცეს საგანს, იარაღს, დოკუმენტს, ხმის ჩაწერას, ფოტოსურათს და სხვა.

373-ე მუხლის მესამე ნაწილი მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების დამამძიმებელ გარემოებად თვლის მის ჩადენას: ა) ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით, ბ) რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი.

ანგარების გარდა ცრუ დასმენისას პირად მოტივად შეიძლება ჩავთვალოთ შურისძიება, არასწორად გაგებული მართლმსაჯულების ინტერესი და სხვ. მძიმე შედეგი შეფასებითი ნიშანია. იგი შეიძლება გამოიხატოს ჯანმრთელობის დაზიანებაში სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემაში, ქონებრივ ზიანში და მისთ.

ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვაოთ ცრუ დასმენის დროს მტკიცებულებათა ხელოვნურად შექმნა, სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულებათა ფალსიფიკაციისაგან, რომელიც ჩადენილია სპეციალური სუბიექტის მიერ, სახელდობრ, გამოძიებლის, პროკურორის ან დამცველის მიერ (მუხლი 369-ე). ამ ორ დანაშაულს შორის ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანი დანაშაულის სუბიექტშია. პირველ შემთხვევაში ეს შეიძლება იყოს დანაშაულის ყველა სუბიექტი, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი — მხოლოდ ის სპეციალური სუბიექტი, რომელიც ამ მუხლშია მითითებული.

სისხლის სამართლის კოდექსის 331-ე მუხლში დადგენილია პასუხისმგებლობა ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინებისათვის. ეს დანაშაული ცრუ დასმენისაგან ძირითადად დანაშაულის ობიექტით განსხვავდება. მისი ობიექტია საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და წესრიგი, ასევე ხელისუფლების ორგანოთა ნორმალური ფუნქციონირების შესაძლებლობა მართლწესრიგის, სოციალური სიმშვიდისა და მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

**დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და
გახსნის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება**

**წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება
(მუხლი 374-მ)**

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის პროცესის ამოცანაა დაადგინოს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებანი და მისი ჩამდენი პირი, უზრუნველყოს კანონის სწორად გამოყენება, არ დაუშვას უდანაშაულო პირის მსჯავრდება, დაიცვას პროცესის ყველა მონაწილის უფლებები და თავისუფლებები. ამ ამოცანის შესასრულებლად გამოძიების ორგანოები აწარმოებენ საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, ობიექტურ და სრულ გამოკვლევას დანაშაულის გახსნისა და სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით. აქედან გამომდინარე, ნათელია თუ რა საფრთხის შემცველია წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება. სისხლის სამართლის პროცესის აღნიშნულ სტადიაზე მოპოვებული მონაცემების გახმაურებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს ჭეშმარიტების დადგენას და მიგვიყვანოს მთელ რიგ სხვა საზიანო შედეგამდეც. სახელდობრ, წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურებით შესაძლებელია, რომ შეკრებილი მტკიცებულებებით მოპოვებული ინფორმაცია საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა ხელში მოხვდეს და გამოყენებულ იქნეს წინასწარი გამოძიებისათვის ან საქმის სასამართლო განხილვისათვის ხელის შესაშლელად, ანდა დაიძალოს დამნაშავე და ა.შ. სწორედ ამიტომაც, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი პროცესის მონაწილეებს: დაზარალებულს (მუხლი 70-ე), მოწმეს (მუხლი 94-ე), ექსპერტს (მუხლი 97-ე), სპეციალისტს (მუხლი 99-ე), თარჯიმანს (მუხლი 101-ე), დამსწრეს (მუხლი 103-ე) საგანგებოდ ავალდებულებს არ გაამჟღავნონ საქმესთან დაკავშირებით მათთვის ცნობილი გარემოებები, თუ ისინი ამის შესახებ გააფრთხილა პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ. ამასთანავე, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი წინასწარი გამოძიების წარმოების ზოგად დებულებებში სპე-

ციალურ ნორმას გვთავაზობს წინასწარი გამოძიების მონაცემების გამჟღავნების დაუშვებლობის შესახებ. სახელდობრ, გამოძიებელი და პროკურორი უზრუნველყოფენ, რომ არ გამჟღავნდეს მონაცემები საგამოძიებო მოქმედების მიმდინარეობისა და მისი შედეგების, ჩვენებათა შინაარსის, მთლიანად საქმის ან მისი გარკვეული ნაწილის შინაარსის თაობაზე, აგრეთვე მონაცემები ექსპერტთა დასკვნის შესახებ. ამ მიზნით მათ შეუძლიათ საგამოძიებო მოქმედების მონაწილეებს ჩამოართვან ხელწერილი-ვალდებულება, რომ მათი ნებართვის გარეშე არ გამჟღავნონ საქმეში არსებული ცნობები, და გააფრთხილონ ისინი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. ცნადა, მხედველობაშია პასუხისმგებლობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 374-ე მუხლით.

ამგვარად, წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება ხელყოფს საგამოძიებო ორგანოთა ინტერესს, რაც გულისხმობს დანაშაულის დროულად აღკვეთასა და გახსნას და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას. სწორედ ამ ინტერესის დასაცავად არის კრიმინალიზებული სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილის ამგვარი ქმედება და მის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს წინასწარი გამოძიების ორგანოთა ნორმალური საქმიანობა.

დანაშაულის საგანი შეიძლება იყოს დოკუმენტურად დაფიქსირებული ნებისმიერი ფაქტობრივი მონაცემი, რომელიც დადგენილ იქნება წინასწარი გამოძიების პროცესში.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურებაში იმის მიერ, ვინც კანონით დადგენილი წესით გაფრთხილებული იყო მისი გახმაურების აკრძალვის შესახებ.

მონაცემის გახმაურება გულისხმობს ინფორმაციის გამჟღავნებას გარეშე პირებისათვის, რომელთაც ამ მონაცემების გაცნობის კანონიერი საფუძველი არ გააჩნიათ. მაშასადამე, ქმედების ობიექტური მხარის რეალიზაცია ხდება დამნაშავის ისეთი ქცევით, რომლის მეშვეობითაც წინასწარი გამოძიების მონაცემი მესამე პირების (ან თუნდაც ერთი პირის) კუთვნილებად იქცევა. გახმაურების ფორმა შეიძლება იყოს ზეპირი, წერილობითი, მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მეშვეობით და მისთ. იგი დანაშაულის შემადგენლობის არსებობაზე გავლენას არ ახდენს. გახმაურებული მონაცემის ში-

ნაარსი შეიძლება შეეხებოდეს სისხლის სამართლის საქმის სულ სხვადასხვა ასპექტებს, მაგალითად, მონაცემები ეჭვიმტანილთა, მოპოვებულ ან მოსაპოვებელ მტკიცებულებათა, ნივთმტკიცებათა, ექსპერტიზის დასკვნების, ჩხრეკის შედეგების, საგამოძიებო ვერსიებისა და მოწმეთა შესახებ და ა.შ. თუკი ესა თუ ის ინფორმაცია თვითონ იმ პირმა გაახმაურა, ვინც აცნობა საგამოძიებო ორგანოს, მაგალითად, მოწმემ, მაშინ დანაშაულის შემადგენლობა მაინც იქნება სახეზე, თუ ამ პირს ხელწერილი ჩამოართვეს ამ მონაცემის გამჟღავნების დაუშვებლობის შესახებ.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურების მომენტიდან, ე.ი. როცა შესაბამისი ინფორმაცია ცნობილი გახდა თუნდაც ერთი გარეშე პირისათვის. მნიშვნელობა არა აქვს ეს ინფორმაცია დანტერესებული პირის ხელში მოხვდა თუ არა. როგორც ვხედავთ, განსახილველი დანაშაულისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ობიექტური საფუძვლის არსებობა მთელ რიგ პირობებს უკავშირდება: 1) სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილე პირი ფლობს წინასწარი გამოძიების მონაცემს კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეზე; 2) ამ მონაცემს არსებითი მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის; 3) ეს პირი სპეციალურად იქნა გაფრთხილებული აღნიშნული მონაცემის გამჟღავნების დაუშვებლობაზე; 4) ამ აკრძალვის მიუხედავად, იგი ახმაურებს ამ მონაცემს. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თუ პირი სპეციალურად არ გაუფრთხილებია პროცესის მწარმოებელ ორგანოს საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოების გამჟღავნების დაუშვებლობის შესახებ ანდა გახმაურებულ მონაცემს არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს საქმისათვის, მაშინ ამ დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება¹.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – 14 წელს მიღწეული პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით გააფრთხილა გამოძიებელმა, ან პროკურორმა არ გაამჟღავნოს საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოებები (წინასწარი გამოძიების მასალები). ის შეი-

---

¹ საგულისხმოა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლი ითვალისწინებს წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურებისათვის პროცესის მონაწილეებისათვის ფულადი სახდელის დაკისრებას, როცა მიზანშეუწონელია მათი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა.

ძლება იყოს მოწმე, დაზარალებული, ექსპერტი, ადვოკატი, დამსწრე და სხვ. მაშასადამე, ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს პროცესის მონაწილე ან სხვა პირი, რომელიც ესწრებოდა (მონაწილეობდა) ამა თუ იმ საგამოძიებო მოქმედებას და რომელსაც ხელწერილი ჩამოართვეს საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოების განმარტების დაუშვებლობის შესახებ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მუქარით.

თუკი წინასწარი გამოძიების მონაცემებს გაახმაურებს სამართალდამცავი ორგანოს მოხელე, მაშინ ის პასუხს აგებს სამოხელეო დანაშაულისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, განსახილველი დანაშაული განზრახვით; პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ე.ი. გაფრთხილების მიუხედავად, ახმაურებს წინასწარი გამოძიების მონაცემს და სურს მისი განმარტება ან თავისი ქმედებით ითვალისწინებს მისი განმარტების გარდუვალობას. გამორიცხული არ არის არაპირდაპირი განზრახვაც, შეგნებული დაშვება ან გულგრილი დამოკიდებულება წინასწარი გამოძიების მონაცემის განმარტებისადმი, რაც საფრთხეს უქმნის საგამოძიებო ორგანოთა ინტერესებს. ქმედების მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: ანგარება, პირადი მოტივი და სხვ. ქმედების მოტივი და სხვა სუბიექტური ელემენტები კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

დანაშაულის დაზარება (მუხლი 375-ე)

საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი დაფარული დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით დიფერენცირებულ პასუხისმგებლობას ადგენდა სახელმწიფო დანაშაულისა (მუხლი 90-ე) და სხვა დანაშაულის დაფარვისათვის (მუხლი 205-ე). სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში დანაშაულის დაფარვისათვის პასუხისმგებლობა ინტეგრირებულია განსახილველ შემადგენლობაში, თანაც წინასწარ შეუპირებლად დაფარვა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს ეხება, ე.ი. ისეთ განზრახ დანაშაულს, რომლის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება 10 წლით თავისუფლების აღკვეთას, აგრეთვე გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის

სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ხუთ წელზე მეტი ვადით ანდა განზრახ დანაშაულს, რომლისთვისაც სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უკაღო თავისუფლების აღკვეთა. გარდა ამისა, სისხლის სამართლის კოდექსში 2008 წლის 23 ოქტომბრის განხორციელებული ცვლილებით, კრიმინალიზებული იქნა 182-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 186-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, 221-ე მუხლის პირველი-მესამე ნაწილებით, 332-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, 339-ე მუხლის პირველი ნაწილით, 339¹ მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, 365-ე მუხლის პირველი-მესამე ნაწილებით და 372-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულების დაფარვა წინასწარ შეუპირებლად.

დანაშაულის დაფარვის სოციალური მანეობა იმაში მდგომარეობს, რომ ასეთი ქმედება ხელს უშლის დანაშაულის გახსნასა და დამნაშავეთა მხილებას, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, ხელს უწყობს დანაშაულის კვალის, მტკიცებულებათა დაფარვას და ა.შ. აქედან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოთა ნორმალური ფუნქციონირება.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება აქტიურ მოქმედებაში – წინასწარ შეუპირებლად მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე აგრეთვე, სსკ 375-ე მუხლით გათვალისწინებული სხვა დანაშაულის დაფარვაში. დანაშაულის დაფარვაში იგულისხმება დამნაშავის, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების, დანაშაულის კვალის ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვა. ამ ქმედების თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის წინასწარ არ არის შეპირებული, ე.ი. დამნაშავე არავის არ ჰპირდება წინასწარ ზემოთ ჩამოთვლილ მოქმედებათა შესრულებას დანაშაულის ჩადენამდე ან მისი ჩადენის პროცესში და, აქედან გამომდინარე, არც მიზეზობრივი კავშირი არსებობს ჩადენილ დანაშაულსა და დაფარვას შორის. სწორედ ამ ნიშნით განსხვავდება წინასწარ შეუპირებელი დაფარვა, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული, დანაშაულისაგან, რომელიც დანაშაულში თანამონაწილეობას წარმოადგენს. ის, ვინც წინასწარ დაჰპირდება, რომ დაძალავს დამნაშავეს, დანაშაულის ჩადენის იარაღსა და საშუალებას, დანაშაულის კვალს ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულ საგნებს, იქნება დამხმარე და პასუხს

აგებს დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის (სსკ მუხლი 24-ე).

დამნაშავის დაფარვა გულისხმობს მისთვის თავშესაფრის მიცემას, გარეგნობის შეცვლას, სატრანსპორტო საშუალებით, ყალბი დოკუმენტებით აღჭურვას, აგრეთვე სხვაგვარ დახმარებას, რაც ართულებს სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობას მის სამხილებლად.

დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების დაფარვაში უნდა გავიგოთ მათი განადგურება ან დამალვა, აგრეთვე მათი გარეგნული იერსახის შეცვლა.

დანაშაულის კვალის დაფარვა შეიძლება გამოიხატოს მის განადგურებაში ან მის აღმოსაჩენად დაბრკოლების შექმნაში. რაც შეეხება დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვას, შესაძლებელია მათი რეალიზაცია ანდა უბრალოდ სამართალდამცავი ორგანოებისათვის დამალვა.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ზემოჩამოთვლილი ერთ-ერთი კონკრეტული მოქმედების ჩადენის მომენტიდან (ე.ი. დაფარვის ცნებაში შემავალი ერთ-ერთი მოქმედების ჩადენის მომენტიდან).

ამრიგად, განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ დანაშაულის დაფარვის შემადგენლობისათვის საჭიროა შემდეგი პირობების არსებობა:

1) დამნაშავის, დანაშაულის კვალის, დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვა;

2) დაფარული დანაშაული მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება; ანდა სახელდებით არის მითითებული 375-ე მუხლში.

3) დაფარვა ხდება წინასწარ შეუპირებლად (ე.ი. დაფარვას ადგილი უნდა ჰქონდეს დანაშაულის ჩადენის შემდეგ).

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი 14 წელს მიღწეული ფიზიკური პირი. თუ წინასწარ შეუპირებელ დაფარვას ადგილი ექნება მოხელის მხრიდან თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, იგი პასუხს აგებს დანაშაულთა ერთობლიობით. თუ სუბიექტს ნათელი წარმოდგენა არა აქვს, თუ კონკრეტულად რა დანაშაულს ფარავს, მაშინ 375-ე მუხლით პასუხისმგებლობა გამორიცხულია.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ ფარავს კონკრეტულ დანაშაულს, რომელიც მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიისაა და სურს მისი დაფარვა. რამდენადაც კანონი ცალსახად მიანიშნებს წინასწარ შეუპირებულ დაფარვაზე, მაშასადამე, დანაშაულის დაფარვის განზრახვა პირს უნდა წარმოეშვას მხოლოდ მისი ჩადენის შემდეგ, რამეთუ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, წინასწარ შეპირებული დაფარვა დანაშაულში თანამონაწილეობაა დახმარების სახით. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ელემენტებს (მოტივი, მიზანი) კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს. თუმცა აქვე ხაზგასასმელია, რომ ნათესაური გრძნობა წინასწარ შეუპირებელი დაფარვისათვის გამორიცხავს პასუხისმგებლობას; სახელდობრ, 375-ე მუხლს აქვს შენიშვნა, რომლის თანახმადაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება ის, ვინც წინასწარ შეუპირებლად დაფარა ახლო ნათესავის დანაშაული. როგორც ვხედავთ, განსხვავებით საბჭოური სისხლის სამართლის კოდექსისაგან, აქ ადამიანის პირად მორალურ ინტერესს პრიორიტეტი აქვს მინიჭებული დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავეის დასჯის საჯარო ინტერესთან მიმართებით.

სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ახლო ნათესავს მიაკუთვნებს: მშობელს, შვილად ამყვანს, შვილს, შვილობილს, პაპას, ბებიას, შვილიშვილს, დას, ძმას, მეუღლეს.

ამავე შენიშვნის საფუძველზე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა მომსახურების დაწესებულების (თავშესაფრის) პასუხისმგებელი პირი.

დანაშაულის შუუტყობინებლობა (მუხლი 376-ე)

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში ფაქტობრივად გაერთიანებულია 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 90-ე (სახელმწიფო დანაშაულის განუცხადებლობა) და 206-ე მუხლით (დანაშაულის განუცხადებლობა) გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობები. ამ ნორმის ახალი რედაქცია სასჯელის მუქარით კრძალავს იმის შეუტყობინებლობას, რომ მზადდება ან ჩადენილია

მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული.

დანაშაულის შეუტყობინებლობის დროს სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იფიქვა, რაც დანაშაულის დაფარვისას.

დამნაშავეობასთან ბრძოლა წარმატებული ვერ იქნება თუ მოქალაქეები არ დაეხმარებიან სამართალდამცავ ორგანოებს. ბევრი ადამიანი ამას თავის მოქალაქეობრივ მოვალეობად და მორალურ ვალდებულებად აღიქვამს, ნაწილი კი ამ მოვალეობის შეუსრულებლობით ხელს უშლის სამართალდამცავი ორგანოების ნორმალურ ფუნქციონირებას, ვინაიდან დანაშაულის შეუტყობინებლობა, ისე, როგორც დაფარვა, ხელს უშლის მის დროულად გახსნასა და დამნაშავეთა მხილებას, აგრეთვე მოსალოდნელი სოციალურად მავნე შედეგების თავიდან აცილებას. სწორედ ამიტომ გაითვალისწინა სისხლის სამართლის კოდექსმა პასუხისმგებლობა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების ან ჩადენილი დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება დამნაშავეის პასიურ ქცევაში, უმოქმედობაში, კერძოდ, კომპეტენტური ორგანოებისათვის შეუტყობინებლობაში, რომ მზადდება ან ჩადენილია მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული. ასეთი ორგანოები არიან როგორც საკუთრივ სამართალდამცავი, ისე ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი, ცენტრალური თუ ადგილობრივი ორგანოები. მასწავლაში, შეტყობინების ადრესატები მარტო სამართალდამცავი ორგანოები არ არიან. საგულისხმოა, რომ კანონი არ ჩამოთვლის იმ ორგანოებსა და პირებს, რომელთათვისაც დანაშაულის მზადების შესახებ შეუტყობინებლობა გამოიწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. ამიტომ დასაბუთებულ იქნება თუ ვიტყვით, რომ, პირველ რიგში, მათ უნდა მივაკუთვნოთ სამართალდამცავი ორგანოები (მაგალითად, პროკურატურა, პოლიცია), რომელთა პირდაპირი მოვალეობაა დამნაშავეობასთან ბრძოლა. გარდა ამისა, მათ შეიძლება მივაკუთვნოთ ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოებიც. კანონში მითითებული არ არის დროც (ვადა), რომლის განმავლობაშიც უნდა მოხდეს შეტყობინება დანაშაულის მზადების ან ჩადენის შესახებ. ცხადია, რომ ეს ვადა სხვადასხვაა და დამოკიდებულია საქმის კონკრეტულ გარემოებებზე, რის საფუძველზეც უნდა შეფასდეს, რომ პირს რეალურად შეეძლო შეეტყობინებინა დანაშაულის

მზადების ან ჩადენის შესახებ. შეტყობინება დანაშაულის მზადების ან ჩადენის ფაქტის შესახებ აუცილებელია გაკეთდეს უმოკლეს ვადაში. ობიექტურად დროის ეს პერიოდი გრძელდება დამნაშავის მზიდებამდე... სუბიექტურად დროის მოცემული პერიოდი შეიძლება გაგრძელდეს იმ მომენტამდე, როცა უმოქმედოდ მყოფი პირი შეიტყობს, რომ დანაშაულის მზადების ან ჩადენის ფაქტის შესახებ ცნობილია ხელისუფლების ორგანოსათვის და დაწყებულია წინასწარი გამოძიება. ამასთანავე, პირი პასუხს აგებს შეუტყობინებლობისათვის, თუ მას რეალური შესაძლებლობა ჰქონდა ეცნობებინა სათანადო ორგანოსათვის დანაშაულის მზადების ან ჩადენის შესახებ. ასეთი შესაძლებლობის არარსებობა გამორიცხავს პასუხისმგებლობას. მაგალითად, პასუხისმგებლობა გამორიცხულია, თუ შეუტყობინებლობა განპირობებული იყო დაუძღვეველი ძალით, ან უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით, პირზე ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულების გამო.

პირის ცოდნა, რომ მზადდება ან ჩადენილია მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ნამდვილი უნდა იყოს. ამაზე პირდაპირ მიანიშნებს სისხლის სამართლის კანონი. ეს გულისხმობს კონკრეტული, სარწმუნო ინფორმაციის ცოდნას დანაშაულის ხასიათსა და შინაარსზე ან იმ პირზე, ვინც ამზადებს ან ჩაიდინა დანაშაული ანდა ორივეს შესახებ ერთად. ცოდნის ნამდვილობა შეიძლება ემყარებოდეს პირად დაკვირვებას, რომლის თვითმზიდველიც პირი გახდა, დამნაშავესთან საუბრიდან გაგება, რომ მზადდება ან ჩადენილია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული (მაგალითად, პირმა ნახა ეკიპირება, დანაშაულის იარაღი და საშუალებები); ინფორმაცია შესაძლებელია მოპოვებულ იქნეს თანამონაწილისაგან, დოკუმენტიდან, კერძო მიმოწერიდან და ა.შ. ვარაუდი ან ჭორის დონეზე პირის ინფორმირებულობა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების ან ჩადენის შესახებ, არ შეიძლება 376-ე მუხლით პასუხისმგებლობის საფუძველი გახდეს, ვინაიდან მსგავს შემთხვევაში არ შეიძლება ვილაპარაკოთ ინფორმაციის ცოდნის ნამდვილობაზე.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და, როგორც წესი, დენადი ფორმით ხორციელდება. იგი დამთავრებულად ჩაითვლება იმ მომენტიდან, როცა პირისათვის ცნობილი გახდა, რომ ნამდვილად მზადდება ან ჩადენილია მძიმე ან/და განსაკუთრებით

მძიმე დანაშაული, მას რეალური შესაძლებლობა აქვს შეატყობინოს ამის შესახებ შესაბამის ორგანოებს, მაგრამ ამას არ აკეთებს.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს 14 წელს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი. მოხელე ანალოგიური უმოქმედობისათვის პასუხს აგებს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისათვის, ვინაიდან ნებისმიერი მოხელის მოვალეობაა სამართალდარღვევათა აღკვეთა და თავიდან აცილება ანდა თუნდაც სათანადო ორგანოსათვის შეტყობინება მოსალოდნელი დანაშაულის შესახებ.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ არ აცხადებს მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების ან ჩადენის შესახებ, რომლის შესახებაც დანამდვილებით იცის და სურს ეს შედეგი. როგორც ზემოთ ითქვა, თუ ცოდნის სარწმუნოობა საეჭვოა, პირი არაზუსტ ინფორმაციას ფლობს, ვარაუდობს ან ხვდება, რომ მზადდება ან ჩადენილია მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ზუსტად არ არის ინფორმირებული დანაშაულის ხასიათსა და შინაარსზე, მის ამსრულებელზე, მაშინ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გამორიცხულია, ვინაიდან ამ შემთხვევაში ძნელია ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის არსებობაზე მსჯელობა.

დანაშაულის შეუტყობინებლობის მოტივები სხვადასხვა შეიძლება იყოს: სიმზდალე, ანგარება, შურისძიების შიში, ნათესაური გრძნობები და ა.შ. შეუტყობინებლობის მიზანი შეიძლება იყოს ფულის ან სხვაგვარი გამორჩენის მიღება, თავისი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, ნათესავის ან ახლობელი ადამიანის დაცვა იმ არასასურველი შედეგისაგან, რაც სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მოჰყვება და ა.შ. ქმედების აღნიშნული სუბიექტური ელემენტები კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

დანაშაულის შეუტყობინებლობა განსხვავდება დანაშაულის დაფარვისაგან ობიექტური ნიშნებით. დაფარვისაგან განსხვავებით, რომელიც გულისხმობს აქტიურ მოქმედებას დამნაშავეს, დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების დანაშაულის კვალის ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნის დასაფარავად, შეუტყობინებლობა ხასიათდება პასიური ქცევით, უმოქმედობით პირისა, ვინც დანამდვილებით იცის, რომ მზადდება ან ჩადენილია მძიმე ან/და განსაკუთრებით

მძიმე დანაშაული და მოვალეა აცნობოს ამის შესახებ სათანადო ორგანოს.

პირი, რომელმაც არ განაცხადა დანაშაულის მზადების ან ჩადენის შესახებ და შემდგომ ამ ფაქტზე ცრუ ჩვენება მისცა, პასუხს აგებს დანაშაულთა ერთობლიობით (370-ე და 376-ე მუხლები).

დასასრულს უნდა აღინიშნოს, რომ დანაშაულის შეუტყობინებლობის დღევანდელი რედაქცია 2006 წლის 29 დეკემბერს შეტანილი ცვლილებების შედეგია.

თუ აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობის ძველი რედაქცია დასჯადად მიიჩნევა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადების შეუტყობინებლობას, ამჟამად კრიმინალიზებულია არა მხოლოდ მომზადების სტადიაზე მყოფი მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შეუტყობინებლობა, არამედ უკვე ჩადენილი მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შეუტყობინებლობაც.

ამ ცვლილებით დანაშაულის შეუტყობინებლობა ნაწილობრივ კოლიზიაში მოვიდა დანაშაულის დაფარვასთან (მუხ. 375) და მის წამახალისებელ ნორმასთან ნათესაურ იმუნიტეტთან დაკავშირებით. დანაშაულის შეუტყობინებლობის ძველ რედაქციაზე აღნიშნული წამახალისებელი ნორმის არგავრცელებას ჰქონდა თავისი გამართლება, ვინაიდან კანონმდებელი მიზნად ისახავდა მზადებაში მყოფი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის თავიდან აცილებას. ახლა კი ახლო ნათესავის მიერ უკვე ჩადენილი დანაშაულის შეუტყობინებლობა დასჯადი გახდა. ეს ნოვაცია წინააღმდეგობაშია სსსკ 94-95 მუხლების მოთხოვნასთან, რომლის მიხედვითაც მოწმე არ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება თავისი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ. ამ საპროცესო გარანტიას კანონმდებელი ნიველირებას უკეთებს სსკ 376-ე მუხლის დღევანდელი რედაქციით.

**დანაშაული სასამართლო აქტების
აღსრულების წინააღმდეგ**

**აღწერილ, დაყადებულ ან ჩამორთმევას
დაქვემდებარებულ ქონებასთან, დაკავშირებული
უკანონო ქმედება (მუხლი 377-მ)**

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით სამოქალაქო სარჩელის, სხვა ქონებრივი სახდელის, აგრეთვე საპროცესო კონფისკაციისა და სისხლისსამართლებრივი იძულებითი ღონისძიების უზრუნველსაყოფად სასამართლოს შეუძლია ყადაღა დაადოს ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა თუ განსასჯელის, მისი მოქმედებისათვის მატერიალურად პასუხისმგებელი პირის ქონებას, მათ შორის საბანკო ანგარიშს, თუ არის მონაცემები, რომ ქონებას გადამაღავენ ან დახარჯავენ, ანდა, რომ ქონება დანაშაულებრივი გზით არის მოპოვებული (მუხლი 190-ე).

ანალოგიურად სარჩელის უზრუნველსაყოფად სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით მოსარჩელეს შეუძლია მიმართოს განცხადებით სასამართლოს სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ. სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები შეიძლება იყოს: ყადაღის დადება ქონებაზე, ფასიან ქაღალდებსა თუ ფულად სახსრებზე, რომლებიც მოპასუხეს ეკუთვნის და არის მასთან ან სხვა პირთან; მოპასუხისათვის გარკვეული მოქმედების შესრულების აკრძალვა; მოპასუხის დავალებულება, გადასცეს მის მფლობელობაში არსებული ნივთი სასამართლო აღმასრულებელს სეკვესტრის (ქონების იძულებითი მართვა) სახით და ა.შ. (მუხლი 198-ე).

მომრავ ქონებაზე ყადაღის დადება ნიშნავს მოვალის ქონების აღწერას, ქონების განკარგვის – ნებისმიერი ფორმით გასხვისების, დაგირავების, ქირავნობისა და იჯარის ხელშეკრულების დადების აკრძალვის გამოცხადებას ან/და ქონების შესანახად გადაცემას, ხოლო უმრავ ქონებაზე ყადაღის დადება ასევე ნიშნავს ქონების აღწერას და მისი განკარგვის – ნებისმიერი ფორმით გასხვისების, იპოთეკით, უზურფრუქტით, სერვიტუტით ან აღნაგობით დატვირთვის, მასზე თხოვების, ქირავნობის ან იჯარის ხელშეკრულების დადების აკრძალვას.

ფულად ანაბარზე (საბანკო ანგარიშზე) ყადაღის დადებისას წყდება საანაბრო (საბანკო) ოპერაციები.

ქონებაზე ყადაღის დადების პროცედურას დაწვრილებით არეგულირებს საპროცესო კანონმდებლობა და საქართველოს კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ. ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ დგება ოქმი და დაყადაღებული ქონების შენახვა ხდება კანონით დადგენილი წესით. დაყადაღებული ქონება შეიძლება შესანახად გადაეცეს საბანკო დაწესებულებას (მაგალითად, ძვირფასი ლითონები და ქვები). დანარჩენი ამოღებული საგნები ინახება იმ ორგანოში, რომლის შუამდგომლობითაც ყადაღა დაედო ქონებას ანდა ხელწერილით შესანახად გადაეცემა ადგილობრივი მმართველობის ან თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს წარმომადგენელს. სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის 43-ე მუხლით, თუ არსებობს ყადაღადადებული ნივთების ხელყოფის საშიშროება, აღმასრულებელი ინახავს მათ სპეციალურ საკანში. თუ ყადაღადადებული ნივთები რჩება მოვალესთან, მაშინ ყადაღის დადება ხდება დალუქვით. ანალოგიური წესია დადგენილი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის მე-3 პუნქტით, რომლის მიხედვითაც დაყადაღებული ქონება ილუქება და შესანახად რჩება მესაკუთრესთან, მფლობელთან ან ბრალდებულის ოჯახის სრულწლოვან წევრთან. ამ პირებს განემარტებათ კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა ყადაღადადებული ქონების გასხვისებისა თუ გაფუჭებისათვის, რის შესახებაც ჩამოერთმევათ ხელწერილი.

ცხადია, რომ ქონებაზე ყადაღის დადება მესაკუთრეს ან მფლობელს უკრძალავს ქონების განკარგვას, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში, აგრეთვე ქონებით სარგებლობას. კანონით დაკისრებული ამ მოვალეობის შეუსრულებლობა, ყადაღადადებული ქონების გაფლანგვა, გასხვისება, დამალვა ან უკანონოდ გადაცემა ართულებს, ზოგჯერ კი შეუძლებელს ხდის სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებას ან განაჩენის აღსრულებას სამოქალაქო სარჩელის, სხვა ქონებრივი სახდელის ანდა საპროცესო კონფისკაციის ნაწილში. მაშასადამე, განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სააღსრულებო დაწესებულებათა მიერ სასამართლო აქტების აღსრულებას, რაც, თავის მხრივ, სასამართლო დაწესებულებ-

ბათა ნორმალური ფუნქციონირების აუცილებელი პირობაა.

დანაშაულის საგანია ქონება, რომელიც აღწერილი და დაყადაღებულია.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ისეთ მოქმედებებში, როგორცაა: აღწერილი ან ყადაღადღებული ქონების გაფლანგვა, გასხვისება, დამალვა ან უკანონოდ გადაცემა, ანდა ყადაღადღებული ფულადი საშუალებით საბანკო ოპერაციის განხორციელება.

გაფლანგვა გულისხმობს შესანახად გადაცემული ქონების განარჯვას, გასხვისება – სხვა პირებისათვის ამ ქონების გადაცემის ნებისმიერ ფორმას როგორც სასყიდლით, ისე უსასყიდლოდ. დამალვა ნიშნავს ამ ქონების გადაადგილებას, სხვა პირებთან ან სხვა ადგილას შენახვას, რათა შეუძლებელი გახდეს მისი ამოღება.

ყადაღადღებული ფულადი საშუალებით საბანკო ოპერაციის განხორციელებაში იგულისხმება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით, საქართველოს ეროვნული ბანკისა და კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ საქართველოს კანონებით გათვალისწინებული მოქმედებების შესრულება ფულადი ანაბრების მიმართ, რომელზეც ყადაღა დადებული. მაგალითად, ანგარიშის დახურვა, ანაბრის გადატანა სხვის სახელზე, რათა შეუძლებელი გახდეს მისი ამოღება ზიანის ასანახლაურებლად, ანგარიშიდან თანხის ჩამოწერა, კრედიტის მიცემა, ფულადი სახსრების გადარიცხვა ანგარიშსწორებისათვის და ა.შ.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ერთი მოქმედების განხორციელების მომენტიდან. ამასთანავე, ყადაღადღებული ქონების გაფლანგვა, გასხვისება, უკანონოდ გადაცემა, ცხადია, გულისხმობს კონკრეტული მატერიალური ზიანის მიყენებას კრედიტორისათვის, ხოლო ამ ქონების დამალვა მავნე შედეგის დადგომას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს. საბანკო ოპერაციის განხორციელებას ყადაღადღებული ფულადი საშუალებით შესაძლოა მოჰყვეს კონკრეტული საზიანო შედეგი, თუმცა შესაძლებელია მისი დროული გამოვლენით მავნე შედეგის აღკვეთაც.

ქმედების ამსრულებელი სპეციალურია – პირი, ვისაც აღწერილი ან დაყადაღებული ქონება გადაეცა ხელწერილით შესანახად; ის შეიძლება იყოს: მესაკუთრე, მფლობელი, ბრალდებულის (მოვალის) ოჯახის სრულწლოვანი წევრი, ადგილობრივი მმართველობის ან თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს წარმომადგენელი, აგრეთვე საკრედიტო ორგანიზაციის მოსამსახურე, რომელმაც ყადაღადღებუ-

ლი ფულადი საშუალებით (ანაბრით) საბანკო ოპერაცია განახორციელა. რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა – უკანონო ქმედება ყადაღადადებულ ქონებასთან დაკავშირებით, ითვალისწინებს მოსალოდნელ საზიანო შედეგს კრედიტორისათვის, რადგან ყადაღადადებული ქონება ვერ იქნება ამოღებული და სურს იგი. ქმედების მოტივი შეიძლება იყოს ანგარება, პირადი დაინტერესება და სხვ.

377-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უფრო მკაცრ პასუხისმგებლობას ადგენს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენში მითითებული ჩამორთმევას დაქვემდებარებული ქონების დამალვისა ან განაჩენის (სასამართლო გადაწყვეტილების) აღსრულებისათვის სხვაგვარად თავის არიდებისათვის.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც 1-ლ ნაწილში. დანაშაულის საგანია ქონება, რომელიც საპროცესო კონფისკაციას ექვემდებარება.

საქართველოს სსკ 52-ე მუხლი ითვალისწინებს დანაშაულის საგნის ან საშუალების ჩამორთმევას, რაც ნიშნავს მსჯავრდებულისათვის მის საკუთრებაში ან კანონიერ მფლობელობაში არსებული განზრახვი დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული ნივთის უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. ამ იძულებითი ღონისძიების (ე.ი. საპროცესო კონფისკაციის) გამოყენების უზრუნველსაყოფად სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს ქონებაზე ყადაღის დადებას. ყადაღის დადების მიზანს, საფუძველსა და წესს ზემოთ უკვე შევეხეთ.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა ქონების დამალვის სახით არ განსხვავდება 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული ანალოგიური ქმედებისაგან; განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ მე-2 ნაწილში კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენზეა საუბარი.

რაც შეეხება ამ განაჩენის აღსრულებისათვის სხვაგვარად თავის არიდებას, იგი გულისხმობს საპროცესო კონფისკაციის თავიდან ასაცილებლად ქონების განადგურებას, ამ ქონების გაჩუქებას, მისი სხვა ნივთებით შეცვლას, ქონების გაყიდვას და ამ ფულის ნათესავის, ახლობლისა თუ მეგობრის ანგარიშზე განთავსებას, აგრეთვე განაჩენის აღსრულების დროს ამ ქონების ამოღებისათვის ხელის შეშლას, მაგალითად, აღმასრულებლის შენობაში არშეშვება და ა.შ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც მსჯავრდებული, რომელსაც კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით საპროცესო კონფისკაცია შეეფარდა, ისე ნებისმიერი სხვა პირი, რომელთანაც საპროცესო კონფისკაციას დაქვემდებარებული ქონება იმყოფება.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივი, როგორც წესი, ანგარებითია, თუმცა არც სხვა პირადი ხასიათის მოტივის გამორიცხვა შეიძლება.

აღმასრულებლისათვის ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა (მუხლი 377¹-ე).

განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ შემადგენლობაში.

დანაშაულის საგანია ის ქონება, რომელზეც შესაძლებელია განხორციელდეს გადახდევინება (ყადაღის დადება) სამოქალაქო სარჩელის, სხვა ქონებრივი სახდელის, აგრეთვე სისხლისსამართლებრივი იძულების ღონისძიების უზრუნველსაყოფად¹.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მოვალის მიერ აღმასრულებლისათვის კანონით გათვალისწინებული ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობაში ან არასწორად, ანდა არასრულყოფილად წარდგენაში.

სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების წესი დაწერილებით არის რეგლამენტირებული საქართველოს სააღსრულებო კანონმდებლობით. იძულებითი აღსრულება შეიძლება დაიწყოს სასამართლო გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შესრულების შესახებ წინადადების მიცემის შემდეგ. აღმასრულებელი იკვლევს მოვალის ქონებრივ მდგომარეობას. თუ აღსრულებამ კრედიტორი სრულად არ დააკმაყოფილა, მაშინ აღმასრულებელი იბარებს მოვალეს და ადგენს დოკუმენტს მისი ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ. აღსრულების ეროვნული ბიუროს აღმასრულებელს შეუძლია დაავალდებულოს მოვალე წარმოადგინოს თავისი ქონების ნუსხა. ქონების ნუსხაში მოვალემ უნდა მიუთითოს აგრეთვე თავისი მოთხოვნის საფუძველი მესამე პირის მიმართ და

¹ საქართველოს სსკ 192-ე მუხლი, აგრეთვე სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის 45-ე მუხლი განსაზღვრავს ქონებას, რომლიდანაც არ შეიძლება გადახდევინება (ყადაღის დადება).

მტკიცებულებები. ქონების ნუსხაში უნდა აღინიშნოს ის ქონებაც, რომელიც მას სხვებისაგან ეკუთვნის. მოვალე წერილობით გარანტიას იძლევა, რომ მან ყველა ის მონაცემი, რომელიც მისგან მოითხოვეს, მაქსიმალურად სწორად და სრულად წარადგინა. აღმასრულებელი ამოწმებს მოვალის მონაცემების სისწორესა და სისრულეს.

თუ მოვალე არ წარადგენს ქონების ნუსხას ან უარს ამბობს წერილობითი გარანტიის მიცემაზე, ან შეგნებულად წარადგენს არასწორ ინფორმაციას, მას დაეკისრება პასუხისმგებლობა სსკ 377¹-ე მუხლით. მამასადამე, განსახილველი დანაშაული ობიექტურად შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით – ქონებრივი ნუსხის არასწორად ან არასრულყოფილად წარდგენა, ისე უმოქმედობით – ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა.

დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება ქმედების ჩადენის მომენტიდან, ე.ი. მოვალის მიერ ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობის ანდა არასწორი, ან არასრულყოფილი ნუსხის წარდგენის მომენტიდან.

ქმედების სუბიექტია მოვალე, რომლის ქონებიდანაც გადახდევინება უნდა მოხდეს.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივი ანგარებითია. მოვალის მიზანია თავი აარიდოს გადახდას.

მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული მოქმედების შეუსრულებლობა (მუხლი 377²-მ)

განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაცია განაპირობა იმ წინააღმდეგობამ, რაც პრაქტიკაში ახლავს სასამართლო აქტების აღსრულებას. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ ორ შემადგენლობაში.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება უმოქმედობაში, კერძოდ, მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული იმ მოქმედების შეუსრულებლობაში, რომლის შესრულება მხოლოდ მას შეუძლია.

ზოგჯერ სასამართლოს გამოაქვს ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც მოპასუხეს (მოვალეს) ავალდებულებს განსაზღვრული მოქმედების

შესრულებას. თუ აღნიშნული მოქმედება შეიძლება შეასრულოს მხოლოდ მოვალემ, სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში დაადგენს ვადას, რომლის განმავლობაშიც გადაწყვეტილება უნდა აღსრულდეს. ამრიგად, თუ მოქმედება არ შეიძლება შეასრულოს შესაძენ პირმა, რადგან ეს დამოკიდებულია მხოლოდ მოვალის ნებაზე, მაშინ სასამართლომ უნდა მიიღოს ზომები, რათა აიძულოს მოვალე შეასრულოს მოქმედება, კერძოდ, დააკისროს მას ფულადი ჯარიმა. ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში მას შეიძლება დაეკისროს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა 377²-ე მუხლით.

მოქმედება, რომლის შესრულებაც მხოლოდ მოვალეს შეუძლია არის, მაგალითად, მოძრავი ნივთის გადაცემა, როდესაც გადასაცემ ნივთს ვერ პოულობენ, მოვალე კი არ აცნობებს აღმასრულებელს მის ადგილსამყოფელს; რაიმე სამუშაოს შესრულება, რომელსაც ვერ შეასრულებს კრედიტორი, თუნდაც მოვალისაგან აუცილებელი ხარჯების ანაზღაურებით; ამგვარ ქმედებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს, აგრეთვე ინტელექტუალური მომსახურების შესყიდვის დროს და სხვ.

მაშასადამე, 377²-ე მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის მუქარა დაკავშირებულია სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან ნივთების გადაცემისა და მოქმედების შესრულების მიზნით.

ქმედების სუბიექტი მხოლოდ მოვალეა, რომელსაც სასამართლო გადაწყვეტილებით დაეკისრა კონკრეტული მოქმედების შესრულება, მაგალითად, ნივთის დაბრუნება, ნაწარმოების დაწერა, რაიმე სამუშაოს შესრულება და სხვ.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოვალეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ დაჯარიმების მიუხედავად, არ ასრულებს სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებულ იმ მოქმედებას, რომლის შესრულება მხოლოდ მას შეუძლია, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგს სააღსრულებო მოქმედების შესრულების შეუძლებლობისა და კრედიტორის ინტერესების შელახვის სახით და სურს იგი. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს (მოტივს, მიზანს) კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ან ამ საქმიანობის დეზორგანიზაცია (მუხლი 378-მ)

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა ფაქტობრივად აერთიანებს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 78¹-ე და 203⁴-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობებს, რომლებიც დიფერენცირებულ პასუხისმგებლობას ადგენდნენ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების მუშაობის დეზორგანიზაციისათვის (იგი სხვა სახელმწიფო დანაშაულთა თავში შედიოდა) და შრომა-გასწორების დაწესებულების ადმინისტრაციის მოთხოვნებისადმი ბოროტი ურჩობისათვის (ეს უკანასკნელი მართლმსაჯულების საწინააღმდეგო დანაშაულთა თავში იყო განთავსებული). ახალმა კოდექსმა სავსებით მართებულად სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა საქმიანობის ხელის შეშლისათვის პასუხისმგებლობის ინტეგრაცია მოახდინა ერთ შემადგენლობაში¹.

ამგვარი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს წინასწარი პატიმრობისა და სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა. დამატებითი ობიექტია სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენლის, აგრეთვე ამ დაწესებულებაში მოთავსებულის უსაფრთხოება, პირადი ხელშეუხებლობა, ჯანმრთელობა.

378-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ისეთ მოქმედებაში, როგორცაა: წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანაშრომლის კანონიერი მოთხოვნისადმი დაუმორჩილებლობა ან ამ დაწესებულების საქმიანობისათვის სხვაგვარად ხელის შეშლა, ანდა ამ საქმიანობის დეზორგანიზაცია. წინასწარი პატიმრობის დაწესებულებებია პოლიციისა და უშიშროების სამინისტროს დროებითი მოთავსების იზოლაციონები, საპყრობილე, რომელიც ახალი კანონმდებლობით იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაშია, კანონით განსაზღვრული სხვა დაწესებულებები.

საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კანონი პატიმრობის შესახებ სასჯელაღსრულების დაწესებულებებს მიაკუთვნებს იმ დაწესებულე-

---

¹ თუმცა ჩვენ მინც ვთვლით, რომ სისტემატურად ამ ნორმის ადგილი მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაულთა თავშია.

ბებს, რომლებიც თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელს აღასრულებენ. ესენია: საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებები, საპყრობილებები, არასრულწლოვანთა აღმზრდელობითი დაწესებულებები.

წინასწარი პატიმრობისა და სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლებს წარმოადგენენ, პირველ რიგში, ადმინისტრაციისა და სხვა შინაგანი სამსახურის თანამშრომლები, რომლებიც ზედამხედველობის, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ფუნქციას ასრულებენ, აგრეთვე ისინი, ვისაც წახალისებისა და დისციპლინური ზემოქმედების ზომების გამოყენების უფლება აქვთ; აგრეთვე ის პირები, რომლებიც შრომის ხელშეკრულების საფუძველზე ასეთ დაწესებულებებში ამა თუ იმ სამსახურებრივ ფუნქციას ასრულებენ (მაგალითად, სამედიცინო მუშაკი, საინჟინრო-ტექნიკური პერსონალი და სხვ.). სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას სასჯელალსრულების დაწესებულების მოსამსახურე არის ხელისუფლების წარმომადგენელი და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულებასთან დაკავშირებული მისი კანონიერი მოთხოვნა სავალდებულოა შესასრულებლად. მოსამსახურის კანონიერი მოთხოვნის შეუსრულებლობა გამოიწვევს პასუხისმგებლობას კანონით დადგენილი წესით.

378-ე მუხლით გათვალისწინებული დანამაული შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს მხოლოდ იმ სამსახურებრივ ფუნქციასთან დაკავშირებით, რომლებსაც წინასწარი პატიმრობისა და სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლები ახორციელებენ. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეუძლია ამ დანამაულს დაწესებულების მუშაობის დეზორგანიზაცია გამოიწვიოს.

დაუმორჩილებლობა ნიშნავს დაკავებულის, მსჯავრდებულის ან სხვა პირის აშკარა უარს, შეასრულოს წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლის კანონიერი მოთხოვნა (მაგალითად, შეწყვიტოს აზარტული თამაში, გადასცეს სარგებლობისათვის აკრძალული ნივთები და სხვ. დაუმორჩილებლობა შეიძლება გამოიხატოს არასაპატიო მიზეზით სამუშაოს შესრულებაზე უარის გაცხადებაში, სასჯელის მოხდის რეჟიმის უხეში დარღვევის შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნის შეუსრულებლობაში და ა.შ.), რომელიც შეეძლო და უნდა შეესრულებინა, მაგრამ განზრახ არ შეასრულა. ამ დაწესებულებათა საქმიანობისათვის სხვაგვარად ხელის შეშლა შეიძლება გამოიხატოს განზრახ ქმედებაში, რომელიც მიმართულია საწარმოო ქვედანაყოფების მუშაობის ჩაშლისაკენ ანდა ჩასატარებელი სასწავლო, კულტურული,

გამაჯანსაღებელი და სხვა ღონისძიების ჩაშლისაკენ ან კიდევ ამგვარი ქმედების ჩადენისაკენ სხვების წაქეზებით.

წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია შეიძლება გამოიწვიოს ასევე ისეთმა ქმედებებმა, როგორცაა ტერორი მსჯავრდებულების მიმართ, რათა აიძულონ ადმინისტრაციისადმი დაუმორჩილებლობა, რეჟიმის სისტემატური დარღვევა, ამ მიზნით დაჯგუფების შექმნა და სხვა.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ქმედების ჩადენის მომენტიდან. ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს დაკავებული, მსჯავრდებული, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა 14 წელს მიღწეული პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა განზრახვას გულისხმობს. სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

378-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური მხარე გამოიხატება წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოთავსებულის მიმართ ძალადობაში ჩვენების შეცვლის ან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის მიზნით, აგრეთვე მოქალაქეობრივი მოვალეობის შესრულებაში მსჯავრდებულისათვის ხელის შეშლის მიზნით.

ძალადობის შინაარსი კანონში დაკონკრეტებული არ არის. კანონის სისტემური განმარტებიდან გამომდინარე, ძალადობაში უნდა მოვიანზროთ როგორც ფსიქიკური, ისე ფიზიკური ძალადობა. ეს უკანასკნელი მოიცავს ცემას, წამებას, ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებას. ჯანმრთელობის უფრო მძიმე კატეგორიის დაზიანება დამატებით კვალიფიკაციას საჭიროებს.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – წინასწარ პატიმრობაში ან სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოთავსებული პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კანონი საგანგებოდ უსვამს ხაზს ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორცაა მიზანი. სახელდობრ, ძალადობა მიზნად ისახავს ჩვენების შეცვლას ან უარის თქმას მასზე, აგრეთვე მოქალაქეობრივი მოვალეობის შესრულებაში ხელის შეშლას (მაგალითად, დანაშაულის გახსნაში დახმარება).

378-ე მუხლის მე-3 ნაწილში მოცემულია კვალიფიციური შემადგენლობა – წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესე-

ბულების ადმინისტრაციაზე თავდასხმა, ანდა ამავე მიზნით დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნა, ან ასეთ დაჯგუფებაში აქტიური მონაწილეობა.

დანაშაულებრივი ქმედების ეს ფორმა ობიექტურად გამოიხატება თავდასხმაში, ადმინისტრაციის წარმომადგენლებზე ფსიქიკურ ან ფიზიკურ ძალადობაში. ამასთანავე, ფსიქიკური ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს ნებისმიერი შინაარსის (მოკვლის, ჯანმრთელობის დაზიანების და სხვ.) მუქარაში, ხოლო ფიზიკური ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს ცემაში, ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანებაში. თავდასხმა შესაძლოა აშკარა ხასიათს ატარებდეს ანდა მსხვერპლისაგან ფარულად მოხდეს (მაგალითად, ჩასაფრებით დარტყმა უკნიდან, მძინარე ადამიანზე თავდასხმა). განსახილველი დანაშაულის ჩადენით დაზარალებული შეიძლება იყოს მხოლოდ წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენელი. ადმინისტრაციის წარმომადგენელს უნდა მივაკუთვნოთ, უპირველეს ყოვლისა, საპყრობილის დირექტორი, მოადგილეები, განყოფილების უფროსები და სხვ. ასევე სასჯელალსრულების დაწესებულების დირექტორი და მისი მოადგილე, რომელთაც წახალისებისა და დისციპლინური ზემოქმედების ზომების გამოყენების უფლება აქვთ, აგრეთვე სასჯელალსრულების დაწესებულების საჯარო მოსამსახურეები, რომლებიც მუდმივად მუშაობენ მსჯავრდებულებთან და ატარებენ მათთან აღმზრდელობით მუშაობას, მეთვალყურეობენ რეჟიმის დაცვას, ორგანიზაციას უკეთებენ მათ შრომას და ა.შ. პირები, რომლებსაც სამსახურებრივად ამ დაწესებულებაში შესვლის უფლება აქვთ, თუნდაც ისინი ამ დაწესებულებაში კანონიერებაზე ზედამხედველობის ფუნქციასაც ასრულებდნენ, არ შეიძლება ადმინისტრაციის წარმომადგენლად ჩაითვალოს. ამიტომ ადმინისტრაციის წარმომადგენლად არ ჩაითვლება პროკურორი, გამომძიებელი და ხელისუფლების სხვა წარმომადგენელი, რომელიც აღნიშნულ დაწესებულებაში შესვლის უფლებით სარგებლობს. მათზე თავდასხმა უნდა შეფასდეს როგორც ადამიანის საწინააღმდეგო ან მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული.

სისხლის სამართლის კანონი არ შეიცავს რაიმე შეზღუდვას ადმინისტრაციაზე თავდასხმის მიზნის განსაზღვრისას. ამიტომ ადმინისტრაციაზე ნებისმიერი მიზნით თავდასხმა მოცემულ შემადგენლობას ქმნის. დანაშაული დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან, მიუხე-

დავად იმისა, მიადგა თუ არა რეალური ზიანი ადმინისტრაციის წარმომადგენელს.

378-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულებრივ დაჯგუფებაში იგულისხმება ორი ან მეტი პირისაგან შემდგარი, წინასწარ ორგანიზებული, შედარებით მყარი ჯგუფი, რომელიც მიზნად ისახავს ადმინისტრაციაზე თავდასხმას. ასეთი დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრება ორგანიზატორს, ე.ი. მას, ვინც დაჯგუფება შექმნა, აგრეთვე ხელმძღვანელს (მეთაურს); ასევე ასეთი დაჯგუფების აქტიურ მონაწილეს. ესენი არიან: პირები, რომლებიც მეთაურთა ან საკუთარი ინიციატივით დაჯგუფების თანამონაწილეებს არჩევენ (გადაბირება), მოქმედებათა გეგმებს შეიმუშავენ და ა.შ. დაჯგუფების პასიური წევრი, რომელიც აქტიურ მონაწილეობას არ იღებს მის საქმიანობაში 378-ე მუხლით არ აგებს პასუხს. სხვა შესაბამისი ნიშნების არსებობისას მათ შეიძლება პასუხი ავონ დაფარვისა ან შეუტყობინებლობისათვის. სასამართლომ უნდა გამოკვეთოს დაჯგუფების თითოეული წევრის როლი, რათა გამორიცხოს ამ მუხლით პასუხისმგებლობა დაჯგუფებასთან შემხებლობისათვის.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნის მომენტიდან, თუნდაც მას არც ერთი თავდასხმა არ ჩაედინოს.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ დაპატიმრებული ან მსჯავრდებული პირი.

378-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ითვალისწინებს იგივე ქმედებას, რომელიც ა) საშიშა სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის, ბ) ჩადენილი არაერთგზის, გ) რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი.

378-ე მუხლის მე-5 ნაწილი განსაკუთრებით დამამძიმებელი გარემოების სახით ითვალისწინებს მე-3 ან მე-4 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულის მიერ, ე.ი. პასუხისმგებლობა დამამძიმებულ ქმედების ამსრულებლით – მსჯავრდებულით.

მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ცნება მოცემულია სსკ მე-12 მუხლში.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა 378-ე მუხლის მე-3 – 5 ნაწილით მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. აქ ქმედების მოტივი შეიძლება იყოს შურისძიება, ანგარება, ხულიგნობა და სხვ. მათ კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვთ.

სასჯელალსრულების დაწესებულებაში, დროებითი
ყოფნის იზოლატორში და ჰაუპტკაზხტში
მოთავსებული პირებისათვის აკრძალული საბნების
გადაცემა (მუხლი 378¹)

განსახილველი დანაშაულის სოციალური მანეობა მრავალსახო-
ვანია, იგი ხელყოფს თავისუფლების აღკვეთის როგორც სასჯელის
ღონისძიების აღსრულებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, აგრეთვე
საპყრობილის საპატიმრო განყოფილებაში ბრალდებულთა და გან-
სასჯელთა (პატიმართა) პატიმრობის რეჟიმს, სამხედრო ძალების სა-
ჯარისო დისციპლინის საფუძვლებს და პრინციპებს; რაც საბოლოო
ჯამში ხელს უშლის სასამართლო აქტების აღსრულებას, დასჯის
პრევენციული მიზნების განხორციელებას და ამით სასჯელალსრულების
დაწესებულების, დროებითი ყოფნის იზოლატორის და ჰაუპტკაზხტის
ნორმალურ ფუნქციონირებას. სწორედ აღნიშნული ინტერესებია სსკ
378¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი
დაცვის ობიექტი.

დანაშაულის საგანია ის ნივთი, რომლის გადაცემაც აკრძალულია
ჩამოთვლილ დაწესებულებებში მოთავსებული პირებისათვის.

378¹ მუხლის შენიშვნის მიხედვით აკრძალულ საგნად ჩაითვლება
ყველა საგანი (ნივთი), გარდა იმ საგნებისა (ნივთებისა), რომელიც დასაშ-
ვებია თან იქონიოს სასჯელალსრულების დაწესებულებაში, დროებითი
ყოფნის იზოლატორში და ჰაუპტკაზხტში მოთავსებულმა პირმა.

პატიმრობის შესახებ საქართველოს კანონის 24-ე მუხლის მიხედვით
იმ ნივთებისა და საგნების ჩამონათვალს, რომლებიც შეიძლება ჰქონდეს
მსჯავრდებულს განსაზღვრავს სასჯელალსრულების დაწესებულების
დებულება. სახელდობრ, საერთო, მკაცრი და საპყრობილის რეჟიმის
დაწესებულების დებულების №1 დანართი, ასევე პატიმრობის მოხდის
წესის შესახებ დებულების №1 დანართი შეიცავს იმ ნივთების (საგნებ-
ის) ჩამონათვალს, რომელთა შენახვა, ტარება და სარგებლობა ეკრძა-
ლებათ მსჯავრდებულებს, პატიმრებს. ამ ჩამონათვალში შედის სამო-
ქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული საგნები, ნივთები და ნივთიერებები,
ცეცხლსასროლი და ცივი იარაღის ყველა სახეობა, სატრანსპორტო
საშუალებები, ფეთქებადი მომწამლავი და ცეცხლსაშიში ნივთიერებე-
ბი, მობილური ტელეფონები და სხვ.

ამავე დებულების №2 დანართი შეიცავს იმ ნივთების (საგნების)

ჩამონათვალს, რომელითა შექმენა, შენახვა და გამოყენება შეუძლიათ მსჯავრდებულებს, პატიმრებს. ამ ჩამონათვალში გაუთვალისწინებელი ნივთები და საგნები ჩაითვლება აკრძალულად.

ჰაუპტგანხტში მოთავსებული პირებისათვის აკრძალული საგნების დასადგენად უნდა დავეყაროთ საქართველოს თავდაცვის მინისტრის 2006 წლის 2 მაისის №147 ბრძანებას „საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სისტემაში ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილების (ჰაუპტგანხტის) ფუნქციონირების შესახებ ინსტრუქცია“.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სასჯელადსრულებების დაწესებულებაში, დროებითი ყოფნის იზოლატორში და ჰაუპტგანხტში მოთავსებული პირებისათვის აკრძალული საგნების გადაცემაში.

აკრძალული საგნების გადაცემის ხერხს კანონმდებელი არ აკონკრეტებს. ეს შეიძლება მოხდეს აშკარად ან ფარულად, გადასაცემად ნებადართულ ნივთებში სპეციალური სამალაგების მეშვეობით, მაგალითად, კვების პროდუქტებში, წიგნებში, ფეხსაცმელში და სხვ.

გადაცემის ხერხი შეიძლება იყოს აკრძალული საგნების გადაღება (გადატყორცნა) ჩამოთვლილ დაწესებულებათა გარედამცავი ზღუდეების მიღმა, რამეთუ კანონი გადაცემული საგნების ადრესატს არ აკონკრეტებს, ზოგადად მიუთითებს პირებისათვის აკრძალული საგნების გადაცემაზე. თუმცა თუ ეს საგანი ჯერ არავის აუღია მცდელობასთან გვექნება საქმე. მოქმედების ძირითადი ხერხი მაინც აკრძალული საგნების შემოწმებისაგან გადამაღვაა და ამ გზით გადაცემა ადრესატისათვის.

თუ აკრძალული საგანი ამანათით ან ბანდეროლით იქნა გაგზავნილი და ადმინისტრაციამ შემოწმებისას აღმოაჩინა გადაცემის მცდელობასთან გვექნება საქმე.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება აკრძალული საგნების ჩამოთვლილ დაწესებულებაში მოთავსებული პირებისათვის გადაცემის მომენტიდან.

მსჯავრდებულთან, პატიმართან შეხვედრის პროცედურის რეგლამენტაცია მოცემულია სასჯელადსრულების დაწესებულების დებულებით (შინაგანაწესით). ასე მაგალითად, საერთო რეჟიმის დაწესებულების შინაგანაწესის მე-14 მუხლის მიხედვით, შეხვედრაზე მოსული პირები, მას შემდეგ რაც ადმინისტრაცია მათ განუმარტავს შეხვედრის ჩატარების წესს, იმ საგნებს, რომელთა გამოყენება დაწესებულებაში

აკრძალულია, შესანახად, ხელწერილით აბარებენ ინსპექტორს. თუ იმის ვარაუდის საკმაო საფუძველია, რომ შეხვედრაზე მოსულ პირს განზრახული აქვს გადასცეს მსჯავრდებულს დაწესებულებაში აკრძალული საგნები ან ნივთები, დაწესებულების დირექტორი ამ პირს განუცხადებს იმის თაობაზე, რომ მას შეხვედრის უფლება მიეცემა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი თანხმობას განაცხადებს მისი კუთვნილი ნივთებისა და ტანსაცმლის შემოწმებაზე. შემოწმებისაგან გადამალული საგნების ან ნივთების აღმოჩენისას აღმინისტრაცია იღებს კანონმდებლობით დადგენილ ზომებს. ეს მომზადებაა, რაც დასჯადი არ არის.

ანალოგიურ ნორმას შეიცავს მკაცრი რეჟიმის დაწესებულების შინაგანაწესის მე-14 მუხლი, საპრობილის რეჟიმის დებულების მე-18 მუხლი, პატიმრობის მოხდის წესის შესახებ დებულების მე-19 მუხლი.

დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი. თუ აღნიშნულ ქმედებას პირი ჩადის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ეს გარემოება პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად არის გათვალისწინებული 378¹ მუხლის მესამე ნაწილით.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

378¹ მუხლის მეორე ნაწილი პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებების სახით ითვალისწინებს იგივე ქმედების ჩადენას არაერთგზის, რომლის შინაარსი განმარტებული უნდა იქნეს სსკ მე-15 მუხლის საფუძველზე.

378¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედება სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლის სპეციალური სახეა, ამიტომაც მისი მეორე ნაწილის „ბ“ პუნქტით დამამძიმებელ გარემოებად არის გათვალისწინებული ამ დანაშაულის ჩადენა იმის მიერ, ვისაც ადრე ჩადენილი ჰქონდა სსკ 378-ე და 379-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული.

აკრძალული საგნების გადაცემა წინასწარი შეთანხმებით პირთა ჯგუფის მიერ უნდა განიმარტოს სსკ 27-ე მუხლის საფუძველზე.

დამამძიმებელი გარემოების სახით ცალკე პუნქტებად („დ“, „ე“,

„ვ“) არის გამოყოფილი ზემოაღნიშნულ დაწესებულებებში მოთავსებული პირებისათვის თავისუფალი საბოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული ისეთი საგნების გადაცემა როგორცაა: ნარკოტიკული საშუალება, მისი ანალოგი ან პრეკურსორი, ფსიქოტროპული ნივთიერება, მისი ანალოგი ან ძლიერმოქმედი ნივთიერება და იარაღი.

შესაბამისი რეჟიმის სასჯელსრულების დაწესებულების დებულების მიხედვით თავისუფალი საბოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული საგნები, რომლებიც ჩამოერთვა ამ დაწესებულებაში მოთავსებულ პირს ექვემდებარება განადგურებას, მათი გავრცელების ფაქტზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შემთხვევის გამოკლებით.

ზემოაღნიშნული საგნების გადაცემის შემთხვევაში დანაშაულის ამსრულებლის ქმედება გარდა სსკ 378¹ მუხლისა უნდა დაკვალიფიცირდეს შესაბამისად 236-ე, ან 260-ე ანდა 261-ე მუხლით.

სსკ 378¹ მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად გათვალისწინებულია ასევე იგივე ქმედების ჩადენა, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი. ეს ნიშანი შეფასებით კატეგორიას მიეკუთვნება და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის ყველა გარემოების მხედველობაში მიღებით. მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს თვითმკვლელობაში, ჯანმრთელობის დაზიანებაში, შესაბამისი დაწესებულების მუშაობის დეზორგანიზაციაში და სხვა.

378¹ მუხლის მესამე ნაწილით დადგენილია პასუხისმგებლობა იგივე ქმედებისათვის, რომელიც ჩადენილია სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამგვარი ქმედება სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების სპეციალური შემთხვევაა. მისი ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც შესაბამისი დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენელი, ისე სხვა პირი ვისაც სამსახურებრივად ამ დაწესებულებებში შესვლის უფლება აქვთ და ბოროტად სარგებლობენ ამით.

სასაქმელაღსრულებლის დავისმკვეთებაში, დროებითი
ყოფნის იზოლაციაში და კავშირგაბრუნებაში
მოთავსებული პირის მიერ აკრძალული საგნების
შენახვა, ტარება, სარგებლობა (მუხლი 378²)

განსახილველი ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ დანაშაულში.

დანაშაულის საგნის განმარტებას გვაძლევს 378¹ მუხლის შენიშვნა, რომელზეც ზემოთ დაწვრილებით ვისაუბრეთ. ზოგადად გავიმეორებთ მხოლოდ იმას, რომ კანონში მითითებული შესაბამისი დაწესებულების დებულების (შინაგანაწესის) №1 დანართი ამ დაწესებულებაში გამოყენებისა და შენახვისათვის აკრძალულს მიაკუთვნებს იმ ნივთებს (საგნებს), რომლებიც წარმოადგენენ საფრთხეს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანაშაულის ჩადენის იარაღად ან დაპატიმრების მიზნების საწინააღმდეგოდ, არ არიან გათვალისწინებული იმ საკვები პროდუქტების, პირველადი მოხმარების საგნების, ფეხსაცმლის, ტანსაცმლისა და სხვა სამრეწველო საქონლის ჩამონათვალში, რომელთა ქონის, შენახვის, ამანათებით და გზავნილებით მიღებისა და შექმნის უფლება აქვთ პატიმრებს, ანდა №2 დანართის საფუძველზე.

საქართველოს თავდაცვის მინისტრის 2006 წლის 2 მაისის №147 ბრძანებით დამტკიცებული „საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სისტემაში ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილების (კაუპტევანტის) ფუნქციონირების შესახებ ინსტრუქციის მე-11 მუხლი ადგენს სადისციპლინო წესით პატიმრების ვალდებულებებს, რომელიც პატიმრებს უკრძალავს ამანათების მიღებას, წერილების მიღებას და გაგზავნას, მობილური ტელეფონით სარგებლობას, აზარტულ თამაშს და სხვ.

ამრიგად, განსახილველი დანაშაულის საგანია ნებისმიერი ნივთი, რომელთა შექმნა და გამოყენებაც ეკრძალებათ ჩამოთვლილ დაწესებულებებში მოთავსებულ პირებს. აქვე შევნიშნავთ, რომ დებულება პატიმრობის მოხდის წესის შესახებ გამოყენებისა და შენახვისათვის აკრძალულს მიაკუთვნებს იმ ნივთებსა და საგნებსაც, რომლებიც აჭარბებენ დადგენილ ოდენობას. ასეთ შემთხვევაში სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენლები მსჯავრდებულისაგან ან პატიმრისაგან ამოიღებენ ამ დაწესებულებაში გამოყენებისათვის აკრძალულ ნივთებს და ბარდება საწყობში შესანახად. თუ

შენახული ნივთები პატიმარს დასჭირდა და ამით არ დაირღვევა დადგენილი ასორტიმენტი და ოდენობა, ისინი შეიძლება მფლობელს დაუბრუნდეს.

ამრიგად, დადგენილ ასორტიმენტზე და ოდენობაზე მეტი ნივთების ქონა არ წარმოადგენს სსკ 378² მუხლით პასუხისმგებლობის საფუძველს.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, დროებითი ყოფნის იზოლატორში და ჰაუპტვახტში მოთავსებული პირის მიერ აკრძალული საგნების შენახვაში, ტარებაში, სარგებლობაში.

აღნიშნულ ქმედებათა მართლზომიერების შესაფასებლად უნდა მივმართოთ შესაბამისი დაწესებულების დებულებას, შინაგანაწესს თუ ინსტრუქციას, სადაც განსაზღვრულია პატიმართა უფლებამოვალეობები.

თითოეული მათგანი შეიცავს ქცევის ძირითად წესებს, რომლებიც მსჯავრდებულს, პატიმარს უკრძალავს შეიძინოს, შეინახოს და გამოიყენოს ნივთები, რომლებიც ჩამოთვლილია №2 დანართში. თუ აკრძალული საგნის მიღებისას წაასწრებენ პატიმარს, მაშინ ამ დანაშაულის მცდელობასთან გვექნება საქმე, რადგან ამ საგნის მიღება ცალკე არ არის გათვალისწინებული ობიექტურ შემადგენლობაში.

აკრძალული საგნების შენახვა გულისხმობს მათთვის ადგილსამყოფელის მიჩენას იმ პირის მიერ, ვისაც მათი შენახვის კანონიერი უფლება აქვს.

აკრძალული საგნის ტარება გამოიხატება ამ საგნებთან ერთად გადაადგილებაში, როდესაც პირს ამის კანონიერი უფლება არა აქვს.

აკრძალული საგნებით სარგებლობა გულისხმობს მათ გამოყენებას როგორც სამეურნეო დანიშნულებისამებრ, ისე მართლსაწინააღმდეგო მიზნის განსახორციელებლად.

ზემოაღნიშნული მოქმედებები შეიძლება განხორციელდეს როგორც აშკარად, ისე ფარულად – სპეციალური სამალავების მეშვეობით.

დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება აკრძალული საგნების შენახვის, ტარებისა ან სარგებლობისთანავე.

დანაშაულის ამსრულებელი სპეციალურია – ეს არის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, დროებითი ყოფნის იზოლატორში ან ჰაუპტვახტში მოთავსებული პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

378² მუხლის მეორე ნაწილი პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოების სახით ითვალისწინებს იგივე ქმედების ჩადენას: არაერთგზის, იმის მიერ, ვისაც ადრე ჩადენილი ჰქონდა სსკ 378-ე-379-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული ან. რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი. აღნიშნულ მაკვალიფიცირებელ გარემოებებზე უკვე ვიმსჯელებთ 378¹ მუხლის ანალიზის დროს.

თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან, პატიმრობიდან ან ბაღრაბირებისას გაქცევა (მუხლი 379-ე)

379-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სოციალური საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ხელყოფს საგამოძიებო ორგანოთა, სასამართლო და პენიტენციურ დაწესებულებათა ნორმალურ საქმიანობას. ხდება სამართალდამცავი და სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა მუშაობის დეზორგანიზაცია, მათი ძალებისა და საშუალებების მობილიზაცია გაქცეულის ძებნასა და დაკავებაზე; იქმნება ამ პირთა მხრიდან რეციდივის საშიშროება, ეს კი, თავის მხრივ, მოსახლეობაში ბაღებს ეჭვს სამართალდამცავ ორგანოთა უნარიანობაში, დაიცვას საზოგადოება დამნაშავეებისაგან.

ამრიგად, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოთა, ასევე სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშნებია მოქმედება და მისი ჩადენის ადგილი. სახელდობრ, ეს დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ მოქმედებით, რომელიც კანონში განსაზღვრულია როგორც გაქცევა. გაქცევა ნიშნავს დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსაღობის ადგილის თვითნებურ, მართლსაწინააღმდეგო მიტოვებას ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის ან მსჯავრდებულის მიერ. გაქცევა შესაძლებელია აგრეთვე ბაღრაგირებისას, მაგალითად, ეტაპირების დროს, საგამოძიებო მოქმედებათა შესასრულებლად ტრანსპორტირების დროს, სასამართლო დარბაზიდან და სხვა. დაკავებულთა ყოფნის ადგილს გან-

საზღვრავს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა. კერძოდ, დაკავებული იმყოფება დროებითი მოთავსების იზოლატორში, ხოლო სამხედრო მოსამსახურე – ჰაუბტკასტში.

ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნის ადგილი განსაზღვრულია საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კანონით პატიმრობის შესახებ. კერძოდ, აღნიშნული კანონის 85-ე მუხლით, ბრალდებულს, რომელიც დაპატიმრებულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით ამყოფებენ საპყრობილის სპეციალურ საპატიმრო განყოფილებაში.

მსჯავრდებულის ყოფნის ადგილი განსაზღვრულია პატიმრობის შესახებ კანონით. თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებული, როგორც წესი, სასჯელს იხდის საქართველოს ტერიტორიაზე განლაგებულ სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში. საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი სასჯელაღსრულების დაწესებულებებია: საერთო რეჟიმის დაწესებულება, მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება და საპყრობილე. არასრულწლოვან მსჯავრდებულს ათავსებენ არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში.

ტუსალობის, როგორც სისხლის სამართლის სასჯელის, აღსრულება ხდება სასამართლოს განაჩენით საპყრობილეში საამისოდ გამოყოფილ განყოფილებაში.

დაკავებისა და დაპატიმრების ადგილებად უნდა ჩაითვალოს ასევე სატრანსპორტო საშუალება ეტაპირებისა და ბადრაგირებისათვის, სასამართლო სხდომის დარბაზი, გამოძიების კაბინეტი. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა იქნება სახეზე აგრეთვე ფსიქიატრიული სტაციონარიდან, სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზისა ან იძულებითი მკურნალობისათვის სპეციალიზებულ სამედიცინო-პროფილაქტიკურ დაწესებულებაში გაძლიერებულ მეთვალყურეობაში მყოფის გაქცევა.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება სისხლის სამართლის კანონის დისპოზიციის მიითითებული ადგილების თვითნებურად მიტოვების მომენტიდან; სახელდობრ, თუ გაქცევა დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსალობის ადგილიდან ხდება – შესაბამისი დაწესებულების თვითნებურად მიტოვების მომენტიდან, ხოლო თუ გაქცევა აღნიშნული დაწესებულებების ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ მოხდა ბადრაგირე-

ბის პროცესში – ბადრაგის მიერ დასაცავ პირზე კონტროლის სრული დაკარგვის მომენტიდან, როცა გაქცეულმა პირმა რეალური შესაძლებლობა მიიღო იმოქმედოს თავისი შეხედულებისამებრ, მითითებულ დაწესებულებათა ან ბადრაგის მხრიდან მასზე კონტროლის დაკარგვის გამო. ეს დანაშაული ობიექტურად, როგორც წესი, დენადი ფორმით ხორციელდება და მთავრდება გაქცეულის დაკავების ან ბრალის აღიარებით გამოცხადების დროს.

განსახილველი ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – 14 წელს მიღწეული პირი, რომელიც დაკავებულია, დაპატიმრებულია ან სასჯელს იხდის თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსალობის სახით. პროცესუალურად ეს არის ეჭვმიტანილი, რომელიც დაკავებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 142-ე მუხლის საფუძველზე, ბრალდებული, რომელსაც აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა შეეფარდა (სსსკ მუხლები 159-160-ე), განსასჯელი და მსჯავრდებული.

ამ დანაშაულის სუბიექტად არ ჩაითვლება და, მაშასადამე, განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობას არ მოგვცემს უკანონოდ დაკავებული, დაპატიმრებული თუ მსჯავრდებული პირის გაქცევა.¹

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ სათანადო ნებართვის გარეშე, თვითნებურად ტოვებს დაკავების, დაპატიმრების, თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილს და სურს ეს ქმედება. კანონში თუმცა მითითებული არ არის გაქცევის მიზანი, მაგრამ იგი გამომდინარეობს ნორმის შინაარსიდან – თავი აარიდოს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ან სასჯელის მოხდას.

379-ე მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებებია: ა) გაქცევა ჯგუფურად, ბ) გაქცევა სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის, ანდა ასეთი ძალადობის მუქარის გამოყენებით.

ჯგუფური დანაშაულის ცნება მოცემულია სსკ 27-ე მუხლში, რომელსაც ზემოთ არაერთხელ შევეხეთ სხვა მუხლების კომენ-

---

¹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 219-ე მუხლით უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად მსჯავრდებულს, ბრალდებულს ან იძულებითი მკურნალობისათვის გაგზავნილს – უნდა აღუდგეს უფლებები (რეაბილიტირებულ უნდა იქნეს), თუ დადგინდება მისი უდანაშაულობა ან იძულებითი მკურნალობისათვის გაგზავნის უსაფუძვლობა.

ტირებისას. 379-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჯგუფურად ჩადენა მომეტებული საშიშროების შემცველია, ვინაიდან გაქცევა სხვა პირებთან თანამონაწილეობით აადვილებს მის განხორციელებას, ამასთანავე, მასში შეიძლება მონაწილეობდნენ თავისუფლებაში მყოფი პირებიც, რაც სერიოზულ პრობლემას უქმნის სამართალდამცავ ორგანოებს.

რაც შეეხება გაქცევას სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით, ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით — ძალადობა გულისხმობს მსხვერპლზე ფიზიკურ ზემოქმედებას, შესაძლებელია განზრახ მძიმე, ნაკლებად მძიმე ან მსუბუქი დაზიანების მიყენება, ძალადობის მუქარა გულისხმობს როგორც ჯანმრთელობის ნებისმიერი ზარისხის დაზიანების მუქარას, ისე მოკვლის მუქარას, როცა იგი აღიქმება როგორც რეალური. გაქცევის დროს ძალადობის ან მუქარის მსხვერპლი შეიძლება განდგენ დაკავებულთა დროებითი მოთავსების იზოლატორის, საპყრობილის, სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლები, სპეციალური დაცვის სამსახურის თანამშრომლები, რომლებიც ბაღრაგირებას ახდენენ, აგრეთვე სხვა პატიმრები თუ მსჯავრდებულები, რომლებიც ხელს უშლიდნენ გაქცევას. სხვა პირებს რეალური საფრთხე შეიძლება შეუქმნას ისეთმა ქმედებამაც, როგორცაა სპეციალური ზღუდის ან კარების აფეთქება და მისთ. თუ გაქცევისას ხდება მძევალთა აყვანა ან მკვლელობა, მაშინ ეს ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება.

თუ გაქცევას თან ახლდა თავდასხმა ადმინისტრაციაზე, მაშინაც დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა მოხდეს კვალიფიკაცია (378-ე და 379-ე მუხლები).

379-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გაქცევის ხერხად უნდა ჩაითვალოს დაკავების, პატიმრობისა თუ თავისუფლების აღკვეთის ადგილის თვითნებური მიტოვება მარტივად, შესაძლოა მას წინააღმდეგობის გადალახვაც ახლდეს, ვთქვათ, დაცვის განიარაღება, შეკვრა, ცემა და სხვა., მაგრამ თუ ძალადობა საშიშ ხასიათს მიიღებს, მაშინ მე-2 ნაწილით უნდა მოხდეს კვალიფიკაცია.

თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდება (მუხლი 380-ე)

პატიმრობის შესახებ საქართველოს კანონის 49-ე მუხლის თანახმად, მსჯავრდებულს შეიძლება მიეცეს სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება, თუ ეს აუცილებელია მის მიერ შესასრულებელი სამუშაოს ხასიათის მიხედვით. გარდა ამისა, სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციას შეუძლია მისცეს უფლება მსჯავრდებულს განსაკუთრებულ, პირად გარემოებასთან დაკავშირებით დროებით დატოვოს დაწესებულების ტერიტორია, თუ მიღებულ იქნება სარწმუნო ცნობა ანლო ნათესავის გარდაცვალების ან სიცოცხლისათვის საშიში ავადმყოფობის შესახებ, სტიქიური უბედურების დროს, რამაც მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი მიაყენა მსჯავრდებულს ან მის ოჯახს. დაწესებულების დროებითი დატოვების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს შეიდ დღეს, რომელშიც შედის მსჯავრდებულის ადგილამდე მგზავრობის დროც. სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება ეძლევა აღმზრდელობითი, საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებებში მყოფ მსჯავრდებულს დირექტორის წარდგინებითა და პროკურორის თანხმობით, მსჯავრდებულის პიროვნებისა და ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის გათვალისწინებით. სასჯელაღსრულების დაწესებულების დროებითი დატოვების წესსა და პირობებს განსაზღვრავს იუსტიციის მინისტრი.¹

თუ მსჯავრდებული, რომელსაც სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება მიეცა, საპატიო მიზეზის გარეშე დადგენილ ვადაში არ დაბრუნდება სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, იგი პასუხს აგებს სისხლის სამართლის კოდექსის 380-ე მუხლით.

განსაზილველი დანაშაულის სოციალური მავნეობა და შესაბამისად მისი კრიმინალიზაციის აუცილებლობა განპირობებულია იმით, რომ ამ ქმედებით სერიოზულად ზიანდება (ილახება) სასამართლოს ავტორიტეტი, ვერ სრულდება სასჯელის მიზანი, ვინაიდან მსჯავრდებული, რომელიც წაახალისეს და შეღავათი გაუწიეს, შორს აღმოჩნდა

¹ სასჯელაღსრულების დაწესებულების დროებითი დატოვების წესი განსაზღვრულია საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 1999 წლის 28 დეკემბრის №364 ბრძანებით.

რესოციალიზაციისაგან და არ გაამართლა გამოცხადებული ნდობა.

მაშასადამე, განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა, უფრო კონკრეტულად კი, ამ დაწესებულებათა მიერ თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის აღსრულების წესი.

ობიექტური მხრივ დანაშაული უმოქმედობაში გამოიხატება, სახელდობრ, თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდებაში. თავის არიდება შეიძლება გამოიხატოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში გამოუცხადებლობაში, საპატიო მიზეზის გარეშე დადგენილ ვადაში დაუბრუნებლობაში. დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დაბრუნების ვადის ამოწურვის მომენტიდან (ე.ი. 7 დღის შემდეგ, ვინაიდან დაწესებულების დროებითი დატოვების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს მას). დადგენილ ვადაში დაწესებულებაში საპატიო მიზეზის გარეშე დაუბრუნებლობა ნიშნავს სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდებას. სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულის დადგენილ ვადაში გამოუცხადებლობა საპატიო მიზეზით, მაგალითად, მსჯავრდებულის ავადმყოფობა, ავარია ტრანსპორტზე, სტიქიური უბედურება, დაუძლეველი ძალა, რთული მეტეოროლოგიური პირობები, რაც აბრკოლებს დაბრუნებას, გამორიცხავს მის პასუხისგებაში მიცემის საფუძველს სისხლის სამართლის კოდექსის 380-ე მუხლით.

ობიექტურად ამ დანაშაულის რეალიზაცია, როგორც წესი, დენადი ფორმით ხდება. დანაშაული იწყება სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გამოუცხადებლობის მომენტიდან და მთავრდება მსჯავრდებულის დაკავებისას ან ბრალის აღიარებით გამოცხადებისას.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – 14 წელს მიღწეული პირი, რომელიც მსჯავრდებულია თავისუფლების აღკვეთით და სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ მოკლევადიანი გასვლის ნებართვა აქვს. ამ უფლებით სარგებლობენ აღმზრდელობითი, საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში მყოფი მსჯავრდებულები.

სუბიექტური მხრივ განსახილველი დანაშაული ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. მსჯავრდებულს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა – საპატიო მიზეზის გარეშე სასჯელაღსრულების

დაწესებულებაში გამოოცხადებლობა და სურს იგი. მართალია, ნორმის დისპოზიციაში არააფერია მითითებული ქმედების მიზანსა და მოტივზე, მაგრამ მისი შინაარსიდან გამომდინარე, აღნიშნული ქმედებით მსჯავრდებული მიზნად ისახავს თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდებას. მოტივი შეიძლება იყოს პირადი ან სხვა ხასიათის. იგი დანაშაულის კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს.

განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ანდა მისი შესრულებისათვის ხელის შეშლა (მუხლი 381-ე)

იურიდიულ ლიტერატურაში სამართლიანად არის შენიშნული, რომ სამართლებრივი რეგულირება თავისი ფაქტობრივი შედეგით გამოიხატება სამართლის რეალიზაციაში. სამართლის რეალიზაციის პროცესში მნიშვნელოვანი საფეხურია ნორმის შეფარდება. სამართალშემოქმედების შემდეგ სამართალშეფარდება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია, რომელიც გავლენას ახდენს სამართლებრივ რეგულირებაზე. სამართლებრივი რეგულირების პროცესში ხშირად საჭიროა სახელმწიფო იძულების გამოყენება, რაც უძრავლეს შემთხვევაში მართლმსაჯულების ფორმით ხდება. სამართალშეფარდების სტადიაზე იურიდიული პასუხისმგებლობის რეალიზაცია უკავშირდება სამართლის შეფარდების აქტს, როგორცაა სასამართლოს განაჩენი, გადაწყვეტილება და სხვ. აქედან გამომდინარე, ნათელია, თუ რა მნიშვნელობა ენიჭება სასამართლო გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარებას კანონიერების პრინციპის დასაცავად, სამართლიანობის ატმოსფეროს დასამკვიდრებლად, საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან თვითნებობისა და უკანონობის აღმოსაფხვრელად. სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ხელს უშლის მართლმსაჯულების ამოცანების განხორციელებას, ზიანის ანაზღაურებას, განაჩენის აღუსრულებლობა მსჯავრდებულს ათავისუფლებს დამსახურებული სასჯელის მოხდისაგან, ნოყიერი ნიადაგი იქმნება დანაშაულის რეციდივისათვის, დაუსჯელობის ატმოსფეროს დამკვიდრებისათვის და სხვ.

საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო აქტები სავალდებულოა ყველა სახელმწიფო ორგანოსა და პირისათვის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე. ამ კონსტიტუციური დებულებ-

ის შემდგომი კონკრეტიზაცია მოცემულია საპროცესო კანონმდებლობაში. კერძოდ, სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში, საქართველოს კანონში სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ, საქართველოს კანონში პატიმრობის შესახებ, საქართველოს კანონში არასაპატიმრო სასჯელების აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ და სხვა ნორმატიულ აქტებში. ამასთანავე, საქართველოს სახელით გამოტანილი, კანონიერ ძალაში შესული ამა თუ იმ სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ხდება არა მხოლოდ საამისოდ სპეციალურად შექმნილი სახელმწიფო ორგანოების მიერ, არამედ აგრეთვე სახელმწიფო, ადგილობრივი მმართველობის ან თვითმმართველობის მოხელეების, სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციათა ხელმძღვანელობითი უფლებამოსილების მქონე მოსამსახურეთა მიერ¹.

ამრიგად, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია მართლმსაჯულების ინტერესი სამართალშეფარდების პროცესის რეალიზაციის უზრუნველსაყოფად, ე.ი. ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველ-ყოფენ სასამართლოს კანონიერ საქმიანობას მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესასრულებლად. დანაშაულის საგანია დოკუმენტურად გაფორმებული პროცესუალური აქტი, რომელიც სასამართლოს მიერ არის გამოტანილი – სასამართლო განაჩენი ან სხვა გადაწყვეტილება.

დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება რეალიზებულ იქნეს როგორც მოქმედებით – სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებისათვის ხელის შეშლა, ისე უმოქმედობით – სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა.

ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ნიშნავს, რომ მოხელე ანდა სამეწარმეო, ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობითი უფლებამოსილების მქონე პირი, საპატიო მიზეზის გარეშე, არავითარ ზომებს არ იღებს ამ აქტებით მიღებული გადაწყვეტილების აღსასრულებლად, მიუხედავად იმისა, რომ მას მათი აღსრულების ვალდებულება აკისრია. მაგალითად, სახელმწიფო ან კომერციული ორგანიზაციის ხელმძღვანელი არ ასრულებს სასამართლოს განაჩენს, რომლითაც კონკრეტულ მუშაკს

---

¹ განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსასრულებლად მიქცევის წესს განსაზღვრავს საპროცესო კანონმდებლობა სსსკ მუხლები 602-604-ე, კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ და სხვა.

ჩამოერთვა გარკვეული თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება და ტოვებს მას ძველ თანამდებობაზე ან სამსახურის შესასრულებლად; ან კიდევ, სააღსრულებო ფურცლის გაცემის მიუხედავად, სასამართლო აღმასრულებელი არ იწვევს სააღსრულებო წარმოებას. ამა თუ იმ ორგანიზაციის მთავარი ბუღალტერი გამასწორებელი სამუშაოთი მსჯავრდებული პირის ხელფასიდან სახელმწიფოს შემოსავალში არ დაქვითავს განაჩენით დადგენილ თანხას; მოხელე აჭიანურებს დაუყოვნებლივ აღსასრულებელი გადაწყვეტილების აღსრულებას და სხვ. ამასთანავე, სასამართლო განაჩენის ან სხვა გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა შესაძლებელია მოქმედების ფორმითაც, მაგალითად, სამუშაოდ იმ პირის მიღება, რომელსაც განაჩენით ჩამორთმეული აქვს თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება.

რაც შეეხება დანაშაულის ობიექტური მხარის მეორე ფორმას – ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებისათვის ხელის შეშლა, იგი, როგორც წესი, გულისხმობს ნებისმიერი მოქმედების შესრულებას, რაც დააბრკოლებს ან შეუძლებელს გახდის მითითებული სასამართლო აქტების აღსრულებას. მაგალითად, დაწესებულებაში აღსასრულებლად მიღებული განაჩენის ან სხვა სასამართლო აქტის ასლის დამალვა; იმ მუშაკის სამსახურიდან გათავისუფლების გაჭიანურება, რომლის მიმართაც ძალაში შევიდა განაჩენი, აღნიშნული თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის შესახებ, ანდა მისი თანამდებობის სახელწოდების შეცვლა იმავე ფუნქციის შენარჩუნებით; სხვადასხვა მაქინაციები სასამართლო გადაწყვეტილებით ხელქვეითთათვის დაკისრებული ფულადი თანხის გადახდისათვის თავის ასარიდებლად – სხვა სამუშაოზე გადაყვანა ან ამისათვის ხელშეწყობა, არასწორი მონაცემების მითითება მისი თანამდებობის, საცხოვრებელი ადგილის შესახებ და სხვ.; წინააღმდეგობა სასამართლო აღმასრულებლის მიმართ, რომელიც მოითხოვს შენობის დაცლას, ქონების გადაცემას და სხვა. ამასთანავე, თუ ამ მოქმედებას თან ახლავს მუქარა ან ძალადობა აღმასრულებლის (ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის) მიმართ, შეიძლება დაისვას სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე (ან 353-ე) მუხლის შეფარდების საკითხი.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ძალაში შესული შესაბამისი სასამართლო აქტის აღსრულებისათვის კანონით დადგენილი ვადის გასვლის მომენ-

ტიდან ანდა მისი შესრულებისათვის (აღსრულებისათვის) ხელის შემშლელი ამა თუ იმ მოქმედების ჩადენის მომენტიდან. მაგალითად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 602-ე მუხლით განაჩენი აღსასრულებლად მიიქცევა მისი კანონიერ ძალაში შესვლიდან არა უგვიანეს 7 დღე-ღამისა. პატიმრობის შესახებ კანონით (მუხლი მე-20) მსჯავრდებული სასჯელის მოსახდელად იგზავნება არა უგვიანეს 10 დღისა განაჩენის ასლის მიღების დღიდან. არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულების ვადას განსაზღვრავს საქართველოს კანონი არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ; სამოქალაქო საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების ვადას განსაზღვრავს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ. სამოქალაქო საქმეზე გადაწყვეტილების იძულებითი აღსრულება ხდება მისი კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ. არსებობს დაუყოვნებლივ აღსასრულებელი გადაწყვეტილებებიც.

ობიექტურად ამ დანაშაულის რეალიზაცია ხშირად დენადი ფორმით ხდება.

ხელისუფლების წარმომადგენლის, სახელმწიფო, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის ორგანოს მოხელისათვის ამგვარი ქმედება სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების სპეციფიკურ ფორმას წარმოადგენს, ხოლო დანარჩენი პირებისათვის – სამსახურებრივი მოვალეობის დანაშაულებრივი დარღვევაა. 381-ე მუხლი ამომწურავად ჩამოთვლის დანაშაულის სუბიექტთა წრეს. ამასთანავე, განსახილველი ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – ხელისუფლების წარმომადგენელი, სახელმწიფო, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის ორგანოს მოხელე, ანდა სამეწარმეო, ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობითი უფლებამოსილების განმზო-რციელებელი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, იყენებს რა თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას, არ ასრულებს ან ხელს უშლის კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებას, ითვალისწინებს შედეგს სახელმწიფო, საზოგადოებრივი ან მოქალაქეთა პირადი ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანის სახით და სურს ეს შედეგი,

ანდა ითვალისწინებს ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას¹.

კანონში არაფერია მითითებული ქმედების მოტივზე. ეს შეიძლება იყოს პირადი ზასიათის (მაგალითად, ანგარება, მეგობრული ან ნათესაური ურთიერთობა), არასწორად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესი და სხვ. ქმედების მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს.

---

¹ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო აქტების შეუსრულებლობა შესაძლებელია როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით, ხოლო მათი აღსრულებისათვის ხელის შეშლა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით.

დანაშაული სამხედრო სამსახურის
წინააღმდეგ

(ზოგადი დებულებები)

საქართველოს კონსტიტუციის 101-ე მუხლისა და საქართველოს კანონის 'სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ' 1-ლი მუხლის შესაბამისად საქართველოს დაცვა და სამხედრო მოვალეობის მოხდა საამისო უნარის მქონე ყველა მოქალაქის მოვალეობაა.

საქართველოს სსკ-ის XIII კარი, რომელიც, თავის მხრივ, ორი თავისგან შედგება, ეძღვნება დანაშაულს სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ.

ამ სახის დანაშაულთა სპეციფიკურობა მრავალი ფაქტორითაა განპირობებული. მათ შორის უპირველესია ის, რომ კანონმდებელი საჭიროდ თვლის მოგვეცეს სამხედრო სამსახურის საწინააღმდეგო დანაშაულის ცნება. სსკ-ის 382-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად 'სამხედრო სამსახურის საწინააღმდეგო დანაშაულად ითვლება ამ კარით გათვალისწინებული ქმედება, მიმართული საქართველოს სამხედრო ძალებში სამხედრო სამსახურის წესის წინააღმდეგ, ჩადენილი იმ სამხედრო მოსამსახურის მიერ, რომელიც საქართველოს სამხედრო ძალებში მსახურობს გაწვევით ან კონტრაქტის საფუძველზე, აგრეთვე რეზერვისტების მიერ სამხედრო სარეზერვო სამსახურის გავლისას.'

ამ კარში შემავალი დანაშაულების სპეციფიკურობა კიდევ ერთი ფაქტორით ხასიათდება. როგორც წესი, სისხლის სამართლის კოდექსში დანაშაულთა კლასიფიკაცია, თავებად დაყოფა ხდება ხელყოფის ობიექტის მიხედვით. სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის კარი ამ ზოგადი კრიტერიუმიდან გადაზრას წარმოადგენს, რადგან ამ კარში დანაშაულთა თავმოყრის ზოგადი ნიშანი არის დანაშაულის სუბიექტი – სამხედრო მოსამსახურე ან/და რეზერვისტი სამხედრო სარეზერვო სამსახურის გავლისას.

სამხედრო სამართლის საგანი არის ის საზოგადოებრივი ურთიერ-

თობები, რომლებიც ყალიბდება იმ სამხედრო ორგანიზაციათა სტრუქტურებში, რომელთა დანიშნულებაა სახელმწიფოს სამხედრო უსაფრთხოებისა და თავდაცვისუნარიანობის უზრუნველყოფა. ეს ურთიერთობები რეგულირდება სამართლის სხვადასხვა დარგის ნორმების მეშვეობით.

სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა წარმოადგენს სამხედრო-სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობას. ისინი გამოიყენება მხოლოდ იმ სამხედრო მოსამსახურეთა მიმართ, რომლებიც საქართველოს სამხედრო ძალებში მსახურობენ გაწვევით ან კონტრაქტის საფუძველზე, აგრეთვე რეზერვისტების მიმართ სამხედრო სარეზერვო სამსახურის გავლისას. სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის წყაროა სისხლის სამართლის კოდექსის მე-13 კარის 382-403-ე მუხლები. ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის ის მუხლები, რომლებიც ითვალისწინებენ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სპეციალურ სახეებს, სასჯელის დანიშვნისა და მოხდის საფუძველებსა და წესს. ისინი გამოიყენება მსჯავრდებულ სამხედრო მოსამსახურეთა მიმართ (39-ე და 52-ე მუხლები). სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის ნორმები გამოხატავენ სამხედრო სამსახურის, როგორც სახელმწიფო სამსახურის განსაკუთრებული სახის თავისებურებებს.

სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა მიზნად ისახავს: დაიცვას საქართველოს შეიარაღებული ძალების, სამხედრო ფორმირებებისა და ორგანოების ბრძოლისუნარიანობა და საბრძოლო მზადყოფნა; საქართველოს სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას; სამხედრო მოსამსახურეთა პირობების, მათი უფლებებისა და თავისუფლების, სამხედრო დისციპლინისა და სამხედრო სამსახურის გავლის წესის დაცვას დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან.

სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა სისხლის სამართლის ნორმათა შემადგენელი ორგანული ნაწილია. მასზე სრულად და ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე ვრცელდება სისხლის სამართლის ამოცანებისა და პრინციპების ზოგადი დებულებები სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველების თაობაზე. ამიტომაცაა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 382-ე მუხლი სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ცნების განსაზღვრისას არ იმეორებს დანაშაულის ზოგად ნიშნებს და მიუთითებს სამხედრო

სარეზერვო სამსახურის გავლისას დანაშაულთა ობიექტისა და სუბ-
იექტის თავისებურებებსა და განსაკუთრებულობაზე.

სამხედრო სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობას სისხლის სა-
მართალთან შედარებით სპეციფიკური რეგულირების საგანი და მეთო-
დი არა აქვს; თუმცა მოქმედი სისხლის სამართალი შეიცავს სპე-
ციალურ ნორმებს, რომელთა დანიშნულებაა სახელმწიფო სამხედრო
საქმიანობის სფეროში არსებული საზოგადოებრივი ურთიერთობის დაცვა
სამხედრო მოსამსახურეთა მხრიდან ხელყოფისაგან.

სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის დაცვის ობიექ-
ტია სამხედრო სამსახურის გავლის დადგენილი წესი, რომელიც,
ერთი მხრივ, სისხლის სამართლის დაცვის ობიექტის შემადგენელი
ნაწილია, ხოლო, მეორე მხრივ, ხასიათდება რიგი სპეციფიკურობით.

სამხედრო სამსახური სამხედრო მოსამსახურეთაგან მოითხოვს
მათზე დაკისრებულ მოვალეობათა განუხრელ შესრულებას, თუნდაც
ეს დაკავშირებული იყოს სიცოცხლის რისკთან. სამხედრო მოსამსახ-
ურები იღებენ სამხედრო ფიცს სამშობლოს ერთგულებაზე. სამხედრო
ფიცი მათ ავალდებულებს საქართველოს კონსტიტუციის დაცვას,
სამხედრო წესდების მოთხოვნათა, მეთაურთა და უფროსთა ბრძანებე-
ბის განუხრელ და მკაცრ დაცვას.

სამხედრო სამსახურის გავლის წესის თავისებურება გავლენას
აჩვენს სამხედრო დანაშაულთა საკანონმდებლო განსაზღვრაზე და
თვით ამ დანაშაულთა შემადგენლობის კონსტრუქციაზე. მხოლოდ
სამხედრო სამსახურის პირობებშია დანაშაულებრივ ქმედებად მიჩ-
ნეული უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობა (მუხლი 383-ე), ურთ-
იერთდაუქვემდებარებელ სამხედრო მოსამსახურეთა შორის დამოკ-
იდებულების წესის დარღვევა (მუხლი 386-ე), სამხედრო ნაწილის ან
სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება (მუხლი 388),
სამხედრო სამსახურის თავის არიდება ავადმყოფობის სიმულაციით
ან სხვაგვარად მოტყუებით (მუხლი 390-ე), სამხედრო სარეზერვო
სამსახურისათვის თავის არიდება ავადმყოფობის სიმულაციით ან სხ-
ვაგვარად მოტყუებით (მუხლი 390¹). ღეზერტირობა (მუხლი 389-ე)
და სხვა.

სამხედრო სამსახურის თავისებურებითაა განპირობებული სისხლის
სამართლის კოდექსში, ერთი მხრივ, სასჯელის იმ სპეციფიკური სახეე-
ბის დაწესება, რომლებიც მხოლოდ მსჯავრდებულ სამხედრო მოსამსახ-

ურეთა მიმართ გამოიყენება და, მეორე მხრივ, მათდამი სასჯელის ზოგიერთ სახეთა გამოუყენებლობა. პირველი შემთხვევის მაგალითია სისხლის სამართლის კოდექსის 46-ე მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის სახე სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა“, ხოლო მეორე შემთხვევას ადასტურებს ის ფაქტი, რომ მსჯავრდებულ სამხედრო მოსამსახურეთა მიმართ სასჯელის სახით არ გამოიყენება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა (მუხლი 44-ე), გამასწორებელი სამუშაოები (მუხლი 45-ე) და თავისუფლების შეზღუდვა (მუხლი 47-ე).

თავისებურებით ხასიათდება სამხედრო მოსამსახურეთა მიმართ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებებისა და დანაშაულში თანამონაწილეობის ნორმების შეფარდება. მაგალითად, აუცილებელი მოგერიება მოქალაქის უფლებაა და არა მოვალეობა. ქვეყნის სამხედრო უსაფრთხოებისა და თავდაცვისუნარიანობის, სამხედრო სამსახურის გავლის წესის განუხრელი დაცვა სამხედრო მოსამსახურეთა უმთავრესი მოვალეობაა. ეს მოთხოვნა ანმტკიცებულია სამხედრო კანონმდებლობაში.

სამხედრო მოსამსახურეები თავიანთ მოვალეობათა განხორციელებისას შესაძლოა აღმოჩნდნენ აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში, მაგალითად: საბრძოლო მორიგეობისას იგი ვალდებულია მოიგერიოს დაცულ ობიექტზე დანაშაულებრივი ხელყოფის მცდელობა, რისთვისაც შესაძლოა დასჭირდეს იარაღის გამოყენებაც კი. ამ შემთხვევაში აუცილებელი მოგერიება არა მხოლოდ უფლებაა, არამედ მოვალეობაც (განსხვავებით არასამხედრო მოსამსახურისაგან). ამ მოვალეობის შეუსრულებლობამ შეიძლება შედეგად მოგვეცეს სამხედრო მოსამსახურის მიერ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი, რომლის დასჯადობა გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 392-ე მუხლით – “საბრძოლო მორიგეობისას (საბრძოლო სამსახურის) წესის დარღვევა, ან 393-ე მუხლით “სასაზღვრო სამსახურის შესრულების წესის დარღვევა“, ან 394-ე მუხლით “საყარაულო სამსახურის წესის დარღვევა“, ან 395-ე მუხლით “საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის დროს სამსახურის შესრულების წესის დარღვევა“ ან/და 396-ე მუხლით “შინაგანი სამსახურის წესდებისა და გარნიზონში პატრულირების წესის დარღვევა“.

სამხედრო ფიცი და სამხედრო წესდება ავალდებულებს სამხედრო მოსამსახურეს ღირსეულად შეასრულოს სამხედრო ვალი. სამხედრო მოსამსახურეს უფლება არა აქვს თავი აარიდოს სამხედრო მოვალეობათა შესრულებას, თუნდაც ის დაკავშირებული იყოს მისი სიცოცხლისათვის საშიში მდგომარეობის შექმნასთან. ამიტომაც უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობასთან არ გვექნება საქმე, თუ, მაგალითად, სიცოცხლის შესანარჩუნებლად სამხედრო მოსამსახურე არღვევს სამხედრო ფიცისა და სამხედრო წესდების მოთხოვნებს.

სამხედრო სამსახურის გავლის პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს უფროსის ბრძანების შესრულების მოვალეობას. სისხლის სამართლის კოდექსის 37-ე მუხლის თანახმად, "სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება იმას, ვინც სავალდებულო ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისას დააზიანა სამართლებრივი სიკეთე. ასეთი ზიანისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმას, ვინც მართლსაწინააღმდეგო ბრძანება ან განკარგულება გასცა. წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი ბრძანების ან განკარგულების შესრულებისათვის პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საერთო წესით, თუ არ არსებობს ბრალის გამომრიცხველი სხვა გარემოება."

საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში, სხვა ჯარებსა და საჯარო-სო ფორმირებებში მოქმედებს ერთმმართველობის პრინციპი, რომლის არსიც მდგომარეოს იმაში, რომ მეთაური (უფროსი) აღჭურვილია განმკარგულებელ უფლებამოსილებათა მთელი სისრულით მისდამი დაქვემდებარებულების მიმართ და დაკისრებული აქვს პერსონალური პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს წინაშე სამხედრო ნაწილის, ქვედანაყოფისა და თითოეული სამხედრო მოსამსახურის ცხოვრებისა და საქმიანობის ყველა სფეროზე. ეს გამოიხატება მეთაურის (უფროსის) უფლებამოსილებაში – გარემოებათა ყოველმხრივი შეფასებიდან გამომდინარე ერთპიროვნულად მიიღოს გადაწყვეტილება. კანონებისა და სამხედრო წესდების მოთხოვნათა მკაცრი დაცვით გასცეს შესაბამისი ბრძანებები და უზრუნველყოს მათი შესრულება. შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდების შესაბამისად უფროსის ბრძანების განსჯა, განხილვა დაუშვებელია.

ზოგადი სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, რომელიც არ შეიცავს სამართლებრივი ბრძანების შეუსრულებლობი-

სათვის პასუხისმგებლობის სპეციალურ ნორმას, სამხედრო სისხლის-სამართლებრივი კანონმდებლობა აღიარებს მეთაურის (უფროსის) ბრძანების შეუსრულებლობას სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად. აქედან გამომდინარე, მეთაურის (უფროსის) ბრძანების ზუსტი შესრულება ათავისუფლებს დაქვემდებარებულს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობიდან იმ მოქმედების ან მისი შედეგების გამო, რომელიც ჩადენილი იყო ან დადგა ბრძანების შესრულებისას. ეს ეხება იმ შემთხვევასაც, როცა ბრძანება უკანონოა, მაგრამ მოცემულ კონკრეტულ გარემოებაში დაქვემდებარებულს არ შეეძლო გაეცნობიერებინა მისი უკანონობა ან ეჭვი ეპარებოდა მის კანონიერებაში, მაგრამ ბრძანების მოთხოვნას ასრულებდა.

სამხედრო სამსახურის გავლის დადგენილი წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები განეკუთვნებიან დანაშაულს სპეციალური სუბიექტით, სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-6 პუნქტის თანახმად, ისეთ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, რომლის ამსრულებელი შეიძლება იყოს ამ კოდექსით გათვალისწინებული შესაბამისი დანაშაულის სპეციალური სუბიექტი. პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება როგორც ორგანიზატორს, წამქეზებელს ან დამხმარეს. ამიტომაც ამ ჯგუფის დანაშაულთა ამსრულებელი ან/და თანამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ სამხედრო მოსამსახურე.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა განხილვისას აუცილებლად უნდა აღინიშნოს იმ კარდინალურ ცვლილებებზე, რომლებიც მიმართულია ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებისაკენ. უპირველეს ყოვლისა ეს გამოიხატა სამხედრო სარეზერვო სამსახურის სრულიად ახლებურად ჩამოყალიბებაში, კერძოდ, სამხედრო შეკრებების ნაცვლად საქართველოს კანონით “სამხედრო სარეზერვო სამსახურის შესახებ” დაწესდა კარდინალურად განსხვავებული სამხედრო სარეზერვო სამსახური, რომლის მიზანია შეიქმნას სამხედრო ძალების მოქნილი, ქმედუნარიანი რეზერვი მობილიზაციის, საომარი ან/და საგანგებო მდგომარეობის, აგრეთვე სხვა განსაკუთრებული მდგომარეობის დროს ან ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, სამხედრო ძალების მხარდასაჭერად.

იმავდროულად გამკაცრდა პასუხისმგებლობა მთელი რიგი დანაშაულებისათვის. თუ, მაგალითად, უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობისათვის I ნაწილით (მუხ.386), სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის

სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვებისათვის მეთხე ნაწილით (მუხ.388) პასუხისმგებლობა განისაზღვრებოდა 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით, – შეიცვალა თავისუფლების აღკვეთის ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, რიგ შემთხვევაში ტუსალობა 6 თვემდე შეიცვალა თავისუფლების აღკვეთით 1 წლამდე (მუხ.390–სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდება ავადმყოფობის სიმულაციით ან სხვაგვარად მოტყუებით); რიგ შემთხვევაში აიწია სანქციის ზედა ზღვარამაც, მაგ: თუ 403-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული იყო პასუხისმგებლობა გარშემომყოფთათვის მომეტებული საშიშროების შემცველ იარაღთან მოპყრობის წესების დარღვევისათვის და სანქცია ითვალისწინებდა თავისუფლების აღკვეთას 5 წლამდე ვადით, ახალი ცვლილებებით ეს ვადა განისაზღვრა – ოთხიდან ექვს წლამდე.

ამ კარის ზოგადი დახასიათების დასასრულს მიზანშეწონილად მიგვაჩნია აუცილებლად აღვნიშნოთ, რომ მოქმედი სამხედრო სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა საჭიროებს შემდგომ სრულყოფას:

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სპეციფიკურობიდან და ავტონომიურობიდან გამომდინარე, კანონმდებელი გამონაკლისის სახით იძლევა ამ დანაშაულთა დეფინიციას სსკ-ის კერძო ნაწილში (მუხლი 382-ე), რითაც გვაძლევს საშუალებას ზუსტი და ამომწურავი კრიტერიუმების მეშვეობით გავმიჯნოთ ამ სახის დანაშაულებანი ზოგადი სისხლისსამართლებრივი ქმედებისაგან, თუმცაღა აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სამხედრო დანაშაულები ყველა იმ ნიშნით ხასიათდება, რითაც ზოგადად დანაშაული – სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება (მუხლი მე-7).

სისხლისსამართლებრივ თეორიაში განასხვავებენ მართლწინააღმდეგობის ორ ფორმას: ზოგადი და სპეციფიკური. დანაშაულებრივი ქმედება, რომლის ჩადენაც ნებისმიერ შერაცხად პირს შეუძლია, ზოგადი მართლწინააღმდეგობით ხასიათდება. დანაშაულები, რომელთა ჩადენაც შესაძლებელია მხოლოდ საზოგადოებრივი ცხოვრების სპეციფიკურ სფეროებში და განსაზღვრული კატეგორიის პირთა მიერ. აქედან გამომდინარე, სამხედრო დანაშაულები სპეციალური მართლწინააღმდეგობით ხასიათდება. ამ დებულების ერთ-ერთი ნათელი დადასტურებაა ის, რომ ყველა სამხედრო დანაშაული არღვევს ბლანკეტური დისპოზიციების მქონე სისხლისსამართლებრივ და სამხედრო

სამართლებრივ ნორმათა ერთგვარ სინთეზს. სამხედრო-სისხლისსამართლებრივ ნორმათა ე.წ. “ზღანკეტიზაცია“ ორი გზით ზდება: პირველი, დისპოზიციასში პირდაპირაა მითითებული სპეციალური წესები. მაგალითად, საბრძოლო მორიგეობის (მუხლი 392), სასაზღვრო სამსახურის შესრულების (მუხლი 393-ე), საყარაულო სამსახურის (მუხლი 394) წესის დარღვევა. მეორე, რიგი ტერმინების შინაარსის გასაგებად საჭიროა სხვადასხვა სამხედრო კანონისა და სხვა საკანონმდებლო აქტების ანალიზი. მაგალითად, უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობისათვის პასუხისმგებლობისათვის საჭიროა სამხედრო კანონმდებლობის ანალიზი, რათა გაირკვეს ისეთი ცნებების მნიშვნელობა, როგორიცაა: “უფროსი“, “მეთაური“, “ხელქვეითი“, “ბრძანება“ და ა.შ., რაც მხოლოდ სისტემური ანალიზის მეშვეობითაა შესაძლებელი და არა ცალკე აღებულ რომელიმე ნორმაზე მითითებით.

ძალზე მნიშვნელოვანია სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა გამიჯვნა სამხედრო მოსამსახურეთა მიერ ჩადენილი დისციპლინარული გადაცდომებისაგან, არადა ორივე ამ ჯგუფის ერთობლიობა იძლევა სამხედრო სამართალდარღვევითა ერთობლიობას. მათ შორის ძირითადი განმასხვავებელი კრიტერიუმები არის ქმედების მართლსაწინააღმდეგობა. სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები არის მხოლოდ სისხლისსამართლებრივი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებები, რომელთა ამომწურავი ჩამონათვალი მოცემულია სისხლის სამართლის კანონში.

ამ ჯგუფის დანაშაულთა დახასიათებისას, პირველ რიგში, უნდა განვიხილოთ ქმედების ობიექტური შემადგენლობა.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს სამხედრო ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სამხედრო სამსახურის გავლის დადგენილ წესს, რომელიც თავის მხრივ წარმოადგენს სახელმწიფოს სამხედრო ორგანიზაციის საბრძოლო მზადყოფნის მდგომარეობას, რაც იძლევა საქართველოს შეიარაღებული დაცვის გარანტიას, სახელმწიფოს კონსტიტუციური წყობის, დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის საშინაო თუ საგარეო სამხედრო საფრთხისგან.

სამხედრო სამსახურის ფუნქციონალური დანიშნულებაა სახელმწიფოს სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. ამ მიზნის მისაღ-

წევად აუცილებელია სამხედრო სამსახურის გავლის წესის დადგენა და მისი მკაცრი, განუხრელი დაცვა. არსებითად, სამხედრო სამსახურის გავლის წესი სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სამართლებრივ ფორმად გვევლინება და, აქედან გამომდინარე, იგი სამხედრო დანაშაულთა გვარეობით ობიექტადაა აღნიშნული. თავის მხრივ, იგი იყოფა სახეებად, რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებულია სამხედრო უსაფრთხოების შემადგენელ ნაწილებთან: სამხედრო ქვედანაყოფების პირადი შემადგენლობით, შეიარაღებითა და საბრძოლო მასალებით განსაზღვრული დაკომპლექტება; მატერიალურ საშუალებათა რეზერვის არსებობა; საბრძოლო ტექნიკისა და იარაღის გამოყენებისათვის მუდმივი გამართულობა; ჯარების მაღალი საბრძოლო მომზადება; მკაცრი სამხედრო დისციპლინა და ა.შ. საბრძოლო მომზადების ყოველი ასეთი ელემენტი განსაზღვრული სახით უზრუნველყოფს სამხედრო სამსახურის გავლის წესრიგს.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტების სახეებიდან გამომდინარე ყალიბდება სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შემადგენლობის სისტემა: 1) სამხედრო საწესდებო ურთიერთობათა წესების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული (383-387-ე მუხლები), 2) სამხედრო სამსახურის გავლის წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები (388-390-ე მუხლები), 3) სამხედრო სამსახურის სპეციალური (დაცვითი) სახის გავლის წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები (391-396-ე მუხლები), 4) სამხედრო ქონების შენახვის წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები (397-399-ე მუხლები), 5) სამხედრო ქონების ექსპლოატაციის წესის დარღვევა (400-403-ე მუხლები).

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული ცალკეული დანაშაული ხელყოფს უშუალო ობიექტს, რომელიც გამოიყოფა სახეობითი ობიექტის შიგნით. უშუალო ობიექტად გვევლინება სამხედრო უსაფრთხოების კონკრეტული სფერო, რომელსაც უშუალოდ ადგება ზიანი ან ექმნება ასეთი ზიანის მიყენების საფრთხე სამხედრო მოსამსახურის მხრიდან.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ცალკეული შემადგენლობა ხელყოფის ობიექტთან ერთად შეიცავს დანაშაულის საგნის ნიშნებს. დანაშაულის საგნად შეიძლება მოგვევლინოს იარაღი, საბრძოლო მასალა, საბრძოლო ტექნიკა, რადიოაქტიური მასალე-

ბი, ფეთქებადი ან სხვა ნივთიერებები, სამხედრო საფრენი აპარატები, სამხედრო ზომალდები და ა.შ. ამ საგანთა ნიშნების დადგენა სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სწორი კვალიფიკაციის აუცილებელი პირობაა.

განსახილველი ჯგუფის დანაშაულთა ობიექტური მხარე ხასიათდება ყველა სხვა დანაშაულთა ძირითადი ნიშნებით: ქმედება, შედეგი, მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგს შორის, დანაშაულის ჩადენის ხერხი, ადგილი, დრო, გარემოება, საშუალება და იარაღი. განმასხვავებელ მახასიათებლად გვევლინება მათი სპეციფიკურობა, რაც, თავის მხრივ, ხელყოფის სამხედრო ობიექტითაა განპირობებული.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების აუცილებელი ნიშანია ქმედება, რომელიც გამოვლინდება როგორც მოქმედებაში, მაგალითად, უფროსის მიმართ ძალადობა, ასევე უმოქმედობაში, მაგალითად, უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობა. მთელი რიგი დანაშაულებრივი ქმედების ობიექტური მხარე მდგომარეობს სპეციალური წესების დარღვევაში. იურიდიულ ლიტერატურაში ამ შემთხვევებს ქმედების სპეციალური ფორმის სტატუსს ანიჭებენ, განსხვავებით ქმედების ტრადიციული კლასიფიკაციისაგან, მოქმედება ან უმოქმედობა. წესების დარღვევის თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ მასში მოქმედება და უმოქმედობა ერთობლიობაში გვევლინება: თითოეული უმოქმედობა მოქმედებასთანაა დაკავშირებული და პირიქის, მაგალითად, საბრძოლო მორი-გეობის მიტოვება(მო-ქმე-დე-ბა) გულისხმობს სათანადო დანადგარების ყურადღებით მოპყრობის მოვალეობის შეუსრულებლობას (უმოქმედობა). სხვადასხვა ნაწილისაგან შემდგარი სისტემა არ შეიძლება ემთხვეოდეს სისტემის ერთ ან მეორე ნაწილს, ამიტომ იგი ქმნის დამოუკიდებელ ფორმას, რომელიც თავის თავში მოიცავს ორივე ნაწილის ნიშნებს.

სამხედრო სამსახურის გავლის წესები მრავალ სხვადასხვა ნორმატიულ აქტშია მოცემული. დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია ზუსტად დადგინდეს, რომელი კონკრეტული ნორმატიული აქტის მოთხოვნაა დარღვეული და ეს ფაქტი ზუსტად უნდა დაფიქსირდეს პროცესუალურ დოკუმენტში.

ობიექტური მხარის კონსტრუქციის მიხედვით სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა უმრავლესობა ატარებს ე.წ. მატერიალურ ხასიათს. მათი აუცილებელი ნიშანია ამა თუ იმ

მავნე შედეგის დადგომა. თავისი შინაარსით შედეგი შეიძლება იყოს ფიზიკური (მაგ. უფროსის ცემა ან მის მიმართ სხვაგვარი ძალადობა სამხედრო სამსახურის მოვალეობის შესრულებისას – მუხლი 385-ე, 1-ლი ნაწილი), ქონებრივი (სამხედრო ქონების დაზიანება ან განადგურება), ორგანიზაციული (ბრძანების შეუსრულებლობის შედეგად რომელიმე სამხედრო ღონისძიების ჩაშლა). რიგ დანაშაულთა დისპოზიციაში დანაშაულებრივი შედეგი საკმაოდ კონკრეტული შეფასებითი კატეგორიით შემოიფარგლება. მაგ. სამხედრო სამსახურის ინტერესების არსებითი დაზიანება, მძიმე შედეგი, სახელმწიფო უშიშროების ინტერესების ხელყოფა და მისთ.

ასეთი შედეგების დადგენა პრაქტიკაში სირთულეებს, ხშირ შემთხვევაში გაუგებრობებს ან კანონის არაერთგვაროვან გამოყენებას იწვევს.

მრავლობიერქტიან დანაშაულებში მკაფიოდ უნდა გამოვყოთ ორი ღონის შედეგი: ძირითადი და დამატებითი. იმავდროულად ძირითადი დანაშაულებრივი შედეგები ამა თუ იმ ფორმით ზიანს აყენებენ საბრძოლო მზადყოფნას. დამატებითი შედეგები სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის სხვა მუხლებით დაცულ სიკეთეს განეკუთნებიან.

ზოგი დანაშაული ე.წ. ფორმალურ ხასიათს ატარებს. მათ განეკუთვნება სამხედრო სამსახურის თავის არიდების სხვადასხვა სახეები.

მატერიალური შედეგებით დამთავრებული სამხედრო დანაშაულები-სათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის აუცილებელი პირობაა მიზეზობრივი კავშირი მოქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულთა ობიექტური მხარისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ისეთ გარემოებებს, როგორიცაა დანაშაულის ჩადენის ხერხი, ადგილი, დრო, გარემოება, იარაღი და საშუალება. მართალია, ეს ნიშნები ნებისმიერი სამხედრო დანაშაულისთვისაა დამახასიათებელი, ისინი თავიანთი ბუნებით მაინც ფაქულტატურული ნიშნებია და დანაშაულის შემადგენლობისათვის არააუცილებელ მახასიათებლებს წარმოადგენს. რიგ შემთხვევაში კი კანონმდებელი მიუთითებს ერთ ან რამდენიმე ზემოთ ჩამოთვლილ ნიშანზე, რაც ამ უკანასკნელს აუცილებელ ნიშნად აქცევს. მაგალითად, დასადუჟად განწირული სამხედრო ზომალდის დატოვება მხოლოდ იმ შემთხვევაშია დასჯადი ქმედება, თუ მეთაურს ბოლომდე არ შეუსრულებია სამსახურებივი მოვალეობა.

სსკ-ის 382-ე მუხლის თანახმად, სამხედრო სამსახურის წინააღმ-

დღე მიმართული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს საქართველოს სამხედრო ძალებში გაწვევით ან კონტრაქტის საფუძველზე მოსამსახურე, აგრეთვე რეზერვისტი სამხედრო სარეზერვო სამსახურის გავლისას. აქედან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს სპეციალურ სუბიექტთან, რომელსაც, გარდა ზოგადი მახასიათებლებისა – ასაკი და შერაცხადობა, აქვს ზემოხსენებული სპეციალური მახასიათებლებიც.

კანონმდებელი სპეციალური სუბიექტის განსაზღვრისას განმარტავს, ვინ შეიძლება იყოს სამხედრო მოსამსახურე. „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, სამხედრო მოსამსახურე შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე. მოქალაქეობის არმქონე საქართველოში მუდმივად მცხოვრები პირი მიიჩნევა სამხედრო ვალდებულად და მასზე ვრცელდება სამხედრო ვალდებულების მოხდის ფორმები (მუხლი მე-5), მაგრამ მოქალაქეობის არმქონე პირი, საქართველოს მოქალაქისაგან განსხვავებით, სამხედრო ფიცის დადების ნაცვლად იღებს წერილობით ვალდებულებას. ამავე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, დაიშვება უცხო სახელმწიფოს მოქალაქის საქართველოს სამხედრო სამსახურში მიღება. ამისათვის ორი პირობაა საჭირო: პიროვნების სურვილი და პრეზიდენტის ბრძანებულება ჩარიცხვის თაობაზე, რომლის გამოცემის საფუძველია საქართველოსა და სხვა სახელმწიფოთა შორის დადებული შეთანხმება.

კანონმდებლობით მკაცრადაა განსაზღვრული სამხედრო მოსამსახურეთა კატეგორიები. ესენია: რიგითი (კურსანტი), ეფრეიტორი, მე-2 კლასის ეფრეიტორი, 1-ლი კლასის ეფრეიტორი, მატროსი (კურსანტი), უფროსი მატროსი, მე-2 კლასის მატროსი, 1-ლი კლასის მატროსი, კაპრალი (სპეციალისტი), საზღვაო კაპრალი (სპეციალისტი), უმცროსი სერჟანტი, უმცროსი მიჩმანი, სერჟანტი, მიჩმანი, უფროსი სერჟანტი, უფროსი მიჩმანი, მასტერ სერჟანტი, მასტერ მიჩმანი, ბატალიონის სერჟანტი (შტაბის სერჟანტი), ხომალდის მიჩმანი (შტაბის მიჩმანი), ბრიგადის სერჟანტი, მთავარი მიჩმანი, მთავარი სერჟანტი, მიჩმან-ლეიტენანტი, სერჟანტ-ლეიტენანტი, უმცროსი ლეიტენანტი, ლეიტენანტი, უფროსი ლეიტენანტი, კაპიტანი, კაპიტან-ლეიტენანტი, მაიორი, მე-3 რანგის კაპიტანი, ვიცე-პოლკოვნიკი, მე-2 რანგის კაპიტანი, პოლკოვნიკი, 1-ლი რანგის კაპიტანი, ბრიგადის გენერალი, კონტრ-ადმირალი, გენერალ-მაიორი, ვიცე-ადმი-

რალი, გენერალ-ლეიტენანტი, ადმირალი, არმიის გენერალი.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სუბიექტების წრის დასადგენად დიდი მნიშვნელობა აქვს სამხედრო სამსახურის დაწყებისა და დამთავრების მომენტის ზუსტად განსაზღვრას. ზემოხსენებული კანონის 32-ე მუხლით განსაზღვრულია სამხედრო სამსახურის ვადები. სამხედრო სამსახურის დაწყების დღედ ითვლება სამხედრო ნაწილის პირად შემადგენლობაში ან შესაბამისი სამხედრო უწყების სამხედრო სამსახურში ჩარიცხვის დღე, ხოლო სამხედრო სამსახურის დამთავრების დღედ – კანონით დადგენილი სამხედრო სამსახურის ვადის გასვლისა და სამხედრო ნაწილის პირადი შემადგენლობის სიიდან ამორიცხვის დღე.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენის გამო პირი შეიძლება მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში სამხედრო სამსახურის დამთავრების შემდეგ იმ პირობით, თუ ქმედება სამხედრო სამსახურის პერიოდშია ჩადენილი და არაა გასული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ხანდაზმულობის ვადები.

ზოგიერთ სამხედრო დანაშაულთა სუბიექტი არის სამხედრო მოსამსახურეთა მხოლოდ შეზღუდული წრე. მაგალითად, დაქვემდებარების წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის სუბიექტი არის სამხედრო მოსამსახურე, რომელიც დაზარალებულთან დაქვემდებარებულ მიმართებაშია.

სამხედრო დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა შეიძლება დაეკისროს იმასაც, ვინც არ განეკუთვნება სამხედრო დანაშაულის სუბიექტს, მაგრამ ამისათვის აუცილებლად უნდა დადგინდეს, რომ ამ დანაშაულის ჩადენაში იგი მონაწილეობდა სამხედრო მოსამსახურესთან ერთად. ამ შემთხვევაში გამოიყენება სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-6 პუნქტი, რომლის თანახმადაც, სპეციალური სუბიექტის გარდა, პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება როგორც ორგანიზატორს, წამქეზებელს ან დამხმარეს.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სუბიექტად შეიძლება ცნობილ იქნეს პირი, რომელსაც უკანონოდ აქვს დაკისრებული სამხედრო სამსახურის გავლის ვალდებულება. ეს არამართლზომიერება შესაძლოა არც ეხებოდეს თვითონ სუბიექტს, მაგრამ მას შეუძლია გავლენა მოახდინოს პასუხისმგებლობის ხასიათსა და სასჯელის ზომაზე.

რაც შეეხება სამხედრო დანაშაულთა სუბიექტურ შემადგენლობას, სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები სუბიექტური მხრივ, შეიძლება ჩადენილ იქნეს განზრახ ან გაუფრთხილებლობით. ზოგიერთი შემადგენლობისათვის აუცილებელ ნიშანს წარმოადგენს მიზანი და მოტივი.

სამხედრო დანაშაულთა უმრავლესობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს განზრახ. სსკ-ის მე-10 მუხლის თანახმად, გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში. სხენებულ კარში კანონმდებელი მხოლოდ ორჯერ მიუთითებს ბრალის ამ ფორმაზე. 383-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, ისჯება უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობა, რამაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია მძიმე შედეგი. 398-ე მუხლით გათვალისწინებულია მხოლოდ 'იარაღის, საბრძოლო მასალის, სატრანსპორტო საშუალებების, სამხედრო ტექნიკის ან სხვა სამხედრო ქონების გაუფრთხილებლობით დაზიანება ან განადგურება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია'.

სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ მიმართული ზოგიერთი დანაშაულის შემადგენლობაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მიზანი და მოტივი. ზოგიერთი მუხლში ისინი პირდაპირაა მითითებული. მაგალითად, დეზერტირობა (მუხლი 389-ე), ზოგიერთში კი იგულისხმება, მაგალითად, უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობა (მუხლი 383-ე).

მოტივისა და მიზნის მნიშვნელოვანი ფუნქციაა სამხედრო დანაშაულთა ურთიერთშორის და ზოგადი სისხლისსამართლებრივი დანაშაულებრივი ქმედებებისგან გამიჯვნა. თუ ქვემდგომი შეურაცხყოფს უფროსს, რომელიც არ იმყოფება სამსახურებრივ მოვალეობათა შესრულების მდგომარეობაში და შეურაცხყოფა არაა დაკავშირებული ამ მოვალეობათა განხორციელებასთან, მაშინ ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სხვა სამართალდარღვევად. ერთი სამხედრო დანაშაულის მეორესაგან განსასხვავებლად მიეთითება მიზანი. მაგალითად, დეზერტირობა ობიექტური ნიშნებით სამხედრო ნაწილის თვითნებურად დატოვების იდენტურია, განსხვავება მხოლოდ მიზანშია — პირველ შემთხვევაში მიზანია სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდება.

დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ

ზოგადი ღებულება

საერთაშორისო დამნაშავეობა თანამედროვე სამყაროს მეტად რთული და საშიში მოვლენაა. წინააღმდეგობრივი გლობალიზაციის პირობებში იზრდება ტრანსნაციონალური დამნაშავეობა. სწორედ ამით არის განპირობებული გაეროს სულ უფრო მზარდი ყურადღება ამ პრობლემის მიმართ. გაერომ არაერთი რეზოლუცია მიიღო, რომლებიც ხაზს უსვამენ ორგანიზებული საერთაშორისო დამნაშავეობის საშიშროებას და მიზნად ისახავენ მსოფლიო თანამეგობრობის გაძლიერებას მასთან საბრძოლველად. საერთაშორისო დანაშაულთან ბრძოლაში გადამწყვეტი როლი ენიჭება სახელმწიფოთა თანამშრომლობას, ვინაიდან ნაციონალურ სამართლებრივ სისტემებს არ შეუძლიათ არსებითი წინააღმდეგობა და კონტროლი გაუწიონ მსგავსი მასშტაბის დანაშაულს. დამნაშავეობის ინტერნაციონალიზაციამ და მის წინააღმდეგ საბრძოლველად სახელმწიფოთა გაერთიანების აუცილებლობამ წარმოშვა სისხლის სამართლის ინტერნაციონალიზაციის ტენდენციაც, რაც გულისხმობს სახელმწიფოთა სისხლისსამართლებრივი და პროცესუალური სისტემების დაახლოებას, ურთიერთთანამშრომლობის შესაძლებლობის გაზრდას. ამის ნათელი დადასტურებაა იმ საერთაშორისო კონვენციების რიცხვის ზრდა, რომლებიც ავალდებულებენ სახელმწიფოს განსაზღვრული ქმედების კრიმინალიზაციას, სამართლებრივ ურთიერთდახმარებას, საერთაშორისო სისხლის სამართლის ტრიბუნალების დაარსებას, რასაც სულ ახლახან შეემატა მუდმივმოქმედი სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო ჰააგაში.

1998 წლის 17 ივლისს რომში სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტის შემცველი ხელშეკრულების ხელმოწერით საფუძველი ჩაეყარა მუდმივმოქმედი სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განმანორციელებელი ორგანოს შექმნასა და ფუნქციონირებას. თუ აქამდე საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმების რეალიზაცია ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი სისტემის მეშვეობით ხორციელდებოდა, ახლა მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლო შეიქმნა, რომელიც უშუალოდ გამოიყენებს საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმებს. სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო ახალ პერსპექტივას ქმნის საერთაშორისო დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლაში.

დღესდღეობით, საერთაშორისო დანაშაულთან ბრძოლაში, სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ძირითადი მაკოორდინირებული ცენტრი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაა. საერთაშორისო ხელშეკრულებათა პროექტებისა და ნორმაშემოქმედების სხვა ფორმების მომზადება გაეროს გენერალური ასამბლეის, მისი სამდივნოს, სხვა ორგანოებისა და სპეციალურ დაწესებულებათა კომპეტენციაში შედის. სწორედ მისი დამსახურებაა საერთაშორისო დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის ნორმატიული ბაზის განვითარება და ახალ საფეხურზე აყვანა, საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპების, საყოველთაოდ აღიარებული ნორმებისა და სტანდარტების შემუშავება.

გაერომ ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაიწყო და დღესაც აგრძელებს საკოდიფიკაციო მუშაობას საერთაშორისო დანაშაულებსა და მასთან ახლოს მდგომ საერთაშორისო ხასიათის სამართალდარღვევებზე. საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარებაში განსაკუთრებულ როლს ასრულებს გაეროს საერთაშორისო სამართლის კომისია. ჯერ კიდევ 1947 წელს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ სწორედ აღნიშნულ კომისიას დაავალა მოემზადებინა კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კოდექსი, რომლის პირველი მოსმენით მიღება მხოლოდ 1991 წელს გახდა შესაძლებელი. ეს პროექტი გაეროს გენერალური მდივნის მეშვეობით დაეგზავნა სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობებს განსახილველად.

ამიტომაც არის, რომ დღეს სისხლის სამართლის განვითარების ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად ითვლება საერთაშორისო სისხლის სამართალი. XX საუკუნის დასასრულსა და XXI საუკუნის დასაწყისში შეიმჩნევა განვითარებულ სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დაახლოების ტენდენცია. როგორც მეცნიერები ვარაუდობენ, მომავალში ინტენსიურად განვითარდება ამ ქვეყნების სისხლის სამართლის ნორმათა უნიფიკაციის პროცესი. ი. გოლიკის აზრით, ამ პროცესს ექნება ორი ძირითადი მიმართულება: 1. სხვადასხვა ქვეყნის სისხლის სამართლის ნორმების დაახლოება ურთიერთმისაღები, მსგავსი და ერთმნიშვნელოვანი დებულებების დადგენის მეშვეობით; 2. თანდათანობით სხვადასხვა სახელმწიფოში ერთობლივი საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმების შემუშავება და პრაქტიკაში მათი დანერგვა. სისხლის სამართლის განვითარების კონვენციური გზა ის მაგისტრალური საშუალებაა, რომელიც გარკვეული დროის შემდეგ

მიგვიყვანს სისხლის სამართლის საერთაშორისო საფუძვლების ფუნ-
დამენტური სამართლებრივი აქტის შექმნასთან.¹

მართლაც, გაეროს ძალისხმევითა და ხელშეწყობით საერთაშორისო
სამართლის ნორმებით ნაციონალური სისხლის სამართლის შევსებამ
გამოიწვია სამართლის სხვადასხვა სისტემის მქონე სახელმწიფოთა
სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დაახლოება, კერძოდ, რომან-
ულ-გერმანულის, საერთო სამართლის, მუსლიმური და სხვა. სხვა-
დასხვა სამართლებრივი სისტემის მქონე ქვეყნების კანონმდებლობაში
გაჩნდა ერთგვაროვანი ნორმები, თუმცა ბევრი რამ კვლავაც აზრთა
სხვადასხვაობისა და დავის საგანია.

საერთაშორისო სამართალი და იურიდიული დოქტრინა განასხ-
ვავებს ორი სახის საერთაშორისო დანაშაულს: 1) საერთაშორისო
დანაშაულს, რომლისთვისაც პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია
საერთაშორისო სამართლით (იგი მოიცავს ისეთ მართლსაწინააღმ-
დეგო ქმედებას, როგორცაა: გენოციდი, დანაშაული ადამიანურობის
წინააღმდეგ, ომის დანაშაული) და 2) საერთაშორისო ხასიათის დან-
აშაულს (კონვენციურ, ტრანსნაციონალურ დანაშაულს), რომლისთვისაც
პასუხისმგებლობა დადგენილია საერთაშორისო კონვენციებით. ეს არის
ზოგადი ხასიათის სამართალდარღვევები, რომლებიც სცილდება ერთი
სახელმწიფოს საზღვრებს (იგი მოიცავს საერთაშორისო ტერორიზმს,
იარაღისა და ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვას, სამოქალაქო ავიაციის
უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს, კონტრაბანდას,
მეკობრეობას, ბირთვული მასალის გატაცებასა და სხვა).

იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს პოზიცია იმის თაობაზე,
რომ საერთაშორისო დანაშაული და საერთაშორისო ხასიათის დანა-
შაული, გამომდინარე პირველის მაღალი საზოგადოებრივი საშიშროე-
ბიდან, უნდა განვასხვაოთ ხელყოფის ობიექტის მიხედვით. არსებობს
საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა სხვა კლასიფიკაცი-
აც, რომელიც ეფუძნება სამართალდარღვევის სუბიექტს, ქმედების
ჩადენის საშუალებასა და სხვა კრიტერიუმებს.

პირველ რიგში უნდა განვიხილოთ საერთაშორისო დანაშაული.
საერთაშორისო სამართლის კომისია სახელმწიფოთა პასუხისმგებლო-
ბის შესახებ საკანონმდებლო პროექტსა და კაცობრიობის მშვიდობისა

---

¹ Ю.В. Голик, Перспективы развития уголовного права; Уголовное право в XXI веке; Материалы международной научной конференции 2001 года, 2002 г.

და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა პროექტზე მუშაობისას იყენებს „სახელმწიფოს საერთაშორისო დანაშაულისა“ და „კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა“ ცნებებს.

პროექტის მე-19 მუხლის თანახმად, დანაშაულთა პირველი კატეგორია განისაზღვრება, როგორც საერთაშორისო საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი ცხოვრებისეული ინტერესის ხელყოფის შედეგად საერთაშორისო ვალდებულების დარღვევა, რომელიც საერთაშორისო საზოგადოების მიერ დანაშაულად განიხილება. ამ მუხლის მე-2 პუნქტში მოცემულია არა მარტო საერთაშორისო დანაშაულის ზოგადი ცნება, არამედ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა სანიმუშო ჩამოთვლა, რომლებიც საერთაშორისო დანაშაულად უნდა იქნეს განხილული.

1996 წელს საერთაშორისო სამართლის კომისიის მიერ მეორე მოსმენით მიღებულ კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კოდექსის პროექტში საზგასმულია, რომ კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული საერთაშორისო სამართლის დანაშაულს წარმოადგენს და ის დასჯადია, იმისდა მიუხედავად, ისჯება თუ არა შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით.

ზოგიერთი მეცნიერი (მაგალითად, ვ. ვადაპალასი) დადებითად აფასებს ორ ზემოაღნიშნულ დანაშაულთა კატეგორიის გამიჯვნას. იგი თვლის, რომ შემუშავებულია ის კრიტერიუმი, რომელიც იძლევა შესაძლებლობას გაიმიჯნოს კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული როგორც საერთაშორისო, ისე საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულისაგან. მისი აზრით, ამგვარი კრიტერიუმს უნდა მივაკუთვნოთ ხელყოფის ობიექტი, ქმედების სუბიექტი და ქმედების საკვალიფიკაციო ნიშნები.¹

3. კურისის აზრით, კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულის განსაკუთრებულმა საზოგადოებრივმა საშიშროებამ შექმნა ისეთი სპეციფიკური სამართლებრივი სიტუაცია, როდესაც ფაქტობრივად ერთი და იგივე ქმედება განისაზღვრება როგორც სახელმწიფოს საერთაშორისო დანაშაული, რაც იწვევს მის საერთაშორისო-სამართ-

---

¹ Вадапалас В.Д. Развитие института международно-правовой ответственности (Международное право в современном мире, М., Международные отношения, 1991, с. 44).

ლებრივ პასუხისმგებლობას, და როგორც კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, რის შედეგადაც ღებება ფიზიკური პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.¹

საერთაშორისო დანაშაულსა და კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის განსხვავება იმითაც საბუთდება, რომ ეს დანაშაულები წარმოადგენს ორ სხვადასხვა იურიდიულ კატეგორიას და სამართლის სხვადასხვა სისტემას მიეკუთვნება: პირველი – საერთაშორისო სამართალს, მეორე კი – ნაციონალურ სისხლის სამართალს.

ნ. უშაკოვის აზრით კი, არავითარი განსაკუთრებული საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ არსებობს. ინდივიდები პასუხს ყოველთვის აგებდნენ და ალბათ, მომავალშიც აგებენ ჩადენილი დანაშაულისათვის. არ არსებობს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განსაკუთრებული სახე, მაგალითად, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის. იგი არ არის დადგენილი, ვინაიდან საკვებით საკმარისია სისხლის სამართლის ნაციონალური სისტემების არსებული ფორმა.²

ნ. უშაკოვი თვლის, რომ საერთაშორისო აქტები, ისე მათი შემუშავების პროცესი იძლევა საფუძველს დავასკენათ, რომ არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს ორი ერთი და იმავე სახელწოდების აგრესიის, გენოციდის, აპარტიდისა და ა.შ. ცნება. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი თვლის, რომ აღნიშნული საერთაშორისო დანაშაულები წარმოშობენ როგორც სახელმწიფოთა, ისე ფიზიკური პირების საერთაშორისო-სამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

კ. პანოვი საერთაშორისო დანაშაულად თვლის საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ნორმების ადამიანთა ცივილიზაციისათვის განსაკუთრებით საშიშ დარღვევას, რომელთაც ფუძემდებლური მნიშვნელობა აქვთ მშვიდობის უზრუნველსაყოფად, პიროვნებისა და მთლიანად საერთაშორისო საზოგადოებრიობის სასიცოცხლო ინტერესების დასაცავად.³

ი. ლუკაშუკი და ა. ნაუმოვი საერთაშორისო დანაშაულად მიიჩნევენ ინდივიდის მიერ საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმების

---

¹ Курис П.М., Международные правонарушения и ответственность государства, Вильнюс, Изд. гос. ун-та, 1973, с. 126.

² Ушаков Н.В. Основания международной ответственности государств, М., Междунар. отношения, 1983, с. 23.

³ В.П. Панов. Международное уголовное право, М., 1997, с. 53-67.

ბრალეულ დარღვევას. ასეთი დანაშაული მოითხოვს საერთაშორისო ელემენტის არსებობას. ეს ელემენტი შეიძლება არსებობდეს თვით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ხასიათში, ხელყოფის ობიექტში ან შედეგში.¹ ასეთი დანაშაული შეიძლება მიმართული იყოს მშვიდობისა და უშიშროების საერთო ინტერესების წინააღმდეგ, ანდა ცალკე აღებული უცხო სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

საერთაშორისო დანაშაულის კონცეფცია, შეიძლება ითქვას, საუკუნეების მანძილზე იხილებოდა და, შესაბამისად, თანდათან იხვეწებოდა. ამ სახის დანაშაულთან ბრძოლა განიხილებოდა, როგორც ეროვნულ საზღვრებს გამცდარი პრობლემა.² აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ 1927 წელს, ვარშავაში გაიმართა პირველი საერთაშორისო კონფერენცია, მიძღვნილი სისხლის სამართლის უნიფიკაციის საკითხისადმი, რომელზეც საერთაშორისო მართლწესრიგის ხელმოყოფა დანაშაულთა რიცხვს მიაკუთვნეს მეკობრეობა, ყალბი ფულის დამზადება, მონებით, ქალებითა და ბავშვებით ვაჭრობა; ნარკოტიკებით უკანონო ვაჭრობა, პორნოგრაფია და სხვა დანაშაული, რომელთათვისაც პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია საერთაშორისო კონვენციებით. მოგვიანებით, კიდევ რამდენიმე საერთაშორისო ფორუმი ჩატარდა, რომლებზეც კვლავ იყო საერთაშორისო დანაშაულობასთან ბრძოლის შესახებ კანონმდებლობის უნიფიცირების მცდელობა. ამავე ფორუმებზე გამოითქვა მოსაზრება, რომ საშიში საერთაშორისო სამართალდარღვევები ოფიციალურად დაყოფილიყო საერთაშორისო დანაშაულად და საერთაშორისო ხასიათის სისხლის სამართლის დანაშაულად.

არ შეიძლება დავეთანხმოთ ნ. უშაკოვის აზრს იმის თაობაზე, რომ საყოველთაოდ აღიარებული ტერმინი „საერთაშორისო დანაშაული“ შეიცვალოს ტერმინით „საერთაშორისო ხასიათის სისხლის სამართლის დანაშაული“. მართალია, დოქტრინაში არსებობს ტერმინი „საერთაშორისო ხასიათის დანაშაული“, მაგრამ მასში იგულისხმება ისეთი დანაშაულები, როგორიცაა: მეკობრეობა, ქალებითა და ბავშვებით ვაჭრობა, მონათმფლობელობა, ფულის ნიშნების გაყალბება და სხვა. ამ სახის დანაშაულთან ბრძოლით დაინტერესებულია ყველა სახელმწიფო და მათ მიმართ დადგენილია უნივერსალური იურიდიულობის პრინციპი.

¹ И.И. Лукашук, А.В. Наумов, Международное уголовное право, М., 1999, с. 69.

² ქ. ხუციშვილი, სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო – ახალი პერსპექტივა საერთაშორისო დანაშაულთან ბრძოლაში, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, ტ. V, №1, 2002, გვ. 31.

ამისდა მიუხედავად, არ შეიძლება მათი გათანაბრება საერთაშორისო დანაშაულთან. ეს დანაშაულები საერთაშორისო ხელშეკრულებისა და საერთაშორისო სისხლის სამართლის, როგორც საერთაშორისო სამართლის დარგის საგანს წარმოადგენენ.

ი. ფინესკო არ ეთანხმება იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულ პოზიციას იმის თაობაზე, რომ საერთაშორისო დანაშაული წარმოიშვა სისხლის სამართლის დანაშაულიდან. ამ მოსაზრების სიმცდარე კარგად ჩანს უმეტესი საერთაშორისო დანაშაულის წარმოშობის ისტორიიდან. მაგალითად, აგრესია, გენოციდი, აპართეიდი და სხვა დანაშაული პირველად დადგენილი იყო საერთაშორისო აქტით და მისი მიღების შემდეგ ხდებოდა მათი შეტანა ნაციონალურ სისხლის სამართალში¹.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი საერთაშორისო დანაშაული ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომამდეც შეტანილი იყო ნაციონალურ სისხლის სამართლის კოდექსებში. ასეთი იყო, მაგალითად, „ტერორისტული აქტი უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენლის წინააღმდეგ“ და „ომის პროპაგანდა“. მაგრამ გასათვალისწინებელია ის, რომ ზემოაღნიშნული ქმედებები შედიოდა სახელმწიფო დანაშაულებში, თუმცა იმის გამო კი არა, რომ სახელმწიფოს უზრუნველყო უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლების დაცვა. მისი მიზანი იყო და დღესაც არის თვით იმ სახელმწიფოს ინტერესის დაცვა, რომელსაც სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ჰქონდა ამ დანაშაულის დასჯადობა, რათა ამგვარ ქმედებას უარყოფითად არ ემოქმედა მის საერთაშორისო ურთიერთობაზე.

საერთაშორისო მართლწესრიგის დაცვის სფეროში საერთაშორისო სამართლის ნორმებს უპირატესობა ენიჭებათ, სახელმწიფოთა ნაციონალურ კანონმდებლობას კი მეორეხარისხოვანი, დაქვემდებარებული მნიშვნელობა აქვს. საერთაშორისო სამართლის ნორმების მეშვეობით ხდება ადამიანთა საზოგადოების არსებობის საფუძვლების დაცვა. ამიტომაც, საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენის შედეგად, სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა სამართალდამრღვევსა და საერთაშორისო საზოგადოებას შორის.²

---

¹ И.В. Фисенко. Борьба с международным преступлением в международном уголовном праве. изд. 'Тест', Минск, 2000, с. 7.

² Курс международного права в 7 т., т. 3, Основные институты международного права, М., Наука, 1990, с. 223.

საერთაშორისო სისხლის სამართლის კოდიფიკაციის ოფიციალურ დასაწყისად შეიძლება ჩათვალოს 1945 წელს საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის წესდების მიღება და მის საფუძველზე 1946 წელს ნიურნბერგში მთავარ სამხედრო დამნაშავეთათვის განაჩენის გამოტანა. გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ 1946 წლის დეკემბერში სპეციალური რეზოლუციით საყოველთაოდ აღიარებულად ჩათვალა საერთაშორისო სისხლის სამართლის წესდების ის ნორმები, რომლებიც რეალიზებული იყო სამხედრო ტრიბუნალის განაჩენში.

საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის მე-6 მუხლის საფუძველზე საერთაშორისო დანაშაული სამ ჯგუფად დაიყო: მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, ომის დანაშაული და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული. მასში ამ დანაშაულთა ჩამონათვალი ამომწურავი იყო. შემდგომში მას დაემატა ახალი დანაშაულები და, ამასთან ერთად, დაზუსტდა ზოგიერთი დანაშაულის შემადგენლობა.

ნიურნბერგის პროცესის მიმდინარეობისას ამ დაყოფას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა ჰქონდა. საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალმა შეზღუდა კოლექტიური პასუხისმგებლობის პრინციპის გამოყენება მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართული შეთქმულების შემთხვევაში. ხოლო ომის დანაშაულისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა მიმართ კი გამოიყენა ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის პრინციპი. კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების კოდექსის პროექტზე მუშაობისას ეს ვანსსგავება სასარგებლო იყო ცალკეულ დანაშაულთა მიმართ მიდგომის განსასაზღვრავად. მაგრამ შემდგომში ამან ის შედეგი გამოიღო, რომ კოდექსის პროექტში შეტანილ იქნა მხოლოდ ორი მუხლი. ამათგან ერთი განსაზღვრავდა ნარკოტიკულ საშუალებათა უკანონო ბრუნვას, როგორც დანაშაულს მშვიდობის წინააღმდეგ, ხოლო მეორე კი იმავე დანაშაულს, როგორც დანაშაულს ადამიანურობის წინააღმდეგ.

ზემოაღნიშნული სამი კატეგორიის დანაშაულთა შორის განსხვავების დადგენა უფრო გართულდა. ამიტომ კომისიამ 1991 წელს კოდექსის პროექტის პირველი მოსმენით განხილვისას დანაშაულთა ამგვარ დაყოფაზე უარი განაცხადა.

ცალკეული მეცნიერებისა და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ განხორციელებულ საერთაშორისო დანაშაულთა კერძო კოდიფიკაციებში ფართოდ გამოიყენება ინდივიდებისა და სახელმწიფოს მიერ ჩადენილ დანაშაულთა ურთიერთკავშირის კრიტერი-

უმი. იმ შემთხვევაში, თუ დანაშაული ჩადენილია სახელმწიფოს წარმომადგენლის მიერ თავისი ოფიციალური ფუნქციის შესრულებისას, იგი პირდაპირ სახელმწიფოს შეერაცხება. სხვაგვარად წყდება საკითხი, თუ დანაშაული ჩადენილია იმ პირის მიერ, რომელიც არ წარმოადგენს სახელმწიფოს, არ არის სახელმწიფო აპარატის მოხელე, არ ასრულებს ოფიციალურ ფუნქციას და თავისი ინიციატივით მოქმედებს, პირის სახელმწიფოსთან ურთიერთკავშირის პრინციპი არსებობს იმ შემთხვევაშიც, თუ სახელმწიფო მის იურისდიქციაში არსებული დანაშაულის მიმართ არ ასრულებს ვალდებულებას მისი აღკვეთისა და დამნაშავის დასჯის შესახებ და ამიტომ დამნაშავესთან ერთად იზიარებს პასუხისმგებლობას.¹

ამჟამად, საერთაშორისო სისხლის სამართალი ნორმატიულად რეგლამენტირებულია გაეროს მრავალ აქტში. მაგალითად, 1990 წლის 14 დეკემბერს მიღებულ გაეროს 45/107 რეზოლუციაში სახელმწიფოებს მიეცათ რეკომენდაცია გაეაქტიურებინათ ბრძოლა საერთაშორისო დამნაშავეობის წინააღმდეგ, საერთაშორისო ურთიერთობებში კანონიერების დაცვისა და განმტკიცების გზით. ამასთან, სახელმწიფოებს წინადადება ეძლეოდათ გადაეხედათ ნაციონალური კანონმდებლობისათვის საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმათა მოთხოვნებისადმი შესაბამისობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

ორმოცდაათიანი წლების დასაწყისიდან სხვადასხვა სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის კოდექსები სულ უფრო დაწვრილებით აწესრიგებენ საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობის საკითხს.

90-იან წლებში სხვადასხვა სახელმწიფოს მიერ მიღებულ ახალ სისხლის სამართლის კოდექსებში საერთაშორისო დანაშაულის ნორმები გამოყოფილია ცალკე თავად ან კარად. ასე, მაგალითად, 1992 წლის საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მეორე წიგნი იწყება „კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა“ კარით, რომელშიც ორი თავია გათვალისწინებული – გენოციდი და კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული სხვა დანაშაული. 1995 წლის ესპანეთის კოდექსმა 24-ე კარში გაითვალისწინა დანაშაული საერთაშორისო საზოგადოებრიობის წინააღმდეგ. მასში აისახა კაცობრიობის უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ნორმები, ნორმები გენო-

---

¹ Bassionni M. Ch. A Draht International Criminal Code and Draft Statute for an International Criminal Court; Dordrecht, 1987, p. 56-57.

ციდის შესახებ და ცალკე თავი ომის დანაშაულის შესახებ. პოლონეთის რესპუბლიკის 1998 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი იწყება მე-16 თავით, სახელწოდებით „დანაშაული მშვიდობის, ადამიანურობის წინააღმდეგ და ომის დანაშაულის შესახებ“.

ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში 1997 წლის იანვრამდე პარალელური მდგომარეობა იყო. ერთი მხრივ, ხდებოდა საერთაშორისო დანაშაულის კონცეფციის ღრმა თეორიული დამუშავება, მეორე მხრივ კი – საერთაშორისო სისხლის სამართლის დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის საკითხის ამკარად არასაკმარისი მოწესრიგება. რუსეთის ფედერაციის 1996 წლის სისხლის სამართლის კოდექსმა ცალკე დამოუკიდებელ მე-12 კარში 34-ე თავად გამოყო „დანაშაული კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ“. ამ თავში გათვალისწინებულია რვა ნორმა, რომელიც კლასიფიცირებულია სამ ჯგუფად: დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ, ომის დანაშაული და დანაშაული კაცობრიობის უშიშროების წინააღმდეგ.

ბელორუსის 1999 წლისა და უკრაინის 2001 წლის სისხლის სამართლის კოდექსები უფრო დაწვრილებით აწესრიგებენ საერთაშორისო დანაშაულის კარს. ბელორუსის კოდექსში კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავით იწყება სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი. მე-6 კარი დასათაურებულია შემდეგნაირად: „დანაშაული კაცობრიობის მშვიდობის, უშიშროების წინააღმდეგ და ომის დანაშაული“. მასში 17 მუხლია, რომელიც კლასიფიცირდება ორ თავში: „დანაშაული კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ“ და „ომის დანაშაული და ომის წარმოების კანონებისა და ჩვეულებათა სხვა დარღვევა“.

რაც შეეხება საქართველოს 1999 წლის სისხლის სამართლის კოდექსს, მასში მე-14 კარის 47-ე თავი ეთმობა დანაშაულს კაცობრიობის წინააღმდეგ. იგი მოიცავს 10 მუხლს. 47-ე თავში გადმოცემულია კაცობრიობის მშვიდობის, უშიშროებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის საწინააღმდეგო დანაშაულები. ამ დანაშაულთა მოთავსება სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ბოლოს, აბსოლუტურად გაუმართლებელია, რამდენადაც იგი არ შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების პრიმატს, ასევე საერთაშორისო დანაშაულის საზოგადოებრივ საშიშროებას და არც საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარების პერსპექტივას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ზოგიერთი საერთაშორისო დანაშაულისათვის დამახასიათებელი თავისებური ბლანკეტურობა, იგი მიუთითებს საერთაშორისო სისხლის სამართლის კონკრეტულ აქტებზე, ცხადია, რომ მათი იურიდიული ძალა, კოდექსის სხვა ბლანკეტურ ნორმებთან შედარებით უფრო მაღალია. კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ზოგიერთ მუხლში ეს ბლანკეტურობა პირდაპირ არის მითითებული. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 406-ე მუხლი აწესებს პასუხისმგებლობას საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით აკრძალულ ქიმიურ, ბიოლოგიურ ან მასობრივი განადგურების სხვა იარაღის დამზადების, შექმნის ან გასაღებისათვის; ან კიდევ 413-ე მუხლის „ბ“ პუნქტი: სამხედრო ოპერაციაში ან შეიარაღებულ კონფლიქტში ისეთი საშუალების, მასალის ან მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენება, რომელიც აკრძალულია საერთაშორისო ხელშეკრულებით; ასევე ამ მუხლის „დ“ პუნქტით: ომის სხვა დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით და არ ისჯება ამ კოდექსის 411-ე ან 412-ე მუხლებით.

ზოგიერთი მეცნიერი თვლის, რომ მიზანშეწონილია სისხლის სამართლის კოდექსში მუხლობრივად იქნეს მითითებული საერთაშორისო-სამართლებრივ აქტებზე. ამას მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის კოლიზიის გადასაწყვეტად და კოდექსის სათანადო მუხლების სამართალგამოყენებისა და დოქტრინული ახსნა-განმარტებისათვის.¹

როგორც აღინიშნა, ჯერ კიდევ 1947 წელს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ დავალება მისცა საერთაშორისო სამართლის კომისიას, რომელიც წარმოადგენს გაეროს მთავარ ორგანოს, საერთაშორისო სისხლის სამართლის კოდიფიკაციის სფეროში შექმუშაებინა კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის კოდექსის პროექტი. კომისიამ 1991 წელს ეს პროექტი მიიღო პირველი მოსმენით. პროექტი შედგებოდა ორი თავისებური ნაწილისაგან: ზოგად და კერძო ნაწილებისაგან. კერძო ნაწილი შეიცავდა დანაშაულის თოთხმეტ სახეს, როგორც უშუალოდ კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ დანაშაულს, ისე საერთა-

---

¹ Курс уголовного права, Учебник для вузов, т. 5, Особенная часть, изд. 'Серцало', М., 2002, с. 343-344.

შორისო ხასიათის დანაშაულს (მაგალითად, ნარკოტიკულ დანაშაულს, ეკოლოგიურ დანაშაულს და სხვა). ოცდამეორე სახელმწიფოს მიერ გაკეთებულ შენიშვნათა გათვალისწინებით, პროექტი გადაამუშავებული და განახლებული სახით მიღებულ იქნა მეორე მოსმენით 1994 წელს. საერთაშორისო სამართლის იურისდიქციას დაექვემდებარა განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაული, დანაშაული, რომელიც ხელყოფს საერთაშორისო საზოგადოების ინტერესს: აგრესია, გენოციდი, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული და ომის დანაშაული. ამგვარ დანაშაულთა ნუსხა ამომწურავია, თუმცა ჩამოთვლილ დანაშაულთა გარდა, სასამართლოს იურისდიქციას მიეკუთვნება საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დანაშაული. ამ სტატუსტის მიხედვით სასჯელად გათვალისწინებულია მხოლოდ თავისუფლების აღკვეთა; სიკვდილით დასჯა და უვადო თავისუფლების აღკვეთა არ დაიშვება. საერთაშორისო სასამართლოს არ გააჩნია უფლებამოსილება 18 წელს მიუღწევებელ პირთა მიმართ. თანამდებობის პირთა ნაციონალური ან საერთაშორისო-სამართლებრივი იმუნიტეტი არ აბრკოლებს დამნაშავეთა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემას. სტატუსტის დებულებები გამოიყენება ყველას მიმართ, მიუხედავად მათი ოფიციალური სამსახურებრივი მდგომარეობისა, მათ შორის სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაურის, პარლამენტის წევრისა და სხვათა მიმართ.

ვენის დეკლარაციაში „დამნაშავეობისა და მართლმსაჯულების შესახებ: პასუხი XXI საუკუნის გამოწვევაზე“ (მიღებული იყო 2000 წელს გაეროს X კონგრესზე დამნაშავეობის თავიდან აცილებისა და სამართალდამრღვევთა მიმართ მოპყრობის შესახებ) განსაკუთრებული შეშფოთება გამოითქვა ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულისა და მისი სხვადასხვა სახის ურთიერთკავშირის გამო. ამ დეკლარაციით პირველად იყო დადგენილი კონკრეტული ვადა – 2005 წელი, როდესაც უზრუნველყოფილ იქნებოდა საერთაშორისო ხასიათის ისეთ დანაშაულთა მნიშვნელოვანი კლება, როგორცაა: ადამიანებით ვაჭრობა, მიგრანტების უკანონო შეყვანა, იარაღის უკანონო ბრუნვა, აუცილებლად იყო მიჩნეული სასჯელის შემოღება იმ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულისათვის, როგორცაა: კომპიუტერებისა და უმაღლეს ტექნოლოგიათა უკანონო დამზადება, რასობრივი დისკრიმინაცია, ქსენოფობია და მასთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის ფორმები.

გაეროს ვენის კონგრესზე გაეროს გენერალურმა მდივანმა ზოგადად დაახასიათა XX საუკუნის ბოლოს ტრანსნაციონალური დამნაშავეობა. სწორედ იგი განსაზღვრავს XXI საუკუნის საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარების ტენდენციას.

რომის სტატუტის, რომელიც ძალაში შევიდა 2002 წლის 1 ივნისს, ძირითადი მიზანი იყო შეექმნა ისეთი სასამართლო სტრუქტურა, რომელიც უზრუნველყოფდა საერთაშორისო საზოგადოებისათვის ყველაზე საშიშ დანაშაულისათვის დასჯის უზრუნველყოფას. სტატუტში ასეთი სახის დანაშაულები პირდაპირ არის მითითებული და მეტ-ნაკლებად განმარტებული. რომის სტატუტში მოცემულ დანაშაულთა ცნება ზოგჯერ საერთაშორისო ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობს. ამის მაგალითია 1976 წლის კონვენცია აპართეიდის დანაშაულის შესახებ, ასევე 1984 წლის კონვენცია წამების შესახებ და სხვა.

საერთაშორისო სასამართლოს შექმნის მოსამზადებელი კომისია მივიდა დასკვნამდე, რომ სტატუტში უნდა შესულიყო ის დანაშაულები, რომლებიც ჩვეულებით საერთაშორისო სამართალში უკვე აღიარებული იყო. მრავალი დისკუსიისა და კონსენსუსის მიღწევის შედეგად დადგენილ იქნა, რომ საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციას დაექვემდებარებოდა და გავრცელდებოდა შემდეგ დანაშაულებზე: 1) გენოციდის დანაშაული; 2) ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული; 3) ომის დანაშაული და 4) აგრესიის დანაშაული. სტატუტში განისაზღვრა, რომ სასამართლო აგრესიის დანაშაულზე იურისდიქციას განახორციელებს მას შემდეგ, როდესაც განისაზღვრება ამ დანაშაულის ცნება.

საქართველოს პარლამენტმა რომის სტატუტის რადიფიკაცია მოახდინა 2003 წლის 16 ივლისს. მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ ეწინააღმდეგება რომის სტატუტის ძირითად მოთხოვნებს, მაგრამ ბევრი რამ მაინც არის გასაკეთებელი კოდექსის სისტემის თვალსაზრისით. კარგი იქნება, თუ ის მუხლები, რომლებიც დღეს მიმოფანტულია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა თავში და, ფაქტობრივად, საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულს წარმოადგენს, ცალკე თავად იქნება გაერთიანებული.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საერთაშორისო დანაშაულთან ერთად საერთაშორისო დამნაშავეობის ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს საერთაშორისო ხასიათის დანაშაული. იგი განისაზღვრება როგორც „საერთა-

შორისო მართლსაწინააღმდეგო ქმედება (უცხოური ელემენტის არსებობით), რომელიც ქმნის საერთაშორისო ურთიერთობის განვითარებისათვის საფრთხეს.¹

საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულს ტრანსნაციონალური ხასიათი აქვს დანაშაულის შემადგენლობის მიხედვით კი არა, არამედ ქმედების ჩადენის გარემოებათა გამო; ეს ისეთი დანაშაულია, რომელიც, თუმცა ისჯება ქვეყნის შიდა კანონმდებლობით, მაგრამ კონკრეტულ გარემოებათა არსებობის გამო საერთაშორისო ხასიათი გააჩნია. ამგვარ დანაშაულთა უშუალო ობიექტს ზოგადი სისხლისსამართლებრივი ხასიათი აქვს (განსხვავებით საერთაშორისო დანაშაულისაგან, რომლის ხელყოფის ობიექტი – საერთაშორისო ურთიერთობა, კაცობრიობის ცხოვრებისეული ინტერესი რეგულირდება საერთაშორისო სამართლით); მეკობრეობის შემთხვევაში ეს ქონებრივი ურთიერთობა და ადამიანის უსაფრთხოებაა; საერთაშორისო ხასიათის ტერორიზმის დროს – შიდასახელმწიფოებრივი პოლიტიკური ურთიერთობა და სხვა.

საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულს, უმეტეს შემთხვევაში, მაგრამ არა ყოველთვის პირი სჩადის საკუთარი ინიციატივით, პირადი სარგებლის მიღების მიზნით, კერძო ინტერესის რეალიზაციისათვის. საერთაშორისო ურთიერთობებს ზიანი ადგებათ იმდენად, რამდენადაც ეს აუცილებელია დანაშაულებრივი შედეგის მისაღწევად: მეკობრეობა ხელყოფს საერთაშორისო საზღვაო მიმოსვლის ურთიერთობებს, საერთაშორისო ხასიათის ტერორიზმი – დიპლომატიურ ურთიერთობათა სფეროს (უცხო სახელმწიფოს აგენტზე ხელყოფის შემთხვევაში), საერთაშორისო საჰაერო მიმოსვლის ურთიერთობებს და სხვა. არსებითად ეს ტრანსნაციონალური დანაშაულია.²

საერთაშორისო ხასიათის დანაშაული სხვადასხვა წყაროში სხვადასხვა სახელით მოიხსენიება: „საერთაშორისო სისხლის სამართლის დანაშაული“, „საერთაშორისო ხასიათის სისხლის სამართლის დანაშაული“, „კონვენციური დანაშაული“, „ტრანსნაციონალური დანაშაული“ და ა.შ. მაგრამ ეს განსხვავება ტერმინოლოგიურ ხასიათს ატარებს და ფაქტობრივად სინონიმებს წარმოადგენს.

ამ კატეგორიის დანაშაულთა დამახასიათებელ თავისებურებად მიიჩნევენ იმას, რომ მასში უცხოური ელემენტი ფიგურირებს, სახ-

¹ Словарь международного права, М., 1982, с. 168.

² Bassioni, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45.

ელდობრ, მისი ჩადენა ხდება არა ერთი, არამედ ორი ან მეტი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და, შესაბამისად, ხელყოფს საერთაშორისო მართლწესრიგს და მასში მონაწილეობს რამდენიმე ქვეყნის მოქალაქე. ამ დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნები შესაბამისი კონვენციებით არის დადგენილი და ასახულია ნაციონალურ კანონმდებლობაში. ამიტომ პასუხისმგებლობა კონვენციური (ტრანსნაციონალური) დანაშაულისათვის დგება ნაციონალური სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძველზე. კონვენციური ნორმების რეალიზაციის მექანიზმი გამოიხატება იმაში, რომ ისინი ავალდებულებენ მონაწილე სახელმწიფოს შესაბამისი ნორმები შეიტანოს შიდასახელმწიფოებრივ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, კონვენციების შესაბამისად სახელმწიფო ვალდებულია სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყოს იმ შემთხვევაშიც კი, როცა დანაშაული უშუალოდ მის ინტერესს არ ხელყოფს. აქ მოქმედებს ცნობილი პრინციპი – გაეცი ან გაასამართლე (aut dedere aut iudicare). ამას გარდა, ამ კატეგორიის დანაშაულთა დევნა, სასამართლო განხილვა და განაჩენის აღსრულება მოითხოვს სახელმწიფოთა ურთიერთდახმარებას.

ხშირად საერთაშორისო დანაშაულსა და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულს შორის განსხვავების დადგენა საკმაოდ რთულია: საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის ობიექტი სარგებლობს უფრო გაძლიერებული დაცვით და დანაშაულის კვალიფიკაციის საფუძველს წარმოადგენს. რეალურად კი იგი არ არის დამნაშავის პირდაპირი განზრახვის ობიექტი.¹ მაგრამ ასეთი განსხვავება მაინც არსებობს და იგი მნიშვნელოვანია საერთაშორისო სისხლის სამართლისათვის.

ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის სწორედ ასეთი გაგება იძლევა დანაშაულთა ამგვარი კატეგორიის გამოყოფის შესაძლებლობას. ვ. პანოვის აზრით, ამ შემთხვევაში დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტად გვევლინება არა საერთაშორისო მშვიდობა და კაცობრიობის უშიშროება, არამედ მხოლოდ სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობა, ადამიანის უფლებები და საერთაშორისო სამართლით დაცული სხვა ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობა,² ი. ფისენკო კი თვლის, რომ, საყოველთაო-სახალხო ღირე-

¹ Моджорян Л.А., Терроризм на море, М., Международные отношения, 1991, с. 23.

² Попов В.П., Международное уголовное право, Учебное пособие, М., ИНФРА-М., 1997, с. 69.

ბულების, ადამიანის უფლებების ხელყოფა, თუ ისინი სერიოზული და მასობრივია, უნდა დაკვალიფიცირდეს საერთაშორისო დანაშაულად.¹

იურიდიულ ლიტერატურაში საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის კლასიფიკაციას ძირითადად ხელყოფის ობიექტის მიხედვით ახდენენ. ასე, მაგალითად, ვ. პანოვი ამ დანაშაულებს ხელყოფის ობიექტის, საერთაშორისო საშიშროების ხარისხისა და სხვა ნიშნების მიხედვით პირობითად ხუთ ჯგუფად ყოფს: 1) დანაშაული საერთაშორისო ურთიერთობის სტაბილურობის წინააღმდეგ (საერთაშორისო ტერორიზმი, მძევლად აყვანა, თვითმფრინავისა და სხვა ავიასატრანსპორტო საშუალების დაუფლება, გატაცება და სხვა დანაშაული, რომელთა ჩადენა ხდება საპაერო ხომალდსა და საერთაშორისო აეროპორტებში; ბირთვული მასალის გატაცება, დაქირავებულთა გადაბირება, გამოყენება, დაფინანსება და სწავლება, აგრეთვე დაქირავებულის მონაწილეობა სამხედრო მოქმედებაში; უკანონო ტელერადიომაუწყებლობა; ომის პროპაგანდა; 2) მოქმედება, რომელიც ზიანს აყენებს სახელმწიფოთა ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ განვითარებას (ყალბი ფულის დამზადება; დანაშაულებრივი შემოსავლის ლეგალიზაცია; ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული საშუალების უკანონო ბრუნვა; კონტრაბანდა; არალეგალური ემიგრაცია და ხალხის კულტურულ ღირებულებათა ხელყოფა; 3) ადამიანის პირადი უფლებების დანაშაულებრივი ხელყოფა (მონობა, მონებით ვაჭრობა, ბავშვებითა და ქალებით ვაჭრობა, მესამე პირების მიერ მათი ექსპლუატაცია პროსტიტუციის მეშვეობით; პორნოგრაფიის გავრცელება; ადამიანის უფლებების სისტემატური და მასიური დარღვევა; წამება და სხვა სასტიკი, არადამიანური ან ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა და სხვა; 4) ღია ზღვაში ჩადენილი დანაშაული (მეკობრეობა, წყალქვეშა კაბელის ან მილსადენის დაზიანება; საზღვაო ხომალდების შეჯახება; ზღვაზე დაუხმარებლობა; ზღვის გაბინძურება მავნე ნივთიერებით და სხვა; 5) საერთაშორისო ხასიათის სამხედრო დანაშაული (ომის წარმოების აკრძალული საშუალებისა და მეთოდის გამოყენება; სამხედრო მოქმედების რაიონში მოსახლეობაზე ძალადობა; წითელი ჯვრისა და წითელი ნახევარმთვარის ნიშნების უკანონო ტარება ან ბოროტად გამოყენება; მაროდორობა და სხვა).²

¹ И. Фисенко, *დასახ. ნაშრომი*, გვ. 15.

² В.П. Панов, *Международное уголовное право*, М., 1997, с. 71-72.

ი. ლუკაშუკი და ა. ნაუმოვი კონვენციურ დანაშაულს, ხელყოფის ობიექტის მიხედვით, პირობითად ასევე ხუთ ჯგუფად ყოფენ: 1) დანაშაული, რომელიც საერთაშორისო ტერორიზმის გამოვლენაა (საკაერო ზომადღის დაუფლება და სხვა უკანონო მოქმედება სამოქალაქო ავიაციის უშიშროების წინააღმდეგ; მძევლად აყვანა; დანაშაული საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირის წინააღმდეგ; ბირთვული მასალის უკანონო დაუფლება და გამოყენება; მეკობრეობა და სხვა უკანონო აქტი ზღვაოსნობის უსაფრთხოების წინააღმდეგ); 2) დანაშაული, რომელიც ხელყოფს ადამიანის თავისუფლებას (მონობა და მონებით ვაჭრობა; ქალებითა და ბავშვების ვაჭრობა); 3) დანაშაული, რომელიც ხელყოფს საზოგადოებრივ და ეკონომიკურ უსაფრთხოებას (გარემოს დაბინძურება); ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონოდ შექმნა და შენახვა; სატრანსპორტო დანაშაული; ხულიგნური მოქმედება სპორტული ღონისძიების დროს, საზღვაო ხომალდების შეჯახება და ზღვაზე დაუხმარებლობა; საზღვაო კაბელის დაზიანება); 4) დანაშაული, რომელიც ხელყოფს მოსაზღვრების ჯანმრთელობასა და საზოგადოებრივ ზნეობას (ნარკოტიკული საშუალებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერების უკანონო წარმოება და ბრუნვა; ხალხთა კულტურულ ფასეულობათა ხელყოფა; პორნოგრაფიის გავრცელება); 5) ეკონომიკური ხასიათის დანაშაული (ფულის ნიშნების გაყალბება; დანაშაულებრივი შემოსავლის ლეგალიზაცია; განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში ჩადენილი დანაშაული; კონტინენტურ შელფზე ჩადენილი დანაშაული).¹

ი. კარპეცი სახელმწიფოთაშორისო ინტერესების ხელმყოფ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულს უშუალო ობიექტის მიხედვით ყოფს შემდეგ ჯგუფებად: 1) დანაშაული, რომელიც ზიანს აყენებს სახელმწიფოებს შორის მშვიდობიან თანამშრომლობასა და ურთიერთობის ნორმალურად განხორციელებას. მას მიეკუთვნება ტერორიზმი და მასთან ახლო მდგომი დანაშაული, მაგალითად, თვითმფრინავის გატაცება, უკანონო რადიომაუწყებლობა; 2) დანაშაული, რომელიც ზიანს აყენებს საერთაშორისო ეკონომიკურ და სოციალურ-კულტურულ განვითარებას. მათ ავტორი მიაკუთვნებს ეკოლოგიურ დანაშაულს; ხალხთა ეროვნულ-კულტურული მემკვიდრეობის წინააღმ-

¹ И.И. Лукашук, А.В. Наумов. Международное уголовное право, М., 1999, с. 132-133.

დეგ მიმართულ დანაშაულს; კონტრაბანდას, ფულის გაყალბებას, ნარკოტიკებით ვაჭრობას და სხვა; 3) დანაშაული, რომელიც ზიანს აყენებს პიროვნებას, კერძო და სახელმწიფო საკუთრებასა და მორალურ ღირებულებებს. ამ ჯგუფში შედის ადამიანებით ვაჭრობა, მეკობრეობა, პორნოგრაფიის გავრცელება და სხვა დანაშაული, რომელთა თაობაზე არსებობს საერთაშორისო შეთანხმება; 4) საერთაშორისო ხასიათის სხვა დანაშაული. მას მიეკუთვნება საჰაერო ხომალდზე ჩადენილი დანაშაული, ტელეგრაფის საზღვაო კაბელის დაზიანება, დაუხმარებლობა გემების შეჯახების დროს და სხვა.¹

ზოგიერთი ავტორი საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთა კატეგორიას არ გამოყოფს ობიექტისა და მისი ჩადენის საშუალების კრიტერიუმის საფუძველზე. ისინი ძირითადად განსხვავებას საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულსა და საერთაშორისო დანაშაულს შორის ხედავენ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის შედარებით ნაკლებ სიმძიმესა და საშიშროების ხარისხში. მაგრამ, ჩვენი აზრით, ასეთი დაყოფისას დანაშაულის ამ ორ კატეგორიას შორის მკვეთრ განსხვავებას ვერ ვნახავთ. უნდა გვახსოვდეს, რომ დროთა განმავლობაში შეიძლება აღმოცენდეს ახალი დანაშაული ან დანაშაულმა დაკარგოს მისთვის ადრე დამახასიათებელი განსაკუთრებული საშიშროება. აქედან გამომდინარე, დანაშაული გადავიდეს ერთი კატეგორიიდან მეორეში.² საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის ასეთი გაგებისას კონკრეტულ დანაშაულთა მიკუთვნება ამა თუ იმ კატეგორიისათვის სუბიექტური შეფასების საგანი ხდება.

საერთაშორისო დანაშაულისა და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის გასამიჯნად იყენებენ ასევე სუბიექტურ კრიტერიუმს: საერთაშორისო დანაშაულისაგან განსხვავებით, საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრება არა სახელმწიფოს, არამედ ინდივიდს. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ მათ გასამიჯნად ეს პოზიცია კრიტერიუმად ვერ გამოგვადგება, რადგანაც პიროვნებას სახელმწიფოსთან კავშირის გარეშეც შეუძლია ჩაიდინოს როგორც საერთაშორისო, ისე საერთაშორისო ხასიათის დანაშაული.

¹ Карпец И.И. Преступления международного характера, М., Международные отношения, 1979, с. 48-49.

² Наумов А.В., Преступления против мира и безопасности человечества и преступления международного характера, Ж. Государство и право, 1996, N 6, с. 48-49.

დაბოლოს, არსებობს მოსაზრება, რომ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულების მთავარ კრიტერიუმს წარმოადგენს მათი შემადგენლობის განმტკიცება სპეციალურ, საერთაშორისო ხელშეკრულებაში.¹

სახელმწიფოთა პოზიცია საერთაშორისო სისხლის სამართლისა და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთა თანაფარდობის შესახებ განსხვავებულია. მონისტური პოზიცია არ აღიარებს საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმების პირდაპირ მოქმედებას საკუთარ ტერიტორიაზე (მაგ., აშშ), ხოლო დუალიტური კი სამართლიანად მიიჩნევს საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი იურიდიქციის არსებობას. ჩვენი აზრით, უფრო სწორია მეორე პოზიცია. თუმცა აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ იგი შეიძლება რეალიზებულ იქნეს საერთაშორისო დანაშაულთა კოდექსის მიღების, ასევე საერთაშორისო მართლმსაჯულების სისტემის შექმნის შემდეგ. კაცობრიობა თანდათანობით მიდის სამართლის სისტემათა დახლოებისა და საერთაშორისო სასამართლო ორგანოების შექმნის გზით.

მიზანშეწონილია, რომ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულში შევიდეს სისხლისსამართლებრივ დანაშაულთა ის ჯგუფი, რომელსაც ძალადი საერთაშორისო საშიშროება ახასიათებს, მაგრამ საერთაშორისო სისხლის სამართლის სათანადო აქტებით ასეთად არ არის ცნობილი. ასეთი ხასიათის დანაშაული ზიანს აყენებს ორ ან უფრო მეტ სახელმწიფოს. ამგვარ დანაშაულთა საერთაშორისო მართლწინააღმდეგობა ჯერ კიდევ ფორმირების პროცესშია.

დამნაშაევობის გლობალიზაციის პროცესთან ადეკვატურად იზრდება ისეთ განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულთა რიცხვი, როგორცაა: ეკონომიკური, სამოხელეო, ძალადობრივი დანაშაული, ასევე ტერორიზმი, მკვლელობა შეკვეთით, იარაღისა და ნარკოტიკულ საშუალებათა უკანონო ბრუნვა, კომპიუტერული დანაშაული და სხვა. კომპიუტერული დანაშაული, მაგალითად, უზარმაზარ მატერიალურ ზიანს აყენებს სახელმწიფოებს და მისი საერთაშორისო საშიშროების პროგნოზი შეუძლებელია. ამიტომაც თანდათანობით ამგვარი ხასიათის დანაშაული ნაციონალური დანაშაულიდან საერთაშორისო დანაშაულად უნდა იქნეს მოდიფიცირებული. XXI საუკუნეში საერთაშორისო სისხლის სამართლის წამყვან მიმართულებად ჩაითვლება სახელმწიფოთა თანამშრომლობა დამნაშაევობასთან ბრძოლის საქმეში.

---

¹ ზოგიერთი ავტორი ხმარობს სპეციალურ ტერმინს – „კონვენციური დანაშაული“, რომელშიც საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულს გულისხმობს.

ამჟამად არსებობს მრავალი რეგიონული ხასიათის ხელშეკრულება, მიმართული ნარკომანიის, პორნოგრაფიის, ყალბი ფულის დამზადების, კონტრაბანდის, იარაღის უკანონო ბრუნვის, ადამიანით ვაჭრობისა და სხვ. წინააღმდეგ. მრავალმა სახელმწიფომ მიაღწია შეთანხმებას გარემოს, ხალხთა ნაციონალური და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის აუცილებლობის, ზღვაზე დახმარების, ზღვის კაბელის დაზიანებისა და ხმარების აღმოჩენის თაობაზე და სხვა. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-11 კარში – დანაშაული სახელმწიფოს წინააღმდეგ, ცალკე თავი ეთმობა ტერორიზმს და მასში გათვალისწინებულია ისეთი დანაშაულები, როგორცაა: ტერორისტული აქტი (მუხლი 323-ე). ტექნოლოგიური ტერორიზმი (მუხლი 324-ე), მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორიზმის მიზნით (მუხლი 329-ე) და სხვა. კოდექსის მე-10 კარში განხილულია დანაშაული გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის შესახებ; 34-ე თავში – ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევა და მრავალი სხვა.

დამნაშავეობის ტრანსნაციონალიზაცია სულ უფრო გააფართოებს საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთა წრეს. ამიტომაც, დღესდღეობით მთელი რიგი ქვეყნების სისხლის სამართლის კოდექსებში გათვალისწინებულია საერთაშორისო ხასიათის „კონვენციური დანაშაულები“.

საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარების ისტორია მოწმობს, რომ ბევრი კონვენციური დანაშაული საერთაშორისო დანაშაულად იქნა აღიარებული მსოფლიო თანამეგობრობის მიერ. ასე, მაგალითად, ჟენევის კონვენციებით „ომის მსხვერპლთა დაცვის შესახებ“, ყოფილ იუგოსლავიის სამხედრო ტრიბუნალის წესდებით მრავალი ისეთი ქმედება გამოცხადდა საერთაშორისო დანაშაულად, რომელსაც მანამდე საერთაშორისო სამართალი არ იცნობდა. საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის საერთაშორისო დანაშაულად აღიარების მაგალითია დაქირავებულის მონაწილეობა შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსმა იგი ჩათვალა კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად. ან კიდევ, ბელორუსის სისხლის სამართლის კოდექსი კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად თვლის უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენლის წინააღმდეგ მიმართულ ტერორისტულ აქტს, ჩადენილს ომის პროვოკაციის ან საერთაშორისო ურთიერთობის გართულების მიზნით; რა-

სობრივი, ნაციონალური ან რელიგიური შუღლის გაღვივებას; შეიარაღებული კონფლიქტის დროს უმოქმედობას ან დანაშაულებრივი ბრძანების გაცემას; საერთაშორისო ხელშეკრულებით დაცული ამოსაცნობი ნიშნით უკანონო სარგებლობას და სხვა.

საკითხავია, რატომ არ უნდა ჩაითვალოს საერთაშორისო დანაშაულად ტერორიზმის ისეთი აგრესიული გამოვლინება, რაც აშშ-ში მოხდა 2001 წლის 11 სექტემბერს, ან კიდევ, მოსკოვში თეატრალურ ცენტრში განხორციელებული ტერორისტული აქტი?

ტერორიზმი ზოგადსაკაცობრიო პრობლემად იქცა. ის ამჟამად სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანაარსებობისა და ნაციონალური სახელმწიფოებრივი უშიშროების მთავარი საფრთხეა. მიუხედავად იმისა, რომ ტერორიზმის პრობლემა ახალი არაა კაცობრიობისათვის, მსოფლიო თანამეგობრობა ვერ ახერხებს შეიმუშაოს ტერორისტული აქტის ერთიანი განსაზღვრება, შექმნას ერთიანი საერთაშორისო მექანიზმი მასთან საბრძოლველად.

ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის სულ უფრო ეფექტური იარაღი ხდება საერთაშორისო სისხლის სამართლის კანონმდებლობა. შემუშავებულია მთელი რიგი უნივერსალური და რეგიონული ხასიათის კონვენციები, რომლებშიც ჩამოყალიბებულია სახელმწიფოთა თანამშრომლობის ძირითადი პრინციპები საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად; თუმცა ყოველივე ეს საკმარისი არ არის.

საერთაშორისო ტერორიზმთან საბრძოლველად საქართველომ საერთაშორისო სამართლის ნორმების ტრანსფორმაცია უკვე მოახდინა ახალ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, რითაც შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე განხორციელა საერთაშორისო ვალდებულებათა ფაქტობრივი რეალიზაცია. საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი ცალკე თავად ითვალისწინებს ტერორიზმს (თავი 38-ე), რომელიც ცხრა შემადგენლობას აერთიანებს. მასში მოცემულია როგორც ტრადიციული ტერორისტული ქმედება, ისე მსოფლიო პრაქტიკის გაზიარებით შექმნილი დელიქტებიც. ამას გარდა, ტერორისტული ხასიათის დანაშაული მოთავსებულია საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში. ეს მიზანშეწონილიც არის, ვინაიდან ამ დანაშაულებს ტერორიზმის შინაარსი შეიძლება სულაც არ ჰქონდეთ. მათ შეიძლება გამოიწვიონ დიდი მატერიალური ზარალი, ადამიანთა მსხვერპლი, სახელმწიფოში ვი-

თარების დესტაბილიზაცია, პანიკა, უარყოფითი მორალურ-ფსიქოლოგიური ატმოსფეროს ჩამოყალიბება და სხვა. ამ ინტერესების ხელყოფა საზოგადოებრივი უშიშროების ყველაზე საშიში დარღვევაცაა. ცხადია, რომ ტერორისტული ხასიათის დანაშაულის ჩადენის დროს საზოგადოებრივი უშიშროება ყოველთვის ხდება ხელყოფის ობიექტი, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ არის ფორმულირებული ამა თუ იმ დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნები და სისხლის სამართლის კოდექსის რომელ თავში არიან ისინი მოთავსებული.

ამ კატეგორიის დანაშაულისათვის დამახასიათებელი მოქმედების საყოველთაოდ საშიში ხერხი და ხელყოფის მრავალობიექტიანობა საფუძველს აძლევს იურიდიულ ლიტერატურაში იმ მოსაზრების არსებობას, რომ, რამდენადაც საზოგადოებრივ უშიშროებას ხელყოფს ტერორისტული ხასიათის ყველა დანაშაული, ამდენად, იგი მიზანშეწონილია მოთავსებული იყოს საზოგადოებრივი უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის.

ტერორისტული ხასიათის დანაშაულის სისტემასთან დაკავშირებით უნდა შევნიშნოთ, რომ საერთაშორისო კონვენციები არ ავალდებულებენ მის ხელმომწერ სახელმწიფოებს შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში სიტყვასიტყვით გაიმეორონ, იმავე ფორმითა და შინაარსით ასახონ შესაბამისი კონვენციის დებულებები, თუმცა კონვენციის მონაწილე სახელმწიფო ვალდებულია ნაციონალური სისხლის სამართლის კანონმდებლობა შესაბამისობაში მოიყვანოს კონვენციის ნორმებთან. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ საკმაოდ რთულია მატერიალური სისხლის სამართლის ნორმებში კონვენციის დებულებათა ასახვა. ამდენად, რა ნიშნით ჩამოყალიბდება ნაციონალური ნორმა და სისტემის თვალსაზრისით სად მოათავსებს მას ესა თუ ის სახელმწიფო, ეს მისი შიდასახელმწიფოებრივი საქმეა. მთავარია, რომ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფომ შეთანხმების ძირითადი დებულებების ტრანსფორმაცია მოახდინოს ნაციონალურ კანონმდებლობაში.

აქედან გამომდინარე, არ არის პრობლემა, თუ სისხლის სამართლის კოდექსში სად იქნება მოთავსებული საერთაშორისო ხასიათის დანაშაული – საზოგადოებრივი უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის, სახელმწიფო დანაშაულის ჯგუფში თუ სხვაგან. ლოგიკურად გამართლებულად მიგვაჩნია ტერორისტული ხასიათის დანაშაულთა ის სისტემა, როგორც საქართველოს ახალ სისხლის

სამართლის კოდექსშია. რამდენადაც ტერორიზმის თავში შემაჯალ დანაშაულთა ჩადენის მიზანია სახელმწიფო ხელისუფლებაზე ზემოქმედება და სახელმწიფოს წარმოჩენა მართლწესრიგის უზრუნველყოფის საქმეში უუნაროდ, ხოლო სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველყოფა და საზოგადოებრივი სიმყუდროვის ატმოსფეროს შექმნა კი სახელმწიფოს ერთ-ერთი უპირველესი ფუნქციაა, ამიტომ უპრიანია ამ დანაშაულთა მოთავსება სახელმწიფო დანაშაულთა კარში. ამავე დროს, ცხადია, რომ 38-ე თავში (ტერორიზმი) გაერთიანებული დანაშაული არ წარმოადგენს ტერორისტული ხასიათის დანაშაულების ამომწურავ ჩამონათვალს.

საქართველოს ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში ტერორისტული ხასიათის დანაშაული სხვა თავებშიც არის მოცემული. ასეთია, მაგალითად, საჰაერო ან წყლის ზომალდის გატაცება (მუხლი 227-ე), მეკობრეობა (მუხლი 228-ე), ბირთვული მასალის ხელში ჩაგდება (მუხლი 231-ე) და სხვა.

ზაზი უნდა გაეხვას იმ გარემოებას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ასახვა პოვა მსოფლიო თანამეგობრობის მიერ ტერორიზმად აღიარებულმა თითქმის ყველა დანაშაულმა. უფრო მეტიც, მასში საერთაშორისო სისხლის სამართლის ისეთი ნორმებიც არის ტრანსფორმირებული, რომელთა რატიფიკაცია დღეს კიდევ არ მოუხდენია საქართველოს პარლამენტს. ასე რომ, საქართველოში მატერიალური სისხლის სამართლის მთელი რიგი საკითხები საერთაშორისო კონვენციების რატიფიკაციამდეა მოგვარებული.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ მართებულად არ მიგვაჩნია, როცა ზოგად სისხლისსამართლებრივ დანაშაულს, რომელიც არ ხელყოფს საერთაშორისო მართლწესრიგს, მაგრამ ამ დანაშაულისათვის დევნა, სასამართლო განხილვა და განაჩენის აღსრულება სახელმწიფოთა ურთიერთდაზმარებას მოითხოვს, საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთა რიგში განიხილავენ. მაგალითად, საერთაშორისო დანაშაულებრივი დაჯგუფება სხვადასხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე სჩადის ისეთ დანაშაულს, როგორცაა: ქურდობა, თაღლითობა, გამოძალვა ან სხვა ზოგადი ხასიათის დანაშაული, ანდა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ იმალება სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე. მსგავს შემთხვევებში შეიძლება ვისაუბროთ მხოლოდ საერთაშორისო სისხლის სამართლის პროცესუალურ მხარეზე, სამართლებრივ ურთიერთდაზმარებაზე. ვ. პანოვის

მართებული შენიშვნით, მსგავსი დანაშაული, რამდენადაც იგი არ ატარებს კონვენციურ ხასიათს, არ შეიძლება მივაკუთვნოთ საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთა რიცხვს.¹ მართლაც, ასეთი დანაშაულები ვერ იქცევა საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულად, ვინაიდან არ ხელყოფენ სახელმწიფოთაშორის ინტერესს. სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემის ქვეყნების კანონმდებლობაში მათ სხვადასხვა შეფასებას აძლევენ როგორც საზოგადოებრივი საშიშროების თვალსაზრისით, ისე სასჯელის ზომის დადგენითაც.

ყოველივე ზემოთ თქმული მოწმობს, რომ კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისა და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის სათანადო გამიჯვნის პრობლემა მეტად აქტუალურია. არსებობს სადავო მოსაზრება, რომ საერთაშორისო სისხლის სამართლის სერიოზულ დანაშაულთა რაოდენობის ზრდა კონვენციურ დანაშაულთა ხარჯზე მიზანშეწონილი არ არის. მაგრამ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარმა ტენდენციამ თავისი გამოხატულება პოვა კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შესახებ კოდექსის პროექტში. აგრესიის, გენოციდის, აპართეიდის, ომის დანაშაულის გარდა, მას მიეკუთვნა ასევე საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის ისეთი ნორმები, როგორცაა, მაგალითად, საერთაშორისო ტერორიზმი, ნარკოტიკულ საშუალებათა უკანონო ბრუნვა, გარემოსათვის წინასწარი განზრახვით სერიოზული ზიანის მიყენება.²

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ისტორიაში პირველად, რომის სტატუტში სქესობრივი დანაშაული აღიარებული და კოდიფიცირებულია როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული საერთაშორისო სამართლის ყველაზე სერიოზულ დანაშაულთა შორის.³

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, სისხლის სამართლის დანაშაულთან ბრძოლაში სხვადასხვა სახელმწიფოების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დაახლოების მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს საერთაშორისო-სამართლებრივი კონვენციების მიღება. მისი აუცი-

¹ ვ. პანოვი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 71.

² Курс уголовного права, т. 5, Особенная часть, под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова, М., Зерцало, М., 2002, с. 389.

³ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდება, მიღებული გაეროს უფლებამოსილ წარმომადგენელთა დიპლომატიურ კონფერენციაზე (რომის სტატუტი), ძალაში შევიდა 2002 წლის 1 ივნისს.

ლებლობა განპირობებულია საერთაშორისო დანაშაულისა და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთან ბრძოლის ამოცანებით. სათანადო კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას, გაითვალისწინონ თავიანთ ნაციონალურ კანონმდებლობაში კონვენციის ნორმები. მართალია, ეს კონვენციები არ შეიცავენ სისხლისსამართლებრივ სანქციებს, მაგრამ მათი შინაარსი ასახულ უნდა იქნეს ეროვნულ სისხლის სამართლის კოდექსებში. დღესდღეობით, რამდენიმე ათეული საერთაშორისო კონვენცია მეტად მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის ნორმების შინაარსზე.

ზოგიერთი მეცნიერი იურისტი უფრო შორს მიდის და თვლის, რომ ღრთა დაისვას საკითხი საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმების კოდიფიკაციის შესახებ, სახელდობრ, შეიქმნას საერთაშორისო სისხლის სამართლის კოდექსი თავისი ზოგადი და კერძო ნაწილებით. ა. ნაუშოვის აზრით, კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების კოდექსზე არცთუ წარმატებული მუშაობა არ უნდა წარმოადგენდეს ასეთი ამოცანის დაყენებისათვის დაბრკოლებას. იგი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შესახებ კოდექსის პროექტის ფარგლებს მიღმა დარჩა საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმათა უმრავლესობა. ა. ნაუშოვი ეხება ნაციონალურ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმათა იმპლემენტაციის საკითხს. ეს ეხება საერთაშორისო დანაშაულთა, მათ შორის საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულთა სათანადო შემადგენლობათა განსაზღვრას; და სისხლის სამართლის ტექნიკის საშუალებათა გამოყენებით ნაციონალური სისხლის სამართლის ნორმების შესაბამისობაში მოყვანას საერთაშორისო კონვენციების დებულებებთან. ავტორი თვითონვე ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ ამ ამოცანის რეალიზაცია მეტად რთული იქნება.¹

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში არსებობს სწვადასხვა მოსაზრება საერთაშორისო სისხლის სამართლის შესახებ. ზოგიერთი ავტორი მას საერთაშორისო საჯარო სამართლის დარგად მიიჩნევს, ზოგი – საერთაშორისო კერძო სამართლის დარგად, სხვები მას

---

¹ А.В. Наумов, Влияние норм и принципов международного права по сближению уголовного права различных систем, Уголовное право в XXI веке, Материалы Международной научной конференции, 2002, с. 6.

საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელ დარგად თვლიან, ზოგიერთი კი საერთოდ უარყოფს საერთაშორისო სისხლის სამართლის არსებობას. მეცნიერთა ერთი ჯგუფი მას შემდეგნაირად განმარტავს: საერთაშორისო სისხლის სამართალი არის სამართლის პრინციპებისა და ნორმების ერთობლიობა, რომელიც არეგულირებს სახელმწიფოთა თანამშრომლობის ურთიერთობებს საერთაშორისო დანაშაულისა და საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულის თავიდან აცილებისა და მისი ჩადენისათვის სასჯელის შეფარდების სფეროში.

ვ. პანოვი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოთა თანამშრომლობის ობიექტი უნდა განისაზღვროს როგორც საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დანაშაული¹. ეს მოსაზრება მთლად ზუსტი არ არის. ცნობილია, რომ ზოგიერთი საერთაშორისო დანაშაული საერთაშორისო ხელშეკრულებაში საერთოდ არ არის გათვალისწინებული, არამედ მოცემულია საერთაშორისო სამართლის ჩვეულებითი ნორმებით. თვით ვ. პანოვი საერთაშორისო დანაშაულს მიაკუთვნებს ეკოციდსა და ბიოციდს, რომელთა ცნებაც არც ერთ საერთაშორისო ხელშეკრულებაში არ გვხვდება.

საერთაშორისო სამართლის დასავლურმა დოქტრინამ კარგა ხანია დამოუკიდებელ დარგად ცნო საერთაშორისო სისხლის სამართალი. მაგრამ დღემდე არ არსებობს ამ დარგის გამოყოფის ერთნაირი კრიტერიუმები. მრავალ გამოკვლევაში საერთაშორისო სისხლის სამართალი გაგებულია, როგორც ძირითადი იარაღი სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობაში წესრიგის დასამყარებლად. უნდა შევნიშნოთ, რომ არასწორად მიგვაჩნია საერთაშორისო სისხლის სამართლის ამგვარი გაგება. ფაქტობრივად ასეთი განსაზღვრებისას იშლება ზღვარი საერთაშორისო სისხლის სამართალსა და საერთაშორისო სამართალს შორის.

ყოველივე ამის მიუხედავად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ არსებობს საერთაშორისო სამართლის დარგი – საერთაშორისო სისხლის სამართალი. საერთაშორისო სისხლის სამართალს აქვს თავისი საგანი, დიდი მოცულობის ნორმატიული მასალა, ასევე მრავალი პრეცედენტი. მას აქვს თავისი მეთოდი. მაგრამ საერთაშორისო-სამართლებრივი იძულების თავისებური ხასიათი საერთაშორისო დანაშაულში სპეციფიკურს ხდის ამ მეთოდს. საერთაშორისო საზოგადოება დაინტერესებულია დარგის კომპონენტების განვითარებით, რასაც მოწმობს საერთაშორისო

¹ Панов В. დასახ. ნაშრომი, გვ. 15.

დანამაჟულთან ბრძოლის სფეროში აქტიური სამართალშემოქმედება და მუდმივი თუ დროებითი ხასიათის იურისდიქციული ორგანოების შექმნა.

საერთაშორისო სისხლის სამართალს აქვს თავისი სისტემა. მისი დახასიათებისათვის ხშირად ხმარობენ „კომპლექსურობის“ ცნებას. მისი ამგვარი ხასიათი გამოდინარეობს დარგის საგნიდან: მასში საერთაშორისო დანამაჟულთან ერთად შედის საერთაშორისო ხასიათის დანამაჟული. დანამაჟულთა ეს ორი სახე მოითხოვს საერთაშორისო-ორგანიზაციულ რეპრესიას, ისინი მიმართულია განსხვავებული ობიექტების წინააღმდეგ, რაც იწვევს პასუხისმგებლობის განსხვავებულ პროცედურას.

საერთაშორისო სისხლის სამართლის კვლევისას ხაზი უნდა გაეკვას მის დაყოფას მატერიალურ და პროცესუალურ სამართლად. ამასთან, ხშირად პრიორიტეტი ეძლევა საერთაშორისო პროცესუალურ სისხლის სამართალს.

საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის რეალიზაციის საკითხმა თანდათანობით სულ უფრო დიდი მნიშვნელობა მიიღო, ვინაიდან მატერიალური საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმების დარღვევისას, აუცილებელი გახდა ისეთი მექანიზმის შექმნა, რომელიც ნორმის შეუსრულებლობისას საშუალებას მისცემდა საერთაშორისო საზოგადოებას, იძულების გზით აღესრულებინა იგი.

საერთაშორისო სისხლის სამართალი მჭიდროდ არის დაკავშირებული სამართლის სხვა დარგებთან. სულ უფრო ხშირად შეიმჩნევა ტენდენცია, როდესაც დარგობრივი პრინციპებისა და ნორმების სერიოზული დარღვევა საერთაშორისო დანამაჟულად აღიქმება. ამის მრავალრიცხოვანი მაგალითები მოცემულია ჰუმანიტარულ სამართალში. იგივე ახასიათებს საერთაშორისო საჰაერო, საზღვაო, ეკოლოგიურ სამართალს და სხვა.

ყველაზე მჭიდრო კავშირი არსებობს საერთაშორისო სისხლის სამართალსა და საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს შორის, რომელიც მოიცავს ადამიანის უფლებათა სფეროში არსებულ ყველა პრინციპსა და ნორმას.

XX საუკუნის 50-იან წლებიდან საერთაშორისო სამართალში გამოყოფენ ახალ მიმართულებას – საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს. აღმოცენდა რა დოქტრინიდან, მან შემდგომ ნორმატიული სტატუსი მიიღო. საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალში იგულისხმე-

ბა იურიდიული პრინციპებისა და ნორმების სისტემა, რომელიც გამოიყენება როგორც საერთაშორისო, ისე არასაერთაშორისო კონფლიქტებში. ეს პრინციპები და ნორმები ადგენენ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტების ურთიერთსანაცვლო უფლებებსა და მოვალეობებს შეიარაღებული ბრძოლის წარმოებისას განსაზღვრული მეთოდებისა და საშუალებათა აკრძალვისა ან მათი გამოყენების შეზღუდვის შესახებ; ასევე უზრუნველყოფენ ამ ბრძოლაში კონფლიქტის მსხვერპლთა დაცვისა და ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას.¹

ადამიანის უფლებათა დარღვევა, რომელიც საერთაშორისო დანაშაულს წარმოადგენს, შეიძლება განხორციელდეს როგორც მშვიდობიანობის, ისე ომის დროს, აქედან გამომდინარე, ერთ შემთხვევაში დაირღვევა ადამიანის უფლებათა დაცვის სამართლის ნორმები, რომლებიც, როგორც აღინიშნა, გამოიყენება შეიარაღებული კონფლიქტის დროს. მაგრამ, ორივე შემთხვევაში, გამოიყენება იმ პირთა სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ნორმები, რომლებმაც სახელმწიფო გამოიყენეს საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენის იარაღად.²

ამრიგად, როგორც საერთაშორისო და კონვენციური დანაშაულის მიმოხილვიდან გავარკვევით, ახალი ქართული კანონმდებლობა არსებითად შესაბამისობაშია მოყვანილი საერთაშორისო სისხლის სამართლის ნორმებთან. საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარების ტენდენცია საქართველოში შეიძლება პოზიტიურად შეფასდეს.

---

¹ Калугин В.В., Павлов Л.В., Фисенко И.В., Международное гуманитарное право, Минск, 1999.

² Черниченко С.В., Права человека и гуманитарная проблематика в современной дипломатии (Москва, журнал международного права, 1992, N 3, с. 35).

თავი XI

დანაშაული კაცობრიობის მშვიდობის, უშიშროებისა და სავითარების ჰუმანიტარული სამართლის წინააღმდეგ

აბრმისული ომის მომზადება ან წარმოება

(მუხლი 404-ე)

ჯერ კიდევ 1923 წელს ერთა ლიგამ აგრესიული ომი საერთაშორისო დანაშაულად აღიარა.

გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ 1974 წლის 14 დეკემბერს მიიღო რეზოლუცია აგრესიის ცნების განსაზღვრის შესახებ. რეზოლუციაში დაფიქსირებულია, რომ „აგრესიას წარმოადგენს სახელმწიფოს მიერ შეიარაღებული ძალის გამოყენება სხვა სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული ხელშეუხებლობის ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ, ან მისი განხორციელება სხვა ისეთი ხერხით, რაც არ შეესაბამება გაეროს წესდებას“.

1994 წლის კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კოდექსის პროექტით აგრესია ფაქტობრივად 1974 წლის გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუციის მსგავსად განისაზღვრა, როგორც სახელმწიფოს მიერ შეიარაღებული ძალის გამოყენება სხვა სახელმწიფოს სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის ან პოლიტიკური დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ ან სხვა ისეთი ხერხით, რაც შეუთავსებელია გაეროს წესდებასთან. აგრესორის განმარტებას საფუძვლად ედება აგრესიის აქტის ინიციატივის ნიშანი. აღსანიშნავია, რომ რომის სტატუტმა ვერ განსაზღვრა აგრესიის ცნება და მიუთითა, რომ აგრესიის დანაშაულზე საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლოს უფლებამოსილება განხორციელდება მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც განისაზღვრება ამ დანაშაულის ცნება.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 404-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროება იმამი მდგომარეობს, რომ იგი ხელყოფს სახელმწიფოთა მშვიდობიან თანარსებობას, იწვევს ადამიანთა გაუმართლებელ მსხვერპლს, მშვიდობიან

მოსახლეობის, ქალებისა და ბავშვების უზომო ტანჯვას, სამეურნეო ობიექტების, არქიტექტურული და კულტურის სხვა ძეგლების დაზიანებასა და განადგურებას, ხელყოფს ყველაფერ იმას, რითაც უზრუნველყოფილია სახელმწიფოთა და ხალხთა შორის დავისა და კონფლიქტის მშვიდობიანი მოწესრიგება.

კოდექსის 404-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობის ძირითად წყაროს წარმოადგენს გაეროს წესდება, გერმანელ და იაპონელ მთავარ სამხედრო დანაშავეთა საერთაშორისო სასამართლოს წესდება (ნიურნბერგისა და ტოკიოს პროცესი), ყოფილი იუგოსლავიისა და რუანდის 1991 და 1994 წლების საერთაშორისო ტრიბუნალის წესდებები და 1974 წლის 14 დეკემბერს მიღებული რეზოლუცია „აგრესიის განსაზღვრის“ შესახებ.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ აგრესიის ფაქტის არსებობას ადგენს გაეროს უშიშროების საბჭო და მას სავალდებულო ხასიათი აქვს ქვეყნის სასამართლოებისათვის.

სისხლის სამართლის კოდექსის 404-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია მშვიდობა და სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანარსებობა.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარის ნიშნებს, მისი პირველი ნაწილით, წარმოადგენს აგრესიული ომის დაგეგმვა ან მომზადება; ხოლო მეორე ნაწილით კი – აგრესიული ომის გაჩაღება ან წარმოება.

აგრესიული ომის დაგეგმვაში იგულისხმება ომის იდეურ-პოლიტიკური და სამხედრო კონცეფციის შემუშავება, სამხედრო მოქმედებათა სტრატეგიისა და ტაქტიკის შედგენა, სათანადო სამობილიზაციო და ორგანიზაციულ-ტექნიკური გეგმებისა და პროექტების შედგენა; მატერიალურ-ტექნიკური და ომის წარმოების სხვა რესურსების გაანგარიშება; შეიარაღებული ძალების სტრუქტურის, შემადგენლობის, დისლოკაციის წინადადებათა შემუშავება, სადაზვერვო საქმიანობის ორგანიზაცია, ინფორმაციული საქმიანობა და აგრესიის განხორციელების სხვა საწყისი ეტაპები. აგრესიის დაგეგმვა არ შემოიფარგლება სამხედრო გეგმის შემუშავებით, იგი ასევე მოიცავს აგრესიული ომის განხორციელების ეკონომიკურ, დიპლომატიურ, პოლიტიკურ პირობათა შექმნას.

404-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი ითვალისწინებს აგრეთვე აგრესიული ომის მომზადებას. ეს უკვე კონკრეტული მოსამზადებელი მო-

ქმედებაა, როგორც ყველა სხვა დანაშაულის მომზადების სტადია. აგრესიული ომის მომზადება ქმნის ომის გაჩაღებისა და წარმოების სათანადო პირობებს. მომზადებისას სდება ორგანიზაციულ-სამხედრო და მატერიალურ-ტექნიკური ხასიათის ზომებისა და ღონისძიებების რეალური განხორციელება აგრესიული ომის დაწყების უზრუნველყოფის მიზნით. მომზადებას მიეკუთვნება, მაგალითად, სამხედრო ფორმირებათა დისლოკაციის ადგილის შეცვლა, მათი სამხედრო მოქმედებათა რაიონში დაჯგუფება, რეზერვისტების გამოძახება, დაქირავებულ პირთა შეგზავნა, მრეწველობის გადაყვანა სამხედრო პროდუქციის გამოშვებაზე, კონფლიქტის პროვოკაციის მიზნით ცალკეული ნავსადგურის ბლოკირება და სხვა ისეთი მოქმედება, რომელსაც მოჰყვება ომის გაჩაღება. აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედების მიზანი უნდა იყოს მომავალი აგრესიის განხორციელება.

დანაშაული ობიექტური ნიშნებით მიეკუთვნება ფორმალურ დანაშაულთა შემადგენლობას. ამიტომაც დანაშაული დამთავრებულად ითვლება 404-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენის მომენტიდან.

დანაშაული გამოიხატება პირდაპირ განზრახვაში. როგორც წესი, განზრახვა შეიძლება იყოს არაკონკრეტიზებული და ალტერნატიული. დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ გეგმავს ან ამზადებს აგრესიულ ომს, განზოგადებული სასიით ითვალისწინებს მძიმე შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურს იგი. დანაშაულის ჩადენის მოტივი მრავალგვარია: კარიერიზმი, ამა თუ იმ პოლიტიკურ ან სოციალურ-ეკონომიკურ სიტუაციაში თავისი ავტორიტეტის განმტკიცება, არასწორად გაგებული სახელმწიფოს ან საზოგადოების ინტერესი და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტი ზოგადია. იგი არის 14 წელს მიღწეული ფიზიკური შერაცხადი პირი. პრაქტიკულად კი, ქმედების ობიექტური და სუბიექტური ნიშნებიდან გამომდინარე, სუბიექტი უმაღლესი სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირია.

სისხლის სამართლის კოდექსის 404-ე მუხლის მე-2 ნაწილში მოცემულია ამ დანაშაულის დამამძიმებელი გარემოებები, სახელდობრ, აგრესიული ომის გაჩაღება და წარმოება.

საერთაშორისო სამართლის მიხედვით აგრესიული ომის გაჩაღება უკვე აგრესიის ფაქტია, რომელიც წინ უძღვის ფართომასშტაბიანი

აგრესიული ომის წარმოებას. მასში იგულისხმება დიპლომატიურ ან სამხედრო ხასიათის სხვადასხვა აქციის განხორციელება: სხვა სახელმწიფოს მესაზღვრეებზე ეპიზოდური შეიარაღებული თავდასხმა, დიპლომატიური დემარში, გემის გატაცება და სხვა.

აგრესიული ომის წარმოებაში იგულისხმება სხვა სახელმწიფოს წინააღმდეგ სრული და ფართომასშტაბიანი აგრესიის განხორციელება სამხედრო ოპერაციების გამოყენებით.

განსახილველი დანაშაული წარმოადგენს დენად დანაშაულს, რომლისთვისაც დამახასიათებელია დანაშაულებრივი ქმედების უწყვეტად განხორციელება.

404-ე მუხლის მე-2 ნაწილიც პირდაპირი განზრახვის არსებობას გულისხმობს. დანაშაულის სუბიექტად, ფაქტობრივად, გვევლინება მხოლოდ ის პირი, რომლის კომპეტენციაშიც საქართველოს კონსტიტუციით შედის უმნიშვნელოვანესი სამხედრო ხასიათის საკითხების გადაწყვეტა და ომის გამოცხადება. დაბოლოს, ტერმინების „წარმოების“ და „გაჩაღების“ შედარების შედეგად უნდა დავასკვნათ, რომ, თუ აგრესიული ომის გაჩაღება აგრესიის აქტის განხორციელების დასაწყისია, მისი წარმოება – აგრესიული ომის გაგრძელებაა.

მოწოდება აბრმისიული ომის გაჩაღებისაკენ (მუხლი 405-ე)

განსახილველი დანაშაულის საერთაშორისო საშიშროება მდგომარეობს სახელმწიფოთა შორის კონფლიქტის მშვიდობიანი მოწესრიგების მექანიზმისათვის იდეოლოგიური, პოლიტიკური, ფსიქოლოგიური ზიანის მიყენებაში. აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ საქვეყნოდ მოწოდება წარმოადგენს აგრესიის ფსიქოლოგიურ მომზადებას. იგი განსხვავდება აგრესიული ომის მომზადებისაგან ფსიქოლოგიურ-ინფორმაციული შინაარსით, რომელიც გამიზნულია საზოგადოებრივ ცნობიერებაში სახელმწიფოთაშორისო პრობლემების გადაწყვეტისას აგრესიული ომის იდეის, მისი აუცილებლობისა და მართლზომიერების შთანერგვისაკენ. აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ საქვეყნოდ მოწოდება აყალიბებს ომის წარმოების მორალური გამართლების სოციალურ-ფსიქოლოგიურ ატმოსფეროს და ზოგიერთ შემთხვევაში უზრუნველყოფს იმ მაღალი რანგის თანამდებობის პირთა მხარდაჭერას, რომლებიც კომპეტენტური არიან მიიღონ გადაწ-

ყვეტილება აგრესიული ომის დაწყების ან მისი გაჩაღების შესახებ.

405-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია საერთაშორისო მშვიდობა და მშვიდობიანი თანაარსებობა, მსოფლიოს ინფორმაციულ-ფსიქოლოგიური უშიშროება, ხალხთა მსოფლმხედველობით ღირებულებათა სისტემა, რომელიც გამოირცხავს სახელმწიფოთა შორის საკითხების ძალადობრივი გზით გადაწყვეტის საშიშროებას.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება აქტიურ მოქმედებაში საქვეყნო მოწოდების ფორმით აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ.

„საქვეყნოდ მოწოდება“ გულისხმობს პირთა თანდასწრებით ომის გაჩაღების იდეით მიმართვას. მოწოდება შეიძლება მიმართული იყოს მთელი ქვეყნის ან გარკვეული რეგიონის მოსახლეობისადმი.

“მოწოდება“ არის მსმენელთა ამა თუ იმ აუდიტორიისადმი ზეპირი ან წერილობითი მიმართვა სხვა სახელმწიფოს წინააღმდეგ სამხედრო მოქმედების განხორციელების მიზანშეწონილებისა ან აუცილებლობის დასაბუთებით. დანაშაული დამთავრებულია ზეპირსიტყვიერი გამოსვლის მომენტიდან. აგრესიული ომის გაჩაღების მოწოდება საქვეყნოდ ჩაითვლება ასევე, თუ იგი ჩამოყალიბებულია მიმართვის წერილობითი ფორმით: საფოსტო ყუთში ჩაგდებით, ადრესატთა გარკვეული ჯგუფისათვის ფოსტით გაგზავნით, ხელნაწერი ან ტიპოგრაფიული წესით დამზადებული ფურცლების, სათანადო ხასიათის პლაკატის ან ლოზუნგის გამოკვრით და სხვა. დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა ჯგუფს მიეკუთვნება და დამთავრებულია გარემოებათა შემდგომი განვითარებისა და დამდგარი შედეგის მიუხედავად. არა აქვს მნიშვნელობა, შეძლო თუ არა დამნაშავემ ომის ან შეიარაღებული კონფლიქტის პროვოცირება.

აგრესიული ომის საქვეყნოდ მოწოდება განსხვავდება აგრესიული ომის გაჩაღების წამქეზებლობისაგან ნაკლები კონკრეტიზაციითა და უფრო დიდი იდეოლოგიზაციით. მას ზოგადი ხასიათი აქვს და არ გულისხმობს კონკრეტული პირის ნებაზე უშუალო ზეგავლენის მოხდენას. მოწოდებას შეიძლება ჰქონდეს ეპიზოდური ხასიათი, მაგრამ აუცილებელია, რომ მას თან ახლდეს აგრესიული ომის გაჩაღების მიზანი და არა აბსტრაქტული ანტიპაციფიზმი.

ამ დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი შეიძლება იყოს რელიგიური, ეროვნული შეუწყნარებლობა და მტრობა, კარიერიზმი და სხვა.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტს, იგი 405-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით კერძო პირია, მიღწეული გარკვეულ ასაკს.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ საქვეყნო მოწოდება ჩადენილია საინფორმაციო საშუალებით ან სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ. ამრიგად, მაკვალიფიცირებულ გარემოებად, ერთი მხრივ, გვევლინება დანაშაულის ჩადენის საშუალება, ხოლო, მეორე მხრივ, დანაშაულის სუბიექტი.

საინფორმაციო საშუალებებს მიეკუთვნება პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის განკუთვნილი ბეჭდვითი, აუდიო, აუდიოვიზუალური და სხვაგვარი საშუალებები, ანუ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, პერიოდული ბეჭდვითი გამოცემა, რადიო, ტელე, ვიდეოპროგრამა, კინოქრონიკის პროგრამა; მასობრივი ინფორმაციის პერიოდული გაერცელების სხვა საშუალებები.

სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირის მიერ აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ საქვეყნოდ მოწოდების სწორი კვალიფიკაციისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დანაშაულის სუბიექტის სწორი განსაზღვრა.

მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადება, შემენა ან გასაღება (მუხლი 406-მ)

საერთაშორისო სამართალში ტერმინი „ომის დანაშაული“ ფართოდ არის გავრცელებული. რომის სტატუტი, ხმარობს რა ტერმინს „ომის დანაშაული“, მასში ძირითადად გულისხმობს ჰუმანიტარული სამართლის ნორმებით აკრძალულ ქმედებას, თუმცა სტატუტში ადგილი ეთმობა ასევე უშუალოდ ომის დანაშაულსაც.

სტატუტის მე-8 მუხლი, რომელიც „ომის დანაშაულს“ განიხილავს, საკმაოდ ფართოა. იგი მოიცავს ომის დანაშაულთა ორ კატეგორიას, რომელთაგან ორი საერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს მოიცავს, ორი კი – არასაერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს. ამ მუხლში აღნიშნულია, რომ „სასამართლო თავის იურისდიქციას ახორციელებს ომის დანაშაულებზე, კერძოდ, თუ ისინი ჩადენილია ფართომასშტაბიანი ომის გეგმის ან პოლიტიკის ნაწილის სახით. მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილია იმ დანაშაულთა ჯგუფი, რომელიც წესდების მიზნიდან გამომდინარე, „ომის დანაშაულს“ ნიშნავს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ ჩამონათვალში მოცემულია მრავალი დანაშაული, რაც ჰუმანიტარული სამართლის ნორმებს ეწინააღმდეგება. ამჯერად ჩვენ გვინტერესებს ის დანაშაულები, რომლებიც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 406-ე მუხლში არ არის ასახული. სახელდობრ: შხამიანი ნივთიერების ან მოწამლული იარაღის გამოყენება; მგუდავი, მომწამლელი ან სხვა აირების, აგრეთვე ყოველგვარი მსგავსი ზასიათის მასალის ან საშუალების გამოყენება; ისეთი ტყვიების გამოყენება, რომლებიც ადვილად ფეთქდება ან ბრტყელდება ადამიანის სხეულში, როგორცაა მყარგარსიანი ტყვიები, რომლის გარსი არ ფარავს ტყვიის მთელ გულს ან აქვს ჩანაჭრები; ისეთი იარაღის, საბრძოლო მასალის ან ტექნიკის, აგრეთვე ომის წარმოების ისეთი მეთოდის გამოყენება, რომელიც იწვევს გადაჭარბებულ ზიანს ან უსარგებლო ტანჯვას, ან რომელიც იწვევს შეიარაღებული კონფლიქტების საერთაშორისო სამართლის ნორმათა განურჩეველ დარღვევას, ამასთან, თუ ასეთი იარაღი, საბრძოლო მასალა ან ტექნიკა, აგრეთვე ომის წარმოების ასეთი მეთოდები საყოველთაოდ აკრძალულია.

მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადების, შექმნისა და გასაღების საზოგადოებრივი საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფოთაშორისო ან შიდაწარმოებრივი კონფლიქტის არსებობისას შეიძლება შეიქმნას მათი გამოყენების რეალური შესაძლებლობა, როგორც კონფლიქტის გადაწყვეტის საშუალება იმ მხარის სასარგებლოდ, რომელიც ფლობს ამ იარაღს; ეს კი, თავის მხრივ, ქმნის ადამიანთა მასობრივი მოსაპობის, ცხოველებისა და მცენარეული სამყაროს მოწამვლისა და განადგურების, კონფლიქტის რეგიონში საზოგადოებისა და გარემოსათვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენების რეალურ საშიშროებას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 406-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია საერთაშორისო ურთიერთობები ქიმიური, ბიოლოგიური ან მასობრივი განადგურების სხვა იარაღის მიმოქცევის სფეროში, რომელიც აკრძალულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

ამ დანაშაულის საგანი მისი შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია. იგი ყველა სახის მასობრივი განადგურების იარაღია. მისი ცნება განმარტებული იყო გაეროს მიერ 1948 წელს. საერთაშორისო

კანონმდებლობა მასობრივი განადგურების იარაღად თვლის ისეთ იარაღს, რომელიც მოქმედებს ნებისმიერი აფეთქების გზით ან რადიოაქტიური მასალის დახმარებით, სასიკვდილო ქიმიურ, ბაქტერიოლოგიურ, ტოქსიკურ და ყველა სხვა იარაღს, რომელიც შემუშავებულ იქნება მომავალში და რომელსაც ექნება ატომური ბომბის ან სხვა ზემოთ ჩამოთვლილი იარაღის თავისებურება და შეედლება მოსპოს ადამიანები ან მიაყენოს ზიანი მათ ჯანმრთელობას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 406-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური ნიშნები გამოიხატება მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადებაში, შენახვასა ან გასაღებაში.

რაც შეეხება ქიმიური, ბიოლოგიური ან მასობრივი განადგურების სხვა იარაღის დამზადებას, იგი გულისხმობს სათანადო სამუშაოს ჩატარების შედეგად მზა პროდუქციის მიღებას მისი პრაქტიკული გამოყენებისათვის. ხოლო ამგვარი იარაღის შექმნა ნიშნავს მის დაუფლებას ყველა ხერხითა და საშუალებით: შესყიდვით, ქურდობით, ჩუქებით, გაცვლით, მითვისებითა და სხვა. გასაღებად ითვლება მასობრივი განადგურების იარაღის სასყიდლით ან უსასყიდლოდ გასხვისება (მაგალითად, მისი მიყიდვა ფიზიკური ან იურიდიული პირებისა ან კიდევ სახელმწიფოსათვის).

ეს დანაშაული დამთავრებულია მუხლში აღნიშნული ერთ-ერთი ობიექტური ნიშნის განხორციელების მომენტიდან.

სისხლის სამართლის კოდექსის 406-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. ამ დანაშაულის მოტივი შეიძლება სხვადასხვაგვარი იყოს; არ არის გამორიცხული ანგარებაც, თუმცა მოტივს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

დანაშაულის სუბიექტად შეიძლება მოგვევლინოს ყველა სათანადო ასაკს მიღწეული ფიზიკური, შერაცხადი პირი.

მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადება, შექმნა ან გასაღება, როგორც საერთაშორისო დანაშაული, უნდა განვასხვაოთ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 235-ე მუხლით გათვალისწინებული მასობრივი განადგურების იარაღის, შეიარაღების ან სამხედრო ტექნიკის შესაქმნელი ტექნოლოგიის, მეცნიერულ-ტექნიკური ინფორმაციის ან მომსახურების უკანონო ექსპორტისაგან, რომლის მიმართაც დადგენილია სპეციალური საექსპორტო კონტროლი. ამ დანაშაუ-

ლის ხელყოფის ობიექტია საზოგადოებრივი უშიშროება და დამნაშავე სუბიექტის მიზანს არ წარმოადგენს მომავალში მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენება შეიარაღებულ კონფლიქტში. თუ ეს მიზანი არსებობს, მაშინ ადგილი ექნება მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადების მომზადებას.

გენოციდი (მუხლი 407-ი)

ეტიმოლოგიურად სიტყვა „გენოციდი“ ლათინური „gens“ – გვარი, ტომი და „caedere“ – მოკვლისაგან არის წარმომდგომი. გენოციდის საზოგადოებრივი საშიშროება გამოიხატება გენოციდის დანაშაულის შემადგენლობაში მითითებულ ქმედებათა შედეგად განსაზღვრული ეროვნული, ეთნიკური, რასობრივი, რელიგიური ან რაიმე სხვა ნიშნით გაერთიანებული ჯგუფის მთლიანად ან ნაწილობრივ მოსპობაში ან მისი მოსპობის საფრთხის შექმნაში.

გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 1948 წლის 10 დეკემბერს მიღებულ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში აღიარებულია, რომ ყველა ადამიანს აქვს სიცოცხლის, თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუვალობის უფლება; რომ არავის მიმართ არ შეიძლება წამების გამოყენება; სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობა, მისი ღირსების შელახვა; ადამიანი, სადაც უნდა იმყოფებოდეს, სამართალსუბიექტად უნდა იქნეს აღიარებული; ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და მისი უფლებები თანაბრად უნდა იყოს დაცული.

გენოციდის დანაშაულის აკრძალვისა და მისთვის სასჯელის დანიშვნის შესახებ კონვენცია მიღებულ იქნა 1948 წლის 9 დეკემბერს.

უნდა შევნიშნოთ, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 407-ე მუხლის დისპოზიცია პრაქტიკულად ასახავს იმ განმარტებას, რომელიც მოცემულია 1948 წლის კონვენციაში. კონვენცია გენოციდად თვლის ყველა მოქმედებას, რომელიც მიმართულია ამა თუ იმ ეროვნული, ეთნიკური, რასობრივი ან რელიგიური ჯგუფის მთლიანად ან ნაწილობრივ მოსასპობად.

საერთაშორისო სისხლის სამართლის სასამართლოს წესდებაში (რომის სტატუტი), რომელიც მიღებულ იქნა 1998 წლის 17 ივლისს, გენოციდის დანაშაულის ჩართვა თავიდანვე იყო განზრახული. საბოლოოდ გადაწყდა, რომ გენოციდის შესახებ 1948 წლის კონვენციის საფუძველზე მისი დეფინიცია უცვლელი დარჩებოდა, მხოლოდ დაე-

მატებოდა სიტყვები: „ამ სტატუტის მიზნებისათვის“.

გენოციდის შეიძლება ჰქონდეს როგორც საერთაშორისო, ისე შეიარაღებული კონფლიქტის არსებობისას შიდასახელმწიფოებრივი ხასიათიც. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ შიდასახელმწიფოებრივ გენოციდს ადგილი ჰქონდა აფხაზეთში, სადაც დაიღუპა ათასობით ქართველი და კიდევ მეტი დევნილი გახდა საკუთარ ქვეყანაში.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 407-ე მუხლის თანახმად, გენოციდის დანაშაულის ობიექტია კაცობრიობის მშვიდობისა და ადამიანურობის საფუძვლები, ანუ ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური ან სხვა რაიმე ნიშნით გაერთიანებული ჯგუფის უსაფრთხოების საერთაშორისო დაცვის უზრუნველყოფის ინტერესი.

უნდა შევნიშნოთ, რომ აღნიშნული დანაშაულის არსიდან გამომდინარე, დაზარალებულად გამოდიან არა ცალკეული პირები ან ჯგუფის წევრები, არამედ მთლიანად ის ჯგუფები, რომელთა მოსასპობადაც არის მიმართული ეს დანაშაული.

ობიექტური ნიშნის მიხედვით დანაშაული ფორმულირებულია როგორც შეთანხმებული გეგმის განსახორციელებლად ჩადენილი ქმედება, მიმართული სათანადო ჯგუფისა და შობადობის სტადიაზე მათი შთამომავლობის მთლიანად ან ნაწილობრივ მოსპობისაკენ. დანაშაულის შემადგენლობა აგებულია, როგორც ჯგუფის განადგურების საფრთხის შექმნისაკენ მიმართული ქმედება. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული მიზნის ფაქტობრივი მიღწევა სავალდებულო არ არის. მძიმე შედეგის დადგომა გენოციდის შემადგენლობაშია გათვალისწინებული და სანქციის ფარგლებში ამძიმებს დამნაშავის პასუხისმგებლობას.

სისხლის სამართლის კოდექსის 407-ე მუხლი აკონკრეტებს ეროვნული, ეთნიკური, რასობრივი, რელიგიური ანდა რაიმე სხვა ნიშნით გაერთიანებული ჯგუფის მოსპობის სხვადასხვა საშუალებას, მისი ჩამონათვალი მუხლში ამომწურავია. ეს არის: 1. ჯგუფის წევრთა მკვლელობა; 2. მათი ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება. 1948 წლის კონვენცია ამ ცნებაში გულისხმობს როგორც ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას, ასევე ცალკე გამოყოფს დაზარალებულის სულიერ დაავადებას; 3. ჯგუფისათვის ცხოვრების მძიმე პირობების განზრახ შექმნა მათი მოსპობის მიზნით: ეკონომიკური ბლოკადა, ეკოლოგიური უბედურების გარემოებათა განზრახ შექმნა, ეკოსისტემის კომპონენტებით დასწებობა, იმ საქმიანობის აკრძალვა, რომელიც პირთა ჯგუფის

არსებობის ძირითადი წყაროა და სხვა; 4. შობადობის ძალით შემცირება, რომლის განხორციელების ხერხი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს: გენური ინჟინერია, იძულებითი სტერილიზაცია, კასტრაცია რეპროდუქციულ ასაკში, იძულებითი კონტრაცეფცია და სხვა; ასევე სახელმწიფოს მიერ ისეთი ნორმატიული აქტების გამოცემა, რომლებიც სასჯელის გამოყენების მუქარით უკრძალავენ ამ ჯგუფის მოქალაქეებს შეიღის ყოლას ან უზღუდავენ ბავშვების რაოდენობას; 5. ბავშვის იძულებითი გადაცემა ერთი ეთნიკური ჯგუფიდან მეორეში, როდესაც მშობელს ეკარგება შესაძლებლობა აღზარდოს შვილი სათანადო ჯგუფის ცხოვრებისა და ბინადრობის პირობებში, კლიმატური ან სხვა ბუნებრივი პირობების შეუსაბამო გარემოში და სხვა.

გენოციდი დამთავრებულია კანონით აკრძალული მოქმედების ჩადენის მომენტიდან, თუნდაც მისი მიზანი ვერ განხორციელდეს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 407-ე მუხლში მითითებული სიტყვები „მთლიანად ან ნაწილობრივ“ მიუთითებენ რაოდენობრივ ასპექტზე. მსხვერპლის ან პოტენციური მსხვერპლის რაოდენობა მნიშვნელოვანი უნდა იყოს.

ამ დანაშაულის სუბიექტური ნიშანი პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. დანაშაულებს კონკრეტულად მიყენებული ზიანის მიმართ, როგორც წესი, არაკონკრეტიზებული განზრახვა ამოძრავებს. დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ნიშანია მისი მიზანი: შეთანხმებული გეგმის განსახორციელებლად გარკვეული ნიშნით გაერთიანებული ჯგუფის მთლიანად ან ნაწილობრივ მოსპობა. სწორედ ეს მიზანი განასხვავებს გენოციდს სამხედრო ოპერაციაში ან შეიარაღებულ კონფლიქტში ისეთი საშუალების, მასალის ან მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებისაგან, რომელიც აკრძალულია საერთაშორისო ხელშეკრულებით (მუხლი 413-ე, პუნქტი „გ“), ასევე ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული ისეთი დანაშაულისაგან, როგორიცაა მკვლელობა, ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება და სხვა.

გენოციდის დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა ფიზიკური შერაცხადი პირი 14 წლის ასაკიდან.

დანაშაული ადამიანურობის წინააღმდეგ (მუხლი 408-ე)

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 408-ე მუხლის შემადგენლობის განხილვის დაწყებამდე, ყურადღება უნდა გავამახვილოთ საერთაშორისო კონვენციებსა და ხელშეკრულებაში, ასევე შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ნიშნების დამთხვევას. ვფიქრობთ, რომ კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში არსებული ნორმები ამ თვალსაზრისით გადასახედია, ფაქტობრივად, ერთი და იგივე დანაშაულებრივი ქმედება რეგლამენტირებულია კოდექსის სხვადასხვა მუხლით, რაც ყოველად დაუსწაველია.

ომი ეს არის სახელმწიფოებსა ან ხალხებს შორის შეიარაღებული ბრძოლა, რომელიც ჩვეულებრივ დიდ მსხვერპლსა და ტანჯვას იწვევს როგორც სამხედრო მოქმედებათა მონაწილეებს, ისე მშვიდობიან მოსახლეობას შორის. ამიტომ საერთაშორისო საზოგადოება მრავალი წელია მუშაობს ომის ჰუმანიზაციის საშუალებისა და მეთოდის ძიებაზე, მსხვერპლის გონივრულ შეზღუდვაზე, სამხედრო მოქმედებისაგან მოსახლეობის ტანჯვისა და მატერიალური დანაკარგის შემცირებაზე. ზემოაღნიშნული მიზნიდან გამომდინარე, საერთაშორისო სამართალში ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის დასჯადობის რეგლამენტაცია ჯერ კიდევ XX საუკუნის დასაბამიდან იწყება.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ ომის წარმოების წესი რეგულირებულია არა მარტო კონვენციებითა და საერთაშორისო ხელშეკრულებით, არამედ ომის ჩვეულებითაც. ეს პირდაპირ არის აღიარებული გერმანიის მთავარ სამხედრო ჯამნაშაეკთა მიმართ ნიურნბერგში გამოტანილ განაჩენში.

სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდების შემუშავებისას მწვავედ იდგა ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის სხვა დანაშაულისაგან განსხვავების საკითხი. საბოლოოდ დადგინდა, რომ რომის სტატუსის მე-7 მუხლი შეიარაღებული კონფლიქტის არსებობას არ მოითხოვს. იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც ომის, ისე მშვიდობიანობის დროს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 408-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის განსაკუთრებული საზოგადოებრივი საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ მისი განხორციელება უდიდეს

და გაუმართლებელ ზიანს აყენებს სამოქალაქო მოსახლეობას, რომლებსაც ბრალი არ მიუძღვით ომის დანაშაულში.

ამ დანაშაულის ობიექტია როგორც მშვიდობიანობის, ისე ომის წარმოების ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს სამოქალაქო მოსახლეობის უსაფრთხოება; მათი საყოველთაოდ აღიარებული უფლებები.

დანაშაულის ობიექტური მხარე ნორმის დისპოზიციაში საკმაოდ დაწვრილებით არის ჩამოყალიბებული: ნებისმიერი ქმედება ჩადენილი სამოქალაქო მოსახლეობაზე ან პირებზე ფართომასშტაბიანი ან სისტემატური თავდასხმის ფარგლებში, რაც გამოიხატა მკვლელობით, ადამიანთა მასობრივი განადგურებით, დეპორტაციითა და სხვა ქმედებით, რომელიც კოდექსის მუხლში მითითებულია, ასევე სხვა არაპუმანური ქმედებით, რომელიც სერიოზულ ზიანს აყენებს ადამიანის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ მდგომარეობას.

საერთაშორისო სამართლის ნორმებში ხაზგასმულია, რომ სამოქალაქო მოსახლეობა, რომელიც ომში არ მონაწილეობს, ხელშეუვალია. სამოქალაქო მოსახლეობას მიეკუთვნება კონფლიქტში მონაწილე სახელმწიფოს მოსახლეობა, სხვა სახელმწიფოს, მათ შორის ნეიტრალური სახელმწიფოს მოქალაქე, რომლებიც არ მონაწილეობენ შეიარაღებულ კონფლიქტში და, ამრიგად, არ არიან კანონიერი კომბატანტები, ასევე იმ სახელმწიფოს მოქალაქე, რომელსაც არ მოუწერია ხელი ჟენევის კონვენციასა და მის დამატებით პირველ ოქმზე. სამოქალაქო მოსახლეობა კარგავს თავის სტატუსსა და დაცვის უფლებას, თუ მის შემადგენლობაში არსებობს სამხედრო ქვედანაყოფიანი ფორმირება. ომიანობის დროს სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვის ჟენევის კონვენციის მე-4 მუხლში მითითებულია, რომ ეს კონვენცია იცავს იმ პირებს, რომლებიც შეიარაღებული კონფლიქტის ან ოკუპაციის დროს გარკვეულ მომენტში იმყოფებიან კონფლიქტის მონაწილე იმ ერთერთი მხარის ბატონობის ქვეშ, რომლის მოქალაქეებიც არ არიან.

რომის სტატუტის მე-7 მუხლის თანახმად, „თავდასხმა, მიმართული სამოქალაქო მოსახლეობის წინააღმდეგ“ ნიშნავს ქმედებას, რომელიც მოიცავს მრავალი სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენას, რაც გათვალისწინებულია ამ მუხლში, მაგალითად, მკვლელობას, განადგურებას, დამონებას, დეპორტაციასა და სხვა. იგი გულისხმობს მითითებულ ქმედებათა მრავალჯერად ჩადენას, რომლებიც მიმართულია სამოქალაქო მოსახლეობის წინააღმდეგ, სახელმწიფოს ან ასეთი თავდასხ-

მის განხორციელებისაკენ მიმართული ორგანიზაციის პოლიტიკის გატარებას ან მის ხელშეწყობას. ამრიგად, სამოქალაქო მოსახლეობაზე თავდასხმა განგრძობადი მოქმედებაა.

საქართველოს კანონმდებლობა იყენებს ტერმინს „ფართომასშტაბიანი ან სისტემატური თავდასხმა“. სწორედ ფართო მასშტაბი და სისტემატურობა აქცევს ამ დანაშაულს არა მხოლოდ იმ სახელმწიფოს ყურადღების ცენტრში, რომელსაც უშუალოდ ეხება ეს დანაშაული, არამედ საერთაშორისო საზოგადოებრიობისა მთლიანად. უნივერსალური იურიდიქცია გამართლებულია დანაშაულის მასშტაბურობითა და საშიშროებით. ქმედების 408-ე მუხლით დაკვალიფიცირებისათვის საკმარისია თავდასხმის ფართომასშტაბიანობის ან კიდევ სისტემატურობის დადგენა. ორივე ამ ნიშნის არსებობა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის სავადებულო არ არის.

ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულში ობიექტური მხარის ერთ-ერთ ნიშნად მითითებულია სამოქალაქო მოსახლეობის დეპორტაცია. დეპორტაციაში იგულისხმება სამოქალაქო მოსახლეობის იძულებითი განდევნა და გადაადგილება თავიანთი კანონიერი საცხოვრებელი ადგილიდან: სამხედრო მოქმედების რაიონიდან ან ოკუპირებული ტერიტორიიდან. ომიანობის დროს სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვის კონვენციის თანახმად, ასევე იკრძალება მათი დეპორტირება ოკუპირებული ტერიტორიიდან ოკუპანტ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ან ყველა სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე იმისდა მიუხედავად, ოკუპირებულია თუ არა იგი,

ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული დამთავრებულია ზემოაღნიშნულ მოქმედებათა ჩადენის მომენტიდან. დანაშაული პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს როგორც კონკრეტიზებულ და არაკონკრეტიზებულ, ისე განსაზღვრული თუ განუსაზღვრელი განზრახვის სახით. საერთაშორისო დანაშაულთა უმრავლესობისათვის ფაქტობრივად დამდგარი ზიანის ოდენობის გაცნობიერება დამნაშავის მიერ, როგორც წესი, არ არის კონკრეტიზებული.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს 14 წელს მიღწეული ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი, მაგრამ როგორც საერთაშორისო სასამართლოს საქმიანობის პრაქტიკამ დაგვანახა, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ძირითადად მიეცემიან სახელმწიფო და სამხედრო მოღვაწეების უმაღლესი თანამდებობის პირები.

მკოციდი (მუხლი 409-ე)

ეკოციდი სიტყვასიტყვით ნიშნავს „ბუნების მკველლობას“. 1977 წლის 18 მაისს ხელმოწერილ იქნა საერთაშორისო კონვენცია ომის წარმოების ისეთი საშუალების გამოყენების აკრძალვის შესახებ, რომელიც მანვე ზემოქმედებას ახდენს გარემოზე. ეკოციდი გამოცხადებული იყო კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ საერთაშორისო დანაშაულად.

ეკოციდის საერთაშორისო საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ 409-ე მუხლში გათვალისწინებულმა დანაშაულმა შეიძლება გამოიწვიოს ეკოლოგიური კატასტროფა ან შექმნას მისი განხორციელების საფრთხე. მან შეიძლება მეტად მძიმე და დამანგრეველი შედეგი გამოიწვიოს ადამიანის, ცხოველთა და მცენარეული სამყაროს გენოფონდისათვის.

საქართველოში 1996 წლის 26 დეკემბერს მიღებულია კანონი გარემოს დაცვის შესახებ, რომლის მეორე მუხლში მითითებულია, რომ საქართველოს კანონმდებლობა გარემოს დაცვის სფეროში შედგება საქართველოს კონსტიტუციის, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების, ამ კანონისა და სხვა კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებისაგან¹.

აქედან გამომდინარე, რამდენადაც ეკოციდს ტრანსნაციონალური ხასიათი გააჩნია, იგი გამოყოფილია სხვა ეკოლოგიური დანაშაულისაგან და მოთავსებულია კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 409-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ადამიანთა ბინადრობის ბუნებრივი გარემო. ეკოციდის საგანს წარმოადგენს ატმოსფერო, მიწა, წყლის რესურსები, ცხოველთა და მცენარეული სამყარო, კოსმოსური სივრცე და ეკოსისტემის სხვა კომპონენტები.

ამ დანაშაულის ობიექტური ნიშნებია: 1. ატმოსფეროს, მიწის, წყლის რესურსების მოწამელა; 2. ცხოველთა ან მცენარეული სამყაროს მასობრივი განადგურება. ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ საქართველოს კანონი მიღებულ იქნა 1999 წლის 22 ივნისს. ამ კანონშიც ხაზგასმულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა მნიშვნელობა ატმოსფერული ჰაერის დაცვის

¹ პარლამენტის უწყებები, საკანონმდებლო დამატება, №1-2, საქართველოს კანონები, 1996, გვ. 24.

თაობაზე. საქართველოში წყლის შესახებ კანონი მიღებულ იქნა 1996 წლის 16 ოქტომბერს. მასში მითითებულია, რომ საქართველოს კანონმდებლობა წყლის შესახებ ეფუძნება სხვა ნორმატიულ აქტებთან ერთად საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს.

ცხოველთა სამყაროში იგულისხმება ყველა იმ სახის გარეული ცხოველისა და ცოცხალი ორგანიზმების ერთობლიობა, რომლებიც მუდმივად ან დროებით სახლობენ საქართველოს ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე მხარეში და რომლებიც ბუნებრივი თავისუფლების პირობებში იმყოფებიან ასევე ის ცხოველები, რომლებიც მიეკუთვნებიან კონტინენტური შელფის ბუნებრივ რესურსებს.

მცენარეულ სამყაროდ კი ითვლება საქართველოს ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე მხარეში გარკვეული რაოდენობით არსებული სხვადასხვა სახისა და ფორმის მცენარეთა ერთობლიობა.

გარემოს სხვა ობიექტს შეიძლება მიეკუთვნოს ყველა ის ობიექტი, რომელსაც შესაძლოა მიაღგეს ზიანი 409-ე მუხლით გათვალისწინებული ეკოციდის ჩადენისას; მაგალითად, კოსმოსური ბუნებრივი ობიექტი, ატმოსფეროს ოზონის შრე, ბუნებრივი რადიაციული ფონი, მოქმედი ვულკანები და სხვა.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, ამ დანაშაულის ობიექტური მხარე სხვადასხვა ქმედებაში გამოიხატება. კანონი, პირველ რიგში, მიუთითებს ატმოსფეროს, მიწისა და წყლის რესურსების მოწამვლაზე. მოწამვლა გულისხმობს აღნიშნული ობიექტების გაჯერებას ქიმიური ან ბიოლოგიური, ასევე რადიაქტიური ნივთიერებით, რაც უარყოფითად მოქმედებს ადამიანის ჯანმრთელობაზე, ასევე ცხოველთა და მცენარეთა სამყაროზე.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარის ერთ-ერთ ნიშანს წარმოადგენს ასევე ცხოველთა და მცენარეული სამყაროს მასობრივი განადგურება, გულისხმობს ადამიანის საწარმოო ან სხვაგვარი საქმიანობის შედეგად გამოწვეულ ცხოველებისა ან მცენარეული სამყაროს ამა თუ იმ სახეობისა თუ ფორმის მოსაპობას. განადგურება მასობრივად ჩაითვლება, თუ იგი მოიცავს ცხოველთა ან მცენარეული სამყაროს განუსაზღვრელ ჯგუფს.

სხვა ქმედებას, რომელსაც ძალუძს ეკოლოგიური კატასტროფა გამოიწვიოს, უნდა მიეკუთვნოთ ადამიანის სამეწარმეო, სამეცნიერო-

კვლევითი და სხვაგვარი საქმიანობა, რაც წინდახედულობის ნორმების დაუცველობამ შეიძლება გამოიწვიოს.

ყველა ზემოაღნიშნული ქმედება კოდექსის 409-ე მუხლით დაკვალ-იფიცირდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას შეუძლია ეკოლოგიური კატასტროფის გამოწვევა. ეკოლოგიურ კატასტროფაში იგულისხმება ბუნებაში ეკოლოგიური თანაფარდობის სერიოზული დარღვევა, რომელიც იწვევს ცოცხალი ორგანიზმების სრულ ან არსებით განადგურებას, ან მათი რაოდენობის შემცირებას, ნივთიერებათა ბიოტოკური მიმოქცევისა და სხვა ბიოლოგიური პროცესების ცვლილებათა ციკლის დარღვევას.

ეკოციდი დანაშაულთა მატერიალურ შემადგენლობას მიეკუთვნება. იგი დამთავრებულია 409-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შედეგის დადგომის მომენტიდან.

ეკოციდის დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით.

დანაშაულის ჩადენის მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არ ენიჭება. ეს შეიძლება იყოს არასწორად გაგებული სახელმწიფო ან სამხედრო ხასიათის ინტერესი და სხვა. დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, თუმცა იგი ძირითადად მაღალი რანგის სახელმწიფო მოხელე ან საქართველოს შეიარაღებულ ძალთა თანამდებობის პირია.

უნდა შევნიშნოთ, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 კარში მოცემულია მრავალი დანაშაული გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესის წინააღმდეგ. თუმცა დანაშაულები ხელყოფენ გარემოს, მას ეკოციდისაგან განსხვავებით ვერ ჩავთვლით საერთაშორისო დანაშაულად. მითითებული ნორმები ბლანკეტურ ხასიათს ატარებს და დანაშაულის შემადგენლობისათვის აუცილებელია სათანადო ნორმატიულ აქტებთან მათი შეჯერება. თუმცა საჭიროა აღინიშნოს, რომ, მაგალითად, ჩერნობილის ატომური ელექტროსადგურის ავარიამ გამოიწვია ჰაერის, წყლისა და მიწის რადიოაქტიური დაბინძურება არა მარტო რუსეთში, არამედ უკრაინის, ბელორუსის, სკანდინავიის ქვეყნებშიც, ამიტომ ობიექტურად საერთაშორისო დანაშაულად გადაიქცა.

დაქირავებული მონაწილეობა შეიარაღებულ
კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში
(მუხლი 410-ე)

დაქირავებულ პირთა მონაწილეობას შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში ადგილი ჰქონდა ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში. მაგრამ ამ მოვლენამ განსაკუთრებული გავრცელება პოვა XX საუკუნის მეორე ნახევარში, როდესაც გაზვიადდა ლოკალური ომები. საერთაშორისო სისხლის სამართალში დაქირავებულის მონაწილეობა შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში განიხილებოდა მეკობრეობასა და სხვა ე.წ. კონვენციურ დანაშაულთან ერთად. მაგრამ მას შემდეგ, რაც საქართველოს ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა ეს დანაშაული კაცობრიობის მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში მოათავსა, ცხადია, იგი საერთაშორისო დანაშაულად არის აღიარებული.

დაქირავებული პირის მონაწილეობა დანაშაულად და დასჯადად გამოცხადებულია გაეროს მთელი რიგი რეზოლუციებითა და გადაწყვეტილებებით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 410-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაული სრულად ასახავს იმ ნორმებს, რომლებიც მოცემულია 1989 წლის 4 დეკემბრის კონვენციაში. ამ დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროება გამოიხატება ადამიანთა გარკვეული ჯგუფისათვის საარსებო წყაროდ შეიარაღებულ კონფლიქტებსა და საომარ მოქმედებაში მონაწილეობა. ამგვარი ქმედება ამორალური და განსაკუთრებით საშიშია იმის გამო, რომ ადამიანთა საზოგადოებაში ყალიბდება გარკვეულ პირთა ჯგუფი, რომლის პროფესიულ საქმიანობას წარმოადგენს შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში მონაწილე პირთა მკვლელობა, ჯანმრთელობის მძიმე ან სხვაგვარი ზიანის მიყენება, ობიექტების ნგრევა-განადგურება, სახელმწიფოს ეროვნული სიმდიდრისა და სამოქალაქო მოსახლეობის ქონების გატაცება და სხვა.

აღნიშნული დანაშაულის ობიექტია საერთაშორისო ურთიერთობა სხვა სახელმწიფოს რეგულარული შეიარაღებული ძალების გამოყენების სფეროში.

კოდექსის 410-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაული შემდეგი ალტერნატიული ობიექტური ნიშნებით ხასიათდება: 1) დაქირავებულ

პირთა შეგროვება; 2) მათი გაწვრთნა; 3) დაქირავებულის დაფინანსება ან სხვაგვარი მატერიალური უზრუნველყოფა; 4) მისი გამოყენება შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში.

დაქირავებულ პირთა შეგროვებაში იგულისხმება მოქმედება, მიმართული დაქირავებული პირის მატერიალური უზრუნველყოფის შეთანხმების მიღწევაში. მასში იგულისხმება დასაქირავებელი პირების კანდიდატების მოძებნა, მსურველთა ჩაწერა, ავითაცია, მათზე ფსიქიკური შემოქმედება (შანტაჟი, დაპირება და ა.შ.) შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში ჩათრევის მიზნით. შეგროვების პროცესი მთავრდება შეთანხმების იურიდიული გაფორმებით, უმეტესად, ხელშეკრულების სახით.

გაწვრთნად ითვლება უკვე დაქირავებული პირის მიმართ მოსამზადებელი საქმიანობის განხორციელება, მის შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში მონაწილეობის მისაღებად (მაგალითად, სპეციალური სკოლის, ბანაკის, ბაზის ორგანიზაცია და დაქირავებულთა სწავლება) იარაღის, საბრძოლო მასალის, სამხედრო-ტექნიკური აღჭურვილობის, ბრძოლის ტაქტიკური წარმოების ეფექტურად და მიზანშეწონილად გამოყენებისათვის.

დაქირავებულ პირთა დაფინანსება უნდა გავიგოთ, როგორც მათი გაწვრთნისა და შეიარაღებულ კონფლიქტსა თუ საომარ მოქმედებაში გამოყენებისათვის მატერიალური ბაზის შექმნა და დაქირავებულის მატერიალური უზრუნველყოფა (მაგალითად, დაქირავებული პირის სახელზე ბანკში ანგარიშის გახსნა, ფულადი ანაზღაურება, ოჯახისათვის ერთდროული დახმარების აღმოჩენა. მათ შესანახად თანხების გამოყოფა და სხვა). უნდა შევნიშნოთ, რომ, როგორც წესი, დაქირავებულის მატერიალური ანაზღაურება საკმაოდ მაღალია და მრავალჯერ აღემატება რეგულარული არმიის ჯარისკაცის, ოფიცრისა და გენერლის ხელფასს. დაქირავებულ პირთა სხვაგვარი მატერიალური უზრუნველყოფა შეიძლება გამოინახტოს სამხედრო ატრიბუტიკით უზრუნველყოფაში, მათთვის შეიარაღებისა და ტექნიკის გადაცემაში და სხვა.

შეიარაღებულ კონფლიქტსა და საომარ მოქმედებაში დაქირავებულის გამოყენებაში იგულისხმება მისი უშუალო მონაწილეობა საბრძოლო მოქმედებაში ან სამხედრო ხასიათის აქციებში როგორც საომარი მოქმედების რაიონში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. რაც შეეხება დაქირავებულ პირის გამოყენებას საომარი მოქმედების დროს

მოკლულის ან დაჭრილის ნივთის, თუ მოქალაქეთა იმ ქონების დაუფლების მიზნით, რომელიც დატოვებულია საომარი მოქმედების ზონაში, ანუ მაროდობა, არ ქმნის 410-ე მუხლის დანაშაულის შემადგენლობას, იგი დაკვალიფიცირდება როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული.

სისხლის სამართლის კოდექსის 410-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულად ითვლება ზემოაღნიშნული ერთ-ერთი მოქმედების განხორციელების მომენტიდან.

დაქირავებულის მონაწილეობა შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში, როგორც დანაშაული, შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების საშიშროება, რომ იგი აგროვებს, წვრთნის, აფინანსებს და ქირავებულ პირებს და სურს ჩააბას ისინი შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში. დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი 14 წლის ასაკიდან.

410-ე მუხლს ახლავს დამამძიმებელი გარემოებები. მუხლის მე-2 ნაწილი უფრო მძიმედ მიიჩნევს ზემოაღნიშნულ დანაშაულს, ჩადენილს სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. უნდა შევნიშნოთ, რომ მე-2 ნაწილში ნახსენები „სამსახურებრივი მდგომარეობა“ ფართოდ უნდა იყოს გაგებული. იგი მოიცავს როგორც თანამდებობრივ, ისე სხვაგვარ სამსახურებრივ საქმიანობასაც. როგორც წესი, იგი დაკავშირებულია დამნაშავის სამხედრო სფეროში საქმიანობასთან, თუმცა არ არის გამორიცხული, რომ გამოყენებულ იქნეს ცივილური სახელმწიფო მოხელის ავტორიტეტიც. ამრიგად, დანაშაულის სუბიექტი აქ სპეციალურია. მუხლის ამავე ნაწილი პასუხისმგებლობას ამძიმებს მაშინაც, როდესაც ხდება არასრულწლოვანი პირის დაქირავება.

სისხლის სამართლის კოდექსის 410-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ითვალისწინებს დამოუკიდებელი დანაშაულის შემადგენლობას. კერძოდ, მასში ლაპარაკია დაქირავებულის მონაწილეობაზე შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში. თუ დაქირავებული პირი ამ ნორმის 1-ლ და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულ დანაშაულში დაზარალებულია, განსაკუთრებით მე-2 ნაწილში, მუხლის მე-3 ნაწილში იგი დანაშაულის სუბიექტად გვევლინება.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარე გულისხმობს დაქირავებულის უშუალო მონაწილეობას საომარ აქციებსა თუ ოპერაციებში შეიარ-

აღებული კონფლიქტისა თუ საომარი მდგომარეობის დროს. დანაშაუ-
ლი დამთავრებულია საომარი ოპერაციის დაწყების მომენტიდან. ზე-
მოაღნიშნული ქმედება შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი
განზრახვით, დანაშაულის ჩადენის მოტივი ანგარებითია, დაქირავებუ-
ლი მოქმედებს მატერიალური გასამრჯელოს მისაღებად, დანაშაულის
სუბიექტი სპეციალურია – დაქირავებული პირი.

410-ე მუხლს ახლავს შენიშვნა, სადაც მოცემულია დაქირავებული
პირის ამომწურავი ცნება. იგი სრულად შეესაბამება საერთაშორისო
კონვენციებში, კერძოდ კი, უენევის 1949 წლის კონვენციის 1997
წლის პირველი დამატებითი ოქმის 47-ე მუხლით განსაზღვრულ და-
ქირავებულის ცნებასა და არსს, ასევე 1994 წელს კაცობრიობის
მშვიდობისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული კოდექსის პროექტში
დაქირავებულის განმარტებას. მუხლის შენიშვნაში ხაზგასმულია, რომ
დაქირავებულად ითვლება ის, ვინც არ არის შეიარაღებულ კონ-
ფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქე
და მოქმედებს მატერიალური გასამრჯელოსათვის, მუდმივად არ ცხ-
ოვრობს ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აგრეთვე ის, ვინც გაგზავ-
ნილი არაა ოფიციალური მოვალეობის შესასრულებლად.

ამრიგად, ზემოაღნიშნული ცნებიდან გამომდინარე, დაქირავებულად
არ შეიძლება ჩაითვალოს შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მო-
ქმედებაში მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქე. მაგალითად, საქართვე-
ლოს მოქალაქეს ვერ ჩავთვლით დაქირავებულ პირად, თუ საქართვე-
ლო შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში მონაწილე
სახელმწიფოა. მას უნდა ამოქმედებდეს მატერიალური გასამრჯელოს
მიღების სურვილი. ამიტომ, უნდა ვიფიქროთ, რომ თუ პირი მოქმედებს
სხვა მოტივითა და მიზნით, კერძოდ, მას ამოდრავებს არასწორად
გაგებული პირადი ინტერესი, რაიმე იდეური მოსაზრება, ის დაქირავე-
ბულად ვერ ჩაითვლება.

შეიარაღებულ კონფლიქტის ან საომარი მოქმედების მონაწილე
სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრებად ითვლება პირი,
ვისაც ამ ქვეყანაში აქვს საცხოვრებელი ადგილი, სამუშაო, ჰყავს
ოჯახი, ასევე გააჩნია ბინადრობის მოწმობა, ანუ ლეგალურად იმყო-
ვება ქვეყნის ტერიტორიაზე. დაქირავებულ პირად არ შეიძლება ვც-
ნოთ არამომარი ქვეყნის სამხედრო მოსამსახურე, რომელიც ამ სახ-
ელმწიფოს მიერ გაგზავნილია ოფიციალური მოვალეობის შესასრულე-
ბლად (მაგალითად, სამხედრო ინსტრუქტორი, მრჩეველი, რომლებიც

გაგზავნილი არიან სხვა სახელმწიფოში ორმხრივი ხელშეკრულების საფუძველზე სამხედრო კადრების მომზადების საქმეში დახმარების გასაწევად, დამკვირვებლები, ჟურნალისტები და სხვა).

საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს (მუხლი 411-ე)

XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან საერთაშორისო სამართალში გამოყოფენ ახალ მიმართულებას – „საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს“. იგი პირველად დოქტრინის სახით ჩამოყალიბდა, თუმცა მალე მან ნორმატიული სტატუსი მიიღო. საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალში იგულისხმება როგორც საერთაშორისო, ისე არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის დროს გამოყენებული იურიდიული პრინციპებისა და ნორმების სისტემა, რომელიც შეიარაღებული ბრძოლის წარმოებისას კრძალავს ან ზღუდავს ომის გარკვეულ საშუალებებისა და მეთოდების გამოყენებას, ადგენს საერთაშორისო სამართლის სუბიექტების ურთიერთსანაცვლო უფლებებსა და მოვალეობებს, უზრუნველყოფს კონფლიქტის მსხვერპლთა დაცვას და აწესებს პასუხისმგებლობას აღნიშნული პრინციპებისა და ნორმების დარღვევისათვის.

ომის დანაშაულთა დასჯა კაცობრიობის ისტორიაში ყოველთვის ხდებოდა. მაგრამ განსაკუთრებით აღსანიშნავია ჟენევის 1949 წლის კონვენცია ომის მსხვერპლთა დაცვის შესახებ და ასევე მისი პირველი დამატებითი ოქმი, მიღებული 1977 წელს, რომელიც ამ დანაშაულებს აკვალიფიცირებს, როგორც სერიოზულ დარღვევას. აღსანიშნავია, რომ ჟენევის კონვენციის ძირითადმა დებულებებმა ასახვა პოვეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე, 412-ე და 413-ე მუხლებში, რომლებიც კაცობრიობის მშვიდობის, უშიშროებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს ეხება.

განსაკუთრებით დაწვრილებით განიხილავს ომის დანაშაულს რომის სტატუტი, რომლის მე-8 მუხლი ყველაზე ფართოდ ჩამოთვლის იმ დანაშაულებს, რომლებიც ექვემდებარებიან სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციას. სტატუტის მე-8 მუხლი ომის დანაშაულთა ორ კატეგორიას მოიცავს, ერთი ეხება საერთა-

შორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს, მეორე კი – არასაერთაშორისო შეიარაღებულ კონფლიქტს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლით სახელმწიფოთაშორისო ან შიდასახელმწიფოებრივი შეიარაღებული კონფლიქტის დროს საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევის ობიექტური მხარე შემდეგ მოქმედებებში გამოიხატება:

ა) სამოქალაქო მოსახლეობაზე ან სამოქალაქო პირებზე თავდასხმა.

საერთაშორისო სამართალში არსებობს წესი, რომლის თანახმად სამოქალაქო მოსახლეობა, რომელიც ომში არ მონაწილეობს, ხელშეუვალობით სარგებლობს.

ზემოაღნიშნული დანაშაული დამთავრებულად ითვლება სამოქალაქო მოსახლეობაზე თავდასხმის მომენტიდან.

ბ) სამოქალაქო მოსახლეობაზე ან სამოქალაქო ობიექტებზე განურჩეველი თავდასხმა, როცა ცნობილია, რომ ეს გამოიწვევს მსხვერპლს სამოქალაქო მოსახლეობაში ან დააზიანებს სამოქალაქო ობიექტებს.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარე ასევე ფორმალურ შემადგენლობას ქმნის. თუ სახეზეა სამოქალაქო მოსახლეობაში მსხვერპლის გამოწვევის საფრთხე, ეს დანაშაული ასევე დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან.

გ) მომეტებული საშიშროების შემცველ ნაგებობაზე ან დანადგარზე თავდასხმა, როცა ცნობილია, რომ ეს გამოიწვევს მსხვერპლს სამოქალაქო მოსახლეობაში ან დააზიანებს სამოქალაქო ობიექტებს. მომეტებული საშიშროების მქონე ნაგებობასა და დანადგარში იგულისხმება ისეთი ობიექტები, როგორცაა, მაგალითად, კაშხალი, ბიოლოგიური ექსპერიმენტის მიზნით შექმნილი ლაბორატორია და სხვა. სამოქალაქო ობიექტად ჩაითვლება სკოლა, სატრანსპორტო საშუალება, საავადმყოფო, კვების მრეწველობის საწარმო, წყალმომარაგების ობიექტი და სხვა;

დ) დაუცველ ადგილზე ან დემილიტარიზებულ ზონაზე თავდასხმა. ამ შემთხვევაში იგულისხმება ის ზონა, სადაც სამხედრო მოქმედება არ ხორციელდება, სადაც არ არსებობს სამხედრო დანადგარი;

ე) პირზე თავდასხმა, როცა ცნობილია, რომ მან შეწყვიტა საომარ მოქმედებაში მონაწილეობა. ეს შეიძლება იყოს ყველა პირი, რომელიც

მოწინააღმდეგე მხარის ძალაუფლების ქვეშ იმყოფება, აშკარად გამოხატავს ტყვედ დანებების განზრახვას, გონება დაკარგული აქვს, ან სხვაგვარად, მწყობრიდან არის გამოყვანილი დაჭრის ან ავადმყოფობის გამო და ამიტომ არა აქვს თავის დაცვის შესაძლებლობა. მხოლოდ იმ პირობით, რომ ასეთი პირი თავს იკავებს რაიმე მტრული ქმედების განხორციელებისაგან და არ ცდილობს გაქცევას;

ვ) წითელი ჯვრისა და წითელი ნახევარმთვარის ანდა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის მიერ აღიარებული სხვა დაცვითი ნიშნის ან სიგნალის ვერაგულად გამოყენება. ეს დებულება ასახულია „ომის მსხვერპლთა დაცვის შესახებ“ ჟენევის 1949 წლის კონვენციის პირველ დამატებით ოქმში. აკრძალულია არადანიშნულებისამებრ გამოყენებულ იქნეს კონვენციითა და ზემოაღნიშნული ოქმით გათვალისწინებული წითელი ჯვრის, წითელი ნახევარმთვარის ან წითელი ლომისა და მზის, ასევე სხვა ემბლემის, ნიშნის ან სიგნალის გამოყენება; ასევე შეიარაღებული კონფლიქტის დროს წინასწარი განზრახვით საერთაშორისოდ აღიარებული დამცავი ემბლემის, ნიშნის ან სიგნალის, მათ შორის, დაზავების დრომისა და კულტურულ ფასეულობათა დამცავი ემბლემის გამოყენება. კონვენცია ასევე კრძალავს გაეროს განმასხვავებელი ემბლემის გამოყენებას მისი თანხმობის გარეშე. აკრძალვა ეხება ასევე ჩეიტირალური და სხვა სახელმწიფოების დროშის, სამხედრო ემბლემის, განმასხვავებელი სამხედრო ნიშნის გამოყენებას და სხვა.

რომის სტატუტში დამატებით მითითებულია, რომ აკრძალულია დროებით ცეცხლის შეწყვეტის აღმნიშვნელი აღმის, ეროვნული დროშის ანდა გაეროს, ან მოწინააღმდეგის განმასხვავებელი სამხედრო ნიშნისა და ფორმის, აგრეთვე ჟენევის კონვენციებით გათვალისწინებული ემბლემის არასათანადოდ გამოყენება, რამაც ადამიანთა სიკვდილი ან მათი მძიმე ფიზიკური დაზიანება გამოიწვია;

ზ) ოკუპანტი ქვეყნის მიერ თავისი სამოქალაქო მოსახლეობის ოკუპირებულ ტერიტორიაზე გადაყვანა ანდა ოკუპირებული ქვეყნის სამოქალაქო მოსახლეობის, ან სამოქალაქო პირების დეპორტაცია, ან სხვაგვარი არასამართლებრივი გასახლება ამ ტერიტორიის ფარგლებში ან მის გარეთ.

ზოგჯერ სამოქალაქო მოსახლეობის გასახლებას ამ ტერიტორიის ფარგლებში ან მის გარეთ დანაშაულის სახე არ შეიძლება მიეცეს,

იგი შეიძლება თვით მოსახლეობის ინტერესიდან გამომდინარეობდეს, რამდენადაც ამ ტერიტორიაზე საომარი მოქმედება ხორციელდებოდა. ამიტომაც არის, რომ დისპოზიციაში მითითებულია არამართლზომიერ გასახლებაზე;

თ) სამხედრო ტყვეების ან სამოქალაქო პირების რეპატრიაციის უსაფუძვლოდ შეფერხება. 1949 წლის უნევის კონვენციის თანახმად, რომელიც სამხედრო ტყვეებისადმი მოპყრობის საკითხებს ეხება, სამხედრო ტყვედ ითვლება ის პირი, რომელიც მეომარი ქვეყნის ერთ-ერთი მხარის ბატონობის ქვეშ მოექცევა.

სამხედრო ტყვედ არ ჩაითვლება სამედიცინო-სანიტარული და სასულიერო პერსონალი. ასევე არასაერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტის მონაწილე, რომელიც კომბატანტის სტატუსით არ სარგებლობს, სამხედრო ტყვედ არ ჩაითვლება.

სამხედრო ტყვეების რეჟიმი, ძირითადად, რეგულირებულია 1949 წლის უნევის კონვენციით სამხედრო ტყვეებისადმი მოპყრობის თაობაზე.

ი) აპარტიდო ან რასობრივ დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული სხვა არაპუმანური ქმედება, რომელიც ამცირებს ადამიანის ღირსებას.

უნევის 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენციის მიხედვით, სერიოზულ დარღვევას მიეკუთვნება აპარტიდოს პრაქტიკა და პიროვნებისადმი სხვა არაპუმანური მოქმედება, რაც გულისხმობს რასობრივი დისკრიმინაციის საფუძველზე მისი პატივისა და ღირსების ხელყოფას;

კ) ისტორიულ ძეგლზე, ხელოვნების ნიმუშზე ან საკულტო ადგილზე, როგორც ხალხთა კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილზე თავდასხმა, რამაც მისი განადგურება გამოიწვია.

სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული თითქმის ყველა დანაშაული დამთავრებულია დანაშაულებრივი ქმედების დაწყების მომენტიდან. თუმცა აქ გვხვდება დანაშაულის მატერიალური შემადგენლობაც, მაგალითად, ისტორიულ ძეგლზე, ხელოვნების ნიმუშზე ან საკულტო ადგილზე, როგორც ხალხთა კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილზე თავდასხმა, რამაც მისი ხელში ჩაგდება ან განადგურება გამოიწვია.

ჩამოთვლილი დანაშაულები შეიძლება ჩადენილ იქნეს პირდაპირი განზრახვით, კონკრეტიზებული და არაკონკრეტიზებული ფორმით, ასევე განზრახვა შეიძლება იყოს განსაზღვრული და განუსაზღვრელი. დანაშაულებრივი ქმედებით გამოწვეული ფაქტობრივი შედეგი დანაშაულ-

თა უმრავლესობისათვის არაკონკრეტიზებულია.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა პირი 14 წლის ასაკიდან. მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში, სუბიექტად ის სამხედრო მოხელე გვევლინება, რომელსაც თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობით შეუძლია კანონსაწინააღმდეგო ბრძანების გაცემა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ამძიმებს დანაშავეთა პასუხისმგებლობას, როდესაც ხდება საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა საერთაშორისო ან შიდასახელმწიფოებრივი კონფლიქტის დროს, მიმართული იმ პირთა წინააღმდეგ, რომლებიც არ მონაწილეობენ საომარ მოქმედებაში ან არ აქვთ თავდაცვის საშუალება, აგრეთვე დაჭრილთა, ავადმყოფთა, სამედიცინო და სასულიერო პერსონალის, სანიტარიული ნაწილის, სანიტარიული სატრანსპორტო საშუალების, სამხედრო ტყვეების, სამოქალაქო პირების, ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ან საომარი მოქმედების ზონაში მყოფი სამოქალაქო მოსახლეობის, დევნილების, აპატრიდების, საომარი მოქმედების დროს დაცვით მოსარგებლე სხვა პირების წინააღმდეგ. შემდგომ, მუხლის მე-2 ნაწილში მითითებულია, თუ რაში გამოიხატა ჰუმანიტარული ნორმების განზრახ დარღვევა. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის მე-2 ნაწილი სრულად ასახავს როგორც 1949 წლის ჟენევის, ისე რომის სტატუტში გათვალისწინებულ დებულებებს.

1973 წლის 14 დეკემბერს მიღებულ სპეციალურ კონვენციაში დაწვრილებით არის გადმოცემული, თუ ვინ ითვლება დაცვით მოსარგებლე პირებად.

ყველა ზემოაღნიშნული პირის წინააღმდეგ მძიმე დარღვევებს ქვემოთ ჩამოთვლილ ქმედებათაგან მიეკუთვნება 1949 წლის 12 აგვისტოს ჟენევის კონვენციით, რომის სტატუტისა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის საფუძველზე: 1) განზრახი მკვლელობა; 2) წამება ან სხვა არაჰუმანიური მოპყრობა, სამედიცინო ექსპერიმენტის ჩათვლით; 3) განზრახ მძიმე ტანჯვის ან სერიოზული ტრავმის მიყენება, რაც საფრთხეს უქმნის პირის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ მდგომარეობას; 4) სამხედრო ტყვეის ან დაცვის მოსარგებლე სხვა პირის იძულება, იმსახუროს მოწინააღმდეგის შეიარაღებულ ძალებში; 5) სასამართლოს მიერ საქმის მიუკერძოებლად წარმოების უფლების ჩამორთმევა სამხედრო ტყვისათვის ან დაცვის მოსარგებლე სხვა პირისათვის; 6) დაცვით მოსარგებლე პირის დეპორტაცია ან სხვაგვარი

არამართლზომიერი გასასლება ანდა დაპატიმრება; 7) მძევლად აყვანა; 8) თვითნებური და ფართომასშტაბიანი ნგრევა ან ქონების მითვისება, რაც არ იყო გამოწვეული საომარი აუცილებლობით.

ზოგიერთი დანაშაული, რომელიც კოდექსის ამ მუხლში არის გათვალისწინებული, ასევე წესრიგდება 408-ე მუხლითაც, სახელდობრ, დანაშაულით ადამიანურობის წინააღმდეგ, რაც, რა თქმა უნდა, კანონმდებლობის ხარვეზს წარმოადგენს.

კონვენციების საფუძველზე და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის მე-2 ნაწილში გათვალისწინებულ დანაშაულთა შორის ერთ-ერთი მძიმე დარღვევაა წამება ან სხვა არაჰუმანური მოპყრობა, სამედიცინო ექსპერიმენტის ჩათვლით, ასევე განზრახ მძიმე ტანჯვის ან სერიოზული ტრავმის მიყენება. ეს ქმედება გულისხმობს წამების გარდა სხვა არაჰუმანურ მოპყრობასაც. მასში იგულისხმება სამხედრო ტყვეთა მოკვლა, მოწინააღმდეგის განკარგულებაში მყოფი პირების ფიზიკური დამახინჯება ან მათზე ნებისმიერი სახის სამედიცინო ან სამეცნიერო ექსპერიმენტის ჩატარება, რაც გაუმართლებელია აღნიშნული პირის სამედიცინო, სტომატოლოგიური ან სტაციონარული მკურნალობის თვალსაზრისით, ამასთან, არ ზორციელდება იმ პირის ინტერესიდან გამომდინარე და იწვევს ამ პირის ან პირთა სიკვდილს ან სერიოზულ საფრთხეს უქმნის მათ ჯანმრთელობას.

სამხედრო ტყვის ან დაცვით მოსარგებლე სხვა პირის იძულება, იმსახუროს მოწინააღმდეგის შეიარაღებულ ძალებში, მძიმე დარღვევად ითვლება. ეს პირები, შეიძლება ინტერნირებულ იქნენ ბანაკებში, სადაც გარანტირებულ იქნება მათი საკვებითა და წყლით მომარაგება, ჯანმრთელობის დაცვა და ჰიგიენური პირობები.

ოკუპანტ ქვეყანას არა აქვს უფლება, აიძულოს დაცვით მოსარგებლე პირი იმსახუროს მის სამხედრო ან დამხმარე ძალებში, აკრძალულია, მათზე ზეგავლენა და პროპაგანდა არმიაში ნებაყოფლობით შესასვლელად.

საერთაშორისო კონვენციებითა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის მე-2 ნაწილით იკრძალება სასამართლოს მიერ საქმის მიუკერძოებლად წარმოების უფლების ჩამორთმევა სამხედრო ტყვისა ან დაცვით მოსარგებლე სხვა პირისათვის. ამ შემთხვევაში ეს პირები სარგებლობენ ისეთივე უფლებებით, როგორც ჩვეულებრივი მოქალაქეები.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი სჯის იმ პირებს, რომლებიც მოახდენენ დაცვით მოსარგებლე პირთა დეპორტაციას ან სხვაგვარ არამართლზომიერ გასახლებას ან დაპატიმრებას. აკრძალულია ყველანაირი მოტივით დაცვით მოსარგებლე პირთა დეპორტაცია ოკუპირებული ტერიტორიიდან ოკუპანტ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ან ყველა სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, იმისდა მიუხედავად, არიან თუ არა ისინი ოკუპირებული.

მძველად აყვანა, როგორც საერთაშორისო დანაშაულის მეტად მძიმე სახე, ზაზგასმულია მთელ რიგ კონვენციებსა და რომის სტატუტში. ამასვე არეგულირებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ზ“ პუნქტი.

კოდექსი ასევე სჯის იმ პირებს, რომლებიც განახორციელებენ თვითნებურ და ფართომასშტაბიან ნგრევას ან ქონების მითვისებას, რაც არ იყო გამოწვეული საომარი აუცილებლობით.

რაც შეეხება „საომარი აუცილებლობის“ ცნებას, ის საერთაშორისო დოკუმენტებში არ არის ახსნილი. იგი შეფასებულ უნდა იქნეს აუცილებელი მოგერიების, უკიდურესი აუცილებლობისა და მართლზომიერი, დასაბუთებული რისკის წესებით.

ომიანობის დროს სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვის 1949 წლის 12 აგვისტოს ყენევის კონვენციით ოკუპანტ სახელმწიფოს მიერ მოძრავი და უძრავი ქონების განადგურება, რომელიც წარმოადგენს კერძო პირების ან სახელმწიფოს, თემის ან საზოგადოებრივი თუ კოოპერატიული ორგანიზაციის საკუთრებას – აკრძალულია, თუ იგი აბსოლუტურად აუცილებელი არ არის სამხედრო ოპერაციის განსახორციელებლად.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე არსებული ქონების მითვისება ოკუპანტი ქვეყნის მიერ და მისი გატანა, საერთაშორისო დანაშაულად ითვლება.

ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ქონების მითვისება გულისხმობს მისი ყველანაირი საშუალებით გატაცებას, ოკუპანტი მხარის მიერ მის მფლობელობაში გადასვლას, ოკუპირებული ტერიტორიიდან ქონების გატანას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა ბლანკეტურ ნორმას წარმოადგენს, რამდენადაც, მართალია, მუხლში ჩამოთვლილია კონკრეტული დანაშაულებრივი ქმედებანი, მაგრამ მათ გასაშიფრად აუცილე-

ბელია მთელი რიგი საერთაშორისო სამართლის ნორმების გამოყენება. მუხლში მოცემულ დანაშაულთა უმრავლესობა მატერიალურ შემაღ-გენლობას ქმნის და მისი დამთავრებისათვის აუცილებელია მკენე შედეგის დადგომა.

ყველა ეს დანაშაული პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება, თუმცა შედეგის მიმართ შეიძლება არაკონკრეტული განზრახვაც არსებობდეს.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა ფიზიკური შერაცხადი პირი, რომელ-მაც თოთხმეტი წლის ასაკს მიაღწია.

**საერთაშორისო კუმანიტარული სამართლის
ნორმების განზრახ დარღვევა სახელმწიფოთა-
შორისო ან შიდასახელმწიფოებრივი
შემიარაღებული კონფლიქტის დროს,
ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შემქმნით ან
ფიზიკური დასახინჩრებით (მუხლი 412-ე)**

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 411-ე მუხლის განზ-ილვისას განმარტებულია დაცვით მოსარგებლე პირის ცნება და მისი უფლებები შეიარაღებული კონფლიქტისა და საომარი მდგომარეობის დროს. 412-ე მუხლი კი მთლიანად ეთმობა მათ მიმართ განზორციელე-ბულ რიგ ქმედებებს, რომლებიც გათვალისწინებული არ არის 411-ე მუხლის დისპოზიციაში.

ამ დანაშაულის ობიექტია ომის წარმოებისა და შეიარაღებული კონ-ფლიქტის გადაწყვეტის საერთაშორისო სამართლით აღიარებული წესები.

დანაშაული ობიექტური ნიშნებით გულისხმობს ზემოაღნიშნული პირებისათვის ისეთი სამედიცინო პროცედურის ჩატარებას, რომელსაც არ მოითხოვს მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობა და რომელიც არ შეესაბამება საყოველთაოდ აღიარებულ სამედიცინო ნორმებს. ობიექ-ტური მხარის ერთ-ერთ ნიშნად დასახელებულია ისეთი ქმედება, რომელ-მაც გამოიწვია ფიზიკური დასახინჩრება. უნდა ვიგულისხმოთ ჯანმ-რთელობის დაზიანების ისეთი სახე, რომელმაც სხეულის მძიმე და-ზიანება გამოიწვია. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას იწვევს ასევე დაცვით მოსარგებლე პირზე სამედიცინო ან სამეცნიერო ექს-პერიმენტის ჩატარება. რომის სტატუტის მე-8 მუხლში პირდაპირ არის ჩაწერილი, რომ 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენციებით მძიმე დარღვევებს მიჰკუთვნება მოწინააღმდეგის განკარგულებაში მყოფი პირების

ფიზიკური დამახინჯება. მათზე ნებისმიერი სახის სამედიცინო ან სამეცნიერო ექსპერიმენტის ჩატარება, რაც გაუპართლებელია აღნიშნული პირის სამედიცინო, სტომატოლოგიური ან სტაციონარული მკურნალობის თვალსაზრისით, ამასთან, არ ზორციელდება ამ პირის ინტერესებიდან გამომდინარე და იწვევს ან პირის სიკვდილს, ან სერიოზული საფრთხის ქვეშ აყენებს მის ჯანმრთელობას, მართალია, სტატუტში ზოგადად არის საუბარი მოწინააღმდეგის განკარგულებაში მყოფი პირების შესახებ, მაგრამ, ცხადია, რომ მათ რიცხვში იგულისხმება დაცვით მოსარგებლე პირიც.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარის კიდევ ერთ ნიშანს წარმოადგენს გადანერგვისათვის ოპერაციის ჩასატარებლად ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღება. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ყველა ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში, თვით დაზარალებულის თანხმობა არ ათავისუფლებს პირს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან.

გამონაკლისი შეიძლება დაიშვას მხოლოდ სისხლის გადასასხმელად ჩაბარებისას ან კანის ქსოვილის გადასანერგად. მხოლოდ იმ პირობით, თუ ეს კეთდება ნებაყოფლობით, ყოველგვარი იძულებისა და ძალდატანების გარეშე, თერაპიული მიზნით და ისეთ პირობებში, რაც შეესაბამება მედიცინის საყოველთაოდ აღიარებულ ნორმებს, მიმართულს როგორც დონორის, ისე რეციპიენტის საკეთილდღეოდ. დანაშაული დამთავრებულად ითვლება ზოგ შემთხვევაში მოქმედების განზორციელების მომენტიდან, ზოგჯერ კი, მანვე შედეგის დადგომიდან, მაგალითად, დანაშაულით გამოწვეული ფიზიკური დასახინჯება.

დანაშაული სუბიექტური ნიშნებით პირდაპირ ან არაპირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს: ანგარება, შურისძიება, არასწორად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესი და სხვა, მაგრამ მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს.

412-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც თანამდებობის, ისე კერძო პირი.

სამართალშორისი კუთვნილობის საპროცესო ნორმების სსპა დარღვევა (მუხლი 413-ე)

სისხლის სამართლის კოდექსის 413-ე მუხლში საუბარია იმ დანაშაულთა შესახებ, რომლებიც არ შეიცავენ 411-ე და 412-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებას, კერძოდ კი, 413-ე მუხლის „ა“ პუნქტი ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას მაროდიორობისათვის.

კანონმდებელი მაროდიორობად მიიჩნევს საომარი მოქმედების დროს მოკლულის ან დაჭრილის ნივთის დაუფლებას, აგრეთვე მოქალაქეთა იმ ქონების დაუფლებას, რომელიც დატოვებულია საომარი მოქმედების ზონაში. ასევე დასახლებული პუნქტის ან სხვა ტერიტორიული ერთეულის გაძარცვა. მაროდიორობის დროს დამნაშავე შეიძლება აშკარად ან ფარულად დაუფლოს იმ ქონებას, რომელიც უშუალოდ მოკლულს ან დაჭრილს ეკუთვნის. ამასთან, მაროდიორობად ჩაითვლება ქონების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება ომში ან შეიარაღებულ კონფლიქტში მონაწილე ორივე მხარის მიერ. დანაშაულის შემადგენლობისათვის არა აქვს მნიშვნელობა, ვის საკუთრებას წარმოადგენდა დატაცებული ქონება: ეკუთვნოდა იგი დაზარალებულს თუ სახელმწიფოს.

ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის ბრძოლის ველზე მოკლულის ან დაჭრილისაგან ისეთი ნივთების ამოღება, როგორია იარაღი, საბრძოლო მასალა ან სხვა ქონება, თუ მას არ ახლავს ანგარების მოტივი. ამ ნივთების დაუფლების მიზანს შეიძლება წარმოადგენდეს საბრძოლო მოქმედებაში იარაღის მტრის წინააღმდეგ გამოყენება.

ბრძოლის ველში უნდა ვიგულისხმოთ არა მხოლოდ ფრონტის ხაზი, არამედ ზურგიც, როდესაც მოწინააღმდეგე თავს ესხმის მოსახლეობას საჯარო სივრციდან ან ზღვიდან. მაროდიორობად უნდა დაკვალიფიცირდეს, კერძოდ, იმ პირების ქონების დაუფლებაც, რომლებიც დაიღუპნენ მოწინააღმდეგის საჯარო თავდასხმის შედეგად, მაროდიორობად ითვლება დაჭრილთა ქონების დაუფლება მათი ბრძოლის ველიდან გაყვანისას სამედიცინო პუნქტში მოსათავსებლად. მაგრამ თუ დამნაშავე დაჭრილის ქონებას დაეუფლა სამედიცინო დახმარების პუნქტში ან სამხედრო ჰოსპიტალში, ქმდება უკვე სხვა დანაშაულის შემადგენლობას ქმნის, კერძოდ, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს.

ზემოაღნიშნული დანაშაული მატერიალურ შემადგენლობათა ჯგუფს მიეკუთვნება და დამთავრებულია ქონების დაუფლების მომენტიდან.

იგი ყოველთვის პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა 14 წელს მიღწეული შერაცხადი პირი, თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში, მაროდიორობას სამხედრო მოსამსახურეები სჩადიან.

კოდექსის 413-ე მუხლის „ბ“ პუნქტით სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრება ყველა იმ პირს, ვინც მოქალაქეებს გამოყენებს ჯარის ან ობიექტების სამხედრო ოპერაციებისაგან დასაცავად. ამ დანაშაულის ობიექტური მხარე ფორმალურ შემადგენლობას მიეკუთვნება და მისი დამთავრებულად ცნობისათვის სავალდებულო არ არის მანე შედეგის დადგომა. თავისთავად, მოქალაქეების გამოყენების ფაქტი, ჯარის ან ობიექტის სამხედრო ოპერაციისაგან დასაცავად, დანაშაულს უკვე დამთავრებულად აცხადებს.

413-ე მუხლის „ბ“ პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულიც პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება. დანაშაულის მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს, მათ შორის, არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესიც. ხოლო სუბიექტი, ძირითადად, მაღალი რანგის სამხედრო პირია, რომელსაც შეუძლია გასცეს ბრძანება სამოქალაქო მოსახლეობის გამოყენების შესახებ ჯარის ან ობიექტების სამხედრო ოპერაციებისაგან დასაცავად.

განსაკუთრებით მძიმეა სისხლის სამართლის კოდექსის 413-ე მუხლის „გ“ პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული, რომელიც აწესებს პასუხისმგებლობას სამხედრო ოპერაციაში ან შეიარაღებულ კონფლიქტში ისეთი საშუალების, მასალის ან მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებისათვის, რომელიც აკრძალულია საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 413-ე მუხლის „გ“ პუნქტში გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ომის ან საერთაშორისო კონფლიქტის გადაწყვეტის წესების დაცვის სფეროში წარმოშობილი საერთაშორისო ურთიერთობები. კოდექსის 404-ე მუხლისაგან განსხვავებით, რომელიც კრძალავს აგრესიულ ომს მისი დაგეგმვის მომენტიდან, ჟენევის კონვენცია ადგენს დასჯადობას ომისა და შეიარაღებული კონფლიქტის დროს არაადამიანური მეთოდებისა და საშუალებების გამოყენებისათვის, იმისდა მიუხედავად, შეიარაღებული კონფლიქტი დაკავშირებული იყო აგრესიასთან თუ არა.

რაც შეეხება მასობრივი განადგურების იარაღის, საშუალებისა და

მასალის ცნებას, იგი ძირითადად ეყრდნობა ყენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენციასა და მის პირველ დამატებით ოქმს, ასევე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდებას, რომელიც მიღებული იყო გაეროს უფლებამოსილ წარმომადგენელთა დიპლომატიურ კონფერენციაზე (რომის სტატუტი).

სისხლის სამართლის კოდექსის 413-ე მუხლის „გ“ პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე ზემოაღნიშნული საშუალების, მასალის ან მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებაში გამოიხატება. იგი დამთავრებულია მისი გამოყენების მომენტიდან.

ამ დანაშაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც კონკრეტიზებული, ისე არაკონკრეტიზებული, განსაზღვრული და განუსაზღვრელი, ფაქტობრივი ზიანის ოდენობის გათვალისწინება, როგორც წესი, არ არის კონკრეტიზებული.

დანაშაულის სუბიექტია შერაცხადი ფიზიკური პირი 14 წლის ასაკიდან. მაგრამ როგორც მეორე მსოფლიო ომის მთავარ სამხედრო დამნაშავეთა პროცესი, ასევე ყოფილ იუგოსლავიასა და რუანდის სამხედრო დამნაშავეთა გასასამართლებლად შექმნილი საერთაშორისო ტრიბუნალების საქმიანობა მოწმობს, პრაქტიკა, ძირითადად, უმაღლესი სახელმწიფო და სამხედრო მოღვაწეთა პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს.

საქართველოს სისხლის სამართლის 413-ე მუხლის ბოლო „დ“ პუნქტი ეხება ომის სხვა დანაშაულს, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით და არ ისჯება ამ კოდექსის 411-ე და 412-ე მუხლებით. ჩვენი აზრით, გაუმართლებელია ამ მუხლის „დ“ პუნქტში მითითებული ომის სხვა დანაშაულის ასეთი ფართო გაგება. ეს დიდ სიძნელეებს შეუქმნის სასამართლო ორგანოებს დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციის საქმეში. იმის გარკვევა, მიეკუთვნება თუ არა ესა თუ ის დანაშაულებრივი ქმედება ომის დანაშაულს, გათვალისწინებულს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით, მოითხოვს ამ ხელშეკრულებათა ღრმა ცოდნას, რაც დღეს თითქმის შეუძლებელია, თუნდაც იმის გამო, რომ მთელი რიგი საერთაშორისო ხელშეკრულებისა, რომელსაც საქართველომ ხელი მოაწერა, ან მიუერთდა, ქართულ ენაზე ოფიციალურად თარგმნილიც კი არ არის. ამას გარდა, 413-ე მუხლის „დ“ პუნქტის ამოქმედება ხომ არ ნიშნავს შენიღბული ფორმით სისხლის სამართალში კანონის ანალოგიის შემოღების მცდელობას იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის ჩამდენ პირს შეიძლება რეალურად დაუძინებდეს პასუხისმგებლობა.

შინაარსი

დანაშაული გარემოს დაცვისა და გუნებრივი

რესურსებით სარგებლობის წესის წინააღმდეგ 3	
ზოგადი დებულებები	3

თავი I. დანაშაული გარემოს დაცვის წესის

წინააღმდეგ	5
სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 287-ე)	5
გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა (მუხლი 288-ე)	7
მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისადმი ან ტოქსინისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა (მუხლი 289-ე)	9
ვეტერინარიის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევა (მუხლი 290-ე)	11
წყლით სარგებლობის წესის დარღვევა (მუხლი 291-ე)	13
წყლის დაბინძურება (მუხლი 292-ე)	14
ზღვის დაბინძურება (მუხლი 293-ე)	16
ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზ- მისათვის მავნე ნივთიერების, ანდა სხვა ნარჩენის, ან მასალის ზღვაში ჩაყრის შესახებ შეუტყობინებლობა იმ თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც ეს ევალება (მუხლი 294-ე)	19
ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება (მუხლი 295-ე)	21
საქართველოს კონტინენტური შელფის, ტერიტორიული წყლების ან განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის კანონმდებლობის დარღვევა (მუხლი 296-ე)	23
მიწის გაუვარავისება (მუხლი 297-ე)	25
წიაღისეულის გამოყენების ან დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 298-ე)	28
წიაღით უკანონოდ სარგებლობა (მუხლი 299-ე)	30
თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის უკანონოდ მოპოვება (მუხლი მე-300)	32
უკანონო ნადირობა (მუხლი 301-ე)	35

საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი, ველური მცენარის ან გარეული ცხოველის ადგილსამყოფელის მოძლა (მუხლი 302-ე)	39
ხე-ბუჩქნარის უკანონოდ გაჩეხვა (მუხლი 303-ე)	41
ტყის ან ნარგავის დაზიანება ან განადგურება (მუხლი 304-ე)	44
დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევა (სსკ 305-ე მუხლი)	48
საქმიანობის განხორციელება გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გარეშე (მუხლი 306-ე)	52
დანაშაული სახელმწიფოს წინააღმდეგ	55
ზოგადი დებულებები	55
საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა (მუხლი 308-ე)	60
ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება (მუხლი 309-ე)	61
საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა (მუხლი 310-ე)	65
უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა (მუხლი 311-ე)	66
საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა (მუხლი 312-ე)	67
სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა (მუხლი 313-ე)	69
ჯაშუშობა (მუხლი 314-ე)	71
შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად (მუხლი 315-ე)	74
სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდება ან კანონიერი ხელისუფლებისადმი დაუმორჩილებლობა (მუხლი 316-ე)	77
მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ (მუხლი 317-ე)	79
საბოტაჟი (მუხლი 318-ე)	81
უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება (მუხლი 319-ე)	85
სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (მუხლი 320-ე)	87
სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 321-ე)	89

სახელმწიფოს წინააღმდეგ დანაშაულის ქმედითი მონაწილეობა (მუხლი 322-ე)	92
თავი III	94
ტერორიზმი	94
ზოგადი დებულებები	94
ტერორისტული აქტი (მუხლი 323-ე)	97
ტექნოლოგიური ტერორიზმი (მუხლი 324-ე)	100
კიბერტერორიზმი (მუხლი 3241-ე)	102
საქართველოს პოლიტიკურ თანამდებობის პირზე თავდასხმა (მუხლი 325-ე)	105
საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე ან დაწესებულებაზე თავდასხმა (მუხლი 326-ე)	106
ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნა ან ხელმძღვანელობა, ანდა მასში მონაწილეობა (მუხლი 327-ე)	109
უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ორგანიზაციაში ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ასეთ ორგანიზაციაში გაერთიანება ანდა მისი დახმარება (მუხლი 328-ე)	111
მძველად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით (მუხლი 329-ე)	112
სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება ტერორისტული მიზნით (მუხლი 330-ე)	115
საქვეყნოდ მოწოდება ტერორიზმისაკენ (მუხლი 3301)	117
წვრთნა ტერორისტული მიზნით (მუხლი 3302)	119
ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება (მუხლი 331-ე)	122
ტერორიზმის დაფინანსება (მუხლი 3311)	123
თავი IV	129
სამოსხელქო დანაშაული	129
ზოგადი დებულებები	129
სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (მუხლი 332-ე)	137
სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (მუხლი 333-ე)	145

ექვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება (მუხლი 334-ე)	148
განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მიღების იძულება (მუხლი 335-ე)	150
სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა (მუხლი 337-ე)	153
ქრთამის აღება (მუხლი 338-ე)	155
ქრთამის მიცემა (მუხლი 339-ე)	170
ზეგაველენით ვაჭრობა (მუხლი 3391)	174
კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (მუხლი 340-ე)	179
სამსახურებრივი სიყალბე (მუხლი 341-ე)	182
სამსახურებრივი გულგრილობა (მუხლი 342-ე)	186
სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა (მუხლი 3421-ე)	189
თავი V	192
დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ	192
საქართველოს სახელმწიფო გერბის ან დროშის შებღალვა (მუხლი 343-ე)	192
საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა (მუხლი 344-ე)	193
საქართველოს სახელმწიფო საზღვარზე მიგრანტის უკანონოდ გადაყვანა ან/და მისთვის საქართველოში უკანონოდ ყოფნისათვის შესაბამისი პირობების შექმნა. (მუხლი 3441)	197
3441 მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება ქმედების ჩადენისთანავე. დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი.	199
საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა (მუხლი 345-ე)	201
საქართველოს სახელმწიფო აღმის უკანონოდ აღმართვა (მუხლი 346-ე)	202
შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა (მუხლი 347-ე)	203

გაფიცვის წესის დარღვევა (მუხლი 348-ე)	206
ადმინისტრაციულ წარმოებაში ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის ან ჩვენების მიცემა ანდა განზრახ არასწორად თარგმნა (მუხლი 348 ¹)	207
ადმინისტრაციულ წარმოებაში მოწმის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა (მუხლი 348 ²)	211
საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობა (მუხლი 349-ე)	212
საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემა (მუხლი 350-ე)	213
საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურება (მუხლი 351-ე)	215
სახალხო დამცველზე ზემოქმედება (მუხლი 352-ე)	216
წინააღმდეგობა, მუქარა ან ძალადობა საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველის ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ (მუხლი 353-ე)	217
სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურება (მუხლი 354-ე)	221
ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაციის წარუდგენლობა ანდა დეკლარაციაში არასრული ან არასწორი მონაცემის შეტანა (მუხლი 355-ე)	224
წვევამდელის მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება (მუხლი 356-ე)	227
სამხედრო სარეზერვო სამსახურისათვის თავის არიდება (მუხლი 357-ე)	231
მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება (მუხლი 358-ე)	234
ომიანობის დროს ბევარის შესრულებისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდება (მუხლი 359-ე)	236
თვითნებობა (მუხლი 360-ე)	239
ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შექმნა ან გასაღება (მუხლი 361-ე)	242
ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება ან გასაღება, ან გამოყენება (მუხლი 362-ე)	245

დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება (მუხლი 363-ე)	248
ღანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ	251
ზოგადი დებულებები	251
თავი VI	254
ღანაშაული სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ	254
სამართალწარმოების განხორციელებისათვის ან წინასწარი გამოძიებისათვის ხელის შეშლა (მუხლი 364-ე)	254
მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით (მუხლი 365-ე)	262
სასამართლოს უპატივცემულობა (მუხლი 366-ე)	267
საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმ- ლოების გახმაურება (მუხლი 367-ე)	270
თავი VII	275
ღანაშაული მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ	275
მტკიცებულების განადგურება (მუხლი 368-ე)	275
მტკიცებულების ფალსიფიკაცია (მუხლი 369-ე)	276
სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია (მუხლი 369 ¹)	278
ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან არასწორი თარგმანი (მუხლი 370-ე)	280
მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა (მუხლი 371-ე)	283
მოწმის ან დაზარალებულის მიერ არსებითად ურთიერთსაწინააღმდეგო ჩვენების მიცემა (მუხლი 371 ^{II})	286
ზემოქმედების განხორციელება მოწმეზე, დაზარალებულზე, ექსპერტზე ან თარჯიმანზე (მუხლი 372-ე)	292
ცრუ დასმენა (მუხლი 373-ე)	296

თაზი VIII 300

**დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და ბასხნის
წინააღმდეგ მიმართული ქმედება** 300

წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება (მუხლი 374-ე) ... 300

დანაშაულის დაფარვა (მუხლი 375-ე) 303

დანაშაულის შეუტყობინებლობა (მუხლი 376-ე) 306

თაზი IX 311

**დანაშაული სასამართლო აქტების
აღსრულების წინააღმდეგ** 311

აღწერილ, დაყადაღებულ ან ჩამორთმევას დაქვემდებარებულ
ქონებასთან, დაკავშირებული უკანონო ქმედება
(მუხლი 377-ე) 311

აღმასრულებლისათვის ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა
(მუხლი 377-ე) 315

მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული
მოქმედების შეუსრულებლობა (მუხლი 377-ე) 316

წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების
საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ან ამ საქმიანობის
ღებოზრგანიზაცია (მუხლი 378-ე) 318

სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, დროებითი ყოფნის
იზოლატორში და ჰაუპტგანსტში მოთავსებული პირებისათვის
აკრძალული საგნების გადაცემა (მუხლი 378-ე) 323

სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, დროებითი ყოფნის იზოლა-
ტორში და ჰაუპტგანსტში მოთავსებული პირის მიერ
აკრძალული საგნების შენახვა, ტარება, სარგებლობა
(მუხლი 378-ე) 327

თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან, პატიმრობიდან
ან ბადრაგირებისას გაქცევა (მუხლი 379-ე) 329

თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის
მოხდისათვის თავის არიდება (მუხლი 380-ე) 333

განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების
შეუსრულებლობა ანდა მისი შესრულებისათვის ხელის
შეშლა (მუხლი 381-ე) 335

თავი X	340
დანაშაული სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ	340
(წმინდი დეკრეტები)	340
დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ	354
(წმინდი დეკრეტები)	354
თავი XI	382
დანაშაული კაცობრიობის გუმილიზის,	
უშიშროებისა და სავრთაშორისო	
ჰუმანიტარული სამართლის წინააღმდეგ	382
აგრესიული ომის მომზადება ან წარმოება (მუხლი 404-ე)	382
მოწოდება აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ (მუხლი 405-ე)	385
მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადება, შექმნა	
ან გასაღება (მუხლი 406-ე)	387
გენოციდი (მუხლი 407-ე)	390
დანაშაული ადამიანურობის წინააღმდეგ (მუხლი 408-ე)	393
ეკოციდი (მუხლი 409-ე)	396
დაქირავებულის მონაწილეობა შეიარაღებულ კონფლიქტში ან	
საომარ მოქმედებაში (მუხლი 410-ე)	399
საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ	
დარღვევა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს	
(მუხლი 411-ე)	403
საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ	
დარღვევა სახელმწიფოთაშორისო ან შიდასახელმწიფოებრივი	
შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ჯანმრთელობისათვის	
საფრთხის შექმნით ან ფიზიკური დასახიჩრებით	
(მუხლი 412-ე)	410
საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის	
ნორმების სხვა დარღვევა (მუხლი 413-ე)	412